ZEYTİNBURNU'NUN SOSYO-EKONOMİK ve SİYASAL YAPISI

Prof. Dr. Sedat MURAT
Doç. Dr. Halis Yunus ERSÖZ

ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARI: 5

ISBN 975-92356-2-5

Yapım - Organizasyon İşaret Basım Yayım Org.
Tel: 0.212 519 17 28 • Faks: 0.212 528 30 59

Baskı - Cilt Acar Matbaacılık

Zeytinburnu Belediye Başkanlığı
Tel.: (0212) 664 55 55 www.zeytinburnu.bel.tr

İSTANBUL 2005

SUNUŞ

Göreve geldiğimizden beri, farklı bir yönetim anlayışını ortaya koymaya çalıştığımız Zeytinburnu Kenti için, hayırlı bir hizmetin daha gerçekleştirilmiş olmasından dolayı mutluluk duyuyoruz. Akademimizin değerli üyeleri, saygıdeğer yazarlarımız Prof. Dr. Sedat MURAT ve Doç. Dr. Halis Yunus ERSÖZ hazırladıkları "ZEYTİNBURNU'NUN SOSYO-EKONOMİK ve SİYASAL YAPISI" kitabını kıvançla sizlere sunuyoruz.

Bu çalışmayla Zeytinburnu'nun beşeri yapısını, sosyo-ekonomik ve siyasi durumunu masaya yatırıyoruz ve ayrıntılı bir incelemeye tabi tutuyoruz.

İlçemizi, en ince kılcallarına kadar görüntüleyen eser, sadece bizim değil, kentimizin bütün yönetim kademeleri için, akademik çevreler için ve elbette Büyükşehir Belediyemiz için bir rehber niteliğindedir. Bu "röntgen-çalışma", titiz ve uzun bir çabanın ürünüdür ve söz konusu ettiği alanlarda somut ve yol gösterici veriler ortaya koymaktadır.

Bir yandan Zeytinburnu halkı için acil olan, gerekli olan alt-yapı çalışmalarını devam ettirirken; bir yandan da oldukça karmaşık ve zengin bir nüfus ve kültür yapısını ihtiva eden kentimizin kültür, ekonomi ve siyaset gibi üst-yapı kurumlarını gözden geçirmemiz gerekmekteydi. Çünkü, her zaman söylüyoruz, Zeytinburnu Belediyesi yalnızca taşla, betonla, çimentoyla ve çöple uğraşmıyor; bir yandan da çağdaş yaşamın öngördüğü bilgiyi ve kültürü sakinlerinin hizmetine sunmayı bir görev biliyor.

Biz "sosyal belediyeciliği", belediyemizin sosyal muhataplarına karşı her alandaki görevleriyle birlikte tanımlıyoruz. Yalnızca çevrenin güzelleştirilmesi ve yaşanabilir bir standarda kavuşması yeterli değildir. İnsanımızın yaşadığı yere saygı duyabilmesi için orayı enine, boyuna ve derinliğine tanıması da gerekmektedir. İnsan tanımadığı bir yere de kişiye de bağlanamaz. İnsanın-insana, insanın-mekâna bağlılığı ancak tanımayla olmaktadır. İnanıyoruz ki bu felsefeyle ortaya konan hizmetler daha kalıcı, daha manidar ve daha tatmin edici sonuçlar verecektir.

Kitabımızın Zeytinburnu halkına faydalar sağlanmasında bir vesile olmasını temenni ediyorum. Bilim dünyasına ve entelektüel camiaya da hayırlı olmasını diliyorum.

Murat AYDIN

Zeytinburnu Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

En güzel biçimde yaratılan insanoğlu, var oluşundan beri, ya kendi istekleri ya da toplumsal değerleri doğrultusunda daha iyi ve daha mükemmele ulaşabilmek için sürekli bir şekilde hem üretmek hem de tüketmek durumunda olmuştur. Bu üretim ve tüketim ilişkileri sonucunda çok değişik kültürler ve medeniyetler ortaya çıkmıştır. Fakat bu medeniyet ve kültürlerin bir kısmı günümüze kadar devam edebilmiş, bir kısmı tarih sahnesinden tamamen silinmiş, bir kısmının maddi izleri ise, onları gezip görüp ve ibret alabilmemiz için, halen varlıklarını devam ettirmektedirler.

Bilinçli ve organize hareket edebilme yeteneği sonucunda insanoğlu, avcı ve toplayıcı toplumlardan kır toplumlarına, kır toplumlarından tarım toplumlarına, tarım toplumlarından sanayi toplumlarına ve nihayet yirminci asrın sonlarına doğru bilgi toplumuna geçmeyi başarabilmiştir.

Bugün insanoğlunun teknolojik ve ekonomik alanda gösterdiği nicel ve nitel başarıyı, aynı ölçüde sosyal hayatta da gösterebildiğini söylemek mümkün değildir. Öyle ki, günümüzde özellikle ileri derecede gelişmiş ülkelerde, ekonomik göstergeler ve refah düzeyi arttıkça sosyal hayatta, tam aksine ciddi sorunlar alabildiğine artış göstermiştir.

Toplumların ekonomik ve teknolojik açıdan gelişmeleri tek başına yeterli olmamaktadır. Ekonomik gelişme kadar en az sosyal gelişme de önem arz etmektedir. Toplumsal gelişme açısından ekonomik göstergelerin yanı sıra o toplumdaki kişilerin okuma yazma bilip bilmedikleri, mezun oldukları okullar, sağlık bakımından sahip oldukları imkanlar, doktor, hemşire, ebe vb. başına düşen kişi sayısı, yatak başına düşen hasta sayısı, oturdukları evler ve bu evlerin özellikleri gibi sosyal göstergeler de özel bir önem arz etmektedir.

Toplumların gelişmesindeki öneminden dolayı sosyal ve ekonomik içerikli çalışmaların uluslar arası, ulusal, bölgesel ve mahalli birimler düzeyinde yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. İşte böyle bir düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkan ve araştırma alanı olarak Zeytinburnu'nun seçildiği bu çalışma ile Zeytinburnu'nun özellikle ilçe sıfatını kazandığı 1957 yılından günümüze adeta bir fotoğrafı çekilmiş, bu ilçenin geleceği ile ilgili olarak hazırlanacak plan ve programlara ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Bizans döneminden Osmanlıya, Osmanlı döneminden Cumhuriyete uzun bir geçmişi olan Zeytinburnu, tarih boyunca yoğun bir yerleşim alanı olmamakla birlikte, surların hemen arkasında olması hasebiyle bir geçiş alanı ve doğal güzellikleri nedeniyle de bir mesire yeri olmuştur.

İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmed'in tabakhaneleri Kazlıçeşme'ye yerleştirmiş olmasından dolayı Osmanlı döneminde sanayileşmenin temellerinin bu ilçede atıldığını söylemek

mümkündür. Cumhuriyet döneminde de uzun bir süre bu sanayi bölgesi olma özelliğini devam ettiren ilçenin günümüzde daha çok ticari faaliyetlere ve hizmet alanlarına yöneldiğini görmekteyiz.

İlk gecekondulaşmanın başladığı yer olarak literatüre geçen ve günümüzde 250 bini aşan nüfusuyla İstanbul nüfusu içinde %2,5'lik bir paya sahip olan ilçe, büyük bir kentsel dönüşüme sahne olmuş ve bu gecekondu görüntüsünden önemli ölçüde kurtulmuştur.

Tarihi ve kültürel alanları ve binalarıyla önemli bir turizm potansiyeline sahip olan ilçenin, gerek bu potansiyelinin ortaya çıkarılması ve harekete geçirilmesi ve gerekse alt yapı imkanları ve belediye hizmetlerinin genişletilmesi, kültürel faaliyetlerin zenginleştirilmesi, sosyal politika önlemlerinin alınması doğrultusunda, yani hem maddi ve hem de manevi anlamda bölgenin çehresinin değiştirilmesi için özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren hummalı bir çalışmanın devam ettiğini görmek bizleri gelecek adına sevindirmekte ve ümitlendirmektedir.

Zeytinburnu'nun bugünkü sosyo-ekonomik ve siyasal yapısının her yönüyle anlatılması ve geleceğe ışık tutması amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Sosyo-ekonomik ve siyasal yönleriyle Zeytinburnu'nun ele alındığı bu kitap altı kısımdan oluşmaktadır. Çalışmanın birinci kısmında; Zeytinburnu'nda nüfus ve demografik yapı, ikinci kısmında; Zeytinburnu'nda işgücü ve istihdam yapısı, üçüncü kısmında; Zeytinburnu'nda seçim sonuçlarına göre siyasi yapı ve seçmen tercihindeki değişiklikler, dördüncü kısmında; Zeytinburnu'nda kentleşme–yapılaşma, beşinci kısmında; Zeytinburnu'nda eğitim hizmetleri ve altıncı ve son kısımda ise; Zeytinburnu'nda sağlık hizmetleri yer almaktadır.

Çalışma hazırlanırken, dağınık durumdaki rakamlar bir araya getirilmiş ve sınıflandırılmış, Zeytinburnu ilçesinin ülke içindeki konumu, İstanbul ili ve diğer ilçelere göre ekonomik, sosyal ve siyasi yapı özellikleriyle ilgili ayrıntılı tablolar ve grafikler oluşturulmuş, bu tablo ve grafikler değerlendirilmiş ve ilmi standartlara uygun sistematik metinler oluşturulmuştur.

Çalışma ile ilgili bilgi ve belgeler, öncelikle Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Ankara ve İstanbul'daki arşivleri taranarak ortaya çıkartılmıştır. Diğer kütüphane ve kurumlardaki bilgi ve belgelere de gerektiği nispette başvurulmuş, yardımcı kaynak olarak kullanılmıştır.

Başta Zeytinburnulular olmak üzere akademisyenlerden politikacılara ve mahalli idarelerde görev yapan yöneticilere kadar çok geniş bir kesimin faydalanacağını umduğumuz bu çalışmanın tamamlanması ve basımı için gerekli maddi ve manevi desteği sağlayan değerli Belediye Başkanı Sayın Murat Aydın Beyefendi'ye sonsuz teşekkürlerimizi ve saygılarımızı arz ediyoruz.

Prof. Dr. Sedat MURAT
Doç. Dr. Halis Yunus ERSÖZ

İÇİNDEKİLER

ALTINCI KISIM:

ZEYTİNBURNU'NDA SAĞLIK HİZMETLERİ, 227-254

GRAFİKLER LİSTESİ

BİRİNCİ KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA NÜFUS VE DEMOGRAFİK YAPI, 1-62

DÖRDÜNCÜ KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA KENTLEŞME – YAPILAŞMA, 161-194

BEŞİNCİ KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA EĞİTİM HİZMETLERİ, 195-226

ALTINCI KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA SAĞLIK HİZMETLERİ, 227-254

TABLOLAR LİSTESİ

BİRİNCİ KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA NÜFUS VE DEMOGRAFİK YAPI, 1-62

İKİNCİ KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA İŞGÜCÜ VE İSTİHDAM YAPISI, 63-111

ÜÇÜNCÜ KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA SEÇİM SONUÇLARINA GÖRE SİYASİ YAPI ve SEÇMEN TERCİHİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER, 113-159

BEŞİNCİ KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA EĞİTİM HİZMETLERİ, 195-226

ALTINCI KISIM: ZEYTİNBURNU'NDA SAĞLIK HİZMETLERİ, 227-254

KISALTMALAR LİSTESİ

T	:	Toplam
E	:	Erkek
K	:	Kadın
TÜR	:	Türkiye
İST	:	İstanbul
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü
HHS	:	Hane Halkı Sayısı
s	:	sayfa
vb	:	ve benzeri
Bak	:	Bakınız
İ.Ü.	:	İstanbul Üniversitesi
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
SSK	:	Sosyal Sigortalar Kurumu
SSYB	:	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
AKP	:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	:	Anavatan Partisi
AP	:	Adalet Partisi
ATP	:	Aydınlık Türkiye Partisi
BAP	:	Büyük Anadolu Partisi
BBP	:	Büyük Birlik Partisi
BP	:	Bayrak Partisi
BP	:	Barış Partisi
BTP	:	Bağımsız Türkiye Partisi
BVP	:	Büyük Vatan Partisi
CGP	:	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	:	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP	:	Cumhuriyetçi Millet Partisi
DBP	:	Demokrasi ve Barış Partisi
DEHAP	:	Demokratik Halk Partisi
DEPAR	:	Değişen Demokrasi Partisi
DP	:	Demokrat Parti
DP	:	Demokratik Parti
DSP	:	Demokratik Sol Parti
DTP	:	Demokrat Türkiye Partisi
DYP	:	Doğru Yol Partisi
EMEP	:	Emeğin Partisi
FP	:	Fazilet Partisi
GP	:	Genç Parti
HADEP	:	Halkın Demokrasi Partisi

HDP	:	Hür Demokrat Parti
HP	:	Halkçı Parti
HP	:	Hürriyetçi Parti
IDP	:	Islahatçı Demokrasi Parti
İP	:	İşçi Partisi
KP	:	Köylü Partisi
LDP	:	Liberal Demokrat Parti
MÇP	:	Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP	:	Milliyetçi Demokrasi Partisi
MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
MNP	:	Milli Nizam Partisi
MP	:	Millet Partisi
MSP	:	Milli Selamet Partisi
ÖDP	:	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
RP	:	Refah Partisi
SBP	:	Sosyalist Birlik Partisi
SDP	:	Sosyalist Devrim Partisi
SHP	:	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SHP	:	Sosyal Demokrat Halk Partisi
SODEP	:	Sosyal Demokrasi Partisi
SP	:	Saadet Partisi
SP	:	Sosyalist Parti
SİP	:	Sosyalist İktidar Partisi
TBP	:	Türkiye Birlik Partisi
TİP	:	Türkiye İşçi Partisi
TKP	:	Türkiye Komünist Partisi
TSİP	:	Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
VAP	:	Vatandaş Partisi
YDH	:	Yeni Demokrasi Hareketi
YDP	:	Yeniden Doğuş Partisi
YP	:	Yeni Parti
YP	:	Yurt Partisi
YTP	:	Yeni Türkiye Partisi

Not: Partiler alfabetik sıraya göre dizilmiştir.

I. KISIM:

ZEYTİNBURNU'NDA NÜFUS

ve DEMOGRAFİK YAPI

A. GENEL OLARAK NÜFUS YAPISINDAKİ GELİŞMELER

1. Ülkemizde Uygulanan Nüfus ve Aile Politikaları

Türkiye'de farklı dönemlerde farklı nüfus politikaları uygulanmıştır. Osmanlı döneminde nüfusun arttırılması yönünde politikalar takip edilirken, Cumhuriyet döneminde ise tek bir nüfus politikasının takip edilmediği görülmektedir. Nitekim, Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında nüfus artış hızının ve dolayısıyla nüfus miktarının artırılması arzu edilirken, 1960'lı yıllara doğru nüfus artış hızının düşürülmesi yönünde politikalar benimsenmiş ve bu politikalar günümüzde de bir devlet politikası olarak uygulanmaya devam etmektedir.

Geçmişten günümüze değin dünyada, tüm toplumlar nüfusun sadece tek bir yönüyle değil, idari, siyasi ve sosyo-ekonomik yönüyle çok yakından ilgilenmişlerdir. Tarihi seyri içinde siyasî idareler, sahip oldukları dünya görüşü ve içinde bulundukları sosyo-ekonomik düzeyi göz önünde bulundurarak farklı zamanlarda değişik görünümler alabilen bu değişkenlerin nüfusla ilgilerini iyi değerlendiren dinamik nüfus politikaları geliştirmişlerdir.

Osmanlı Devletinin yıkılma aşamasında ve Cumhuriyetin kurulmasından önce yoğun savaşlar yaşamış olan Türkiye, bir taraftan topraklarının önemli bir kısmını kaybetmiş, diğer taraftan da büyük miktarlarda nüfus kaybına uğramıştır. Bu nüfus kaybı sadece nicel açıdan olmamış, nitelik yönünden de büyük kayıplar olmuştur. Türkiye, bu savaşlarda erkek nüfusta, düşük yaş grupları da dahil olmak üzere, büyük zayiat vermiş, kadın, çocuk ve yaşlı gruplar da hastalık, açlık gibi sebeplerden dolayı önemli kayıplara uğramıştır. Bu nedenle, gerek siyasi ve gerek ekonomik bakımdan ülke nüfusunu çoğaltmak o dönemlerin genç Cumhuriyet hükümetlerinin başlıca amaı olmuş, aktif nüfus politikası ve nüfusu arttırıcı politikalar gerek parti (fırka) ve gerekse hükümet programlarında açık bir şekilde yer almıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarından 1960'lı yıllara kadar izlenen pro-natalist politika (doğumları teşvik edici, doğum oranını artırmayı amaç edinen nüfus politikası); çeşitli sosyal, ekonomik ve yasal önlemlerle desteklenmiştir. Kısaca belirtmek gerekirse, bu önlemleri şu ana başlıklar altında toplamak mümkündür:

Çocuk sayısıyla değişen aile yardımları; çocuk parası, vergi indirimleri, bazı devlet hizmetlerinden muafiyet (yol yapımlarında çok çocuklu olanlar bu hizmetten muaf tutulmuştur), devlet hizmetlerinden yararlanmada öncelik ve masrafların bir kısmının devlet tarafından karşılanması (eğitim, taşımacılık, konut yardımı vb.),

Çok çocuklu ailelerin çeşitli yollarla ödüllendirilmesi; madalya verilmesi, hazineye ait topraklardan tarla bağışlanması,

Yurt dışından kabul edilen göçmenlerin; ülke genelinde dağıtımı ve iskan edilmesi, çocuk sayısıyla değişen miktarda tarla bağışı, bunlara, ekonomik ilgi alanlarına göre, çok düşük faizli ve uzun dönemli krediler verilmesi.

Diğer taraftan, bu dönem içinde nüfus planlaması yasaklanmış, bununla ilgili araç ve gereçlerin bulundurulması, satılması veya reklamının yapılması, nüfus planlamasını öven yazıların yayınlanması yasaklanmıştır. Bunlara uymayanlara ağır ceza-i yaptırımlar getirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında planlı dönem öncesinde nüfus politikası ile ilgili olarak alınan tüm önlem ve getirilen yaptırımların doğurganlığı arttırmakta etkili olduğunu söylemek tam olarak mümkün değildir. Çünkü, Cumhuriyet'in ilk yıllarında sağlık şartları genel olarak düzelmiş, uzun süren savaş yılları da bitince hem evli çiftler yeniden biraraya gelmiş, hem de yeni evlilikler oluşabilmiş, demografik çalkantılar dönemi de geride kalmıştı. Böylece, Cumhuriyet öncesi savaş yıllarından sonra hızlı bir demografik geçiş dönemine girilmiş bulunuluyordu. Cumhuriyet'in ilk 30-40 yılında doğurganlığın yüksek seyretmesinin de asıl nedeni, nüfusun hızla artışını sağlamak amacı ile alınmış yasal ve idari önlemler değil, demografik döneme geçişle ilgili gelişme idi.

Doğurganlığın ülke genelinde düşmeye başlaması ancak 1950'lerin sonlarına doğru gerçekleşmeye başlamış ve bu süreç 1970'lerde ivme kazanmıştır. Ancak, doğurganlığın artık düşmeye başladığı bu süre içinde dahi, yukarıda sayılan ve doğurganlığı arttırmaya yönelik yasal önlemlerin birçoğu hala yürürlükte bulunuyordu.

Görüldüğü gibi, planlı dönem öncesinde nüfus artışını yükseltmeyi amaçlayan tüm yasal ve idari önlemler; ne ilk yıllarda doğurganlığın yükselmesine ve nüfusun artmasına anlamlı bir katkıda

bulunabilmiş, ne de daha sonraki yıllarda, demografik geçiş dönemi başladıktan sonra doğum oranlarının hızla azalmasını engelleyebilmiştir[1].

Cumhuriyetin kuruluşundan 1950'li yılların sonuna doğru ortaya çıkan hızlı nüfus artışının birçok ekonomik ve sosyal probleme sebep olduğu ileri sürülmeye başlanmıştır. Bu yıllarda hızlı nüfus artışı çeşitli tartışmaların, konferansların ve araştırmaların konusu olmuştur. Demografik yapıyı tespit maksadıyla 1959-63 yılları arasında dört araştırma yapılmış, doğum, ölüm ve kontroseptif kullanımı hakkında bilgi, tutum ve davranışlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan bu araştırmalar sonucunda nüfus politikamızda bir değişikliğe ihtiyaç olduğu öngörülmüştür.

Osmanlı döneminde daha çok siyasi ve sosyal açıdan nüfus miktarının arttırılması yönünde politikalar takip edilirken, 1963 yılında planlı döneme girerken, nüfus politikasında değişiklik yapılması ekonomik nedenlere dayandırılmıştır.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1963–1967); nüfus artış hızının milli gelirle paralel artması durumunda, kişi başına düşen gelir seviyesinde bir değişikliğin olmayacağı belirtilmiştir. Bu gerekçeyle milli gelir artırılırken, nüfus artış hızının düşürülmesi çabalarının gerekliliği ilk defa bu planda belirtilmiştir. Bu görüş doğrultusunda, nüfus planlaması uygulamalarını kanuni çerçeveye kavuşturacak hazırlıklar yapılmış ve 557 sayılı Aile Planlaması Kanunu 1965 yılında kabul edilmiştir. Bu Kanun ile 1573 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunundaki doğum artırıcı önlemler kaldırılarak, doğum azaltıcı araç ve gereçlerin uygulanması serbest bırakılmıştır. Tıbbi nedenler dışında düşük yapılması yasaklanmıştır. Aile planlaması hizmetlerinin halka sunulması amacıyla S.S.Y.B.bünyesinde Aile Planlaması Genel Müdürlüğü kurulmuştur[2].

1968–1972 yılları arasını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda nüfusun niceliği yanında niteliği üzerinde de durulmuştur. Nüfus, nicelik yönünden yatırımların miktarını ve dağılımını, nitelik yönünden kalkınma için gerekli insan gücünü sağlayan, dolayısıyla iktisadi gelişmeyi iki yönden etkileyen bir unsur olarak belirtilmiştir. Bu anlayış içinde amacın, nüfus artış hızını, ekonomik gelişmeyi güçleştirmeyecek ölçüde azaltmak ve bunun yanında nüfusun yapısını iyileştirmek olduğu dile getirilmiştir.

Bu plan döneminde nüfus planlaması (doğum, ölüm ve göçe ait politikaların tümü) dar anlamından bir dereceye kadar kurtarılmış, aile planlaması ve ana çocuk sağlığı hizmetlerinin birlikte yürütülmesi plan dönemi başında planlanmıştır. Ancak, Aile Planlaması konusundaki

---

[1] TÜSİAD; ***Türkiye'nin Fırsat Penceresi Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri***, İstanbul: TÜSİAD Yayınları, 1999, s. 41..

[2] DPT ; ***Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıl (1963-1967)***, Ankara: DPT Yayınları, 1963, s. 125 ve Kocaman, Tuncer; ***Avrupa Birliği Ülkeleriyle Türkiye'nin Demografik Yapı ve Nüfus Politikaları***, Ankara: DPT, Sosyal Planlama Başkanlığı, 1988, s. 9..

uygulamaların sağlık hizmetlerinden bağımsız bir şekilde ele alınamayacağı ve sağlık hizmetlerinin bir parçası olarak düşünülmesine bu plandan sonra başlanmıştır[3].

1973-1977 yılları arasında uygulamaya konulan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda nüfusun nitelik ve nicelik değişimleriyle sosyal ve ekonomik kalkınma arasında karşılıklı bir etkileşimin bulunduğuna değinilmiştir. Daha açık bir anlatımla; sağlık şartlarının iyileşmesi, eğitim düzeyinin yükselmesi, ekonomik ve sosyal refahın artması sonucunda ölümlerin, özellikle çocuk ölümlerinin azalması, kadının ekonomik ve sosyal hayatta geleneksel fonksiyon ve rollerinin değişmesinin ve ailelerin küçülmesinin, bir yandan nüfus yapısındaki değişmeleri hızlandırırken, öte yandan nüfus artış hızını yavaşlatacağı belirtilmiştir. Bu planda aile planlaması bir nüfus politikası olarak düşünülmemiş, ana-çocuk sağlığını tamamlayan bir sağlık hizmeti olarak ele alınmaya başlanmıştır[4].

1979-1983 dönemini kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda nüfus politikası ele alınırken, nüfusun doğurganlık eğilimleri üzerinde etkin olan aile planlaması ve ana-çocuk sağlığı hizmetleri yanında, soruna objektif bir şekilde bakılarak; "*nüfus sorunu, karşılıklı etkileşim içinde olan demografik faktörler ile toplumsal ve ekonomik faktörler arasındaki dengenin bozulması sonucu ortaya çıkan sorunların tümünü kapsadığından, nüfus politikası IV. Plan döneminde, tüm toplumsal ve ekonomik politikaların bir türevi olarak ele alınacaktır*" şeklinde bir ifadeye planda yer verilmiştir[5].

Bu planda da, Üçüncü Planda olduğu gibi, ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetleri sağlık hizmetlerinin bir parçası olarak düşünülmüş ve ayrıca bu hizmetlerin sosyalleştirme programları bütünlüğü içinde ele alınması ilke olarak kabul edilmiştir. Etkinliğin arttırılması amacıyla hizmetlerin sağlık ocakları ve sağlık evlerinde yürütülmesi ve köylerde çalışan ebelerin fonksiyonlarının geliştirilmesi gereği üzerinde durulmuştur.

Dördüncü Planın son yıllarında görülen lüzum üzerine, 557 Sayılı Nüfus Planlaması Kanunu yürürlükten kaldırılmış ve 27 Mayıs 1983 tarihinde 2827 Sayılı Nüfus Planlaması Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanunun temel özelliği, gebeliğin onuncu haftası doluncaya kadar rahmin tahliye işlemine serbestlik getirmiş olması yanında doğum kontrol hizmetlerinin, bu konuda eğitimden geçmiş yardımcı sağlık personellerince de verilmesine imkan sağlamış olmasıdır[6].

Beşinci BYKP çalışmalarının tamamlanamaması nedeniyle bir yıllık programla geçirilen 1984 yılından sonra, 1985-1989 dönemini kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, nüfus artışı

---

[3]DPT; ***Kalkınma Planı, İkinci Beş Yıl (1968–1972)***, Ankara: DPT Yayınları, 1968, s. 34.

[4]DPT; ***Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl (1973–1977)***, Ankara: DPT Yayınları, 1973, s. 110.

[5]DPT; ***Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)***, Ankara: DPT Yayınları, 1979, s. 249.

[6]Sedat Murat; ***Bütünleşme Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Sosyal Yapısı***, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000, s. 178. .

ve nüfusun hareketliliği ile sosyal ve ekonomik alandaki gelişmelerin birbirlerini etkileyen unsurlar olduğu, nüfus artışının refah artışına paralel olarak düşeceği, bu eğilimin gelecekte de devam edeceği ifade edilmiştir.

Kalkınmada en önemli unsurun beşeri kaynak olduğu ve nüfusun nitelik ve özelliklerinin geliştirilmesinin temel ilke olarak kabul edildiği Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda aşağıdaki tedbirlerin alınması öngörülmüştür[7].

✓ Nüfusun yeterli düzeyde sağlık, eğitim, barınma ve beslenme imkanlarına sahip kılınması, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve özellikle göç veren ve doğurganlığın yüksek olduğu illerde yaşayan nüfusun bu hizmetlerden faydalanmasının sağlanması,

✓ Nüfusun yapıcı, yaratıcı, girişimci, sorumluluk duygusuna sahip ve ekip çalışmasına yatkın olma niteliklerinin geliştirilmesi,

✓ Bireyin sosyalleşmesinde öncelikli öneme sahip olan ailenin maddi ve manevi bakımdan sağlıklı bir kurum olarak korunması, eğitilmesi ve geliştirilmesi yönünde önlemler alınması,

✓ Özellikle aile ve ana-çocuk sağlığının korunması amacıyla aile planlamasının diğer sağlık hizmetleri ile bütünleştirilmesi, bu alanda eğitim ve uygulama için gerekli önlemlerin alınması ve yeterli organizasyona gidilmesi,

✓ Bebek ölüm hızının azaltılması, çocukların sağlık ve sosyal durumlarının iyileştirilmesi için doğum öncesi aşamadan başlamak üzere ilgili kamu kuruluşları ve özel kuruluşların desteğiyle yeni teknolojik gelişmelere uygun ana-çocuk sağlığı hizmetlerinin temel sağlık hizmetleriyle birlikte götürülmesine önem verilmesi,

✓ Orta büyüklükteki kentlerin kendi kendilerine yeterli hale getirilmesi suretiyle, nüfusun büyük şehirlere göçünün azaltılması ve dengeli dağılımının, yatırımların göçü yönlendirici etkisinden faydalanarak sağlanması,

✓ Sosyal ve ekonomik alanlardaki ihtiyaçların tespitinde ve sorunların çözümünde daha etkili kararlar alınabilmesi bakımından, ülkemizin insan potansiyelinin gelecek yıllarda hangi boyutlara ulaşacağının önceden tahmin edilmesi.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da kalkınmada en önemli unsurun beşeri kaynak olduğu ve bunun niteliklerinin geliştirilmesi temel ilke olarak kabul edilmiştir. Ayrıca nüfusun, istikrarlı bir ekonomik gelişme ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu bir yapıya ve artış hızına kavuşturulmasının esas olduğu ifade edilmiştir.

[7] DPT; ***Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)***, Ankara: DPT Yayınları, 1985, s. 125.

Benzer şekilde, altıncı BYKP hazırlıkları tamamlanamadığı için bir yıllık programla geçirilen 1989 yılından sonra 1990–1994 dönemini kapsayan bu planda nüfus ve aile konusunda şu ilke ve politikalara yer verilmiştir[8].

✓ Temel sağlık hizmetleri sistemi içinde ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin hizmet açığı bulunan, özellikle doğurganlık, bebek ve anne ölüm oranları yüksek olan ve hizmetlerden yeterince faydalanamayan kesimlere ulaştırılmasına öncelik verilmesi, hizmetin etkinlik ve sürekliliğinin sağlanması,

✓ Hizmetlerin götürülmesinde nüfus kaynakları, çevre, kültürel değerler ve sosyo-ekonomik farklılıklarla, bu faktörlerin birbiriyle karşılıklı ilişkilerini ve etkileşimlerini dikkate alan entegre yaklaşımlara özel önem verilmesi,

✓ Toplumu doğrudan ilgilendiren sektörel politika ve karar uygulamaları sırasında, nüfus yapısındaki gelişmelerin bütün yönleriyle ele alınması,

✓ Bio-teknoloji alanındaki yeni gelişmeler, demografik yapıyı ilgilendiren yönleriyle takip edilerek bu alanda başlatılan uygulamalardan olumlu sonuç alınabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması,

✓ Demografi konusunda araştırma yapan ve eğitim veren kuruluşların desteklenmesi, nüfus politika ve programlarına yönelik periyodik araştırmalara ağırlık verilmesi,

✓ Milli ve manevi değerlerin korunmasında ve geliştirilmesinde, dolayısıyla milli bütünlüğün ve dayanışmanın pekiştirilmesinde temel unsur olan aile müessesesinin her bakımdan güçlendirilmesi, kalkınmaya paralel olarak ekonomik ve sosyal yapıdaki değişme ve gelişmelere uyum sağlamasına yardımcı olacak tedbirlerin alınması ve ailelerin sosyal refahtan aldıkları payın dengeli olarak arttırılması,

✓ Aile fertleri arasında bağlılık ve dayanışmayı geliştirici ve özendirici politikalara ağırlık verilmesi,

✓ Ailelerin artan sosyal hizmet ve yardım ihtiyaçlarının karşılanmasında standardizasyona önem verilmesi ve bu alanda gönüllü dayanışmanın teşvik edilmesi,

✓ Ailelerin çocuk yetiştirme, sağlıklı ve dengeli beslenme konularında bilgilendirilmeleri üzerinde önemle durulması,

✓ Çocukları kötü alışkanlıklardan koruyucu ve suça itilmesini engelleyici önlemlerin bir bütün olarak ele alınması,

✓ Korunma ve bakıma ihtiyacı olan daha çok sayıda çocuğun Kurum Bakımı ve Koruyucu Aile uygulamasından yararlanmasının sağlanması,

✓ Özel eğitime ihtiyacı olan daha fazla çocuğun bu imkanlardan yararlanması için gerekli tedbirlerin alınması.

[8] DPT; ***Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)***, Ankara: DPT Yayınları, 1989, s. 285, 287.

1996-2000 dönemini kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, VI'ncı Plan döneminde nüfus artış hızının yavaşladığı ve 1994 yılında yüzde 1,78 düzeyinde gerçekleşeceğinin, doğurganlık hızının 1994 yılında 2,69'a, bebek ölüm hızının binde 67'den binde 46,8'e düşeceğinin tahmin edildiği; hızlı nüfus artış hızının bireylerin refah artışından daha fazla pay alabilmesini ve ekonominin değişim sürecinin daha hızlı gerçekleşmesini engellediği; sürdürülebilir kalkınma çabalarını güçleştirmekte, konut, sağlık, eğitim ve altyapıya olan ihtiyacı artırdığı; ülke genelinde demografik yönden yapısal bir değişim olmakla birlikte bölgelerarası farklılıkların devam etmekte olduğu; ülkemize son yıllarda yoğun bir göç olayının yaşandığı ve bunlarla ilgili bazı sıkıntıların olduğu, annenin eğitim düzeyinin düşük olması, sık, erken ve geç yaşlardaki doğumların varlığı, doğum öncesi ve sonrası bakımın yetersizliği; doğumda sağlık personeli ve kurumdan yararlanma oranının düşük olması, % 32 oranında olduğu gözlenen planlanmamış ve istenmeyen gebelikler ve ailenin bozuk ekonomik koşullarının bebekle birlikte anne sağlığını da olumsuz etkilediği; aile planlaması hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde ulaşılabilirlik, hizmetin devamlılığı, yaygınlığı ve kalitesi, personelin mezuniyet öncesi ve sonrası eğitimi, iyi danışmanlık hizmetinin verilmesi, sağlık personelinin hizmet verme motivasyonu, ulaşım araçları ile tıbbi ve diğer malzemenin sağlanması, sağlık personelinin yüksek dönüşüm hızı, sektörler ve kuruluşlar arası işbirliğinin önemini korumakta olduğu, sanayileşme ve kentleşme gibi sebeplerle aile yapısında meydana gelen değişimlerin ailenin geleneksel fonksiyonlarını da etkilediği, bu değişimlerin olumsuz etkilerine karşı ailenin çağdaş kurum ve hizmetlerle desteklenmesi ve kalkınma ile artan payın artırılmasını sağlayacak tedbirlerin alınması gerektiği; kadınlarla ilgili göstergelerin iyileştirilmesinin gerektiği, çalışan çocuklarla ilgili sorunların devam ettiği ve dile getirilen bu sorunların çözümüne yönelik gerekli tedbirli alınacağı, hukuki ve kurumsal düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir[9].

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001–2005) ise, dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefi ile uyumlu bir nüfus yapısına ulaşmak amacıyla nüfusun eğitim, sağlık ve insangücü yönünden niteliklerinin iyileştirilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve bu alanlarda bölgeler arasındaki farklılıkların giderilmesinin temel ilke olduğu belirtilmiş, nüfus artış hızındaki düşmenin devam edeceği ve bebek ölüm oranlarının bu plan dönemi sonunda binde 28,8'lere düşeceği tahmin edilmiş, nüfusa ilişkin veri kayıt sistemi çalışmalarının plan dönemi içinde sonuçlandırılacağı dile getirilmiş, üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetlerinin temel sağlık hizmetleri ile bütünleştirilerek, kaliteli bir biçimde, yaşam boyu yaklaşımı içinde cinsiyet ayırımı yapılmadan sunulacağı ilkesi benimsenmiştir[10].

---

[9] DPT; ***Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)***, Ankara: DPT Yayınları, 1995, s. 34-41.
[10] DPT; ***Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)***, Ankara: DPT Yayınları, 2000, s. 79-80.

2. Zeytinburnu, İstanbul ve Türkiye Genelinde Nicel Açıdan Nüfus Yapısında Gelişmeler

Dünyanın her yerinde nüfus artış hızı ve nüfus miktarındaki artış her zaman aynı düzeyde gelişmemiştir. Sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi, yönetim vb. faktörlerin etkisiyle dünyadaki nüfus artışı çeşitli dönemlerde artış veya azalış trendine girmiştir. Savaşlar, salgın hastalıklar gibi nedenlerle, özellikle Avrupa nüfusunda, bazı dönemlerde önemli derecede nüfus kaybı olmuştur. Nüfustaki değişiklikler ekonomiyi de etkilemektedir. Örneğin; 1929 ekonomik buhranında nüfus artışındaki azalma bu krizi adeta körüklemiştir. Zira nüfus artışının düşük olması, yatırım talebini ve toplam talebi kısmış, bu da iktisadi durgunluğa yol açmıştır. Öte yandan II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ölüm oranları, fakir ülkeler başta olmak üzere bütün dünyada hızla azalmaya başlamış ve dolayısıyla dünya nüfusu hızlı bir artış temposuna girmiştir[11].

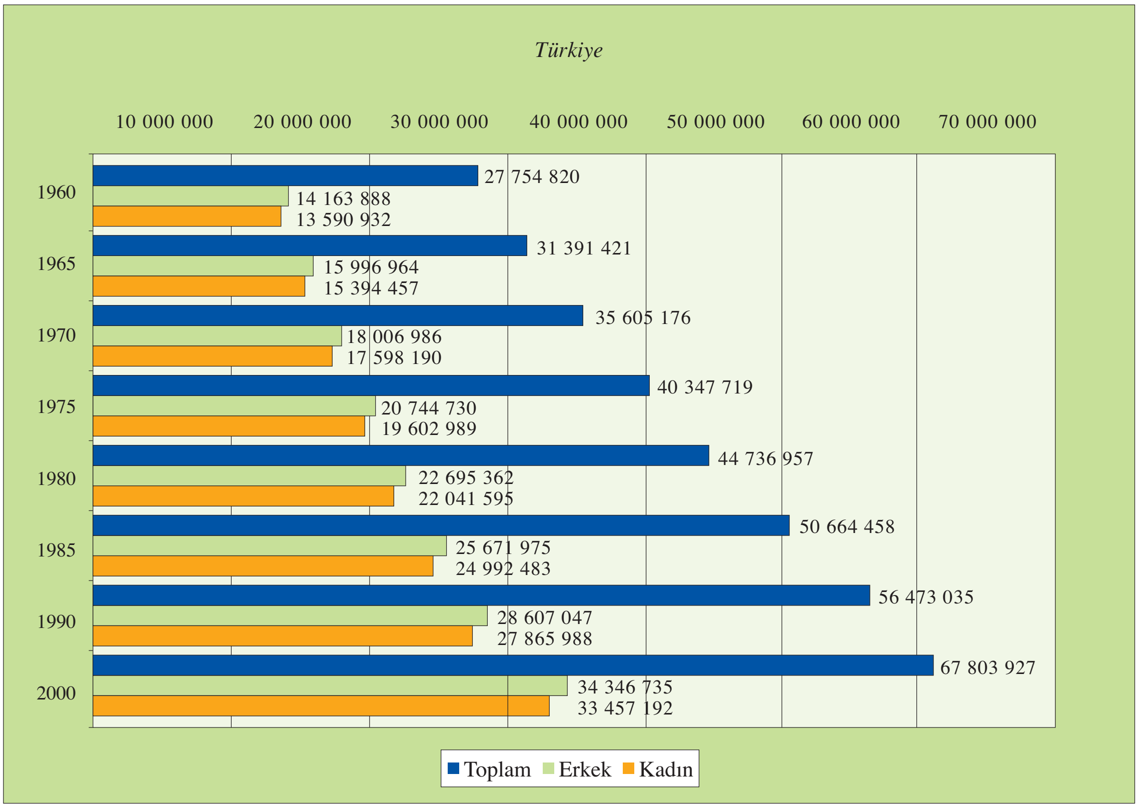
Daha önce de belirtildiği üzere, ülkemizde, Cumhuriyet döneminde planlı dönem öncesi ve sonrasında uygulanan nüfus politikaları başarılı olamamıştır. Nitekim, planlı dönem öncesinde nüfus artış hızı yükseltilmeye çalışılmış, fakat istenilen düzeyde bir nüfus artış hızı yakalanamamıştır. Planlı dönem sonrasında ise nüfus artış hızı düşürülmeye çalışılmış, fakat bu defa da arzu edilen seviyede bir düşüş gerçekleştirilememiştir. Son yıllarda doğurganlık ve nüfus artış hızında görülen düşüşün nedeni ise, yine yukarıda belirtildiği gibi, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıdaki değişmelere dayanmaktadır. İstanbul gibi büyük kentlerde ve Zeytinburnu gibi yerleşim birimlerinde de nüfus artış hızı miktarındaki artışlar, doğal nüfus artışından çok göçlerden kaynaklanmaktadır.

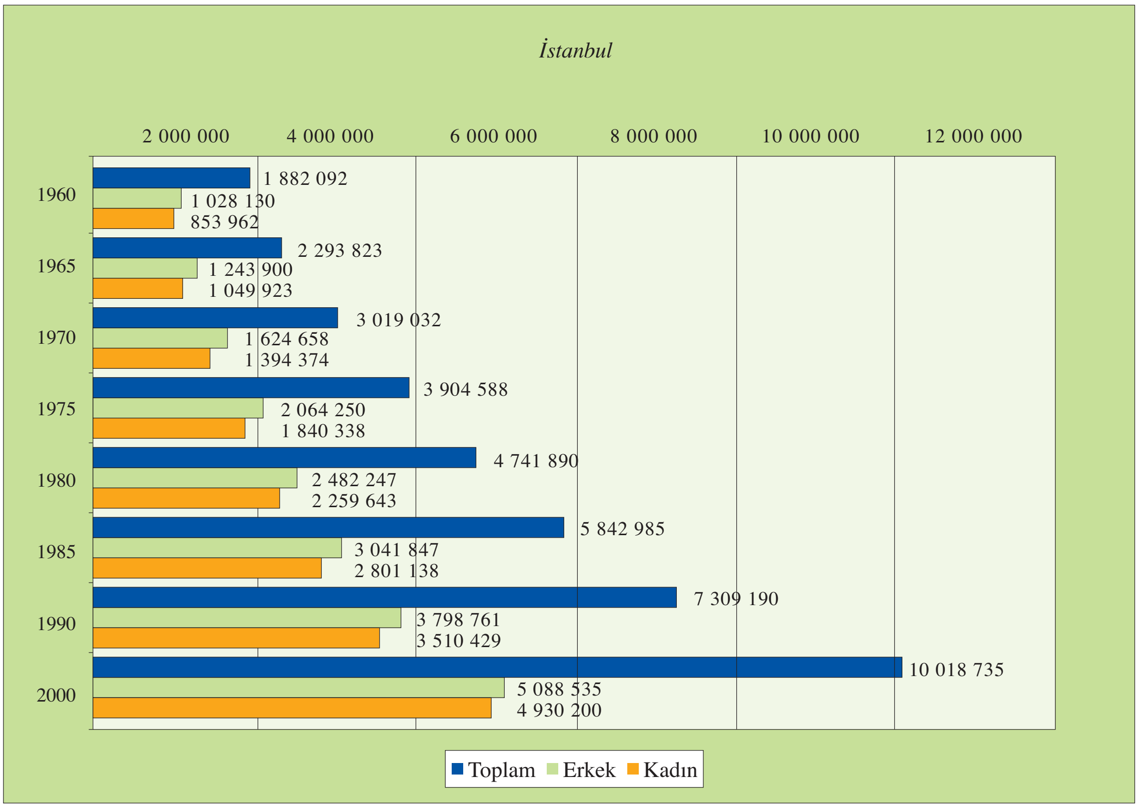
Birçok gelişmiş ve hatta az gelişmiş ülkeler ve bu ülkelerin bazı kentleri ve bu kentlerin nüfus yapılarındaki gelişmeler ve gerekli altyapı imkanlarının hazırlanmasına fırsat kalmadan bu imkanların üzerinde bir nüfus akımının bazı bölgelere yönelmesinin ortaya çıkardığı sorunlar dikkate alındığında, hem Türkiye ve hem de özellikle İstanbul geneli ve Zeytinburnu nüfusunun çok hızlı bir şekilde arttığı ve dünyadaki örneklerinde görüldüğü gibi, insanın maddi ve manevi ihtiyaçlarına cevap veremeyen çarpık bir yapının ve görüntünün ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ancak, bölgeye yönelik yoğun göçler nedeniyle İstanbul geneli ve Zeytinburnu'ndaki nüfus artış hızı, Türkiye'nin nüfus artış hızından çok daha yüksektir.

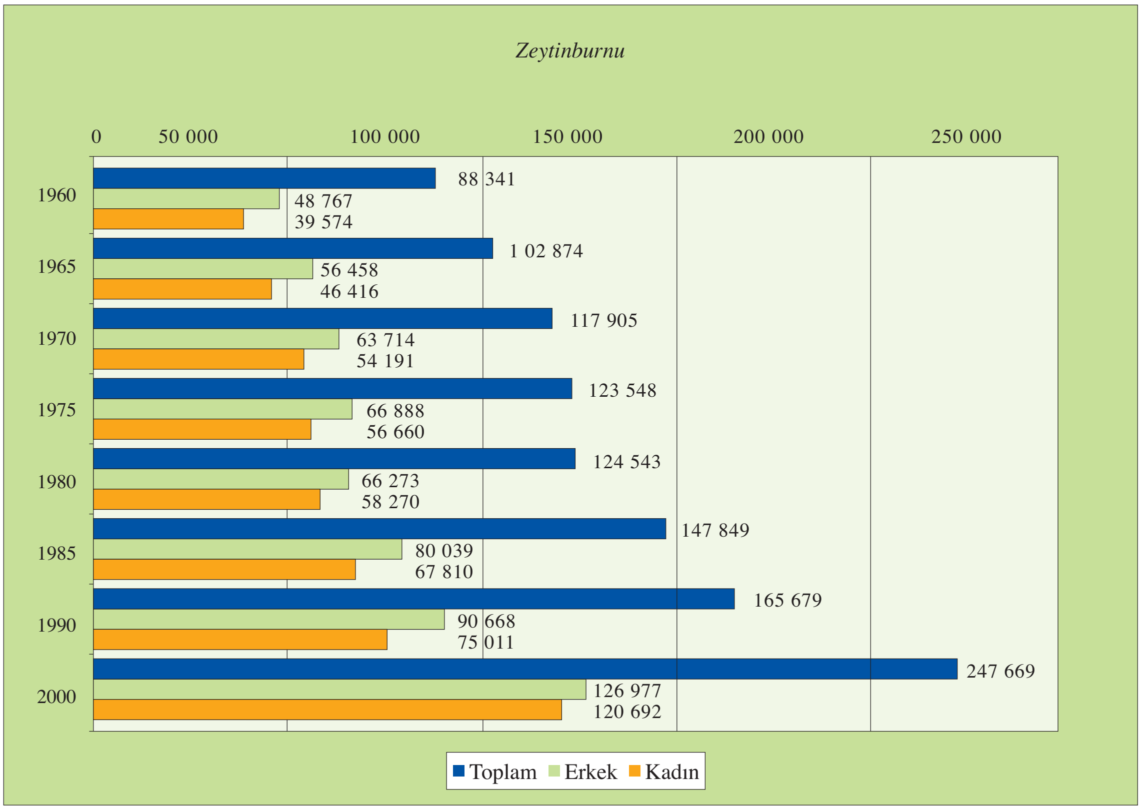
Bilindiği üzere Zeytinburnu, İstanbul ilçeleri arasında ilk sanayileşmenin başladığı alanlardan biri olmasının yanı sıra ilk gecekondu yerleşim birimlerinden biri olma özelliğine de sahip bulunmaktadır. Ancak, günümüzde Zeytinburnu'nun gecekondu görüntüsünden önemli ölçüde kurtulduğunu söylemek mümkündür.

[11] Orhan Türkay***; Türkiye'de Nüfus Artışı ve İktisadi Gelişme,*** Ankara: Doğuş Matbaası, 1962, s.2.

Grafik 1: Sayım Yıllarına ve Cinsiyete Göre Nüfus Miktarları (1960-2000)

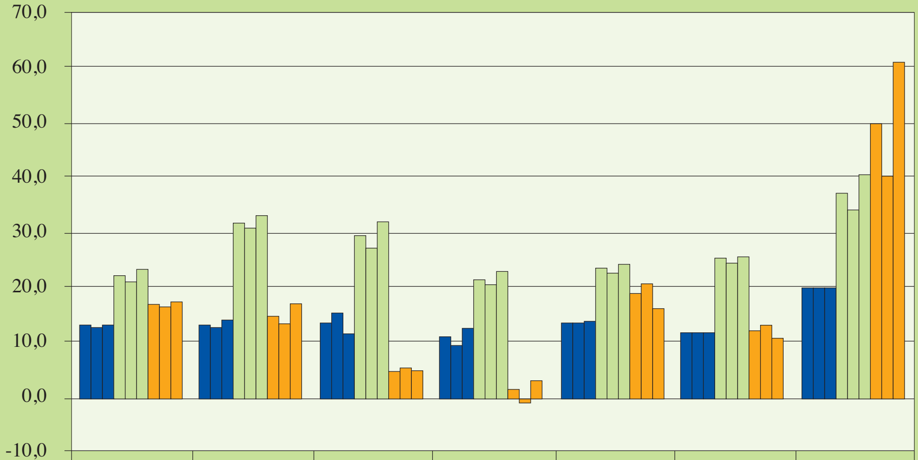
Türkiye nüfusu 1935 ile 2000 yılları arasında 4,2 katlık bir artışla 16.157.450'den 67.803.927'ye yükselirken, aynı süre içinde İstanbul nüfusu ise 11,3 katlık bir artış göstererek 883.599'dan 10.018.735'e ulaşmıştır.

Türkiye ve İstanbul genelindeki nüfus miktarındaki gelişme ile Zeytinburnu nüfusundaki gelişmeyi karşılaştırabilmek için 1960-2000 yılları arasını dikkate aldığımızda, bu dönemde ülke nüfusu 2,4 kat artarak %144'lük bir artış hızına sahip olurken, İstanbul nüfusu ise 5,3 kat artarak %432'lik bir artış hızına ulaşmıştır.

1957 yılında ilçe olan ve ilk genel nüfus sayımının 1960 yılında yapıldığı Zeytinburnu'nun bu tarihteki nüfusu 88.341 iken, 2000 sayımında 2,8 katlık bir artış göstererek 247.669'a yükselmiştir. Bu veriler bize Zeytinburnu'nun nüfusunun 1960-2000 yılları arasındaki kırk yıllık süre içinde %180'lik bir artış gösterdiğini yani yıllık yaklaşık olarak %4,5 civarında büyüdüğünü göstermektedir.

Görüldüğü üzere, Zeytinburnu nüfus miktarındaki artış ve hızı Türkiye genelinden daha yüksek, fakat İstanbul genelinden daha düşüktür. Zeytinburnu'na göre İstanbul ve ilçelerinin çok daha geniş yerleşim alanlarına sahip olması, İstanbul genelindeki nüfusun daha fazla artmasına neden olmuştur.

Grafik 2: Mahalle Nüfuslarının Dağılımı (%), (1985-2000)

	1960-1965	1965-1970	1970-1975	1975-1980	1980-1985	1985-1990	1990-2000
Türkiye Toplam	13,1	13,4	13,3	10,9	13,2	11,5	20,1
Türkiye Erkek	12,9	12,6	15,2	9,4	13,1	11,4	20,1
Türkiye Kadın	13,3	14,3	11,4	12,4	13,4	11,5	20,1
İstanbul Toplam	21,9	31,6	29,3	21,4	23,2	25,1	37,1
İstanbul Erkek	21,0	30,6	27,1	20,2	22,5	24,9	34,0
İstanbul Kadın	22,9	32,8	32,0	22,8	24,0	25,3	40,4
Zeytinburnu Toplam	16,5	14,6	4,8	0,8	18,7	12,1	49,5
Zeytinburnu Erkek	15,8	12,9	5,0	-0,9	20,8	13,3	40,0
Zeytinburnu Kadın	17,3	16,8	4,6	2,8	16,4	10,6	60,9

Genel Nüfus Sayımlarının yapıldığı dönemleri dikkate aldığımızda, 1970-1975, 1975-1980 ve 1990-2000 dönemleri hariç, dönemler arası nüfus artış hızının Zeytinburnu'nda ülke genelinden daha yüksek, fakat İstanbul genelinden daha düşük olduğu görülecektir. Ancak, Zeytinburnu nüfusu 1990-2000 yılları arasında ülke (%20,1) ve İstanbul geneline göre (%37,1) çok daha yüksek bir artış oranına (%49,5) sahip olmuştur. Bu yıllar arasında Zeytinburnu'ndaki nüfus artış hızının hem Türkiye ve hem de İstanbul genelinin çok daha üzerinde olmasını; gecekondulaşmanın yavaşlamasına ve 1984 yılındaki gecekondu affından sonra mevcut gayrimenkullerin tabu sorunlarının büyük bölümünün çözümlenmesi nedeniyle ruhsatlı binaların yapılmasına bağlı olarak yerleşim alanlarının açılmasına bağlamak mümkündür[12].

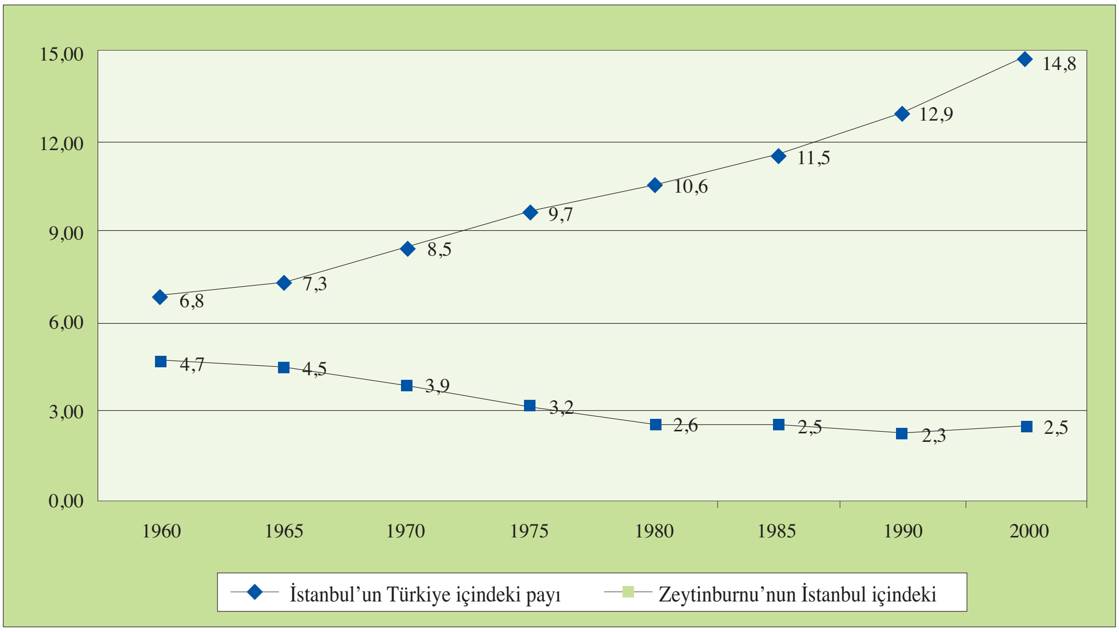
Türkiye ve İstanbul genelinde kadın nüfusun artışı erkek nüfusun artışından daha yüksek iken, Zeytinburnu'nda ise, 1970-1975, 1980-1985 ve 1985-1990 dönemleri hariç, diğer dönemlerde yine kadın nüfusu artış hızları daha yüksektir. Fakat, 1990-2000 yılları arasında erkek nüfusa göre (%40)

[12] Turgay Gökçen; "Zeytinburnu'nun Nüfus Yapısı", ***Surların Öte Yanı Zeytinburnu*** (Yayına Hazırlayan: Burçak Evren), İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2003, s. 179.

kadın nüfus artış hızının (%60,9) çok daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu husus, genelde ekonomik amaçlı göçlerde görüldüğü üzere, ilçeye önce erkeklerin daha sonraları ise tam yerleşme aşamasında kadınların gelmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim, aşağıda da nüfusun cinsiyet yapısı ele alınırken değinileceği üzere, Zeytinburnu'nda 1990 öncesinde toplam nüfus içinde kadınları oranı %45'ler civarında iken 2000 yılında bu oran %48'e yaklaşmıştır.

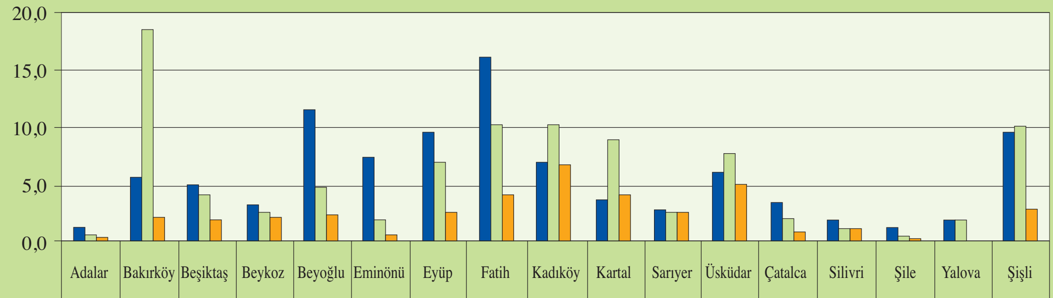
Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere, İstanbul genelindeki ve Zeytinburnu'ndaki bu artış yüksek doğurganlıktan değil, bu il ve ilçenin aşırı ölçüde göç almasından kaynaklanmaktadır. Nitekim, 1957 yılında ilçe olma özelliği kazanan Zeytinburnu'nun nüfusu 1960 yılında 88.341 iken bu miktar sürekli olarak artmış ve 2000 Genel Nüfus Sayımında 247.669'a ulaşmıştır. Ancak, nüfusun bu denli hızlı artmasının bazı sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi sorunların yanı sıra, altyapı, gecekondu, çevre, ulaşım vb bazı sorunları da beraberinde getirebileceğini unutmamak gerekmektedir. Sağlıksız ve plansız nüfus artışının oluşturacağı sorunlara yönelik acil önlem planlarının zamanında alınamaması, ileride daha büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Nüfusu Türkiye ve İstanbul geneline göre daha hızlı artan Zeytinburnu, bir anlamda sağlıklı kentleşemeyen ve kent kültürünün çarpık şekilde oluşmasına yol açan gelişmeler açısından merkezi bir öneme sahiptir.

Grafik 3: Toplam Nüfus Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1960–2000)

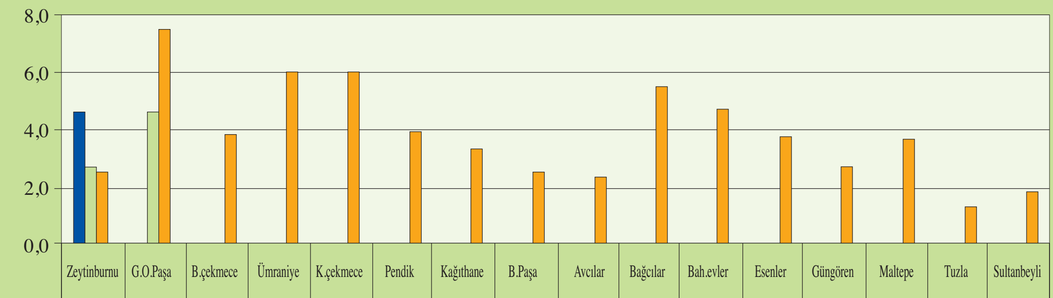

1960 ve 2000 yılları arasını dikkate aldığımızda, İstanbul'un ülke genelindeki payının sürekli artış göstermesine karşılık, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise genelde düşme eğilimindedir. Ancak, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı özellikle 1980'lere kadar hızlı bir şekilde düşerken, bu yıldan itibaren ise istikrarlı bir görünüm arzetmekte olup %2,5'ler civarında seyretmektedir.

Grafik 4: İstanbul Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı (%), (1960-2000)

	Adalar	Bakırköy	Beşiktaş	Beykoz	Beyoğlu	Eminönü	Eyüp	Fatih	Kadıköy	Kartal	Sarıyer	Üsküdar	Çatalca	Silivri	Şile	Yalova	Şişli
1960	1,1	5,5	5,0	3,1	11,5	7,2	9,6	16,0	7,0	3,6	2,6	5,9	3,2	1,8	1,0	1,8	9,6
1980	0,4	18,6	4,0	2,4	4,7	2,0	7,0	10,0	9,9	8,7	2,5	7,7	1,9	1,1	0,4	1,6	9,9
2000	0,2	2,1	1,9	2,1	2,3	0,6	2,6	4,0	6,6	4,1	2,4	4,9	0,8	1,1	0,3	0,0	2,7

	Zeytinburnu	G.O.Paşa	B.çekmece	Ümraniye	K.çekmece	Pendik	Kağıthane	B.Paşa	Avcılar	Bağcılar	Bah.evler	Esenler	Güngören	Maltepe	Tuzla	Sultanbeyli
1960	4,7															
1980	2,6	4,6														
2000	2,5	7,5	3,8	6,0	5,9	3,9	3,4	2,5	2,3	5,6	4,8	3,8	2,7	3,5	1,2	1,8

Özellikle 1980'li yıllarda İstanbul'da yeni ilçelerin oluşturulmasına paralel olarak, bazı ilçelerin payları il geneli içindeki nüfus payları artarken, bazı ilçelerin ise azalmıştır. 1960-1980 yılları arasında, Bakırköy, Kadıköy, Üsküdar ve Şişli gibi bazı ilçelerin toplam nüfus içindeki payları artış gösterirken, Fatih, Beyoğlu ve Eyüp gibi bazı ilçelerin ise paylarında düşme olmuştur. 1960 yılında, İstanbul nüfusu içinde en yüksek paya Fatih (%15) ve Şişli'den (%11,7) sonra Beyoğlu (%9,5) sahipken, bu ilçelerin payları zaman içinde azalmıştır. Fakat, Zeytinburnu'nun İstanbul toplam nüfusundaki payı sürekli şekilde azalmıştır. Örneğin, Zeytinburnu'nun İstanbul nüfusundan aldığı pay 1960 yılında %4,7 iken, 1980 yılında %2,6'ya ve 2000 yılında da %2,5'e düşmüştür. 2000 yılı itibariyle, İstanbul nüfusu içinde, tüm ilçeler arasında en yüksek paya Gaziosmanpaşa'dan (%7,5) sonra Kadıköy (%6,6), Ümraniye (%6) ve Küçükçekmece (%5,9) sahiptir.

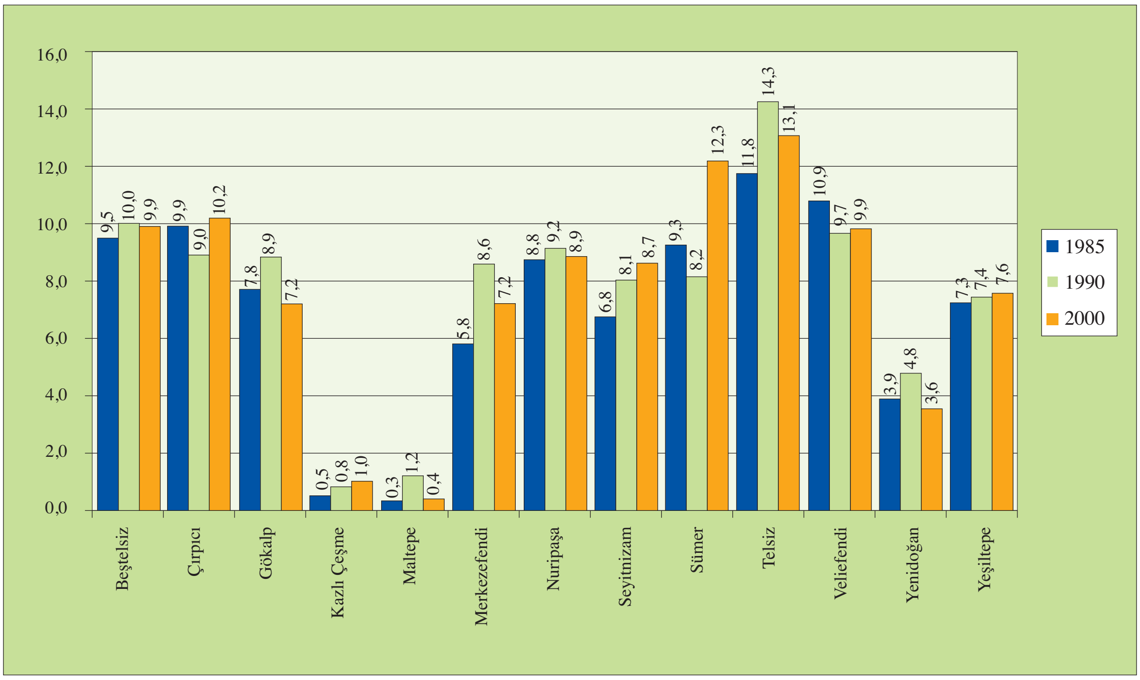
Zeytinburnu ilçesindeki mahallelerin nüfus yapısına baktığımızda, tümünün ilçe içindeki oranlarının %15'in altında olduğu görülecektir. Ancak, 2000 yılı itibariyle, Zeytinburnu'nun toplam nüfusu içinde en yüksek paya Telsiz (%13,1), Sümer (%12,3) ve Çırpıcı (%10,2), en düşük paylara ise Maltepe (%0,4) ve Kazlıçeşme (%1) mahalleleri sahip bulunmaktadır.

Tablo 1: Zeytinburnu'nda Mahallere Göre Nüfus Miktarı (1960-2000)

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Zeytinburnu	88 341	102 87	117 905	123 548	124 543	147 849	165 679	247 669
Beştelsiz	-	-	-	-	-	14 037	16 589	24 431
Çırpıcı	-	-	-	11 030	9 934	14 708	14 878	25 276
Gökalp	-	-	-	-	-	11 522	14 730	17 834
Kazlı Çeşme	534	4 684	3 616	3 682	3 653	721	1 316	2 482
Maltepe	7 039	5 274	2 740	2 732	3 605	423	1 988	903
Merkezefendi		4 925	9 454	12 901	12 439	8 589	14 293	17 939
Nuripaşa	16 375	15 401	16 516	5 096	16 683	13 012	15 226	22 106
Seyitnizam	-	-	-	-	-	10 015	13 368	21 536
Sümer	21 258	14 471	14 167	14 490	14 310	13 792	13 566	30 341
Telsiz	16 699	19 508	17 078	13 688	15 030	17 492	23 768	32 472
Veliefendi	-	-	-	15 050	25 900	16 045	16 054	24 578
Yenidoğan	10 219	11 164	10 885	11 764	10 995	5 784	7 951	8 863
Yeşiltepe	13 895	30 567	10 486	10 043	10 595	10 782	12 310	18 908

Kaynak*:* DİE İstanbul ve Ankara Merkez Şubeden alınmış ve yayınlanmamış veriler ve Gökçen, Turgay; "Zeytinburnu'nun Nüfus Yapısı", ***Surların Öte Yanı Zeytinburnu*** (Yayına Hazırlayan: Burçak Evren), İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2003, s. 181'deki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 5: Mahalle Nüfuslarının Dağılımı (%), (1985-2000)

Zeytinburnu'ndaki mahallelerin 1990-2000 yılları arasındaki nüfus artış hızı oranlarına bakıldığında, Maltepe mahallesi (%-54,6) hariç, diğer tüm mahallelerin nüfuslarında artışların olduğu görülecektir. Özellikle nüfusu çok yüksek oranlarda artan mahallelerin başında Sümer (%123,7), Kazlıçeşme (%88,6), Çırpıcı (%69,9) ve Seyitnizam (%61,1) gelmektedir. Yenidoğan (%11,5) ve Gökalp (%21,1) ise nüfus artış hızı nispeten düşük olan mahallelerdir.

3. Nüfus Artış Hızı

Doğum, ölüm ve göçler gibi hayati olaylar, nüfus artış hızını etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Bu faktörlerin hareketlerine bağlı olarak nüfus artış hızı artmakta veya azalmaktadır. Bundan dolayı nüfus artış hızındaki değişmeler bu üç olaya göre açıklanmaktadır. Türkiye'deki nüfus artış hızı trendi yıllar itibariyle ele alınıp incelendiğinde, nüfus artış hızını etkileyen üç önemli olgu söz konusudur. Bunlardan birincisi, İkinci Dünya Savaşı sırasında, yani 1940-1945 yıllarında, erkek nüfusun büyük bir kısmının silah altına alınması sonucu evlenmelerin ve o sırada evli olan nüfusta doğumların azalmasının yanısıra sağlık ve beslenme koşullarının bozulması nedenleriyle ölümlerin artması, bu dönemde nüfus artış hızında bir düşüşe sebep olmuştur. İkinci önemli bulgu ise, İkinci Dünya Savaşı sonrasında sağlık koşullarındaki düzelmeler, yeni antibiyotiklerin yurdumuza ithal edilmesi, sıtma savaşı sonucunda ölüm hızındaki önemli azalma ve yine bu yıllarda doğumların artmasıyla, Türkiye nüfus patlaması olayını yaşamış ve 1955-1960 döneminde nüfus artış hızında en yüksek döneme ulaşılmıştır. Üçüncü önemli olgu ise; 1960 yılından sonra nüfus artış hızında düşme gözlenmektedir. Bunun nedeni yurtdışına işçi göçü ve doğumlarda meydana gelen kısmi azalmadır[13] .

Yukarıda da değinildiği gibi, nüfus artış hızında dönemsel bazı farklılıklar olmasına karşın, Türkiye'nin nüfusu, Cumhuriyetin kurulmasından günümüze kadar miktar olarak sürekli artış göstermiştir. Örneğin, 1927-2000 yılları arasında, en düşük yıllık nüfus artış hızı ‰10,6 ile 1940-45 döneminde, en yüksek yıllık nüfus artış hızı ise ‰28,5 ile 1955-1960 döneminde gerçekleşmiştir. Türkiye'nin nüfus artış hızı yıllara göre incelendiğinde, 1945 yılından sonra ‰20'nin üzerinde olan nüfus artış hızının 1980 yılından sonra önemli bir azalma gösterdiği görülmektedir. 1980–1985 döneminde yıllık nüfus artış hızı ‰24,9 iken, 1990-2000 döneminde ‰18,3'e düşmüş ve son yirmi yılda nüfus artış hızı yaklaşık %27 azalış göstermiştir.

Yoğun göç alan bir il olması nedeniyle, İstanbul'un nüfus miktarındaki artış hızı Türkiye genelinin çok daha üzerinde olmuştur. Fakat, ülke genelindeki gibi, İstanbul ilinde de nüfus artış hızının çok yüksek ve düşük olduğu dönemler olmuştur. Ancak, Türkiye ve İstanbul ilinin nüfus artış hızının çok yüksek ve düşük olduğu bu dönemler birbirine tekabül etmemektedir. İlde en düşük yıllık nüfus artış hızı ‰11,4 ile 1927-1935 döneminde, en yüksek yıllık nüfus artış hızı ‰54,9 ile 1965-1970 döneminde gerçekleşmiştir. 1990-2000 döneminde, İstanbul ilinin yıllık nüfus artış hızı ‰33,1'dir. Görüldüğü gibi, nüfus miktarı artmakla birlikte, son yıllarda İstanbul'un yıllık nüfus artış hızında belli bir düşme eğiliminin başladığı dikkat çekmektedir. Aşırı göçün neden olduğu konut, gecekondu, altyapı, trafik, çevre kirliliği, hayat pahalılığı gibi sorunların yanısıra, 17

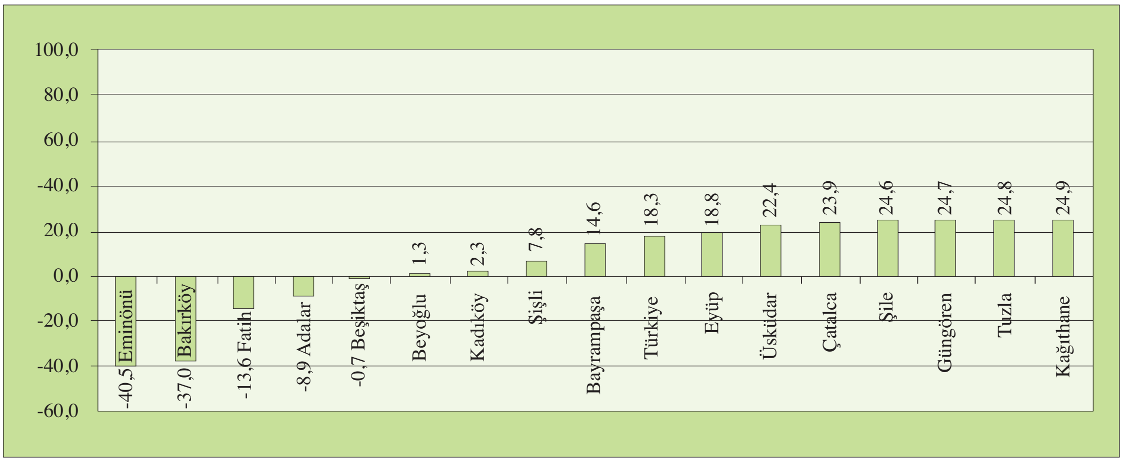
[13] Sedat Murat- Halis Y. Ersöz; ***Ümraniye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı***, İstanbul: Ümraniye Belediyesi, 2003, s. 12.

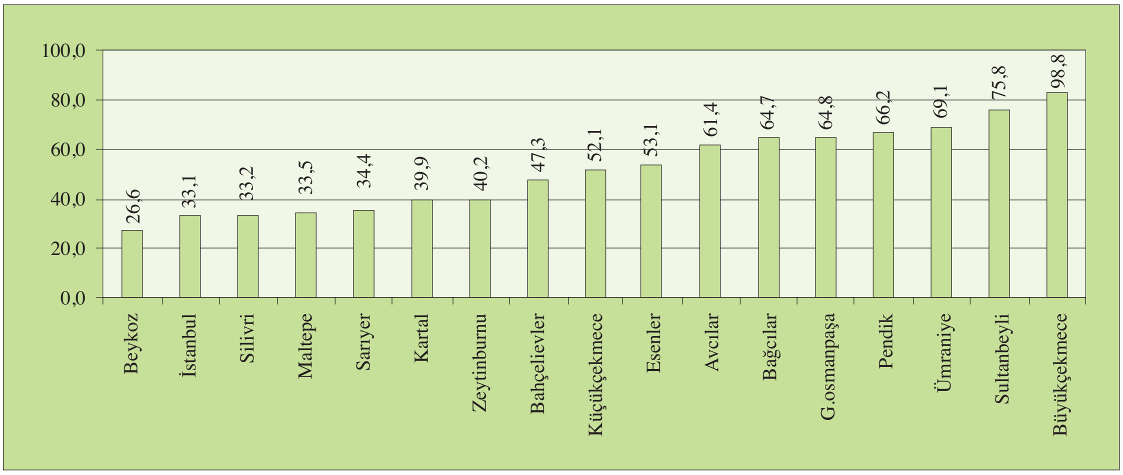
Ağustos depremi ve daha sonraki deprem söylentileri İstanbul'da tersine göçün başlamasına veya en azından bu şehre yönelik göçün miktarında belli bir azalmaya yol açmıştır.

1957 yılında ilçe olan Zeytinburnu, nüfusu hızlı artan ilçelerimizden birisidir. Ancak, nüfus artış hızı ve miktarı Zeytinburnu'ndan daha yüksek ilçeler de bulunmaktadır. Zeytinburnu'nun nüfusu 1960-2000 yılları arasındaki kırk yıllık süre içinde 88 binlerden 250 binlere yaklaşarak ortalama üç katlık bir artış göstermiştir.

2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Zeytinburnu, 247.669 kişilik nüfusuyla İstanbul ilçeleri arasında orta sıralarda yer almaktadır. Nitekim, Zeytinburnu'nun nüfusu Adalar (17.760), Şile (32.447), Eminönü (55.635) ve Çatalca (81.589) gibi ilçelerin nüfusundan daha fazla iken, Gaziosmanpaşa (752.389), Kadıköy (663.299), Ümraniye (605.855), Küçükçekmece (594.524) ve Bağcılar (556.519) gibi bazı ilçelerin nüfus miktarından daha düşüktür.

Grafik 6: Yıllık Nüfus Artış Hızları (‰), (1990–2000)

Nüfus miktarı bakımından ilçeler arasında orta sıralarda yer alan Zeytinburnu'nun, nüfus artış hızı açısından da yine orta sıralarda yer aldığı görülmektedir. Nitekim, 1990–2000 dönemi itibariyle yıllık nüfus artış hızlarına bakıldığında, Zeytinburnu'nun yıllık nüfus artış hızının (‰40,2), Büyükçekmece (‰98,8), Sultanbeyli (‰75,8), Ümraniye (‰69,1), Pendik (‰66,2),

Gaziosmanpaşa (‰64,8), Bağcılar (‰64,7), Avcılar (‰61,4), Esenler (‰53,1), Küçükçekmece (‰52,1) ve Bahçelievler (‰47,3) ilçelerinin nüfus artış hızlarından daha düşük, fakat diğer tüm ilçelerin nüfus artış hızlarından daha yüksek olduğu görülecektir.

B. NÜFUSUN DAĞILIMI

Bu kısımda nüfusun dağılımı; kentsel ve kırsal yerleşim birimleri, nüfus yoğunluğu, yaş grupları, cinsiyet, yaş bağımlılık oranları, hanehalkı ve yapısı açısından ele alınıp incelenecektir.

1. Coğrafi Dağılım ve Nüfus Yoğunluğu

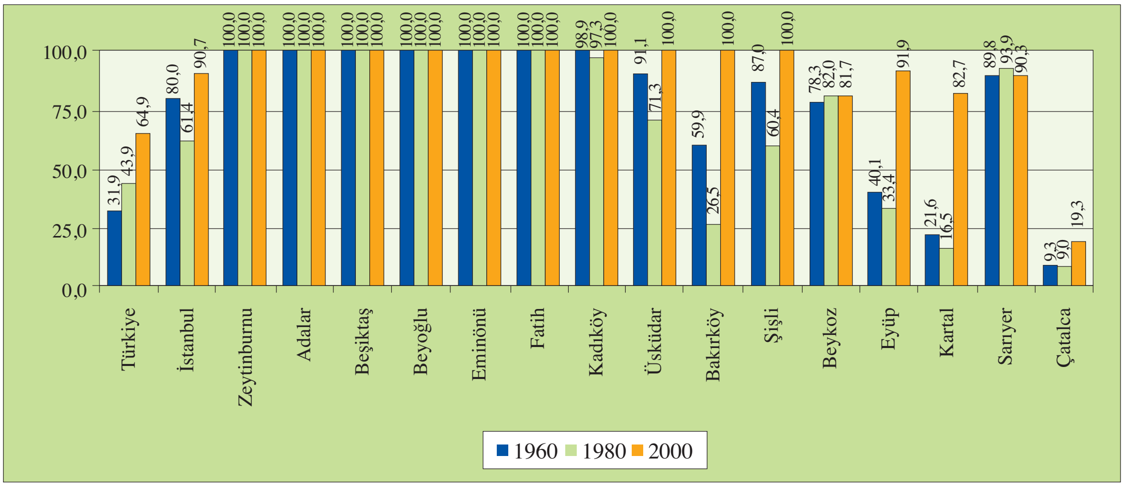
Her ülke veya bölgenin sahip olduğu sosyo-ekonomik gelişme düzeyi ve topraklarının biçimine göre nüfusunun kentsel ve kırsal dağılımı ile toprakları üzerinde kilometre kare başına düşen insan sayısı yani nüfus yoğunluğu da farklılık arz etmektedir.

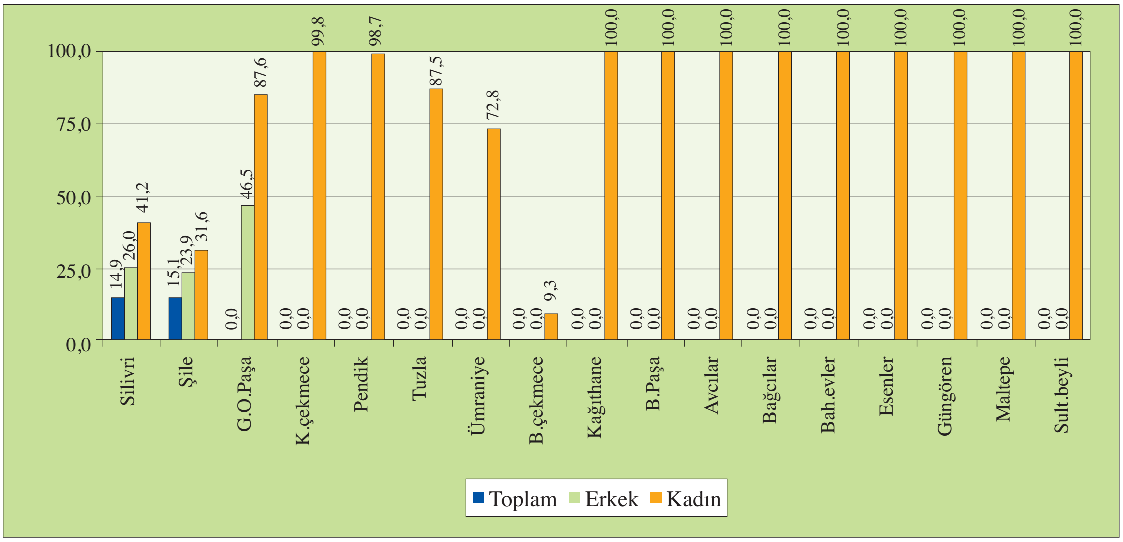
a. Coğrafi Dağılım

İstanbul'un bir sanayi ve ticaret kenti olması ve kırsal alanın sınırlı olması nedeniyle, bu ilin toplam nüfusundaki şehirli nüfus, ülke genelinden farklı olarak, bütün yıllar kırsal nüfusa göre sürekli daha yüksek olmuştur. 1927 yılında kentlerde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ülke genelinde %24,2 iken, bu oran İstanbul'da %87,6 idi. 2000 yılında ise ülke genelinin kentli nüfusu %64,9'a, İstanbul'un kentli nüfusu da %90,7'ye yükselmiştir. Görüldüğü gibi, ülke genelindeki kentli nüfus oranı oldukça yüksek bir şekilde artış gösterirken, İstanbul'un kentli nüfusunda önemli bir değişiklik olmamıştır. Çünkü, İstanbul zaten daima kentsel bir yerleşim alanı olmuştur.

Zeytinburnu ise kırsal kesimi hiç bulunmayan ve tümüyle kentsel nüfusa sahip olan bir ilçemizdir. İstanbul ilçelerinin büyük çoğunluğu, Zeytinburnu gibi, sadece kentsel nüfusa sahip bulunmaktadır.

Grafik 7: Toplam Nüfus İçinde Şehir Nüfus Oranları (%), (1960–2000)

Sanayileşme ile paralellik arzetmeyen plansız ve programsız göçler sonucunda, bir taraftan işgücü-istihdam piyasaları ile eğitim ve insangücü planlamalarında ciddi dengesizlikler meydana gelirken; diğer taraftan hızlı kentleşmenin neden olduğu konut, gecekondu, altyapı, ulaşım, çevre kirliliği vb birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Hızla büyüyen kentlerde bu tür sorunların çözümlenebilmesi ve engellenmesi kentsel yönetimlerin gücünü aşan finans kaynaklarına sahip olunmasını gerekli kılmaktadır. Sağlıklı bir yaşam için gerekli olan altyapı hizmetlerinin sağlanamaması, insanları sağlıksız çevrenin yarattığı hastalıklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu husus, kentlerde yaşayanların hem fiziksel ve ruhsal sağlıklarını bozarken, hem de yaşam sürelerini olumsuz etkilemektedir.

Ülkemizde hızlı bir biçimde kentlerin büyümesi, kentsel gelişmenin kontrol edilmesini zorlaştırmıştır. Kentleşme, türlü nedenlerle köyünü terk etmek zorunda olanların kente yığılması biçiminde ortaya çıkmakta ve bu özelliğini korumaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi Zeytinburnu, ilk gecekondulaşmanın yaşandığı ve kentleşmenin ortaya çıkardığı sorunları önemli düzeyde yaşamış ve halen bu sorunlardan tam olarak kurtulamamış bir ilçemizdir. Ancak, Zeytinburnu'nun zaman içinde kentsel mekan ve yaşam kalitesi bakımından önemli düzeyde değişimler geçirmekte olduğu da bilinen bir gerçektir. Etrafındaki çevre yolları, yeni yeni oluşturulan modern binaları, alışveriş merkezleri ve spor kompleksleriyle, cadde, sokak ve yeşil alan düzenlemeleriyle, sahip olduğu tarihi ve kültürel alanlar ve üç dine ait dinsel mekanlarla Zeytinburnu'nun gelecekte örnek bir ilçe ve ziyaret merkezi olmaması hiçbir neden bulunmamaktadır. Gerek Büyükşehir ve gerekse ilçe düzeyinde mahalli idare birimlerinin bu konudaki faaliyetleri takdirle karşılanacak çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

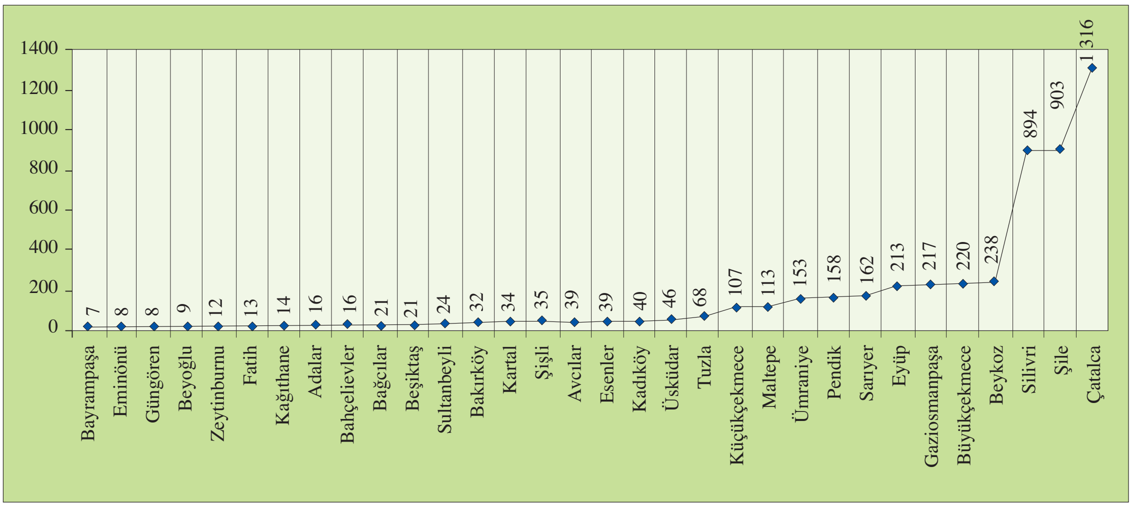
b. Nüfus Yoğunluğu

Kilometrekare başına düşen insan sayısı veya bir diğer ifade ile nüfusla bu nüfusun üzerinde yaşadığı toprakların yüzölçümü arasındaki oran olarak tanımladığımız nüfus yoğunluğunu bir ülke, bölge, il veya ilçe itibariyle ölçebilmek mümkündür. Hangi coğrafi birim itibariyle ele alınırsa alınsın nüfus yoğunluğuna; doğal şartlar, ekonomik çevre ve imkanlar ile tarihi olaylar olmak üzere başlıca üç faktör etki etmektedir[14].

Herhangi bir ülke veya bölgenin nüfus yoğunluğunu gösteren rakamlar, bir kilometre kareye düşen nüfus miktarını belirtmekle birlikte, bu oranın her kilometre kareye aynı sayıda insan düştüğünü belirtir bir anlam taşımadığını da kabul etmek gerekir.

769.604 kilometrekarelik bir alana sahip Türkiye toprakları içinde %0,7'lik bir payla 5.196 kilometrekarelik bir alanı oluşturan İstanbul'un nüfus bakımından ülke içindeki payı sürekli olarak artış göstermiş ve 2000 yılında Türkiye nüfusunun %15'ini barındırır hale gelmiştir. İstanbul nüfusunun ve ülke içindeki payının artmasına karşılık, İstanbul gibi aynı hızda olmasa da Zeytinburnu nüfusu da zaman içinde artmış, fakat İstanbul içindeki payı ise aynı şekilde artmamış, aksine zaman içinde düşme eğiliminde olmuştur. Örneğin, Zeytinburnu, İstanbul fiziki alanının sadece %0,2'sini oluştururken, 1960 yılında İstanbul nüfusunun %4,7'sini içinde barındırmakta idi. Zeytinburnu'nun nüfus bakımından sahip olduğu pay zaman içinde sürekli olarak düşmüş ve bu oran 2000 yılında %2,5 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 8: İstanbul İlçelerinin Yüzölçümleri (Km^2), (2000)

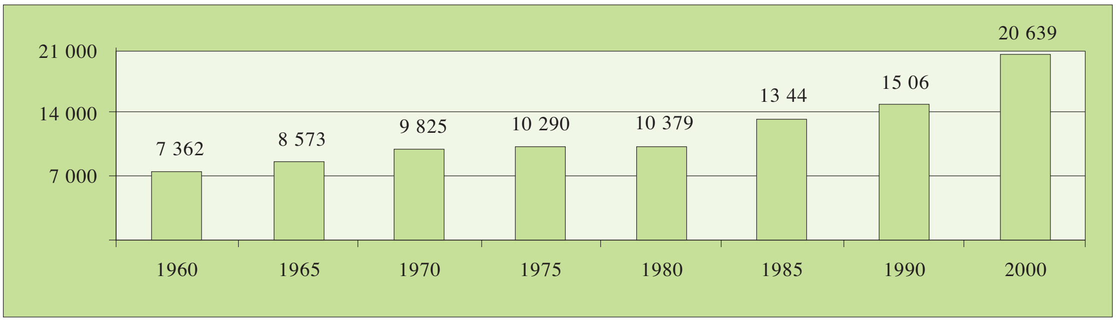
İstanbul ilçeleri arasında yüzölçüm olarak en geniş alanlara genelde kırsal kesim alanları daha büyük olan ilçeler sahip bulunmaktadır.Nitekim, 2000 yılı itibariyle, İstanbul içinde yüzölçüm olarak ilk sıraları Çatalca (1.316 km^2), Şile (903 km^2) ve Silivri (894 km^2) gibi kırsal kesim

---

[14] Gürtan; ***a.g.e.*** , s. 304.

özelliği gösteren ilçeler almaktadır. En küçük alanlara ise Bayrampaşa (7 km^2), Eminönü (8 km^2), Güngören (8 km^2) ve Beyoğlu (9 km^2) sahiptir.

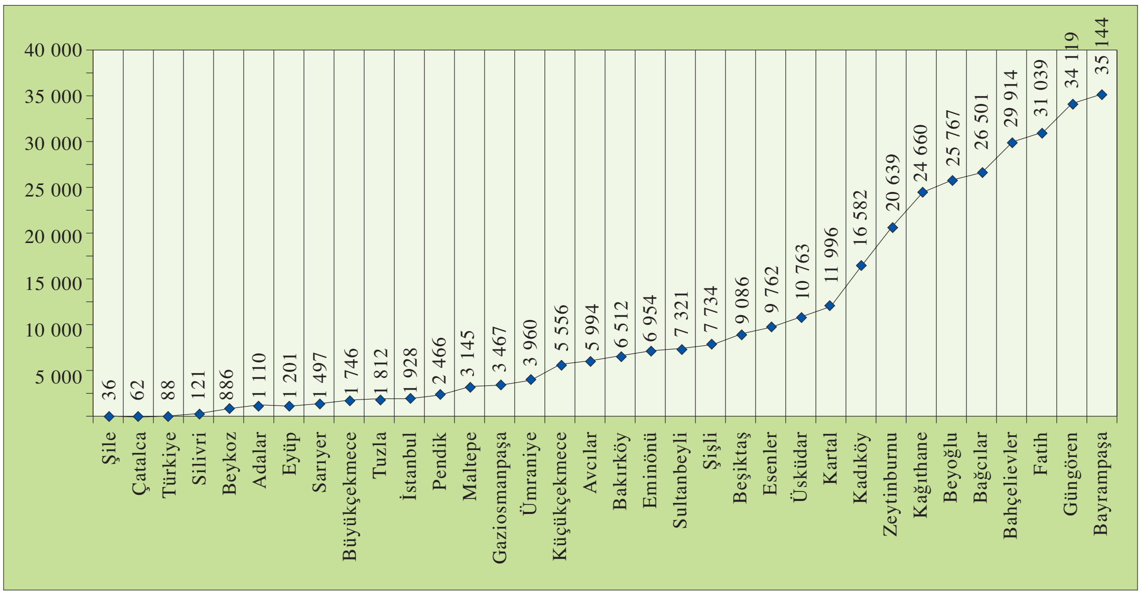
Grafik 9: Zeytinburnu İlçesinin Nüfus Yoğunluğu (1960–2000)

İstanbul'un kırsal kesimleri hariç, genelde tüm ilçelerinde nüfus yoğunlukları çok hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Zeytinburnu da nüfus yoğunluğu sürekli olarak artan bir ilçedir. Zeytinburnu ilçesinin nüfus yoğunluğu, (yani km^2 başına düşen insan sayısı) 1960 yılında 7.362 iken, bu miktar 2000 yılında 2,8 katlık veya %180'lik bir artışla 20.639 kişiye yükselmiştir. Ancak, yine aynı yıllar (yani 1960–2000 yılları) arasında Zeytinburnu'nun nüfus yoğunluğundaki artış (2,8 katlık bir artış) İstanbul'un nüfus yoğunluğundaki artıştan (4,8 katlık artış) daha düşük iken, Türkiye'nin nüfus yoğunluğundaki artıştan (2,3 katlık bir artış) ise daha fazladır.

2000 yılında, Türkiye genelinde nüfus yoğunluğu 88 iken, İstanbul'da 1.928'dir. İstanbul'da nüfus yoğunluğu fazla olan ilçelerin başında Bayrampaşa (35.144), Güngören (34.119), Fatih (31.039), Bahçelievler (29.914), Bağcılar (26.501) Beyoğlu (25.767), Kağıthane (24.660), ve Zeytinburnu (20.639) gelmektedir.

Grafik 10: İstanbul İlçelerinin Nüfus Yoğunlukları (2000)

2. Nüfusun Yaş Grupları İtibariyle Dağılımı

Nüfusun yaş grupları itibariyle dağılımı, bir ülke veya bölgenin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını, eğilimlerini ve sosyal fonksiyonlarını belirlemek açısından en azından nüfusun miktarı ve artış hızı kadar üzerinde durulması gereken bir konudur. İnsan gücü ve eğitim planlamasının sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi, yatırımların dengeli bir biçimde yönlendirilebilmesi açısından nüfusun yaş grupları itibariyle dağılımının tam olarak bilinmesi özel bir önem arz etmektedir.

Ayrıca, nüfus yapısındaki değişmenin; ekonomik büyüme, işgücü piyasası, verimlilik, sosyal harcamalar ve bunların finansmanı üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Herşeyden önce düşük doğum ve ölüm oranları, toplam nüfus içinde gençlerin ve çalışma çağındaki nüfusun azalmasına sebep olmaktadır. Bu husus, nüfusun yaşlanmasının ekonomik büyüme üzerindeki muhtemel etkilerine ve toplumun artacak olan sosyal harcamaları finanse etme kapasitesine dikkatleri çekmektedir. Hayatta kalma beklentisinin artmakta olması, sağlık harcamalarının daha da artması anlamına gelmektedir. Çünkü, yaşlı nüfus genç nüfusa oranla sağlık bakımından topluma daha pahalıya mal olmaktadır. Gerçekten, yaşlı nüfus genç nüfusa oranla daha fazla sağlık harcaması gerektirmektedir. Mesela, OECD ülkelerindeki ortalama maliyetler dikkate alınarak yapılan araştırmalarda 65 yaş üzeri grup için yapılan sağlık harcamalarının, 65 yaşın altındakiler için hesaplanan miktarın yaklaşık dört misli olduğu ve bunun 75 yaşın üzerindekiler için altı misline yükseldiği ortaya konulmuştur[15]. Bu sebeple, hükümetlerin önlerinde duran en önemli problem, kaynakların çalışan kesim ile yaşlı nüfus arasındaki dağılımının nasıl olacağı ve çalışan nüfusun artmakta olan sosyal harcamaları (emekli aylığı alanların sayısının ve sağlık harcamalarının artması) karşılayıp karşılayamayacağıdır.

Görüldüğü gibi, yaşlı nüfusun sosyal, ekonomik ve sağlık açısından çeşitli problemlerle karşılaştıkları görülmektedir. Özellikle de bağımlı yaşlı insanların özel bazı ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar arasında; sosyal katılım, sosyal iletişim, uygun barınma imkanları, kişisel bakım, evde yardım ve sağlık bakımı bulunmaktadır. Bazı bağımlı yaşlılar için en önemli ihtiyaç evde bakımdır. Bu tür bakım ihtiyaçları günümüzde kurumsallaşmaktadır. Evde bakım ve yardım gerektiren özel ihtiyaçlar arasında da; tıbbi yardım, hemşirelik yardımı, kişisel bakım hizmetleri ve çeşitli ihtiyaçlara göre tasarlanmış teknolojik aletler bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar karşısında yaşlılara sağlanan bazı hizmetler ise; öğle yemekleri, bakım hizmeti (geceleri ve hafta sonları birinin bakımı), evin dışına çıkışlarda eşlik, yıkama-temizlik, giyinme ve pedikür, fiziksel egzersiz, mesleki terapi, ev bakımı, taşıma ve alarm sistemleri şeklinde sıralanabilir[16].

[15] TİSK; ***İşveren Dergisi***, Cilt. XXVIII, Sayı. 5, Şubat 1990, s. 11.

[16] Sedat Murat; "AB Ülkeleri ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Nüfus Yapısı", ***Tüm Yönleriyle Türkiye AB İlişkileri***, (Editörler: Prof. Dr. Mustafa Aykaç-Yrd. Doç. Dr. Zeki Parlak), İstanbul: Elif Yayınları, 2002, s. 71..

Gittikçe yaşlanan Batılı ülkeler, yaşlı nüfus problemini çözebilmek veya asgari düzeye indirebilmek için yeni yeni politikalar gündeme getirmektedirler. Bunlar ana hatlarıyla şu şeklinde sıralanabilir[17]; farklı kuşaklar arasında güçlü bir dayanışmanın gerçekleştirilmesiyle yaşlı insanların toplumda kabul edilmelerinin sağlanması, istihdam sisteminin yeniden düzenlenerek yaşlı insanların çalışma hayatı dışına itilmelerinin önlenmesi, özellikle yaşlılara dönük sosyal fonların canlı tutulmasını sağlayacak kurumsal hizmetlerin çok pahalı olduğu gerekçesiyle yapılmamasına karşı çıkılması, çeşitli ürünlerden vergiler alınarak küreselleşen dünyada yeni sosyal fon imkanlarının yaratılması, erkeklere nispeten daha uzun yaşayan ve daha kötü koşullara sahip olan kadınların bu özel durumu dikkate alınarak yaşlılık programlarının oluşturulması, sivil toplum kuruluşlarının konuya dönük çalışmaları arasında koordinasyon kurulması ve son olarak da kamu hizmetlerinde çalışanların yaşlılara dönük eğitim almalarının sağlanması.

Ülkemizde çocuk ve genç nüfusun diğer yaş dilimlerine oranla, gelişmiş Batılı ülkelere nispeten yüksek oluşu insan gücü, eğitim ve ekonomik açıdan önem taşımakta ve bu grubun hizmet talep eden tüketici bir özellik taşıması, iktisaden faal nüfusu büyük bir yükle karşı karşıya bırakmakta, diğer bir ifadeyle, bağımlılık oranının yükselmesine neden olmaktadır.

Nüfus, yaş grupları bakımından çok farklı biçimlerde sınıflandırılmasına karşın, genellikle benimsenen ayırım; çalışma çağında olanlar ve çalışma çağı dışında bulunanlar şeklindedir. Çalışma çağındaki grubu 15–64 yaş grubundakiler oluştururken, çalışma çağı dışındaki grup ise 0-14 yaş grubundaki çocuklar ile 65 yaşın üstündeki yaşlılardan meydana gelmektedir. Bu tasnife zaman zaman 15–24 yaş grubundaki gençler de dahil edilmektedir.

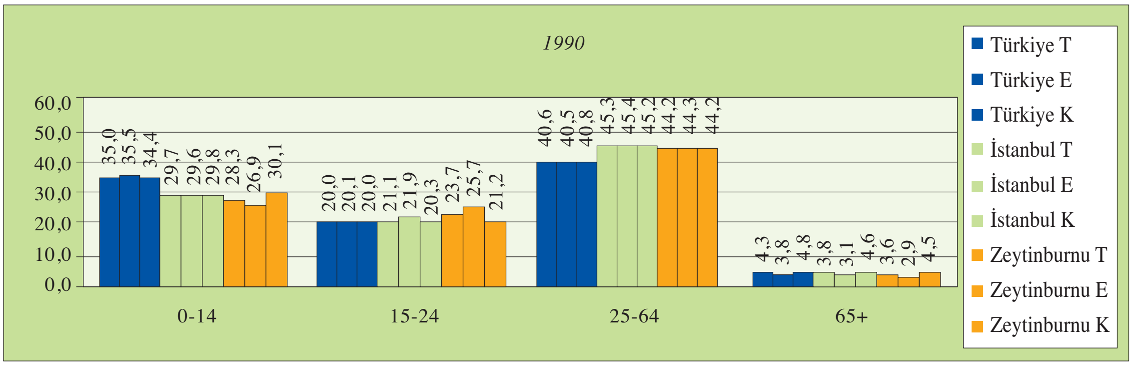
Çalışma çağı dışındaki nüfusun bir bölümünü oluşturan onbeş yaşın altındaki çocukların toplam nüfus içindeki payı, İstanbul genelinde ve Zeytinburnu ilçesinde birbirine oldukça yakınken, ülke genelinde bu pay daha yüksek bir durumdadır. Fakat, her üç bölgede de bu oranın zamanla azalmakta olduğu görülmektedir. Nitekim, toplam nüfus içinde çocuk nüfus oranı 1990-2000 yılları arasında Türkiye genelinde %35'den %29,8'e, Zeytinburnu'nda %28,3'den %26,5'e ve İstanbul'da da %29,7'den %26,3'e düşmüştür.

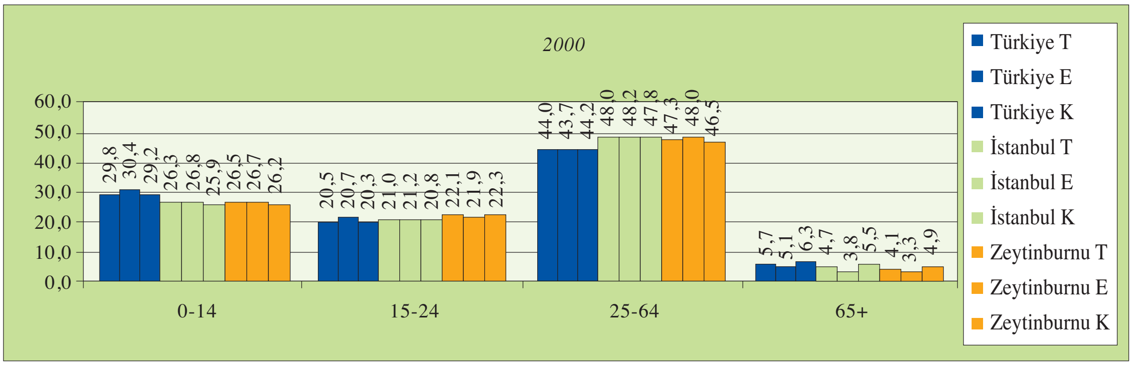
Genç nüfus olarak nitelendirilen 15-24 yaş grubundaki kesimin toplam nüfus içindeki payı ise %20'ler civarında olmasına karşın, bu grubun oranının ülke ve İstanbul geneline göre Zeytinburnu'nda biraz daha yüksek olduğu görülmektedir.

---

[17] Murat; "AB Ülkeleri ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Nüfus Yapısı", s. 72.

Grafik 11: Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%), (1990–2000)

25-64 yaş arasındaki yetişkin nüfusun toplam nüfus içindeki payları da hem Türkiye ve İstanbul genelinde hem de Zeytinburnu ilçesinde artmaktadır. Fakat bu oranlar Türkiye geneli ve Zeytinburnu'nda daha düşük iken, İstanbul genelinde daha yüksektir. Nitekim, yetişkin nüfusun toplam nüfus içindeki payı 1990–2000 yılları arasında ülke genelinde %40,6'dan %44'e, Zeytinburnu'nda %44,2'den %47,3'e, İstanbul genelinde de %45,3'den %48'e yükselmiştir. Görüldüğü gibi, çocuk nüfusun payının azalmasına karşılık, yetişkin nüfusun payı Türkiye ve İstanbul geneliyle Zeytinburnu ilçesinde artış göstermektedir. Yetişkin nüfusun artması, aşağıda da ele alınacağı üzere, toplam bağımlılık oranlarının düşmesine neden olmaktadır.

Toplam nüfus içinde 65 yaşın üstündeki yaşlı nüfusun payına bakıldığında, yaşlı bir nüfusa sahip olmadığımız hemen görülecektir. Ancak, toplam nüfus içinde yaşlıların oranı ülke genelinde daha yüksek iken, Zeytinburnu'nda daha düşüktür. Fakat, zamanla yaşlıların oranının az da olsa hem ülke ve İstanbul genelinde hem de Zeytinburnu'nda artmakta olduğu görülmektedir. Nitekim, 1990-2000 yılları arasında yaşlıların oranı ülke genelinde %4,3'den %5,7'ye, İstanbul genelinde %3,8'den %4,7'ye, Zeytinburnu ilçesinde de %3,6'dan %4,1'e yükselmiştir. Sayısal olarak yaşlıların miktarını vermek gerekirse, 1990-2000 yılları arasında yaşlıların miktarı ülke genelinde %60'lık artışla 2.417.363'den 3.858.949'a, İstanbul genelinde %68'lik artışla 278.637'den 466.898'e ve Zeytinburnu'nda ise %67'lik bir artışla 6.028 kişiden 10.071 kişiye yükselmiştir. Çok büyük boyutlarda olmasa da, yaşlılığın ileride hem ülke ve hem de Zeytinburnu ilçemizin gündemine

gireceğini unutmamak ve bu konuyla ilgili olarak iktisadi ve sosyal plancılar kadar yerel yönetimlerin şimdiden bazı sosyal politika önlemleri alması kaçınılmaz görülmektedir.

Tablo 2: Nüfusun Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (1990–2000)

		1990					
		Toplam	*0-14*	*15-24*	*25-64*	*65+*	*Bilinmeyen*
Türkiye	T	56 473 035	19 745 352	11 311 973	22 953 865	2 417 363	44 48
	E	28 607 047	10 154 564	5 746 214	11 588 746	1 091 142	26 38
	K	27 865 988	9 590 788	5 565 759	11 365 119	1 326 221	18 10
İstanbul	T	7 309 190	2 170 482	1 542 846	3 309 793	278 637	7 432
	E	3 798 761	1 122 674	830 297	1 723 411	118 033	4 346
	K	3 510 429	1 047 808	712 549	1 586 382	160 604	3 086
Zeytinburnu	T	165 679	46 958	39 234	73 300	6 028	159
	E	90 668	24 411	23 326	40 159	2 673	99
	K	75 011	22 547	15 908	33 141	3 355	60

		2000					
		Toplam	*0-14*	*15-24*	*25-64*	*65+*	*Bilinmeyen*
Türkiye	T	67 803 927	20 220 095	13 899 621	29 801 881	3 858 949	23 38
	E	34 346 735	10 453 093	7 117 932	15 013 611	1 749 563	12 53
	K	33 457 192	9 767 002	6 781 689	14 788 270	2 109 386	10 84
İstanbul	T	10 018 735	2 637 988	2 102 668	4 809 070	466 898	2 111
	E	5 088 535	1 363 263	1 076 636	2 452 517	195 104	1 015
	K	4 930 200	1 274 725	1 026 032	2 356 553	271 794	1 096
Zeytinburnu	T	247 669	65 608	54 786	117 152	10 071	52
	E	126 977	33 947	27 855	60 974	4 176	25
	K	120 692	31 661	26 931	56 178	5 895	27

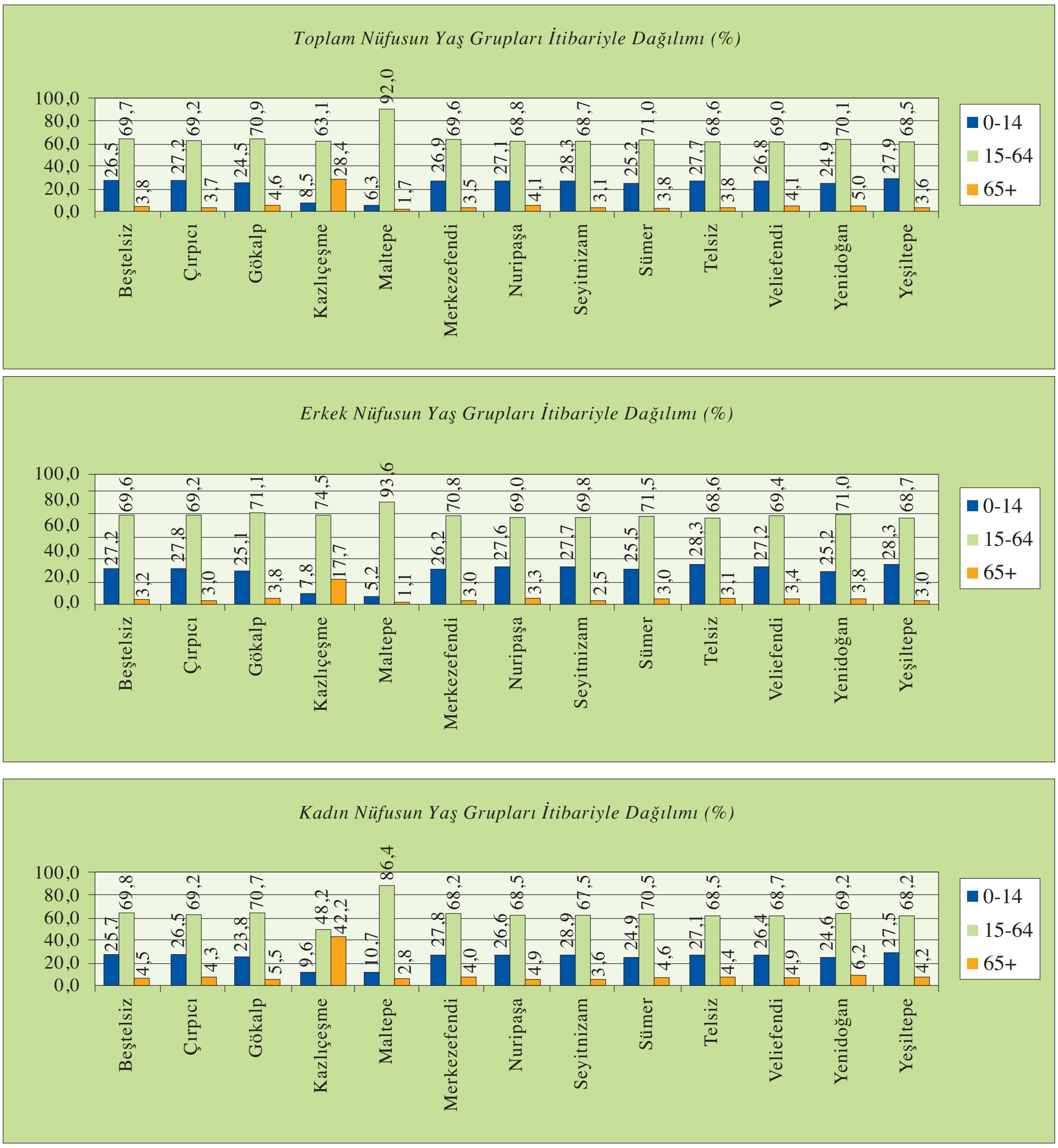
Toplam nüfus içindeki bu eğilimleri benzer şekilde de toplam erkek ve toplam kadın nüfus içinde de görebilmekteyiz. Ancak, Zeytinburnu'nda 0-14 yaş grubundaki çocuklar içinde erkeklerin oranı toplam ve kadın nüfusa göre daha düşük iken, 15-24 yaş grubunda ise tam tersi erkeklerin oranı toplam ve erkek nüfusa nispeten daha yüksektir.

2000 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Zeytinburnu ilçesinin mahallelerinin nüfus yapısına yaş grupları açısından bakıldığında ise aşağıdaki özellikleri görmek mümkündür:

Zeytinburnu nüfusunun dörtte birden daha fazlası (%26,5) 15 yaşın altındaki çocuklardan oluşurken, bu oran Maltepe (%6,3) ve Kazlıçeşme (%8,5) gibi ticari ve sınai yerleşmenin fazla olduğu bazı mahallelerde %10'ların altında iken, Seyitnizam (%28,3), Yeşiltepe (%27,9), Telsiz (%27,7), Çırpıcı (%27,2) ve Nuripaşa (%27,1) gibi ikamet yeri özelliği ağır basan bazı mahallelerde ise %27'lerin üzerindedir. Toplam erkek nüfus içindeki çocuk nüfus oranı ise yine Yeşiltepe ve Telsiz'de (%28,3'er), toplam kadın nüfus içindeki çocuk nüfus oranı da Seyitnizam (%28,9) ve Merkezefendi'de (%27,8) daha yüksektir.

Çalışma çağı nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubundaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı Zeytinburnu'nda %70 civarında iken, bu oranın Maltepe'de (%92) oldukça yüksek, Kazlıçeşme'de ise (%63,1) nispeten düşük olduğu görülmektedir. Toplam erkek ve kadın nüfusta 15-64 yaş grubunun payı yine Maltepe'de oldukça yüksek iken, bu grubun toplam erkek nüfustaki payı Telsiz'de (%68,6) Zeytinburnu oranına yakın fakat toplam kadın nüfus içinde bu grubun payı Kazlıçeşme'de (%48,2) ise oldukça düşüktür.

Grafik 12: Mahallelerdeki Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%), (2000)

Yaşlı nüfus olarak nitelendirilen 65 yaşın üstündeki nüfusun toplam, erkek ve kadın nüfustaki payı Maltepe'de oldukça düşük iken, Kazlıçeşme'de ise oldukça yüksektir. Kazlıçeşme'deki yaşlıların toplam nüfus içindeki payı %28,4, toplam erkek nüfustaki payı %17,7 ve toplam kadın nüfustaki payı ise %42,2'dir. Görüldüğü gibi, Zeytinburnu'nun en yaşlı kesimine sahip mahallesi Kazlıçeşme'dir.

Yukarıdaki verilerden de görüleceği üzere, çocuk nüfus oranının düşük olduğu mahallelerde çalışma çağı ve yaşlı nüfus oranları yüksek, tersi durumda ise yani çocuk nüfus oranının yüksek olduğu mahallelerde de bu defa çalışma çağı ve yaşlı nüfus oranları düşük olmaktadır.

3. Nüfusun Cinsiyet İtibariyle Dağılımı

Nüfusun yaş grupları itibariyle dağılımında olduğu gibi, nüfusun cinsiyet itibariyle dağılımı da ekonomik, sosyal ve özellikle demografik açıdan önem arzetmektedir. Nüfusun cinsiyet yapısı emek arz ve talebinin belirlenmesinden evlilik ve doğum gibi demografik olaylara kadar etkili olmaktadır.

Gerek demografik ve gerekse sosyal ve ekonomik açıdan nüfusun cinsiyet yapısının, yani genel nüfusta kadın-erkek oranının büyük önemi bulunmaktadır. Evlenmeler, doğum ve ölümler gibi demografik nitelikler ile nüfusun cinsiyet yapısı arasında yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Özellikle evlenecek yaşlardaki kadın ve erkekler arasında bir dengesizlik varsa, evlenmeler konusunda bazı güçlüklerin ortaya çıkacağı, bunun da sosyal problemlere yol açacağı açıktır. Ayrıca, doğumlarda genelde erkek çocuk fazlalığı bulunması ve ölümlülük oranlarının da yine erkeklerde daha yüksek olması, belli yaş gruplarındaki cinsiyet oranlarını ve hayatta kalma sürelerini farklı şekillerde etkilemekte, değiştirmektedir.

Diğer taraftan, nüfusun cinsiyet yapısı sosyal ve demografik açısından olduğu kadar, ekonomik bakımdan da büyük önem arzetmektedir. Cinsiyet oranlarındaki farklılık, nüfusun ekonomik yapısına etkide bulunmaktadır. Şöyleki, nüfusunun çoğu erkeklerden oluşan bir ülkede emek arzı, nüfusunun çoğu kadınlardan oluşan bir ülkeye göre daha fazla olmaktadır. Bu ilişki, işgücüne katılma oranları bakımından da geçerlidir.

Toplam nüfus içinde kadın erkek oranlarına yani cinsiyet oranına birçok faktör etki etmektedir. Bu faktörlerin başında ise; iki cinsteki ölümlülük farkları, nüfusun yaş yapısı, göç hareketleri, savaşlar ve istatistiki sınıflandırma farklılıkları gelmektedir.

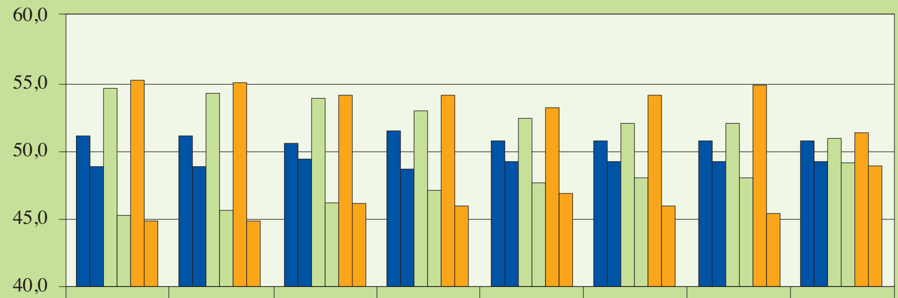
Doğumdan itibaren en ileri yaşlara kadar hemen hemen her yaşta erkeklerdeki ölümlülük kadınlara nispeten daha yüksektir. Doğumlarda genellikle % 5-6 civarında bir erkek fazlalık olmasına rağmen, erkeklerdeki ölümlülüğün daha yüksek olması nedeniyle, bu erkek fazlalığı doğumdan itibaren her yaşta azalmakta, kadın ve erkekler normal olarak 20-30 arası bir yaşta sayıca dengeli hale gelmekte, bu yaştan itibaren çoğunluk kadınlara geçmekte ve yaş ilerledikçe kadın çoğunluğu artmaktadır.

Genç yaşlarda genellikle erkek fazlalığı, buna karşılık kadınlarda ortalama ömür süresinin daha uzun olması nedeniyle ileri yaşlarda bir kadın fazlalığı bulunmaktadır. Bundan dolayı genç yaşlardaki nüfusun oranı arttıkça genel cinsiyet oranının erkekler lehine, yaşlı nüfus arttıkça genel cinsiyet oranının kadınlar lehine değişeceği söylenebilir. Yani, toplam nüfus gençleştikçe cinsiyet oranının yükseleceği, yaşlandıkça bu oranın düşeceğini ileri sürmek mümkündür.

Toplu göç hareketleri, ne göç alan ve ne de göç veren ülkelerde cinsiyet oranlarında bir etki meydana getirmezken, iktisadi amaçlarla yapılan göçlerde ise, genellikle göç edenler erkekler olduğundan bunların çıktığı ülkede veya bölgede erkek oranı azalmakta, girdikleri bölgelerde ise erkek oranları artmakta ve dolayısıyla her iki bölgede de cinsiyet oranlarının değişmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan, ister sayımlarda ister doğum kayıtlarında olsun, cinslerden birinin diğerine göre nispeten daha büyük oranda tespit edilmiş olması da cinsiyet oranlarına etki etmektedir[18].

Cinsiyet oranlarına Türkiye, İstanbul ve Zeytinburnu açısından bakıldığında, 1960-2000 yılları arasında, hem ülke ve İstanbul genelinde ve hem de Zeytinburnu'nda toplam nüfus içinde erkeklerin oranının kadınların oranından daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani, her üç bölgede de cinsiyet oranları erkeklerin lehine kadınların ise aleyhinedir.

Grafik 13: Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1960–2000)

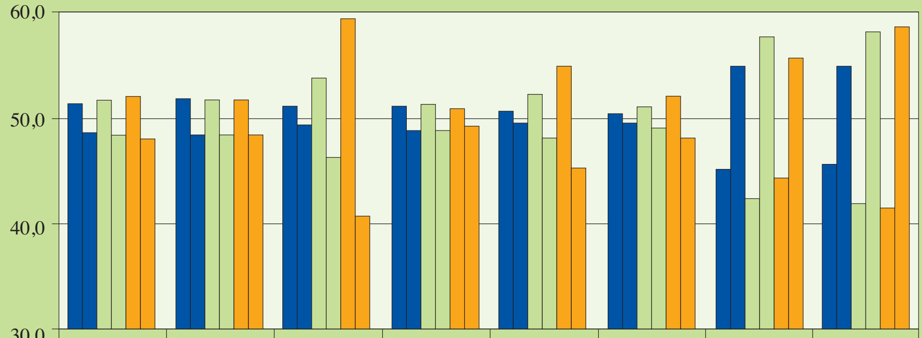
	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Türkiye Erkek	51,0	51,0	50,6	51,4	50,7	50,7	50,7	50,7
Türkiye Kadın	49,0	49,0	49,4	48,6	49,3	49,3	49,3	49,3
İstanbul Erkek	54,6	54,2	53,8	52,9	52,3	52,1	52,0	50,8
İstanbul Kadın	45,4	45,8	46,2	47,1	47,7	47,9	48,0	49,2
Zeytinburnu Erkek	55,2	54,9	54,0	54,1	53,2	54,1	54,7	51,3
Zeytinburnu Kadın	44,8	45,1	46,0	45,9	46,8	45,9	45,3	48,7

Cinsiyet oranları açısından dikkat çeken bir diğer nokta, yıllar itibariyle, cinsiyet oranlarının ülke genelinde pek değişmemesine karşılık, İstanbul genelinde kadınların oranının sürekli yükselme eğiliminde, Zeytinburnu'nda ise 1980 yılına kadar kadınların oranının yükselmekte fakat, 1985 ve 1990 yıllarında düşme, 2000 yılında ise tekrar yükselme eğiliminde olmasıdır. 2000 yılında ise Türkiye ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda cinsiyet oranlarının benzer özelliklere yani her üç bölgede de yaklaşık olarak erkeklerin %51, kadınların da %49'luk oranlara sahip oldukları görülmektedir.

---

[18] Kenan Gürtan; ***Demografik Analiz Metodları***, İstanbul: İ.Ü. Yayınları, No. 1479, 1969, s. 111-115.

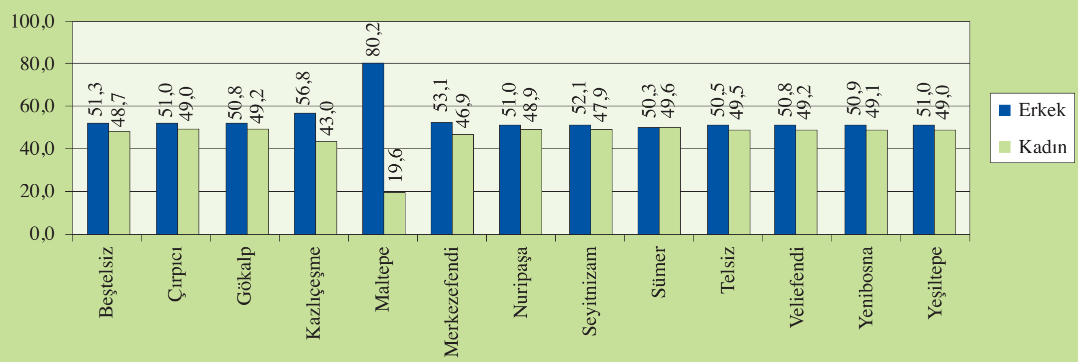
Grafik 14: Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Nüfus Dağılımı (%), (1990–2000)

	0-14 1990	0-14 2000	15-24 1990	15-24 2000	25-64 1990	25-64 2000	65+ 1990	65+ 2000
Türkiye Erkek	51,4	51,7	50,8	51,2	50,5	50,4	45,1	45,3
Türkiye Kadın	48,6	48,3	49,2	48,8	49,5	49,6	54,9	54,7
İstanbul Erkek	51,7	51,7	53,8	51,2	52,1	51,0	42,4	41,8
İstanbul Kadın	48,3	48,3	46,2	48,8	47,9	49,0	57,6	58,2
Zeytinburnu Erkek	52,0	51,7	59,5	50,8	54,8	52,0	44,3	41,5
Zeytinburnu Kadın	48,0	48,3	40,5	49,2	45,2	48,0	55,7	58,5

Cinsiyet oranlarına yaş grupları itibariyle bakıldığında çoğunluğu, 65 yaş üstündeki yaşlılarda kadınların, diğer tüm yaş gruplarında ise erkeklerin oluşturduğu görülecektir. Diğer yandan, zaman içinde kadınların oranının ülke genelinde çocuk, genç ve yaşlı kesimde azalmakta, İstanbul genelinde ve Zeytinburnu'nda ise tüm yaş gruplarında artmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 15: Mahallelerdeki Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

Zeytinburnu ilçesindeki mahallelerin nüfus yapılarına cinsiyet açısından bakıldığında, mahallelerin tümünde erkeklerin çoğunluğu oluşturduğu, fakat erkeklerin oranlarının bazı mahallelerde nispeten yüksek, bazı mahallelerde ise nispeten daha düşük olduğu görülecektir. Erkeklerin oranının oldukça yüksek olduğu mahallelerin başında Maltepe (%80,2) gelmektedir. Maltepe'den sonra erkeklerin oranının yüksek olduğu mahalleler; Kazlıçeşme (%56,8), Merkezefendi (%53,1) ve Seyitnizam (%52,1) dır.

4. Nüfusun Yaş Bağımlılık Oranları

Toplam nüfus içinde üretici ve tüketici nüfusun payları, ülkelerin sosyo-ekonomik yapı özelliklerine ve nüfuslarının yaş grupları itibariyle dağılımına göre farklılık arz etmektedir. Ancak, hangi ülke olursa olsun nüfusunun tamamı tüketici iken, bir kısmı ise hem tüketici hem de üretici konumdadırlar. Üretim-tüketim dengesini sağlamak için üretime katılanların kendileriyle birlikte üretime katılmayanlara da yetecek kadar üretimde bulunması gerekir. Buna bağımlılık oranı denilmektedir. Üretime katılan her yüz kişinin kendisiyle birlikte kaç kişiye yetecek kadar üretimde bulunması gerektiğini belirtir. Yani, çalışma çağı dışındaki nüfusun, çalışma çağındaki nüfusa oranıdır. Ancak, bağımlılık oranlarını bağımlı nüfusun yaş özelliğine göre değerlendirmek daha doğrudur.

Değişik yaş grupları itibariyle bağımlılığı ele alabilmek mümkün olmakla birlikte, genel olarak üç tür bağımlılık üzerinde durulmaktadır. Bunlar; çocukların bağımlılığı, yaşlıların bağımlılığı ve bu ikisinin toplamından ibaret olan toplam yaş bağımlılık oranıdır. 15 yaşın altındaki çocukların bağımlılık oranı 0-14 yaşındaki nüfusun çalışma çağı nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubundaki nüfusa bölünmesi ile elde edilmektedir. 65 yaşın üzerindeki yaşlıların bağımlılık oranı ise, bu yaş grubundaki nüfusun çalışma çağındaki nüfusa bölünmesi ile bulunur. Toplam yaş bağımlılık oranı ise çalışma çağı dışındaki nüfusun yani, 0-14 yaş grubu ile 65 yaşın üstündeki nüfusun çalışma çağındaki nüfusa bölünmesi ile elde edilir. Türkiye'de 15 yaşın altındaki çocuk nüfus oranının yüksek olması sebebiyle, bağımlılık oranları da yüksektir. Teorik açıdan, çalışmadığı kabul edilen 15 yaşın altındaki nüfus çalışma çağına gelmiş nüfusa ekonomik açıdan bağımlı olarak kabul edilmektedir. 65 ve üstü yaşlarda ise bağımlılık oranları, bu yaş grubunun genel nüfustaki payının düşük olması sebebiyle daha düşük oranlarda seyretmektedir.

Herhangi bir ülke veya bölgede bağımlılık oranlarının yükselmesi, milli gelire katkı yapabilecek insan sayısına oranla, faal olmayanların oranını artıracağından, genel refah düzeyini aşağı çeken ve kişi başına geliri düşüren sonuçlar doğurur. Dolayısıyla, yaş bağımlılık oranlarının bir ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı açısından özel bir önemi bulunmaktadır. Yaşlı nüfusun bağımlılık oranlarının yüksek olmasının ve artmasının, bir ülkenin geleceği açısından bir dizi problemi de beraberinde getirme ihtimaline karşılık, çocukların bağımlılık oranlarının yüksek olmasının belki ilk etapta bazı problemler doğurabileceği düşünülse de, eğer eğitim ve sağlık açısından gerekli önlemler alınırsa, bugün bağımlı durumda fakat potansiyel bir emek arzı niteliği arz eden bu çocuk nüfusun ileride üretime reel katkıda bulunacağı düşünülmelidir. Görüldüğü üzere, doğuracağı sorunlarla meydana getirecekleri katkıyı dikkate aldığımızda, bir ülke veya bölge için yaşlı nüfusun bağımlılığına göre çocuk nüfusun bağımlılığının yüksek olması daha anlamlı görünmektedir. Aşağıda da ele alınacağı üzere, Zeytinburnu, bu anlamda ülke ve İstanbul geneline göre daha şanslı

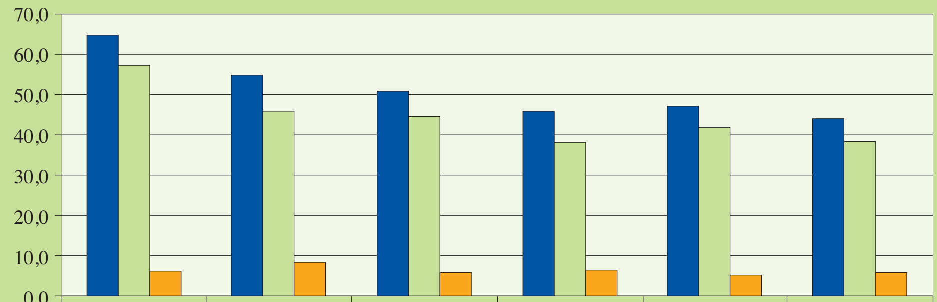
bir durumdadır. Çünkü, Zeytinburnu'nun bağımlılık oranları ülke ve İstanbul geneline göre daha düşük bir yapı arz etmektedir.

Çalışma çağındaki nüfusun çalışma çağı dışındaki nüfusa oranı olarak tanımladığımız bağımlılık oranıyla çalışma çağındaki nüfus oranı arasında ters orantı bulunmaktadır. Yani çalışma çağındaki nüfus miktarı artarken bağımlılık oranı azalmakta, azalırken de bağımlılık oranı artmaktadır.

Yukarıda da açıklandığı üzere, ülke ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu ilçesinde toplam nüfus içinde 15 yaşın altındaki çocuk nüfusun payının azalması, yaşlı nüfusun payının ise artması, çalışma çağındaki nüfusun payının artmasına, toplam bağımlılık oranı ile çocukların bağımlılık oranlarının düşmesine, fakat yaşlıların bağımlılık oranlarının yükselmesine neden olmaktadır.

1990-2000 yılları arasında, Türkiye ve İstanbul geneliyle Zeytinburnu ilçesinde, 65 yaş üstündeki yaşlıların bağımlılık oranları hariç, hem toplam ve hem de 15 yaşın altındaki çocuk nüfusun bağımlılık oranları düşmektedir. Yani, bu üç bölgede de, toplam nüfus içinde çocuk nüfus oranının düşmesine ve yaşlı nüfusun oranının artmasına paralel olarak yaşlıların bağımlılık oranları artarken, toplam ve çocuk nüfusun bağımlılık oranları ise azalmaktadır.

Grafik 16: Yaş Bağımlılık Oranları (%), (1990–2000)

	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Toplam YBO	64,7	55,1	50,5	44,9	47,1	44,0
0-14 YBO	57,6	46,3	44,7	38,2	41,7	38,2
65 ve yukarı YBO	7,1	8,8	5,7	6,8	5,4	5,9

Diğer yandan, yine bu yıllar arasında, yaşlıların bağımlılık oranları en düşük paya Zeytinburnu'nda, en yüksek paya ise ülke genelinde sahip bulunmaktadır. Çocukların bağımlılık oranları ise bu defa en yüksek paya ülke genelinde, en düşük paya ise Zeytinburnu'nda sahiptir. Görüldüğü gibi, Zeytinburnu nüfusunun bağımlılık oranları ülke ve İstanbul geneline göre daha düşüktür. Bu durum, Zeytinburnu nüfusunun tüketici kesime göre üretici kesiminin artmakta ve dolayısıyla bağımlılığının azalmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

5. Nüfusun Hanehalkı Dağılımı ve Yapısı

Bir toplumun en küçük birimi olmasına rağmen en önemli kurumu olan aile ve bu birimin dağılım şeklini ifade eden hanehalkı büyüklüğü ile sanayileşme, modernleşme ve şehirleşme arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Aile, sanayi ve özellikle batı toplumlarında değişmekte olan toplumsal kurumların en güzel örneklerinden biridir. Sanayi Devrimi'nden bu yana, hem mekansal ve hem de aralarındaki bağlar bakımından geniş ailenin, kentleşme süreciyle birlikte giderek çözüldüğü ve çekirdek aileye dönüştüğü bilinmektedir. Ancak, ailenin serüveni burada noktalanmamıştır. Bugün bu toplumlarda çekirdek aile de hızla değişmekte ve özellikle 1960'lardan sonra boşanma oranlarındaki hızlı yükseliş ve birlikte yaşama olgusunun öz değerleri zayıflamış toplum kesimlerinde yaygınlaşmasıyla, ortaya "*tek ebeveynli aileler*" adı altında yepyeni bir aile modeli çıkmaktadır. Zira, bu süreçler bir yandan çekirdek aileyi çok yaygın hale getirirken, öte yandan tek kişilik hanelerin sayısını da arttırmaktadır. Sanayileşme, modernleşme ve şehirleşmenin çocuk sayısını da azalttığı hatırlanırsa, bu süreci ve sonuçlarını anlamak daha kolaylaşmaktadır.

Sanayileşmiş ve gelişmiş ülkeler olarak kabul edilen Batı toplumlarında aile yapısında meydana gelen değişimin, ülkemizi hiç etkilemediğini söylemek ise mümkün değildir. Küreselleşme ve kitle iletişim araç ve gereçlerinin etkisiyle kültürel değerlerde ve hayat-varlık algısında olduğu kadar aile yapımızda olumsuz anlamda bazı değişim örnekleri ortaya çıkmakla birlikte, Türk toplumumun halen, sahip olduğu ahlaki ve dini anlayışa ilaveten, örf ve adetlerin yaşatılması sayesinde, geleneksel yapısını korumaya devam ettiği gözlenmektedir. Ancak, aşağıda da görüleceği üzere, geniş aile yapısının zamanla küçülmekte olduğu da dikkat çekmektedir.

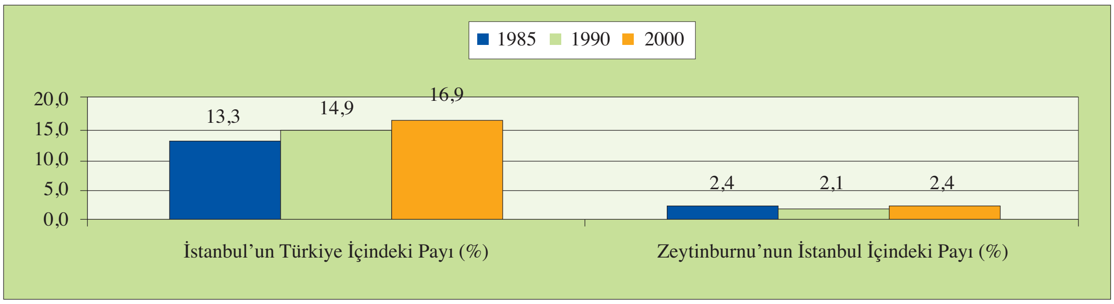
Tablo 3: Toplam Hanehalkı Sayısı ve Büyüklüğü (1985–2000)

	Türkiye			*Türkiye*			*Zeytinburnu*		
Yıllar	*Toplam Hanehalkı Nüfusu*	*Toplam Hanehalkı Sayısı*	*Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü*	*Toplam Hanehalkı Nüfusu*	*Toplam Hanehalkı Sayısı*	*Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü*	*Toplam Hanehalkı Nüfusu*	*Toplam Hanehalkı Sayısı*	*Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü*
1985	50 813 802	9 730 018	5,2	5 499 0471	293 507	4,3	137 505	30 820	4,5
1990	55 622 0321	1 188 636	5,0	6 888 9281	664 821	4,1	149 556	35 162	4,3
2000	67 809 0481	5 070 093	4,5	9 822 2102	550 607	3,9	242 667	61 813	3,9

Hızlı nüfus artışına paralel olarak hanehalkı sayısının da daha yüksek oranda arttığı ülkemizde ve özellikle İstanbul geneli ve Zeytinburnu'nda, ortalama hanahalkı büyüklüğünün aynı oranda artmadığı hatta azalmakta olduğu söylenebilir. 1985-2000 yılları arasında toplam hanehalkı sayısındaki en yüksek artış hızı Zeytinburnu'nda, en düşük artış hızı ise Türkiye genelinde gerçekleşmiştir. Toplam hanehalkı sayısı artarken, ortalama hanehalkı büyüklüğünün aynı oranda artış göstermediği görülmektedir. Zeytinburnu ilçesindeki ortalama hanehalkı büyüklüğü, Türkiye'nin ortalama hanehalkı büyüklüğünden daha düşük, İstanbul'un ortalama hanehalkı büyüklüğünden ise daha yüksektir. Bu husus, yukarıda da ifade edildiği üzere, ülkemizde geniş aile yapımızın gittikçe küçülüp atomize hale gelmekte olduğunu göstermektedir.. Nitekim, 1985-2000

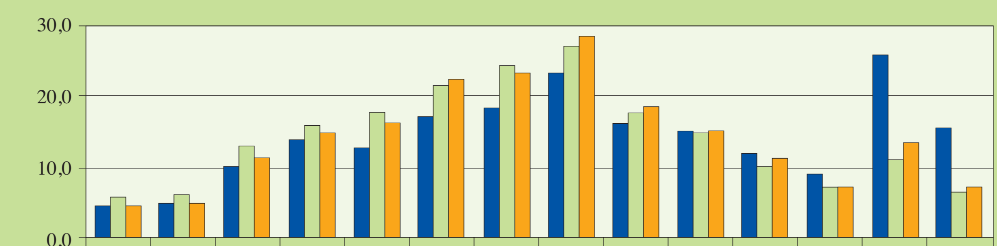
yılları arasında ülke genelindeki hanehalkı sayısı %54,9'luk artışla 9.730.018'den 15.070.093'e, İstanbul'da ise %97,2'lik artışla 1.293.507'den 2.550.607'ye, Zeytinburnu'nda da %101'lik bir artışla 30.820'den 61.813'e yükselmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü ise ülke genelinde 5,2'den 4,5'e, İstanbul'da 4,3'den 3,9'a ve Zeytinburnu'nda da 4,5'den 3,9'a düşmüştür.

Grafik 17: Toplam Hanehalkı Sayısı Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1985–2000)

Toplam hanehalkı sayısı bakımından İstanbul'un ülke içindeki payı sürekli artış gösterirken (1985 yılında 13,3'den 2000 yılında %16,9'a), Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise 1985 ve 2000 yıllarında 2,4 olarak aynı kalmış, 1990 yılında ise biraz düşüp 2,1 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 18: Hanedeki Kişi Sayısına Göre Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (1985–2000)

	1 1985	1 2000	2 1985	2 2000	3 1985	3 2000	4 1985	4 2000	5 1985	5 2000	6 1985	6 2000	7 1985	7 2000
Türkiye	4,7	5,3	10,2	13,9	12,7	17,1	18,4	23,5	16,2	15,3	12,1	9,2	25,8	15,7
İstanbul	5,7	6,3	13,0	15,8	17,7	21,7	24,4	27,2	17,6	15,2	10,2	7,1	11,3	6,7
Zeytinburnu	4,8	5,0	11,4	14,8	16,4	22,3	23,6	28,4	18,8	15,5	11,5	7,1	13,5	6,9

1985 ve 2000 yılları arasında, hem ülke ve İstanbul genelinde hem de Zeytinburnu'nda bir, iki, üç ve dört kişilik hanelerin payı artarken, beş, altı ve yedi kişilik hanelerin payları ise azalmıştır. Yani, geniş ailenin yerini artık küçük aile almaya başlamıştır. Diğer taraftan, Türkiye geneline göre İstanbul ve Zeytinburnu'nda küçük ailenin payı, İstanbul geneline göre de Zeytinburnu'nda geniş ailenin payı daha yüksektir.

C. DOĞUM YERLERİNE GÖRE ZEYTİNBURNU NÜFUSU

İstanbul genelinde olduğu gibi, Zeytinburnu'nda da nüfusun yaklaşık üçte iki gibi önemli bir kısmı İstanbul dışında doğmuşlardır. Yani, hem İstanbul ve hem de Zeytinburnu, kendilerine gerek ülke içinden ve gerekse ülke dışından yönelik göçler sayesinde oluşmuşlardır. Aşağıdaki kısımda, Zeytinburnu ve mahallelerindeki nüfus doğdukları yer, il ve bölgeler açısından ele alınıp değerlendirilecektir.

1. Başka İlde Doğanlar

Zeytinburnu ilçesindeki toplam nüfusun büyük bir çoğunluğu (%61,2) İstanbul dışında doğmuştur. Zeytinburnu'nun mahallelerinde de aynı özelliği görmek mümkündür. Mahallelerin büyük bir kısmında İstanbul dışında doğanların oranı %50'lerin üzerindedir. İstanbul doğumluların oranının %40'ı aştığı mahalle sayısı çok azdır ve bunlar; Yenidoğan (%42,9), Gökalp (%41,9), Sümer (%41,2), Veliefendi (%40,5) ve Telsiz (%40,2) dir. Maltepe (%20,8), Merkezefendi (%35,7) ve Yeşiltepe (%35,8) gibi bazı mahallelerde ise İstanbul doğumluların oranı oldukça düşük olup %36'ların altındadır.

Zeytinburnu geneli ile mahallelerinin nüfusunun çoğunluğunu öncelikle İstanbul doğumlular oluşturmaktadır. Tüm mahallelerde İstanbul doğumlulardan sonra çoğunluğu yabancı ülkelerde, Giresun'da, Diyarbakır'da, Kastamonu'da, Mardin'de, Konya'da, Ordu'da ve Trabzon'da doğanlar meydana getirmektedir. Nitekim, **yabancı ülkelerde doğanların oranı** Zeytinburnu'nda %6,2 iken Yenidoğan'da %9,6, Yeşiltepe'de %9,6, Çırpıcı'da %8,8, Nuripaşa'da %8,3, Veliefendi'de %7,1, Gökalp'de %6,8, Sümer'de %5,7, Beştelsiz'de %4,5, Merkezefendi'de %4,4 ve Maltepe'de %4'dür. **Giresun doğumluların oranları** Zeytinburnu genelinde %4,4 iken Çırpıcı'da %7,3, Beştelsiz'de %6,8, Yeşiltepe'de %5,6, Seyitnizam'da %5,1 ve Veliefendi'de %5'dir. **Diyarbakır'da doğanların oranı** Zeytinburnu genelinde %1,8 iken Yeşiltepe'de %5,2, Veliefendi'de %4 ve Sümer'de %2,2'dir. **Kastamonu'da doğanların oranı** Zeytinburnu'nda %2,8 iken Merkezefendi'de %5,1, Seyitnizam'da %4,4, Maltepe'de %4,3 ve Nuripaşa'da %3,4'dür. **Malatya'da doğanların oranı** Zeytinburnu genelinde %2,1 iken Seyitnizam'da %3,9, Telsiz'de %3,7, Kazlıçeşme'de %2,7, Merkezefendi'de %2,6 ve Gökalp'te 2,2'dir. **Mardin'de doğanların oranı** Zeytinburnu'nda 2,2 iken Çırpıcı'da %3,8, Veliefendi'de %3,1 ve Yeşiltepe'de %2,8'dir. **Konya'da doğanların oranı** Zeytinburnu'nda %1,9 iken Yeşiltepe'de %3,1, Nuripaşa'da %2,6 ve Kazlıçeşme'de %2,1'dir. **Ordu'da doğanların oranı** ise Zeytinburnu genelinde %1,7 iken Maltepe'de %2,9, Nuripaşa'da %2,5, Yenidoğan'da %2, Yeşiltepe'de %1,9, Sümer'de %1,9, Gökalp'te %1,8, Seyitnizam'da %1,8 ve Veliefendi'de %1,7'dir. **Trabzon'da doğanların** da Zeytinburnu genelindeki oranı %1,8 iken Veliefendi'de %2,8, Yeşiltepe'de %2,3, Sümer'de %2,3, Kazlıçeşme'de %2,2, Gökalp'te %2,1, Nuripaşa'da %2,1 ve Yenidoğan ile Çırpıcı'da ise %2'şerdir.

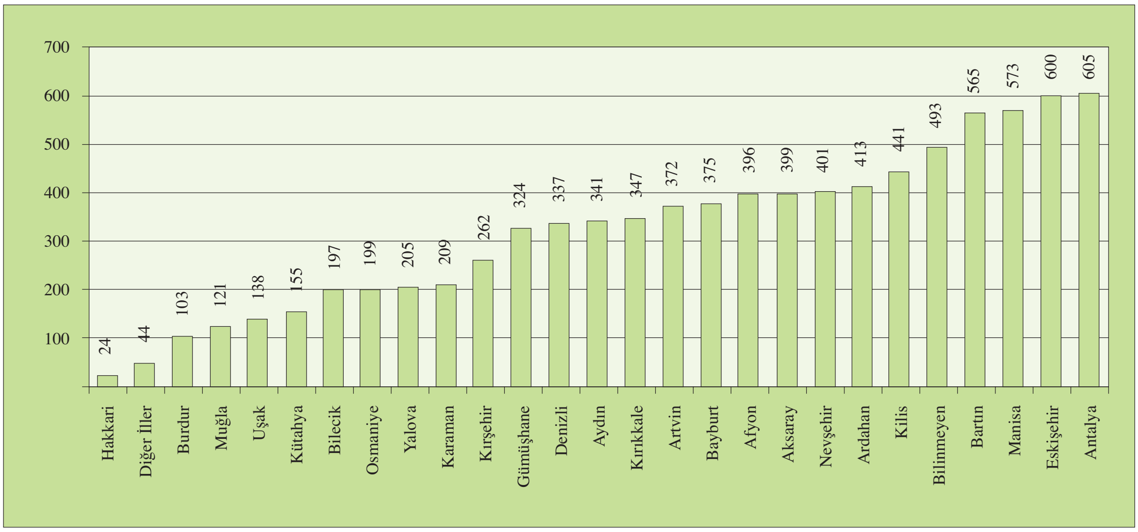
Tablo 4: Zeytinburnu ve Mahallelerindeki Nüfusun Doğum Yerlerine Göre Dağılımı (2000)

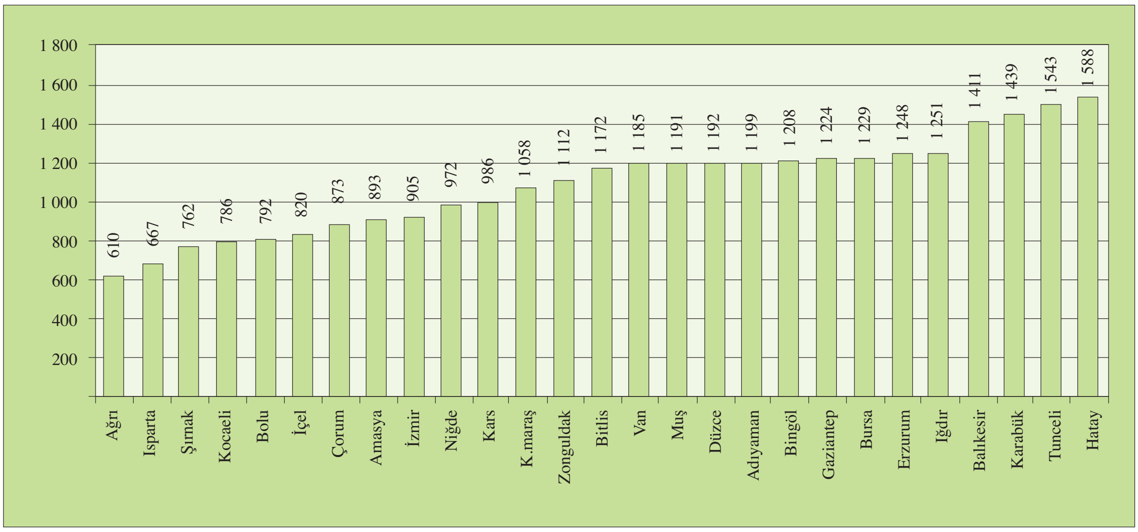
Doğum Yeri	Zeytinburnu	Beştelsiz	Çırpıcı	Gökalp	Kazlıçeşme	Maltepe	Merkezefendi	Nuripaşa	Seyitnizam	Sümer	Telsiz	Veliefendi	Yenidoğan	Yeşiltepe
Adana	1 591	154	143	156	17	3	135	147	101	204	226	113	73	119
Adıyaman	1 199	119	82	59	12	-	73	133	256	132	157	60	26	90
Afyon	396	60	13	40	13	6	94	22	21	29	53	17	17	11
Ağrı	610	96	25	35	6	5	56	68	46	105	68	46	14	40
Amasya	893	70	85	50	24	18	70	67	80	106	109	161	14	39
Ankara	1 702	256	84	151	33	13	130	175	104	269	202	80	86	119
Antalya	605	56	40	66	7	3	91	70	64	47	49	19	32	61
Artvin	372	12	17	48	9	3	30	33	28	63	55	33	12	29
Aydın	341	40	15	31	8	3	57	24	24	48	38	28	13	12
Balıkesir	1 411	351	66	84	27	5	104	90	154	140	183	75	64	68
Bilecik	197	26	12	23	5	-	23	20	17	16	23	8	10	14
Bingöl	1 208	190	37	41	6	-	131	24	291	39	338	62	5	44
Bitlis	1 172	47	117	63	11	6	120	144	172	215	126	63	34	54
Bolu	792	62	160	31	10	5	150	45	66	49	53	80	40	41
Burdur	103	14	17	5	-	-	18	5	-	18	6	10	5	5
Bursa	1 229	132	104	96	40	5	88	85	94	196	161	119	53	56
Çanakkale	2 495	803	122	161	36	11	125	108	274	212	335	124	74	110
Çankırı	2 215	159	72	213	15	3	76	204	224	217	784	69	58	121
Çorum	873	76	66	40	13	6	183	105	76	133	60	38	34	43
Denizli	337	42	26	26	8	-	41	32	12	52	48	21	13	16
Diyarbakır	4 390	125	428	169	20	11	93	384	128	682	265	990	108	987
Edirne	3 876	557	251	215	40	11	173	195	469	577	704	380	94	210
Elazığ	2 821	403	128	128	27	11	282	124	372	286	764	121	31	144
Erzincan	2 962	696	166	422	25	16	122	164	289	354	373	144	71	120
Erzurum	1 248	144	84	63	28	18	174	72	90	135	161	169	47	63
Eskişehir	600	97	34	38	9	-	46	52	64	86	84	39	32	19
Gaziantep	1 224	72	81	96	18	19	125	112	141	217	176	68	44	55
Giresun	10 823	1 652	1 853	505	58	31	338	668	1 104	915	1 095	1 235	309	1 060
Gümüşhane	324	49	35	12	5	5	6	18	39	30	58	35	6	26
Hakkari	24	4	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-
Hatay	1 588	109	82	90	26	-	246	276	128	188	118	79	57	189
Isparta	667	58	42	38	7	4	59	57	138	59	102	30	13	60
İçel	820	67	98	45	10	-	86	36	60	114	85	96	26	97
İstanbul	96 014	8 884	9 904	7 467	915	188	6 398	8 719	7 444	12 515	13 059	9 953	3 802	6 766
İzmir	905	144	68	107	25	8	90	74	42	109	94	67	36	41
Kars	986	93	78	83	28	14	78	172	61	131	60	84	36	68
Kastamonu	6 958	646	414	455	46	39	906	753	950	721	1 036	395	122	475
Kayseri	2 278	204	112	158	24	15	149	388	146	332	287	222	126	115
Kırklareli	2 619	240	200	188	19	25	229	222	193	525	311	254	72	141
Kırşehir	262	23	14	33	3	11	17	35	8	33	21	30	11	23
Kocaeli	786	75	134	61	9	-	58	88	58	84	75	81	30	33
Konya	4 696	469	231	313	53	6	204	582	227	574	934	363	162	578

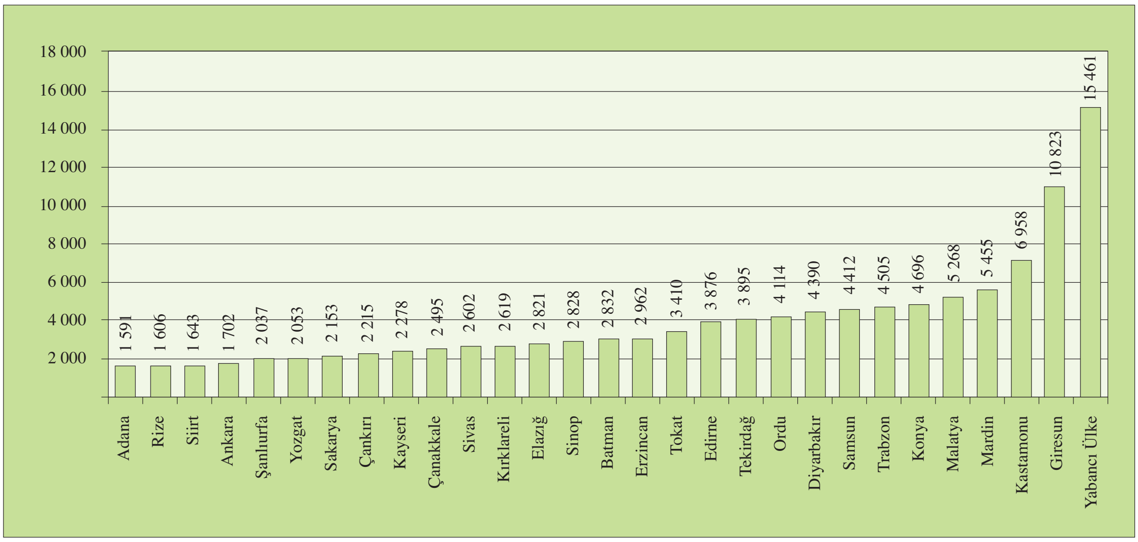
Doğum Yeri	Zeytinburnu	Beştelsiz	Çırpıcı	Gökalp	Kazlıçeşme	Maltepe	Merkezefendi	Nuripaşa	Seyitnizam	Sümer	Telsiz	Veliefendi	Yenidoğan	Yeşiltepe
Kütahya	155	17	8	9	-	-	19	31	15	10	24	8	8	6
Malatya	5 268	570	348	385	66	16	458	304	838	480	1 189	255	111	248
Manisa	573	47	32	46	11	-	46	82	38	63	53	35	64	56
K.maraş	1 058	133	49	98	9	3	117	72	156	169	103	67	31	51
Mardin	5 455	498	960	329	24	5	180	391	455	451	713	755	165	529
Muğla	121	19	7	6	-	-	16	4	9	11	17	14	13	5
Muş	1 191	82	51	40	8	11	478	33	93	97	178	71	12	37
Nevşehir	401	47	35	33	-	8	41	37	23	85	39	20	12	21
Niğde	972	50	75	57	7	3	71	162	82	123	94	78	73	97
Ordu	4 114	382	357	318	34	26	182	549	381	563	371	412	176	363
Rize	1 606	72	117	151	17	4	71	254	65	330	120	191	115	99
Sakarya	2 153	160	489	131	23	5	169	181	115	246	112	262	110	150
Samsun	4 412	378	835	205	44	12	234	217	529	386	507	723	92	250
Siirt	1 643	178	138	94	12	4	415	93	265	95	146	103	29	71
Sinop	2 828	255	572	105	36	19	176	185	304	229	309	348	70	220
Sivas	2 602	249	223	216	52	41	197	175	380	261	356	255	92	105
Tekirdağ	3 895	411	411	230	23	5	233	335	240	625	556	538	113	175
Tokat	3 410	205	442	192	50	28	441	272	255	345	267	485	79	349
Trabzon	4 505	240	513	377	54	18	206	458	259	685	385	691	180	439
Tunceli	1 543	256	69	280	19	6	109	19	206	61	413	59	6	40
Şanlıurfa	2 037	201	125	113	32	18	169	141	356	218	341	192	25	106
Uşak	138	11	-	19	7	3	13	14	6	30	12	10	4	9
Van	1 185	116	50	65	27	13	82	190	66	279	122	89	37	49
Yozgat	2 053	234	119	153	35	11	103	229	186	301	342	109	98	133
Zonguldak	1 112	89	125	78	13	9	103	69	115	127	85	97	65	137
Aksaray	399	18	23	54	8	-	25	51	11	71	48	30	22	38
Bayburt	375	16	41	46	8	-	48	31	29	23	53	46	10	24
Karaman	209	19	13	39	-	-	22	14	8	25	13	25	17	14
Kırıkkale	347	45	19	23	-	-	17	33	12	83	45	33	15	22
Batman	2 832	252	238	104	9	11	252	146	466	245	557	180	44	328
Şırnak	762	126	103	62	5	-	13	22	17	53	164	85	21	91
Bartın	565	31	19	24	3	14	249	21	70	39	19	20	18	38
Ardahan	413	31	42	56	12	6	28	23	30	71	19	33	17	45
Iğdır	1 251	38	31	70	-	9	36	317	36	370	106	86	45	107
Yalova	205	23	15	19	-	-	12	29	9	42	30	12	5	9
Karabük	1 439	83	145	145	7	13	222	80	163	139	147	107	43	145
Kilis	441	35	25	40	15	-	55	35	66	46	79	20	14	11
Osmaniye	199	23	14	24	5	-	33	19	9	16	37	8	7	4
Düzce	1 192	78	424	50	6	-	77	79	61	90	51	183	18	75
Diğer İller	44	-	4	2	10	19	2	1	2	-	2	2	-	-
Yabancı Ülke	15 461	1 106	2 212	1 213	81	36	784	1 828	829	1 717	1 251	1 747	850	1 807
Bilinmeyen	493	31	18	28	15	-	61	88	26	64	61	33	25	43
TOPLAM	247 669	24 431	25 276	17 834	2 482	903	17 939	22 106	21 536	30 341	32 472	24 578	8 863	18 908

Kaynak*:* DİE; Yayınlanmamış veriler.

Grafik 19: Zeytinburnu Nüfusunun Doğdukları İllere Göre Dağılımı (2000)

2. Aynı İlde Doğanlar

2000 Genel Nüfus Sayımında İstanbul nüfusunun sadece %37,7 gibi çok az bir kısmının İstanbul doğumlu olduğu bilinmektedir. Zeytinburnu ilçesindeki toplam nüfusun da bu orana yakın bir kısmı İstanbul doğumlu (%38,8) dur. Mahalleler düzeyinde İstanbul doğumlulara baktığımızda, bu oranların bazı mahallelerde %42'leri aştığı, bazı mahallelerde ise %20'lere kadar düştüğü görülecektir. Nitekim, İstanbul doğumluların oranının en yüksek olduğu mahalle Yenidoğan (%42,9) dır. Yine, İstanbul doğumluların oranlarının nispeten yüksek olduğu diğer mahalleler ise; Gökalp (%41,9), Sümer (%41,2), Veliefendi (%40,5) ve Telsiz (%40,2) dir. Zeytinburnu'nda İstanbul doğumluların oranının en düşük olduğu mahalle ise %20,8 ile Maltepe mahallesidir. İstanbul doğumluların oranının nispeten düşük olduğu diğer mahalleler de; %34,6 ile Seyitnizam, %35,7 ile Merkezefendi ve %35,8 ile Yeşiltepe'dir.

3. Yabancı Ülkelerde Doğanlar

Zeytinburnu, yabancı ülke doğumluların çok yoğun olduğu ilçelerimizden birisidir. Bu hususu Zeytinburnu'nun birçok mahallesinde de görmek mümkündür. Öyleki, birçok mahallede yabancı ülke doğumluların oranı, İstanbul doğumluların oranından sonra ikinci sırada yer almakta ve bu oranın bazı mahallelerde %10'lara kadar yükseldiği fakat, bazı mahallelerde ise bu oranın %4'lerin altına kadar da düştüğü görülmektedir. Nitekim, 2000 Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre, toplam nüfusun %6,2'sinin yabancı ülke doğumlu olduğu Zeytinburnu'nda bu oran; Yenidoğan ve Yeşiltepe'de %9,6 olup oldukça yüksek iken, Kazlıçeşme (%3,3), Seyitnizam (%3,8) ve Telsiz'de (%3,9) ise nispeten daha düşük olup %4'lerin altında bulunmaktadır.

4. Bölgeler İtibariyle Zeytinburnu Nüfusu

Doğdukları bölgeler itibariyle İstanbul ve Zeytinburnu nüfusunun önemli benzerliklere sahip olduğu görülmektedir. Ancak, aralarında çok az da olsa bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin, her ikisinde de İstanbul dışı doğumluların oranı %60'ların üzerinde olmakla birlikte, bu oranın İstanbul geneline göre Zeytinburnu'nda daha düşük olduğu görülmektedir. Yani, İstanbul doğumluların oranı İstanbul geneline (%37,7) göre Zeytinburnu'nda (%38,8) biraz daha yüksektir. Diğer taraftan, Batı Anadolu, Ege, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde doğanların oranları İstanbul genelinde biraz daha yüksek iken, Akdeniz, Güneydoğu, Marmara ve Trakya bölgelerinde doğanların oranları ise Zeytinburnu'nda daha yüksektir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, Zeytinburnu ve mahallelerinin çoğunluğunu İstanbul doğumlular oluşturmaktadır. Geri kalan nüfusun doğum yerlerine baktığımızda, birkaç mahalle hariç, tüm mahallelerde çoğunluğu Karadeniz bölgesinde doğanlar meydana getirmektedir. Yine mahallelerin büyük bir kısmında çoğunluğu Karadenizlilerden sonra İç Anadolu ve Doğu Anadolu

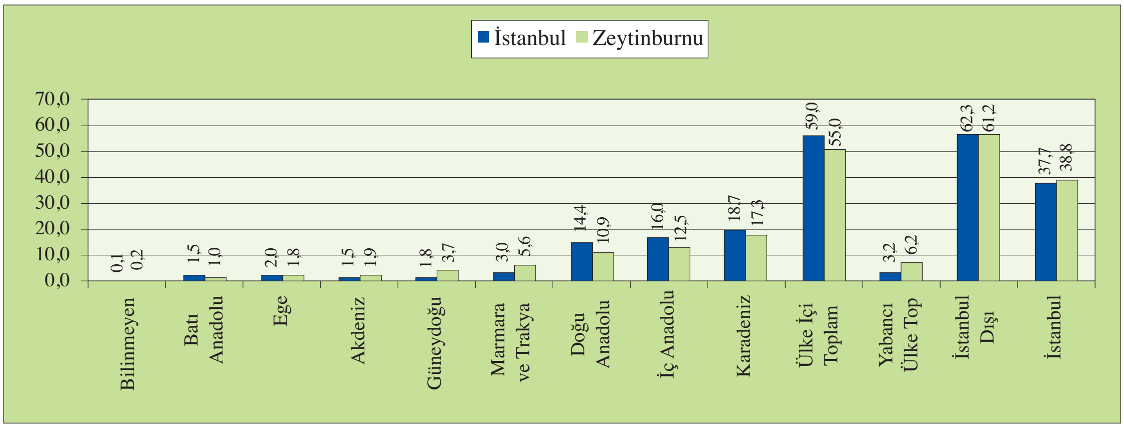
bölgelerinde doğanlar teşkil etmektedir. Batı Anadolu, Ege ve Akdeniz bölgelerinde doğanlar ise Zeytinburnu ve mahallelerinde çok az bir paya sahip bulunmaktadır. Zeytinburnu mahallelerinde Karadeniz kökenlilerin oranı %13'lerden %24'lere kadar değişmektedir. Karadeniz kökenlilerin en yoğun bulunduğu mahallelerin başında Çırpıcı (%23,9) ve Maltepe (%21,9) gelmektedir. Telsiz (%13,4), Kazlıçeşme (%14,5) ve Gökalp (%14,7) mahallelerinde ise Karadeniz kökenlilerin oranları nispeten düşük olup %15'lerin altındadır.

Tablo 5: Zeytinburnu ve Mahallelerindeki Nüfusun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı (%), (2000)

Doğdukları Bölgeler	Zeytinburnu	Beştelsiz	Çırpıcı	Gökalp	Kazlıçeşme	Maltepe	Merkezefendi	Nuripaşa	Seyitnizam	Sümer	Telsiz	Veliefendi	Yenidoğan	Yeşiltepe
Bilinmeyen	**0,2**	**0,1**	**0,1**	**0,2**	**1,0**	**2,1**	**0,4**	**0,4**	**0,1**	**0,2**	**0,2**	**0,1**	**0,3**	**0,2**
Batı Anadolu	1,0	1,3	0,6	1,1	2,0	1,4	1,7	1,1	1,3	1,0	1,1	0,6	1,2	0,7
Ege	**1,8**	**3,0**	**1,2**	**2,1**	**4,5**	**2,3**	**2,2**	**1,6**	**1,7**	**1,9**	**1,7**	**1,4**	**2,7**	**1,3**
Akdeniz	1,9	1,7	1,5	2,1	2,6	0,7	3,3	2,5	1,7	1,9	1,6	1,3	2,2	2,5
Güneydoğu	**3,7**	**3,3**	**4,7**	**3,2**	**3,6**	**4,7**	**2,9**	**3,1**	**4,7**	**3,1**	**4,0**	**4,2**	**2,8**	**3,7**
Marmara ve Trakya	5,6	8,6	4,5	4,9	5,1	5,8	4,6	4,4	5,8	6,8	6,2	5,7	4,4	3,6
Doğru Anadolu	**10,9**	**12,0**	**7,4**	**10,3**	**10,3**	**16,2**	**14,1**	**9,2**	**12,5**	**10,8**	**12,2**	**10,0**	**6,5**	**12,4**
İç Anadolu	12,5	12,1	8,3	12,7	16,3	20,2	13,3	13,7	14,3	12,3	15,6	9,7	12,0	11,7
Karadeniz	**17,3**	**16,9**	**23,9**	**14,7**	**14,5**	**21,9**	**17,4**	**16,2**	**19,5**	**15,1**	**13,4**	**19,4**	**15,5**	**18,6**
Ülke İçi Toplam	55,0	59,1	52,1	51,3	59,9	75,2	60,0	52,3	61,6	53,1	55,9	52,4	47,5	54,7
Yabancı Ülke	**6,2**	**4,5**	**8,8**	**6,8**	**3,3**	**4,0**	**4,4**	**8,3**	**3,8**	**5,7**	**3,9**	**7,1**	**9,6**	**9,6**
İstanbul Dışı	61,2	63,6	60,8	58,1	63,1	79,2	64,3	60,6	65,4	58,8	59,8	59,5	57,1	64,2
İstanbul	**38,8**	**36,4**	**39,2**	**41,9**	**36,9**	**20,8**	**35,7**	**39,4**	**34,6**	**41,2**	**40,2**	**40,5**	**42,9**	**35,8**
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Not: Bölgelerin oluşturulmasında DİE'nin ayırımı dikkate alınmıştır.

Grafik 20: İstanbul ve Zeytinburnu Nüfusunun Doğdukları Bölgelere Göre Dağılımı (%), (2000)

Yukarıdaki verilerden de görüldüğü üzere, Zeytinburnu ve mahallelerindeki nüfusun önemli bir kısmı İstanbul, Karadeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu Bölgesinde veya yabancı bir ülkede doğmuş bulunmaktadır. Bu veriler bize, göçün kaynağını da göstermektedir. Nitekim, hem Zeytinburnu ve mahallelerine hem de İstanbul'un diğer ilçelerine bakıldığında, buralara gelenlerin büyük bir kısmının özellikle ülkemizin az gelişmiş veya gelişmemiş bölgelerinden olduğunu görmekteyiz. Ekonomik yönden gelişmiş bölgelerimizden gelenlerin az oluşu, göçün gerçek nedenini de açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

C. ÖĞRENİM DURUMU İTİBARİYLE NÜFUS

Günümüzde ülkelerin gelişme düzeylerinin belirlenmesinde veya bu ülkelerin uluslar arası alanda rekabet üstünlüğüne sahip olmalarının en önemli nedeninin, ister ülke içinden isterse ülke dışından beyin göçü şeklinde ithal edilmiş olsun, yetişmiş insan gücüne sahip olmalarını gösterebilmek mümkündür. Kalkınma ve dünyada her alanda rekabet üstünlüğü elde etme iddiasında olan ülkelerin, insan gücü varlığını miktar olarak artırmalarından daha çok, mevcut bu gücü sanayileşme ve çağdaşlaşmaya paralel olarak ihtiyaç duyulan vasıf ve niteliklerde yetiştirmeleri daha fazla önem arz etmektedir. Bu ise, ancak kaliteli bir eğitim sisteminin kurulması ve mevcut insan gücünün eğitim düzeyinin artırılmasına ilaveten kültürel derinlikle birlikte zengin bir hayat ve varlık anlayışının oluşturulmasına bağlıdır.

Altı yaş üstündeki nüfusun eğitim düzeylerinin ele alınacağı bu kısımda, "biçimsel eğitim" yani formel eğitim göz önünde bulundurulmaktadır. Zira, biçimsel olmayan eğitimi yer, zaman, yöntem ve amaçları bakımından değerlendirmek zordur. Buna karşılık, biçimsel eğitim, amaç, program, öğrenme-öğretme özellikleri ile değerlendirme unsurları belli olan süreci ifade eder. Bu süreç kurumsallaştırılarak sistemleşir. Dolayısıyla bir eğitim sisteminin genel değerlendirmesi ancak "biçimsel eğitim" çerçevesinde yapılırsa anlam kazanır.

İnsan yetiştirme faaliyetlerini ifade eden eğitim sisteminin analizi için bu kavramla neyin kastedildiğini belirleme zorunluluğu bulunmaktadır. Çok değişik şekillerde ve anlamlarda eğitimin tanımı yapılmasına karşılık, bu tanımların ortak ve değişmez tek unsuru "insan"dır.

Mevcut nüfus ve insan gücünün niteliğinin geliştirilmesini ifade eden eğitimle ilgili olarak yapılan yüzlerce tanımdan sadece birkaçı örnek olarak aşağıda verilecektir.

"Eğitim, bir cemiyette yetişmiş neslin, henüz yeni yetişmeye başlayan nesle fikirlerini ve hislerini vermesidir"

"Eğitim, bireyin idraklerinde, kavrayışında, zihniyetinde, tutum ve değerlerinde, yetenek ve becerilerinde bir değişme ve gelişmedir".

"Eğitim, bilenin bilmeyene yaptığı etkidir".

"Eğitim, işletme içinde veya dışında biçimsel programlar yoluyla veya kendi kendine veya deneyim kazanma yoluyla bir kişinin bilgi, yetenek ve tecrübelerinde değişiklik yapma faaliyetidir".

Yukarıdaki tanımlardan da görüldüğü gibi, eğitim ile bireylerin özelliklerine -bilgi, beceri, idrak, tavır, davranış, yetenek, vs.- etki etmek, onları değiştirmek veya geliştirmek söz konusudur. Yine tanımlardan hareketle denilebilir ki, insanın özelliklerini şekillendirme iki boyutlu olup bugünkü

ifadeleriyle bu iki boyut eğitim ve öğretimdir. "Eğitim" yetiştirmenin zihniyet boyutunu, "öğretim" yetiştirmenin ihtiyaçlar boyutunu ifade eder[19].

Ülkemizde nüfusun eğitim yapısında, özellikle okuryazarlık alanında önemli değişiklikler yaşanmasına karşılık, uluslar arası camia ile mukayese edildiğinde, bunun yeterli olduğunu söyleyebilmek asla mümkün değildir. Dünyada söz sahibi olan ülkeler, bu özelliklerini eğitime borçludurlar. Bu ülkeler, nüfuslarının sadece okuryazarlık durumuyla ilgilenmemişler, çağdaş gelişmeler neyi gerektirmişse, mevcut insangüçlerini bu doğrultuda yetiştirmişler veya bu nüfusu başka ülkelerden ithal ederek ikame yoluna gitmişlerdir. Ülkemiz nüfusunun okuryazarlık durumuna baktığımızda, okuma yazma bilmeyenlerin oranının zaman içinde sürekli bir şekilde azalarak 2000 yılında %12,7'ye düştüğü görülmektedir. Toplam nüfusta yine de azımsanmayacak bir kesimin okuryazar olmaması gerçeğine karşılık, olaya kadın nüfus açısından baktığımızda karşımıza içler acısı bir manzara çıkmaktadır. Nitekim, 2000'li yıllarda kadın nüfusumuzun yaklaşık beşte birinin okuma yazma bilmediği görülmektedir. Endişe verici bu durum, toplumda kız çocuklarının eğitimini engelleyen çeşitli faktörlerin halen devam ettirildiğini göstermektedir. Aslında, yirmibirinci asra girdiğimiz bu günlerde, sadece okuryazarlığın vasıflı ve iyi eğitilmiş nüfus için yeterli olmadığını, erkek nüfus kadar kız çocuklarımızın da yüksek niteliklere uygun şekilde yetiştirilmesinin zorunluluğunu belirtmek gerekmektedir.

Okuryazarlık oranları eğitimde ele alınan ilk kriter olmakla birlikte, nüfusun eğitim düzeyini göstermekte de son derece yetersizdir. Bunun sonucu olarak, nüfusun bitirilen son eğitim kurumuna yani ilk, orta, lise ve yüksek öğretim durumuna göre incelenmesinde yarar vardır. Bu nedenle, aşağıdaki kısımlarda nüfusun eğitim yapısı gerek okuryazarlık bakımından ve gerekse bitirilen son eğitim kurumu itibariyle ele alınıp incelenmiştir.

Genel bir yaklaşımla, Türkiye'nin ilkokul eğitimi almış insanların ağırlıklı olarak temsil edildiği bir ülke olduğu söylenebilir. Zira, okuryazar nüfusun yarıya yakın bir kısmını ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Orta ve dengi okul mezunları %10'un altında, lise ve dengi okul mezunları ise %10'ların biraz üzerinde iken, yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranı da oldukça düşük olup %5'lerin altındadır.

Ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasında yetişmiş insan gücünün sahip olduğu önem dikkate alındığında, devletin nüfusun eğitim düzeyini yükseltici ve eğitimi özendirici faaliyetlerini artırması gerekliliği Cumhuriyet dönemi boyunca devam etmiş ve halen bu ihtiyaç önemini korumaktadır.

[19] Murat-Ersöz; ***Ümraniye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı***, s. 23.

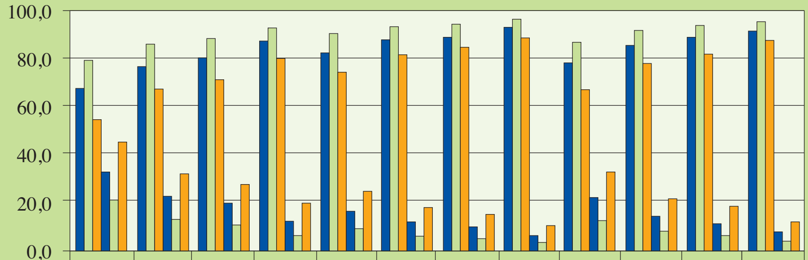
1. Okuma Yazma Bilmeyenler

Ülkemizde Osmanlıdan Cumhuriyet'e geçilirken birçok alanda olduğu gibi, eğitim alanında da köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu değişimler tedrici olarak ve toplumsal mutabakat sonucunda değil, tamamen radikal ve emredici bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu radikal değişimlerden biri de, batı dünyası ile daha fazla bütünleşebilmek için, eski Osmanlıca alfabenin kaldırılarak Latin alfabesinin kabul edilmesidir. Yepyeni bir alfabenin kabul edilmesiyle ve bunun doğal bir sonucu olarak Türk toplumun büyük bir çoğunluğu okuma yazma bilmez bir hale düşmüştür. Bu, çok az ülke insanının yaşamaya mecbur kaldığı bir durumdur. Nitekim 1935 yılında, Türk toplumunun %80'e yakın bir kısmı, Latin alfabesini bilmediğinden, okuryazar değildi. Bu oranın mutlaka düşürülmesi gerekiyordu. Ancak, eğitim konusunda tüm uğraşlara ve önlemlere rağmen okuryazarlık oranının istenilen düzeye çıkarılabildiğini söylemek mümkün değildir. Nitekim, 1935 yılında toplam nüfusun %80,7'si okuma yazma bilmezken, bu oran, 1960 yılında ancak %60'a, 1990 yılında ise %20'lerin altına, 2000 yılında da %12,7'ye düşürülebilmişti. Her ne kadar, okuma yazma bilmeyenlerin oranının 25 yaşın üstündeki nüfusta daha yüksek olduğu (2000 yılında %17,2) görülüyorsa da, bu oran 25 yaşın altındaki nüfusta da (2000 yılında %6,8) azımsanmayacak bir düzeydedir. Bilgi toplumu olma yolunda gelişmiş ülkelerin önemli mesafeler aldığı yirmi birinci asrın başlangıcında Türkiye'deki toplam nüfusta halen on kişiden birinin okuma yazma bilmemesi oldukça düşündürücüdür. Diğer taraftan, içinde bulunduğumuz bilgi toplumunda sadece okuryazar olmanın da çok önemli ve anlamlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim, okuryazarlığın fonksiyonel bir anlam taşıması ve çağın ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekmektedir. Ancak, aşağıda da ele alınacağı üzere, İstanbul'un eğitim düzeyi ülke geneline göre daha iyi durumda iken, Zeytinburnu'nun eğitim düzeyinin İstanbul geneline göre daha iyi durumda olduğunu söyleyebilmek maalesef mümkün değildir.

Tablo 6: Okuryazarlık Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı (1980–2000)
(6 ve daha yukarı yaştaki nüfus)

		Toplam			Okuma Yazma Bilmeyen			Okuma Yazma Bilen		
		Toplam	*Erkek*	*Kadın*	*Toplam*	*Erkek*	*Kadın*	*Toplam*	*Erkek*	*Kadın*
Türkiye	*1980*	37 523 623	18 999 101	18 524 522	12 197 323	3 802 455	8 394 868	25 311 211	15 188 078	10 123 133
	1985	43 112 337	21 800 854	21 311 483	9 703 662	2 932 964	6 770 698	33 321 762	18 824 697	14 497 065
	1990	49 163 110	24 856 528	24 306 582	9 587 981	2 779 172	6 808 809	39 555 483	22 066 860	17 488 623
	2000	59 859 243	30 245 445	29 613 798	7 589 657	1 857 132	5 732 525	52 259 381	28 384 266	23 875 115
İstanbul	*1980*	4 104 552	2 156 003	1 948 549	676 874	195 332	481 542	3 426 814	1 960 101	1 466 713
	1985	5 136 651	2 681 088	2 455 563	603 759	165 941	437 818	4 529 613	2 513 313	2 016 300
	1990	6 521 043	3 394 557	3 126 486	635 685	165 888	469 797	5 883 908	3 227 941	2 655 967
	2000	8 980 105	4 553 379	4 426 726	593 606	128 422	465 184	8 386 260	4 424 901	3 961 359
Zeytinburnu	*1980*	106 652	57 073	49 579	23 505	7 314	16 191	83 138	49 753	33 385
	1985	129 335	70 519	58 816	18 126	5 290	12 836	111 179	65 204	45 975
	1990	148 598	81 854	66 744	16 735	4 874	11 861	131 862	77 006	54 856
	2000	221 409	113 516	107 893	16 697	4 114	12 583	204 701	109 399	95 302

Grafik 21: Okuryazarlık Durumuna Göre Nüfusun Dağılımı (%), (1980–2000)

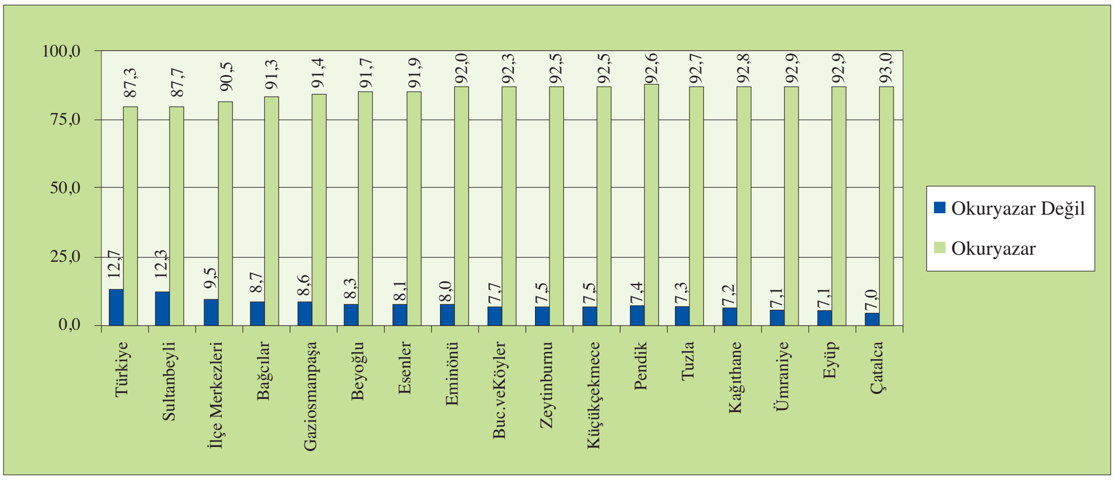

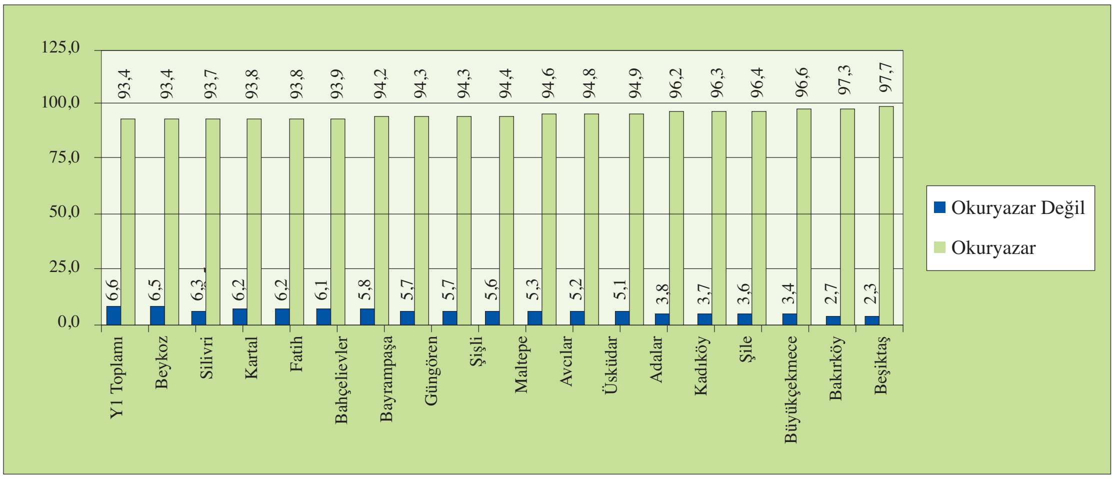
	Türkiye				İstanbul				Zeytinburnu			
	1980	1985	1990	2000	1980	1985	1990	2000	1980	1985	1990	2000
Okuma Yazma Bilen Toplam	67,5	77,3	80,5	87,3	83,5	88,2	90,2	93,4	78,0	86,0	88,7	92,5
Okuma Yazma Bilen Erkek	79,9	86,3	88,8	93,8	90,9	93,7	95,1	97,2	87,2	92,5	94,1	96,4
Okuma Yazma Bilen Kadın	54,6	68,0	72,0	80,6	75,3	82,1	85,0	89,5	67,3	78,2	82,2	88,3
Okuma Yazma Bilmeyen Toplam	32,5	22,5	19,5	12,7	16,5	11,8	9,7	6,6	22,0	14,0	11,3	7,5
Okuma Yazma Bilmeyen Erkek	20,0	13,5	11,2	6,1	9,1	6,2	4,9	2,8	12,8	7,5	6,0	3,6
Okuma Yazma Bilmeyen Kadın	45,3	31,8	28,0	19,4	24,7	17,8	15,0	10,5	32,7	21,8	17,8	11,7

Zamanla aradaki fark önemli düzeyde kapanmasına rağmen yine de, Türkiye genelinde okuryazar olmayanlarla ilgili bu olumsuz tabloyu İstanbul ve Zeytinburnu ilçesinde görmüyoruz. Diğer yandan, ülke genelinde olduğu gibi, hem İstanbul'da ve hem de Zeytinburnu'nda zamanla okuma yazma bilmeyenlerin oranının düştüğü, ancak, okuma yazma bilmeyenlerin oranının İstanbul geneline göre Zeytinburnu'nda daha yüksek olduğu da dikkat çekmektedir. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranı ülke genelinde %32,5'den %12,7'ye, İstanbul'da %16,5'den %6,6'ya, Zeytinburnu'nda ise %22'den %7,5'e düşmüştür.

Diğer taraftan, erkeklere göre kadınlar arasında okuma yazma bilmeyenlerin oranının çok daha yüksek olduğu görülmektedir. 1980-2000 yıllarını dikkate aldığımızda, okuma yazma bilmeyenlerin oranı ülke genelinde erkekler arasında %20'den 6,1'e, kadınlar arasında %45,3'ten %19,4'e, İstanbul genelinde ise erkekler arasında %9,1'den %2,8'e, kadınlar arasında %24,7'den 10,5'e, Zeytinburnu'nda de erkekler arasında %12,8'den %3,6'ya, kadınlar arasında ise %32,7'den 11,7'ye düşmüştür. Bu veriler bize, okuma yazma bilmeyenlerin oranının, hem erkekler ve hem de kadınlar arasında, İstanbul geneline nispeten Zeytinburnu ilçesinde daha yüksek olduğunu, fakat ülke geneline göre ise daha düşük olduğunu, yani bu ilçe nüfusunun eğitim bakımından ülke geneline göre daha avantajlı, ama İstanbul geneline göre ise daha dezavantajlı bir durumda olduğunu göstermektedir.

Grafik 22: Toplam Nüfusun Okuma Yazma Açısından Dağılımı (%), (2000)

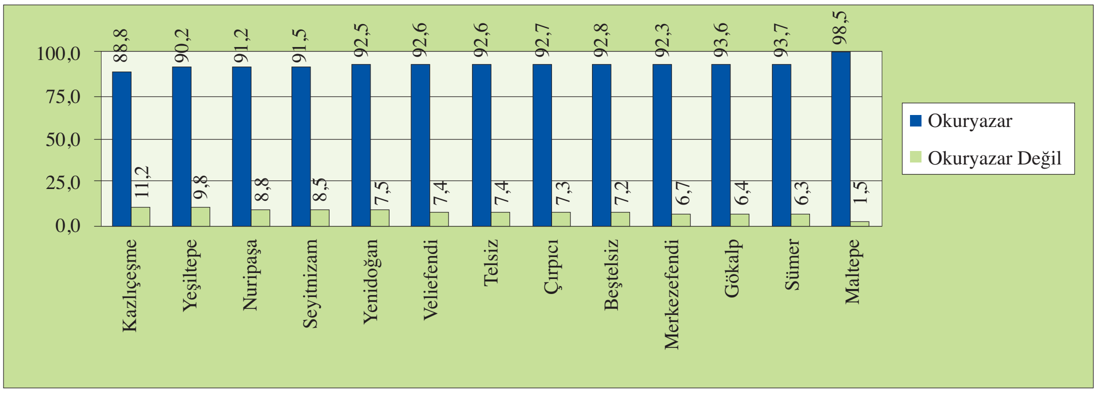

İlçelerdeki toplam nüfusun okuryazarlık bakımından dağılımına 2000 yılı itibariyle bakıldığında, özellikle gecekondulaşmanın ve/veya yoksulluğun yoğun olduğu Sultanbeyli (%12,3), Bağcılar (%8,7), Gaziosmanpaşa (%8,6), Beyoğlu (%8,3), Esenler (%8,1) ve Eminönü (%8) gibi ilçelerde okuma yazma bilmeyenlerin oranının diğer ilçelere göre daha yüksek olduğu görülecektir.

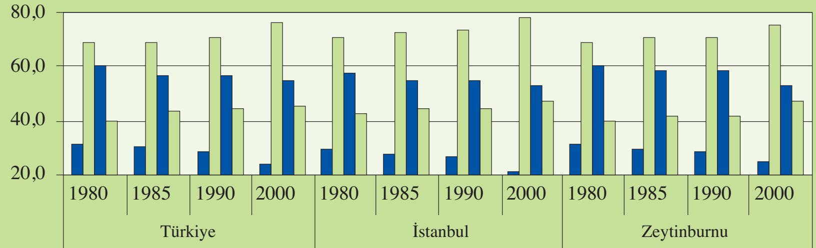
Zeytinburnu, toplam nüfus içinde okuma yazma bilmeyenlerin oranının düşüklüğü bakımından (%7,5) çok iyi bir konumda olmamasına karşılık, yukarıda sıralanan Sultanbeyli, Bağcılar, Gaziosmanpaşa, Beyoğlu, Esenler ve Eminönü gibi ilçelerde okuma yazma bilmeyenlerin oranları bu ilçeden daha yüksek iken, geri kalan diğer ilçelerde ise okuma yazma bilmeyenlerin oranı Zeytinburnu'nun oranından daha düşüktür.

Grafik 23: Mahalleler Düzeyindeki Nüfusun Okuma Yazma Açısından Dağılımı (%), (2000)

Zeytinburnu'ndaki mahallelerin nüfuslarının okuryazarlık durumuna bakıldığında, okuma-yazma bilmeyenlerin oranları; Zeytinburnu ortalaması olan %7,5'e göre Kazlıçeşme'de (%11,2) oldukça yüksek iken, Maltepe'de (%1,5) ise oldukça düşüktür. Yine, okuma yazma bilmeyenlerin oranları Yeşiltepe (%9,8), Nuripaşa (%8,8) ve Seyitnizam'da (%8,5) Zetinburnu ortalamasının üzerinde, Yenidoğan'da (%7,5) Zeytinburnu oranına eşit, Veliefendi (%7,4), Telsiz (%7,4), Çırpıcı (%7,3), Beştelsiz (%7,2), Merkezefendi (%6,7), Gökalp (%6,4) ve Sümer'de ise (%6,3) Zeytinburnu ortalamasının altındadır. Görüldüğü gibi, okuma-yazma bilmeyenlerin oranı bakımından Zeytinburnu mahallelerinin büyük bir kısmının durumu Türkiye genelinden (%12,7) daha iyi, fakat İstanbul genelinden (%6,6) ise daha zayıf durumdadır.

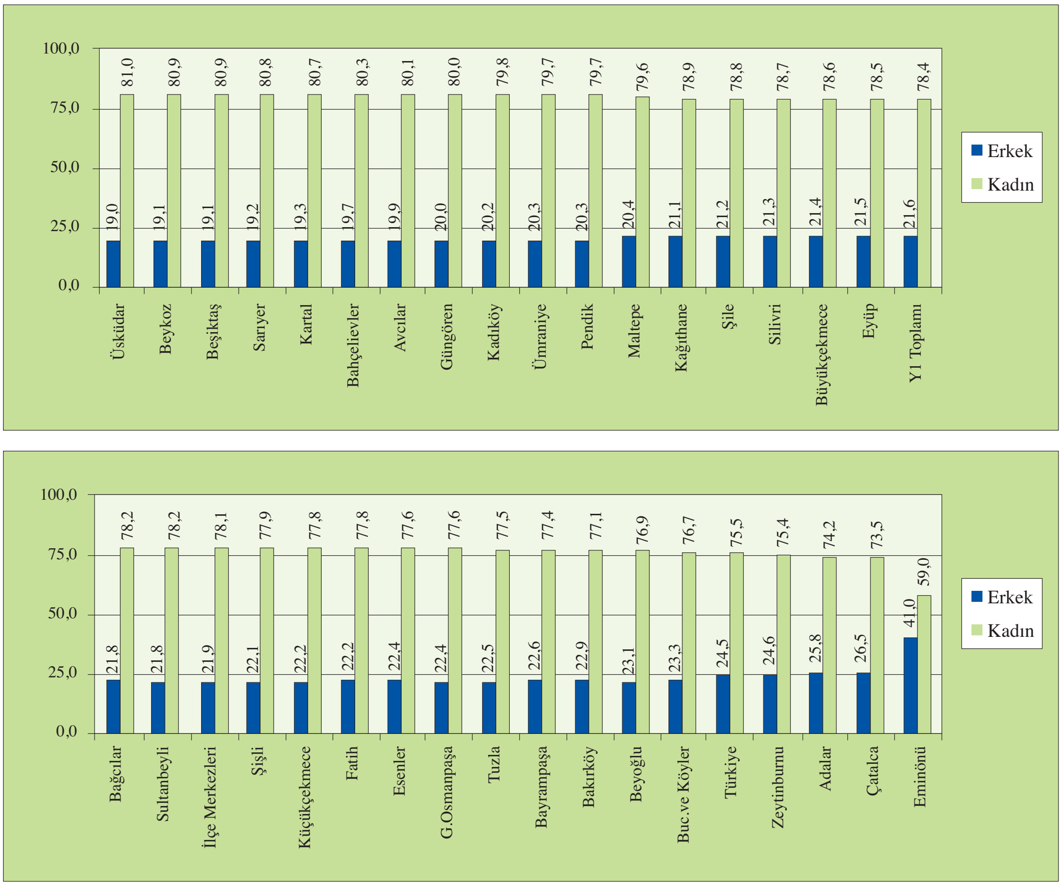
Grafik 24: Nüfusun Okuryazarlık Durumuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980–2000)

	Türkiye 1980	Türkiye 1985	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1985	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1985	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Okuma Yazma Bilmeyen Erkek	31,2	30,2	29,0	24,5	28,9	27,5	26,1	21,6	31,1	29,2	29,1	24,6
Okuma Yazma Bilmeyen Kadın	68,8	69,8	71,0	75,5	71,1	72,5	73,9	78,4	68,9	70,8	70,9	75,4
Okuma Yazma Bilen Erkek	60,0	56,5	55,8	54,3	57,2	55,5	54,9	52,8	59,8	58,6	58,4	53,4
Okuma Yazma Bilen Kadın	40,0	43,5	44,2	45,7	42,8	44,5	45,1	47,2	40,2	41,4	41,6	46,6

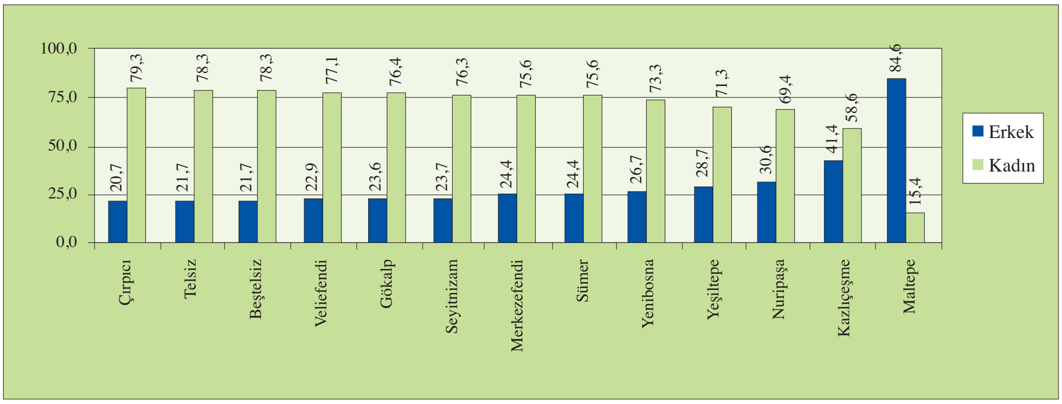
Okuma yazma bilmeyen nüfusun dağılımına cinsiyet açısından bakıldığında, okuma yazma bilmeyenlerin büyük bir çoğunluğunu kadınların oluşturduğu ve zaman içinde kadınların payının daha da arttığı görülmektedir. Diğer yandan, okuma yazma bilmeyenlerin cinsiyet dağılımı Türkiye geneli ve Zeytinburnu birbirine benzer özelliklere sahip olup İstanbul genelinden farklılık arz etmektedir. Örneğin, toplam okuma yazma bilmeyen nüfus içinde kadınların oranı 1980-2000 yılları arasında Türkiye geneli ve Zeytinburnu'nda %69'lardan %75'lere, İstanbul genelinde ise %%71'lerden %78'lere yükselmektedir.

Grafik 25: Okuma Yazma Bilmeyen İlçe Nüfuslarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

Okuma yazma bilmeyen nüfusun cinsiyet açısından dağılımına ilçeler itibariyle baktığımızda, Türkiye ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda olduğu gibi, genelde kadınların oranının yüksek olduğu görülmektedir. Ancak, okuma yazma bilmeyen nüfus içinde kadınların oranının en yüksek olduğu ilçenin Üsküdar (%81), en düşük olduğu ilçenin ise Eminönü (%59) olduğu gözükmektedir.

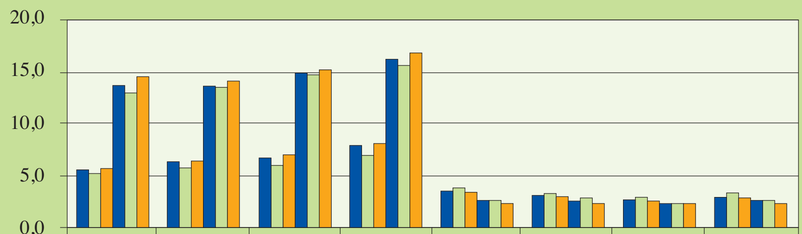
Grafik 26: Okuma Yazma Bilmeyen Mahalle Nüfuslarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

Türkiye ile İstanbul ve ilçelerinde olduğu gibi, Zeytinburnu ve mahallelerindeki nüfus içinde de okuma yazma bilmeyenlerin çoğunluğunu kadınlar meydana getirmektedir. Ancak, kadınların

oranının; Çırpıcı (%79,3), Telsiz ve Beştelsiz (%78,3'er) gibi bazı mahallelerde kadınların oranının nispeten daha yüksek ve Zeytinburnu ortalamasının (%75,4), üzerinde, diğer taraftan Maltepe (%15,4), Kazlıçeşme (%58,6) ve Nuripaşa (%69,4) gibi bazı mahallelerde ise nispeten daha düşük ve Zeytinburnu ortalamasının altında olduğu görülecektir. Görüldüğü gibi, Zeytinburnu'nun birçok mahallesinde okuma-yazma bilmeyenlerin çoğunluğunu kadınlar oluşturmakta ve kadınların oranları %80 ile %15'ler arasında değişmektedir.

Grafik 27: Okuryazarlık ve Cinsiyete Göre İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1980–2000)

	İstanbul'un Türkiye İçindeki Payı				Zeytinburnu'nun İstanbul İçindeki Payı			
	1980	1985	1990	2000	1980	1985	1990	2000
Okuma Yazma Bilmeyen Toplam	5,5	6,2	6,6	7,8	3,5	3,0	2,6	2,8
Okuma Yazma Bilmeyen Erkek	5,1	5,7	6,0	6,9	3,7	3,2	2,9	3,2
Okuma Yazma Bilmeyen Kadın	5,7	6,5	6,9	8,1	3,4	2,9	2,5	2,7
Okuma Yazma Bilen Toplam	13,5	13,6	14,9	16,0	2,4	2,5	2,2	2,4
Okuma Yazma Bilen Erkek	12,9	13,4	14,6	15,6	2,5	2,6	2,4	2,5
Okuma Yazma Bilen Kadın	14,5	13,9	15,2	16,6	2,3	2,3	2,1	2,4

İstanbul'daki okuma yazma bilmeyenlerin ülke içindeki payı artarken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı azalmaktadır. Ancak, bu paylara toplam erkek ve toplam kadın nüfus açısından baktığımızda ise yine İstanbul'un ülke içindeki payının arttığını, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payının azaldığını, fakat İstanbul genelinde kadınların payı erkeklerden daha yüksekken, Zeytinburnu'nda ise tam tersine kadınların payının erkeklerden daha düşük olduğunu görmekteyiz. Nitekim, 1980 ile 2000 yılları arasındaki gelişmeyi dikkate aldığımızda, İstanbul'un ülke içindeki payı okur yazar olmayan toplam nüfusta %5,5'den %7,8'e, toplam erkek nüfusta %5,1'den %6,9'a ve toplam kadın nüfusta %5,7'den %8,1'e yükselirken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise okur yazar olmayan toplam nüfusta %3,5'den %2,8'e, toplam erkek nüfusta %3,7'den %3,2'ye ve toplam kadın nüfusta %3,4'den %2,7'ye düştüğü görülecektir. Okuma yazma bilmeyen nüfus bakımından İstanbul'un ülke içindeki payının artmasının, Zeytinburnu'nun ise İstanbul içindeki payının azalmasının en önemli nedenini İstanbul geneline göre Zeytinburnu'na daha nitelikli bir göçün olması veya Zeytinburnu'na yönelik göçün artık azalmasına bağlamak mümkündür. Görüldüğü gibi, göçün toplam insan kalitesini etkilemesi bakımından Zeytinburnu'nun İstanbul geneline göre daha şanslı bir durumda olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

2. Okuma Yazma Bilenler

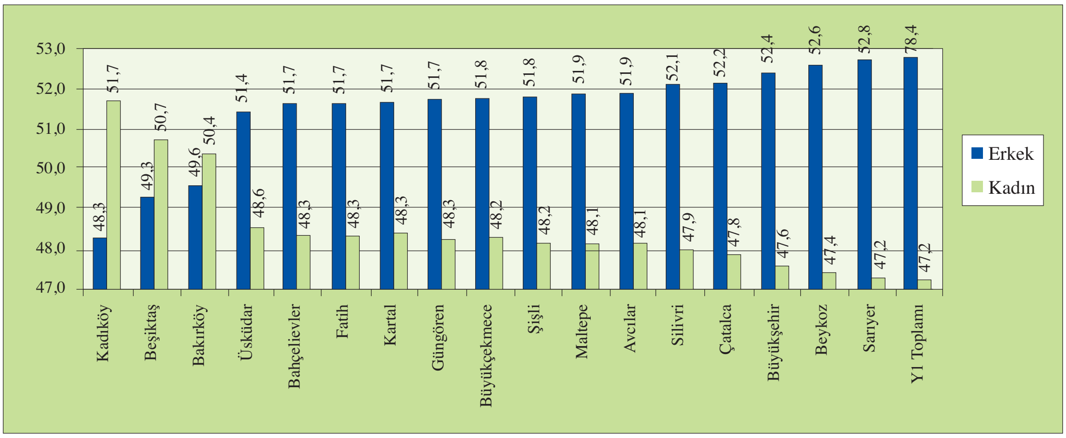
Yukarıda, okuma-yazma bilmeyenler konusu ele alınıp incelenirken, dile getirildiği gibi, yıllar itibariyle hem ülke ve İstanbul genelinde, hem de Zeytinburnu ilçesinde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı azalırken, okuma-yazma bilenlerin oranı ise artmaktadır. Ancak, toplam nüfusun halen yüzde yüzünün okuma yazma bilir hale gelmediğini görmekteyiz. Nitekim, Grafik 21'de de görüleceği üzere, 2000 yılı başında ülke genelindeki toplam nüfusun ancak %87'lik kesimi okuma-yazma bilirken, bu oran İstanbul geneli (%93,4) ve Zeytinburnu ilçesinde (%92,5) daha yüksektir. Okuma yazma bilen toplam erkek ve kadın nüfus açısından olaya bakıldığında, okuma yazma bilme oranının kadınlara göre erkeklerde daha yüksek olduğu görülecektir.

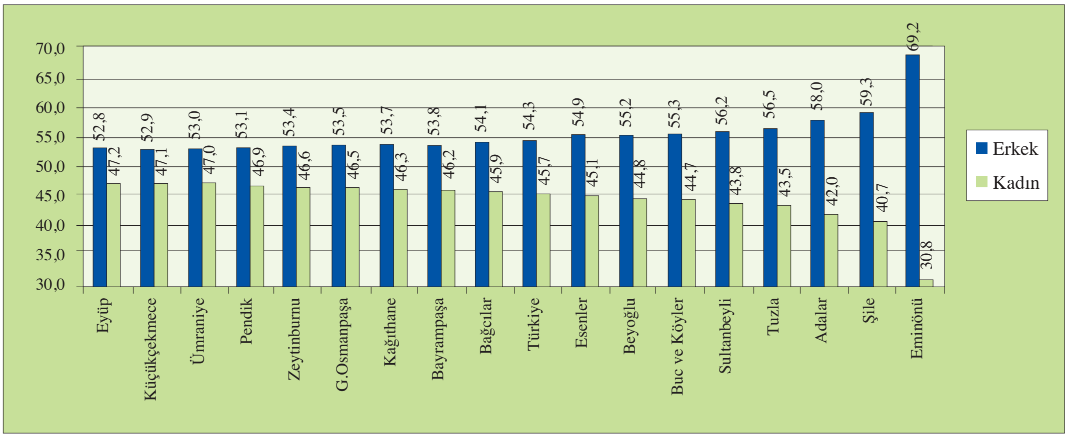
2000 yılı itibariyle toplam nüfus içindeki okuma yazma bilenlerin oranı ilçeler açısından ele alındığında, Grafik 22'de de görüldüğü üzere, en yüksek paya Beşiktaş (%97,7), Bakırköy (97,3), Büyükçekmece (%96,6), Şile (%96,4), Kadıköy (%96,3) ve Adalar'ın (%96,2), en düşük paylara ise Sultanbeyli (%87,7), Bağcılar (%91,3) ve Gaziosmanpaşa'nın (%91,4) sahip olduğu görülecektir. Görüldüğü gibi, okuryazarlık açısından Zeytinburnu'nun İstanbul ilçeleri arasında, çok kötü bir konumda olmamasına rağmen, çok iyi bir noktada da olmadığını görmekteyiz. Zeytinburnu'nun bu olumsuz özelliğinin değiştirilmesi için belediye ve diğer kamu birimlerine önemli görevler düşmektedir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında halen %7,5'ler civarında bir kesimin okuryazar olmaması üzerinde düşünülmesi gereken bir noktadır. Böyle bir kesimle mahalli idarelerin istenilen düzeyde iletişim kurabilmesi ve arzu edilen hizmet düzeyini sunabilmesi asla mümkün değildir.

Grafik 23'te görüldüğü gibi, Zeytinburnu'nda okuryazarlık oranının en yüksek olduğu mahalle Maltepe (%98,5), en düşük olduğu mahalle ise Kazlıçeşme (%88,8) dir.

Okuma yazma bilenlerin cinsiyet açısından dağılımına baktığımızda, Grafik 24'de görüleceği üzere, çoğunluğu yine de erkeklerin oluşturmasına karşılık, erkek ve kadın oranları arasında, okuma yazma bilmeyenlerde olduğu kadar açık bir fark göze çarpmayıp, okuryazar nüfusta kadınların oranı okuryazar olmayan nüfusa göre daha yüksektir. Diğer yandan, okuma yazma bilmeyenlerin cinsiyet dağılımında olduğu gibi, Türkiye geneli ve Zeytinburnu birbirine benzer özelliklere sahip olup İstanbul genelinden farklılık arz etmektedir. Örneğin, toplam okuryazar nüfus içinde kadınların oranı 1980-2000 yılları arasında Türkiye genelinde %40'dan %45,7'ye, Zeytinburnu'nda %40,2'den %46,6'ya, İstanbul genelinde ise %42,8'den %47,2'ye yükselmektedir. Görüldüğü üzere, okuma yazma bilenler içinde bayanların oranı Zeytinburnu ilçesinde Türkiye geneline göre daha yüksek iken, İstanbul geneline göre ise daha düşüktür.

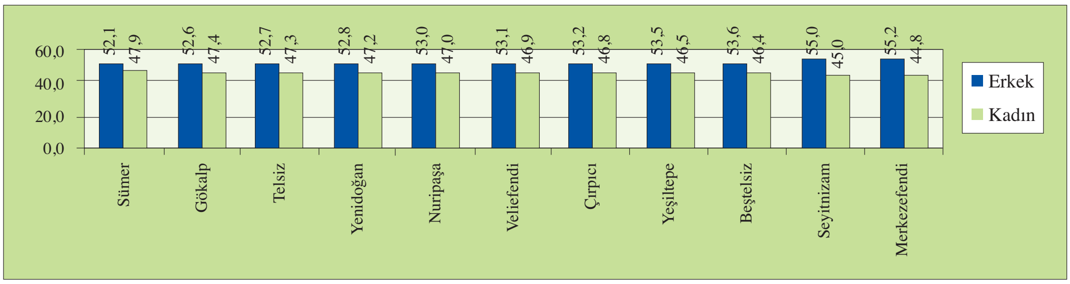
Grafik 28: Okuma Yazma Bilen İlçe Nüfuslarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

Kadıköy, Beşiktaş, Bakırköy, Üsküdar, Bahçelievler, Fatih, Kartal, Güngören, Büyükçekmece, Şişli, Maltepe ve Avcılar gibi bazı ilçelerde okuma yazma bilenler içinde kadın ve erkeklerin oranları birbirlerine oldukça yakınken, Eminönü, Şile, Adalar, Tuzla ve Sultanbeyli gibi bazı ilçelerde ise bu oranlar arasında kadınlar aleyhine az da olsa fark bulunmaktadır. Okuma yazma bilen nüfus içinde kadınların oranının en yüksek olduğu ilçe Kadıköy (%51,7), en düşük olduğu ilçe ise Eminönü (%30,8) dür.

Grafik 29: Okuma Yazma Bilen Mahalle Nüfuslarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

Okuryazar nüfusta olduğu gibi, Türkiye, İstanbul ve ilçeleri ile Zeytinburnu ve mahallelerindeki nüfus içinde de okuma yazma bilmeyenlerin çoğunluğunu kadınlar meydana getirmektedir. Ancak, okuryazar nüfusta kadınlarla erkekler arasındaki farkın okuryazar olmayan nüfustaki kadar büyük

olmadığı görülmektedir. Kadınların oranının nispeten yüksek olduğu mahalleler; Sümer (%47,9), Gökalp (%47,4), Telsiz (%47,3), Yenidoğan (%47,2) ve Nuripaşa (%47) iken, kadınların oranının en düşük olduğu mahalleler ise; Merkezefendi (%44,8) ve Seyitnizam (%45) dır.

Grafik 25'de de görüldüğü üzere, 1980-2000 yılları arasında İstanbul'daki okuryazar nüfusun ülke içindeki payı %13,5'den %16'ya yükselirken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise pek değişmeyip %2,4 olarak kalmaktadır. Ancak, bu paylara toplam erkek ve toplam kadın nüfus açısından baktığımızda ise yine İstanbul'un ülke içindeki payının arttığını, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payının da aynı kaldığını, fakat İstanbul genelinde kadınların payının erkeklerden daha yüksek, Zeytinburnu'nda ise tam tersine kadınların payının erkeklerden daha düşük olduğunu görmekteyiz.

a. Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayanlar

Bilindiği üzere, okuryazarlık ya herhangi bir öğrenim kurumuna devam edilerek, ya da herhangi bir öğrenim kurumuna devam etmeden öğrenilebilmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere, Cumhuriyet'in ilanından sonra harf inkılabının yapılmasından sonra toplumun büyük bir kesimi okuryazar olmaz bir hale gelmişti. Belli bir yaşı geçmiş kişilerin örgün eğitim kurumlarına da gitmesi mümkün değildi. Fakat, toplumun okuryazarlık durumunun geliştirilmesi de gerekiyordu. Bunun için gerek kamu ve gerekse de özel kurumlar tarafından yürütülen faaliyet ve kampanyalarla nüfusun okuryazarlık durumu artırılmaya çalışılmıştır. Tüm gayretlere rağmen, hala ülkenin %12,7 gibi önemli bir kesimi okuma yazma bilmezken, yine %25 gibi önemli bir kesimi de herhangi bir öğrenim kurumuna devam etmeden okuma yazma öğrenmiştir.

Okuma yazma bilen nüfus içinde herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmayanların oranı, hem ülke ve İstanbul genelinde, hem de Zeytinburnu ilçesinde 1980-1990 yılları arasında düşerken, 1990-2000 yılları arasında ise tekrar yükselmiştir. Diğer yandan, herhangi bir öğrenim kurumuna devam etmeden okuma yazma bilenlerin oranı kadın nüfusa göre erkek nüfusta daha düşüktür. Toplam okuryazar nüfus içinde bir öğrenim kurumundan mezun olmayanların oranı, 1980 yılında ülke genelinde %24,5, İstanbul'da %18,5 ve Zeytinburnu'nda %20,4 iken, 1990 yılında ülke genelinde %19,8, İstanbul'da %15,3 ve Zeytinburnu'nda %15'e düşmüş, fakat 2000 yılında bu oranlar tekrar ülke genelinde %24,7, İstanbul'da %20,3 ve Zeytinburnu'nda ise %21,2'ye yükselmiştir. Görüldüğü gibi, 2000 yılı itibariyle, ülke genelinde yaklaşık her dört kişiden biri, İstanbul genelinde ise her beş kişiden biri herhangi bir öğrenim kurumuna gitmeden okuma yazma öğrenmişken, Zeytinburnu ilçesinde bu oran Türkiye genelinden daha düşük, İstanbul genelinden ise daha yüksek olup %21,2'dir. Herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma-yazma bilenlerin oranının artış göstermesinde, bu yıllar arasında okuma yazma bilmeyenlere yönelik olarak başlatılan okuma yazma kurslarının önemli bir rolü olmuştur.

Tablo 7: Bitirilen Son Öğrenim Kurumuna ve Cinsiyete Göre Okuryazar Nüfus (1980–2000)

	Yıllar		*Toplam*	*Bir Öğr. Kurumundan Mezun Olmayan*	*OKUL BİTİREN* *İlkokul*	*Orta ve Dengi*	*Lise ve Dengi*	*Yüksekokul ve Dengi*
Türkiye	1980	T	25 311 211	6 213 005	14 215 730	2 137 065	1 901 623	843 788
		E	15 188 078	3 499 316	8 394 890	1 445 679	1 219 444	628 749
		K	10 123 133	2 713 689	5 820 840	691 386	682 179	215 039
	1990	T	39 555 483	7 843 702	22 681 303	3 714 984	3 818 149	1 497 345
		E	22 066 860	4 062 818	12 194 610	2 391 423	2 369 973	1 048 036
		K	17 488 623	3 780 884	10 486 693	1 323 561	1 448 176	449 309
	2000	T	52 259 381	12 899 574	22 166 827	6 027 509	8 013 507	3 151 964
		E	28 384 266	6 514 789	11 145 950	3 851 972	4 881 326	1 990 229
		K	23 875 115	6 384 785	11 020 877	2 175 537	3 132 181	1 161 735
İstanbul	1980	T	3 426 814	634 481	1 829 101	403 466	389 168	170 598
		E	1 960 101	324 942	1 051 613	237 697	219 619	126 230
		K	1 466 713	309 539	777 488	165 769	169 549	44 368
	1990	T	5 883 908	900 080	3 152 937	713 099	771 747	346 045
		E	3 227 941	448 483	1 703 209	418 671	427 364	230 214
		K	2 655 967	451 597	1 449 728	294 428	344 383	115 831
	2000	T	8 386 260	1 704 984	3 476 500	1 027 293	1 469 787	707 696
		E	4 424 901	835 824	1 756 483	613 641	803 593	415 360
		K	3 961 359	869 160	1 720 017	413 652	666 194	292 336
Zeytinburnu	1980	T	83 138	16 946	53 464	6 848	4 973	907
		E	49 753	8 844	32 092	4 828	3 264	725
		K	33 385	8 102	21 372	2 020	1 709	182
	1990	T	131 862	19 721	81 571	13 693	13 673	3 204
		E	77 006	9 826	46 433	9 012	9 366	2 369
		K	54 856	9 895	35 138	4 681	4 307	835
	2000	T	204 701	43 472	94 202	25 298	32 128	9 601
		E	109 399	21 407	48 251	15 707	18 212	5 822
		K	95 302	22 065	45 951	9 591	13 916	3 779

	Yıllar		*Toplam*	*Bir Öğr. Kurumundan Mezun Olmayan*	*OKUL BİTİREN* *İlkokul*	*Orta ve Dengi*	*Lise ve Dengi*	*Yüksekokul ve Dengi*
Türkiye	1980	T	**100,0**	**24,5**	**56,2**	**8,4**	**7,5**	**3,3**
		E	100,0	23,0	55,3	9,5	8,0	4,1
		K	100,0	26,8	57,5	6,8	6,7	2,1
	1990	T	**100,0**	**19,8**	**57,3**	**9,4**	**9,7**	**3,8**
		E	100,0	18,4	55,3	10,8	10,7	4,7
		K	100,0	21,6	60,0	7,6	8,3	2,6
	2000	T	**100,0**	**24,7**	**42,4**	**11,5**	**15,3**	**6,0**
		E	100,0	23,0	39,3	13,6	17,2	7,0
		K	100,0	26,7	46,2	9,1	13,1	4,9
İstanbul	1980	T	**100,0**	**18,5**	**53,4**	**11,8**	**11,4**	**5,0**
		E	100,0	16,6	53,7	12,1	11,2	6,4
		K	100,0	21,1	53,0	11,3	11,6	3,0
	1990	T	**100,0**	**15,3**	**53,6**	**12,1**	**13,1**	**5,9**
		E	100,0	13,9	52,8	13,0	13,2	7,1
		K	100,0	17,0	54,6	11,1	13,0	4,4
	2000	T	**100,0**	**20,3**	**41,5**	**12,2**	**17,5**	**8,4**
		E	100,0	18,9	39,7	13,9	18,2	9,4
		K	100,0	21,9	43,4	10,4	16,8	7,4
Zeytinburnu	1980	T	**100,0**	**20,4**	**64,3**	**8,2**	**6,0**	**1,1**
		E	100,0	17,8	64,5	9,7	6,6	1,5
		K	100,0	24,3	64,0	6,1	5,1	0,5
	1990	T	**100,0**	**15,0**	**61,9**	**10,4**	**10,4**	**2,4**
		E	100,0	12,8	60,3	11,7	12,2	3,1
		K	100,0	180	64,1	8,5	7,9	1,5
	2000	T	**100,0**	**21,2**	**46,0**	**12,4**	**15,7**	**4,7**
		E	100,0	19,6	44,1	14,4	16,6	5,3

Tablo 8: Bitirilen Son Öğrenim Kurumuna ve İlçelere Göre Okuryazar Nüfus (%), (2000)

Bölgeler	*Toplam*	*Bir Öğr. Kurumundan Mezun Olmayan*	*İlkokul*	*OKUL BİTİREN Orta ve Dengi*	*Lise ve Dengi*	*Yüksekokul ve Dengi*
İstanbul İli Toplamı	**100,0**	**20,3**	**41,5**	**12,2**	**17,5**	**8,4**
Büyükşehir Bel. Toplamı	100,0	19,9	40,7	12,4	18,1	8,9
İlçeler Toplamı	**100,0**	**26,3**	**46,2**	**10,8**	**12,4**	**4,4**
Adalar	100,0	12,8	30,3	17,3	25,0	14,6
Avcılar	**100,0**	**19,1**	**36,6**	**14,7**	**22,0**	**7,5**
Bağcılar	100,0	24,0	49,8	11,6	11,7	2,8
Bahçelievler	**100,0**	**20,2**	**39,8**	**13,5**	**18,7**	**7,8**
Bakırköy	100,0	12,6	22,9	13,0	28,5	23,0
Bayrampaşa	**100,0**	**19,7**	**48,4**	**13,2**	**15,0**	**3,7**
Beşiktaş	100,0	11,2	20,0	11,0	28,4	29,3
Beykoz	**100,0**	**20,8**	**42,4**	**13,4**	**17,1**	**6,4**
Beyoğlu	100,0	20,3	46,0	11,9	15,2	6,5
Eminönü	**100,0**	**14,0**	**38,6**	**11,8**	**23,3**	**12,3**
Esenler	100,0	23,8	53,4	10,3	10,5	2,2
Eyüp	**100,0**	**21,2**	**45,9**	**12,6**	**15,7**	**4,6**
Fatih	100,0	18,4	39,7	12,7	20,1	9,2
G.Osmanpaşa	**100,0**	**23,9**	**50,3**	**11,2**	**11,9**	**2,7**
Güngören	100,0	20,5	40,7	13,3	18,7	6,9
Kadıköy	**100,0**	**14,4**	**24,5**	**12,0**	**25,9**	**23,2**
Kağıthane	100,0	21,5	46,5	12,4	15,2	4,5
Kartal	**100,0**	**20,7**	**38,7**	**13,5**	**19,7**	**7,4**
Küçükçekmece	100,0	21,8	46,1	12,3	14,8	5,0
Maltepe	**100,0**	**17,8**	**34,8**	**13,1**	**22,6**	**11,7**
Pendik	100,0	23,0	45,3	12,6	14,6	4,4
Sarıyer	**100,0**	**18,5**	**37,9**	**12,2**	**20,4**	**11,0**
Şişli	100,0	15,9	34,8	12,5	22,5	14,2
Tuzla	**100,0**	**22,5**	**42,4**	**12,0**	**17,0**	**6,1**
Ümraniye	100,0	22,6	45,0	12,3	15,4	4,7
Üsküdar	**100,0**	**18,4**	**34,3**	**12,9**	**21,7**	**12,7**
Zeytinburnu	100,0	21,2	46,0	12,4	15,7	4,7
Büyükçekmece	**100,0**	**17,2**	**34,2**	**14,1**	**24,3**	**10,1**
Çatalca	100,0	20,0	43,9	11,8	17,7	6,6
Silivri	**100,0**	**21,3**	**42,1**	**12,5**	**17,0**	**7,1**
Sultanbeyli	100,0	31,5	51,1	9,1	6,9	1,5
Şile	**100,0**	**14,7**	**37,5**	**15,4**	**21,2**	**11,2**
Bucak ve Köyler	100,0	22,8	47,8	11,0	13,0	5,4

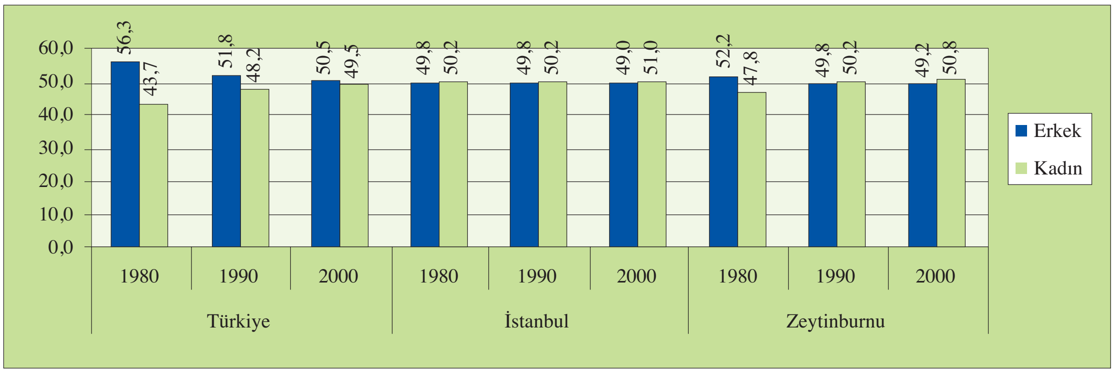
Zeytinburnu, okuma yazma bilen nüfus içinde herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma bilenlerin oranı bakımından Türkiye (%24,7), Sultanbeyli (%31,5), Bağcılar (%24), Gaziosmanpaşa (%23,9), Esenler (%23,8), Pendik (%23), Ümraniye (%22,6), Tuzla (%22,5), Küçükçekmece (%21,8), Kağıthane (%21,5) ve Silivri'den (%21,3) daha yüksek bir paya sahipken, diğer ilçelerden ise daha düşük paya sahip bir ilçemizdir. Herhangi bir öğrenim kurumuna devam etmeden okuryazar olan kişilerin oranları ise; Beşiktaş (%11,2), Bakırköy (%12,6) ve Adalar (%12,8) gibi bazı ilçelerde oldukça düşüktür. Görüldüğü gibi, herhangi bir öğrenim kurumuna devam etmeden okuma yazma bilenlerin oranları genellikle gelişmiş ve eğitim düzeyi yüksek ilçelerde düşük, gelişmemiş ve daha çok göçe maruz kalan ilçelerimizde ise daha yüksektir.

Tablo 9: Bitirilen Son Öğrenim Kurumuna ve Mahallelere Göre Okuryazar Nüfus (2000)
(6 ve daha yukarı yaştaki nüfus)

Mahalleler	*Okur-Yazar*	*Okul Bitirmeyenler*	*İlkokul*	*Orta ve Dengi*	*Lise ve Lise Dengi*	*Yüksek Öğretim*	*Mez. Bilinmeyen*
Beştelsiz	20 350	4 297	9 395	2 420	3 159	1 077	2
Çırpıcı	20 807	4 569	10 443	2 339	2 803	652	1
Gökalp	15 100	3 110	6 392	2 004	2 719	874	1
Kazlı Çeşme	2 120	252	926	356	437	148	1
Maltepe	871	61	306	104	308	92	
Merkezefendi	14 888	3 028	6 882	1 529	2 615	834	
Nuripaşa	17 962	3 842	7 767	2 417	3 029	893	14
Seyitnizam	17 455	3 875	8 972	1 973	2 132	499	4
Sümer	25 497	4 985	10 742	3 454	4 557	1 755	4
Telsiz	26 735	5 880	12 748	3 160	3 874	1 068	5
Veliefendi	20 344	4 495	9 739	2 566	2 868	673	3
Yenidoğan	7 372	1 470	2 879	1 059	1 470	476	
Yeşiltepe	15 200	3 572	6 993	1 917	2 157	560	1
ZEYTİNBURNU	204 701	43 436	94 202	25 298	32 128	9 601	36

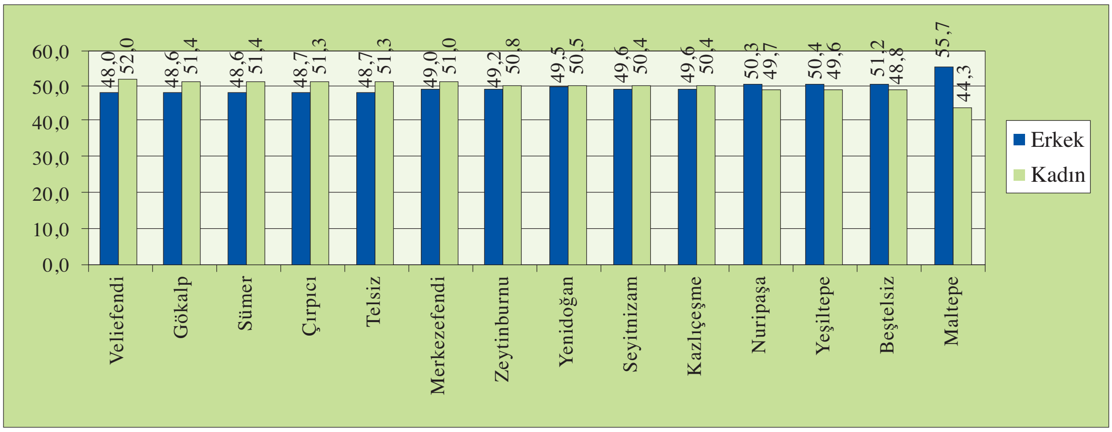
Herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma bilenlerin toplam okuryazar nüfus içindeki paylarına Zeytinburnu'ndaki mahalleler açısından bakıldığında, bu oranın Yeşiltepe (%23,5), Seyitnizam (%22,2), Veliefendi (%22,1) ve Çırpıcı (%22) gibi bazı mahallelerde Zeytinburnu ortalamasından (%21,2) nispeten yüksek, Maltepe (%7) ve Kazlıçeşme (%11,9) gibi bazı mahallelerde ise oldukça düşük olduğu görülmektedir.

Grafik 30: Herhangi Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayanların
Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

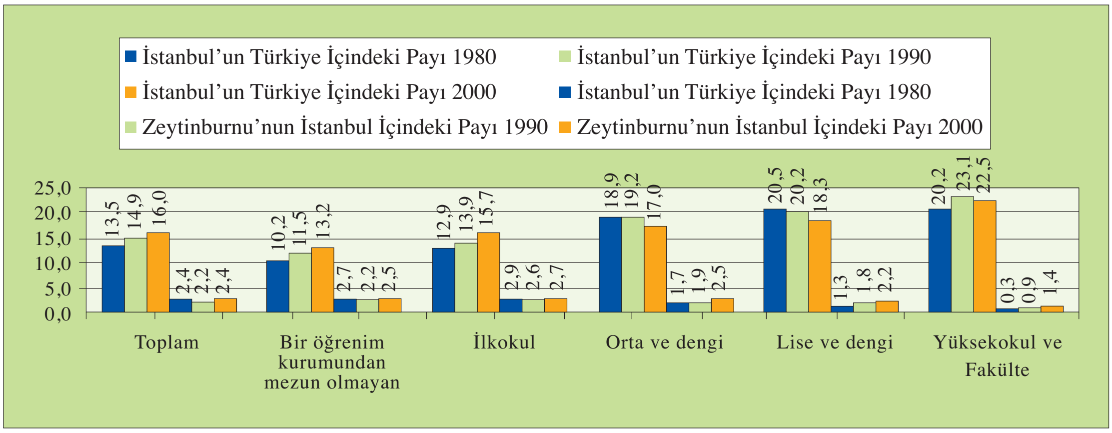
Herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma bilenlerin cinsiyet açısından dağılımına bakıldığında, oranlar arasında çok fazla bir fark olmamasına rağmen, Türkiye genelinde erkeklerin, İstanbul genelinde ise kadınların oranlarının yüksek olduğu, Zeytinburnu'nda da 1980 yılında erkeklerin, 1990 ve 2000 yıllarında ise kadınların oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. 2000 yılı itibariyle, toplam okuryazar nüfus içinde herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma bilenlerin çoğunluğunu Türkiye genelinde (%50,5) erkekler, İstanbul genelinde (%51) ve Zeytinburnu'nda (%50,8) kadınlar oluşturmaktadır.

Grafik 31: Mahallelerde Herhangi Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olmayanların Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

Zeytinburnu'ndaki mahallelerde herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma bilenlerin cinsiyet açısından dağılımına bakıldığında, oranlar arasında çok fazla bir farkın olmadığı, fakat kadınların oranlarının Maltepe (%44,3), Beştelsiz (%48,8), Yeşiltepe (%49,6) ve Nuripaşa'da (%49,7) erkeklerin oranlarından daha düşük, diğer mahallelerde ise erkeklerin oranlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere, Zeytinburnu genelinde olduğu gibi, mahallelerin de çoğunluğunda herhangi bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma yazma bilenler içinde kadınların oranı daha yüksektir.

Grafik 32: Okuryazar Nüfus Açısından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (2000)

1980 yılında, Türkiye genelindeki bir öğrenim kurumundan mezun olmadan okuma-yazma bilenlerin %10,2'si İstanbul'da bulunurken, bu oran 1990 yılında %11,5'e, 2000 yılında ise %13,2'ye yükselmiştir. Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise, 1990 yılındaki düşme hariç, değişmeyip %2,4 olarak sabit kalmıştır.

b. Okul Bitirenler

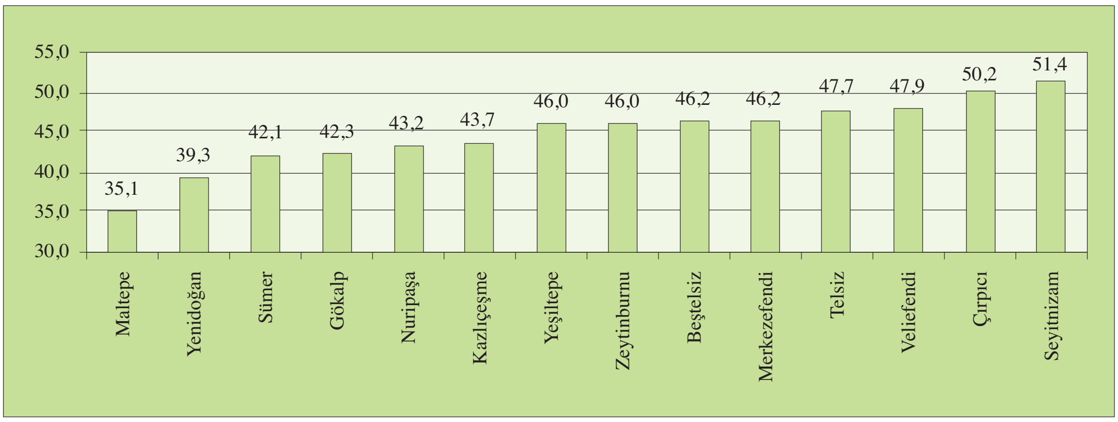
Nüfusun eğitim yapısının belirlenmesinde, okuryazarlık oranları önemli bir kriter olmakla birlikte, bunun son derece yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle, nüfusun eğitim yapısının bitirilen son eğitim kurumu bakımından incelenmesinde yarar vardır.

Genel olarak ifade etmek gerekirse ülkemizin, buna İstanbul geneli ve Zeytinburnu da dahil, ilkokul eğitimi almış insanlar tarafından ağırlıklı olarak temsil edildiği ve okuryazar nüfusun önemli bir kısmını ilkokul mezunlarının oluşturduğu bir niteliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, ekonomik ve sosyal kalkınmada yetişmiş insan gücünün sahip olduğu önem dikkate alındığında, ülkemizdeki nüfusun eğitim düzeyini yükseltici ve eğitimi özendirici faaliyetlerin artırılması gerektiği ortadadır

ba. İlkokul Mezunları

Okuryazar nüfus içinde en yüksek payı ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Bunların oranı ülke ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu ilçesinde zaman içinde azalmakla birlikte, bu oran ülke ve İstanbul geneline göre Zeytinburnu'nda daha yüksektir. Nitekim, toplam okuma yazma bilen nüfus içinde ilkokul mezunlarının oranı 1980-2000 yılları arasında, ülke genelinde %56,2'den %42,4'e, İstanbul'da %53,4'ten %41,5'e ve Zeytinburnu'nda da %64,3'den %46'ya düşmüştür. Görüldüğü üzere, okuryazar nüfus içinde ilkokul mezunlarının oranı ülke ve İstanbul geneline nispeten Zeytinburnu'nda daha yüksek ve toplam okuryazar nüfusun yarıya yakın bir kısmını oluşturmaktadır (Bak. Tablo 7).

Grafik 33: Mahallelere Göre İlkokul Mezunlarının Okuryazar Nüfus İçindeki Payı (%), (2000)

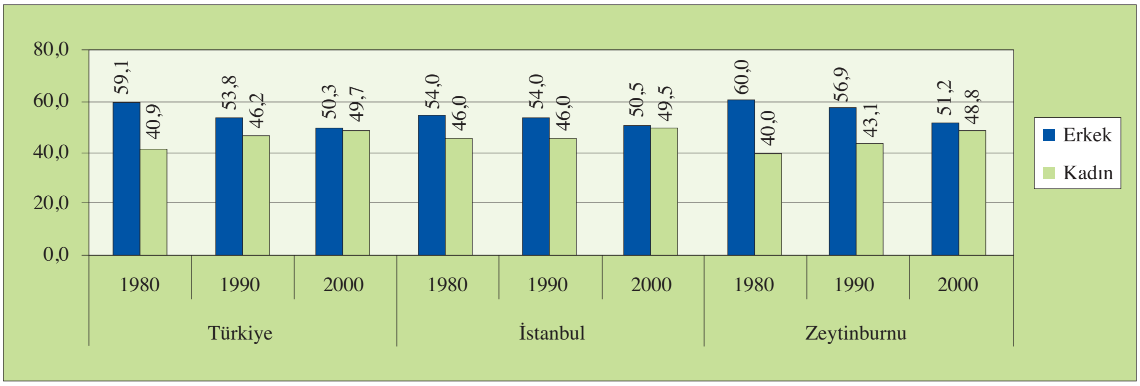

Toplam okuryazar nüfus içinde ilkokul mezunlarının oranı açısından Zeytinburnu'ndaki mahallelere bakıldığında; bu oranın bazı mahallelerde %50'lerin üzerine çıktığı, bazı mahallelerde ise %50'lerin altına düştüğü görülecektir. İlkokul mezunlarının oranının nispeten yüksek olduğu mahallelerin başında Seyitnizam (%51,4), Çırpıcı (%50,2), Veliefendi (%47,9) ve Telsiz (%47,7) gelirken, ilkokul mezunlarının oranının nispeten düşük olduğu mahallelerin başında ise Maltepe

(%35,1), Yenidoğan (%39,3), Sümer (%42,3) ve Gökalp (%42,3) gelmektedir. Zeytinburnu'ndaki toplam okuryazar nüfusun ise %46'sı ilkokul mezunu durumundadır.

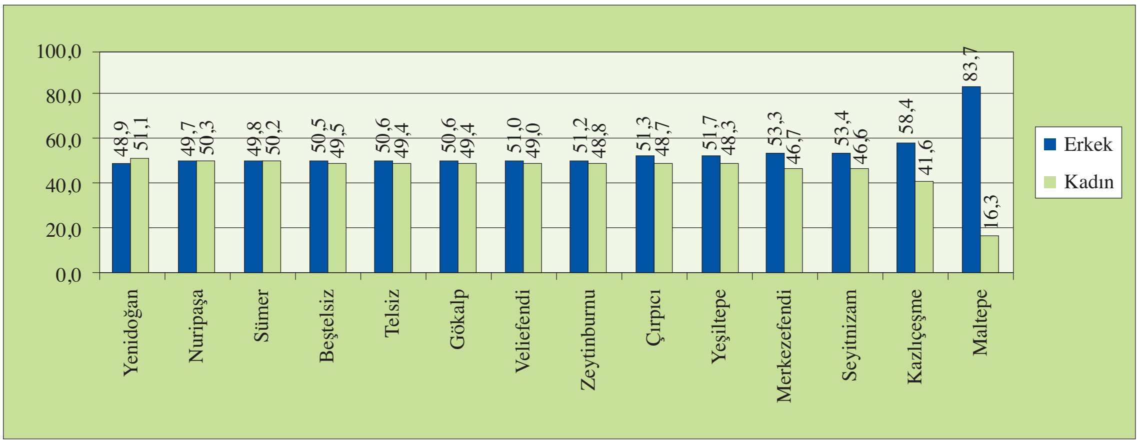
2000 yılı itibariyle okuma yazma bilen toplam nüfus içinde ilkokul mezunlarının oranına ilçeler açısından bakıldığında, en yüksek paya Esenler (%53,4), Sultanbeyli (%51,1) ve Gaziosmanpaşa'nın (%50,3), en düşük paya ise Beşiktaş (%20), Bakırköy (%22,9) ve Kadıköy'ün (%24,5) sahip olduğu görülecektir. Toplam okuryazar nüfus içindeki ilkokul mezunları bakımından Zeytinburnu'nun durumunun olumlu bir yapı arzetmediği görülmektedir (Bak. Tablo 8).

Grafik 34: İlkokul Mezunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980-2000)

Cinsiyet açısından okuryazar nüfus içindeki ilkokul mezunlarının durumuna bakıldığında, bunların çoğunluğunu erkekler oluşturmasına karşılık, zamanla erkeklerin oranı düşerken kadınların oranında bir artış görülmektedir. Nitekim, 2000 yılı itibariyle, ilkokul mezunlarının ülke genelinde %50,3'ünü, İstanbul'da %50,5'ini erkekler oluştururken, Zeytinburnu ilçesinde ise bu oran %51,2 olup Türkiye ve İstanbul genelinin biraz daha üzerindedir.

Grafik 35: Mahallelerdeki İlkokul Mezunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

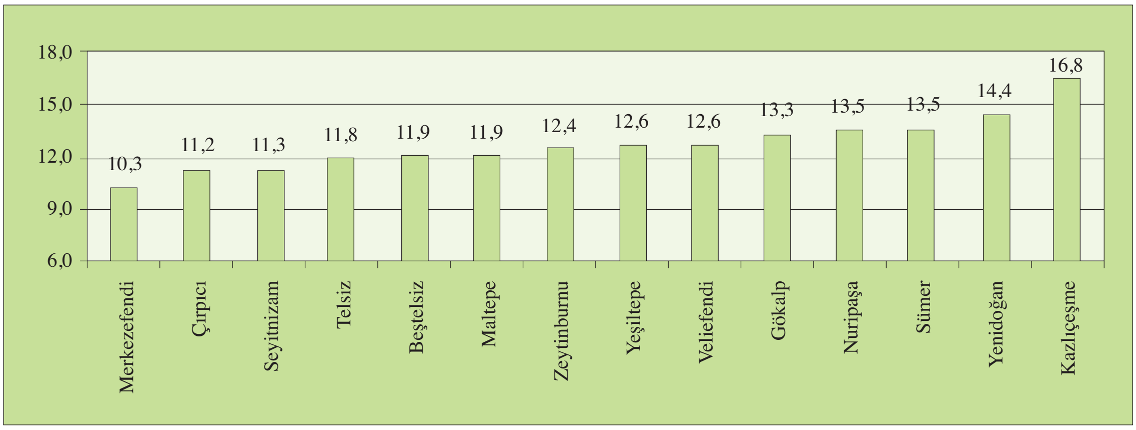
Toplam okuryazar nüfus içinde ilkokul mezunlarının cinsiyet oranlarına Zeytinburnu'ndaki mahalleler açısından bakıldığında, kadınların oranları sadece Yenidoğan (%51,1), Nuripaşa (%50,3) ve Sümer'de (%50,2) yüksek olup, diğer mahallelerde ise erkeklerin oranları daha yüksektir. Özellikle Maltepe (%16,3) ve Kazlıçeşme'de (%41,6) kadınların oranları çok düşüktür.

İstanbul genelindeki ilkokul mezunlarının ülke içindeki payı sürekli olarak yükselirken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise yıllar itibariyle pek fazla değişmemekte, hatta az da olsa bir düşüş eğilimindedir. Örneğin, Türkiye genelindeki ilkokul mezunlarının 1980 yılında %12,9'u, 2000 yılında ise %15,7'si İstanbul'da bulunurken, aynı yıllar arasında Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı da %2,9'dan %2,7'ye düşmüştür (Bak. Grafik 32).

bb. Orta ve Dengi Okul Mezunları

Orta ve dengi okul mezunlarının okuma yazma bilen nüfusun içindeki payına bakıldığında, 1980-2000 yılları arasındaki yirmi yıllık süre içinde, İstanbul ve Zeytinburnu'nun birbirlerine benzer özelliklere sahip oldukları ve paylarının bu süre içinde pek değişmeyip, ancak %8'lerden %12'lere yükseldiği görülecektir (Bak. Tablo 7).

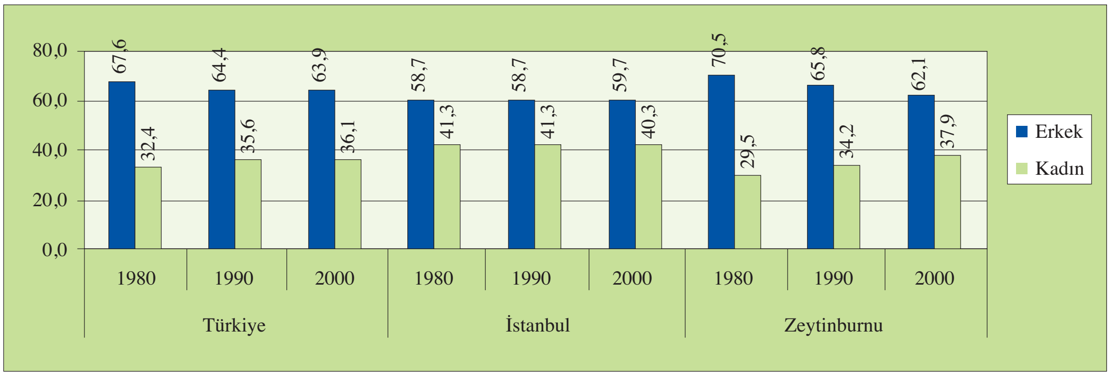
Grafik 36: Mahallelere Göre Orta ve Dengi Okul Mezunlarının Okuryazar Nüfus İçindeki Payı (%), (2000)

Zeytinburnu ilçesindeki bazı mahallelerde orta ve dengi okul mezunlarının toplam okuryazar nüfus içindeki payı %17'lere kadar yükselmekte, bazı mahallelerde ise %10'lara kadar düşmektedir. Örneğin, orta ve dengi okul mezunlarının oranı Kazlıçeşme (%16,8), Yenidoğan (%14,4), Sümer, Nuripaşa ve Gökalp'te (%13,5'er) %13'lerin üzerinde, Maltepe ve Beştelsiz'de (%11,9'ar), Telsiz (%118), Seyitnizam (%11,3), Çırpıcı (%11,2) ve Merkezefendi (%10,3) gibi bazı mahallelerde ise %12'lerin altındadır.

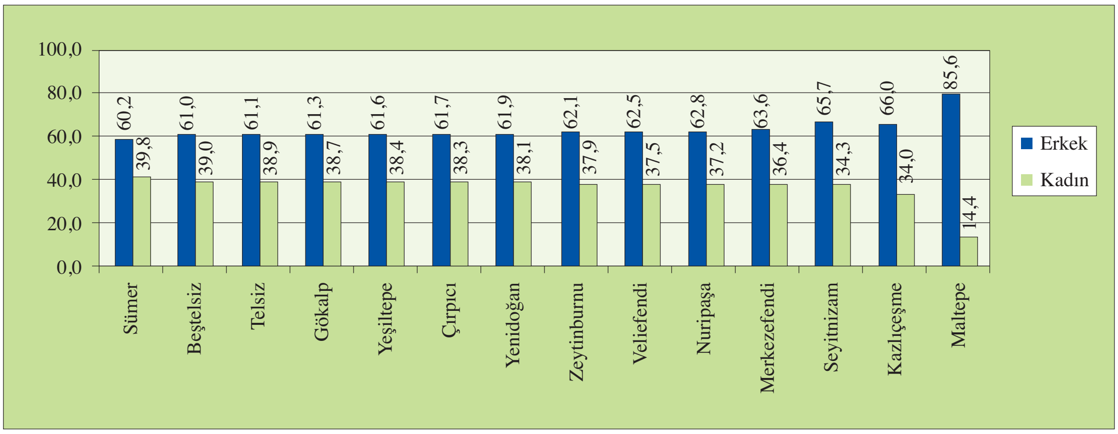
2000 yılı dikkate alındığında, okuma-yazma bilen toplam nüfus içinde orta ve dengi okul mezunlarının oranının, Adalar (%17,3), Şile (%15,4), Avcılar (%14,7) ve Büyükçekmece (%14,1) gibi nispeten gelişmiş bazı ilçelerde daha yüksek, Sultanbeyli (%9,1) ve Esenler (%10,3) gibi daha az gelişmiş bazı ilçelerde ise nispeten daha düşüktür. İlçeler arasında Zeytinburnu'nun payının (%12,4) çok iyi bir durumda olmayıp, ilçeler arasında ortalarda yer aldığı görülmektedir (Bak. Tablo 8).

Grafik 37: Orta ve Dengi Okul Mezunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980-2000)

Birçok eğitim kademesinde olduğu gibi, orta ve dengi okul mezunlarının cinsiyet itibariyle dağılımında da yine çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu, fakat zamanla kadınların oranının ülke genelinde ve özellikle Zeytinburnu'nda yükselmekte olduğu, İstanbul genelinde ise pek değişmeyip %41'ler civarında bulunduğu görülmektedir. Nitekim, 1980-2000 yılları arasında kadınların oranı Türkiye genelinde %32,4'den %36,1'e, Zeytinburnu'nda ise %29,5'den %37,9'a yükselmiştir.

Grafik 38: Mahallelerdeki Orta ve Dengi Okul Mezunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

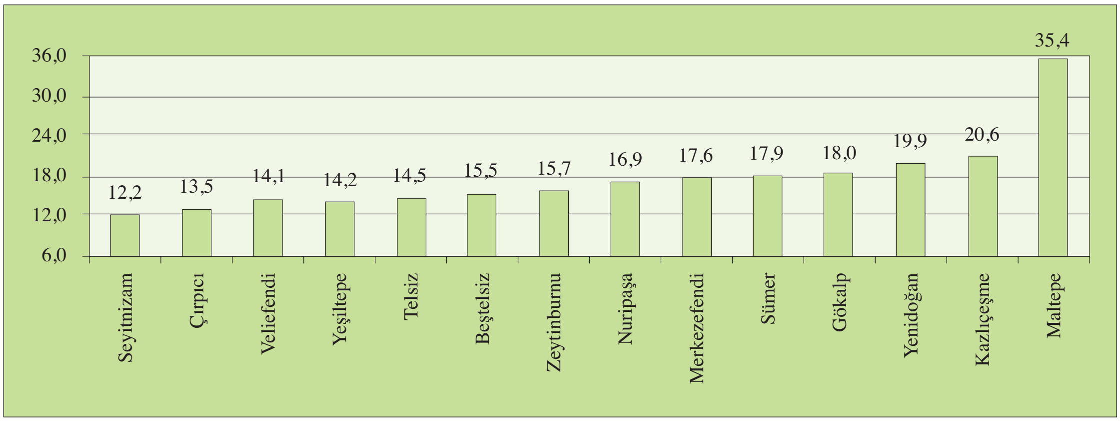
Toplam okuryazar nüfus içinde orta ve dengi okul mezunlarının cinsiyetlerine göre dağılımına Zeytinburnu'ndaki mahalleler açısından bakıldığında, kadınların oranlarının tüm mahallelerde oldukça düşük olup %30 ila %40 arasında değiştiği, hatta Maltepe (%14,4) gibi bazı mahallelerde ise bu oranın çok daha fazla düştüğü görülmektedir. Sümer, Beştelsiz, Telsiz, Gökalp, Yeşiltepe, Çırpıcı ve Yenidoğan'da kadınların oranları %39, erkeklerin oranları ise %61'ler civarında seyretmektedir.

Orta ve dengi okul mezunları bakımından İstanbul'un ülke içindeki payı 1980-2000 yılları arasında %18,9'dan %17'ye düşerken, aynı yıllar arasında Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise %1,7'den %2,5'e yükselmiştir. Zeytinburnu'nun İstanbul nüfusunun %2,5'ini içerdiği göz önünde bulundurulursa bu oranın pek de kötü olmadığı düşünülebilir (Bak. Grafik 32).

bc. Lise ve Dengi Okul Mezunları

Bir ülke veya bir bölge nüfusunun nispeten daha nitelikli bir kesimini ve orta öğretim kademesini oluşturan lise ve dengi okul mezunlarının toplam okuryazar nüfus içindeki oranları, hem ülke ve İstanbul genelinde, hem de Zeytinburnu ilçesinde, yıllar itibariyle artış göstermektedir. Ancak, bu kesimin toplam okuryazar nüfus içindeki oranları en yüksek paya İstanbul genelinde sahipken, ülke geneli ile Zeytinburnu'nun oranları birbirine yakın olup benzer özellikler göstermektedirler. Örnek vermek gerekirse, bu grubun payı, 1980 ve 2000 yıllarında, ülke genelinde %7,5'den %15,3'e, İstanbul genelinde ise %11,4'den %17,5'e ve Zeytinburnu ilçesinde de %6'dan %15,7'ye yükselmiştir. Bu veriler bize, Zeytinburnu ilçesinin, İstanbul geneline göre daha niteliksiz bir insangücüne sahip olduğunu göstermektedir (Bak. Tablo 7).

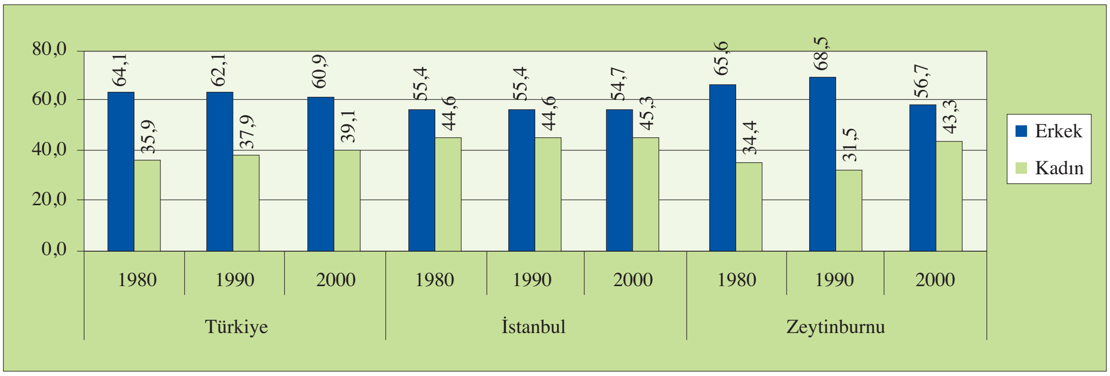
Grafik 39: Mahallelere Göre Lise ve Dengi Okul Mezunlarının Okuryazar Nüfus İçindeki Payı (%), (2000)

Zeytinburnu'ndaki mahallelerin büyük bir kısmında toplam okuryazar nüfus içinde lise ve dengi okul mezunlarının oranı, %35,4 gibi büyük bir orana sahip Maltepe mahallesi dışında, %12 ila %20'ler arasında değişmektedir. Lise ve dengi okul mezunlarının oranları Telsiz (%14,5), Yeşiltepe (%14,2), Veliefendi (%14,1), Çırpıcı (%13,5) ve Seyitnizam'da (%12,2) %15'lerin altında, Maltepe ve Kazlıçeşme dışındaki diğer mahallelerde ise %20'lerin altındadır.

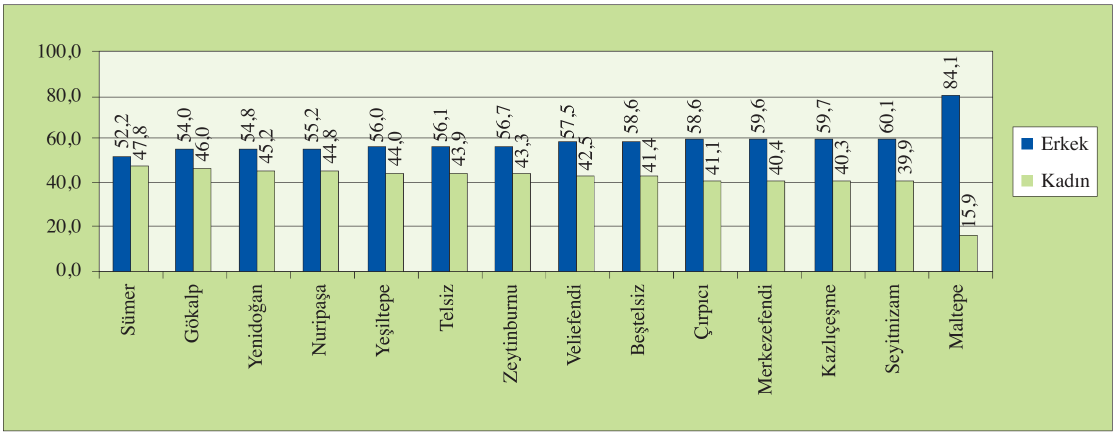
2000 yılı verileri, lise ve dengi okul mezunlarının toplam okuryazar nüfus içindeki paylarının Bakırköy (%28,5) ve Beşiktaş (%28,4) gibi bazı ilçelerde oldukça yüksek, fakat Sultanbeyli (%6,9), Esenler (%10,5) ve Gaziosmanpaşa (%11,9) gibi bazı ilçelerde ise oldukça düşük olduğunu, yani bu grubun payının ilçelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu veriler de, lise ve dengi okul mezunlarının toplam okuryazar nüfusu içindeki payının %15,7 olduğu Zeytinburnu'nun İstanbul ilçeleri arasında iyi bir konumda olmadığını ortaya koymaktadır (Bak. Tablo 8).

Grafik 40: Lise ve Dengi Okul Mezunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980-2000)

Orta ve dengi okul mezunlarında olduğu gibi, lise ve dengi okul mezunlarının da önemli bir kısmını erkekler oluşturmakla birlikte, zaman içinde erkeklerin oranı İstanbul genelinde pek değişmeyip %55'ler civarında seyrederken, ülke genelinde ve Zeytinburnu'nda azaldığı görülmektedir. Nitekim, 1980-2000 yılları arasında erkeklerin oranı İstanbul genelinde %55'ler civarında iken, ülke genelinde %64,1'den %60,9'a, Zeytinburnu'nda ise %68,5'den %56,7'ye düşmüştür.

Grafik 41: Mahallelerdeki Lise ve Dengi Okul Mezunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

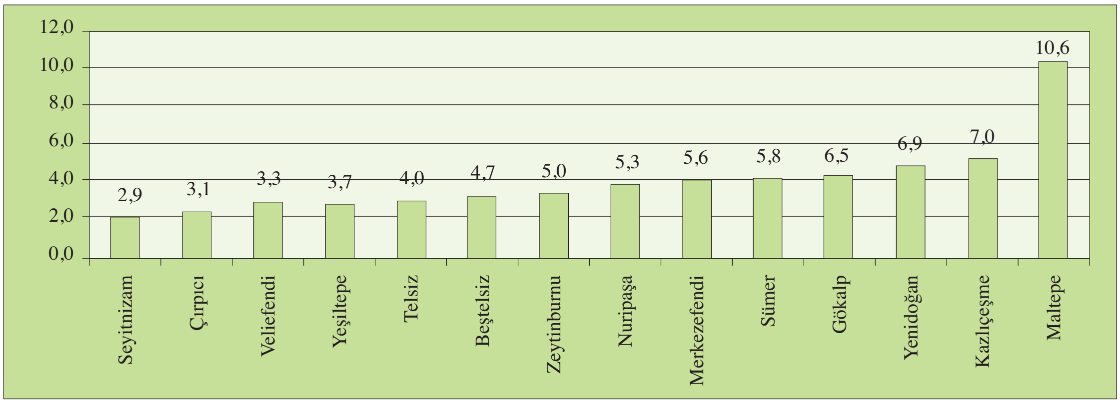
Türkiye ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda olduğu gibi, Zeytinburnu mahallelerinin tümünde de toplam okuryazar nüfus içinde lise ve dengi okul mezunlarının çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Ancak, bazı mahallelerde kadınların oranları nispeten yüksek iken, bazı mahallelerde ise oldukça düşüktür. Lise mezunlarının çok yüksek olduğu Maltepe'de erkeklerin oranı da (%84,1) çok yüksektir. Sümer (%47,8), Gökalp (%46) ve Yenidoğan (%45,2) gibi bazı mahallelerde lise mezunları arasında kadınların oranları nispeten yüksek olup %45'lerin üzerindedir.

Zamanla lise ve dengi okul mezunları bakımından İstanbul'un ülke içindeki payı azalırken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise nispeten artış göstermektedir. 1980-200 yılları arasında, İstanbul'un Türkiye içindeki payı %20,5'den %18,3'e düşerken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise %1,3'den %2,2'ye yükselmiştir (Bak. Grafik 32).

bd. Yüksekokul ve Fakülte Mezunları

Toplumun en nitelikli bölümünü oluşturan yüksek okul ve fakülte mezunlarının toplam okuryazar nüfus içindeki oranı, zaman içinde hem ülke ve İstanbul genelinde, hem de Zeytinburnu ilçesinde artış göstermekle birlikte, her üç bölgede de en düşük paya bu grubun sahip olduğu, ancak bu kesimin payının Zeytinburnu ilçesinde daha düşük olduğu görülmektedir. Nitekim, yüksek eğitimli nüfusun toplam okuryazar nüfus içindeki payı 1980-2000 yılları arasında, ülke genelinde %3,3'ten %6'ya, İstanbul genelinde ise %5'den %8,4'e, Zeytinburnu ilçesinde de %1,1'den %4,7'ye yükselmiştir. Bu verilerin de gösterdiği gibi, yüksek okul ve fakülte mezunları bakımından Zeytinburnu'nun, İstanbul ve ülke geneline göre, oldukça yetersiz olduğu dikkat çekmektedir (Bak. Tablo 7).

Grafik 42: Mahallelerdeki Yüksekokul ve Fakülte Mezunlarının Okuryazar Nüfus İçindeki Payı (%), (2000)

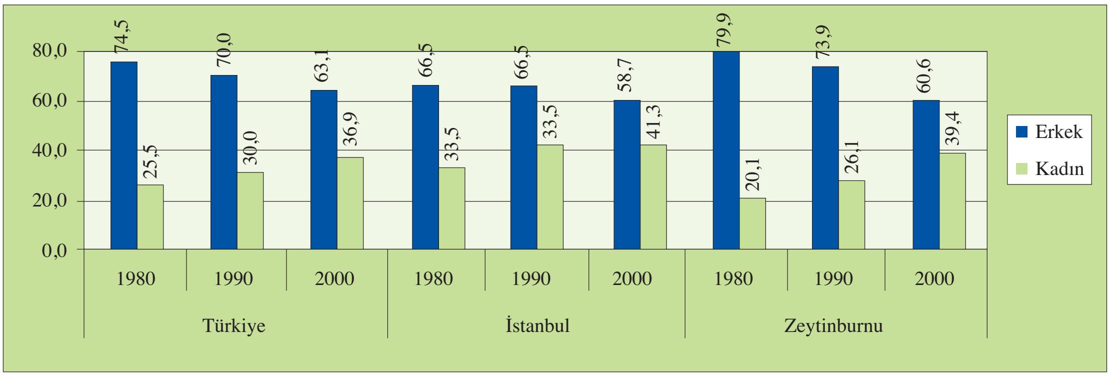

2000 yılı itibariyle toplam okuryazar nüfus içinde yüksekokul mezunlarının payı Zeytinburnu'ndaki mahallelerin büyük bir kısmında da oldukça düşük olup %7'lerin altındadır. Zeytinburnu'ndaki mahalleler arasında, lise ve dengi okul mezunlarında olduğu gibi, yüksekokul ve fakülte mezunlarında da en yüksek paya yine Maltepe (%10,6) sahiptir. Yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranları Yeşiltepe (%3,7), Veliefendi (%3,3), Çırpıcı (%3,1) ve Seyitnizam (%2,9) gibi bazı mahallelerde oldukça düşük olup %4'lerin altındadır. Diğer mahallelerin oranları ise %6 ila %7'ler arasında değişmektedir.

Toplam okuryazar nüfus içindeki yüksek okul ve fakülte mezunlarının payı bakımından ne ülke ve İstanbul genelinin, ne de İstanbul ilçelerinin iyi bir konumda olduğunu söylemek mümkün değildir. Fakat, Beşiktaş (%29,3), Kadıköy (%23,2) ve Bakırköy (23) gibi bazı ilçelerin durumunun farklı olduğu ve bünyelerindeki yaklaşık her beş kişiden birinden daha fazlasının yüksek okul mezunu olduğu görülmektedir. Bu üç ilçenin dışındakilerin payı ise %15'lerin altındadır. Sultanbeyli (%1,5), Esenler (%2,2), Gaziosmanpaşa (%2,7), Bağcılar (%2,8) ve Bayrampaşa (%3,7) gibi bazı ilçelerde ise toplam okuryazar nüfus içindeki yüksek okul mezunlarının payı %4'lerin

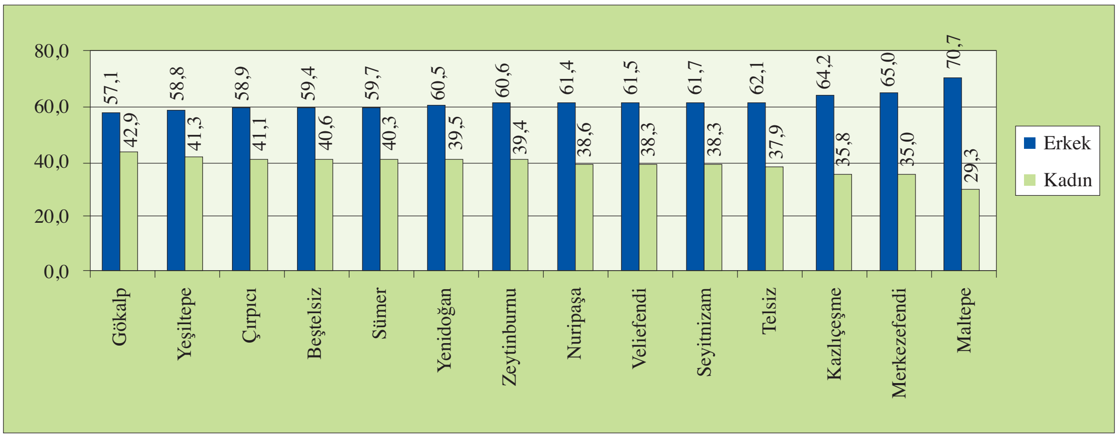
daha da altında bulunmaktadır. Zeytinburnu'nun (%4,7) da içinde bulunduğu Pendik (%4,4), Kağıthane (%4,5), Eyüp (%4,6) ve Ümraniye (%4,7) gibi bazı mahallelerde ise bu oranın %4 ila %5 arasında değiştiği görülmektedir. (Bak. Tablo 8).

Grafik 43: Yüksekokul ve Fakülte Mezunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980-2000)

Türkiye ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu'ndaki yüksekokul ve fakülte mezunlarının cinsiyet yapısına bakıldığında, orta, lise ve dengi okul mezunlarında olduğu gibi, hatta daha büyük oranda, yüksek okul ve fakülte mezunlarının da çoğunluğunu, zamanla azalmakla birlikte, erkeklerin oluşturduğu görülecektir. Nitekim, 1980-2000 yılları arasında erkeklerin oranı ülke genelinde %74,5'den %63,1'e, İstanbul genelinde %66,5'ten %58,7'ye, Zeytinburnu'nda ise %79,9'dan %60,6'ya düşmüştür

Grafik 44: Mahallelerdeki Yüksekokul ve Fakülte Mezunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

Türkiye ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda olduğu gibi, Zeytinburnu mahallelerinin tümünde de toplam okuryazar nüfus içinde yüksekokul ve fakülte mezunlarının çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Ancak, bazı mahallelerde kadınların oranları nispeten yüksek iken, bazı mahallelerde ise oldukça düşüktür. Lise ve dengi okul mezunlarında olduğu gibi, yüksekokul ve fakülte mezunlarının da çok yüksek olduğu Maltepe'de erkeklerin oranı da (%70,7) çok yüksektir. Maltepe'den sonra erkeklerin oranları Merkezefendi (%65) ve Kazlıçeşme'de de (%64,2) oldukça yüksek, Gökalp (%57,1), Yeşiltepe (%58,8) ve Çırpıcı'da ise (%58,9) nispeten düşüktür.

Yüksek okul ve fakülte mezunları bakımından İstanbul'un ülke içindeki payı %20'lerin üzerinde iken, yani Türkiye genelindeki her beş yüksekokul mezunundan biri İstanbul'da bulunurken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise oldukça düşük olup, ancak az da olsa zamanla artmaktadır. Şöyleki, 1980 yılında Türkiye genelindeki yüksek okul mezunlarının %20,2'si İstanbul'da bulunurken, bu oran 2000 yılında %22,5'e yükselmiştir. Aynı yıllar arasında Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise %0,5''den %1,4'e yükselmiştir (Bak. Grafik 32).

II. KISIM:

ZEYTİNBURNU'NDA İŞGÜCÜ

ve İSTİHDAM

İnsanoğlu, var oluşundan itibaren hem üretmek ve hem de tüketmek zorunda kalmıştır. Bu üretme ve tüketme fonksiyonları, değişik toplumlarda ve değişik dönemlerde değişik boyutlarda da olsa, aksamadan devam ede gelmiştir. Üretim ve tüketim fonksiyonları ister istemez emeğin istihdamını ve aynı zamanda çalışmadığı veya çalışamadığı zamanlarda da işsizliğini gündeme getirmiştir.

Sosyo-ekonomik boyutları farklı olmasına karşın, avcı ve toplayıcı toplumlardan sanayi ve hatta günümüzde bilgi toplumlarına kadar istihdam ve işsizlik sorunları tüm toplumları meşgul etmiştir. Ancak, işsizliğin asıl etkisi onsekizinci asrın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan sanayi devriminden sonra görülmeye başlamıştır.

Günümüzde, tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde en önemli sosyal sorunların başında işsizlik ve iş arayan milyonlarca insanımıza iş imkanlarının oluşturulması gelmektedir. Ülkemizde, en önemli sosyo-ekonomik sorunların başında gelmeye devam eden istihdam sorununun nedenlerini, iki başlık altında toplamak mümkündür. Ülkemizde istihdam sorunu, öncelikle sosyal ve ekonomik nitelikli mevcut yapısal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, geçmişte uygulanan iktisat politikası önlemleri, yapısal dinamikleri, istihdam sorununun çözümlenmesi yönünde yumuşatacak yerde sorunun boyutlarını genişletecek yönde etkilemiştir.

Son yıllarda düşme eğilimi göstermesine karşılık nüfus artış hızı, sermaye birikimi yetersizlikleri, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, kamu ve özel sektörde yatırım yetersizlikleri, işgücü niteliğinin sanayinin ihtiyaçlarına cevap verememesi, işgücü piyasası ihtiyaçları ile mesleki eğitim arasındaki ilişkilerdeki yetersizlikler, yüksek faiz ve dış ticaret hadleri, hızlı teknolojik değişmeler ve artan rekabet ortamında nitelikli işgücü gerekliliği, kapasite kullanım oranlarındaki yetersizlikler, girişimcilere sağlanması gereken eğitim, kredi ve örgütlenme yetersizlikleri gibi çok sayıda neden Türkiye'de istihdam sorununun boyutunu artırmakta ve karmaşıklaştırmaktadır[1].

---

[1] DPT; ***İşgücü Piyasası***, Ankara: DPT VIII. BYKP Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2001, s. 3.

Kentleşmenin işgücünün yapısı ve şekli üzerinde önemli bir rolü ve etkisi olduğu bilinmektedir. Ülkemizde de istikrarlı bir düzeye henüz ulaşamayan kentleşme işgücü yapımızı etkilemekte ve farklı işsizlik türlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında toplam nüfusun yaklaşık dörtte biri kentlerde yaşarken, bu oran günümüzde toplam nüfusun üçte ikisini aşmış durumdadır. 1950'li yıllardan itibaren giderek hızlanan kırsal kesimden kentlere göç, hala devam etmekte ve bu hızlı kentleşme istihdam sorununun niteliğinin değişmesine paralel olarak, birçok yeni sosyo-ekonomik problem meydana getirmektedir. Kırsal kesimde barınan ve gizli işsiz durumunda olan işgücü fazlası, şehirlere kayarak açık işsizlik haline dönüşmekten çok hizmetler kesiminin yapay olarak şişmesine sebep olmuş veya geliri ve verimliliği düşük marjinal ve kayıtdışı işlere yönelerek işsizlik sorununu kronik bir istihdam sorununa dönüştürmüştür.

Diğer yandan gelişmiş ülkelerin aksine, ülkemizde halen işgücünün yaklaşık üçte birinin tarımsal alanda istihdam edilmesi, ilk başta istihdam sorununun çözümü gibi görünse de, bir taraftan gizli işsiz sayısını artırmakta, diğer yandan kırsal kesimden kentlere yönelik aşırı ve dengesiz göç sonucunda işgücünün hem nicelik ve hem de nitelik bakımından yapısını bozmaktadır.

Ayrıca, ülkemizde istihdam sorununun gittikçe ciddi bir durum almasında benimsenen sanayileşme modelinin ve uygulanan iktisat politikası önlemlerinin de önemli rolü bulunmaktadır. 1980 yılından itibaren uygulanan ihracata yönelik sanayileşme stratejisi ve serbest piyasa ekonomisi ilkelerinin geçerli kılınmasını esas gaye olarak benimseyen strateji, Türkiye ekonomisinin dışa açılmasını, uluslar arası piyasalarda rekabet üstünlüğü kazanmasını ve devletin iktisadi faaliyetlerden çekilmesini hedef olarak seçmiştir. Özel sektörün güçlendirilmesini ve iktisadi gelişmenin hızlandırılmasını amaçlayan liberal ekonomi politikaları, aynı zamanda refah devletinin sınırlandırılmasını ve kamu hizmetlerinin piyasalaştırılmasını beraberinde getirmiştir.

Ülkemizde işgücü piyasasının yapısı ve işleyişine ilişkin olarak da sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlardan bazıları; işgücü piyasasının parçalı bir yapıya sahip olması, yeterli esnekliğe sahip olmaması, kurumsallaşma düzeyinin düşüklüğü ve istihdam hizmetlerinin yeterince sağlanamıyor olmasıdır[2].

Türkiye'de işgücü, istihdam ve işsizlikle ilgili olarak ele alınması gereken bir diğer önemli sorun da, işgücü piyasasının sürekli olarak izlenebilmesini sağlayan bir sistemin bulunmamasıdır. Sağlıklı bilgilere sahip olunamaması,her konuda olduğu gibi işgücü konusunda da önemli bir darboğazdır. Gerçekte, ülkemizde işgücü piyasasıyla dolaylı ve dolaysız şekilde ilgili çok sayıda veri kaynağı

---

[2] DPT; ***İşgücü Piyasası, İstihdam ve İşsizlik***, Ankara: DPT VII. BYKP Özel İhtisas Komisyon Raporu, 1994, s. 4.

bulunmaktadır. Ancak, bu veri kaynakları ve elde edilen bilgiler, kaynak, kapsam, elde edilme biçimi, zaman ve diğer özellikler bakımından farklılık göstermektedir.

A. NÜFUSUN EKONOMİK FAALİYET BAKIMINDAN DURUMU

Çalışma çağı olarak kabul edilen 15-64 yaş grubunda olup, çalışma istek ve gücünde bulunup, piyasalarda oluşmuş halihazırdaki ücret düzeyinde çalışan ve çalışmak isteyen kişileri ifade eden kavram işgücüdür. Çalışma çağında olduğu halde, öğrenciler ve ev hanımları gibi bazı kişiler işgücünden sayılmadığı gibi, onbeş yaşın altında ve altmışbeş yaşın üstünde bazı kişilerin işgücü içinde bulunmaları da mümkündür. Bu nedenle, nüfusun cinsiyete göre dağılımı ve kadınların çalışma konusundaki eğilim ve tutumları, toplumların sahip oldukları soysa ekonomik yapı ve kültürel özellikleri işgücüne katılma oranını önemli ölçüde etkilemektedir.

Bir ülkede insan sayısı olarak potansiyel emek arzını, yani potansiyel emek gücünü sırasıyla nüfus miktarı, çalışma çağındaki nüfus ve işgücüne katılma oranı belirler. İnsan sayısı olarak fiili emek arzını ise istihdam seviyesi ve istihdam oranı tayin eder. Bir ülkenin iktisadi gelişmesinde üretim unsurlarından biri olan emek gücünü tümüyle üretime katabilmek için istihdam seviyesini işgücü seviyesine yaklaştırmak gayesi güdülür. İşte bu hedefe tam istihdam denilmektedir[3].

1. İktisaden Faal Nüfus

İşgücü; çalışma çağında olup, çalışma arzu ve isteğinde bulunup, cari ücret düzeyinde çalışan ve çalışmak isteyenleri yani, istihdam edilenler ile işsizleri ifade etmektedir. İşgücünün, çalışma çağı nüfusa oranı olarak tanımlanabilen işgücüne katılma oranına; nüfusun yaş grupları, cinsiyet ve medeni durumları itibariyle dağılımı, ülkelerin içinde bulundukları sosyo-ekonomik ve kültürel düzey ile göçler gibi bir dizi faktör etki etmektedir[4].

Bir ülkedeki işgücünün toplam çalışabilir yaştaki nüfusa oranı olarak ele alının işgücüne katılma oranı, o ülkedeki aktif ve üretken nüfusun büyüklüğünü göstermesi bakımından önemli bir göstergedir. Bu gösterge; yaş, cinsiyet, medeni durum gibi nüfusun değişen yapısına, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıda meydana gelen değişmelere paralel olarak da değişebilmektedir. Bu değişiklikler erkek ve kadınların işgücüne katılmalarını farklı şekillerde etkilemektedir.

Bu çalışmada, işgücü ile iktisaden faal nüfus kavramları aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak, burada işgücüne katılma oranının hesaplanmasında, işgücünün 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranı değil, iktisaden faal nüfusun 12 yaş üstündeki toplam nüfusa oranı dikkate alınmıştır.

[3] Sabahaddin Zaim; ***Çalışma Ekonomisi***, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1981, s. 119.
[4] Zaim, ***a.g.e.***, s. 106-108.

Tablo 1: İktisadi Faaliyet Durumu ve Cinsiyete Göre Nüfus (1980–2000)
(12 ve daha yukarı yaştaki nüfus)

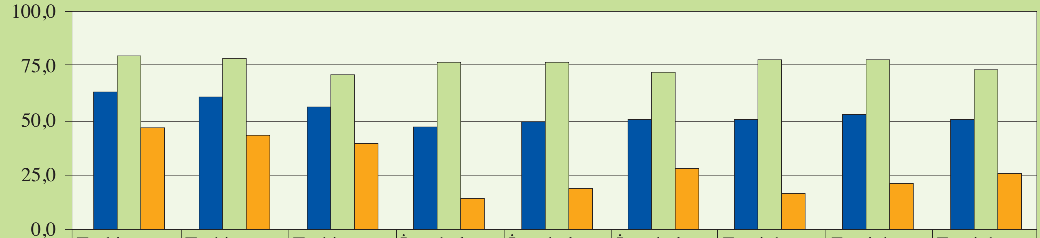
			GENEL	İKTİSADEN FAAL OLAN NÜFUS			İKTİSADEN FAAL OLMAYAN NÜFUS						*BİLİN*
	Yıllar		TOPLAM	*Toplam*	*Çalışan*	*İşsiz*	*Toplam*	*Emekli*	*Ev Kadını*	*Öğrenci*	*Diğer*	*Blnmyn*	*MEYEN*
Türkiye	1980	T	30 406 392	19 212 193	18 522 322	689 871	11 194 199	581 158	6 950 968	2 654 580	904 064	103 429	133 229
		E	15 309 088	12 284 257	11 708 813	575 444	3 024 831	483 079	-	1 705 165	734 992	101 595	92 732
		K	15 097 304	6 927 936	6 813 509	114 427	8 169 368	98 079	6 950 968	949 415	169 072	1 834	40 497
	1990	T	40 757 117	24 726 601	23 381 893	1 344 708	16 030 516	1 297 536	9 500 480	4 294 759	937 741	-	26 314
		E	20 533 258	16 073 560	14 973 479	1 100 081	4 459 698	1 101 177	-	2 574 945	783 576	-	15 467
		K	20 223 859	8 653 041	8 408 414	244 627	11 570 818	196 359	9 500 480	1 719 814	154 165	-	10 847
	2000	T	51 717 589	28 544 359	25 997 141	2 547 218	23 173 230	2 869 535	11 387 456	6 943 598	1 972 641	-	-
		E	26 036 948	18 379 819	16 567 405	1 812 414	7 657 129	2 216 313		3 936 024	1 504 792	-	-
		K	25 680 641	10 164 540	9 429 736	734 804	15 516 101	653 222	11 387 456	3 007 574	467 849	-	-
İstanbul	1980	T	3 494 314	1 654 154	1 563 939	90 215	1 840 160	154 740	1 207 899	362 161	104 226	11 134	5 993
		E	1 840 991	1 408 324	1 331 908	76 416	432 667	121 145	-	215 292	85 174	11 056	4 060
		K	1 653 323	245 830	232 031	13 799	1 407 493	33 595	1 207 899	146 869	19 052	78	1 933
	1990	T	5 601 171	2 707 397	2 539 963	167 434	2 893 774	306 815	1 817 693	645 216	124 050	-	3532
		E	2 921 473	2 214 110	2 076 455	137 655	707 363	244 300	-	359 439	103 624	-	2515
		K	2 679 698	493 287	463 508	29 779	2 186 411	62 515	1 817 693	285 777	20 426	-	1017
	2000	T	7 919 008	3 977 241	3 471 400	505 841	3 941 767	599 369	2 178 166	956 558	207 674	-	-
		E	4 006 748	2 909 396	2 573 547	335 849	1 097 352	428 892	-	521 771	146 689	-	-
		K	3 912 260	1 067 845	897 853	169 992	2 844 415	170 477	2 178 166	434 787	60 985	-	-
Zeytinburnu	1980	T	90 238	44 266	41 579	2 687	45 972	3 971	30 410	7 729	3 862	-	-
		E	48 661	37 633	35 206	2 427	11 028	3 129	-	4 746	3 153	-	-
		K	41 577	6 633	6 373	260	34 944	842	30 410	2 983	709	-	-
	1990	T	128 917	67 231	63 411	3 820	61 686	7 889	37 715	12 544	3 538	-	-
		E	71 718	54 929	51 874	3 055	16 789	6 107	-	7 904	2 778	-	-
		K	57 199	12 302	11 537	765	44 897	1 782	37 715	4 640	760	-	-
	2000	T	195 353	97 629	84 278	13 351	97 724	15 234	55 878	20 857	5 755	-	-
		E	100 001	73 607	64 571	9 036	26 394	10 874	-	11 367	4 153	-	-
		K	95 352	24 022	19 707	4 315	71 330	4 360	55 878	9 490	1 602	-	-

Yukarıda da ifade edildiği üzere, kentleşmenin, işgücünün yapısına, şekline ve dolayısıyla miktarına belirgin bir şekilde etki ettiği bilinmektedir. Kentleşmenin de etkisiyle Türkiye genelinde 12 yaş üstündeki toplam nüfus içinde iktisaden faal nüfus oranı düşerken, bu oranlar kırsal nüfusun az olduğu İstanbul geneli ile tümüyle kentsel nüfusa sahip Zeytinburnu'nda artış göstermektedir. Türkiye genelinde iktisaden faal nüfus oranının artmasında, özellikle şehirleşmenin bir sonucu olarak kadınların kırsal kesimdeki yardımcı aile statüsünden çıkarak kentlerde ev hanımı konumuna geçmeleri ve çocukların eğitime yönelmelerinin önemli etkisi bulunmaktadır. İktisaden faal nüfus oranının İstanbul ve Zeytinburnu'nda yükselmesinin nedenini ise hem erkek nüfus oranının daha yüksek olmasına ve hem de artık kadınların da yoğun şekilde çalışma hayatına katılmalarına bağlamak mümkündür.

Hem ülke ve İstanbul genelinde ve hem de Zeytinburnu ilçesinde genel nüfustaki artış oranına paralel olarak iktisaden faal nüfusun da doğal olarak arttığını görmekteyiz. Ancak, 1980–2000 yılları arasında, İstanbul genelindeki iktisaden faal nüfus artış oranı (%140) 12 yaş üstündeki toplam nüfus artış oranından (%127) daha yüksek iken, Türkiye genelinde tam tersine iktisaden faal nüfus artış oranı (%49) 12 yaş üstündeki toplam nüfus artış oranından (%70) daha düşüktür. Zeytinburnu ilçesinde ise hem iktisaden faal nüfus artış oranı (%121) hem de toplam nüfus artış oranı (%117) birbirine yakın oranlarda artış artmıştır. Bu artış oranları İstanbul genelinden daha

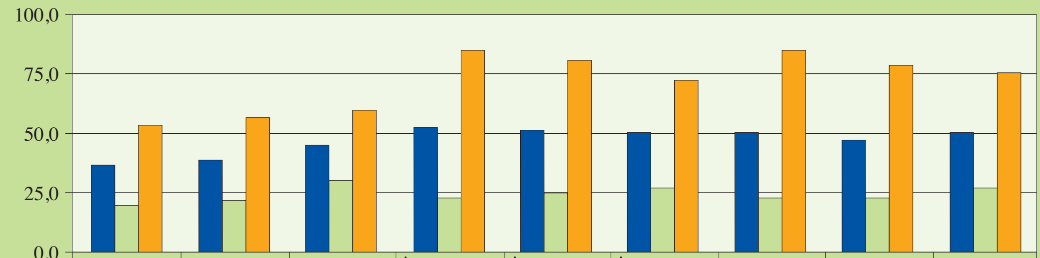
düşük, Türkiye genelinden ise oldukça yüksektir. Bir diğer ifadeyle, Türkiye genelinde 12 yaş üstü toplam nüfus 1,7 kat, iktisaden faal nüfus ise 1,5 kat artarken, İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda hem toplam nüfus ve hem de iktisaden faal nüfus yaklaşık olarak 2,3 kat civarında artış göstermiştir. Görüldüğü gibi, Türkiye genelinde nüfus artış hızına paralel olarak iktisaden faal nüfus artışı aynı hızda artmazken, İstanbul genelinde ve özellikle Zeytinburnu'nda bu oranlar birbirine yakın ve çok yüksek oranlarda artmışlardır. Ülke genelindeki iktisaden faal nüfus miktarı 1980 yılında 19.212.193 iken (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %63'ü), 2000 yılında 28.544.359'a (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %55'i) ulaşmıştır. İstanbul'un iktisaden faal nüfusu ise 1980 yılında 1.654.154 (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %47'si) iken, bu miktar 2000 yılında 3.977.241 kişiye (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %50'si) yükselmiştir. Zeytinburnu'nda ise iktisaden faal nüfus 1980 yılında 44.266 iken (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %49'u), 2000 yılında 97.629'a (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %50'si) çıkmıştır.

Grafik 1: Toplam Nüfus İçinde İktisaden Faal Nüfus Oranı (%), (1980–2000)
(12 ve daha yukarı yaştaki toplam nüfus içinde)

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Toplam	63,2	60,7	55,2	47,3	48,3	50,2	49,1	52,2	50,0
Erkek	80,2	78,3	70,6	76,5	75,8	72,6	77,3	76,6	73,6
Kadın	45,9	42,8	39,6	14,9	18,4	27,3	16,0	21,5	25,2

Grafik 2: Toplam Nüfus İçinde İktisaden Faal Olmayan Nüfus Oranı (%), (1980–2000)
(12 ve daha yukarı yaştaki toplam nüfus içinde)

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 2000
Toplam	36,8	39,3	44,8	52,7	51,7	49,8	50,9	47,8	50,0
Erkek	19,8	21,7	29,4	23,5	24,2	27,4	22,7	23,4	26,4
Kadın	54,1	57,2	60,4	85,1	81,6	72,7	84,0	78,5	74,8

Diğer yandan, ülke genelinde toplam nüfusun çoğunluğunu, zaman içinde azalmakla birlikte, iktisaden faal nüfus oluşturmaktadır. İstanbul genelinde ise toplam nüfus içinde çoğunluğu, zamanla payı azalmakla birlikte, 1980 ve 1990 yıllarında iktisaden faal olmayan nüfus oluştururken, 2000 yılında çoğunluk iktisaden faal nüfusa geçmiştir. Zeytinburnu'na gelince, bu ilçede toplam nüfus içinde çoğunluğu 1980 yılında iktisaden faal olmayan nüfus oluştururken, 1990 yılında çoğunluk iktisaden faal nüfusa geçmiş, 2000 yılında ise iktisaden faal nüfus oranı ile iktisaden faal olmayan nüfus oranları birbirine eşit bir düzeye gelmiştir. İktisaden faal olan ve olmayan nüfusun toplam nüfus içindeki payları bakımından İstanbul geneli ile Zeytinburnu birbirine yakın oranlara sahiplerdir.

İşgücüne katılma oranlarına cinsiyet itibariyle bakıldığında, erkeklerin oranlarının, zaman içinde azalmakla birlikte, kadınlarınkinden çok daha yüksek olduğu görülecektir. Erkeklerin işgücüne katılma oranları 1980 yılında en yüksek paya Türkiye genelinde (%80,2), en düşük paya İstanbul genelinde (%76,5), 1990 yılında en yüksek paya yine Türkiye genelinde (%78,3), en düşük paya İstanbul genelinde (%75,8), 2000 yılında ise en yüksek paya Zeytinburnu'nda (73,6), en düşük paya ise Türkiye genelinde (%70,6) sahiptir. Görüldüğü üzere, erkeklerin işgücüne katılma oranları her üç bölgede de zaman içinde azalmaktadır.

Kadınların işgücüne katılma oranlarına gelince, öncelikle kadınların işgücüne katılma oranlarının erkeklerinkinden daha düşük olduğunu belirtmek gerekir. Diğer taraftan, kadınların işgücüne katılma oranları Türkiye genelinde düşerken, İstanbul geneli ile Zeytinburnu ilçesinde ise artmaktadır. Ayrıca, zaman içinde payı azalmakla birlikte kadınların işgücüne katılma oranı en yüksek paya Türkiye genelinde sahipken, 1980 ve 1990 yıllarında kadınların işgücüne katılma oranları İstanbul geneline nispeten Zeytinburnu'nda daha yüksektir. 2000 yılında ise bu oran Zeytinburnu'na nispeten İstanbul genelinde Zeytinburnu'ndan daha yüksek olmuştur.

Coğrafi yerleşim alanlarının, kadınların işgücüne katılmalarında önemli bir etkisi bulunmaktadır. Kadınların işgücüne katılımının ülkemizde özellikle kırsal kesimlerde oldukça yüksek, kentlerde ise oldukça düşük olduğu bilinmektedir. Türkiye'de kadınların işgücüne katılma oranlarının düşüklüğünün bir nedeni, kadın işgücüne olan sınırlı taleptir. Diğer bir nedeni ise, kadın işgücü arzının cinsiyete dayalı işbölümü üzerinde temellenen ve kadının aile içi rollerini önemseyen sosyo-kültürel engeller tarafından kısıtlanmasıdır. Kadınların işgücü piyasasına katılması, çalışma kararı alması, kadının bireysel kararlarının ötesinde erkeğin izni ve denetimiyle belirlenmektedir. Hiç çalışmamış ve iş aramamış kadınların %47'si aile ve çevre tarafından engellendiğini belirtmişlerdir. Özellikle, köyden kente yeni göçenler arasında evli kadının çalışması hoş karşılanmamakta, bu konuda öncelik ailenin erkek bireylerinde olmaktadır. Bunun yeterli olmadığı durumlarda ise sıra,

evlenmemiş bekar kızlara gelmektedir. Göçten sonra kentte geçirilen uzun bir süre sonucunda, ikinci kuşak gecekondu kadınlarının çalışmasına daha çok rıza gösterilmektedir[5].

Kadınların çalışma hayatındaki konumları ve işgücüne katılma kalıpları zamanla önemli ölçüde değişmiştir. Ayrıca, kadınların çalışma hayatının her düzeyinde, her meslek ve işkolunda temsil edildikleri görülmektedir. Ancak, kadınların büyük bir bölümü geleneksel kadın işlerinde çalışmaktadır. Kadınların işgücüne katılımı, evlenme veya doğum sonrasında istihdamdan ayrılma oranının yüksek olmasından dolayı olumsuz şekilde etkilenmektedir. Buna karşılık, yirmi yaşın altındaki bekar kadınlarda işgücüne katılma oranı nispeten yüksektir. Kadınlar için katılmayı engelleyen faktörlerden biri de küçük çocukların bulunmasıdır. Bu, küçük çocukların bakımı ve yetiştirilmesinin yoğun olduğu yaşların, mesleki deneyim ve nitelik kazanmak için gerekli olan kilit yaşlara tekabül etmesi gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Bu sorunun çözümünde çocuk bakım ve hizmet ve yardımlarının artırılması, çalışma sürelerinin esnek hale getirilmesi, okul programlarında düzeltmeler yapılması ve diğer sosyal koruma tedbirleri faydalı olabilir[6].

Yukarıda da belirtildiği gibi, 2000 yılı itibariyle, 12 yaş üstü toplam nüfus içindeki iktisaden faal nüfus oranı, İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda %50'ler civarında olup Türkiye genelinden (%55,2) daha düşüktür. 12 yaş üstü toplam nüfus içindeki iktisaden faal nüfus oranının bir diğer ifadeyle işgücüne katılma oranının %50 olduğu Zeytinburnu'ndan daha düşük oranlara sahip ilçeler olduğu gibi, daha yüksek ilçeler de bulunmaktadır. İşgücüne katılma oranı İstanbul genelinde %50,2 olup Zeytinburnu'na çok yakın iken, Kağıthane (%50,4), Şişli ve Beşiktaş (%51,2'şer), Eminönü (%65,1) ile Bucak ve köylerde (%65,1) %50'lerin üzerinde olup Zeytinburnu'ndan daha yüksek, diğer ilçelerdeki işgücüne katıma oranları ise Zeytinburnu'nun daha gerisinde bulunmaktadır.

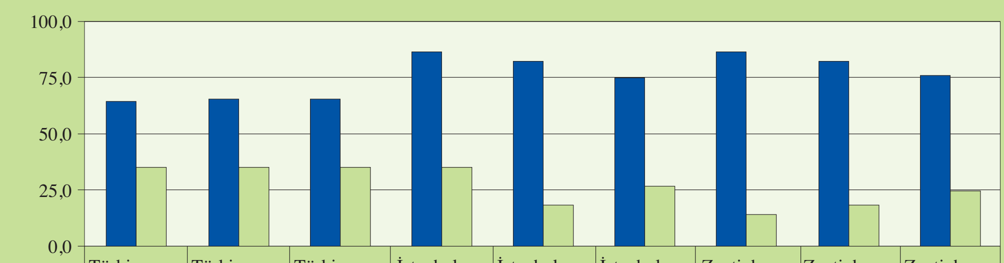
[5] Gülay Toksöz; "Türkiye'de Kadın İşgücü ve Enformel Sektörde İstihdamı", ***Türkiye'de Kadın İşgücü Seminerleri I-II***, Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No. 192, Aralık 1999, s. 63.

[6] Mustafa Aykaç; "Kadın İşgücü ve İstihdam", ***Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Aile Sempozyumu***, İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi Yayın No. 6, 1991, s. 35-36.

Tablo 2: İlçelerdeki Nüfusun İktisadi Faaliyet Bakımından Dağılımı (%), (2000)

	Toplam	Toplam Erkek	Kadın	İktisaden Faal Olanlar Toplam	Erkek	Kadın	İktisaden Faal Olmayanlar Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye	100,0	100,0	100,0	55,2	70,6	39,6	44,8	29,4	60,4
İl Toplamı	100,0	100,0	100,0	50,2	72,6	27,3	49,8	27,4	72,7
Büyükşehir Toplamı	100,0	100,0	100,0	47,5	71,2	23,5	52,5	28,8	76,5
İlçe Merkezleri	100,0	100,0	100,0	45,4	72,5	16,5	54,6	27,5	83,5
Adalar	100,0	100,0	100,0	46,8	64,3	23,5	53,2	35,7	76,5
Avcılar	100,0	100,0	100,0	48,6	70,9	26,3	51,4	29,1	73,7
Bağcılar	100,0	100,0	100,0	48,0	74,7	20,0	52,0	25,3	80,0
Bahçelievler	100,0	100,0	100,0	47,5	71,9	23,5	52,5	28,1	76,5
Bakırköy	100,0	100,0	100,0	47,4	66,9	28,8	52,6	33,1	71,2
Bayrampaşa	100,0	100,0	100,0	46,0	70,1	19,8	54,0	29,9	80,2
Beşiktaş	100,0	100,0	100,0	51,2	69,1	34,5	48,8	30,9	65,5
Beykoz	100,0	100,0	100,0	44,6	68,2	20,7	55,4	31,8	79,3
Beyoğlu	100,0	100,0	100,0	49,0	73,5	21,8	51,0	26,5	78,2
Eminönü	100,0	100,0	100,0	65,1	81,0	31,4	34,9	19,0	68,6
Esenler	100,0	100,0	100,0	47,8	75,8	17,1	52,2	24,2	82,9
Eyüp	100,0	100,0	100,0	46,3	70,6	21,5	53,7	29,4	78,5
Fatih	100,0	100,0	100,0	44,5	67,6	21,7	55,5	32,4	78,3
Gaziosmanpaşa	100,0	100,0	100,0	46,9	73,7	19,4	53,1	26,3	80,6
Güngören	100,0	100,0	100,0	47,1	72,0	22,4	52,9	28,0	77,6
Kadıköy	100,0	100,0	100,0	46,3	66,3	28,6	53,7	33,7	71,4
Kağıthane	100,0	100,0	100,0	50,4	75,1	24,3	49,6	24,9	75,7
Kartal	100,0	100,0	100,0	46,1	68,9	23,9	53,9	31,1	76,1
Küçükçekmece	100,0	100,0	100,0	49,0	73,1	24,5	51,0	26,9	75,5
Maletpe	100,0	100,0	100,0	47,9	70,0	25,8	52,1	30,0	74,2
Pendik	100,0	100,0	100,0	44,4	70,4	17,8	55,6	29,6	82,2
Sarıyer	100,0	100,0	100,0	49,3	71,6	26,3	50,7	28,4	73,7
Şişli	100,0	100,0	100,0	51,2	71,3	31,1	48,8	28,7	68,9
Tuzla	100,0	100,0	100,0	47,4	71,9	18,1	52,6	28,1	81,9
Ümraniye	100,0	100,0	100,0	45,6	71,5	19,1	54,4	28,5	80,9
Üsküdar	100,0	100,0	100,0	46,2	68,3	24,5	53,8	31,7	75,5
Zeytinburnu	100,0	100,0	100,0	50,0	73,6	25,2	50,0	26,4	74,8
Büyükçekmece	100,0	100,0	100,0	46,9	68,9	24,3	53,1	31,1	75,7
Çatalca	100,0	100,0	100,0	46,9	69,7	23,6	53,1	30,3	76,4
Silivri	100,0	100,0	100,0	47,9	72,3	23,7	52,1	27,7	76,3
Sultanbeyli	100,0	100,0	100,0	43,7	73,5	11,3	56,3	26,5	88,7
Şile	100,0	100,0	100,0	52,1	74,7	20,2	47,9	25,3	79,8
Bucak ve KöylerTopl.	100,0	100,0	100,0	78,3	85,5	70,1	21,7	14,5	29,9

Grafik 3: İktisaden Faal Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980–2000)

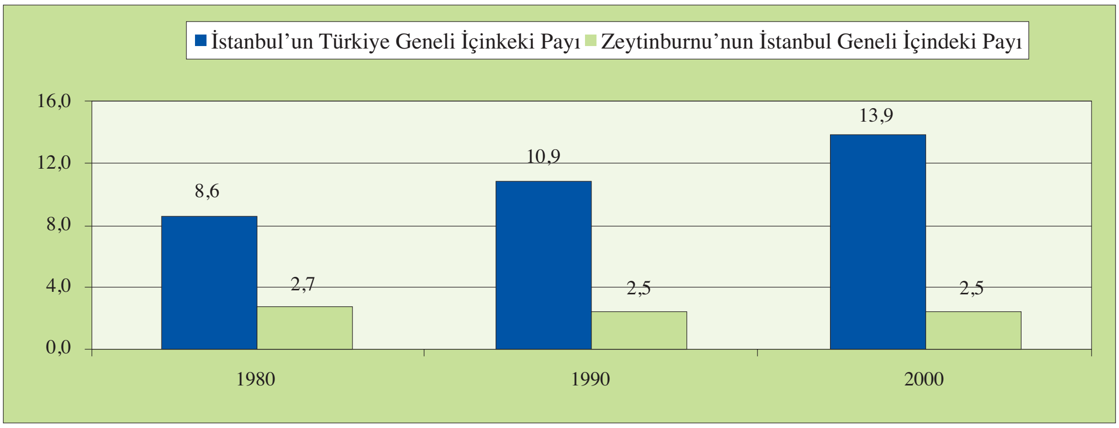

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 2000
Erkek	63,9	65,0	64,4	85,1	81,8	73,2	85,0	81,7	75,4
Kadın	36,1	35,0	35,6	14,9	18,2	26,8	15,0	18,3	24,6

İktisaden faal nüfusun veya işgücünün cinsiyet yapısına bakıldığında, erkek nüfus oranının tüm bölgelerde yüksek olduğu, ancak zaman içinde erkek oranının ülke genelinde pek değişmemesine karşılık, İstanbul geneli ve Zeytinburnu ilçesinde düştüğü, kadınların oranının ise yükselmekte olduğu görülecektir. İşgücünün cinsiyete göre dağılımı İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda benzer

özelliklere sahip bulunmaktadır. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında toplam iktisaden faal nüfus içinde erkeklerin oranı, ülke genelinde yaklaşık olarak %65’ler civarında iken, İstanbul’da ve Zeytinburnu’nda 1980 yılında %85, 1990 yılında ise %82’ler civarında iken, 2000 yılında İstanbul genelinde %%73,2’ye, Zeytinburnu’nda da %75,4’e düşmüştür. Sonuç olarak, işgücünün çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu, fakat erkeklerin oranının ülke geneline göre İstanbul geneli ile Zeytinburnu’nda daha yüksek olduğu söylenebilir. Türkiye genelinde işgücü içinde kadınların oranının İstanbul geneli ile Zeytinburnu’na göre daha yüksek olmasının nedenini, daha fazla kırsal nüfusa sahip bulunan ülke genelinde kadınların işgücüne daha çok yardımcı aile statüsünde katılmalarına bağlamak mümkündür.

Grafik 4: İktisaden Faal Olan Nüfus Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1980-2000)

İktisaden faal nüfus bakımından İstanbul’un ülke içindeki payı artarken, Zeytinburnu’nun İstanbul içindeki payı ise pek değişmemektedir. Fakat, İstanbul’un ülke içinde sahip olduğu pay, Zeytinburnu’nun İstanbul içinde sahip olduğu paydan oldukça yüksektir. 1980 yılı itibariyle, Türkiye genelindeki iktisaden faal nüfusun %8,6’sı İstanbul’da bulunurken, bu oran 2000 yılında %13,9’a kadar yükselmiş, Zeytinburnu’nun İstanbul içindeki payı ise aynı yıllar içinde pek değişmeyip 1980 yılında %2,7 iken 1990 ve 2000 yıllarında %2,5 olarak gerçekleşmiştir.

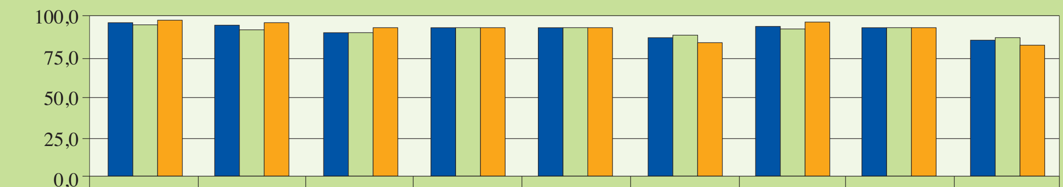
a. İstihdam Edilenler

İşgücünün çalışanlar kısmını ifade eden istihdam, üretim sürecinin bir sonucudur. İnsanların ihtiyaçlarını gidermek üzere üretim faktörlerini yani emek, sermaye ve doğal kaynakları bir araya getirerek mal ve hizmet üretmeye çabalayan girişimci, emeği de bir faktör olarak değerlendirmekte, onun emeğinden yararlanmakta ve buna karşılık emeğe yaratılan değerden bir pay vermektedir.

Çalışma alan ve imkanlarının artırılması ve buna bağlı olarak işsizlik oranlarının düşürülmesi, ülkenin hızlı bir şekilde sanayileşmesine ve iktisadi faaliyet hacminin tam istihdam düzeyini sağlayacak şekilde büyüyüp gelişmesine ve nüfusun da makul bir düzeyde artmasına bağlıdır.

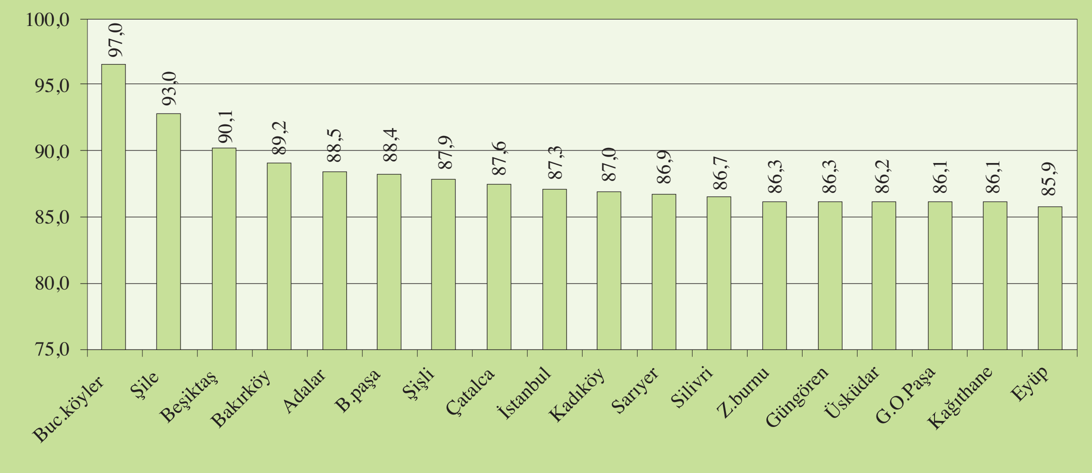
Ülkemizde halen devam etmekte olan hızlı nüfus artışına paralel olarak her yıl sürekli olarak işgücüne dahil olanlara yeterli istihdam alanlarının oluşturulamamasının yanı sıra, mevcut istihdam imkanlarının daralması söz konusu olmuştur. Nüfusun artmasına bağlı olarak istihdam edilenlerin miktarının zaman içinde artmasına karşılık, toplam işgücü içinde istihdam edilenlerin oranı hem ülke ve İstanbul genelinde, hem de Zeytinburnu ilçesinde azalmıştır. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında toplam işgücü içinde istihdam edilenlerin miktarı ülke genelinde 18.522.322'den 25.997.141'e, İstanbul'da 1.563.939'dan 3.471.400'e, Zeytinburnu'nda ise 41.579'dan 84.278'e yükselirken, istihdam edilenlerin oranı (istihdam oranı) ülke genelinde %96,4'ten %91,1'e, İstanbul'da %94,5'den %87,3'e ve Zeytinburnu ilçesinde de %93,9'dan %86,3'e düşmüştür. Diğer taraftan, toplam istihdam, bu yıllar içinde ülke ve İstanbul genelinde artış göstermesine karşılık, istihdam düzeyi, yani istihdam edilenlerin iktisaden faal nüfus içindeki oranları ise azalmaktadır. Diğer yandan, iktisaden faal nüfus içindeki istihdam oranları bakımından İstanbul geneli ile Zeytinburnu ilçesi birbirine benzer özelliklere sahipken, Türkiye genelindeki istihdam oranları daha yüksektir. Bir diğer ifadeyle, aşağıda da görüleceği üzere, işsizlik oranları ülke geneline göre İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda daha yüksektir.

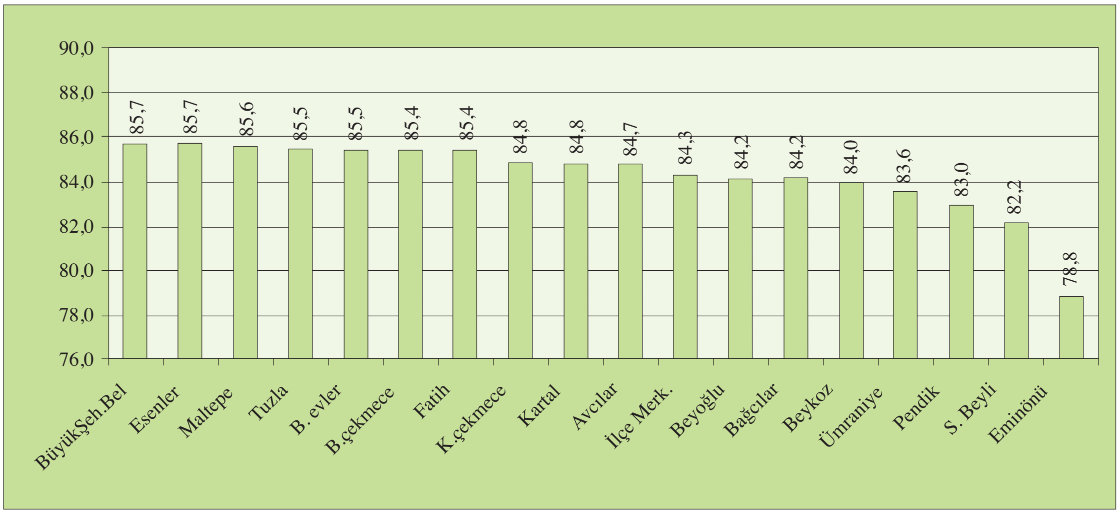
Grafik 5: İşgücü İçinde İstihdam Edilenlerin Oranı (%), (1980–2000)

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Toplam	96,4	94,6	91,1	94,5	93,8	87,3	93,9	94,3	86,3
Erkek	95,3	93,2	90,1	94,6	93,8	88,5	93,6	94,4	87,7
Kadın	98,3	97,2	92,8	94,4	94,0	84,1	96,1	93,8	82,0

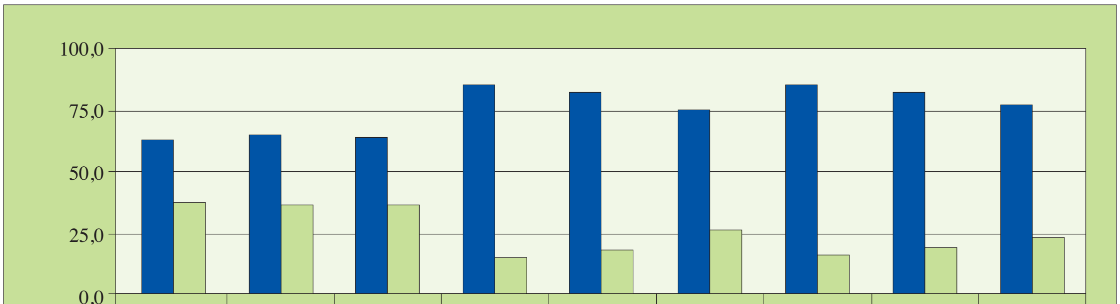
Grafik 6: İlçelere Göre İşgücü İçinde İstihdam Edilenlerin Oranı (%), (2000)

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Zeytinburnu ilçesinin sahip olduğu istihdam düzeyi İstanbul geneli ile benzer özelliklere sahiptir. Ancak, İstanbul ilçeleri arasında Zeytinburnu ilçesinden daha düşük oranlara sahip ilçeler bulunduğu gibi, daha yüksek oranlara sahip ilçeler de bulunmaktadır. Örneğin, istihdam oranları Eminönü (%78,8), Sultanbeyli (%82,2), Pendik (%83) ve Ümraniye (%83,6) gibi bazı ilçelerde Zeytinburnu'ndan (%86,3) daha düşük iken, Şile (%93), Beşiktaş (%90,1), Bakırköy (%89,2), Adalar (%88,5) ve Bayrampaşa (%88,4) gibi bazı ilçelerde ise daha yüksektir.

Grafik 7: İstihdam Edilenlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980–2000)

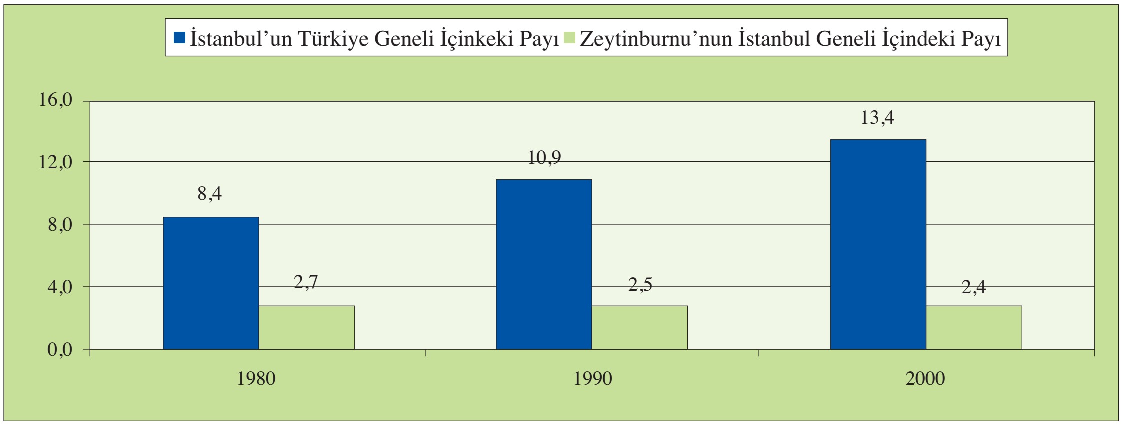

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Erkek	63,2	64,0	63,7	85,2	81,8	74,1	84,7	81,8	76,6
Kadın	36,8	36,0	36,3	14,8	18,2	25,9	15,3	18,2	23,4

İstihdam edilenlerin cinsiyet itibariyle dağılımına bakıldığında, 1980-2000 yılları arasında, toplam istihdam edilenlerin büyük bir çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu, ancak erkeklerin oranlarının Zeytinburnu ve İstanbul genelinde birbirine benzer ve Türkiye genelindeki oranlardan daha yüksek olduğu görülecektir. Diğer taraftan, Türkiye genelinde erkek ve kadınların oranlarının zaman içinde pek değişmediği, fakat İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda erkeklerin oranının düşmekte, kadınların oranının ise yükselmekte olduğu görülmektedir. Nitekim, toplam istihdam

edilenler içinde erkeklerin oranı ülke genelinde yaklaşık olarak %64'ler civarında iken, İstanbul'da %85,2'den %74,1'e, Zeytinburnu'nda ise %84,7'den %76,6'ya inmiştir.

Grafik 8: İstihdam Edilen Nüfus Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1980-2000)

İstanbul'un Türkiye genelindeki payı artarken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise zamanla azalmaktadır. Nitekim, 1980 yılı itibariyle, Türkiye genelindeki istihdam edilen nüfusun %8,4'ü İstanbul'da bulunurken, bu oran 2000 yılında %13,4'e yükselmiştir. Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise aynı yıllar içinde %2,7'den %2,4'e düşmüştür. Görüldüğü üzere, İstanbul'un Türkiye içindeki payı toplam nüfusundaki ve yeni istihdam alanlarının artışına paralel olarak artış gösterirken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise tam tersine azalma eğilimindedir.

b. İşsizler

Birçok sorunun ekonomik veya sosyal boyutları ön planda iken, işsizliğin hem sosyal ve hem de ekonomik boyutu bulunmaktadır. Geçmişten günümüze değin işsizliğin bu boyutları değişik ölçülerde kendisini göstermesine karşın, özellikle Sanayi Devriminden sonra meydana gelen ekonomik ve sosyal değişimler işsizlik olgusuna yeni boyutlar eklemiş ve bunun sonucunda yeni sorunlar ve bu sorunlara yönelik yeni çözüm önerileri getirilmiştir.

İster gelişmiş ve isterse gelişmekte olsun tüm ülkelerde işsizliğin ekonomik anlamda ortaya çıkardığı sorunların başında, üretim faktörlerinden biri olan emeğin eksik veya hiç kullanılamamasından kaynaklanan kişisel ve bunun sonucunda ortaya çıkan toplumsal üretim kaybıdır. Kişisel veya toplumsal gelirin azalması milli gelirin azalmasına, milli gelirin azalması yatırımların azalmasına, yatırımların azalması da yine tekrar işsizliğin artmasına neden olmaktadır.

İşsizlik, aynı zamanda, hem kişisel ve hem de sosyal yönü olan bir problemdir. Belli bir süre işsiz kalan makinelerin dahi, kısa bir zaman sonra demode hale geldiklerini düşünürsek, birçok sorumluluğunun yanısıra sosyo-psikolojik özellikleri bulunan insanın işsiz kalmasının, ne tür sonuçlar doğuracağı açık bir şekilde ortadadır. Bireyleri ve sosyal bünyeyi tahrip eden işsizliğin

hem bireyler hem de genel olarak tüm toplum üzerinde çeşitli sosyal, psikolojik ve fiziksel sonuçları bulunmaktadır. Ayrıca işsizlik nedeniyle ortaya çıkabilecek suç oranları ve işsizlerin çocuklarının yeterli eğitim alamaması gibi sorunlar hem toplumların ve hem de kişilerin geleceğini olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer yandan, işsizlik nedeniyle kişilerde endişe, depresyon, somatik rahatsızlıklar, diğer insanlara yönelik düşmanca tutumlar ve paranoya gibi psikolojik rahatsızlıklar meydana gelebilmektedir. Diğer taraftan, yapılan çalışmalar işsizlikten daha çok sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek kişilerin zarar gördüğünü ortaya koymaktadır[7]. Harvard Üniversitesi profesörlerinden Amartya Sen de, işsizliğin neden olduğu bazı sorun ve olumsuzlukları; "*üretim kaybı, bütçeye külfet, özgürlük kaybı, toplumsal dışlanma, vasıf kaybı, entelektüel yeteneklerin zedelenmesi, psikolojik etkiler, ortalama ömrün kısalması, isteklilik kaybı ve mesleki çıkmaz, toplumsal ilişkilerde kopuş, aile yaşamında çözülme, topluluklar arasında, kadın ve erkek arasında ayrışmalar, toplumsal değerlerde ve sorumluluk duygusunda gerileme, işin örgütlenmesi ve yenilikler alanlarında engeller*" şeklinde sıralamaktadır[8]. Kişilerin işsizlik sonucu karşılaşabilecekleri psikolojik rahatsızlıkların düzeyi, işsiz kalan kişinin kendi fizyolojik özelliklerinin yanı sıra kişinin yaşı, işsiz kalmadan önceki yaşantısı, yaşadığı bölge, ekonominin genel durumu, kişinin toplumda bulunduğu statü ve aile durumu gibi çeşitli faktörlere bağlı olabilir.

İşsizlik günümüzde de en önemli sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. İşsizliğin nedenleri bakımından gelişmiş ve gelişen ülkeler arasında bazı benzerlikler olduğu gibi bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Gelişmiş ülkeler arasında ABD, İngiltere, İsveç, Hollanda, Danimarka ve Portekiz gibi bazı işsizlikle mücadelede başarılı ülkelerin yanı sıra, Almanya, Fransa, İrlanda, İtalya ve İspanya gibi başarısız ülke örnekleri bulunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde işsizlik sorunu, daha çok tarımsal niteliği baskın ekonomilerden sanayi ve hizmet ağırlıklı ekonomiye geçişin oluşturduğu değişimlerin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfus artışı ve kalkınma dönemine özgü bir olgu olarak tarım kesiminden tarım dışı kesime işgücü göçü, yüksek miktarda istihdam imkanlarının düzenli olarak oluşturulmasını gerektiriyor. İstihdam imkanları ise, yeni üretim kapasitelerinin kurulmasına, dolayısıyla yüksek bir büyüme temposunun gerçekleştirilmesine bağlı bulunmaktadır[9].

Ülkemizin önemli sorunlarından biri olan işsizlik, ağırlıklı olarak kalkınma hızının yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, kalkınma hızının yetersizliğinin yanısıra, kurumsal ve yapısal özellikler de işsizliğin boyutlarını artırmaktadır. İşsizliğin azaltılabilmesi için, bir yandan

[7] Şenol Kurt; ***İşsizliğin Sosya-Ekonomik Analizi: Sosyal Açıdan Türkiye Örneği*** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul, 2005, s. 30-35.

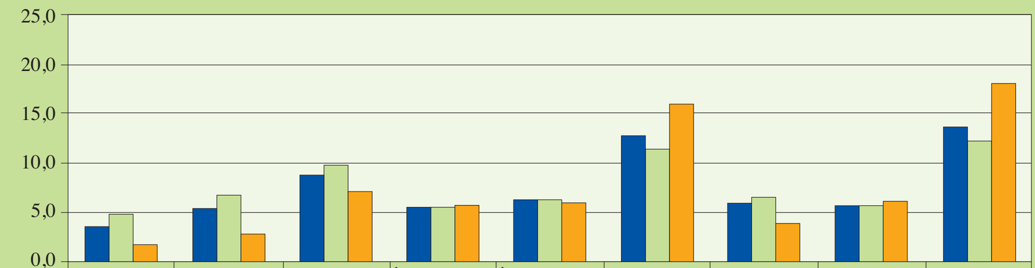
[8] Seyfettin Gürsel– Veysel Ulusoy; ***Türkiye'de İşsizlik ve İstihdam***, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999, s. 11.

[9] TÜSİAD; ***Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik***, İstanbul: TÜSİAD Yayın No. 2002/ 12-354, 2002, s. 14

ekonomik büyüme ve sanayileşme hızlandırılıp istihdam yaratıcı önlemler alınmasına, diğer yandan da mutlaka istihdam için gerekli kurumsal yapının kurulup geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye'de işsizliğin ve işsizlik oranının çok yüksek olduğu konusunda yaygın bir kanı olmasına karşın, gelişmiş ülkelerde bu alanda yapılan teorik ve ampirik araştırmalarla karşılaştırıldığında, bu konuyla ilgili ülkemizdeki mevcut çalışmaların yetersizliği ortadadır. Bunun en önemli nedeni, işsizlikle ilgili kapsamlı ve güvenilir istatistiklerin, seri oluşturulabilecek şekilde, ancak Ekim 1988'den itibaren başlatılabilmiş olmasıdır. DİE, bu yıldan itibaren Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) ölçütlerine ve tanımlarına uygun şekilde, anket yoluyla istihdamın ve işsizliğin çeşitli özelliklerini belirlemeye yönelik anketler gerçekleştirmekte ve bunlar Hanehalkı İşgücü Anketleri adı altında yayınlamaktadır. Ancak, bu istatistiklerde il ve ilçe düzeyinde bilgiler yer almadığından, çalışmamız bu kaynağa değil, Genel Nüfus Sayımlarındaki verilere başvurularak hazırlanmıştır.

Grafik 9: İşgücü İçinde İşsizlerin Oranı (%), (1980–2000)

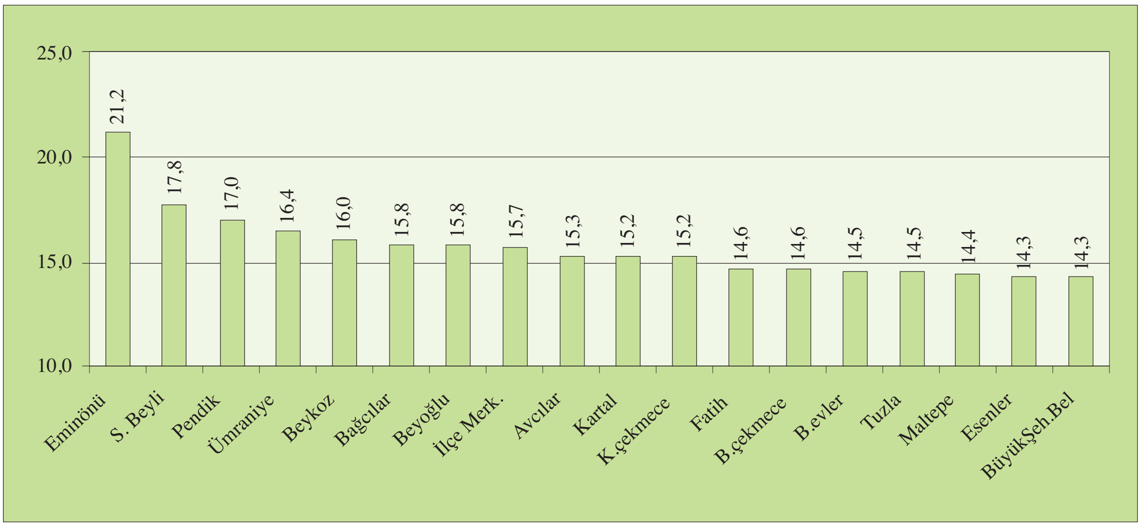

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	Türkiye 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Toplam	3,6	5,4	8,9	5,5	6,2	12,7	6,1	5,7	13,7
Erkek	4,7	6,8	9,9	5,4	6,2	11,5	6,4	5,6	12,3
Kadın	1,7	2,8	7,2	5,6	6,0	15,9	3,9	6,2	18,0

Ülkemizin önemli sorunlarından biri olan işsizlikten, ülke geneline göre İstanbul'un ve Zeytinburnu ilçemizin daha fazla etkilendiğini rakamlar açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında, işsizlik oranları ülke genelinde %3,6'dan %8,9'a, İstanbul genelinde ise %5,5'den %12,7'ye, Zeytinburnu ilçesinde de %6,1'den %13,7'ye yükselmiştir. Her ne kadar, işsiz sayısı 1980 yılından 2000 yılına kadar ülke genelinde 3,7, İstanbul genelinde 5,6 ve Zeytinburnu'nda 5 kat artış göstermişse de, 2000 yılında işsizlik oranlarının Zeytinburnu'nda çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer yandan hem erkekler arasında ve hem de özellikle kadınlar arasındaki işsizlik oranları yine Zeytinburnu'nda çok daha yüksektir. 2000 yılı itibariyle, erkeklerin işsizlik oranları ülke genelinde %9,9, İstanbul genelinde %11,5 ve Zeytinburnu'nda %12,3 iken, kadınların işsizlik oranları ise sırasıyla %7,2, %15,9 ve %18'dir. Görüldüğü gibi, hem toplam işsizlik ve hem de erkek ve kadınların işsizlik oranları Zeytinburnu'nda oldukça yüksektir. Bu veriler bize, yerleşim alanları sınırlı olan fakat nüfusu halen çok hızlı artmakta olan

Zeytinburnu'nun, nüfusundaki hızlı artışa paralel olarak işsiz sayısının ve işsizlik oranının da aynı hızla artmakta olduğunu göstermektedir.

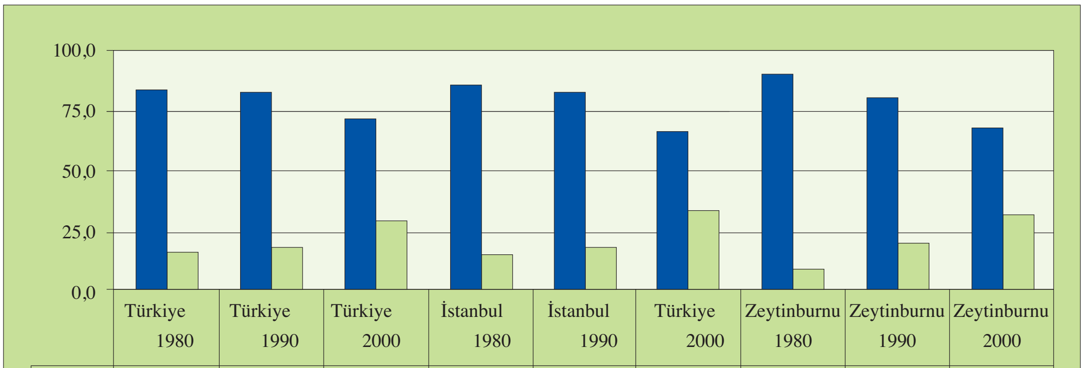
Grafik 10: İlçelere Göre İşgücü İçinde İşsizlerin Oranı (%), (2000)

Yukarıda da dile getirildiği gibi, Zeytinburnu'nda işsizlik oranları hem oldukça yüksek ve hem de sürekli olarak artış göstermektedir. Ancak, işsizlik oranları bakımından İstanbul ilçeleri arasında Zeytinburnu'ndan daha kötü durumda ilçeler olduğu gibi daha iyi konumda olan ilçeler de bulunmaktadır. İşsizlik oranları açısından Zeytinburnu'nu diğer ilçelerle karşılaştırdığımızda, Zeytinburnu'nun ortalarda yer aldığı görülecektir. Nitekim, Zeytinburnu'nun işsizlik oranı (%13,7) Şile (%7), Beşiktaş (%9,9), Bakırköy (%10,8), Adalar (%11,5) ve Bayrampaşa (%11,6) gibi bazı ilçelerdeki işsizlik oranlarından daha yüksek, fakat Eminönü (%21,2), Sultanbeyli (%17,8), Pendik (%17), Ümraniye (%16,4) ve Beykoz (%16) gibi bazı ilçelerden ise daha düşüktür. Görüldüğü gibi, işsizlik oranları gelişmiş ilçelerde daha düşük, Zeytinburnu'nun da yer aldığı nispeten daha az gelişmiş ilçelerde ise daha yüksektir.

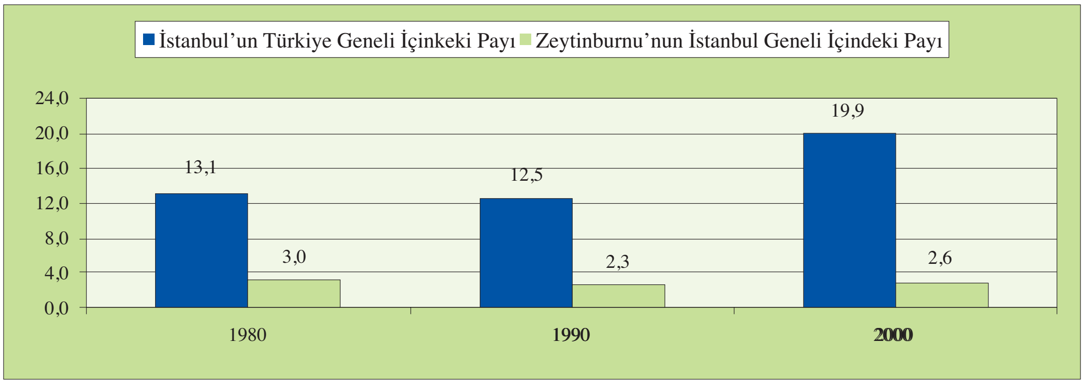
Grafik 11: İşsizlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980–2000)

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	Türkiye 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Erkek	83,4	81,8	71,2	84,7	82,2	66,4	90,3	80,0	67,7
Kadın	16,6	18,2	28,8	15,3	17,8	33,6	9,7	20,0	32,3

Hem ülke ve İstanbul genelinde ve hem de Zeytinburnu'nda işsizlerin büyük bir çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Ancak, zaman içinde erkeklerin oranı düşerken, kadınların oranı ise artış göstermektedir. Bu hususu hem ülke ve İstanbul genelinde hem de Zeytinburnu'nda görmek mümkündür. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında, toplam işsizler içinde erkeklerin oranı ülke genelinde %83,4'den %71,2'ye, İstanbul'da %84,7'den %66,4'e, Zeytinburnu'nda ise %90,3'den %67,7'ye düşerken, kadınların oranı da sırasıyla %16,6'dan %28,8'e, %15,3'den %33,6'ya ve %9,7'den %32,3'e yükselmiştir.

Grafik 12: İşsiz Nüfus Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1980-2000)

Kapsadıkları işsiz sayısı bakımından İstanbul'un ülke içindeki payı Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payından çok daha yüksektir. Ancak, hem İstanbul'un ve hem de Zeytinburnu'nun sahip oldukları paylar 1980-1990 yılları arasında düşerken, 2000 yılında tekrar artış göstermiştir. 1980 yılı itibariyle, Türkiye genelindeki işsizlerin %13,1'i İstanbul'da bulunurken, bu oran 1980 yılında %12,5'e düşmüş fakat 2000 yılında %19,9'a yükselmiştir. Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı da aynı yıllar içinde %3'den %2,3'e düşmüş fakat 2000 yılında tekrar %2,6'ya yükselmiştir. Görüldüğü gibi, Türkiye genelindeki yaklaşık her beş işsizden biri İstanbul'da bulunurken, İstanbul genelindeki her kırk işsizden biri ise Zeytinburnu'nda bulunmaktadır.

2. İktisaden Faal Olmayan Nüfus

Çalışma çağında olmasına rağmen, çalışmayan, çalışma arzu ve gücünde olmayan kişilerden oluşan iktisaden faal olmayan nüfusu; ev kadınları, öğrenciler, emekliler, irad sahipleri, sakatlar vb. gruplar oluşturmaktadır. Ev kadınları; ev işleriyle meşgul olmaları nedeniyle, öğrenciler; bir öğrenim kurumuna devam etmeleri nedeniyle, emekliler; bir sosyal güvenlik kuruluşundan emekli oldukları için, irad sahipleri; bir gayri menkul veya menkul kıymet geliri olduğu için, sakatlar da; bedensel özür, hastalık veya yaşlılık nedeniyle iş aramayıp iş başı yapmaya hazır olmayan kişilerdir. Bunların dışında; ailevi ve kişisel nedenlerle iş aramayanları, iş arayıp son üç ayda iş arama kanalı kullanmayanları, bölgede iş bulunmadığına veya bölgede kendisine uygun iş olmadığına inandığı ya da nereden iş arayacağını bilmediği için iş aramayıp işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten iş bulma ümidi olmayanlar gibi grupları da iktisaden faal olmayan nüfusa katmak mümkündür[10].

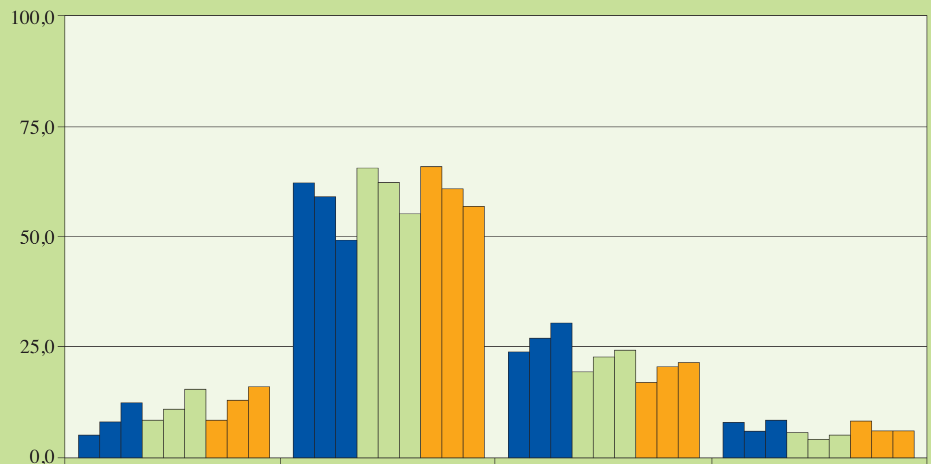
Oranları ve miktarları ülkeden ülkeye bazı farklılıklar göstermesine karşın, genelde birçok ülkede iktisaden faal olmayan nüfus içinde en önemli grupları ev kadınları, öğrenciler ve emekliler meydana getirdiğinden, bu çalışmada yalnızca bu gruplar üzerinde durulacaktır.

Türkiye ve İstanbul genelinde olduğu gibi Zeytinburnu ilçesinde de iktisaden faal olmayan nüfusun en büyük kısmını ev hanımları, ikinci büyük grubu ise öğrenciler meydana getirmektedir. Bu iki grubu emekliler takip etmektedir. 1980–2000 yılları arasında, toplam iktisaden faal olmayan nüfus içinde emekliler ve öğrencilerin payı artarken, ev hanımlarının oranı azalmaktadır. Diğer yandan, toplam iktisaden faal olmayan nüfus içinde emeklilerin ve ev hanımlarının oranları Zeytinburnu'nda daha yüksek iken, öğrencilerin payı ise ülke genelinde daha yüksektir.

Kentleşmenin işgücünün yapısına etki ettiğini daha önce değinilmişti. Nitekim, kentleşmenin işgücü üzerindeki en önemli etkilerinden biri, kadınların ücretsiz aile işçisi statüsünden ev hanımlığı konumuna geçmeleri, diğeri ise çocukların eğitime yönelmeleridir. Dolayısıyla, özellikle bu iki konum değişikliği, iktisaden faal olmayan nüfus oranının artmasına neden olmaktadır. Fakat, kentleşme ve sanayileşme geliştikçe kadınların işgücüne katılımlarında önce azalma, daha sonraları ise artış gözlenmektedir. Özellikle, kadının eğitim düzeyindeki artışa paralel olarak kentlerde çalışan kadın oranı hızla artmaktadır. 1980–2000 yılları arasındaki gelişmeye baktığımızda, iktisaden faal olmayan nüfus oranının ülke genelinde (%36,8'den %44,8'e) artma, İstanbul genelinde (%52,7'den %49,8'e) ve Zeytinburnu ilçesinde (%50,9'dan %50'ye) ise azalma eğiliminde olduğu görülecektir. İktisaden faal olmayanlara cinsiyetleri açısından baktığımızda, erkeklerin oranı tüm bölgelerde artış gösterirken, kadınların oranı ise sadece ülke genelinde artmakta, İstanbul geneli ve Zeytinburnu'nda azalmaktadır. İktisaden faal olmayan nüfus oranının

ülke genelinde artması, Zeytinburnu ve İstanbul genelinde ise azalması, işgücüne katılımın ülke genelinde azalmakta, fakat İstanbul geneli ve Zeytinburnu ilçesinde ise giderek artmakta olduğunu ortaya koymaktadır.

Grafik 13: İktisaden Faal Olmayan Nüfusun Toplam İçindeki Oranları (%), (1980–2000)

	Emekli	Ev Kadını	Öğrenci	Diğer
Türkiye 1980	5,2	62,1	23,7	8,1
Türkiye 1990	8,1	59,3	26,8	5,8
Türkiye 2000	12,4	49,1	30,0	8,5
İstanbul 1980	8,4	65,6	19,7	5,7
İstanbul 1990	10,6	62,8	22,3	4,3
İstanbul 2000	15,2	55,3	24,3	5,3
Zeytinburnu 1980	8,6	66,1	16,8	8,4
Zeytinburnu 1990	12,8	61,1	20,3	5,7
Zeytinburnu 2000	15,6	57,2	21,3	5,9

Ülke genelindeki iktisaden faal olmayan nüfus 1980 yılında 11.194.199 iken (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %36,8'i), 2000 yılında 23.173.230'a (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %44,8'i) ulaşmıştır. İstanbul'da iktisaden faal olmayan nüfus 1980 yılında 1.840.160 (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %52,7'si) iken, bu rakam 2000 yılında 3.941.767 kişiye (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %49,8'i) ulaşmıştır. Zeytinburnu'nda ise iktisaden faal olmayan nüfus 1980 yılında 45.972 iken (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %50,9'u), 2000 yılında 97.724'e (12 yaş üstündeki toplam nüfusun %50'si) yükselmiştir.

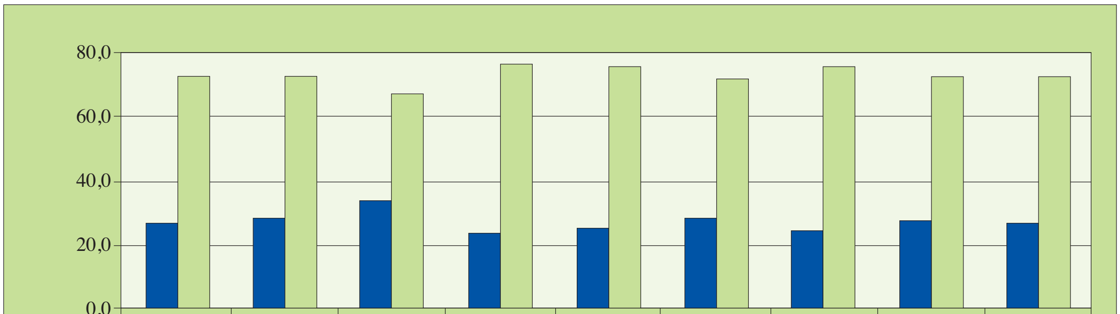
Yukarıdaki verilerden de görüleceği üzere, 2000 yılı itibariyle, 12 yaş üstündeki toplam nüfus içinde iktisaden faal olmayan nüfus oranı, ülke (%44,8) ve İstanbul (%49,8) geneline göre Zeytinburnu'nda (%50) daha yüksek iken, bu oranın Zeytinburnu'na göre daha yüksek ve daha düşük olduğu ilçeler de bulunmaktadır. Nitekim, bu oran Sultanbeyli (%56,3), Pendik (%55,6),

---

[10] DİE; ***Hanehalkı İşgücü Anketi Kavramlar ve Yöntemler***, Ankara: DİE Yayın No. 2484, Eylül 2001, s. 37.

Fatih (%55,5) ve Beykoz (%55,4) gibi bazı ilçelerde nispeten yüksek, Eminönü (%34,9), Şile (%47,9), Beşiktaş (%48,8) ve Şişli (%48,8) gibi bazı ilçelerde ise nispeten daha düşüktür.

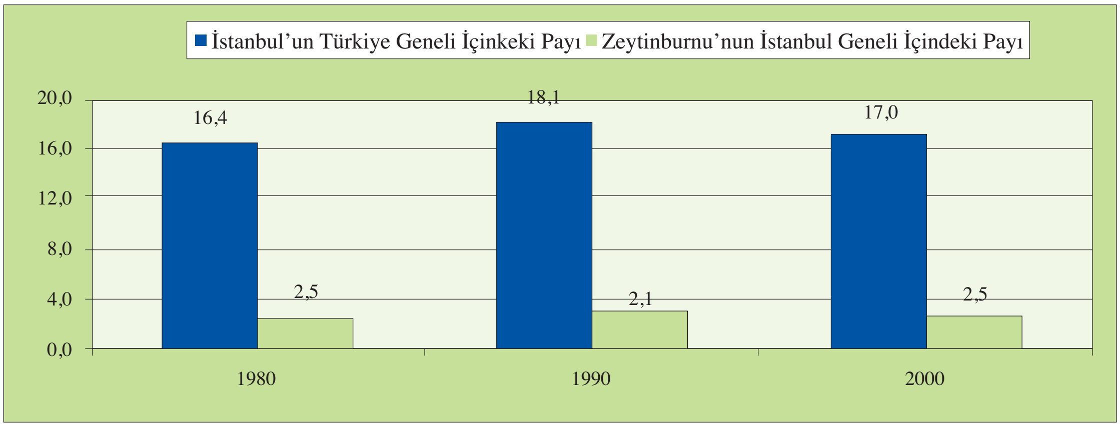
Grafik 14: İktisaden Faal Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980–2000)

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Erkek	27,0	27,8	33,0	23,5	24,4	27,8	24,0	27,2	27,0
Kadın	73,0	72,2	67,0	76,5	75,6	72,2	76,0	72,8	73,0

Toplam iktisaden faal olmayan nüfusun çoğunluğunu kadınlar oluşturmakla birlikte, zamanla kadınların oranının düşmekte, erkeklerin oranının ise yükselmekte olduğu görülmektedir. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında, toplam iktisaden faal olmayan nüfus içinde erkeklerin oranı ülke genelinde %27'den %33'e, İstanbul'da %23,5'ten %27,8'e, Zeytinburnu'nda ise %24'den %27'ye çıkmış, kadınların oranı nispeten azalmıştır.

Grafik 15: İktisaden Faal Olmayan Nüfus Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1980-2000)

Zaman içinde çok önemli bir değişiklik olmamakla birlikte, iktisaden faal olmayan nüfus bakımından İstanbul'un Türkiye genelindeki payı nispeten artarken, Zeytinburnu'nun İstanbul genelinde sahip olduğu pay ise pek değişmemektedir. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında, iktisaden faal olmayan nüfus bakımından İstanbul'un ülke içindeki payı %16,4'ten %17'ye yükselirken, Zeytinburnu'nun İstanbul genelindeki payı ise 1980 yılında %2,5 iken, 1990 yılında %2,1'e düşmüş, fakat 2000 yılında tekrar %2,5'e yükselmiştir.

a. Ev Kadınları

İşgücünün çoğunluğunu kadınların oluşturduğu hiçbir ülke hemen hemen yok gibidir. Ancak, kadınların giderek artan miktarda çalışma hayatına katıldıkları da görülmektedir. Kadının ev dışında çalışma hayatına katılması, onu geleneksel rollerinden nispeten uzaklaştırmış olsa da, kadınlar çoğu zaman sahip oldukları yeni rollerle birlikte, geleneksel rollerini de devam ettirmek zorunda kalmaktadırlar. Ev ile çalışma hayatı arasında bir ikilem yaşayan kadın, ev ve iş hayatını dengelemeye çalışırken, birçok sorunla da mücadele etmektedir. Bir başka ifadeyle, günümüzde çalışma hayatında yer alan kadın sayısı artarken, onların ev ve çalışma hayatından kaynaklanan birbirleriyle ilişkili birçok sorunla karşı karşıya bulundukları bilinmektedir[11]. Aile-içi rollerin değişmesi, karı-koca-çocuklar arasında iletişimin zayıflaması, aile-içi şiddetin artması ve giderek çocuk sayısının azalması ve ailenin küçülmesi, kadınların çalışma hayatına katılmasının yan etkileri olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzün geçerli kapitalist anlayışı, aynı zamanda daha bol daha ucuz işgücüne ihtiyacı duymakta ve aile içinde yapılan işleri piyasalaştırmaktadır.

İktisaden faal olmayan nüfusun büyük bir çoğunluğunu ev kadınları oluşturmasına karşılık, bunların paylarının zamanla azalmakta olduğu görülmektedir. Fakat, kadınların çalışmasını, onların sadece işgücüne katılması ve istihdamları ile sınırlı görmek, kadınların özellikle alternatif maliyetleri oldukça yüksek ev içi ekonomik faaliyetlerini görmezlikten gelmek demektir. Örneğin, ev kadınlığı kapsamındaki temizlik ve bakım hizmetleri, kışlık gıda üretimi, giyim eşyası üretimi vb. evde destek üretimi, çocuk, yaşlı, sakat ve hasta bakımı hizmetleri gibi özel bakım hizmetleri kadınların ücret karşılığı yapmadığı ancak hane harcama kalemlerini ve hane tasarruflarını etkileyen iş ve faaliyetlerdir. Bu iş ve faaliyetler piyasa kuralları içinde yapıldıklarında ekonomik faaliyet ve iş olarak kabul edilmekte, buna karşılık kadınlar tarafından, evde ve ücret karşılığı olmaksızın yapıldıklarında ekonomik faaliyet ve iş olarak kabul edilmemektedir. Bunlara ilave olarak, çoğunlukla kadınlar tarafından yapılan ev eksenli çalışma ile gündelikçilik gibi işler genelde kayıtdışı ve enformel sektörde bulunduğundan, kadınların iktisaden faal nüfusta olmalarına rağmen yokmuş gibi görünmesine, kadın işgücünün ve ekonomik katkılarının olduğundan küçük görünmesine ve gösterilmesine yol açmaktadır[12].

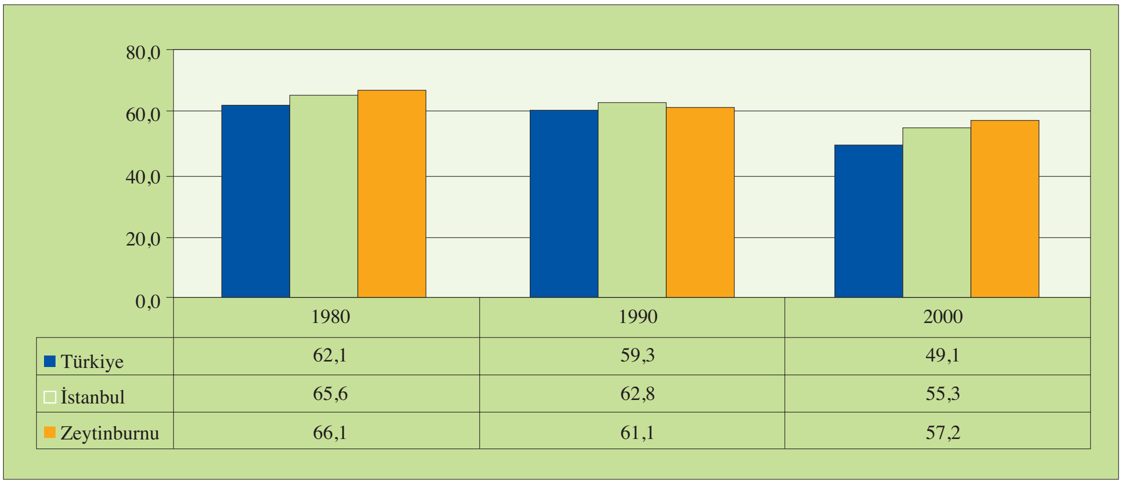
Şehirleşme ve sanayileşme ile birlikte, kadınların işgücüne katılmalarının ilk başlarda düşmeye başladığı, ancak düşme eğiliminin bir yerde durduğu ve zamanla ters bir sürecin başladığı bilinmektedir. Kadınların işgücüne katılma oranlarındaki artışın en önemli nedeni olarak okullaşma ve eğitim düzeylerinin artmasını göstermek mümkündür.

---

[11] Serpil Aytaç-Mustafa Sevüktekin (Proje Sorumluları); ***Çağdaş Sanayi Merkezlerinde Kadın İşgücünün Konumu: Bursa Örneği***, Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No. 219, Mart 2002, s. 15.

[12] TÜSİAD; ***Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik***, İstanbul, TÜSİAD Yayın No: 2002/12-354, Aralık, 2002, s. 35.

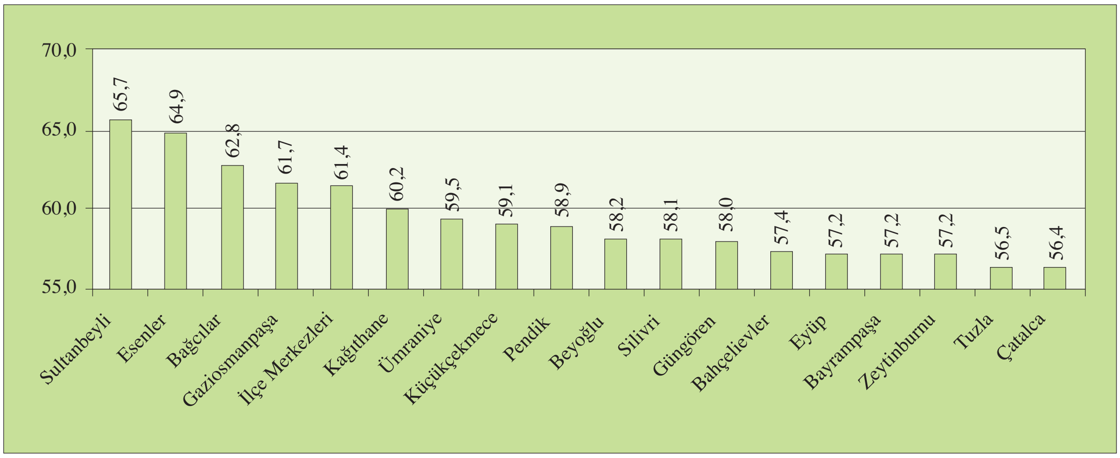
Grafik 16: İktisaden Faal Olmayan Nüfus İçinde Ev Kadınlarının Oranı (%), (1980–2000)

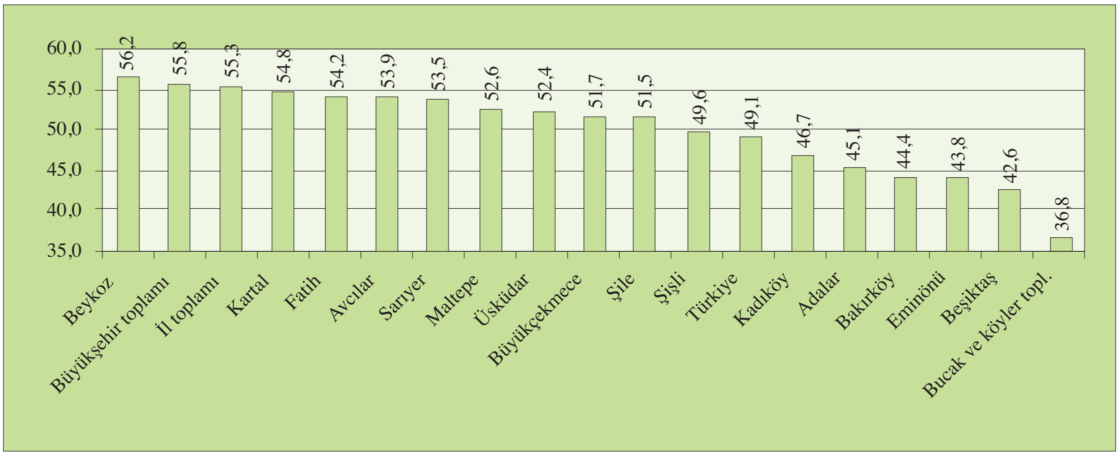

	1980	1990	2000
Türkiye	62,1	59,3	49,1
İstanbul	65,6	62,8	55,3
Zeytinburnu	66,1	61,1	57,2

1980-2000 yılları arasında, nüfus miktarındaki artışa paralel olarak ev kadınlarının miktarı artarken, toplam iktisaden faal olmayan nüfus içindeki oranları düşmekte, yani daha çok kadın iş piyasasına girmektedir. Fakat bu oranın ülke genelinde daha düşük, Zeytinburnu'nda ise daha yüksek olduğu görülmektedir. Nitekim, ev hanımlarının salt olarak miktarı, 1980–2000 yılları arasında, ülke genelinde 6.950.968'den 11.387.456'ya, İstanbul genelinde 1.207.899'dan 2.178.166'ya ve Zeytinburnu'nda da 30.410'dan 55.878'e yükselmiştir. Ev kadınlarının salt miktar bakımından bu artışına karşılık, toplam iktisaden faal olmayan nüfus içindeki oranları ise ülke genelinde %62,1'den %49,1'e, İstanbul'da %65,6'dan %55,3'e ve Zeytinburnu'nda da %66,1'den %57,2'ye düşmüştür. Görüldüğü gibi, genelde ev hanımlarının miktarı artış gösterirken, bunların iktisaden faal olmayan nüfus içindeki oranları ise zaman içinde düşmektedir. Ancak, 1980-2000 yılları arasında ev hanımlarının sayısındaki artışın ülke (%63,8) ve İstanbul geneline göre (%80,3) Zeytinburnu'nda (%83,7) daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

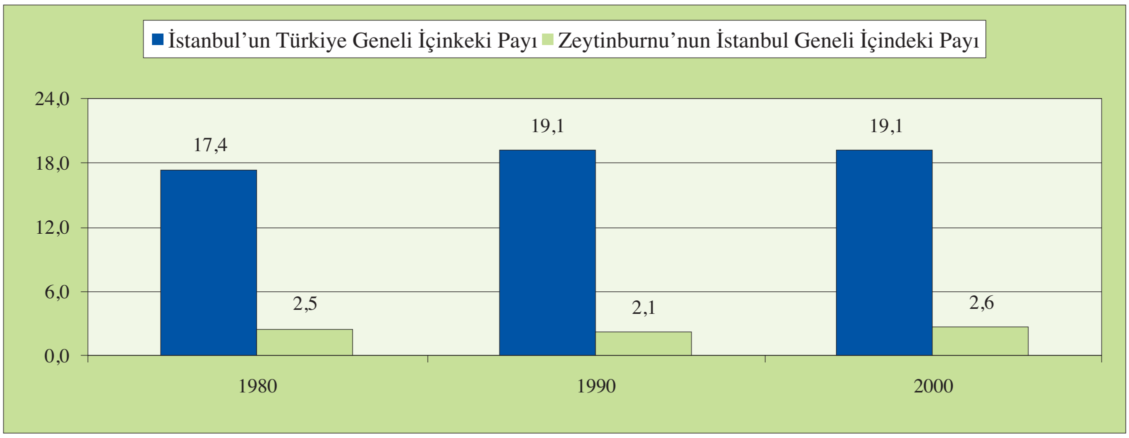
Grafik 17: İlçelere Göre İktisaden Faal Olmayan Nüfus İçinde Ev Kadınlarının Oranı (%), (2000)

Zeytinburnu, iktisaden faal olmayan nüfus içinde ev hanımlarının oranının çok yüksek olduğu ilçeler arasında yer almamaktadır. Bu anlamda Zeytinburnu'nun daha çok orta sıralarda yer aldığı görülmektedir. Nitekim, Sultanbeyli (%65,7), Esenler (%64,9), Bağcılar (%62,8), Gaziosmanpaşa (%61,7), Kağıthane (%60,2) gibi ilçelerde iktisaden faal olmayan nüfus içinde kadınların oranı %60'ların üzerinde olup Zeytinburnu'ndan (%57,2) daha yüksek iken, Beşiktaş (42,6), Eminönü (%43,8), Bakırköy (%44,4), Adalar (%45,1), Kadıköy (%46,7) ve Şişli (%49,6) bazı ilçelerde ise bu oran %50'lerin altında olup Zeytinburnu'nun sahip olduğu orandan daha düşüktür.

Grafik 18: Ev Kadınları Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1980-2000)

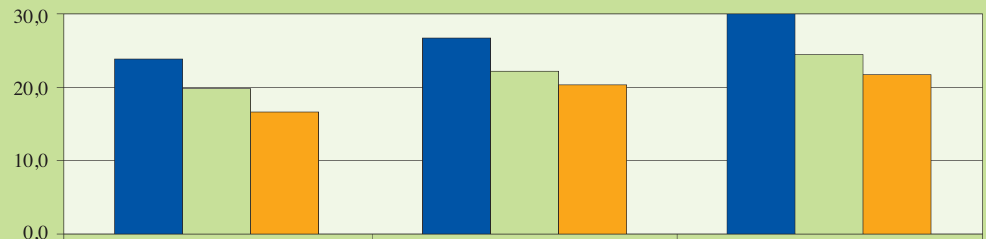

Toplam ev kadınları bakımından İstanbul'un ülke içindeki payı ile Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı zamanla pek değişmemektedir. Türkiye nüfusunun yaklaşık %13'üne sahip İstanbul'un, ülke genelindeki yaklaşık her beş ev hanımından birine sahip olduğu görülmektedir. Zeytinburnu ise İstanbul genelindeki ev hanımlarının yaklaşık %2,5'ini içinde barındırmaktadır. Ancak, İstanbul'un ülke içindeki payı 1980 yılında %17,4 iken, bu oran 1990 ve 2000 yıllarında %19,1 olarak gerçekleşmiştir. Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı ise %1980 yılında %2,5 iken, bu oran 1990 yılında %2,1'e düşmüş, fakat 2000 yılında tekrar %2,6'ya yükselmiştir.

b. Öğrenciler

İktisaden faal olmayan nüfus içinde ev kadınlarından sonra ikinci büyük grubu oluşturan öğrencilerin hem miktarı ve hem de iktisaden faal olmayan nüfus içindeki oranları zamanla, hem ülke ve İstanbul genelinde ve hem de Zeytinburnu ilçesinde artış göstermektedir. Ancak, öğrenci miktarındaki artış hızı ev hanımlarının miktarındaki artış hızından daha yüksektir. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında toplam öğrenci miktarı ülke genelinde %162'lik artışla 2.654.580'den 6.943.598'e, İstanbul genelinde %164'lük artışla 362.161'den 956.558'e, Zeytinburnu ilçesinde ise daha yüksek bir artış hızı olarak %170'lik bir artışla 7.729'dan 20.857'ye yükselmiştir. Görüldüğü gibi, yirmi yıllık dönemde iktisaden faal olmayan nüfus içindeki öğrencilerin artış oranı Türkiye ve İstanbul genelinde hemen hemen aynı kalırken, Zeytinburnu ilçesinde ise daha yüksek bir düzeyde artış göstermiştir. Bir diğer ifadeyle, bu süre içinde ülke ve İstanbul genelinde öğrenci miktarı 2,6, Zeytinburnu ilçesinde ise 2,7 katlık bir artış göstermiştir. Bu durum, ülke ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda okul, kreş vb. sosyal yatırımların önemini korumaya devam edeceğini göstermektedir.

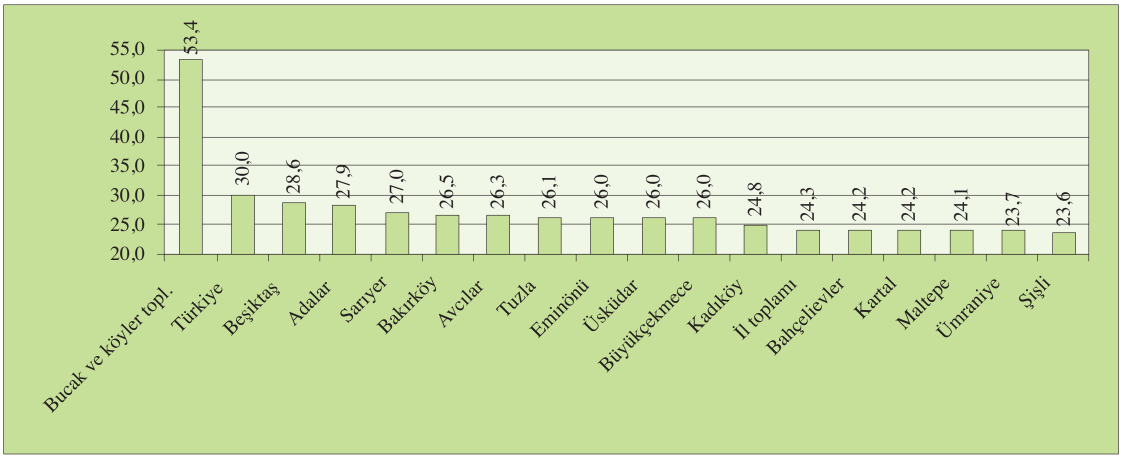
Grafik 19: İktisaden Faal Olmayan Nüfus İçinde Öğrencilerin Oranı (%), (1980–2000)

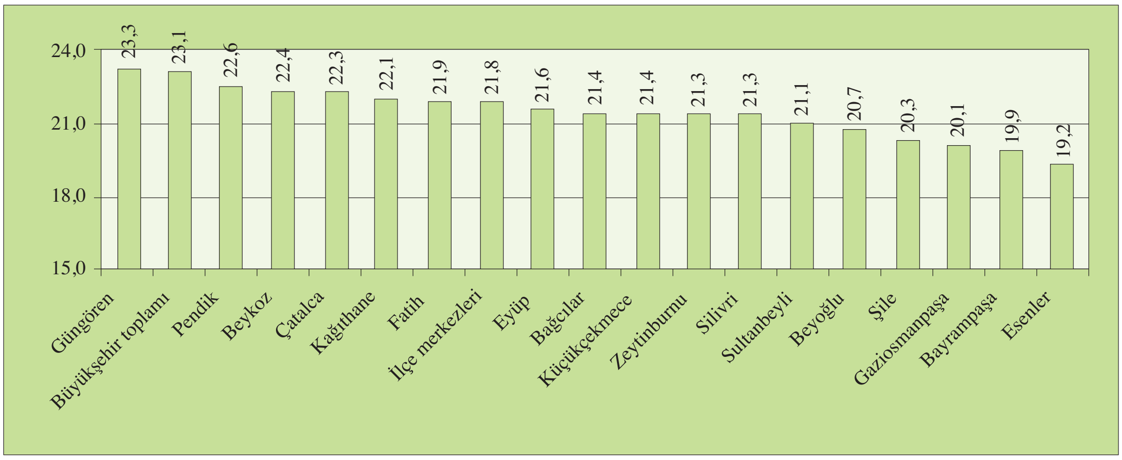

	1980	1990	2000
Türkiye	23,7	26,8	30,0
İstanbul	19,7	22,3	24,3
Zeytinburnu	16,8	20,3	21,3

Toplam iktisaden faal olmayan nüfus içinde öğrencilerin oranı zamanla en yüksek artışı ülke genelinde, daha düşük artışı ise Zeytinburnu'nda göstermektedir. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında, toplam iktisaden faal olmayan toplam nüfus içinde öğrencilerin oranı ülke genelinde %23,7'den %30'a, İstanbul genelinde %19,7'den %24,3'e ve Zeytinburnu ilçesinde de %16,8'den %21,3'e yükselmiştir.

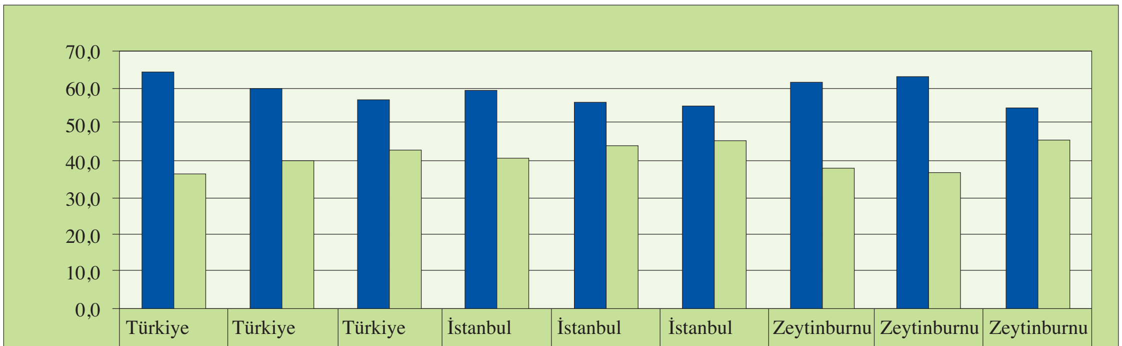
Grafik 20: İlçelere Göre İktisaden Faal Olmayan Nüfus İçinde Öğrencilerin Oranı (%), (2000)

Toplam iktisaden faal olmayan nüfus içinde öğrencilerin oranı itibariyle Zeytinburnu'nun İstanbul ilçeleri arasındaki konumuna bakıldığında, Esenler (%19,2), Bayrampaşa (%19,9), Gaziosmanpaşa (%20,1), Şile (%20,3), Beyoğlu (%20,7), Sultanbeyli (%21,1) ve Silivri (%21,3) hariç, diğer tüm ilçelerde bu oranın Zeytinburnu'ndan (%21,3) daha yüksek olduğu görülecektir.

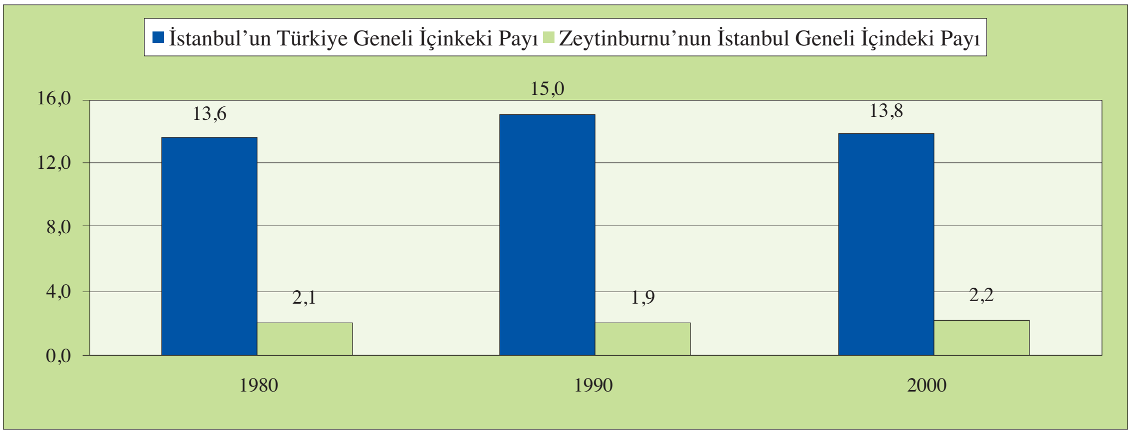
Grafik 21: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980–2000)

	Türkiye	Türkiye	Türkiye	İstanbul	İstanbul	İstanbul	Zeytinburnu	Zeytinburnu	Zeytinburnu
	1980	1990	2000	1980	1990	2000	1980	1990	2000
■ Erkek	64,2	60,0	56,7	59,4	55,7	54,5	61,4	63,0,	54,5
□ Kadın	35,8	40,0	43,3	40,6	44,,3	45,5	38,6	37,0	45,5

İktisaden faal olmayan öğrencilerin çoğunluğunu, 1990 yılı Zeytinburnu verisi hariç, zamanla çok az da olsa bir düşme görülmekle birlikte, erkekler oluşturmaktadır. Erkeklerin oranı ülke genelinde daha yüksek iken, İstanbul genelinde daha düşüktür. Ancak, 2000 yılında İstanbul geneli ve Zeytinburnu'nda erkek öğrencilerin oranı eşit olup %54,5'dir. 1980–2000 yılları arasında, erkek öğrencilerin oranı ülke genelinde %64,2'den %56,7'ye, İstanbul'da %59,4'ten %54,5'e, Zeytinburnu'nda ise %61,4'den %54,5'e düşmüştür. Görüldüğü üzere, toplam öğrenciler içinde zamanla erkeklerin oranı azalırken, kızların oranı artış göstermektedir.

Grafik 22: Öğrenciler Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1980-2000)

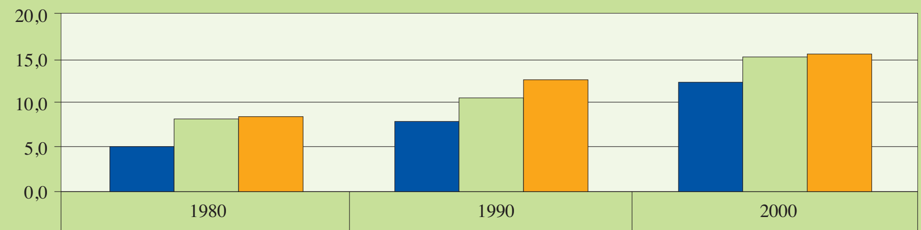

Türkiye genelindeki öğrencilerin yaklaşık %14'ü İstanbul'da bulunur ve bu oran zamanla pek değişmezken, Zeytinburnu'ndaki öğrencilerin İstanbul genelindeki payı ise %2'ler civarında seyretmektedir.

c. Emekliler

Toplam iktisaden faal nüfus içindeki oranları daha düşük olmakla birlikte, öğrenciler gibi artış gösteren bir diğer grup emeklilerdir. Toplam nüfusun artmasına paralel olarak iktisaden faal olmayan nüfus içinde emeklilerin de hem miktarı ve hem de toplam içindeki oranları artış göstermektedir. 1980-2000 yılları arasında emekliler bakımından en yüksek paya Zeytinburnu, en düşük paya ülke geneli sahip bulunmakla birlikte, emekli miktarındaki artış hızı bakımından bu defa tam tersine en yüksek orana ülke geneli, en düşü orana ise Zeytinburnu sahip bulunmaktadır. Şöyle ki, 1980–2000 yılları arasındaki toplam 20 yıllık süre içinde toplam emekli miktarı ülke genelinde %394'lük artışla 581.158'den 2.869.535'e, İstanbul genelinde ise %287'lik artışla 154.740'tan 599.369'a ve Zeytinburnu ilçesinde de %284'lük bir artışla 3.971'den 15.234'e yükselmiştir. Görüldüğü gibi, iktisaden faal olmayan nüfus içindeki emeklilerin oranı ülke ve İstanbul geneline göre, Zeytinburnu'nda daha hızlı bir artış göstermiştir.

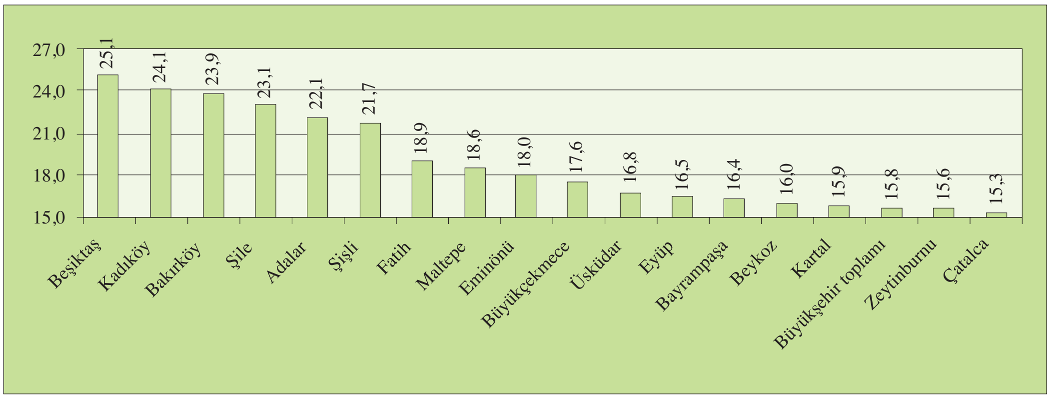
Grafik 23: Toplam İktisaden Faal Olmayan Nüfus İçinde Emeklilerin Oranı (%), (1980–2000)

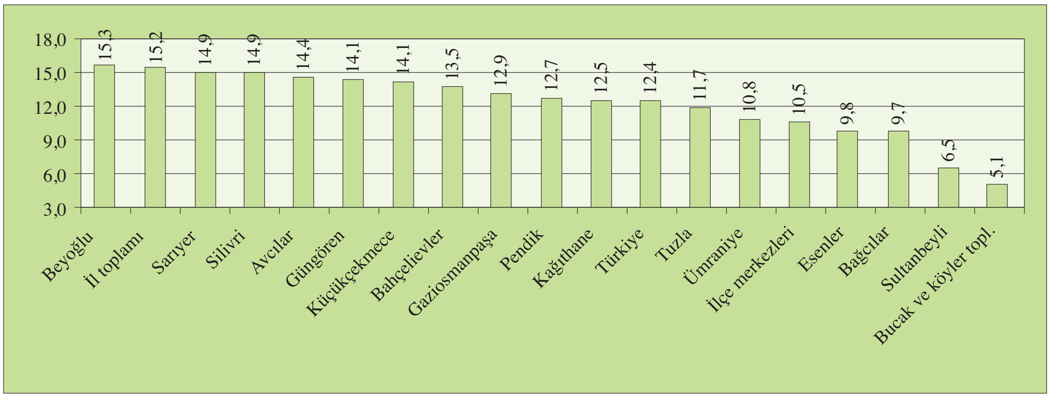

	1980	1990	2000
Türkiye	5,2	8,1	12,4
İstanbul	8,4	10,6	15,2
Zeytinburnu	8,6	12,8	15,6

1980-2000 yılları arasında toplam iktisaden faal olmayan nüfus içinde emeklilerin oranı en yüksek paya Zeytinburnu'nda, en düşük paya ise ülke genelinde sahiptir. Nitekim, bu yıllar arasında emeklilerin oranı ülke genelinde %5,2'den %12,4'e, İstanbul genelinde %8,4'den %15,2'ye ve Zeytinburnu'nda da %8,6'dan %15,6'ya yükselmiştir. Ancak, 1980 ve 2000 yıllarında emeklilerin oranları İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda birbirine çok yakın bulunmaktadır. Bu yıllarda İstanbul ve Zeytinburnu'nun sahip olduğu oranlar %8 ve %15'ler civarında seyretmektedir. Görüldüğü üzere, İstanbul geneli ve Zeytinburnu ülke geneline nispeten daha yüksek oranda emeklilerin bulunduğu alanlardır.

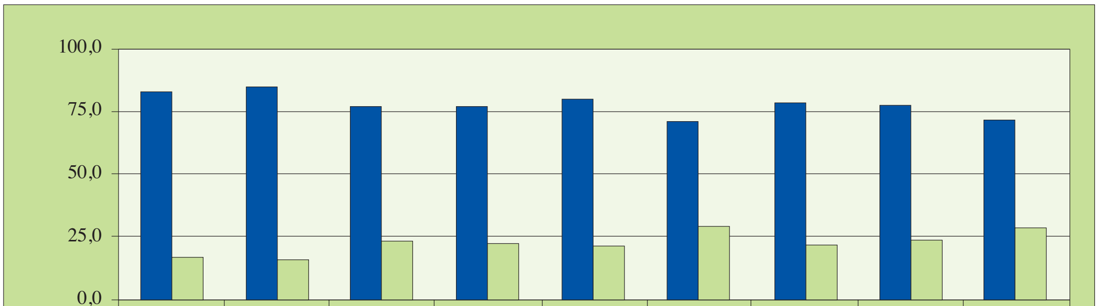
Grafik 24: İlçelere Göre İktisaden Faal Olmayan Nüfus İçinde Emeklilerin Oranı (%), (2000

2000 yılı itibariyle, toplam iktisaden faal olmayan nüfus içinde emeklilerin oranı ilçeler itibariyle ele alındığında, Zeytinburnu'nun orta sıralarda yer aldığı görülecektir. Öyle ki, Zeytinburnu'ndaki emeklilerin toplam iktisaden faal olmayan nüfus içindeki payı (%15,6), Sultanbeyli (%6,5), Bağcılar (%9,7), Esenler (%9,8) gibi birçok ilçenin oranından daha yüksek iken, Beşiktaş (%25,1), Kadıköy (%24,1), Bakırköy (%23,9) ve Şile (%23,1) gibi bazı ilçelerden ise daha düşüktür.

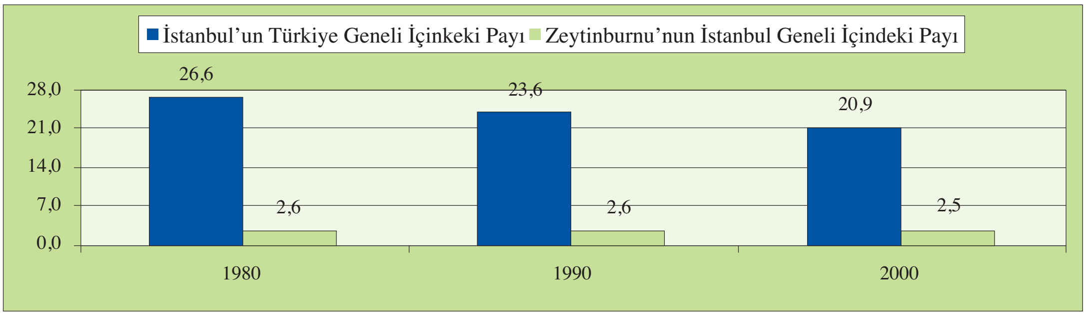
Grafik 25: Emeklilerin Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1980–2000)

	Türkiye 1980	Türkiye 1990	Türkiye 2000	İstanbul 1980	İstanbul 1990	İstanbul 2000	Zeytinburnu 1980	Zeytinburnu 1990	Zeytinburnu 2000
Erkek	83,1	84,9	77,2	78,3	79,6	71,6	78,8	77,4	71,4
Kadın	16,9	15,1	22,8	21,7	20,4	28,4	21,2	22,6	28,6

Emeklilerin büyük bir çoğunluğunu, zamanla düşme eğilimi göstermekle birlikte, erkekler oluşturmaktadır. Emekliler içinde erkeklerin oranı kadınlara nispeten İstanbul geneli ve Zeytinburnu'na göre ülke genelinde daha yüksektir. 1980–2000 yılları arasında, emekliler içinde erkeklerin oranı ülke genelinde %83,1'den %77,2'ye, İstanbul'da %78,3'den %71,6'ya, Zeytinburnu'nda ise %78,8'den %71,4'e düşmüştür.

Grafik 26: Emekli Nüfus Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1980-2000)

1980 ve 2000 yılları arası dönem dikkate alındığında, zamanla İstanbul'daki emeklilerin ülke genelindeki payı azalırken, Zeytinburnu'nun İstanbul genelindeki payının ise pek değişmeyip %2,5'ler civarında seyrettiği görülecektir. Nitekim, 1980–2000 yılları arasında, İstanbul'daki emeklilerin ülke içindeki payı %26,6'dan %20,9'a düşerken, Zeytinburnu'nun İstanbul genelindeki payı ise 1980 ve 1990 yıllarında %2,6 iken, bu oran 2000 yılında %2,5'e düşmüştür.

B. NÜFUSUN İŞGÜCÜ İTİBARİYLE YAPISI

Yukarıda 12 yaş üstündeki toplam nüfusun iktisaden faal olan ve olmayan kısımları, işgücüne katılma oranları, işgücünün cinsiyet yapısının yanı sıra iktisaden faal olmayan gruplardan ev hanımları, öğrenciler ve emeklilerin genel yapısı üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ise işgücünün yapısı; iktisadi faaliyet kolları, meslek dalları ve sektörler itibariyle ele alınıp incelenecektir.

1. İktisadi Faaliyet Kolları İtibariyle İşgücünün Yapısı

Çok fazla sayıda iktisadi faaliyet kolu bulunmasına rağmen, uluslar arası düzeyde karşılaştırma yapabilmek için bu dallar belli başlıklar altında gruplara ayrılmıştır. Uluslar arası düzeyde kabul görmüş iktisadi faaliyet dalları şunlardır:

- ✓ *Ziraat, avcılık ve balıkçılık,*
- ✓ *Madencilik ve taş ocakçılığı,*
- ✓ *İmalat sanayii,*
- ✓ *Elektrik, gaz ve su,*
- ✓ *İnşaat,*
- ✓ *Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller,*
- ✓ *Ulaştırma, haberleşme ve depolama,*
- ✓ *Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri,*
- ✓ *Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler.*

Herhangi bir meslek sahibinin çalıştığı kurumun bağlı olduğu iktisadi faaliyet dalı, o meslek sahibinin de iktisadi faaliyet şubesidir. Buna göre mesela bir doktorun iktisadi faaliyet dalı, bağlı olduğu kuruma göre değişir. Şayet bir çiftlikte çalışıyorsa iktisadi dalı tarım veya bir hastanede hizmet görüyorsa iktisadi dalı hizmetler sektörü olur. Görüldüğü gibi burada ferdi meslek değil, çalışılan kurumun bağlı olduğu iktisadi sektör göz önünde bulundurulmaktadır[13].

İşgücünün sektörler itibariyle bölünüşü ile işgücünün iktisadi faaliyet dalları itibariyle dağılışı arasında büyük bir benzerlik bulunmaktadır. Esasında ekonomik gelişme ile birlikte, işgücü bünyesinde büyük değişmeler meydana gelmekte ve işgücü, iktisadi faaliyetin belirli branşlarından diğerlerine transfer olmaktadır. Tarım, ormancılık ve balıkçılık gibi temel iktisadi faaliyetler, insangücü ihtiyaçları ve teknolojik gelişmenin bir sonucu olarak azalmaktadır. Tarımla ilgili iktisadi faaliyet dalları önemini kaybederken, sanayi ve genel hizmetlerle ilgili iktisadi faaliyet dalları ön plana çıkmaktadır[14].

---

[13] Kenan Gürtan; ***Türkiye'nin Ekonomik Yapı Problemleri (Cilt I)***, İstanbul, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayın No: 154, 1984, s. 57

[14] Sedat Murat; ***Bütünleşme Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Sosyal Yapısı***, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000, s. 212.

Tablo 3: İşgücünün İktisadi Faaliyet Dallarına Göre Dağılımı (1990–2000)

1990	*Türkiye*			*İstanbul*			*Zeytinburnu*		
İkt. Faal. Dalları	*Toplam*	*Erkek*	*Kadın*	*Toplam*	*Erkek*	*Kadın*	*Toplam*	*Erkek*	*Kadın*
1	23 381 893	14 973 479	8 408 414	2 539 963	2 076 455	463 508	63 411	51 874	11 537
2	12 547 796	5 647 330	6 900 466	130 322	68 318	62 004	385	351	34
3	130 823	129 210	1 613	8 009	7 844	165	26	24	2
4	2 781 717	2 221 371	560 346	834 888	668 843	166 045	30 851	22 885	7 966
5	80 324	74 651	5 673	10 728	9 569	1 159	227	215	12
6	1 184 242	1 173 524	10 718	224 126	220 905	3 221	3 894	3 857	37
7	1 854 306	1 716 276	138 030	486 177	439 113	47 064	9 889	9 086	803
8	775 427	736 768	38 659	167 467	156 158	11 309	4 549	4 401	148
9	541 742	387 863	153 879	179 558	117 963	61 595	2 531	1 721	810
10	3 344 033	2 765 400	578 633	456 245	352 417	10 3 828	10 185	8 558	1 627
11	141 483	121 086	20 397	42 443	35 325	7 118	874	776	98

2000	*Türkiye*			*İstanbul*			*Zeytinburnu*		
İkt. Faal. Dalları	*Toplam*	*Erkek*	*Kadın*	*Toplam*	*Erkek*	*Kadın*	*Toplam*	*Erkek*	*Kadın*
1	25 997 141	16 567 405	9 429 736	3 471 400	2 573 547	897 853	84 278	64 571	19 707
2	12 576 827	5 443 771	7 133 056	282 317	100 484	181 833	208	194	14
3	96 035	93 336	2 699	4 107	3 776	331	40	34	6
4	3 276 173	2 651 993	624 180	1 097 051	843 202	253 849	39 211	28 628	10 583
5	98 152	89 771	8 381	14 968	12 978	1 990	287	254	33
6	1 196 246	1 176 827	19 419	215 925	209 572	6 353	3 038	2 964	74
7	2 512 777	2 167 839	344 938	650 295	541 646	108 649	16 392	13 962	2 430
8	853 255	790 131	63 124	221 298	196 364	24 934	5 050	4 628	422
9	808 126	544 226	263 900	283 404	172 693	110 711	4 785	3 007	1 778
10	4 545 535	3 581 234	964 301	696 033	488 475	207 558	15 137	10 789	4 348
11	34 015	28 277	5 738	6 002	4 357	1 645	130	111	19

Not: 1) Genel Toplam, 2) Ziraat, avcılık ve balıkçılık, 3) Madencilik ve taş ocakçılığı, 4) İmalat sanayii, 5) Elektrik, gaz ve su, 6) İnşaat, 7) Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller, 8) Ulaştırma, haberleşme ve depolama, 9) Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri, 10) Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler, 11)İyi tanımlanmamış faaliyetler.

İktisadi faaliyet dalları itibariyle işgücünün dağılımına bakıldığında; İstanbul geneli ile Zeytinburnu gelişmiş sanayileşmiş ülkelerin özelliklerini yansıtırken, ülke genelinin maalesef henüz gelişmekte olan ve tarımsal karakteri ağır basan ülkelerin özelliklerini yansıtmaktadır. Nitekim, ülke genelinde en yüksek orana "*Ziraat, avcılık ve balıkçılık*" iktisadi faaliyet alanı sahipken, İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda ise en yüksek paya "*İmalat sanayii*" sahip bulunmaktadır. Ancak, zaman içinde ülke genelinde "*Ziraat, avcılık ve balıkçılık*" dalının, İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda "*İmalat sanayii*" nin payı azalırken, her üç bölgede de "*Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler*" in payı artmaktadır.

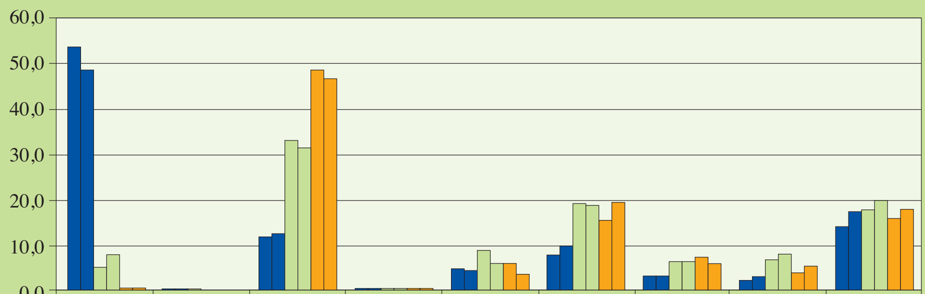
1990 ve 2000 yılları arasında Türkiye'nin payı "*Ziraat, avcılık ve balıkçılık*" faaliyet dalında %53,7'den %48,4'e düşerken, "*İmalat sanayii*" dalında ise İstanbul'un payı %32,9'dan %31,6'ya düşmüştür. Yine aynı yıllar arasında "*Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler*" dalında ise Türkiye'nin payı %14,3'den %17,5'e, İstanbul'un payı %18'den %20,1'e, Zeytinburnu'nun payı da %16,1'den %18'e yükselmiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, ülke genelinde "*Ziraat, avcılık ve balıkçılık*" faaliyet dalının yanı sıra "*İnşaat*" dalının da payı düşerken, "*İmalat sanayii*" ve "*Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller*" dallarının payı ise artmaktadır.

İstanbul genelinde ise, Türkiye genelinin aksine "*Ziraat, avcılık ve balıkçılık*" faaliyet alanının yanı sıra "*Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler*" dalının payı artmakta, "*İmalat sanayii*", "*İnşaat*", "*Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller*" ile kısmen "*Ulaştırma, haberleşme ve depolama*" iktisadi faaliyet dallarının payları azalmaktadır.

İstanbul genelinde olduğu gibi, Zeytinburnu'nda da "*İmalat sanayii*", "*İnşaat*" ve "*Ulaştırma, haberleşme ve depolama*" faaliyet dallarının payı düşerken, "*Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri" ile "Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler"* in payları ise yükselmektedir.

Grafik 27: İşgücünün İktisadi Faaliyet Dallarına Göre Dağılımı (%), (1990–2000)

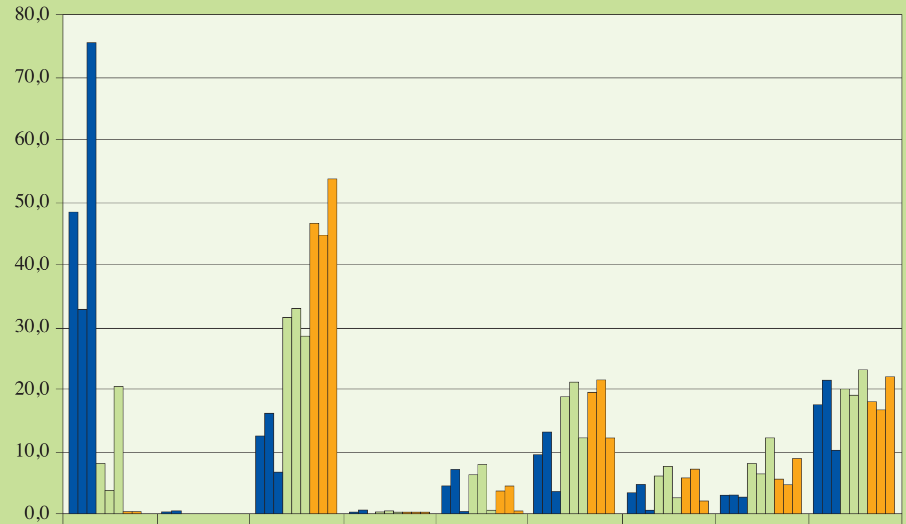
	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Türkiye 1990	53,7	0,6	11,9	0,3	5,1	7,9	3,3	2,3	14,3
Türkiye 2000	48,4	0,4	12,6	0,4	4,6	9,7	3,3	3,1	17,5
İstanbul 1990	5,1	0,3	32,9	0,4	8,8	19,1	6,6	7,1	18,0
İstanbul 2000	8,1	0,1	31,6	0,4	6,2	18,7	6,4	8,2	20,1
Zeytinburnu 1990	0,6	0,0	48,7	0,4	6,1	15,6	7,2	4,0	16,1
Zeytinburnu 2000	0,2	0,0	46,5	0,3	3,6	19,4	6,0	5,7	18,0

Not: Tablo 3'ün notu.

Genelde birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de, iktisadi faaliyet dalları itibariyle işgücünün oranının en az bulunduğu iki iktisadi faaliyet alanı karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; "*Madencilik ve taş ocakçılığı*" ile "*Elektrik, gaz ve su*" dallarıdır. Bu iki iktisadi faaliyet dalının toplam işgücü içindeki payları %1'lerin altındadır. Bu hususu Avrupa Birliği ülkelerinde de görmek mümkündür [15].

[15] Murat; ***a.g.e.***, s. 213.

Grafik 28: İşgücünün İktisadi Faaliyet Dalları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Türkiye Toplam	48,4	0,4	12,6	0,4	4,6	9,7	3,3	3,1	17,5
Türkiye Erkek	32,9	0,6	16,0	0,5	7,1	13,1	4,8	3,3	21,6
Türkiye Kadın	75,6	0,0	6,6	0,1	0,2	3,7	0,7	2,8	10,2
İstanbul Toplam	8,1	0,1	31,6	0,4	6,2	18,7	6,4	8,2	20,1
İstanbul Erkek	3,9	0,1	32,8	0,5	8,1	21,0	7,6	6,7	19,0
İstanbul Kadın	20,3	0,0	28,3	0,2	0,7	12,1	2,8	12,3	23,1
Zeytinburnu Toplam	0,2	0,0	46,5	0,3	3,6	19,4	6,0	5,7	18,0
Zeytinburnu Erkek	0,3	0,1	44,3	0,4	4,6	21,6	7,2	4,7	16,7
Zeytinburnu Kadın	0,1	0,0	53,7	0,2	0,4	12,3	2,1	9,0	22,1

Not: Tablo 3'ün notu.

Toplam işgücünün yanı sıra erkek ve kadın işgücünün iktisadi faaliyet dalları itibariyle dağılımına bakıldığında; Türkiye genelinde hem erkek işgücünü ve hem de özellikle kadın işgücünün en fazla bulunduğu iktisadi faaliyet dalı, toplam işgücünde olduğu gibi, *"Ziraat, avcılık ve balıkçılık"* iktisadi faaliyet dalıdır. Ülke genelinde erkek ve kadın işgücünün yine yoğun olduğu ikinci bir alan "*Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler*" iktisadi faaliyet dalıdır.

Hem İstanbul genelinde ve hem de Zeytinburnu'nda erkek ve kadın işgücünün en fazla bulunduğu iktisadi faaliyet alanı ise *"İmalat sanayi"* dir. Yine İstanbul genelinde ve Zeytinburnu'nda erkek işgücünün en fazla bulunduğu iktisadi faaliyet alanı *"Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller"* iken, kadın işgücünün en fazla bulunduğu iktisadi faaliyet alanı ise *"Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler"* faaliyet alanıdır.

Tablo 4: İlçelerdeki İşgücünün İktisadi Faaliyet Dalları İtibariyle Dağılımı (%), (2000)

	1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*	*7*	*8*	*9*	*10*	*11*
Türkiye	100,0	48,4	0,4	12,6	0,4	4,6	9,7	3,3	3,1	17,5	0,1
İl toplamı	100,0	8,1	0,1	31,6	0,4	6,2	18,7	6,4	8,2	20,1	0,2
Büyükşehir toplam	100,0	0,3	0,1	34,1	0,5	5,9	20,7	7,0	9,3	21,9	0,2
Adalar	100,0	0,9	0,1	13,6	0,4	6,9	25,6	8,2	10,6	33,5	0,1
Avcılar	100,0	0,3	0,1	35,8	0,8	6,6	21,4	7,6	6,9	20,3	0,2
Bağcılar	100,0	0,3	0,1	50,2	0,3	6,8	17,4	6,5	3,9	14,3	0,2
Bahçelievler	100,0	0,3	0,1	36,0	0,3	4,9	21,9	7,8	8,6	19,9	0,2
Bakırköy	100,0	0,2	0,1	20,3	0,2	2,4	22,8	10,4	14,0	29,5	0,2
Bayrampaşa	100,0	0,2	0,1	45,8	0,4	3,5	20,2	6,9	5,2	17,6	0,1
Beşiktaş	100,0	0,2	0,1	15,5	0,3	3,3	21,6	5,5	20,2	33,1	0,1
Beykoz	100,0	0,6	0,1	27,9	0,6	7,0	19,5	7,4	10,0	26,7	0,2
Beyoğlu	100,0	0,3	0,1	33,8	0,4	5,1	24,5	7,0	8,4	20,3	0,3
Eminönü	100,0	1,2	0,0	24,7	0,1	3,4	38,9	8,5	4,6	18,3	0,3
Esenler	100,0	0,3	0,0	51,2	0,3	5,2	16,9	5,7	3,3	16,8	0,2
Eyüp	100,0	0,3	0,1	38,9	0,9	4,4	19,1	6,8	7,4	21,8	0,1
Fatih	100,0	0,3	0,1	28,4	0,5	3,9	27,2	6,1	9,7	23,7	0,2
Gaziosmanpaşa	100,0	0,3	0,1	49,8	0,5	5,7	18,8	5,9	4,5	14,2	0,2
Güngören	100,0	0,2	0,1	40,5	0,4	4,4	21,7	7,3	8,0	17,4	0,1
Kadıköy	100,0	0,2	0,1	18,8	0,4	4,7	22,3	7,3	18,7	27,4	0,2
Kağıthane	100,0	0,2	0,1	35,9	0,5	6,8	20,1	7,4	9,0	19,9	0,2
Kartal	100,0	0,4	0,1	31,2	0,7	7,1	20,5	7,3	9,2	23,3	0,2
Küçükçekmece	100,0	0,4	0,1	45,4	0,4	6,2	16,9	6,8	5,7	17,8	0,3
Maltepe	100,0	0,2	0,1	21,7	0,5	7,6	21,1	7,2	12,2	29,2	0,1
Pendik	100,0	0,4	0,2	35,9	0,6	11,9	17,8	6,9	5,6	20,4	0,3
Sarıyer	100,0	1,2	0,1	19,2	0,4	6,6	24,4	7,4	12,6	28,0	0,2
Şişli	100,0	0,3	0,1	25,5	0,3	4,8	21,2	6,3	14,0	27,5	0,2
Tuzla	100,0	1,3	0,2	35,8	0,3	9,3	12,7	5,8	4,7	29,9	0,1
Ümraniye	100,0	0,4	0,1	30,4	0,8	10,7	20,8	8,1	8,1	20,4	0,3
Üsküdar	100,0	0,2	0,1	21,6	0,6	6,2	22,2	8,5	13,9	26,6	0,1
Zeytinburnu	100,0	0,2	0,0	46,5	0,3	3,6	19,4	6,0	5,7	18,0	0,2
İlçe merkezleri	100,0	2,5	0,1	29,7	0,5	15,8	19,1	5,8	4,9	21,3	0,1
Büyükçekmece	100,0	1,3	0,1	25,7	0,4	8,6	20,9	7,0	8,6	27,2	0,1
Çatalca	100,0	4,5	0,6	26,8	0,5	8,4	18,6	6,4	7,3	26,9	0,2
Silivri	100,0	4,3	0,1	22,8	0,6	13,0	25,2	5,1	6,3	22,5	0,1
Sultanbeyli	100,0	1,5	0,1	35,7	0,5	20,1	16,6	5,8	2,8	16,7	0,2
Şile	100,0	7,9	0,2	6,8	1,0	11,6	19,2	5,0	8,7	39,6	0,1
Bucak ve köyler top.	100,0	49,9	0,3	18,8	0,3	6,4	8,2	2,9	2,8	10,4	0,1

Not: Tablo 3'ün notu.

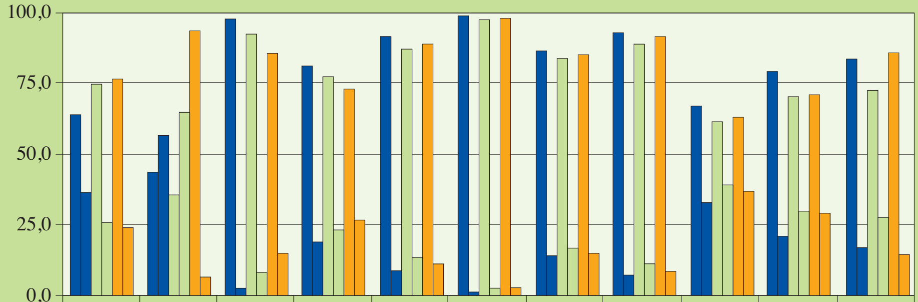
İşgücünün çoğunluğu, Türkiye geneli ile İstanbul'daki bucak ve köylerde "*Ziraat, avcılık ve balıkçılık*" alanında bulunurken, ilçelerin büyük bir çoğunluğunda "*İmalat sanayinde*" bulunmaktadır. İşgücünün büyük bir kısmının imalat sanayinde bulunduğu ilçelerin başında Esenler (%51,2), Bağcılar (%50,2), Gaziosmanpaşa (%49,8), Zeytinburnu (%46,5), Bayrampaşa (%45,8), Küçükçekmece (%45,4), Güngören (%40,5), Eyüp (%38,9), Bahçelievler (%36), Pendik ve Kağıthane (%35,9'ar), Avcılar ve Tuzla (%35,8'er), Sultanbeyli (%35,7), Beyoğlu (%33,8), Kartal (%31,2) ve Ümraniye (%30,4) gelmektedir.

İşgücünün yine büyük bir kısmının "*toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetlerde*" toplandığı ilçeler ise şunlardır; Şile (%39,6), Adalar (%33,5), Beşiktaş (%33,1), Tuzla (%29,9), Bakırköy

(%29,5), Maltepe (%29,2), Sarıyer (%28), Şişli (%27,5), Kadıköy (%27,4), Büyükçekmece (%27,2), Çatalca (%26,9), Beykoz (%26,7) ve Üsküdar (%26,6).

"*Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller*" iktisadi faaliyet alanında ise en yüksek paya Eminönü (%38,9), "*Ulaştırma, haberleşme ve depolama*" faaliyet alanında ise Bakırköy'den (%10,4) sonra yine Eminönü ve Üsküdar (%8,5'er), "*İmalat sanayii*" dalında da en yüksek paya Esenler (%51,2), Bağcılar (%50,2) ve Gaziosmanpaşa'dan sonra Zeytinburnu (%46,5) ilçesi sahip bulunmaktadır.

Grafik 29: İşgücünün İktisadi Faaliyet Dalları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Türkiye Erkek	63,7	43,3	97,2	80,9	91,5	98,4	86,3	92,6	67,3	78,8	83,1
Türkiye Kadın	36,3	56,7	2,8	19,1	8,5	1,6	13,7	7,4	32,7	21,2	16,9
İstanbul Erkek	74,1	35,6	91,9	76,9	86,7	97,1	83,3	88,7	60,9	70,2	72,6,
İstanbul Kadın	25,9	64,4	8,1	23,1	13,3	2,9	16,7	11,3	39,1	29,8	27,4
Zeytinburnu Erkek	76,6	93,3	85,0	73,0	88,5	97,6	85,2	91,6	62,8	71,3	85,4
Zeytinburnu Kadın	23,4	6,7	15,0	27,0	11,5	2,4	14,8	8,4	37,2	28,7	14,6

Not: Tablo 3'ün notu.

İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda işgücünün yaklaşık dörtte üçünü erkekler oluştururken, erkeklerin ülke genelindeki payı daha düşük olup %64 civarındadır.

İşgücünün iktisadi faaliyet dalları itibariyle dağılımına cinsiyet açısından bakıldığında ise, yine genelde tüm iktisadi faaliyet dalları içinde ezici bir çoğunluğu erkeklerin oluşturduğu görülecektir. Bunun tek istisnası ülke ve İstanbul genelindeki "*Ziraat, avcılık ve balıkçılık*" dalıdır. Bu iktisadi faaliyet dalında kadınların oranı hem ülke genelinde (%56,7), hem de İstanbul'da (%64,4) erkeklerden daha fazladır. Zeytinburnu'nda ise tüm iktisadi faaliyet dallarında çoğunluğu erkekler meydana getirmektedir. Ancak, Zeytinburnu'nda kadınların oranının nispeten yüksek olduğu iktisadi faaliyet dallarının başında "*Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri*" (%37,2) ve "*Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler*" (%28,7) ve "*İmalat sanayii*" (%27) gelmektedir.

Tablo 5: İlçelerdeki İşgücünün İktisadi Faaliyet Dalları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

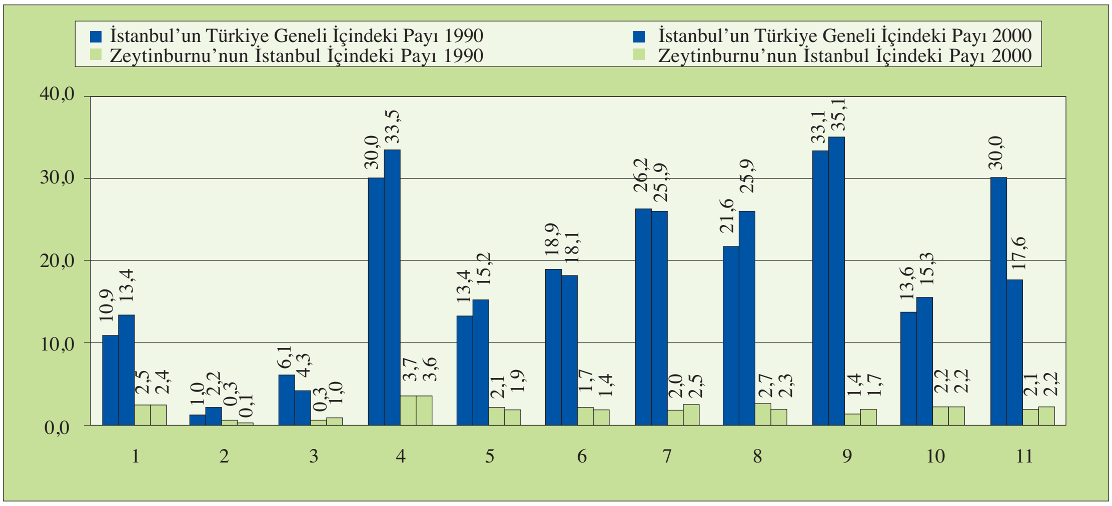
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
Türkiye	64	36	43	57	97	3	81	19	91	9	98	2	86	14	93	7	67	33	79	21	83	17
İl toplamı	74	26	36	64	92	8	77	23	87	13	97	3	83	17	89	11	61	39	70	30	73	27
Büyükşehir toplam	77	23	90	10	87	13	77	23	86	14	97	3	83	17	88	12	60	40	69	31	73	27
Adalar	80	20	98	2	89	11	82	18	96	4	98	2	84	16	90	10	58	42	77	23	100	0
Avcılar	75	25	92	8	81	19	72	28	88	12	97	3	80	20	88	12	63	37	64	36	82	18
Bağcılar	81	19	92	8	94	6	76	24	91	9	98	2	88	12	95	5	70	30	76	24	71	29
Bahçelievler	77	23	89	11	85	15	75	25	86	14	97	3	84	16	89	11	62	38	66	34	73	27
Bakırköy	70	30	92	8	78	22	77	23	71	29	94	6	78	22	71	29	60	40	63	37	62	38
Bayrampaşa	80	20	95	5	94	6	78	22	87	13	98	2	86	14	94	6	62	38	77	23	75	25
Beşiktaş	67	33	90	10	78	22	71	29	77	23	92	8	73	27	70	30	56	44	63	37	72	28
Beykoz	78	22	94	6	89	11	75	25	89	11	97	3	84	16	91	9	64	36	75	25	57	43
Beyoğlu	81	19	95	6	89	11	81	19	90	10	97	3	86	14	89	11	61	39	74	26	67	33
Eminönü	86	14	99	1	100	0	85	15	100	0	99	1	89	11	93	7	68	32	78	22	86	14
Esenler	84	16	94	6	93	7	80	20	95	5	99	1	90	10	96	4	70	30	85	15	79	21
Eyüp	79	21	92	8	96	4	78	22	89	11	96	4	83	17	91	9	59	41	75	25	72	28
Fatih	77	23	97	3	88	12	82	18	79	21	97	3	86	14	86	14	59	41	63	37	67	33
Gaziosmanpaşa	81	19	86	14	95	5	79	21	89	11	98	2	87	13	94	6	64	36	74	26	81	19
Güngören	78	22	97	3	91	9	77	23	85	15	97	3	85	15	91	9	61	39	68	32	82	18
Kadıköy	69	31	93	7	86	14	75	25	75	25	93	7	77	23	80	20	57	43	58	42	74	26
Kağıthane	78	22	94	6	82	18	76	24	89	11	96	4	84	16	91	9	61	39	73	27	69	31
Kartal	76	24	81	19	87	13	76	24	83	17	96	4	80	20	90	10	60	40	67	33	69	31
Küçükçekmece	76	24	83	17	83	17	73	27	88	12	97	3	84	16	89	11	64	36	71	29	67	33
Maltepe	75	25	90	10	84	16	76	24	76	24	96	4	79	21	87	13	57	43	71	29	77	23
Pendik	82	18	94	6	91	9	81	19	90	10	98	2	84	16	94	6	66	34	74	26	65	35
Sarıyer	76	24	95	5	78	22	76	24	87	13	96	4	81	19	89	11	59	41	69	31	72	28
Şişli	71	29	78	22	86	14	71	29	83	17	95	5	78	22	80	20	56	44	67	33	56	44
Tuzla	85	15	78	22	96	4	83	17	87	13	97	3	85	15	94	6	663	37	85	15	74	26
Ümraniye	81	19	76	24	84	16	79	21	90	10	97	3	84	16	93	7	66	34	74	26	82	18
Üsküdar	75	25	95	5	83	17	78	22	85	15	96	4	82	18	87	13	60	40	66	34	77	23
Zeytinburnu	77	23	93	7	85	15	73	27	89	11	98	2	85	15	92	8	63	37	71	29	85	15
İlçe merkezleri	84	16	74	26	95	5	80	20	94	6	99	1	87	13	94	6	69	31	76	24	69	31
Büyükçekmece	77	23	65	35	93	7	78	22	94	6	97	3	81	19	88	12	64	36	68	32	86	14
Çatalca	77	23	78	22	97	3	70	30	96	4	98	2	85	15	92	8	64	36	71	29	63	38
Silivri	77	23	83	17	94	6	74	26	91	9	98	2	79	21	91	9	61	39	66	34	75	25
Sultanbeyli	89	11	53	47	95	5	83	17	96	4	99	1	94	6	99	1	82	18	83	17	65	35
Şile	86	14	99	1	88	13	84	16	86	14	99	1	82	18	88	12	62	38	86	14	67	33
Bucak ve köyler top.	58	42	33	67	98	2	76	24	92	8	98	2	86	14	92	8	68	32	80	20	73	27

Not: Tablo 3'ün notu.

"Ziraat, avcılık ve balıkçılık" iktisadi faaliyet alanında Türkiye, İstanbul geneli ile Bucak ve Köyler hariç, ilçelerin tümünde ve tüm iktisadi faaliyet alanlarında çoğunluğu erkekler oluşturmaktadır. Ancak, "*Mali kurumlar, sigorta taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri*", "*Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler*" ve "*İmalat sanayii*" gibi iktisadi faaliyet dallarında bazı ilçelerde kadınların oranları nispeten yüksektir. Örneğin; kadınların oranları "*Mali kurumlar, sigorta taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri*" ile ilgili iktisadi faaliyet alanında Beşiktaş ve Şişli (%44'er), Maltepe ve Kadıköy (%43'er), Adalar (%42) ve Fatih, Eyüp ve Sarıyer (%41'er), yine "*Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler*" le ilgili iktisadi faaliyet alanında Kadıköy (%42), Bakırköy, Fatih ve Beşiktaş'ta

(%37'şer) ve "*İmalat sanayii*" iktisadi faaliyet alanında Çatalca (%30), Beşiktaş ve Şişli'de (%29) gibi bazı ilçelerde nispeten yüksek bulunmaktadır.

Grafik 30: İktisadi Faaliyet Dalları İtibariyle İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1990-2000)

Not: Tablo 3'ün notu.

İstanbul'un iktisadi faaliyet dalları itibariyle Türkiye içindeki konumuna baktığımızda karşımıza ilginç sonuçlar çıkmaktadır. Şöyle ki, 1990 yılında Türkiye genelindeki toplam işgücünün %13,4'ü İstanbul'da bulunurken, bu oran 2000 yılında biraz daha artıp %13,4'e yükselmiştir. İstanbul'un ülke içindeki payı bazı dallarda oldukça yüksek olup artış gösterirken, bazı dallarda ise düşme eğilimindedir. İstanbul'un ülke içindeki payının arttığı iktisadi faaliyet alanlarının başında; *"İmalat sanayi"* (%30'dan %33,5'e), *"Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri"* (%33,1'den %35,1'e) ve *"Ulaştırma, haberleşme ve depolama"* (%21,6'dan %25,9'a) gelirken, İstanbul'un ülke içindeki payının azaldığı iktisadi faaliyet alanlarının başında ise; *"Toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler"* (%30'dan %17,6'ya) ve *"Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller"* (%26,2'den %25,9'a) gelmektedir.

İstanbul'daki toplam işgücünün yaklaşık %2,5'i Zeytinburnu'nda bulunmakta ve bu oranın 1990-2000 yılları arasında pek değişmediği görülmektedir. Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payının bazı iktisadi faaliyet dallarında düştüğü, bazı alanlarda ise yükseldiği görülmektedir. Fakat, bu düşme ve yükselmelerin çok önemli olmadığı dikkat çekmektedir. Nitekim, Zeytinburnu'nun payı "*Toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller"* (%2'den %2,5'e) ile "*Mali kurumlar, sigorta, taşınmaz mallara ait işler ve kurumları, yardımcı iş hizmetleri*" (%1,4'den %1,7'ye) iktisadi faaliyet alanlarında nispeten yükselirken, "*İmalat sanayii*" (%3,7'den %3,6'ya), "*Elektrik, gaz ve su"* (%2,1'den %1,9'a), *"İnşaat"* (%1,7'den %1,4'e) ve *"Ulaştırma, haberleşme ve depolama" (*%2,7'den %2,3'e) iktisadi faaliyet alanlarında ise payı nispeten azalmıştır.

2. Meslek Grupları İtibariyle İşgücünün Yapısı

İşgücü, iktisadi faaliyet dalları itibariyle ele alındıktan sonra, burada da meslek grupları açısından ele alının değerlendirilecektir. Meslek, belirli bir kişinin statüsüne yahut, iktisadi faaliyet dalına bakılmaksızın, bu kişi tarafından yapılan işe denilmektedir. Şüphesiz, bir kişinin statüsü ve iktisadi faaliyet dalı, o kişinin mesleğini belirleyen en önemli faktördür. Fakat, her üç kavram da birbirinden farklı anlamlar taşımaktadır.

İnsangücü planlaması, eğitim ve sosyal politika açısından işgücünün meslek ana grupları ve her gruba giren meslek dalları itibariyle ele alınmasının gerekli olduğu açıktır. Bir ekonomide mal ve hizmetlerin üretimi kişilerin değişik meslekleri yapmasına bağlıdır. Kişiler üretime teknik eleman, idareci, sekreter, satıcı, çiftçi, nakliyatçı veya işçi olarak katılırlar. Her iktisadi sektörün ve hatta her iktisadi faaliyet kolunun bu mesleklerden bir kaçına veya pek çoğuna ihtiyacı vardır. Sektörlerde beklenen gelişme, işgücünün sadece miktar olarak artışına bağlı değildir. Sektör işgücünün meslekler itibariyle bileşiminin değişmesi de sektör gelişmesinin şartlarından bir diğerini oluşturur.

Bir ülke veya bir bölgenin ekonomik ve sosyal açıdan yapısını anlayabilmek ve belirleyebilmek için o ülke veya o bölgenin işgücünün meslek ana grupları itibariyle dağılımına bakmak gerekmektedir. Ekonomik yönden gelişmiş ülkelerde kazanılması orta ve uzun süreli eğitim sonunda mümkün olan meslek sahiplerinin, toplam işgücü içindeki oranı yüksek olduğu halde az gelişmiş ekonomilerde bu oran düşüktür. Bir ülkenin sosyal kalkınmasının sosyal hizmetlerde yeterli sayıda ve nitelikte personelinin mevcut olması ile mümkün olduğu söylenebilir. Az gelişmiş ülkelerde bu hizmetleri yürütecek mesleki ve teknik elemanların gelişmiş ülkelere nazaran, nüfuslarına kıyasla, yetersiz olduğu bilinen bir gerçektir.

İktisadi faaliyet dallarında olduğu gibi, dağınık çok sayıdaki meslekler de belli gruplar altında toplanmış ve uluslar arası düzeyde standart hale getirilmişlerdir. Bu meslek gruplarını da ana hatlarıyla aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- ✓ *İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler,*
- ✓ *Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri,*
- ✓ *İdari personel ve benzeri çalışanlar,*
- ✓ *Ticaret ve satış personeli,*
- ✓ *Hizmet işlerinde çalışanlar,*
- ✓ *Tarım, hayvancılık ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar,*
- ✓ *Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar,*

Tablo 6: İşgücünün Meslek Dallarına Göre Dağılımı (1990–2000)

1990	Türkiye			İstanbul			Zeytinburnu		
Meslekler	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1	23 381 893	14 973 479	8 408 414	2 539 963	2 076 455	463 508	63 411	51 874	11 537
2	1 281 899	880 741	401 158	237 828	156 555	81 273	3 092	2 044	1 048
3	235 641	218 574	17 067	78 599	71 602	6 997	1 415	1 342	73
4	958 629	634 749	323 880	206 494	115 883	90 611	4 011	2 457	1 554
5	1 310 089	1 215 615	94 474	364 610	330 732	33 878	7 272	6 754	518
6	1 430 191	1 296 758	133 433	265 949	227 300	38 649	6 027	5 359	668
7	12 528 080	5 628 977	6 899 103	132 646	70 623	62 023	543	506	37
8	5 631 671	5 093 017	538 654	1 252 038	1 102 170	149 868	40 978	33 347	7 631
9	5 693	5 048	645	1 799	1 590	209	73	65	8

1990	Türkiye			İstanbul			Zeytinburnu		
Meslekler	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1	25 979 141	16 567 405	9 411 736	3 471 400	2 573 547	897 853	84 278	64 571	19 707
2	1 883 739	1 248 704	635 035	394 578	243 873	150 705	6 591	4 060	2 531
3	366 346	330 218	36 128	92 038	80 030	12 008	1 611	1 458	153
4	1 543 499	934 637	608 862	417 970	218 330	199 640	9 994	5 375	4 619
5	1 603 313	1 386 104	217 209	452 964	375 966	76 998	11 218	9 642	1 576
6	1 939 402	1 675 925	263 477	389 654	312 194	77 460	8 953	7 395	1 558
7	12 593 050	5 459 399	7 133 651	286 722	104 927	181 795	713	699	14
8	6 033 486	5 517 930	515 556	1 434 470	1 235 662	198 808	45 124	35 884	9 240
9	16 306	14 488	1 818	3 004	2 565	439	74	58	16

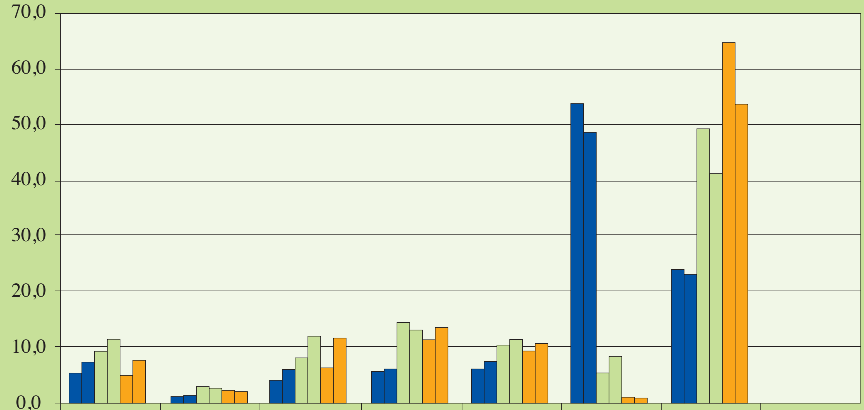
Not: 1)Genel Toplam, 2)İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler, 3)Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri, 4)İdari personel ve benzeri çalışanlar, 5)Ticaret ve satış personeli, 6)Hizmet işlerinde çalışanlar, 7)Tarım, hayvancılık ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar, 8)Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar, 9)Bilinmeyen,

Türkiye ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu ilçesinde işgücünün meslek grupları itibariyle dağılımı bazı alanlarda birbirlerine benzer özelliklere sahipken, bazı meslek dallarında ise tamamen farklı özellikler arz etmektedir. Zaman içinde azalma eğiliminde olmakla birlikte, istihdam içinde en yüksek paya sahip meslek grubu, Türkiye genelinde (%53,6'dan %48,5'e) "*Tarım, hayvancılık ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar*", İstanbul genelinde (%49,3'den %41,3'e) ve Zeytinburnu'nda ise (%64,6'dan %53,5'e) "*Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar*" dır. Görüldüğü üzere, Türkiye genelinde çalışanların yaklaşık yarısı, tarımsal faaliyetlerle ilgili meslek grubundadır. Bu husus, bir ölçüde istihdam politikalarında niçin başarı sağlanamadığını ve toplumun büyük bir kesiminin toprağa bağlı olduğunu gösterdiği gibi, mesleki bilgi, tecrübe ve kabiliyete sahip (vasıflı) insangücü yetersizliğinin ekonomik gelişmeyi hızlandırmakta ve verimliliği arttırmakta nasıl bir darboğaz teşkil ettiğini de göstermektedir.

Türkiye ve İstanbul geneliyle Zeytinburnu ilçesinde; *"İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler"*, *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* ve *"Hizmet işlerinde çalışanlar"* la ilgili meslek dallarında işgücünün payı zaman içinde artış göstermektedir. Nitekim, *"İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler"* le ilgili alanda işgücünün payı Türkiye genelinde %5,5'den %7,3'e, İstanbul genelinde %9,4'den

%11,4'e ve Zeytinburnu'nda ise %4,9'dan %7,8'e, *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* la ilgili meslek dalının payı ülke genelinde %4,1'den %5,9'a, İstanbul genelinde %8,1'den %12'ye ve Zeytinburnu'nda %6,3'den %11,9'a, *"Hizmet işlerinde çalışanlar"* la ilgili meslek dalının payı da ülke genelinde %6,1'den %7,5'e, İstanbul genelinde %10,5'den %11,2'ye ve Zeytinburnu'nda ise %9,5'den %10,6'ya yükselmiştir.

Grafik 31: İşgücünün Meslek Dallarına Göre Dağılımı (%), (1900–2000)

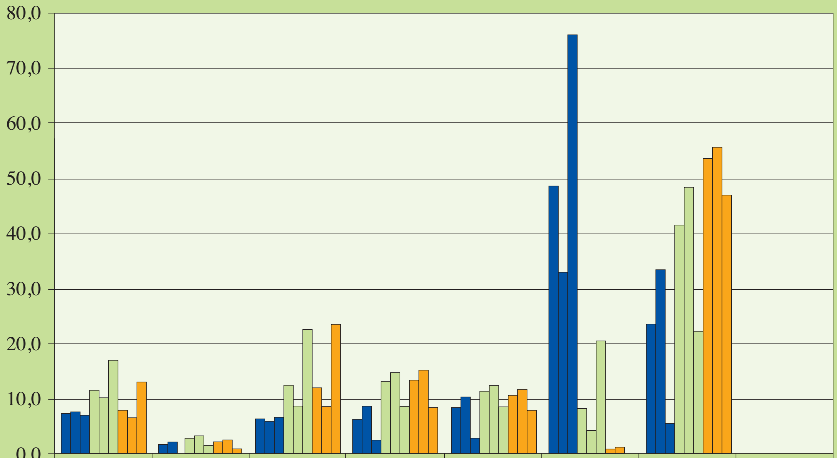
	2	3	4	5	6	7	8	9
Türkiye 1990	5,5	1,0	4,1	5,6	6,1	53,6	24,1	0,0
Türkiye 2000	7,3	1,4	5,9	6,2	7,5	48,5	23,2	0,1
İstanbul 1990	9.4	3,1	8,1	14,4	10,5	5,2	49,3	0,1
İstanbul 2000	11.4	2,7	12,0	13,0	11,2	8,3	41,3	0,1
Zeytinburnu 1990	4.9	2,2	6,3	11,5	9,5	0,9	64,6	0,1
Zeytinburnu 2000	7.8	1,9	11,9	13,3	10,6	0,8	53,5	0,1

Not: Tablo 6'nın notu.

İşgücünün meslek grupları itibariyle dağılımında en düşük paya hem ülke (%1'den %1,4'e) ve İstanbul genelinde (%3,1'den %2,7'ye) hem de Zeytinburnu ilçesinde (%2,2'den %1,9'a) "*Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri*" grubu sahip olmaktadır. Bu grup içinde yer alan girişimcilerin özellikle istihdam oluşturmadaki rolleri dikkate alındığında, bu grubun payının arttırılması gereği açıkça ortaya çıkmaktadır.

İşgücünün meslekler itibariyle dağılımında, Zeytinburnu ilçesi Türkiye geneline göre daha nitelikli bir yapı arzederken, İstanbul ile nispeten benzer özellikler göstermektedir. Nitekim, "*İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler*", "*İdari personel ve benzeri çalışanlar*", "*Ticaret ve satış personeli*" ve "*Hizmet işlerinde çalışanlar*" la ilgili meslek dallarındaki işgücünün oranları İstanbul ve Zeytinburnu ilçesinde birbirine oldukça yakın iken, oranlar Türkiye genelindeki oranların üzerindedir.

Grafik 32: İşgücünün Meslek Dallarına Göre Dağılımı (%), (2000)

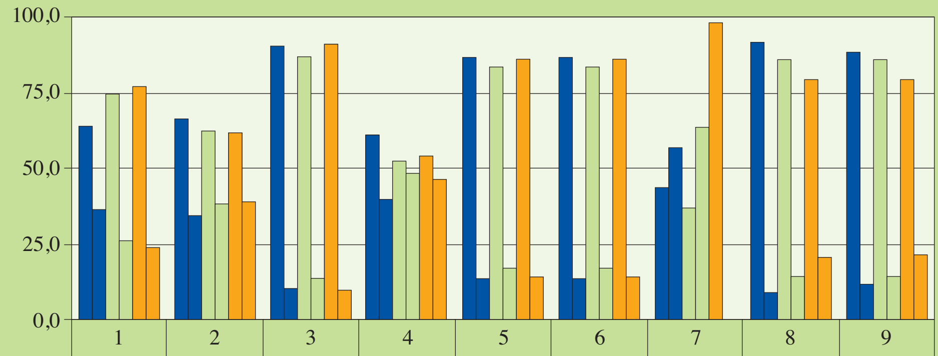
	2	3	4	5	6	7	8	9
Türkiye Toplam	7,3	1,4	5,9	6,2	7,5	48,5	23,2	0,1
Türkiye Erkek	7,5	2,0	5,6	8,4	10,1	33,0	33,3	0,1
Türkiye Kadın	6,7	0,4	6,5	2,3	2,8	75,8	5,5	0,0
İstanbul Toplam	11,4	2,7	12,0	13,0	11,2	8,3	41,3	0,1
İstanbul Erkek	9,5	3,1	8,5	14,6	12,1	4,1	48,0	0,1
İstanbul Kadın	16,8	1,3	22,2	8,6	8,6	20,2	22,1	0,0
Zeytinburnu Toplam	7,8	1,9	11,9	13,3	10,6	0,8	53,5	0,1
Zeytinburnu Erkek	6,3	2,3	8,3	14,9	11,5	1,1	55,6	0,1
Zeytinburnu Kadın	12,8	0,8	23,4	8,0	7,9	0,1	46,9	0,1

Not: Tablo 6'nın notu.

Toplam işgücünün yanı sıra erkek ve kadın işgücünün meslek dalları itibariyle dağılımına bakıldığında; Türkiye genelinde hem erkek işgücünün ve hem de özellikle kadın işgücünün en fazla bulunduğu meslek dalı, *"Tarım, hayvancılık ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar"* la ilgili meslek dalıdır.

İstanbul geneli ve Zeytinburnu'nda erkek işgücünün en fazla bulunduğu meslek dalı *"Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar"* iken, kadın işgücünün en yoğun bulunduğu meslek dalı ise İstanbul genelinde *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* iken, Zeytinburnu'nda ise yine *"Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar"* la ilgili meslek dalıdır. Nitekim, erkek işgücünün payı *"Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar"* meslek dalında İstanbul genelinde %33, Zeytinburnu'nda %55,6 iken, kadın işgücünün payı İstanbul genelinde *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* la ilgili meslek dalında %22,2, Zeytinburnu'nda *"Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar"* la ilgili meslek dalında ise %46,9'dur.

Grafik 33: İşgücünün Meslek Dalları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Türkiye Erkek	63,8	66,3	90,1	60,6	86,5	86,4	43,4	91,5	88,9
Türkiye Kadın	36,2	33,7	9,9	39,4	13,5	13,6	56,6	8,5	11,1
İstanbul Erkek	74,1	61,8	87,0	52,2	83,0	80,1	36,6	86,1	85,4
İstanbul Kadın	25,9	38,2	13,0	47,8	17,0	19,9	63,4	13,9	14,6
Zeytinburnu Erkek	76,6	61,6	90,5	53,8	86,0	82,6	98,0	79,5	78,4
Zeytinburnu Kadın	23,4	38,4	9,5	46,2	14,0	17,4	2,0	20,5	21,6

Not: Tablo 6'nın notu.

Türkiye ve İstanbul genelinde *"Tarım, hayvancılık ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar"* hariç, diğer tüm meslek dallarında çoğunluğu erkekler oluşturmaktadır. Ancak, kadınların nispeten yüksek olduğu meslek dalları da bulunmaktadır. Örneğin, kadınların oranının nispeten yüksek olduğu meslek dalları ülke genelinde *"Tarım, hayvancılık ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar"* (%39,4), *"İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler"* (%33,7), İstanbul genelinde *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* (%47,8) ve *"İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler"* (%38,2) iken, Zeytinburnu'nda ise *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* (%46,2) ve *"İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler"* (%38,4) dir. Görüldüğü üzere kadınların nispeten yüksek bulunduğu meslek dalları hem ülke ve İstanbul genelinde ve hem de Zeytinburnu'nda *"İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler"* ile *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* dır. Ancak, *"İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler"* de kadınların oranının İstanbul ve özellikle ülke geneline göre Zeytinburnu'nda daha yüksek, *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* la ilgili meslek dalında ise ülke geneline ve Zeytinburnu'na nispeten İstanbul genelinde daha yüksek olduğu da görülmektedir.

Grafik 32: İşgücünün Meslek Dallarına Göre Dağılımı (%), (2000)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Türkiye	100,0	7,3	1,4	5,9	6,2	7,5	48,5	23,2	0,1
İl Toplam	100,0	11,4	2,7	12,0	13,0	11,2	8,3	41,3	0,1
Büşük Şehir Toplam	100,0	12,8	2,9	13,6	14,6	12,1	0,5	43,5	0,1
Adalar	100,0	16,6	4,8	11,2	17,7	15,2	3,0	31,5	0,1
Avcılar	100,0	12,7	2,9	13,7	15,1	11,9	0,5	43,2	0,1
Bağcılar	100,0	5,6	1,7	9,6	11,0	11,1	0,4	60,5	0,2
Bahçelievler	100,0	12,3	3,5	14,1	16,0	11,2	0,3	42,5	0,1
Bakırköy	100,0	25,4	7,6	15,6	18,1	12,6	0,7	19,9	0,0
Bayrampaşa	100,0	6,7	2,6	11,3	13,9	12,0	0,3	53,2	0,1
Beşiktaş	100,0	28,6	6,9	15,9	17,9	13,7	0,3	16,8	0,0
Beykoz	100,0	10,9	2,8	15,2	13,1	14,3	1,0	42,5	0,1
Beyoğlu	100,0	10,5	2,1	12,5	13,8	16,3	0,3	44,3	0,1
Eminönü	100,0	9,6	1,7	10,1	17,4	24,4	1,2	35,4	0,2
Esenler	100,0	4,0	1,6	8,1	11,0	9,9	0,4	64,9	0,1
Eyüp	100,0	9,0	1,8	14,2	12,5	11,9	0,4	50,1	0,1
Fatih	100,0	15,2	2,8	15,5	19,1	11,8	0,3	35,2	0,1
Gaziosmanpaşa	100,0	5,8	1,8	10,0	12,8	9,5	0,4	59,6	0,1
Güngören	100,0	10,7	2,9	13,6	16,2	9,7	0,2	46,4	0,1
Kadıköy	100,0	26,7	5,2	17,3	19,3	10,9	0,2	20,3	0,0
Kağıthane	100,0	8,5	1,7	13,2	11,9	15,1	0,3	49,0	0,1
Kartal	100,0	13,1	2,7	15,4	14,2	12,7	0,5	41,2	0,1
Küçükçekmece	100,0	8,4	2,0	12,1	11,5	11,8	0,5	53,7	0,1
Maltepe	100,0	15,7	3,2	16,4	16,1	11,3	0,3	36,9	0,1
Pendik	100,0	9,0	1,9	12,5	11,6	11,7	0,5	52,6	0,1
Sarıyer	100,0	14,7	3,5	14,5	15,6	18,2	1,6	31,7	0,1
Şişli	100,0	18,2	3,2	15,7	15,0	15,6	0,3	31,8	0,1
Tuzla	100,0	8,0	1,8	9,5	8,2	9,8	1,7	61,0	0,1
Ümraniye	100,0	9,2	2,0	14,0	13,5	12,6	0,6	48,0	0,1
Üsküdar	100,0	18,7	3,3	16,8	17,2	11,5	0,4	32,0	0,1
Zeytinburnu	100,0	7,8	1,9	11,9	13,3	10,6	0,8	53,5	0,1
İlçe Merkezleri	100,0	7,9	2,2	9,8	11,6	13,0	2,7	52,7	0,1
Büyükçekmece	100,0	14,0	4,8	15,0	14,9	13,1	1,6	36,5	0,1
Çatalca	100,0	11,4	1,6	12,3	11,5	16,0	4,7	42,4	0,1
Silivri	100,0	11,5	2,6	11,6	13,1	16,8	4,6	39,7	0,1
Sultanbeyli	100,0	4,2	1,4	7,6	10,3	11,1	1,6	63,8	0,2
Şile	100,0	11,7	3,2	8,7	10,8	16,3	8,0	41,3	0,0
Bucak ve Köyler top.	100,0	4,4	1,3	4,4	5,3	6,2	50,0	28,4	0,0

Not: Tablo 6'nın notu.

İşgücünün çoğunluğu Türkiye geneli ile İstanbul'daki bucak ve köylerde *"Tarım, hayvancılık ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar"* meslek dalında bulunurken, ilçelerin büyük bir çoğunluğunda *"Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar"* la ilgili meslek dalında bulunmaktadır. İşgücünün büyük bir kısmının *"Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar"* la ilgili meslek dalında bulunduğu ilçelerin başında Esenler (%64,9), Sultanbeyli (%63,8), Tuzla (%61), Bağcılar (%60,5), Gaziosmanpaşa (%59,6), Küçükçekmece (%53,7), Bayrampaşa (%53,2), Pendik (%52,6) ve Eyüp (%50,1) gelmektedir.

İşgücünün yine önemli bir kısmının *"İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler"* de toplandığı ilçelerin başında ise; Beşiktaş (%28,6), Kadıköy (%26,7), Bakırköy (%25,4), Üsküdar (%18,7) ve Şişli (%26,6) gibi ilçeler gelmektedir.

"Hizmet işlerinde çalışanlar" la ilgili meslek alanında ise en yüksek paya Eminönü (%24,4) ve Sarıyer (%18,2), *"Ticaret ve satış personeli*" ile ilgili meslek dalında ise en yüksek paya Kadıköy (%19,3) ve Fatih (%19,1), *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* la ilgili meslek dalında da en yüksek paya Kadıköy (%17,3) ve Üsküdar (%16,8) sahip bulunmaktadır.

Tablo 8: İlçelerdeki İşgücünün Meslek Dalları ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (2000)

	1		2		3		4		5		6		7		8		9	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
Türkiye	64	36	66	34	60	10	61	39	86	14	86	14	43	57	91	9	89	11
İl Toplam	74	26	62	38	87	13	52	48	86	17	80	20	37	63	86	14	85	15
Büşük Şehir Toplam	77	23	61	39	87	13	52	48	83	17	80	20	92	8	86	14	85	15
Adalar	80	20	61	39	82	18	45	55	82	18	86	14	99	1	97	3	89	11
Avcılar	75	25	61	39	90	10	49	51	82	18	74	26	95	5	83	17	88	13
Bağcılar	81	19	68	32	94	6	59	41	89	11	83	17	94	6	83	17	86	14
Bahçelievler	77	23	62	38	91	9	51	49	85	15	80	20	91	9	84	16	88	12
Bakırköy	70	30	59	41	83	17	47	53	77	23	73	27	97	3	89	11	82	18
Bayrampaşa	80	20	66	34	95	5	52	48	87	13	87	13	96	4	84	16	87	13
Beşiktaş	67	33	55	45	76	24	47	53	69	31	73	27	94	6	91	9	66	34
Beykoz	78	22	66	34	87	13	54	46	83	17	82	18	96	4	87	13	83	17
Beyoğlu	81	19	65	35	89	11	55	45	85	15	83	17	94	6	89	11	88	12
Eminönü	86	14	68	32	87	13	71	29	87	13	91	9	98	2	91	9	96	4
Esenler	84	16	71	29	96	4	63	37	91	9	88	12	94	6	86	14	94	6
Eyüp	79	21	65	35	91	9	52	48	85	15	79	21	93	7	87	13	93	7
Fatih	77	23	59	41	89	11	48	52	85	15	83	17	97	3	90	10	85	15
Gaziosmanpaşa	81	19	65	35	95	5	54	46	90	10	82	18	88	12	85	15	86	14
Güngören	78	22	62	38	91	9	50	50	86	14	83	17	97	3	85	15	91	9
Kadıköy	69	31	58	42	80	20	47	53	76	24	74	26	96	4	89	11	78	22
Kağıthane	78	22	65	35	92	8	53	47	84	16	77	23	96	4	85	15	82	18
Kartal	76	24	64	36	88	12	49	51	81	19	77	23	86	14	87	13	84	16
Küçükçekmece	76	24	64	36	90	10	54	46	85	15	80	20	86	14	80	20	81	19
Maltepe	75	25	60	40	85	15	47	53	78	22	76	24	92	8	91	9	81	19
Pendik	82	18	69	31	93	7	56	44	86	14	81	19	95	5	90	10	87	13
Sarıyer	76	24	61	39	81	19	51	49	78	22	76	24	96	4	91	9	88	12
Şişli	71	29	58	42	80	20	48	52	76	24	76	24	83	17	84	16	74	26
Tuzla	85	15	67	33	89	11	52	48	85	15	81	19	83	17	92	8	92	8
Ümraniye	81	19	69	31	92	8	58	42	85	15	82	18	91	19	89	11	83	17
Üsküdar	75	25	61	39	85	15	52	48	82	18	78	22	97	3	90	10	80	20
Zeytinburnu	77	23	62	38	91	9	54	46	86	14	83	17	98	2	80	20	78	22
İlçe Merkezleri	84	16	67	33	92	8	55	45	87	13	86	14	76	24	90	10	91	9
Büyükçekmece	77	23	64	36	89	11	48	52	81	19	81	19	69	31	89	11	100	0
Çatalca	77	23	64	36	91	9	48	52	86	14	81	19	80	20	84	16	100	0
Silivri	77	23	60	40	87	13	44	56	79	21	82	18	84	16	87	13	73	27
Sultanbeyli	89	11	76	24	98	2	68	32	94	6	91	9	58	42	91	9	91	9
Şile	86	14	64	36	84	16	46	54	80	20	88	12	99	1	98	2	100	0
Bucak ve Köyler top.	58	42	67	33	90	10	58	42	86	14	83	17	34	66	87	13	87	13

Not: Tablo 6'nın notu.

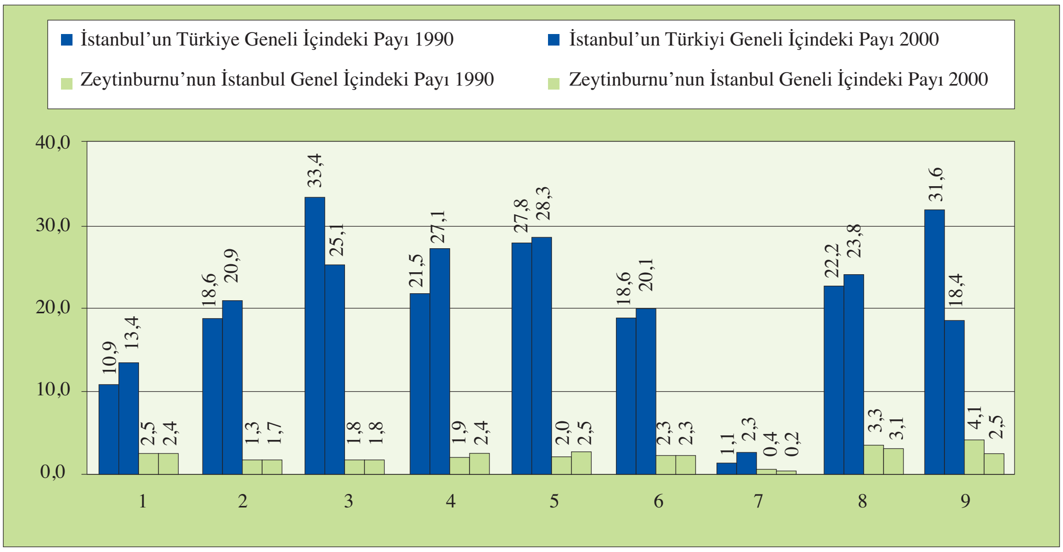
Meslek gruplarının cinsiyet yapısına ilçeler açısından bakıldığında; bazı ilçelerde *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* la ilgili meslek grubu ile Türkiye ve İstanbul geneli ile Bucak ve

Köylerde *"Tarım, hayvancılık ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar"* hariç, diğer tüm meslek dallarında çoğunluğu erkekler oluşturmaktadır. Nitekim, *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* la ilgili mesleklerdeki işgücü içinde kadınların oranı Silivri, Adalar, Şile, Kadıköy, Maltepe, Bakırköy, Beşiktaş, Büyükçekmece, Çatalca, Şişli, Fatih, Avcılar, Kartal ve Güngören'de %50'lerin üzerinde iken, Bahçelievler, Sarıyer, Bayrampaşa, Tuzla, Üsküdar, Eyüp, Kağıthane, Zeytinburnu, Beykoz, Küçükçekmece, Gaziosmanpaşa, Beyoğlu, Pendik, Ümraniye ve Bağcılarda ise %50 ile %40 arasında değişmekte, Esenler, Sultanbeyli ve Eminönü'nde de %40'ların altında kalmaktadır.

Yukarıda belirtilen ilçelerde *"İdari personel ve benzeri çalışanlar"* la ilgili mesleklerin dışında "*Tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar*" la ilgili meslek dalında da kadınların oranı Bucak ve Köylerde (%66,5), İstanbul'da (%63,4) ve Türkiye genelinde (%56,6) %50'lerin üzerindedir.

Diğer taraftan, Beşiktaş, Kadıköy ve Şişli'de "*İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler*", "*Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri*", "*Ticaret ve satış personeli*" ve "*Hizmet işlerinde çalışanlar*" la ilgili meslek dallarında da kadınların oranları nispeten yüksek bulunmaktadır.

Grafik 34: Meslek Grupları İtibariyle İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1990–2000)

Not: Tablo 6'nın notu.

Meslekler itibariyle İstanbul'un Türkiye, Zeytinburnu'nun da İstanbul içindeki konumuna baktığımızda, 1990-2000 yılları arasında İstanbul'un ülke içindeki payının "*İlmi ve teknik elemanlar, serbest meslek sahipleri ve bunlarla ilgili diğer meslekler*" (%18,6'dan 20,9'a), "*İdari personel ve benzeri çalışanlar*" (%21,5'den %27,1'e), "*Ticaret ve satış personeli*" (%27,8'den %28,3'e), "*Hizmet işlerinde çalışanlar*" (%18,6'dan %20,1'e), "*Tarım, hayvancılık ormancılık,*

balıkçılık ve avcılık işlerinde çalışanlar" (%1,1'den %2,3'e) ve "*Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makineleri kullananlar*" (%22,2'den %23,8'e) gibi birçok meslek dalında artmakta, fakat sadece "*Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri*" (%33,4'den %25,1'e) ile ilgili meslek dalında azalmakta olduğu görülmektedir.

İstanbul'daki nüfusun %2,5'ini içinde barındıran Zeytinburnu, İstanbul genelindeki toplam işgücünün de yine %2,5 gibi çok az bir kısmını ihtiva etmektedir. Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payı "*Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri*" (%1,8) ve "*Hizmet işlerinde çalışanlar*" (%2,3) ile ilgili meslek alanlarında yıllar itibariyle aynı kalıp değişmezken, "*Ticaret ve satış personeli*" meslek dalında %2'den %2,5'e yükselmiş, diğer meslek dallarında ise azalmıştır.

3. İşgücünün Sektörler İtibariyle Yapısı

Bir ülkenin veya bir bölgenin işgücü yapısına sektörler itibariyle bakıp, o ülke veya bölgenin iktisadi faaliyet dalları ve meslek grupları hakkında az çok bir fikir edinilebileceği gibi, tam tersi durumda yani, o ülke veya bölgenin iktisadi faaliyet dalları ve meslek gruplarına da bakarak o ülke veya bölgenin sektörel yapısı hakkında da bilgi sahibi olunabilir.

Geleneksel olarak tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere üç ana sektör bulunmaktadır. Bilginin artan önemi nedeniyle bu üç sektöre son yıllarda bir dördüncü sektör olarak "bilgi sektörü" de eklenmektedir. İşgücünün sektörler itibariyle dağılımı, aynı zamanda ülkelerin gelişmişlik düzeyini de göstermektedir. Nitekim, gelişmemiş veya azgelişmiş ülkelerde işgücünün çoğunluğu tarım sektöründe bulunurken, günümüzde ileri derecede gelişmiş ülkelerde ise işgücünün büyük bir çoğunluğu hizmet sektöründe yer almaktadır. Çalışmanın bu kısmında, işgücünün yapısı sektörler itibariyle ele alınıp incelenecektir. İşgücünün sektörel dağılımı, ekonominin istihdam yaratma kapasitesinin değerlendirilmesinde çok önemli bir boyutu oluşturmaktadır. Ayrıca, işgücünün sektörel dağılımı, ülkenin ekonomik gelişme düzeyini de göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarından itibaren sanayileşme, ülkenin temel kalkınma politikası olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında sanayi sektörünün toplam istihdam içindeki payı sadece %4,6 idi. Türkiye'deki ikinci büyük sanayileşme döneminin başları olan, 1960'lara gelindiğinde sanayinin istihdam payı %11,5'e yükselmiştir[16]. 2000 yılına gelindiğinde ise, aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, ülke genelindeki sanayi sektörünün payı ancak %18'lere ulaşabilmiştir. Bu oranın, AB ortalamasının (yaklaşık %30) çok altında olduğu görülmektedir[17]. Fakat, ülke genelindeki bu yapının aksine, İstanbul geneli ile Zeytinburnu ilçesindeki durum özellikle farklılık arzetmekte olup, sanayi sektörünün istihdamdaki payı Zeytinburnu'nda ve bilhassa İstanbul'da ülke genelinden daha yüksek bulunmaktadır.

---

[16] Hacer Ansal (ve diğerleri); ***Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve İşsizlik***, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, 2000, s. 30.

[17] TİSK; ***Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde AB Ülkeleri ve Diğer Aday Ülkeler Karşısında Türkiye'nin Durumu***, Ankara: TİSK Yayın No. 202, 2000, s. 70.

Yukarıda da belirtildiği üzere bir ülkenin ekonomik gelişme düzeyi ile işgücünün sektörler itibariyle dağılımı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Şöyle ki, ekonomik gelişmenin ilk dönemlerinde işgücünün büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe bulunur. Ekonomik gelişme düzeyi arttıkça, bir taraftan sanayileşme ve diğer taraftan da şehirleşme oranları da artmaya başlar. Sanayileşmenin hızlanması, tarım kesiminde de makineleşmenin artmasına neden olur. Şehirlerde sanayileşmenin, kırsal kesimde de makineleşmenin artması (başka faktörlere ilaveten) nüfusun kırsal kesimden şehirlere yoğun şekilde hareket etmesine neden olur. Şehir nüfusun artması, şehirlerde özellikle sağlık, eğitim, bankacılık, alışveriş gibi hizmetlerle ilgili sektörleri ortaya çıkarır. Bu defa işgücü sanayi kesiminden hizmetler sektörüne yönelir. İşgücünün sektörler arasındaki bu hareketine ise çalışma ekonomisi literatüründe "üç sektör kanunu" denmektedir [18].

Günümüzde, önde gelen sanayileşmiş ülkelerde tarımda çalışanların işgücü içindeki payı %3-4'e inmiştir. Sanayide çalışanların payı ise %30-35'lere kadar yükseldikten sonra gerilemeye başlamıştır. Bu gerilemenin en ileri örneklerinden biri olan ABD'de sanayi sektörünün işgücü içindeki payı halen %25 civarındadır. Sanayi sektörünün belkemiğini oluşturan imalat sanayinde gelişme daha dramatik bir durumdadır. İmalat sanayii istihdamının toplam istihdamdaki payı 1970 yılında %28 iken, bu oran 1994 yılında %18'in altına düşmüştür. Bu ülkedeki hizmet sektörünün payı ise %70'i aşmıştır. Avrupa'da ise halen her 5 çalışandan 1'i imalat sanayiinde istihdam edilmektedir[19].

Tablo 9: İşgücünün Sektörlere Göre Dağılımı (1990–2000)

1990	*Türkiye*			*İstanbul*			*Zeytinburnu*		
Sektörler	***Toplam***	***Erkek***	***Kadın***	***Toplam***	***Erkek***	***Kadın***	***Toplam***	***Erkek***	***Kadın***
Toplam	23 381 893	14 973 479	8 408 414	2 539 963	2 076 455	463 508	63 411	51 874	11 537
Tarım	12 547 796	5 647 330	6 900 466	130 322	68 318	62 004	385	351	34
Sanayi	4 177 106	3 598 756	578 350	1 077 751	907 161	170 590	34 998	26 981	8 017
Hizmetler	6 656 991	5 727 393	929 598	1 331 890	1 100 976	230 914	28 028	24 542	3 486

2000	*Türkiye*			*İstanbul*			*Zeytinburnu*		
Sektörler	***Toplam***	***Erkek***	***Kadın***	***Toplam***	***Erkek***	***Kadın***	***Toplam***	***Erkek***	***Kadın***
Toplam	25 997141	16 567 405	9 429 736	3 471 400	2 573 547	897 853	84 278	64 571	19 707
Tarım	12 576 827	5 443 771	7 133 056	282 317	100 484	181 833	208	194	14
Sanayi	4 666 606	4 011 927	654 679	1 332 051	1 069 528	262 523	42 576	31 880	10 696
Hizmetler	8 753 708	7 111 707	1 642 001	1 857 032	1 403 535	453 497	41 494	32 497	8 997

Zamanla payı azalmakla birlikte, ülkemizde halen işgücünün yarıya yakın bir kısmı tarım sektöründe bulunmaktadır. Türkiye genelinde tarım sektörünün payının düşmesine karşın, İstanbul genelinde bu oran düşük olmasına rağmen az da olsa artma eğilimindedir. Nitekim, 1990-2000 yılları arasında toplam işgücü içinde tarımın payı ülke genelinde %53,7'den %48,4'e düşerken, İstanbul genelinde ise %5,1'den %8,1'e yükselmiştir. İstanbul genelinde tarımın payının artmasını balıkçılıkla ilgili faaliyetlerin bu ilde artmasına bağlamak mümkündür. Zeytinburnu'nda ise tarımın payı yok denecek kadar azdır.

[18] Zaim, ***a.g.e.***, s. 132.
[19] Gürsel- Ulusoy; ***a.g.e.***, s. 17..

Sanayinin payı Türkiye genelinde (%17,9'dan %18'e), çok düşük oranda da olsa, yükselirken, İstanbul geneli (%42,4'den %38,4'e) ile Zeytinburnu'nda (%55,2'den %49,4'e) ise düşmektedir.

Toplam işgücünün sektörler itibariyle dağılımındaki benzer özellikleri aynı şekilde toplam erkek ve toplam kadın işgücünün dağılımında da görebilmekteyiz.

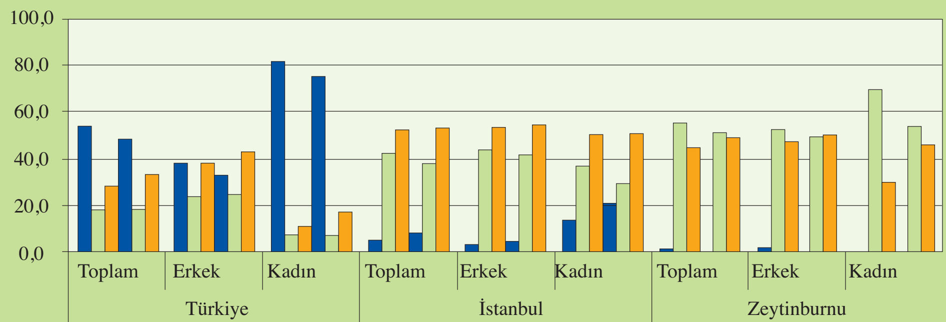
İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda sanayinin payındaki düşmeye karşılık, hizmetler sektörü hem ülke ve İstanbul genelinde ve hem de Zeytinburnu'nda artış göstermektedir. Ancak, hizmetler sektöründeki bu gelişmenin, günümüzün ileri derecede gelişmiş ülkelerindeki bilgi toplumunun özelliklerine uygun bir gelişme olduğunu söylemek de mümkün değildir. Hizmetler sektöründeki bu yığılma, kendini daha çok marjinal ve enformel sektörlerde göstermektedir. Dolayısıyla, hizmetler sektöründeki bu gelişme ve yığılma, sağlıklı ve verimli olmaktan uzak olup yapay bir özellik arz etmektedir. Bu sektörlerdeki işgücünün ise genelde niteliksiz olduğu bilinmektedir.

Sanayi sektöründeki işgücünün payı ülke ve İstanbul geneline göre Zeytinburnu'nda daha yüksekken, hizmetler sektörünün payı ise en yüksek paya İstanbul genelinde, en düşük paya ise ülke geneline sahip bulunmaktadır.

İşgücünün sektörler itibariyle dağılımı, ülkemizde her ne kadar tarımdan sanayiye ve hizmetlere doğru bir gelişme gösterse de, hala gelişme halindeki bir ülkenin istihdam özelliklerini yansıttığı görülecektir. Türkiye'de son yıllardaki yapısal değişmelere, sanayileşme ve şehirleşme politikalarına rağmen, tarım kesimi istihdamdaki önemini korumaya devam etmektedir.

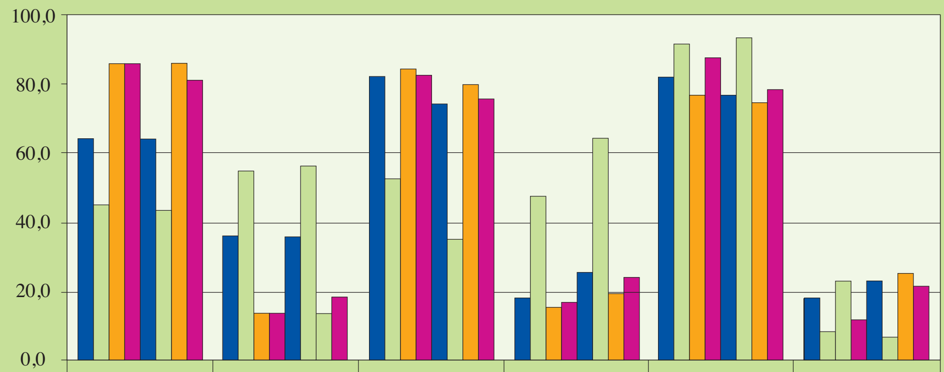
Görüldüğü üzere, işgücünün sektörler itibariyle dağılımı Türkiye genelinde gelişmekte olan ülkelerin özelliklerini gösterirken, İstanbul ve özellikle Zeytinburnu'nun yapısı sanayileşmiş ülkelerin özelliklerini yansıtmaktadır.

Grafik 35: İşgücünün Sektörler ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1990-2000)

	Türkiye Toplam	Türkiye Erkek	Türkiye Kadın	İstanbul Toplam	İstanbul Erkek	İstanbul Kadın	Zeytinburnu Toplam	Zeytinburnu Erkek	Zeytinburnu Kadın
1990 Tarım	53,7	37,7	82,1	5,1	3,3	13,4	0,6	0,7	0,3
1990 Sanayi	17,9	24,0	6,9	42,4	43,7	36,8	55,2	52,0	69,5
1990 Hizmetler	28,5	38,3	11,1	52,4	53,0	49,8	44,2	47,3	30,2
2000 Tarım	48,4	32,9	75,6	8,1	3,9	20,3	0,2	0,3	0,1
2000 Sanayi	18,0	24,2	6,9	38,4	41,6	29,2	50,5	49,4	54,3
2000 Hizmetler	33,7	42,9	17,4	53,5	54,5	50,5	49,2	50,3	45,7

Grafik 36: İşgücünün Sektörler ve Cinsiyete Göre Dağılımı (%), (1990–2000)

	Türkiye Erkek	Türkiye Kadın	İstanbul Erkek	İstanbul Kadın	Zeytinburnu Erkek	Zeytinburnu Kadın
1990 Toplam	64,0	36,0	81,8	18,2	81.8	18,2
1990 Tarım	45,0	55,0	52,4	47,6	91.2	8,8
1990 Sanayi	86,2	13,8	84,2	15,8	77.1	22,9
1990 Hizmetler	86,0	14,0	82,7	17,3	87.6	12,4
2000 Toplam	63,7	36,3	74,1	25,9	76.6	23,4
2000 Tarım	43,3	56,7	35,6	64,4	93.3	6,7
2000 Sanayi	86,0	14,0	80,3	19,7	74.9	25,1
2000 Hizmetler	81,2	18,8	75,6	24,4	78.3	21,7

1990-2000 yılları arasında hem Türkiye ve İstanbul genelinde ve hem de Zeytinburnu'nda işgücü içinde kadınların oranı, 2000 yılı Zeytinburnu tarım sektörü hariç, toplam işgücünde ve diğer tüm sektörlerde artış göstermektedir. Ancak, kadınların oranındaki bu artışa rağmen, tarım sektöründe 1990 ve 2000 yılları Türkiye ile 2000 yılı İstanbul verileri hariç, yine de çoğunluğu erkekler oluşturmaktadır. Toplam işgücü içinde kadınların oranı Zeytinburnu ve İstanbul'da artış gösterirken, ülke genelinde hemen hemen aynı kalmıştır. 1990 yılında ülke genelinde tarım sektöründeki istihdamın %55'ini kadınlar oluştururken, kadınların oranı 2000 yılında %56,7'ye yükselmiştir. İstanbul'da ise aynı yıllar arasında İstanbul'da tarım sektöründeki kadınların oranı %47,6'dan %64,4'e yükselmiştir. Buna karşılık, erkeklerin oranı sanayi sektöründe oldukça yüksektir. Hizmetler sektörüne gelince, erkeklerin oranı bu sektörde de yüksek olmasına rağmen, sanayi sektörüne göre nispeten biraz daha düşük olup, kadınların oranı artış göstermektedir. Örnek vermek gerekirse, 2000 yılı itibariyle, sanayi sektöründeki işgücünün ülke genelinde %14'ünü, İstanbul'da %19,7'sini ve Zeytinburnu'nda da %25,1'ini kadınlar meydana getirmektedir. Hizmetler sektöründeki işgücünün de Zeytinburnu'nda %21,7'sini, İstanbul genelinde dörtte birini (%24,4) ve Türkiye genelinde ise %18,8'ini kadınlar teşkil etmektedir.

Tablo 10: İlçelerdeki İşgücünün Sektörler İtibariyle Dağılımı (%), (2000)

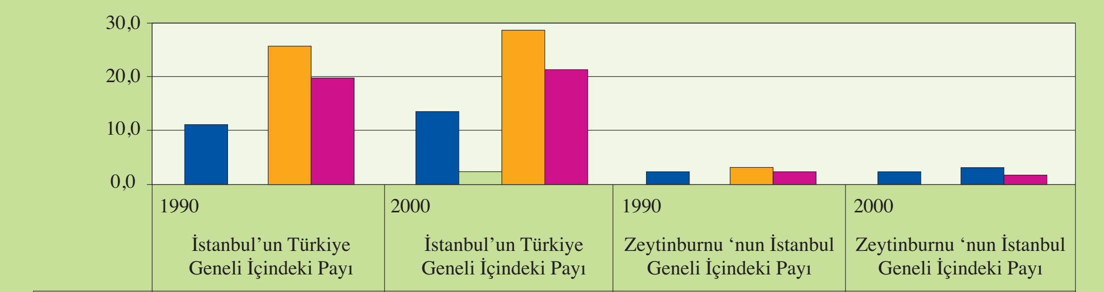
	Toplam	*Tarım*	*Sanayi*	*Hizmetler*
Türkiye	100,0	48,4	18,0	33,7
İl Toplam	100,0	8,1	38,4	53,5
Büyükşehir Toplam	100,0	0,3	40,6	59,1
Adalar	100,0	0,9	21,0	78,1
Avcılar	100,0	0,3	43,2	56,4
Bağcılar	100,0	0,3	57,4	42,3
Bahçelievler	100,0	0,3	41,3	58,4
Bakırköy	100,0	0,2	23,0	76,8
Bayrampaşa	100,0	0,2	49,8	50,0
Beşiktaş	100,0	0,2	19,2	80,6
Beykoz	100,0	0,6	35,6	63,8
Beyoğlu	100,0	0,3	39,4	60,4
Eminönü	100,0	1,2	28,3	70,5
Esenler	100,0	0,3	56,7	42,9
Eyüp	100,0	0,3	44,4	55,3
Fatih	100,0	0,3	32,8	67,0
Gaziosmanpaşa	100,0	0,2	56,1	43,6
Güngören	100,0	0,2	45,4	54,4
Kadıköy	100,0	0,2	23,9	75,8
Kağıthane	100,0	0,2	43,3	56,5
Kartal	100,0	0,4	39,1	60,4
Küçükçekmece	100,0	0,4	52,1	47,5
Maltepe	100,0	0,2	29,9	69,9
Pendik	100,0	0,4	48,6	51,0
Sarıyer	100,0	1,2	26,2	72,5
Şişli	100,0	0,3	30,6	69,1
Tuzla	100,0	1,3	45,6	53,1
Ümraniye	100,0	0,4	42,0	57,6
Üsküdar	100,0	0,2	28,4	71,4
Zeytinburnu	100,0	0,2	50,5	49,2
İlçe Markezleri	100,0	2,5	46,2	51,3
Büyükçekmece	100,0	1,3	34,8	63,9
Çatalca	100,0	4,5	36,3	59,3
Silivri	100,0	4,3	36,5	59,2
Sultanbeyli	100,0	1,5	56,4	42,1
Şile	100,0	7,9	19,6	72,5
Bucak ve Köyler Toplam	100,0	49,9	25,7	24,4

Toplam işgücü içinde tarımın payı ülke genelinde (%48,4) ve İstanbul'daki bucak ve köylerde (%49,9) oldukça yüksek iken, İstanbul ilçelerinin hiçbirinde %10'ların, hatta büyük bir çoğunluğunda %1'lerin üzerinde değildir. Nitekim, bu oran en yüksek düzeye Şile (%7,9), Çatalca (%4,5) ve Silivri'de (%4,3) sahipken, Sultanbeyli, Büyükçekmece, Tuzla, Sarıyer ve Eminönü'nde %1'in üzerinde, diğer ilçelerde ise %1'lerin altındadır.

Toplam işgücü içinde sanayinin payı ise özellikle Bağcılar (%57,4), Esenler (%56,7), Sultanbeyli (%56,4), Gaziosmanpaşa (%56,1), Küçükçekmece (%52,1) ve Zeytinburnu (%50,5) gibi ilçelerde oldukça yüksek iken, Beşiktaş (%19,2), Şile (%19,6) ve Adalar'da (%21) nispeten düşüktür.

Toplam işgücü içinde hizmetler sektörünün payına gelince; bu oran da özellikle Beşiktaş (%80,6), Adalar (%78,1), Bakırköy (%76,8) ve Kadıköy (%75,8) gibi ilçelerde oldukça yüksek, Sultanbeyli (%42,1), Bağcılar (%42,3), Esenler (%42,9), Gaziosmanpaşa (%43,6) ve Küçükçekmece (%47,5) gibi ilçelerde de nispeten daha düşüktür.

Grafik 37: Sektörler İtibariyle İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1990–2000)

	1990 İstanbul'un Türkiye Geneli İçindeki Payı	2000 İstanbul'un Türkiye Geneli İçindeki Payı	1990 Zeytinburnu 'nun İstanbul Geneli İçindeki Payı	2000 Zeytinburnu 'nun İstanbul Geneli İçindeki Payı
Toplam	10,9	13,4	2,5	2,4
Tarım	1,0	2,2	0,3	0,1
Sanayi	25,8	28,5	3,2	3,2
Hizmetler	20,0	21,2	2,1	2,2

Türkiye genelinde sanayi sektöründeki işgücünün yaklaşık dörtte biri, hizmetler sektöründeki işgücünün de beşte biri İstanbul'da bulunurken, Zeytinburnu'nun İstanbul içindeki payları ise toplam işgücünde azalırken (%2,5'den %2,4'e), hizmetler sektöründe (%2,1'den %2,2'ye) artmakta, sanayi sektöründe (%3,2) aynı kalmaktadır.

III. KISIM:

ZEYTİNBURNU'NDA SEÇİM SONUÇLARINA GÖRE SİYASİ YAPI ve SEÇMEN TERCİHİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER

Çalışmanın bu kısmında Zeytinburnu ilçesindeki siyasi yapı, milletvekili genel seçimleri ve mahalli idareler seçimleri sonuçları çerçevesinde incelenerek, bu bölgede yaşayan seçmenlerin gelecekteki tercihlerine ilişkin saptamalarda bulunulmuştur. Bu değerlendirme yapılırken Türk demokrasisini kesintiye uğratan, seçmenleri belli tercihlerde bulunmaya zorunlu olarak yönelten önemli gelişmeler ile modern ve post modern müdahalelerin etkileri de ele alınmıştır.

Bilindiği gibi, ülkemizde demokrasi, hiç de kısa sayılamayacak bir geçmişe sahip olmasına rağmen, batıda olduğu gibi tüm kurum ve kurallarıyla işlevsellik kazanamamış, demokrasi kültür ve bilinci toplumda ve asıl önemlisi topluma şekil verme anlayışı ile hareket eden bazı gruplarda yerleşememiştir. Üstelik, demokrasi radikal sağ ve radikal sol düşünce mensupları tarafından kendi iktidar hedeflerine ulaşmalarını sağlayan ve bu hedefe ulaşıldıktan sonra da başkasına tanınmaması gereken bir araç olarak görülmüştür. Gerek sık aralıklarla demokratik sistemin kesintiye uğratılması ve gerekse bazı düşünce akımlarının demokrasiye yaklaşımı, ülkede demokrasiye bağlı ve sorunlarını demokratik mekanizmaları harekete geçirerek çözüme kavuşturan bir toplumun oluşumunu engellemiştir.

Halbuki, ülkemizde ilk demokrasi deneyimi Osmanlı Devletinin son dönemlerinde, İkinci Meşrutiyetin ilanı ile yaşanmıştı. II. Meşrutiyet çoğulcu siyasal yaşamın başlangıcıdır. I. Meşrutiyet Anayasasının 1908'de yeniden yürürlüğe konması ve bu Anayasada yapılan değişikliklerle, siyasal, toplumsal ve kültürel anlamda çoğulcu hayat ortaya çıkmaya başlamıştır[1]. 1908-1918 yılları arasında 25 siyasal nitelikli parti ve dernek kurulmuştur. Serbesti ortamı içinde özellikle Balkan şehirlerindeki işçiler örgütlenmeye başlamışlar ve çok sayıda grev hareketleri görülmüştür. Fakat bu serbesti ortamı çok uzun sürmemiş, İttihat ve Terakki Cemiyetinin devlet yönetimini bütünüyle

---

[1] Mustafa Erdoğan; "Türkiye'de Siyasal Sistem ve Demokrasi"; ***Yeni Türkiye***; Sayı. 23-24; Eylül-Aralık 1998; ss. 801-804.

kontrolü altına alma sürecini tamamladığı 23 Ocak 1913 Babıali baskınına kadar, bu dönem Cemiyetin baskısı altında geçmiştir. Baskınla iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki, 1913-1918 yılları arasında süren bir fiil tek parti rejimini kurmuştur[2].

Birinci Dünya Savaşından yenik çıkan Osmanlı Devletinde seçimler, bu Savaştan sonra yeniden yapılmış ve Ocak 1920'de Meclis-i Mebusan tekrar faaliyete başlamıştır. Daha sonra işgal koşulları içinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır. TBMM, Osmanlı'da başlayan demokratik siyasal sürecin bir devamıdır. Çünkü, Türkiye Cumhuriyetinin bu ilk meclisinde, İngilizlerin baskısından kurtulup Anadoluya geçebilen 92 Meclis-i Mebusan üyesi yer almıştır[3].

Ülke işgalden kurtarıldıktan ve Cumhuriyetin ilanından sonra; çok partili siyasal sisteme geçilme yönünde bazı girişimlerde bulunulmuştur. 17 Kasım 1924'de Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 12 Ağustos 1930'da Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. Fakat bu ilk denemeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Doğu Anadolu'da çıkan Şeyh Sait önderliğindeki Kürt isyanı ile ilişkili olduğu gerekçesiyle 3 Haziran 1925'te kapatılırken, Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçişin ikinci provası olarak nitelendirilen ve bizzat Atatürk tarafından arkadaşı Fethi Okyar Beye kurdurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası, Cumhuriyet Halk Partisinin baskıları nedeniyle kurucusu tarafından 17 Kasım 1930'da fesh edilmiştir[4]. Görüldüğü gibi, her iki parti de çok kısa bir süre faaliyette kalabilmiştir. Zaten, 1930'lı yılların başlarından itibaren Avrupa'da faşist ve nasyonal sosyalist partilerin iktidara gelmesi ve otoriter rejimlerin doğuşu ve ardından İkinci Dünya Savaşı koşulları, ülkemizde çok partili demokratik sisteme geçişin 1945 sonrasına kalmasına yol açmıştır. 1923-1945 dönemi, Cumhuriyet Halk Partisinin iktidarda olduğu, tek parti dönemidir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise Türkiye Batılı demokratik ülkeler safında yerine almış ve bu tercihe bağlı olarak da bu ülkelerdeki ekonomik, siyasal ve toplumsal yaşam modelini tesis etmeye başlamıştır. Bu tercihin siyasal alandaki yansıması, demokratik parlamenter sisteme geçiş şeklinde ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde 1950 yılından bugüne kadar toplam 42 seçim yapılmıştır. Bunlardan 14'ü Milletvekili Genel Seçimi, 8'i Milletvekili Ara Seçimi, 12'si Mahalli İdareler Seçimi, 8'i Cumhuriyet Senatosu kısmi Seçimidir. 1950 sonrasında 7 kez de erken seçim yapılmıştır.

Ayrıca, 1961, 1982 ve 1983 yıllarında olmak üzere 3 kez de Anayasa Halkoylaması ve Anayasa değişiklikleri halkoylaması yapılmıştır.

---

[2] Tülay Özüerman; "Türkiye'de Siyasal Partilerin Kurumsallaşması"; ***Yeni Türkiye***; Sayı. 23-24; Eylül-Aralık 1998; ss. 966-969.

[3] Erdoğan; ***a.g.e.***; s. 802.

[4] Özüerman; ***a.g.e.***; ss. 970-972.

1950 yılından beri yapılan 14 milletvekili genel seçiminden 8'inde bir parti tek başına iktidar olmayı başarmıştır. 1950-1960 döneminde Demokrat Parti (DP) 3 kez, 1960-1980 döneminde Adalet Partisi (AP) 2 kez, 1980 sonrasında ise Anavatan Partisi (ANAP) 2 kez tek başına iktidara gelirken, 3 Kasım 2002 seçimi ile Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) tek başına ülke yönetimini üstlenmiştir.

Tablo 1: Tek Partinin İktidar Olduğu Seçimlere İlişkin Temel Göstergeler (1950-2002)

Seçim Yılı	Parti	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı	Seçim Sistemi
1950	Demokrat Parti (DP)	53,3	408	Basit Çoğunluk
1954	Demokrat Parti (DP)	56,6	490	Basit Çoğunluk
1957	Demokrat Parti (DP)	47,3	419	Basit Çoğunluk
1965	Adalet Partisi (AP)	52,9	240	Nispi Seçim (Milli Bakiye)
1969	Adalet Partisi (AP)	46,5	256	Nispi Seçim (Barajsız)
1983	Anavatan Partisi (ANAP)	45,1	212	Nispi Seçim (Çift Barajlı)
1987	Anavatan Partisi (ANAP)	36,3	292	Nispi Seçim (Çift Barajlı)
2002	Adalet ve kalkınma Partisi (AKP)	34,2	363	Nispi Seçim (Ülke Barajlı)

AK Parti, 1965 sonrası seçimlerde en fazla milletvekiline sahip olan partidir. Ancak, AK Parti Meclisteki 550 milletvekilinin 363'ünü temsil eden bir parti olmakla birlikte, geçmiş dönemdeki tek başına iktidar olan partilere göre, en az ay oranı ile iktidar olan parti konumundadır. Bu durum seçim sistemlerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Nitekim, 1965 seçiminde AP'nin %52,9 olan oy oranına karşılık mecliste temsil ettiği sandalye sayısı 240 idi.

Tablo 2: Erken Seçimler (1954-2002)

Yaşama Dönemi	Normal Süresi	Dönem Başı	Dönem Başı	Yaşama Süresi
10	4 yıl	02.05.1954	27.10.1957	3 yıl 5 ay 5 gün
15	4 yıl	14.10.1973	05.06.1977	3 yıl 7 ay 21 gün
17	5 yıl	06.11.1983	29.11.1987	4 yıl 23 gün
18	5 yıl	29.11.1987	20.10.1991	3 yıl 10 ay 21 gün
19	5 yıl	20.10.1991	24.12.1995	4 yıl 2 ay 4 gün
20	5 yıl	24.12.1995	18.04.1999	3 yıl 3 ay 24 gün
21	5 yıl	18.04.1999	03.12.2002	3 yıl 6 ay 16 gün

Ülkemizdeki erken seçimler dönemi 1987 yılından itibaren, 1982 Anayasası ile TBMM'nin yasama dönemlerinin 4 yıldan 5 yıla çıkartılmasından sonra yoğun olarak yaşanmaya başlamış ve bu tarihten sonraki meclislerin hiçbiri 5 yıllık süreyi tamamlayamamıştır. Ülkemizde erken seçimleri gösteren tablo incelendiğinde, 7 erken seçimden 2'si dışındaki 5 erken seçimin 1987 sonrasında gerçekleştiği görülecektir. Üstelik, 1987 sonrasında yasama süresi de önceki dönemdeki sürelere göre giderek azalan bir eğilim göstermiştir.

Diğer taraftan, tek parti yönetiminden çok partili parlamenter demokrasiye 1946 yılında geçebilen ülkemiz önemli sayılabilecek sürelerde koalisyon hükümetleri tarafından yönetilmiştir.

1970'li yılların başlarında başlayan koalisyon dönemi 1980 askeri müdahalesi, 1991-2002 döneminde ülkeyi ekonomik kriz, yolsuzluk ve kaos sarmalına iten ikinci koalisyon dönemi ise 2002 milletvekili genel seçimleri ile sona ermiştir. 1991 yılında 49. T.C. Hükümeti (VII. Demirel Hükümeti) ile başlayan koalisyon hükümetleri 57. T.C Hükümetine (V. Ecevit Hükümeti) kadar devam etmiştir. 1991-2002 yılları arasında ülke 9 ayrı hükümet tarafından yönetilmiştir.[5] Özellikle 1997 yılı 28 Şubat kararları siyasal ve ekonomik istikrarsızlığı, yolsuzluk ve kaosu körüklemiş, ülkenin koalisyon hükümetlerine mahkum olmasında etkili olmuştur. Çünkü bu süreçte, bazı yasal siyasi partilerin hükümet kurmaları, koalisyon partileri içinde yer almaları örtülü olarak yasaklanmış ve halk 1999 milletvekili genel seçimlerinde akredite siyasi partileri tercih etmeye zorlanmıştır.

Ülkemizdeki seçimlere katılan parti sayısı ise genellikle 1990'lı yılların ortalarına kadar çok fazla değildir. İlk dört seçimde seçimlere 3-4 parti girerken, 1965 seçimine 6 parti girmiş, sonraki üç seçimde ise 8'er parti yarışmıştır. 1980 Askeri müdahalesinin fiili yönetimi altındaki 1983 seçimi ve etkisini sürdürdüğü 1990'lı yılların başlarına kadar seçime giren parti sayısı yine sınırlı kalmış, buna karşılık 1995 seçiminden sonra ülkemizde parti enflasyonu yaşanmaya başlamıştır. Nitekim, 1999 milletvekili genel seçimine 20, 2002 seçimine 18 parti katılmıştır[6].

Tablo 3: Seçime Katılan ve TBMM'ye Giren Parti Sayısı (1950-2002)

Seçim Tarihi	Seçimlere Katılan Siyasi Parti Sayısı	TBMM'ye Giren Parti Sayısı
1950	3	3
1954	4	3
1957	4	4
1961	4	4
1965	6	6
1969	8	8
1973	8	7
1977	8	6
1983	3	3
1987	7	3
1991	6	5
1995	12	5
1999	20	5
2002	18	2

Genellikle liste usulü çoğunluk ve barajsız seçim sistemlerinin uygulandığı 1980 öncesi milletvekili seçimlerinde seçime katılan siyasi partilerin tamamı mecliste temsil edilme imkanına kavuşurken, barajlı seçim sisteminin tercih edildiği 1980 sonrası seçimlerde ve de özellikle 1995 seçiminden itibaren seçimlere katılan parti sayısı artmakla birlikte mecliste temsil edilen parti sayısı göreceli olarak azalmıştır. Örneğin, 1999 milletvekili genel seçimlerine katılan 20 partiden 5'i,

5 Türkiye Büyük Millet Meclisi İnternet Sitesiseçim.htm 07.08.2005
6 http://www.belgenet.com/secim/secim-01-06.html 07.08.2005

2002 milletvekili seçimlerinde yarışan 18 partiden ise sadece 2'si TBMM'de temsil edilen partiler olabilmişlerdir.

Her ne kadar seçimlere katılan parti sayısı sınırlı olmakla birlikte ülkemizde farklı görüşleri temsil eden çok sayıda parti kurulmaktadır. 1923-1978 döneminde, diğer bir ifadeyle 1980 askeri müdahalesi öncesine kadar 94 adet, demokratik seçimlerin yeniden yapılmaya başladığı 1983 yılından 1998 yılına kadar ise 97 adet siyasi parti kurulmuştur. 1981 yılında bütün siyasi partilerin faaliyetine son verilmişti. İki yıllık bir geçiş döneminden sonra kurulan 97 partiden Eylül 1998 tarihi itibariyle, 34'ünün tüzel kişiliği devam etmektedir. Kalan 63 partinin, 21'i Anayasa Mahkemesince kapatılmış, 20'si hülle partisi olarak kurulup ömürleri 2-10 gün arasında olmuş ve kendi istekleri ile faaliyetlerine son vermişlerdir. 22 adet siyasi parti ise birleşme veya diğerine katılma kararı ile siyasal yaşamdan çekilmişlerdir[7]. Yine, askeri müdahale dönemlerindeki yasaklar kalktıktan sonra çok sayıda siyasi parti kurulmakta ve bunlar, daha sonra ana eğilimlerde birleşmektedirler. Örneğin 1961 yılında 19, 1983 yılında ise 15 siyasi parti kurulmuştur[8].

Bu genel değerlendirmeden sonra aşağıda, Zeytinburnu halkının, "siyasal tercihleri" ülkemizde kanunla belirlenmiş aralıklarla yapılmakta olan seçimler çerçevesinde incelenerek, seçmen davranışındaki değişim, siyasi parti tercihleri ve siyaset kurumuna bakışları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu amaçla ülkemizde yapılan Milletvekili Genel Seçimleri ve Mahalli İdareler Seçimleri (Belediye Başkanlığı ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri, Belediye Meclis Üyeleri Seçimleri, İl Genel Meclisi Üyeleri Seçimleri) incelenecektir.

A. SEÇMEN SAYISI ve SEÇİMLERE KATILMA EĞİLİMİ

Bir ülkede seçimlerde oy kullanacak seçmen sayısı, seçimlerde oy kullanma ehliyetine sahip seçmen sayısı üzerinde o ülkenin nüfusu temel etkendir. Yine nüfusun demografik özellikleri oy kullanma ehliyetine sahip seçmen sayısı üzerinde belirleyicidir. Kısacası, eğer bir ülkede nüfus miktarı ne kadar çok olursa oy kullanabilecek kişi sayısı da o denli çok olur. Aynı nüfus miktarına sahip iki ülkeden yaşlı nüfus grubu daha fazla ülkede seçmen sayısı, genç nüfusa sahip ülkeden daha fazla olacaktır. Öte yandan, nüfus miktarı ve nüfusun demografik özelliklerinin yanısıra seçimlerde oy kullanan seçmen sayısı, diğer bir ifadeyle seçimlere katılım eğilimi üzerinde ise ülke nüfusunun cinsiyet, eğitim düzeyi ve medeni durum gibi özellikleri etkili olabilmektedir. Bilindiği gibi, kadınların ve eğitim düzeyi düşük bireylerin seçimlere katılım eğilimi düşüktür.

Ülkemizde seçmen yaşı 1995 yılındaki Anayasa değişikliği ile 21'den 18'e indirilmiştir. Bu düzenlemeye rağmen, 18 yaşındaki seçmenler siyasi partiler yasasındaki gerekli düzenleme

[7] Hacı Ali Özhan; "Cumhuriyet Tarihi Boyunca Siyasi Partilerimiz"; ***Yeni Türkiye***; Sayı. 23-24; Eylül-Aralık 1998; ss. 1025-1033

[8] Özhan; a.g.e.; s. 1033

yapılamadığı için 3 Kasım 2002 milletvekili genel seçimine kadar oy kullanma hakkından mahrum kalmışlardır. Bir başka deyişle 3 Kasım 2002 seçimlerinden itibaren diğer koşullara haiz 18 yaşının üzerindeki her Türk vatandaşı oy kullanma hakkına sahip olmuştur. Böylece, ülkemizdeki seçmen sayısında önemli bir artış meydana gelmiştir.

1. Milletvekili Genel Seçimlerinde Seçmen Sayısı ve Seçimlere Katılma Eğilimi

Ülkemizde Milletvekili Genel Seçimleri 5 yılda bir yapılmaktadır. Bu seçimler ile halk, temsili demokrasi gereği parlamentodaki temsilcilerini belirlemektedir. Diğer bir ifade ile halk, merkezi idarenin yönetim yetkisini seçmiş olduğu milletvekillerine bırakmaktadır. Milletvekili genel seçimlerinde seçmen niteliğine haiz tüm vatandaşlarımız oy kullanır. Bu seçimlerde il, ilçe, bucak ve köylerde, sandık bazında belirlenmiş tüm seçmenler oy kullanır.

Tablo 4: Türkiye Genelinde Milletvekili Genel Seçimleri (1961-2002)

	Türkiye				
Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)
1961	12 925 395	10 522 716	10 138 035	81,4	96,3
1965	13 679 753	9 748 678	9 307 563	71,3	95,5
1969	14 788 552	9 516 035	9 086 296	64,3	95,5
1973	16 798 164	11 223 843	10 723 658	66,8	95,5
1977	21 207 303	15 358 210	14 827 172	72,4	96,5
1983	19 767 366	18 238 362	17 351 510	92,3	95,1
1987	26 376 926	24 603 541	23 971 629	93,3	97,2
1991	29 979 123	25 157 089	24 416 666	83,9	96,9
1995	34 155 981	29 101 469	28 126 993	85,2	96,4
1999	37 495 217	32 656 070	31 184 496	87,1	95,5
2002	41 407 027	32 768 161	31 528 783	79,1	96,2

Milletvekili genel seçimleri, 1980 öncesinde her 4 yılda bir yapılmakta iken, 1982 Anayasasında Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin 5 yıl için seçilmesi, milletvekili genel seçimlerinin 5 yıl ara ile yapılması düzenlenmiştir. Bu seçimlerde 550 milletvekili seçilir. Daha önceki yıllarda seçilen milletvekili sayısı daha azdı. 1983 milletvekili genel seçimlerinde 400, 1987 ve 1991 milletvekili genel seçimlerinde 450 milletvekili seçilmiştir. 1995 seçimlerinden itibaren seçilen milletvekili sayısı 550'ye yükseltilmiştir.

Yüksek nüfus artışına sahip olan ülkemizde, nüfusun artışına paralel olarak seçimlerde oy kullanma ehliyetine sahip seçmen kitlesi, sürekli ve hızlı bir biçimde büyümüştür. Seçimlere ilişkin sağlıklı ve düzenli dataların elde edilebildiği 1961 milletvekili genel seçimlerindeki seçmen sayısı 12.925.395'den 3 katın üzerinde artarak 2002 seçiminde 41.407.027'ye çıkmıştır. 1961-2002 döneminde ülke nüfusu 27 milyondan (1960 Genel Nüfus Sayımı) 67.803.927'ye (2000 Genel Nüfus Sayımı) yükselerek 2.4 kat artmıştır. 1961 yılında nüfusun yaklaşık %48'i, 1983 seçiminde ülke nüfusunun %41,3'ü seçmen niteliğine sahip iken, bu oran 2002 milletvekili genel seçimlerinde toplam nüfusun %59,5'ine yükselmiştir. Ülke nüfusuna göre seçmen sayısının

daha fazla artışında, seçmen yaşının 21'den 18'e indirilmesi ve nüfusumuz içinde genç ve orta yaş grubunun giderek ağırlık kazanması, seçmen sayısının artışında ise nüfus artışı başta olmak üzere, seçme yaşının indirilmesi ve giderek orta yaş ağırlıklı bir nüfus yapısına geçilmesi etkili olmuştur denilebilir.

Tablo 5: İstanbul Genelinde Milletvekili Genel Seçimleri (1961-2002)

	İstanbul				
Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)
1961	975 422	725 702	709 873	74,4	97,8
1965	1 010 073	651 474	623 543	64,5	95,7
1969	1 195 896	626 837	600 339	52,4	95,8
1973	1 749 970	1 066 535	1 020 316	60,9	95,7
1977	2 518 737	1 572 729	1 530 966	62,4	97,3
1983	2 525 756	2 289 248	2 178 084	90,6	95,1
1987	3 544 389	3 178 552	3 111 132	89,7	97,9
1991	4 265 566	3 311 756	3 226 010	77,6	97,4
1995	5 243 739	4 319 315	4 170 459	82,4	96,6
1999	6 134 811	5 143 911	4 943 756	83,8	96,1
2002	7 159 151	5 419 062	5 225 026	75,7	96,4

Ülkenin en büyük şehri İstanbul'daki seçmen sayısı ise hem ülke geneline ve hem de Zeytinburnu'ndaki seçmen sayısına göre çok daha hızlı bir şekilde artmıştır. Nitekim, 1961-2002 döneminde İstanbul'daki seçmen sayısı 7 katın üzerinde artmış ve 1961 seçiminde 975.422'den 2002 seçiminde 7.159.151'e yükselmiştir. Aynı dönemde Zeytinburnu'ndaki seçmen sayısı yaklaşık 4 kat artmıştır.

Görüldüğü gibi, İstanbul'daki seçmen sayısı, her iki yerleşim birimine ve özellikle de ülke geneline göre çok daha fazla artmış ve dolayısıyla bu İl, seçim sonuçları üzerinde belirleyici konuma yükselmiştir. Gerçekten, İstanbul'un ülkemizde yapılan seçimlerdeki önem ve etkisi giderek büyümüştür. 1961 seçiminde ülke genelindeki seçmenlerin %7,5'i İstanbul'da yaşarken, bu oran 2002 seçiminde %17,3'e yükselmiştir. Bu niteliği ile İstanbul, seçme ehliyetine sahip her 6 seçmenden birinin yaşadığı bir kentimizdir. Seçmen sayısına bağlı olarak ülke genelinde oy kullanan seçmenlerin-kullanılan oy miktarının ve geçerli olan oyların da %16,5'den fazlası bu şehirdeki seçmenler tarafından kullanılmıştır.

Bu veriler, seçimlerde başarılı olmak isteyen siyasi partilerin seçim bildirgelerine İstanbul'a ilişkin özel bölümler ayırmaları gerektiğini, İstanbul'a ilişkin özel projeler ve politikalar belirlemeleri gerektiğini açıkça göstermektedir.

Tablo 6: Zeytinburnu'nda Milletvekili Genel Seçimleri (1961-2002)

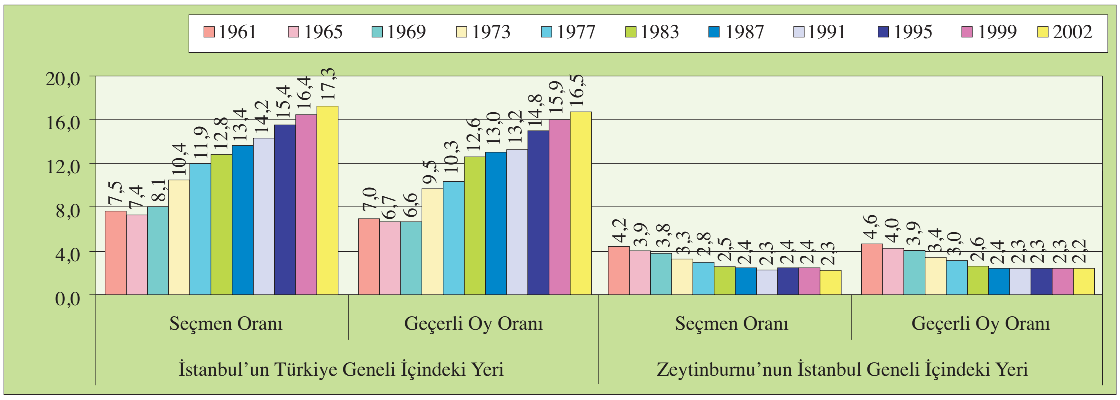
	Zeytinburnu				
Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)
1961	41 379	33 353	32 387	80,6	97,1
1965	39 602	26 756	25 199	67,6	94,2
1969	45 184	25 272	23 572	55,9	93,3
1973	57 846	37 210	34 822	64,3	93,6
1977	71 326	47 655	45 843	66,8	96,2
1983	63 454	58 695	56 161	92,5	95,7
1987	83 897	77 119	75 342	91,9	97,7
1991	98 218	77 036	75 561	78,4	98,1
1995	125 800	100 668	96 543	80,0	95,9
1999	147 597	119 569	114 309	81,0	95,6
2002	162 265	120 132	114 638	74,0	95,4

Sınırları içinde yaklaşık 250 bin kişinin yaşadığı, İstanbul'un orta büyüklükteki ilçelerinden biri olan Zeytinburnu'ndaki seçmen sayısı da, ilçenin nüfus artışına paralel bir şekilde artarak 1961 seçiminde 41.379'dan 2002 seçiminde 162.265'e yükselmiştir. İlçenin seçmen sayısı bir önceki seçime göre en fazla 1995 seçiminde artarak 98.218'den 125.800'e çıkmıştır. Yine, 1995 seçimine göre 1999 seçimlerinde ilçede oy kullanma ehliyetine sahip seçmen sayısı, önemli miktarda artmıştır.

Zeytinburnu'ndaki seçmen sayısı mutlak olarak artmakla birlikte, bu ilçenin İstanbul genelindeki milletvekili genel seçimleri üzerindeki etkisi aksine azalmıştır. Çünkü, İstanbul genelindeki seçmen sayısı, Zeytinburnu'na göre çok daha fazla artmış ve bu ilçenin önemi giderek azalmıştır. Öyle ki, 1961 seçiminde Zeytinburnu ilçesinde, İstanbul genelinde milletvekili genel seçimlerinde oy kullanma niteliğine haiz seçmenlerin %4,2'si ikamet ederken, bu oran 2002 seçiminde %2,3'e inmiştir. İstanbul'un kentleşmesini daha önce tamamlayan merkez ve merkeze yakın ilçelerinin tamamında olduğu gibi, Zeytinburnu'nun da milletvekili seçimlerindeki belirleyiciliği azalmıştır.

2002 milletvekili genel seçimleri çerçevesinde değerlendirdiğimizde, Zeytinburnu 3. bölgedeki (Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Bakırköy, Esenler, Güngören, Küçükçekmece, Zeytinburnu, Büyükçekmece, Çatalca ve Silivri) 11 ilçe içinde Çatalca ve Silivri'den sonra en az seçmen sayısına sahip ilçedir. Bu bölgedeki 2.480.790 seçmenin sadece %6,5'i Zeytinburnu'nda ikamet etmektedir.

Grafik 1: İstanbul ve Zeytinburnu'nun Milletvekili Genel Seçimlerindeki Yeri ve Önemi (1961-2002)

Diğer taraftan, İstanbul seçmeninin bu seçimlerindeki öneminin ortaya konması bakımından, bu ili temsilen seçilen milletvekili sayısı önemli bir göstergedir. Nitekim her ilden halkı parlamentoda temsil edecek milletvekili sayısı, nüfus kıstasına göre belirlenmektedir. Buna göre, İstanbul'da yaşayan seçmen sayısının artışı, bu kentten seçilen milletvekili sayısını da artırmıştır. 1961-2002 yılları arasında yapılan her genel seçimde İstanbul milletvekili sayısı sürekli yükselmiş ve 1961 yılında 31 olan bu sayı, 2002 seçiminde 70'e ulaşmıştır. 1983 seçimlerinde ülke genelinde seçilen 400 milletvekilinin 36'sı (%9), 1987 ve 1991 seçimlerinde seçilen 450'şer milletvekilinden sırasıyla 45 (%10) ve 50'si (%11,1), 1995 ve 1999 seçimlerinde seçilen 550'şer milletvekilinin sırasıyla 61 (%11,1), 69'u (%12,5) ve yine 2002 milletvekili genel seçiminde seçilmiş bulunan 550 milletvekilinin 70'i (%12,7) İstanbul seçmeni tarafından seçilmişlerdir. Aynı dönemde Başkent Ankara'nın milletvekili sayısı 21'den 29'a çıkmıştır[9].

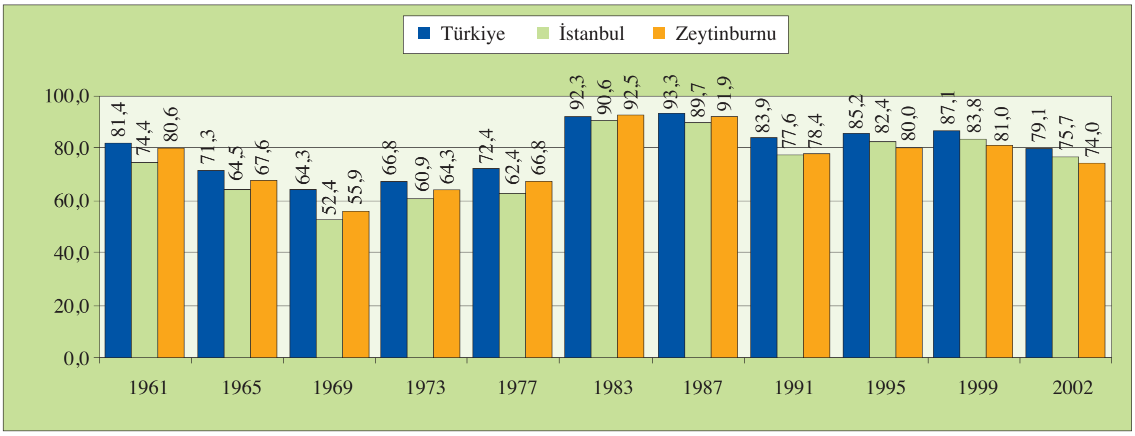
Sonuç olarak, ülke genelinde seçilen milletvekilleri içinde İstanbul milletvekillerinin sayı ve oranı sürekli artmış ve son seçim itibariyle her sekiz milletvekilinden biri, İstanbul seçmenini temsil eder hale gelmiştir. Ancak, belirtildiği gibi Zeytinburnu'lu seçmenlerin milletvekili seçimleri üzerindeki etkisi sınırlıdır.

Diğer bir husus ta, çok partili demokratik parlamenter sistemin en önemli unsurlarından biri olan seçimlere katılma eğilimidir. Gerçekten, hangi boyutta olursa olsun demokratik olarak yapılan bir seçimin ve sonuçlarının meşruiyet kazanabilmesi, seçme ehliyetine sahip olan kişilerin, seçmenlerin, bu sürece katılmaları, oy kullanmaları ile mümkündür. Ancak, tüm dünyada, özellikle son yıllarda, nedenleri ülkeden ülkeye farklılaşmakla birlikte tüm ülkelerde halkın seçimlere katılma eğilimi azalmıştır. Gelişmiş ülkelerde seçimlere katılım oranı %50'ler ve altına düşebilmektedir.

9 http://www.belgenet.com/secim/secim-05.html 07.08.2005

Gelişmiş ülkelerle mukayese edildiğinde, Türkiye'de halkın seçimlere katılma eğiliminin nispeten yüksek olduğu söylenebilir. Ancak, bu eğilim halkın demokratik sisteme olan inancının zayıflatılmasına yönelik sistemli bir politikanın izlendiği 2002 seçimlerinde ciddi oranda düşmüştür.

Grafik 2: Milletvekili Genel Seçimlerinde Seçimlere Katılma Eğilimi (%), (1961-2002)

Bununla birlikte ülkemizde, milletvekili genel seçimlerine katılım eğilimi genelde %80'ler civarında gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle, seçme ehliyetine sahip her 100 seçmenden 80'i sandığa gitme, 20'si oy kullanmama tercihinde bulunmuştur. Katılım eğilimi değerlendirildiğinde, seçimlere katılımın 1960'ların sonları ve 1970'ler boyunca düşük kaldığı, 1980'li yıllarda %90'ların üzerinde bir katılım olduğu, ancak, 1990'ların sonunda yeniden bir azalma sürecinin başladığı anlaşılmaktadır. 2002 yılında yapılan son milletvekili genel seçimine ise tüm seçmenlerin sadece %79,1'i katılmıştır. 1980 sonrası seçimler içinde en düşük katılımın olduğu seçim 2002 seçimidir.

Son seçimde seçmenlerin demokratik seçim sürecine iştirakini zayıflatan unsurların başında, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasal ortam ile mevcut sorunların aşılmasında siyaset kurumunun yetersiz kalacağı anlayışı etkili olmuştur. Bu seçim öncesinde siyaset kurumuna olan güven büyük ölçüde zedelenmiştir. Öyle ki, son 10 yıldaki koalisyon hükümetlerinin performansı ülkenin sürekli krizlerle boğuşmasına, yüksek enflasyon, işsizlik ve düşük ücret üçgeni içinde halkın yoksullaşmasına yol açtığı gibi, bazı siyasetçilerin adlarının karıştığı rüşvet, yolsuzluk, mafya ilişkileri siyaset adamları ve siyaset kurumuna olan güveni azaltmıştır.

Zeytinburnu'nda seçimlere katılma eğilimi, son üç seçim dışında İstanbul geneli ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Ülke genelinde olduğu gibi, 1980 sonrası artan seçimlere katılma eğilimi, 1990'lı yılların ortalarından itibaren bu ilçede de azalmıştır. 1995 ve 1999 seçimlerine ilçe sakinlerinin yaklaşık 20'lik kısmı, her beş seçmenden biri katılmamıştır. Son seçimde katılım oranı %74'e inmiştir. Diğer bir ifadeyle oy kullanma ehliyetine sahip her dört seçmenden biri sandık başına gitmemiştir. Bu oran oldukça yüksek bir oran olup, hem ülke geneli (%79,1) ve hem de

İstanbul geneli (%75,7) ortalamasının üzerinde bir katılmama söz konusudur. Bu sonuç ilçe halkının demokratik sisteme olan inancının zayıfladığını göstermektedir.

Oysa, ilçede seçimlere katılma eğilimi, son üç seçime kadar İstanbul geneli ortalamasının üzerinde seyretmişti. Hatta, katılım oranı 1987 ve 1991 seçimlerinde ülke geneli ortalamasının dahi üzerine çıkmıştı.

Ancak, 1995 seçimlerinden itibaren başlayan katılım eğilimindeki bu gerileme dikkat çekici olup, bölge halkı demokratik sistem ve bu sistemin önem ve gereği konusunda bilgilendirilmeli, yerel yönetimler ölçeğinde demokratik katılım imkanları araştırılarak, demokratik kültüre zemin hazırlayacak bir katılımcı yönetim teşkil edilmelidir.

Diğer bir konu da, milletvekili genel seçimlerinde Zeytinburnu seçmeninin kullandığı oyların ülke ve İstanbul geneline göre daha yüksek kısmının geçersiz oy olarak işlem görmesidir. Gerçekten, birçok seçimde ilçe seçmeni tarafından kullanılan oyların %4-5'ler civarındaki kısmı geçersiz sayılmıştır. Örneğin son seçimde, ülke genelinde kullanılan oyların %3,8, İstanbul'da kullanılan oyun %3,6'sı geçersiz işlem görürken, Zeytinburnu'nda kullanılan oyun %4,6'sı geçersiz sayılmıştır. İlçe halkının bu konuda da eğitim ve bilinçlendirilmesine yönelik politikalar belirlenmelidir.

2. Mahalli İdareler Seçimlerinde Seçmen Sayısı ve Seçimlere Katılma Eğilimi

Ülkemizde mahalli idareler seçimleri ile "belediyeler", "il özel idareleri" ve "köyler" den oluşan yerel yönetimleri halk adına yönetecek temsilciler belirlenmektedir. Bu seçimlerde yerel yönetimlerin idarecileri olan belediye başkanları, büyükşehir belediye başkanları, belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri ile, mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri seçilmektedir. 1950 yılından bugüne kadar 12 defa mahalli idare seçimi yapılmış olup, bu seçimler, her 5 yılda bir yenilenmektedir.

Belediye seçimleri; belediye başkanlığı seçimleri, büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ve belediye meclisi üyeleri seçimleridir. İl özel idaresi seçimi ise il genel meclisi üyeleri seçiminden meydana gelmektedir. Belediye başkanlığı ve belediye meclisi üyeleri seçimleri belediye sınırları, il genel meclisi üyeleri seçimleri il ve ilçeler itibariyle yapılan seçimlerdir.

Bilindiği gibi, yerel yönetimler halka en yakın yönetim birimleridirler ve halkın gündelik yaşamını doğrudan etkileyen birçok hizmeti, bu kurumlar yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Üstelik, son dönemde yerel yönetimlerin güçlendirilmesine ve mahalli düzeydeki hizmetlerin sorumluluğunun bu kurumlara bırakılmasına yönelik kapsamlı reform çalışmaları başlatılmıştır. Yıllardır tartışılan, defalarca benzer kapsamda yasa tasarılarının hazırlandığı ve akademisyenler, bürokratlar ve konunun uzmanlarının fikir birliğine ulaştıkları konular Kamuoyunda "Kamu

Yönetimi Reform Yasaları" olarak bilinen düzenlemeler olarak gündeme gelmiştir. Ancak, hükümetin yerel yönetimleri güçlendirme ve yerel nitelikteki hizmetleri bu kurumlara devretmeye yönelik düzenlemelerine merkeziyetçi bir anlayışla karşı konulmuş ve bu direnç siyasetçiler yerine farklı endişelerle farklı toplum kesimlerinden yükselmiştir.

Reform çalışmaları çerçevesinde, 5272 sayılı Belediyeler Kanunu ve 5197 sayılı il Özel İdareleri Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi ile kamu yönetimi reformunun en önemli parçası olan 5227 Sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkındaki Kanun hazırlanmış ve Meclise sunulmuştur. Ülkemizdeki yerel yönetimlerin batılı gelişmiş ülkelerde partnerleri ile aynı koşullara yükseltmeyi ve kamu yönetiminde modern kamu yönetimi ilkelerini getirmeyi amaçlayan bu yasalardan Büyükşehir Belediye Yasası dışındakiler Cumhurbaşkanı tarafından, yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen maddelerini de kapsayan çeşitli gerekçelerle veto edilmişlerdir. Yalnızca Belediye Kanunu tekrar TBMM'de görüşülerek 24 Aralık 2004 tarihinde yasalaşabilmiştir[10].

5272 sayılı belediye kanunu ile belediyelerin, mahalli düzeydeki eğitim, sağlık, konut, çevre ve sosyal yardım hizmetleri alanındaki yetkileri genişlemiş ve bu kurumların kararları halkın gündelik yaşamını çok daha fazla etkileyecek hale gelmiştir. Reform düzenlemeleri yasalaştığında ise belediyeler ve il özel idarelerinin mahalli nitelikteki hizmetlerin sağlanmasındaki etkinliği çok daha fazla artacak ve bu durum mahalli idareler seçimlerinin mevcut önemini bir kat daha artıracaktır. Ancak, öteden beri seçmenler yerel yöneticilerinin seçiminde, daha duyarlı ve sorumlu davranmakta, bu seçimlerde seçmenlerin siyasi düşünce ve parti mensubiyetleri nispeten ikinci planda kalabilmekte, adayın kişilik ve kimliği daha baskın bir tercih sebebi haline gelmektedir.

a. Belediye Yönetimleri Seçimleri

Ülkemizde halkın %80'e yakınının sınırları içinde yaşadığı belediyelerin yöneticileri, belediye başkanlığı seçimi, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ve belediye meclisi üyeleri seçimleri ile belirlenmektedir. Bu üç seçimle belediye başkanları ve büyükşehir belediye başkanları ile belediye meclis üyeleri seçilmektedir.

Belediye yönetimi ise üç organdan oluşmaktadır. Bunlar, belediye meclisi, belediye başkanı ve belediye encümenidir. Belediye meclisi karar organı iken, belediye başkanı yürütme görevini yerine getirmekte, belediye encümeni ise karar ve yönetim organlarına sahip, karma bir organ olarak faaliyet göstermektedir[11]. Belediye meclisi, doğrudan halk tarafından seçilen üyelerden meydana gelen, en büyük karar organıdır. Üyeler 5 yılda bir nispi temsil yöntemiyle seçilmekte ve üye sayısı nüfus büyüklüğüne göre belirlenmektedir. Üye sayısı en az 9, en fazla 55'tir. Büyükşehir belediye

[10] Halis Yunus Ersöz; 5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri; ***Sosyal Siyaset Konferansları*** (Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'a Armağan); Sayı. 50. (Yayına kabul edilmiş makale)

[11] Tortop; ***a.g.e.***; ss. 97 - 98.

meclisi ise, büyükşehir belediye başkanı ve ilçe belediye başkanları ile ilçe belediyelerin meclis üyeleri sayısının beşte birinden oluşmaktadır. Bu meclis 5 yıl için oluşur ve meclis üyeleri aynı zamanda ilçe belediyesi meclis üyeliğini de sürdürürler[12].

Ülkemizdeki belediye sayısı kentsel alanlarda yaşayan nüfus miktarındaki çoğalışa paralel olarak artmıştır. 1950'de nüfusun %27,5 belediye sınırları içinde yaşarken, bu oran 2000 yılında %78,73'e yükselmiş, buna bağlı olarak 1923'de 436 olan belediye sayısı 16'sı büyükşehir, 65'i il merkez belediyesi olmak üzere 3.215'e çıkmıştır. Belediyeler, nüfus büyüklükleri itibariyle değerlendirildiğinde, 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre il ve ilçe merkez belediyeleri hariç 340 belediyenin, kurulma sınırı olan 2.000 nüfusun altına düştüğü anlaşılmaktadır. 2.000-5.000 arasında nüfusa sahip belediye sayısı 1.640 olup toplam belediye sayısının %51'ini oluşturmaktadır. 5.000-10.000 arası nüfusa sahip belediye sayısı ise 558 (%18) dir. Belediyelerin yaklaşık %62'sinin nüfusu 5.000'in, %80'inin nüfusu 10.000'in altındadır. 10.000 nüfusun altındaki 2.554 belediye 9,5 milyon civarında nüfusa hizmet sunarken geriye kalan 645 belediye (büyükşehirler hariç) yaklaşık 44 milyon nüfusa hizmet vermektedir. Ortalama belediye büyüklüğünün yaklaşık 16.700 nüfusu kapsadığı ülkemizde 50.000 nüfusun altındaki belediyeler için ortalama nüfus büyüklüğü 3.000 civarındadır[13]. Görüldüğü gibi, ülkemizdeki belediyelerin büyük çoğunluğunun hizmet verdiği nüfus grubu oldukça azdır.

aa. Belediye Başkanlığı ve Belediye Meclisi Üyeleri Seçimleri

Belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimleri ile büyükşehir belediyeleri dışındaki il, ilçe ve belde belediyelerinin yönetim kadroları belirlenmektedir. Bu iki seçimin kapsam ve alanı ve dolayısıyla kapsadığı nüfus kitlesi aynıdır. Bu nedenle, belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerindeki seçmen sayısı, birkaç seçim dışında birbirinin aynıdır. Türkiye geneli ve İstanbul'da 1963 ve 1968 seçimlerinde, Zeytinburnu'nda ise sadece 1968 seçimindeki seçmen sayısı belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerinde birbirinden farklıdır.

---

[12] Yıldızhan Yayla; ***Belediye Nedir***; İstanbul: Marmara ve Boğazlar Belediyeler Birliği; 1987/2; 1987; ss. 36 - 38.

[13] http://www.belgenet.com/yasa/k5215-2.html.Belediye Yasa Tasarısı Genel Gerekçe. 10.08.2005

Tablo 7: Belediye Başkanlığı Seçimleri (1963-2004)

	Türkiye					İstanbul				
Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)
1963	4 899 878	3 395 977	2 972 791	69,3	87,5	832 731	466 729	405 133	56,0	86,8
1968	6 137 937	3 650 021	3 331 480	59,5	91,3	1 033 744	431 253	381 288	41,7	88,4
1973	8 567 524	4 798 437	4 365 349	56,0	91,0	1 643 166	619 654	547 403	37,7	88,3
1977	11 971 086	6 296 372	5 871 253	52,6	93,2	2 343 673	867 172	818 348	37,0	94,4
1984	12 341 328	10 559 948	9 952 848	85,6	94,3	2 440 503	2 062 126	1 932 167	84,5	93,7
1989	18 090 657	14 107 146	13 432 841	78,0	95,2	3 690 341	2 521 096	2 402 459	68,3	95,3
1994	23 366 089	21 142 499	19 897 335	90,5	94,1	4 941 880	4 327 494	4 106 767	87,6	94,9
1999	28 889 819	24 601 491	23 372 675	85,2	95,0	6 073 083	5 010 576	4 760 207	82,5	95,0
2004	34 213 138	25 066 859	24 074 027	73,3	96,0	7 238 023	4 963 821	4 769 021	68,6	96,1

Tablo 8: Belediye Meclis Üyeleri Seçimleri (1963-2004)

	Türkiye					İstanbul				
Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)
1963	4 908 277	3 358 401	2 717 594	68,4	80,9	837 009	462 559	398 329	55,3	86,1
1968	6 144 581	3 541 835	3 099 446	57,6	87,5	1 040 372	432 757	368 401	41,6	85,1
1973	8 567 524	4 707 598	3 910 920	54,9	83,1	1 643 166	622 348	529 518	37,9	85,1
1977	11 971 086	6 357 733	5 680 318	53,1	89,3	2 343 673	867 004	803 510	37,0	92,7
1984	12 341 328	10 559 948	9 873 876	85,6	93,5	2 440 503	2 057 026	1 921 737	84,3	93,4
1989	18 090 657	14 107 146	13 237 086	78,0	93,8	3 690 341	2 501 155	2 375 674	67,8	95,0
1994	23 366 089	21 102 428	19 734 355	90,3	93,5	4 941 880	4 327 004	4 090 217	87,6	94,5
1999	28 889 819	24 527 241	23 164 822	84,9	94,4	6 073 083	4 987 184	4 739 260	82,1	95,0
2004	34 213 138	25 067 950	23 893 656	73,3	95,3	7 238 023	4 958 786	4 746 559	68,5	95,7

Milletvekili genel seçimlerine katılma ehliyetine sahip seçmen sayısında olduğu gibi, belediyelerin sınırları içinde yaşayan nüfusun artışına bağlı olarak belediye başkanlığı ve belediye meclisi üyeliği seçimlerinde oy kullanabilecek seçmen sayısı da zamanla hızlı bir şekilde artmıştır. Öyle ki, 1963 seçimlerinde belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanma ehliyetine sahip seçmen sayısı ülke genelinde 4.899.878, İstanbul genelinde 832.731 iken, 2004 seçimlerinde ülke genelinde 7 kat artarak 34.213.138'e, İstanbul genelinde ise 8,7 kat artarak 7.238.023'e yükselmiştir.

Belediye seçimlerinde oy kullanacak seçmen sayısı üzerinde kentleşme belirleyici olmuş ve kentsel alanlarda yaşayan kişi sayısı arttıkça bu seçimlerde oy kullanabilecek yeterliliğe haiz seçmen sayısı da çoğalmıştır. Bu seçimlerde oy kullanabilecek kişi sayısı, özellikle, 1980'li yıllardan sonra hızla artmıştır. Seçmen sayısındaki en fazla mutlak artış 1984-1989 seçimleri arasında yaşanmış, bu iki seçim arasında ülke genelinde 5.749.329 kişi oy kullanabilecek kitleye katılmıştır. Aynı şekilde İstanbul'da oy kullanma ehliyetine sahip olanların sayısı da yaklaşık 1.250.000 kişi artmıştır. Hem ülke geneli ve hem de İstanbul genelindeki seçmen sayısı bir önceki seçime göre 1999 ve 2004 seçimlerinde de yaklaşık miktarlarda büyümüştür.

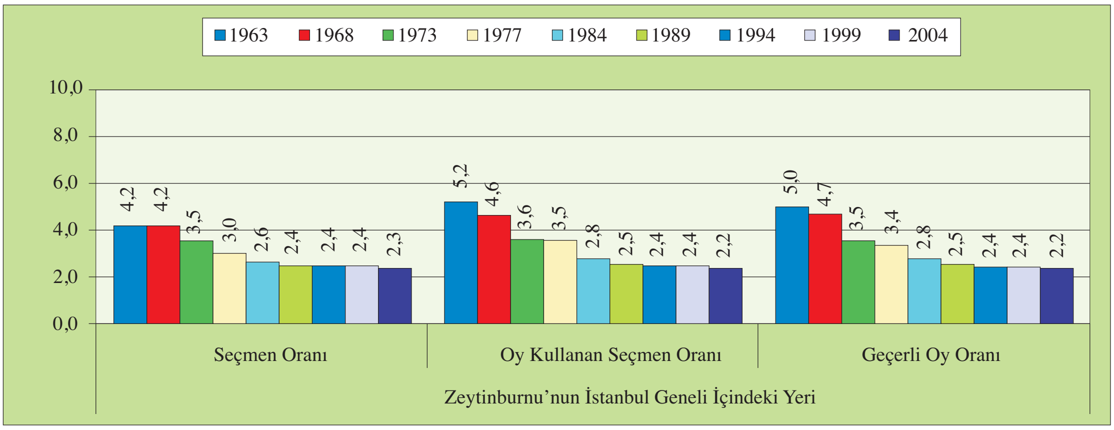
Tablo 9: Zeytinburnu'nda Belediye Başkanlığı ve Belediye Meclis Üyeleri Seçimleri (1963-2004)

	Belediye Başkanlığı Seçimleri			Belediye Meclis Üyeleri Seçimleri		
Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy
1963	35 266	24 105	20 207	35 266	23 687	19 993
1968	43 337	19 832	17 837	43 505	19 636	17 763
1973	57 855	22 011	19 370	57 855	26 334	19 763
1977	71 145	30 405	27 543	71 145	31 327	28 279
1984	64 274	57 270	53 236	64 274	57 142	52 826
1989	88 231	63 926	60 212	88 231	63 848	59 987
1994	117 117	103 957	97 536	117 117	103 863	97 207
1999	147 597	119 275	112 671	147 597	119 247	112 241
2004	164 097	111 205	106 377	164 097	111 182	106 023

Zeytinburnu'ndaki seçmen sayısı, nüfus artışı ülke ve İstanbul genelindeki artışın gerisinde kalan bu ilçede daha az artmıştır. İlçedeki seçmen sayısı 1963 yılı belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerinde 35.266'dan 4.7 kat artarak 2004 yılındaki son seçimde 164.097'ye yükselmiştir. Seçmen sayısındaki en büyük artış 1994 seçimine göre 1999 yılında meydana gelmiştir.

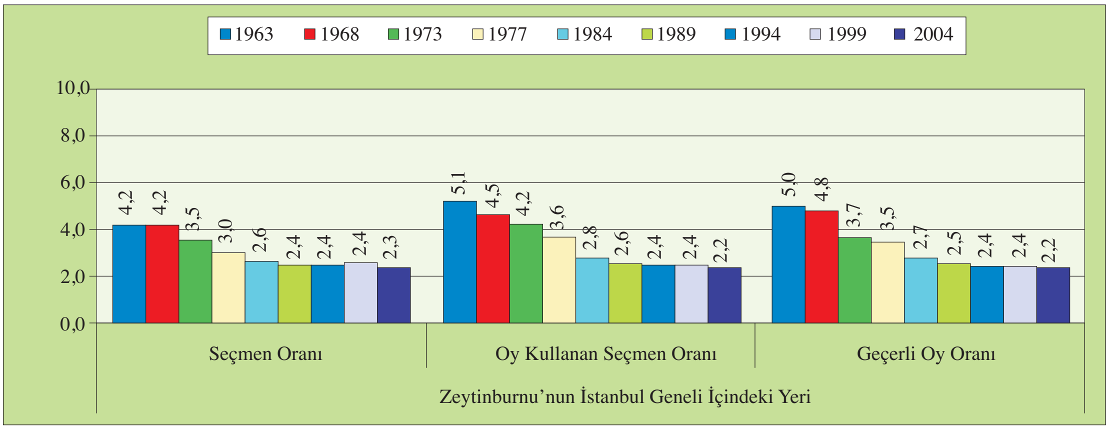
Zeytinburnu'nun İstanbul genelindeki belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği seçimlerindeki yeri ve önemi ele alındığında, ilçenin seçmen, oy kullanan seçmen-kullanılan oy ve geçerli oy bakımından öneminin giderek azaldığı anlaşılmaktadır. Nitekim, 1963 belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerinde İstanbul genelindeki seçmenlerin %4,2'si bu ilçede yaşar iken, 2004 seçimlerinde bu oran %2,3'e inmiştir. Benzer şekilde zaman içinde Zeytinburnu'nda kullanılan oy ve geçerli oy oranı da %5'ten, %2'lere inmiştir.

Grafik 3: Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1963-2004)

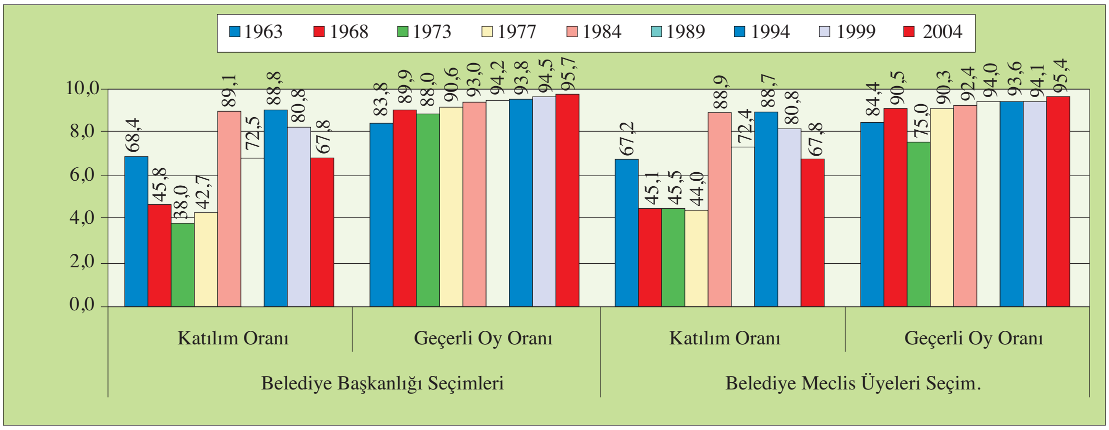

Fakat bu noktada, mahalli idareler düzeyinde yapılan seçimlerle belirlenen yöneticilerin, sadece o mahalli birimde yaşayanlar tarafından seçildiği hatırda tutulmalıdır. Diğer bir ifadeyle, Zeytinburnu'nda yaşayan seçmen sayısının oransal azalışı, bu birimde yapılan belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimi üzerinde negatif veya pozitif bir etkiye sahip değildir. Ancak, ilçenin İstanbul büyükşehir belediye başkanının seçimi üzerindeki etkisi ve büyükşehir meclisine gönderdiği üye sayısı azalmaktadır.

Grafik 4: Belediye Meclis Üyeleri Seçimlerinde Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1963-2004)

Grafik 5: Zeytinburnu'nda Katılım ve Geçerli Oy Oranı (%), (1963-2004)

Milletvekili genel seçimlerinde olduğu gibi, bu seçimlere katılım eğilimi de 1960'ların sonu ve 1970'ler boyunca düşük seyretmiştir. 1980'li yıllarda artmaya başlayan katılım eğilimi 1994 seçimlerinde en yüksek düzeye çıkmış, ancak, son iki seçime halkın ilgisi düşük olmuştur. Öyle ki, 1994 belediye başkanlığı seçimlerinde seçme ehliyetine sahip olanların ülke genelinde %90,5, İstanbul genelinde %87,6 ve Zeytinburnu'nda %88,8'i oy kullanırken, 2004 belediye başkanlığı seçimlerinde ise ülke genelindeki seçmenlerin %73,3, İstanbul genelindekilerin çok düşük olup %68,6 ve Zeytinburnu'ndaki seçmenlerin sadece %67,8'i oy kullanmıştır. 2004 belediye meclis üyeleri seçimlerine ilçedeki katılma oranı da %67,8'dir. Diğer bir ifadeyle seçme ehliyetine sahip her üç seçmenden neredeyse biri sandık başına gitmemiştir.

Görüldüğü gibi, ilçede yaşayan halkın 1990'lı yılların sonlarında ortaya çıkan demokratik seçim sürecine katılmama yönünde eğilimleri ne yazık ki 2004 yılında yapılan son seçimlerde de artarak sürmektedir. Bu durum, seçimlere düşük katılma eğiliminin 1999 ve 2002 seçimlerinin yapıldığı konjonktüre bağlı geçici bir küskünlük olmadığını ortaya koymakta olup, ülke ve İstanbul geneline göre daha fazla seçmenin sandık başına gitmediği ilçede, konu araştırılmalı ve yerel yönetimler tarafından demokratik bilinci güçlendirici uygulamalara yönelinmelidir.

Seçmenlerin belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerine katılma eğilimi incelendiğinde, seçmenlerin her iki seçimin de önemini kavradıkları ve her iki seçimde de oy kullanma yönünde yaklaşık duyarlılık düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Belediye başkanı için oy kullanan seçmen, başkanın birlikte çalışacağı meclis üyeleri için de sandık başına gitmektedir. Ayrıca, bu seçimlerde oy verme işleminin aynı anda yapılması bu sonuç üzerinde etkili olmaktadır denilebilir.

Buna rağmen, Zeytinburnu'nda belediye başkanlığı seçimlerine katılım oranı, çoğu seçimde belediye meclis üyeliği seçimlerine katılma oranından daha yüksek olmuştur. Ancak, özellikle 1980 sonrası yapılan seçimlerde her iki seçime de katılım oranı birbirine çok yakındır ve hatta 1999 ve 2004 seçimlerinde bu oran aynıdır. Yani, giderek belediye başkanını belirlemek için oy kullanan her seçmenin, meclis üyelerini seçmek için oy kullandığı bir döneme girilmiştir denilebilir.

Zeytinburnu'ndaki belediye başkanlığı ve belediye meclisi üyeleri seçimlerinde de yüksek düzeydeki geçersiz oy oranı dikkat çekmektedir. Son seçimde dahi kullanılan oyların belediye başkanlığı seçiminde %4,3, belediye meclis üyeliği seçimlerinde %4,6'sı geçersiz oydur. Oysa bu oran 2004 belediye başkanlığı seçiminde ülke genelinde %4, İstanbul genelinde %3,9'dur.

ab. Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri

Tablo 10: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri (1984-2004)

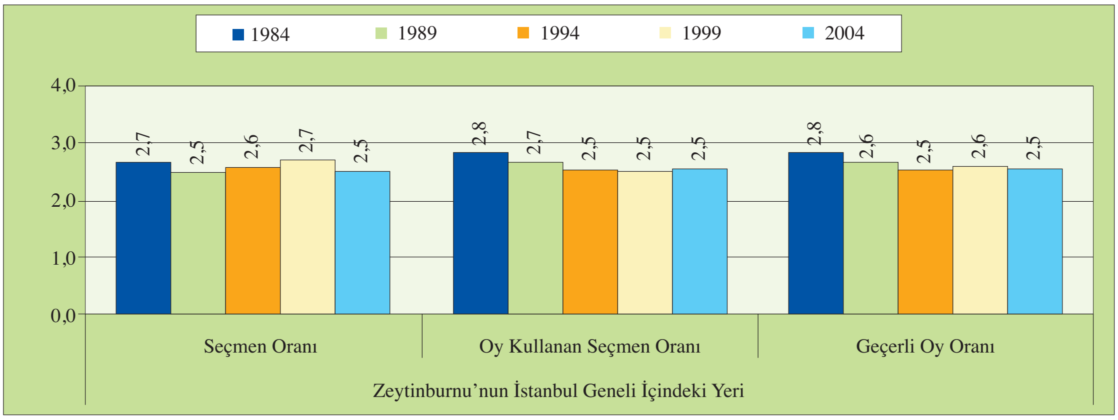
	Türkiye				
Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)
1984	3 995 970	3 410 903	3 209 989	85,4	94,1
1989	7 450 605	5 398 806	5 144 576	72,5	95,3
1994	10 904 360	9 739 574	9 143 354	89,3	93,9
1999	13 027 329	10 953 108	10 432 858	84,1	95,3
2004	15 426 031	10 891 703	10 468 870	70,6	96,1
	İstanbul				
1984	2 391 942	2 015 895	1 890 000	84,3	93,8
1989	3 520 723	2 393 003	2 277 364	68,0	95,2
1994	4 585 817	4 078 906	3 865 126	88,9	94,8
1999	5 521 300	4 573 976	4 368 656	82,8	95,5
2004	6 440 606	4 400 637	4 231 487	68,3	96,2
	Zeytinburnu				
1984	63 769	57 223	53 183	89,7	92,9
1989	88 138	63 841	60 317	72,4	94,5
1994	117 117	103 997	97 638	88,8	93,9
1999	147 597	114 492	113 270	77,6	98,9
2004	164 097	111 312	106 815	67,8	96,0

Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde sadece büyükşehir belediye başkanı belirlenmekte ve bu seçimler 1984 yılından itibaren her 5 yılda bir yapılmaktadır. Zaten ülkemizde bir yerel yönetimi birimi olarak büyükşehirler, 1984 yılında çıkarılan 3030 sayılı yasa ile kurulmuşlardır. Bu yasa ile belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirler "büyükşehir" olarak kabul edilmiş, buralarda büyükşehir adı ile "büyükşehir belediyesi", büyükşehir içindeki ilçelerde ise bu ilçelerin adı ile "ilçe

belediyeleri" kurulmuştur[14]. Ülkemizde halen 16 adet Büyükşehir belediyesi vardır. 1984-2004 döneminde yapılan 6 mahalli idare seçiminde büyükşehir belediye başkanları için de oy kullanılmış, büyükşehirlerin başkanları seçilmiştir.

Ülkemizde kentsel alanlardaki nüfus artışının yanısıra, büyükşehir sayısının da artırılması bu seçimlerde oy kullanma ehliyetine sahip seçmen sayısının yükselmesine yol açmıştır. Öyle ki, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanma ehliyetine sahip seçmen sayısı 1984 seçimlerinde ülke genelinde 3.995.970, İstanbul'da 2.391.942 iken, 2004 seçimlerinde ülke genelinde 15.426.031'e, İstanbul'da 6.440.606'ya yükselmiştir. 20 yıllık bir zaman diliminde, ülkemizdeki büyükşehirlerde yaşayan seçmen sayısı, ülke genelinde yaklaşık 4, İstanbul'da ise 2,7 kat artmıştır

Grafik 6: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1984-2004)

Zeytinburnu ilçesinde ise seçmen sayısı 1984-2004 döneminde 63.769'dan 164.097'ye yükselerek 2,6 kat artmıştır. Zeytinburnu'nda yaşayan seçmenler, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanma ehliyetine sahip seçmenlerin ve kullanılan oy-oy kullanan seçmenler ile geçerli oyların %2,5'lerini oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle, büyükşehir belediye başkanını seçen her 40 oydan biri, bu ilçe seçmeni tarafından verilmektedir.

Diğer seçimlerde olduğu gibi, son iki seçimde büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerine katılım oranı da azalmıştır. 1999 seçiminde büyükşehir belediye başkanlığı seçimine katılan seçmen oranı ülke genelinde %84,1, İstanbul'da %82,8 ve Zeytinburnu'nda %77,6 iken, 2004 seçiminde sırasıyla %70,6, %68,3 ve %67,8 olmuştur.

b. İl Özel İdare Yönetimleri Seçimi: İl Genel Meclisi Üyeleri Seçimleri

Mahalli idareler seçimlerinden sonuncusu il özel idaresinin en yetkili karar organı olan İl genel meclisi üyelerinin belirlendiği il genel meclisi üyeleri seçimleridir. İl genel meclisi üyeleri, doğrudan halk tarafından her ilçeden en az iki kişi olmak üzere, ilçelerin nüfusuna göre 5 yılda bir seçilir. Nüfusu 25 bine kadar olan

[14] Enis Yeter; "Ülkemizde Büyükşehir Belediyesi Uygulamasına İlişkin Görüşler"; ***Amme İdaresi Dergisi***; Cilt 24; Sayı 3; Eylül 1991; s. 154.

ilçelerden 2 üye seçilir ve sonraki her 25 bin nüfus için 1 üye daha ilçeyi temsil eder. Nüfusu 100 bini aşan yerlerde, her yüz bin kişi için ilave bir üye daha, il genel meclisi için seçilir[15]. İl genel meclis başkanı, merkezi idarenin taşradaki en üst düzeydeki temsilcisi olan validir. Bu meclisin gündemini vali tespit eder ve il genel meclisinin tüm kararları valinin onayına bağlıdır[16].

Tablo 11: İl Genel Meclisi Üyeleri Seçimleri (1963-2004)

	Türkiye					İstanbul				
Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)
1963	13 085 066	10 155 925	9 555 989	77,6	94,1	926 964	555 448	506 229	59,9	91,1
1968	14 629 914	9 618 128	9 113 491	65,7	94,8	1 148 075	500 649	465 669	43,6	93,0
1973	17 203 347	10 617 317	10 001 559	61,7	94,2	1 784 793	709 871	662 375	39,8	93,3
1977	21 096 189	13 126 390	12 312 667	62,2	93,8	2 470 660	954 128	920 408	38,6	96,5
1984	20 187 978	18 379 917	17 691 253	91,0	96,3	2 538 444	2 154 048	2 069 004	84,9	96,1
1989	28 077 317	22 877 723	22 147 749	81,5	96,8	3 822 616	2 627 360	2 556 066	68,7	97,3
1994	31 960 555	29 456 498	28 208 036	92,2	95,8	5 050 649	4 439 183	4 282 432	87,9	96,5
1999	37 429 120	32 503 578	31 468 511	86,8	96,8	6 168 162	5 096 587	4 947 987	82,6	97,1
2004	43 552 931	33 211 457	32 268 496	76,3	97,2	7 354 186	5 070 124	4 925 840	68,9	97,2

Tablo 12: Zeytinburnu'nda İl Genel Meclisi Üyeleri Seçimleri (1963-2004)

Seçim Yılı	Seçmen Sayısı	Oy Kullanan Seçmen	Geçerli Oy	Katılım Oranı %	Geçerli Oy Oranı (%)
1963	35 266	23 761	20 581	67,4	86,6
1968	42 898	19 310	17 302	45,0	89,6
1973	57 855	26 383	22 639	45,6	85,8
1977	71 145	30 251	29 044	42,5	96,0
1984	64 274	57 231	55 148	89,0	96,4
1989	88 231	64 091	61 949	72,6	96,7
1994	117 117	103 914	99 818	88,7	96,1
1999	147 597	119 387	115 669	80,9	96,9
2004	164 097	111 256	108 095	67,8	97,2

İl genel meclisi üyeleri seçimlerinde seçme ehliyetine sahip seçmen sayısı, bu kurumlar hem köy ve hem de belediye yönetimlerini sınırları içine aldığından dolayı, belediye düzeyinde yapılan mahalli idare seçimlerine göre daha fazladır. Nitekim, son seçimde ülke genelinde belediye başkanlığı ve meclis üyeleri seçimlerindeki seçmen sayısı 34 milyon iken, il genel meclisi seçimlerinde 43,5 milyonun üzerindedir.

Zeytinburnu ilçesi içinde köy yönetimi olmayıp, tüm ilçe belediye sınırlarından müteşekkil olduğu için buradaki seçmen sayısında herhangi bir değişiklik sozkonusu değildir. İl genel meclisi üyeliği seçimlerine katılım eğiliminde de benzer bir durum ortaya çıkmıştır. Son iki seçimde Zeytinburnu'lu seçmenin bu seçime de ilgisi azalmıştır. Diğer taraftan, il genel meclisi üyeliği seçimlerinin bir özelliği de bu seçimlere katılım eğiliminin aynı tarihte yapılan diğer mahalli idare seçimlerine göre daha yüksek olmasıdır. Öyle ki, ülke geneli ve İstanbul'un yanısıra, seçmen sayısının aynı miktarda olduğu Zeytinburnu'nda dahi seçmenlerin, il genel meclisi üyeleri

[15] Tortop; "İl Özel İdarelerinin Durumu ve Yeni Getirilen Değişiklikler"; ***Amme İdaresi Dergisi***; Cilt 20; Sayı 3; Eylül 1987; s. 7.

[16] Mustafa Tamer; "Cumhuriyetin 70. Yılında İl Özel İdarelerinin Konumu ve Geleceği"; ***Türk İdare Dergisi***; Yıl 65; Sayı 401; Aralık 1993; s. 593.

seçimlerine katılma oranı çoğu seçimde belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerine katılma oranından nispeten daha fazladır.

B. SİYASİ PARTİLERE GÖRE OY DAĞILIMI

Seçimlerdeki geçerli oyların siyasi partilere göre dağılımının inceleneceği bu başlık altında ülkemizde yapılan milletvekili genel seçimleri ile mahalli idareler seçimleri iki ayrı başlık halinde ele alınmıştır. Konu, 1980 öncesi seçimler ve 1980 sonrası seçimler olmak üzere iki ayrı alt başlıkta incelenmiştir. Böyle bir tarihsel bölümlendirmeye gidilmesinde şüphesiz, 1980 askeri müdahalesi etkili olmuştur. Çünkü, bu müdahale sonrasında mevcut siyasi partiler kapatılmış ve sonrasında uzun yıllar bu partilerin aynı isimler altında faaliyete geçmesine izin verilmemiştir. Yine belirtildiği gibi her müdahale sonrasında kapatılan, siyasi faaliyet yasağı getirilen partilerin yerine yeni isimlerle çok sayıda siyasi partinin kurulması faktörü incelemenin tek bir dönem halinde yapılabilmesine imkan vermemiştir.

Ayrıca, bu çalışmada, 3 Kasım 2002 ve 28 Nisan 2004 mahalli idareler seçimleri de gerek sonuçları ve gerekse son yapılmış seçimler olmaları nedeniyle ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Aslında, 1997 yılından sonra başlayan ve kamuoyunda “post modern darbe”, “örtülü müdahale” olarak adlandırılan yeni bir süreç yaşanmış ve bu süreç içinde askeri müdahale benzeri koşullar içinde bazı siyasi partiler kapatılmış, siyasetçiler ve belediye başkanları görevlerinden alınmış ve hatta kamu vicdanında kabul görmeyen gerekçelerle hapsedilmişlerdir. Ülkeyi ekonomik ve siyasal istikrarsızlık ortamına sürükleyen bu gelişme, halkın ülke sorunlarını yeni siyasi partilerde örgütlenerek çözme yönündeki girişimleri de artırmış ve çok sayıda yeni parti kurulmuştur. Böylece 2002 milletvekili genel seçimlerinin ve bu yıldan sonra yapılan seçimlerin ayrıca incelenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

1. Milletvekili Genel Seçimleri

a. 1980 Öncesi Milletvekili Genel Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı

Türkiye’de 1945 yılına kadar tek parti rejimi hakim olmuştur. Çok partili seçim süreci ise 1945 yılından sonra başlamıştır. Ancak başlangıç sancılı olmuş ve iktidarı kaybetmek istemeyen CHP 1946 yılında yapılan ilk çok partili seçimde gizli oy - açık tasnif sistemi yerine, açık oy - gizli sayım usulü benimsenmiştir. 1950 seçimlerinde bu usul terkedilmiş ve 1950 yılında yapılan seçimlerle Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren devam eden tek parti yönetimi sona ermiştir. 1950-1960 döneminde Demokrat Parti ülke yönetimini üstlenmiş ve fakat 1960 müdahalesi ile bu parti yönetimden uzaklaştırıldığı gibi, Türk siyasi tarihine büyük bir utanç olarak geçen bir uygulama ile dönemin başbakanı Adnan Menderes ile Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu idam edilmişlerdir.

Bu müdahale ile Cumhuriyetin ilk 10 yılında denenen fakat başarıya ulaşamayan çok partili süreç bir kez daha kesintiye uğramıştır. İttihat ve Terakkinin 1913 yılındaki Babıali baskını ile başlayan müdahale geleneği, ne yazık ki 1960 müdahalesi ile sınırlı kalmamış ve klasik veya modern biçimiyle demokratik sistem kesilmeye devam edilmiştir.

İstatistiki verilerin derlenebildiği 1960-1980 dönemi milletvekili genel seçimlerinin temel özelliklerinin başında, 1980 ve özellikle 1990 sonrası döneme hakim olan "parçalanmış siyaset" yapısının ortaya çıkmamış olması gelmektedir. Bu dönemde seçmen tercihi iki siyasi partide toplanmış ve seçimlere daha az sayıda siyasi parti iştirak etmiştir.

1980 öncesi yapılan milletvekili genel seçimlerine katılan partiler şunlardır: AP (Adalet Partisi), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP), Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP), Demokratik Parti (DP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Milli Selamet Partisi (MSP), Millet Partisi (MP), Türkiye İşçi Partisi (TİP), Türkiye Birlik Partisi (TBP), Yeni Türkiye Partisi (YTP).

1961-1977 seçimlerinde seçmenler tercihlerini, Demokrat Partinin kapatılmasından sonra sağ seçmenin yöneldiği AP ile siyasi yelpazenin solunda yer alan CHP üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Seçimler bu iki partinin yarışması şeklinde geçmiştir. Öyle ki, AP ve CHP, 1973 seçimi dışında geçerli oyların genelde %70'lerden fazlasını alan partilerdir. Diğer bir ifadeyle seçmenlerin büyük bölümü bu partilerin saflarında yer almışlardır. Fakat bu denli destek bulmasına rağmen CHP, 1950 yılından bugüne kadar olduğu gibi, bir daha tek başına iktidara gelmeyi başaramamıştır. Oysa, AP, 1965 ve 1969 seçimleri sonrasında tek başına iktidar olmuştur.

Bu dönemde 5 kez milletvekili genel seçimi yapılmış ve bu seçimlerden 2'sinde AP, 3'ünde ise CHP en yüksek oy oranına ulaşarak birinci parti olmuşlardır. AP, 1965 seçiminde %52,9, 1969 seçiminde %46,6, CHP, 1961 seçiminde %36,7, 1973 seçiminde %33,3, 1977 seçiminde %41,4 oranında oy almıştır. AP ve CHP meclisteki milletvekillerinin büyük çoğunluğunun mensup olduğu siyasi partilerdir. Nitekim, AP ve CHP'den sonra en fazla milletvekili alan üçüncü parti, 1965 seçiminde 31 milletvekili ile Millet Partisi, 1969 seçiminde 15 milletvekili ile Cumhuriyetçi Güven Partisi, 1973 ve 1977 seçimlerinde sırasıyla 24 ve 48 milletvekili ile Milli Selamet Partisi olmuştur.

Bu dönemde oylar bu iki partide temerküz ettiği için diğer siyasi partilerin sadece birkaçı %5-10'lar civarında oy alabilmişlerdir. Birçoğu yeterli seçmen desteğine sahip olamamışlardır.

Tablo 13: 1980 Öncesi Milletvekili Genel Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%), (1961-1977)

	Seçim Yılı	Geçerli Oy Sayısı	AP	CHP	MHP	MSP	TİP	CGP	CKMP	MP	YTP	TBP	DP	Bağımsız
Türkiye	1961	10 138 035	34,8	36,7	-	-	-	-	14,0	-	13,7	-	-	0,8
	1965	9 307 563	52,9	28,7	-	-	3,0	-	2,2	6,3	3,7	-	-	3,2
	1969	9 086 296	46,6	27,4	3,0	-	2,7	6,6	-	3,2	2,2	2,8		5,6
	1973	10 723 658	29,8	33,3	3,4	11,8	-	5,3	-	0,6		1.1	11,9	2,8
	1977	14 827 172	36,9	41,4	6,4	8,6	0,1	1,9	-			0.4	1,85	2,5
İstanbul	1961	709 873	41,8	38,2	-	-	-	-	12,4	-	3,3	-	-	4,4
	1965	623 543	53,2	29,7	-	-	7,9	-	1,5	4,9	0,9	-	-	1,9
	1969	600 339	47,8	33,9	2,6	-	5,8	2,3	-	2,7	0,8	2,9	-	1,3
	1973	1 020 316	28,5	48,9	1,8	8,4	-	2,8	-	0,4		1,5	7,13	0,5
	1977	1 530 966	28,4	58,2	2,7	6,6	0,3	1,0	-	-	-	1,4	1,19	0,1
Zeytinburnu	1961	32 387	47,0	27,8	-	-	-	-	15,7	-	2,0	-	-	7,6
	1965	25 199	63,0	20,1	-	-	6,9	-	1,4	6,8	1,0	-	-	0,9
	1969	23 572	55,1	23,0	2,7	-	6,3	2,4	-	3,7	0,6	5,0	-	1,1
	1973	34 822	27,6	48,5	2,2	8,8	-	1,3	-	0,4	-	2,0	8,9	0,3
	1977	45 843	28,3	58,4	2,9	6,1	0,3	0,9	-	-	-	1,3	1,6	0,0

İstanbul genelinde ise ülke genelinin aksine ilk 3 seçimde AP en yüksek oranda oy verilen partidir. 1961 seçimlerinde AP'nin İstanbul genelindeki oy oranı %41,8, CHP'nin oy oranı %38,2'dir. Zeytinburnu ilçesinde yaşayan seçmenlerin 1980 öncesi seçimlerdeki tercihi İstanbul seçmenine benzer bir şekilde ortaya çıkmıştır. Öyle ki, ilçe seçmeni ilk 3 seçimde AP, son iki seçimde CHP'yi daha fazla desteklemiştir. Üstelik, AP'nin birinci parti olduğu seçimlerde ilçeden aldığı destek, hem ülke geneli ve hem de İstanbul oy oranı ortalamasının üzerindedir. Ancak, bu partinin oy oranı, son iki seçimde, bu iki yerleşim biriminin altına inmiştir.

Diğer taraftan, CHP, 1960'lı yıllardaki seçimlerde ilçeden ülke ve İstanbul geneline göre daha az destek almıştır. En fazla oy aldığı son iki seçimde ise Zeytinburnu seçmeni CHP'ye, İstanbul hemşehrilerine yakın düzeyde destek vermişlerdir.

Sonuç olarak, 1980 öncesinde Zeytinburnu seçmeninin 1961, 1965 ve 1969 seçimlerinde AP'ye, 1973 ve 1977 seçimlerinde ise CHP'ye en fazla oy verdiği ve daha da önemlisi zamanla AP'ye verdiği destek azalırken, CHP'ye verdiği desteği artırdığı söylenebilir.

Zeytinburnu'ndaki seçmenlerin, AP ile birlikte sağ kanatta yer alan MSP ve MHP'yi de önemli ölçüde desteklediği görülmektedir. AP'nin oy miktarındaki gerilemede sağ seçmenin farklı taleplerini dile getiren bu iki partinin aldığı destek de etkili olmuştur

MSP, 1973 ve 1977 seçimlerine katılmış ve sırasıyla ülke genelinde %11,8, %8,6, İstanbul'da %8,4, %6,6, Zeytinburnu'nda ise %8,8, %6,1 oranında oy almıştır. Bu parti ilçe seçmeni tarafından İstanbul geneline yakın oranlarda desteklenmiştir.

MHP ise son 3 seçime katılmıştır. 1969, 1973 ve 1977 seçimlerine katılan MHP genelde %3'ler civarında oy almıştır. Bu parti, Zeytinburnu seçmeninden de benzer düzeyde bir destek bulabilmiş

ve en fazla oy alabildiği 1977 seçiminde geçerli oyların sadece %2,9'unu alabilmiştir. İlçe seçmeni MHP'ye, İstanbul hemşehrilerine göre daha fazla destek vermiştir.

Dönemin önemli miktarda oy alan diğer partileri ise 1965 ve 1969 seçimlerinde İstanbul ve Zeytinburnu'ndaki yüksek oy oranlarıyla TİP, 1961 seçiminde ülke genelinde önemli bir desteğe sahip olan CKMP ve YTP'dir.

b. 1980 Sonrası Milletvekili Genel Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı

1980 sonrası siyasal yapı, 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi tarafından biçimlendirilmiş ve müdahale yasaları ile bu yapı korunmaya çalışılmıştır. Müdahale sonrasında siyasi partilerin ve bazı işçi sendikalarının faaliyetlerine son verilmiş, siyasi parti liderleri tutuklanmış ve bu liderler ile bazı siyasetçilere, siyaset yapma yasağı getirilmiştir. Böylece mevcut siyasal yapı temizlenmiş ve yeni oluşacak yapının da kontrol altında tutulmasını sağlamak amacıyla veto mekanizması işletilmiştir. Veto mekanizması ile sakıncalı görülen bazı kişilere siyaset yapma yasağı getirilmiştir. Siyaset yapma yasağı 1987 yılındaki Anayasa değişikliği halkoylamasına kadar sürmüştür. Görüldüğü gibi, 1980'li yıllar boyunca müdahale koşullarının biçimlendirdiği bir siyasal ortam hüküm sürmüştür.

Bu dönemde 6 milletvekili genel seçimi yapılmış olup, 1983 seçiminde 400, 1987 ve 1991 seçiminde 450, 1995, 1999 ve 2002 seçimlerinde 550 milletvekili seçilmiştir.

Dönemin özelliklerinin başında seçimlere giderek artan sayıda siyasi partinin katılması gelmektedir. 1980 müdahalesinden sonra ve özellikle müdahale koşullarının etkisinin bütünüyle azaldığı 1990'lı yıllarda çok sayıda yeni parti kurulmuştur. Yeni partilerin ortaya çıkışı 1997 sürecinin etkisiyle yeni yüzyılın başında da yaşanmıştır.

Nitekim, 1983 milletvekili genel seçimine sadece 3 parti katılırken, hemen öncesinde siyaset yasaklarının Anayasa Halkoylaması ile kaldırıldığı 1987 seçimine katılan parti sayısı 7'ye çıkmış, seçim ittifaklarının yapıldığı 1991 seçiminde 6, 1995 seçiminde 12, 1999 seçiminde 20, 2002 seçiminde ise 18 siyasi parti yarışmıştır.

Dönemin diğer önemli bir özelliği, seçmen tercihinin ilk 10 yılda güçlü iktidarlar, ikinci 10 yılda ise koalisyon hükümetleri çıkarması ve son seçimde ise yeniden tek başına bir partinin iktidar olduğu bir sürece geçilmiş olmasıdır. Belirtildiği gibi, ülkemizde 8 seçim sonrasında tek başına iktidar olan partiler ortaya çıkmış ve bu iktidarlardan 3'ü 1980 sonrası dönemdeki seçimlerde gerçekleşmiştir. 1983 ve 1987 seçimlerinde ANAP, 2002 seçimi sonrası ise AK Parti tek başına hükümeti kurmuştur. 1990 sonrası dönemde ise 1991 yılındaki seçimlerle birlikte koalisyon hükümetlerinin ülke yönetimini üstlendiği bir süreç başlamış ve ülkede, bu kısa sürede ve özellikle de 1997-2002 döneminde Cumhuriyet tarihinde yaşanan en büyük ekonomik, sosyal ve siyasal kaos ve belirsizlik ortamı yaşanmış, ülke borç batağına sokulmuştur.

1991, 1995 ve 1999 seçimlerinde ortaya çıkan "parçalanmış siyaset" döneminde oylar siyasi partiler arasında daha fazla dağılmış ve %10'luk ülke barajını geçebilen parti sayısı, 1983 ve 1987 seçimlerinde 3 iken, bu seçimlerde 5'e yükselmiştir. Milletvekillerinin partilere dağılımı incelendiğinde durum daha açık bir biçimde görülebilecektir. Nitekim, 1983 seçiminde ANAP 400 milletvekilinin 211, 1987 seçiminde 450 milletvekilinin 292'sine sahip olup tek başına hükümeti kurmuştur. 1991 seçiminde ise DYP (Doğru Yol Partisi) 178, ANAP 115, SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) 88, RP (Refah Partisi) 62; 1995 seçimlerinde RP 158, DYP 135, ANAP 132, DSP (Demokratik Sol Parti) 76, CHP 49, 1999 seçimlerinde DSP 136, MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) 129, FP (Fazilet Partisi) 111, ANAP 86, DYP 85 milletvekili ile mecliste temsil edilmişlerdir.

2002 seçiminde AK Parti, 550 milletvekilinin 363'ünün, CHP 178'inin mensup olduğu siyasi partidir. Bu seçimle ülkedeki parçalanmış siyaset ve koalisyon hükümetleri dönemi sona ermiş, yeniden tek bir partinin hükümeti kurduğu bir döneme girilmiştir.

Tablo 14: Türkiye Genelinde 1980 Sonrası Milletvekili Genel Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%), (1983-2002

	1983	1987	1991	1995	1999	2002
AKP	-	-	-	-	-	34,3
ANAP	45,1	36,3	24,0	19,6	13,2	5,1
DYP	-	19,1	27,0	19,2	12,0	9,5
MHP	-	-	-	8,2	18,0	8,4
SP (Saadet P)	-	-	-	-	-	2,5
BBP	-	-	-	-	1,5	1,0
MP	-	-	-	0,5	0,3	0,2
BTP	-	-	-	-	-	0,5
GP	-	-	-	-	-	7,2
LDP	-	-	-	-	0,4	0,3
YP Yurt P.	-	-	-	-	-	0,9
YTP	-	-	-	-	-	1,2
CHP	-	-	-	10,7	8,7	19,4
DSP	-	8,5	10,8	14,6	22,2	1,2
ÖDP	-	-	-	-	0,8	0,3
İP	-	-	-	0,2	0,2	0,5
TKP	-	-	-	-	-	0,2
DEHAP	-	-	-	-	-	6,2
SİP	-	-	-	-	0,1	-
HADEP	-	-	-	4,2	4,7	-
DEPAR	-	-	-	-	0,1	-
BP	-	-	-	-	0,2	-
DP	-	-	-	-	0,3	-
DBP	-	-	-	-	0,1	-
DTP	-	-	-	-	0,6	-
EMEP	-	-	-	-	0,2	-
YDP	-	-	-	0,3	0,1	-
FP	-	-	-	-	15,4	-
RP	-	7,2	16,9	21,4	-	-
MÇP	-	2,9	-	-	-	-
IDP	-	0,8	-	-	-	-
SHP	-	24,7	20,8	-	-	-
HP	30,5	-	-	-	-	-
SP (Sosyalist P)	-	-	0,4	-	-	-
MDP	23,3	-	-	-	-	-
YP (Yeni P.)	-	-	-	0,1	-	-
YDH	-	-	-	0,5	-	-
BAĞ	1,1	0,4	0,1	0,5	0,9	1,0

Bu dönemin diğer özelliği, "yüzen oylar" diye ifade edilen oy grubunun giderek büyümesi ve bir seçimden diğerine siyasi partiler arasında çok büyük oy kaymalarının ortaya çıkmasıdır. Ciddi oy hareketlilikleri özellikle 1995, 1999 ve 2002 seçimlerinde gözlenmiştir. 1990'lı yılların özellikle ikinci yarısında iyice artan ekonomik ve siyasal kriz ve kaos ortamı halkın her dönemde yeni bir partiye umut bağlamasına ve yeni bir partiyi desteklemesine yol açmıştır. Gerçekten, seçmenler 1987 seçimlerinden sonra gelen milletvekili genel seçimlerinin her birinde yeni bir parti deneyerek ülkenin sorunlarının aşılmasına çözüm bulmaya çalışmışlardır. 1983 ve 1987 seçimlerinde ANAP iki defa üst üste en fazla oy alan parti iken, 1991 seçiminde DYP, 1995 seçiminde RP, 1999 seçiminde DSP ve 2002 seçiminde ise AK Parti en fazla tercih edilen parti olmuştur. Görüldüğü gibi, 2002 seçimi öncesindeki 4 seçimde en fazla oy alan partiler, birinci parti olma konumlarını, bir sonraki seçimde yitirmişlerdir. Üstelik oy kayıpları, özellikle son seçim dikkate alındığında, bazı siyasi partilerin oylarının tamamına yakın oranda meydana gelmiştir.

Tablo 15: İstanbul'da 1980 Sonrası Milletvekili Genel Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%), (1983-2002)

	1983	1987	1991	1995	1999	2002
AKP	-	-	-	-	-	37,2
ANAP	45,5	39,7	27,5	22,0	15,8	4,6
DYP	-	11,9	18,8	15,4	5,4	3,6
MHP	-	-	-	3,7	10,1	5,0
SP (Saadet P)	-	-	-	-	-	3,8
BBP	-	-	-	-	1,0	0,8
MP	-	-	-	0,3	0,1	0,1
BTP	-	-	-	-	-	0,5
GP	-	-	-	-	-	8,2
LDP	-	-	-	-	0,3	0,4
YP Yurt P.	-	-	-	-	-	1,8
YTP	-	-	-	-	-	2,0
CHP	-	-	-	11,7	9,6	24,1
DSP	-	10,1	17,6	18,3	29,7	1,1
ÖDP	-	-	-	-	1,2	0,4
İP	-	-	-	0,2	0,1	0,6
TKP	-	-	-	-	-	0,3
DEHAP	-	-	-	-	-	5,5
SİP	-	-	-	-	0,1	-
HADEP	-	-	-	3,6	4,0	-
DEPAR	-	-	-	-	0,1	-
BP	-	-	-	-	0,2	-
DP	-	-	-	-	0,2	-
DBP	-	-	-	-	0,1	-
DTP	-	-	-	-	0,3	-
EMEP	-	-	-	-	0,1	-
YDP	-	-	-	0,2	0,1	-
FP	-	-	-	-	21,3	-
RP	-	6,9	16,7	23,9	-	-
MÇP	-	1,2	-	-	-	-
IDP	-	0,4	-	-	-	-
SHP	-	29,8	18,9	-	-	-
HP	34,0	-	-	-	-	-
SP (Sosyalist P)	-	-	0,4	-	-	-
MDP	19,8	-	-	-	-	-
YP (Yeni P.)	-	-	-	0,1	-	-
YDH	-	-	-	0,5	-	-
BAĞ	0,7	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Büyük ölçekli oy kaymaları ve blok halinde tercih değişiklikleri DSP, MHP ve ANAP'ta yaşanmıştır. 1999 seçimlerinde bu 3 parti en fazla oy alan ilk üç parti olup, toplam geçerli oyların %53,4'ünü almış iken, 2002 seçimlerinde DSP sadece %1,2, MHP %8,4 ve ANAP %5,1 oy alabilmiştir. Görüldüğü gibi, bu üç partinin oy oranı %15'in altına düşmüş, bu partiler %40'a yakın oranda oy kaybına uğramışlardır.

Bu partiler içinde en büyük oy kayması DSP'de yaşanmıştır. Bu parti 1999 seçimlerinin kaos ve gerginlik ortamında %22,2 oy almış ve 3,5 yıl ülke yönetimini MHP ve ANAP'la paylaşmıştır. Son seçimlere iktidar partisi gücüyle girmesine rağmen DSP büyük bir hezimete uğramış, seçmenlerinin neredeyse tamamını kaybetmiştir. Bu seçimden sonra DSP genel başkanı Ecevit, başbakanlığı döneminde de mevcut olan sağlık sorunlarını ileri sürerek, yine başarısız olunan 2004 mahalli idareler seçimlerinden sonra, siyaset sahnesine veda etmiştir.

Tablo 16: Zeytinburnu'nda 1980 Sonrası Milletvekili Genel Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%), (1983-2002)

	1983	1987	1991	1995	1999	2002
AKP	-	-	-	-	-	41,1
ANAP	34,4	39,8	30,7	23,4	15,1	4,5
DYP	-	13,3	16,4	14,3	7,4	3,8
MHP	-	-	-	4,1	11,1	5,5
SP (Saadet P)	-	-	-	-	-	3,3
BBP	-	-	-	-	0,7	0,5
MP	-	-	-	0,3	0,1	0,1
BTP	-	-	-	-	-	0,9
GP	-	-	-	-	-	11,7
LDP	-	-	-	-	0,3	0,3
YP Yurt P.	-	-	-	-	-	2,2
YTP	-	-	-	-	-	1,4
CHP	-	-	-	8,2	6,4	16,5
DSP	-	15,0	23,9	21,9	30,0	1,4
ÖDP	-	-	-	-	0,9	0,3
İP	-	-	-	0,2	0,1	0,4
TKP	-	-	-	-	-	0,2
DEHAP	-	-	-	-	-	5,9
SİP	-	-	-	-	0,0	-
HADEP	-	-	-	3,0	4,0	-
DEPAR	-	-	-	-	0,1	-
BP	-	-	-	-	0,3	-
DP	-	-	-	-	0,3	-
DBP	-	-	-	-	0,1	-
DTP	-	-	-	-	0,4	-
EMEP	-	-	-	-	0,1	-
YDP	-	-	-	0,2	0,1	-
FP	-	-	-	-	22,4	-
RP	-	6,4	14,8	23,8	-	-
MÇP	-	1,2	-	-	-	-
IDP	-	0,4	-	-	-	-
SHP	-	23,9	13,9	-	-	-
HP	42,9	-	-	-	-	-
SP (Sosyalist P)	-	-	0,3	-	-	-
MDP	21,7	-	-	-	-	-
YP (Yeni P.)	-	-	-	0,1	-	-
YDH	-	-	-	0,5	-	-
BAĞ	1,0	0,1	-	0,1	0,1	0,0

Muhalefette iken halkın manevi ve sosyal taleplerini yerine getireceği vaatleri ile 1999 seçiminde %18 oy alan MHP, bu vaatleri unutmanın cezasını baraj altında kalarak çekmiş ve ancak, %8,4 oranında oy alabilmiştir.

Blok halinde oy kaymalarının en büyük göstergesi ise ilk defa seçime giren AK Partinin geçerli oyların üçte birinden fazlasını alarak birinci parti olmasıdır.

1980 sonrası milletvekili genel seçimlerinin temel özelliklerinden sonra, İstanbul ve Zeytinburnu ölçeğinde bu seçimlerin sonuçları değerlendirildiğinde, bu yerleşim birimlerinde ülke genelinden ve birbirinden oldukça farklı bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. Birinci fark, Zeytinburnu ve İstanbul seçmeninin 1991 seçimlerinde de, ülke genelinin aksine DYP yerine ANAP'ı desteklemeyi sürdürmesidir. Zeytinburnu ilçesinin ayrıştığı ikinci fark ise 1983 milletvekili genel seçimlerinde ülke ve İstanbul genelinde birinci parti olan ANAP'ın, HP'den (Halkçı Parti) daha düşük oy olarak bu partinin gerisinde kalmasıdır. Görüldüğü gibi, Zeytinburnu'lu seçmenin 1973-1977 seçimlerinde artan sol partilere yüksek oranda oy verme eğilimi, 1980 sonrasının ilk demokratik seçimine de yansımıştır.

İlçe seçmeni en fazla desteği 1983 seçiminde HP'ye, 1987 ve 1991 seçimlerinde ANAP'a, 1995 seçimlerinde RP'ye, 1999 seçimlerinde DSP'ye ve son seçimde ise AK Partiye vermiştir. İki seçim dışındaki diğer seçimlerde ilçe seçmeni merkezi idarenin yönetimini yeni bir partiye vermeyi tercih etmiştir. 1983 seçiminde, HP ülke genelinde %30,5, İstanbul'da %34 oy alırken, Zeytinburnu'ndaki oy oranı %42,9 olmuştur.

Zeytinburnu'lu seçmen en fazla ikinci büyük desteği, 1983 seçiminde ANAP'a, 1987 seçiminde SHP'ye, 1991 seçiminde DSP'ye, 1995 seçiminde ANAP'a, 1999 seçiminde FP'ye, 2002 seçiminde CHP'ye vermiştir.

Zeytinburnu ölçeğinde de parçalanmış siyasal sonuçların ortaya çıktığı ve blok halinde oy kaymalarının yaşandığı görülmektedir. Oyların partiler arasındaki dağılımı 1991 seçimlerinden itibaren başlamıştır. Öyle ki, en fazla oy alarak birinci sırada seçim yarışını bitiren parti 1983 seçimlerinde %42,9, 1987 seçimlerinde %39,8 oranında oy alırken, 1991 seçimlerinin galibi partinin oy oranı %30,7, 1995 seçimleri birincisinin oy oranı %23,8 ve 1999 seçimleri birincisinin oy oranı %30 olmuştur.

Blok halinde oy kaymalarına örnek olarak ise 1999 seçimleri galibi DSP'nin oy oranının %30'dan %1,4'e düşmesi verilebilir.

Diğer taraftan, 1980 sonrası seçimlerinde siyasi partilerin performansı değerlendirildiğinde, bazı siyasi partilerin sürekli oy kaybederken bazılarının ise oy oranlarını artırdığı veya bir seçimden diğerine önemli ölçüde değişiklik gösteren istikrarsız bir süreç yaşadıkları anlaşılmaktadır. Diğer bir

ifadeyle ilçe seçmeni, bu dönemde, bazı siyasi partilere verdiği desteği azaltırken, bazılarına verdiği desteği artırmıştır.

Konu siyasi yelpazenin sağ ve sol kanadında yer alan partiler ölçeğinde ele alındığında, ilçe seçmeninin 1970'li yıllarda sol partileri artan destekleme eğilimini 1980'li yılların başında sürdürdüğü ancak, sonraki dönemde sağ partileri ve özellikle muhafazakar nitelikleri ağır basan siyasi partilere daha fazla destek verir hale geldikleri anlaşılmaktadır. Nitekim, 1983 seçiminde %40'ların üzerinde olan sol kanat oylar, 2002 seçiminde %20'lerin altına inmiştir.

Bu dönemde siyasi yelpazenin sağ kanadında ise çok sayıda parti yer almıştır ve sağ partiler arasında oy hareketliliği ve kaymaları da yüksek olmuştur. Öncelikle oy hareketliliğinin liberal sağ partilerden, muhafazakar sağ partilere doğru olduğu görülmektedir. Özellikle bu evrilme 1990'lı yıllar boyunca ağır ağır ortaya çıkmış ve 2002 seçimleri ile tamamlanmıştır. Nitekim, sağ partiler içinde 1983, 1987 ve 1991 seçimlerinde ANAP ilçe ve İstanbul seçmeninin en fazla destek verdiği sağ parti iken, 1995 seçimlerinde RP muhafazakar sağ bir parti olarak ülke geneli, Zeytinburnu ve İstanbul'da en yüksek oyu almıştır. RP'nin kapatılmasından sonra 1999 seçimlerinin kendine özgü koşulları içinde FP, sağ partiler içinde en fazla, tüm partiler içinde ikinci sırada en fazla tercih edilen parti olmuştur. FP'nin kapatılmasından sonra 2002 seçimlerinde ise bu dönüşüm sona ermiş, muhafazakar kimlikli AK Parti tüm oyların %40'dan fazlasının verildiği parti olmuştur.

Sağ partilerin Zeytinburnu'ndaki seçim serüveni incelendiğinde, 1983 seçimlerine sağ seçmeni temsilen ANAP'ın katıldığı ve bu partinin HP'den sonra en fazla oy alan parti, 1987 ve 1991 seçimlerinde bu partinin yanısıra DYP, MÇP, IDP ve RP'nin katıldığı ve ANAP'ın hem sağ ve hem de tüm partiler içinde en fazla oy alan parti olduğu görülmektedir. 1995 seçimlerinde RP, 6 sağ parti içinde, 1999 seçimlerinde FP, 11 sağ parti içinde, 2002 seçimlerinde de AK Parti, 10 sağ parti içinde en fazla oy alan partidir.

Son seçimde AK Partiye, tüm geçerli oyların %41,1'i verilmiştir. Bu partinin ilçede sahip olduğu destek ülke (%34,3) ve İstanbul geneli (%37,2) ortalamasının oldukça üzerindedir. Diğer bir ifadeyle ilçede yaşayan her 2,5 seçmenden birinden daha fazlası AK Parti mensubudur.

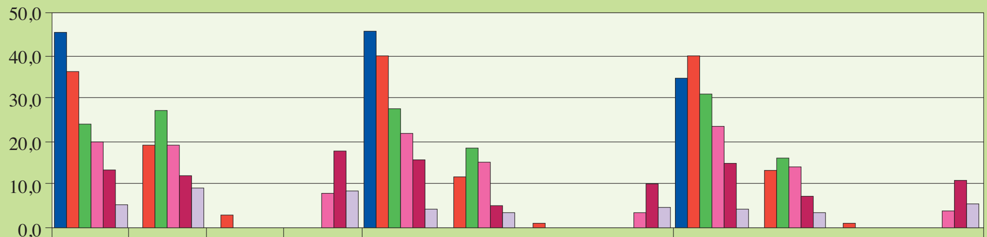
Sağ partilerin tek tek başarı grafikleri ele alındığında, 1980 sonrası dönemde ANAP ve DYP'nin sürekli oy kaybeden partiler olduğu görülmektedir. ANAP, 1987 seçiminde ilçe genelinden %40'a yakın bir oy almış iken, oy oranı sürekli azalarak 1991 seçiminde %30,7, 1995 seçiminde %23,4, 1999 seçiminde %15,1 ve 2002 seçiminde %4,5'e inmiştir. Adeta bu parti 20 yılda tüm seçmen desteğini kaybetmiştir.

Oyları sürekli azalan DYP ise aslında ilçede hiçbir zaman güçlü bir parti konumuna yükselememiştir. DYP'nin Zeytinburnu'ndaki oy oranı, en başarılı olduğu ve ülke genelinde %27

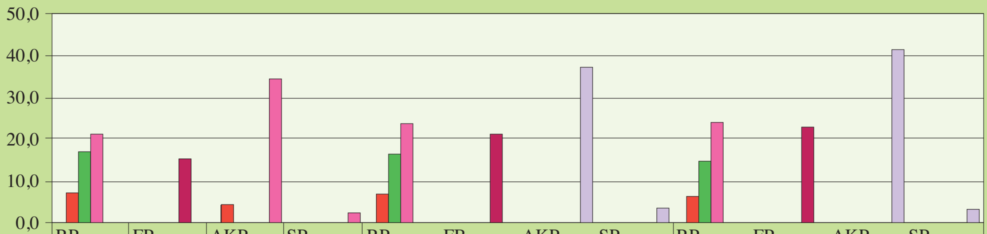
oy aldığı 1991 seçiminde sadece %16,4 olmuş, bu partinin oy oranı 1995'de %14,3, 1999'da %7,4 ve son seçimde ise %3,8 olmuştur. Benzer bir kaderi paylaşan MHP, 1995 seçimindeki %4,1'lik oy oranını, 1999'da 11,1'e çıkarmış ve son seçimde sadece %5,5 oy alabilmiştir.

Zeytinburnulu seçmen ANAP'ı İstanbullu hemşehrilerine yakın oranda tercih ederken, DYP'ye daha düşük, MHP'ye ise İstanbul ortalamasına göre çok daha fazla destek vermiştir. Muhafazakar sağ partilerin Zeytinburnu'ndaki oy oranları, İstanbul seçmeni ile karşılaştırıldığında, 1987, 1991 ve 1995 seçimlerinde RP'nin İstanbul geneli ortalamasına göre nispeten daha düşük oranda desteklendiği, 1999 seçiminde FP'ye il ortalamasının biraz, son seçimde ise AK Partiye il ortalamasının oldukça üzerinde oy verildiği görülmektedir.

Grafik 7: 1980 Sonrası Milletvekili Genel Seçimlerinde Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%), (1983-2002)

	Türkiye				İstanbul				Zeytinburnu			
	ANAP	DYP	MÇP	MHP	ANAP	DYP	MÇP	MHP	ANAP	DYP	MÇP	MHP
1983	45,1				45,5				34,4			
1987	36,3	19,1	2,9		39,7	11,9	1,2		39,8	13,3	1,2	
1991	24,0	27,0			27,5	18,8			30,7	16,4		
1995	19,6	19,2		8,2	22,0	15,4		3,7	23,4	14,3		4,1
1999	13,2	12,0		18,0	15,8	5,4		10,1	15,1	7,4		11,1
2002	5,1	9,5		8,4	4,6	3,6		5,0	4,5	3,8		5,5

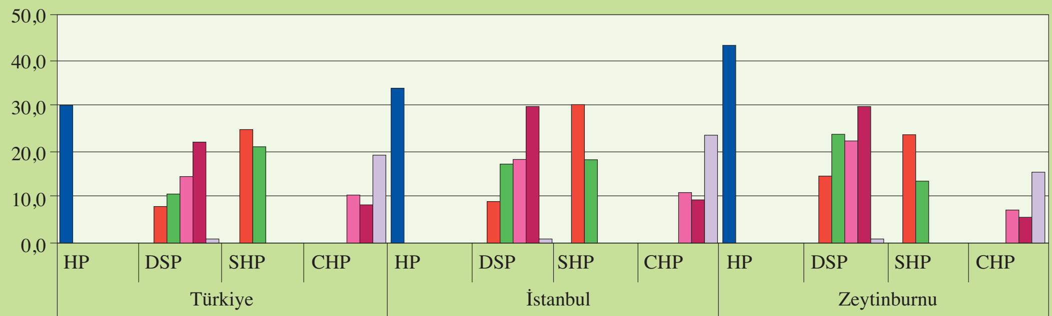

	Türkiye				İstanbul				Zeytinburnu			
	RP	FP	AKP	SP	RP	FB	AKP	SP	RP	FP	AKP	SP
1983												
1987	7,2				6,9				6,4			
1991	16,9				16,7				14,8			
1995	21,4				23,9				23,8			
1999		15,4				21,3				22,4		
2002			34,3	2,5			37,2	3,8			41,1	3,3

Bu dönemde genel olarak ilçe seçmeninin sol partileri zamanla desteklemekten vazgeçtikleri ve sol oyların 1983 seçimlerine göre 2002 seçimlerinde çok ciddi bir şekilde azaldığı görülmektedir.

Öyle ki, 1983 seçiminde tek başına HP'nin (Halkçı Parti) ilçedeki oy oranı %42,9 iken, DSP ve SHP'nin oy oranı 1987 seçiminde %38,8, 1991 seçiminde %37,8, DSP ve CHP'nin oy toplamı ise 1995 seçiminde %20,1'e inmiş, konjoktürün etkili olduğu ve sol partiler lehine bir atmosferin yaratıldığı 1999 seçiminde %36,4'e çıkmış ve ancak son seçimde bu iki sol parti, ilçedeki geçerli oyların sadece %17,9'unu alabilmiştir. 2002 seçimlerinde Derviş ve İsmail Cem İpekçi'nin YTP'si ise sadece %1,4 oy almıştır. Merkez sol ve sosyal demokrat partilerin dışında kalan diğer sol partilerin tamamının oy oranı %1'den daha azdır. Sol partilerden HP sadece 1983, SHP 1987 ve 1991 seçimlerine, CHP ise son 3 seçime katılmışlardır.

Grafik 8: 1980 Sonrası Milletvekili Genel Seçimlerinde
Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%), (1983-2002)

	Türkiye				İstanbul				Zeytinburnu			
	HP	DSP	SHP	CHP	HP	DSP	SHP	CHP	HP	DSP	SHP	CHP
1983	30,5				34,0				42,9			
1987		8,5	24,7			10,1	29,8			15,0	23,9	
1991		10,8	20,8			17,6	18,9			23,9	13,9	
1995		14,6		10,7		18,3		11,7		21,9		8,2
1999		22,2		8,7		29,7		9,6		30,0		6,4
2002		1,2		19,4		1,1		24,1		1,4		16,5

İlçe seçmeni, bu sol partiler içinde en yüksek desteği, DSP'ye vermiştir. Bu partinin Zeytinburnu'ndaki oy oranı, İstanbul ve özellikle ülke geneli ortalamasının üzerinde olmuştur. Gerçekten, DSP tüm seçimlerde İstanbul seçmeninin üzerinde bir desteği bu ilçede alabilmiştir. Son seçimde dahi DSP'nin oy oranı ülke genelinde %1,2, İstanbul genelinde %1,1, Zeytinburnu'nda ise %1,4'dür. Buna göre ilçedeki sol seçmenin ulusal değerlere bağlı, genel başkanının şahsiyeti ile bütünleşmiş bir sol parti olan DSP'ye bağlılığını son seçime kadar sürdürdüğü görülmektedir.

Buna karşılık, merkez sol partilerden CHP, Zeytinburnu'nda yeterli seçmen desteğine tüm dönem boyunca sahip olamamıştır. İlçedeki sol seçmenler DSP'ye göre CHP çizgisinde bir sol kimliği bütünüyle benimsememişlerdir. Öyle ki, bu partinin ülke ve özellikle İstanbul genelindeki oy oranı daima ilçedeki oy oranından çok yüksek olmuştur. Örneğin, 2002 seçiminde CHP'nin oy

oranı ülke genelinde %19,4, İstanbul'da %24,1 iken, Zeytinburnu'nda %16,5'dir. Bu tespit, ilçede 1999 seçiminde %30 olan DSP oylarının büyük çoğunluğunun CHP dışındaki diğer sol ve liberal sağ partilere yöneldiği olgusuna dayanılarak yapılmıştır. Çünkü, CHP'nin oy oranı 1999 seçiminde %6,4'den, 2002 seçiminde %16,5'e çıkabilmiştir. Oysa bu iki partinin 1999 seçimindeki oy oranı toplamı %36,4 idi.

Son seçimde ilk defa seçime giren GP (Genç Parti) ilçedeki geçerli oyların %11,7'sini almış, DEHAP ise %5,9'unu almıştır. Özellikle GP'nin bu ilçedeki oy oranı ülke ve İstanbul geneli ortalamasının üzerindedir. GP, her geçerli 10 oydan 1'inden fazlasının verildiği partidir. GP'nin oylarının bu denli yüksek olmasında, gençlerin ve iktidara mensup partilerin küskün seçmenlerinin etkisi olmuştur. Nitekim, 2002 seçimine iktidar ortağı olarak giren DSP, MHP ve ANAP'ın toplam oy oranı ülke genelinde %14,7'ye, İstanbul genelinde %10,8'e, Zeytinburnu'nda %11,4'e inmiştir.

Sonuç olarak, Zeytinburnu'lu seçmenlerin sol partilere verdiği desteği iyice azaltırken, sağ partiler içinde de bir ayrıma giderek oylarını, liberal sağ partilerden muhafazakar sağ partilere doğru yönelttikleri söylenebilir.

c. 3 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçimleri

Türk siyasi hayatında önemli değişikliklere yol açan son milletvekili genel seçimi 3 Kasım 2002 tarihinde yapılmış ve birkaçı dışında seçim kampanyasını yürüten şirketlerin dahi tahmin edemediği ve beklemediği sonuçları ile Türk siyasi hayatında yeni bir döneme geçilmesine neden olmuştur.

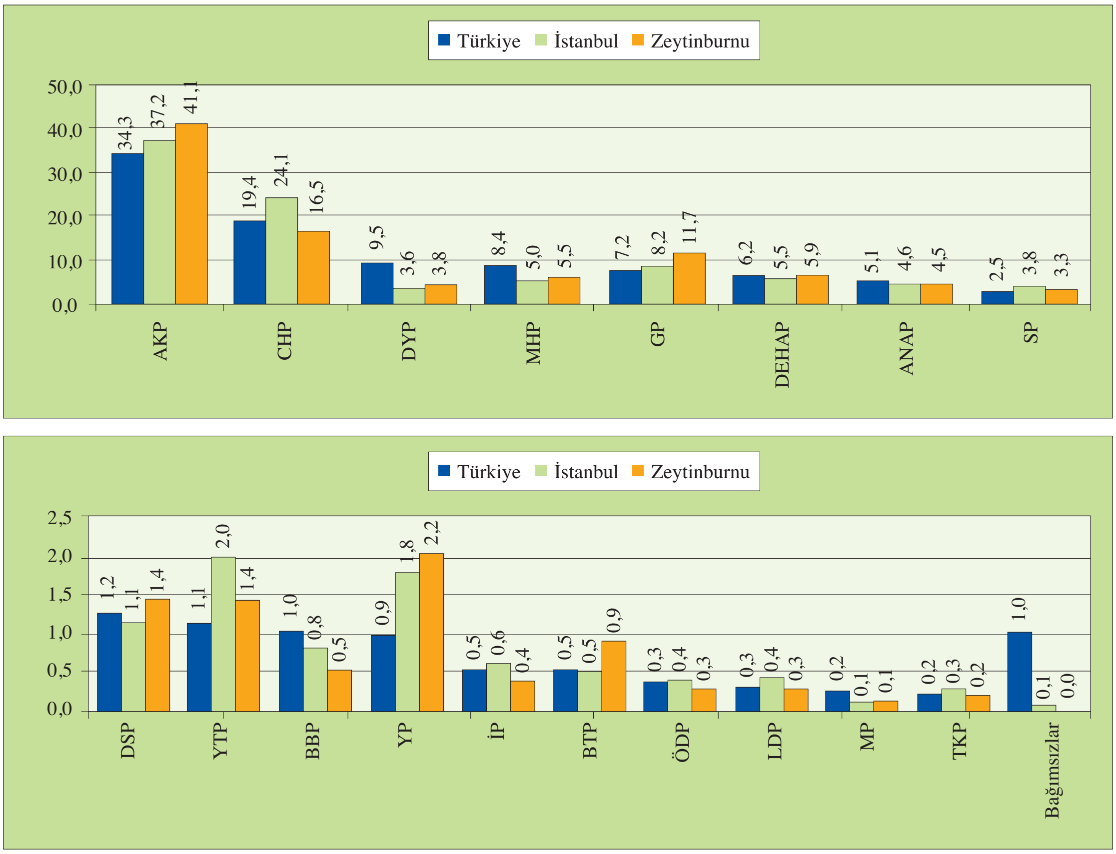
Bu seçimin en önemli sonucu, güçlü seçmen desteğine sahip tek partinin hükümet olduğu bir dönemin başlamış olmasıdır. Böylece 1991'den beri süregelen koalisyon hükümetleri dönemi sona ermiştir.

Diğer önemli bir sonucu ise Türk siyasi tarihinin gedikleri haline gelmiş bazı politikacıların ve siyasi partilerin adeta tasfiyesine yol açmasıdır. Bu seçimlerde 550 milletvekilinin 490'ı ilk defa milletvekili seçilmişler ve ilk kez bir seçimde parlamentodaki sandalyelerin %89'u yenilenmiştir. Üstelik, 1980 sonrası dönemin güçlü partilerinden ANAP ve DYP'nin genel başkanları dahi aktif siyaseti bırakmak durumunda kalmışlardır. 1997 yılında başlayan süreç içinde bazı kararları, siyasi hayatının sona ermesine neden olsa bile uygulamaktan vazgeçmeyeceğini açıklayan ANAP'ın genel başkanı, kısa bir süre sonra, 2002 seçimleri sonrasında bu sonla karşılaşmıştır.

Yine, 2002 seçimleri ile 1980 sonrası dönemin büyük partileri seçmen desteğini büyük ölçüde yitirmişler ve ülke barajının altında oy alarak mecliste temsil imkanı bulamamışlardır. Nitekim, seçim öncesinde Parlamentoda üyesi bulunan DSP, MHP ve ANAP ve yeni kurulan SP (Saadet Partisi) %10'luk ülke barajını aşamamışlardır. Seçimlere 57. Hükümeti oluşturan üç koalisyon ortağı olarak giren DSP, MHP ve ANAP, bu seçimde oylarının %70'e yakınını kaybetmiştir. 1999

seçiminde DSP %22,2, MHP %18, ANAP %13,2 oy almış ve koalisyon oluşturarak 3,5 yıl ülkeyi yönetmişlerdi. Bu üç partinin %53,4 olan toplam oy oranı, 2002 seçiminde 14,7'ye düşmüş, bu partilerin oylarının %68,8'i başka partilere dağılmıştır. Bu partiler içinde nispeten MHP, bir varlık gösterebilmiş, ANAP ve özellikle de DSP, büyük bir hezimete uğramıştır.

Grafik 9: 3 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçiminde Siyasi Partilerin Oy Oranları (%)

Zeytinburnu ilçesinde yaşayan seçmenler son seçimde, ülke geneli ve İstanbul'da olduğu gibi, en fazla geçerli oyu, oyların %41,1'ini AK Partiye vermişlerdir. Bu partinin ilçe genelindeki oy oranı, ülke ve İstanbul genelindeki oy oranından daha yüksektir.

Bu seçimde sırasıyla geçerli oyların %16,5'ini CHP, %11,7'sini GP, %5,9'unu DEHAP, %5,5'ini MHP, %4,5'ini ANAP, %3,8'ini DYP, %3,3'ünü SP ve %1,4'ünü DSP ile yine %1,4'ünü YTP almıştır.

Bu partiler içinde özellikle GP'nin %10'un üzerinde bir oy oranına ulaşmış olması dikkat çekicidir. Bu parti, ilçede, ülke ve İstanbul genelinin oldukça üzerinde bir desteğe sahip olmuştur. Yine, yüksek oranda oy verilen partilerden DEHAP'ın ilçe geneli oy oranı, İstanbul geneli ortalama oy oranının üzerindedir. Buna göre GP ve DEHAP için ilçe seçmeninin kendini yakın hissettiği partilerdendir denilebilir. Kırsal alanlardaki oy potansiyeli daha yüksek olan MHP ve DYP ise, ilçeden, İstanbul geneli ortalamasının üzerinde oy alan partilerdir.

2. Mahalli İdareler Seçimleri

a. 1980 Öncesi Mahalli İdareler Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı

aa. Belediye Yönetimleri Seçimleri: 1980 Öncesi Belediye Başkanlığı ve Belediye Meclisi Üyeleri Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı

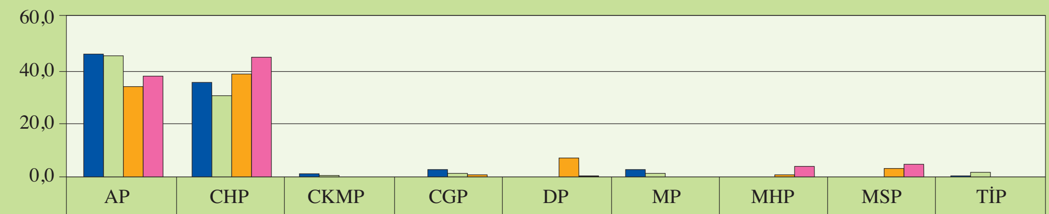
Milletvekili genel seçimlerinde belirtilen sebepler nedeniyle mahalli idare seçimleri de iki ayrı dönem halinde incelenmiştir. 1980 öncesinde 4 adet mahalli idare seçimi yapılmıştır.

Öncelikle belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği seçimlerinde seçmenlerin tercih kalıplarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, seçmenler belediye başkanlığı seçiminde hangi partiye oy vermişlerse, büyük ölçüde belediye meclis üyeleri seçiminde de aynı partiye oy vermekte ve başkan ve meclis üyelerinin aynı partiden olmasına nispeten özen göstermektedirler.

Öncelikle, 1980 öncesinde Zeytinburnu'nda yapılan 4 adet belediye başkanlığı seçiminde yarışı 2 dönem AP, iki dönem de CHP'nin kazandığı belirtilmelidir.

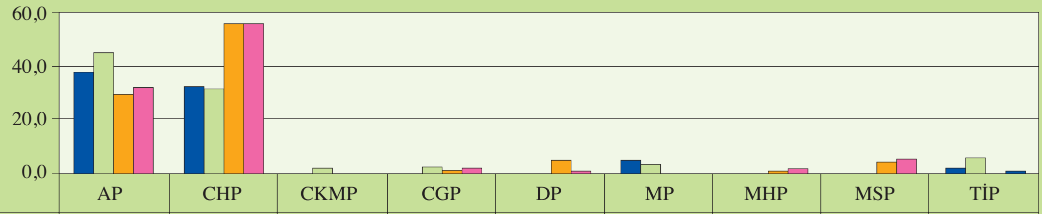
Gerçekten, gerek belediye başkanlığı ve gerekse belediye meclis üyeleri seçimlerinde ülke ve İstanbul geneli ile Zeytinburnu'nda AP 1963 ve 1968, CHP 1973 ve 1977 seçimlerinde en yüksek oyu almıştır. AP'nin 1963 belediye başkanlığı seçimlerindeki oy oranı ülke genelinde %46, İstanbul genelinde %37,9, Zeytinburnu'nda %49; 1968 seçimlerinde sırasıyla %45,3, %44,2, %44,6'dır. CHP'nin 1973 seçimlerindeki oy oranı ülke genelinde %39,3, İstanbul genelinde %56,1, Zeytinburnu'nda %57,3, 1968 seçimlerinde sırasıyla %45,7, %56, %55,3'tür. Görüldüğü gibi, 1963 belediye başkanlığı seçiminde AP ve 1973 belediye başkanlığı seçiminde CHP Zeytinburnu'ndan partilerinin İstanbul geneli ve ülke geneli ortalamasından daha yüksek oranda oy almışlardır.

Grafik 10: Türkiye Genelinde 1980 Öncesi Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%), (1963-1977

	AP	CHP	CKMP	CGP	DP	MP	MHP	MSP	TİP
1963	46,0	35,7	1,5			2,5			0,6
1968	45,3	29,9	0,9	3,1		1,8			1,6
1973	33,9	39,3		1,4	6,9	0,1	0,8	3,8	
1977	37,8	45,7		0,4	0,6		4,1	4,8	0,2

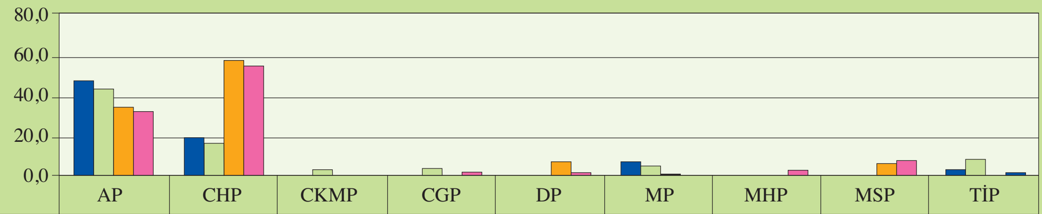
Grafik 11: İstanbul'da 1980 Öncesi Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%), (1963-1977)

	AP	CHP	CKMP	CGP	DP	MP	MHP	MSP	TİP
1963	37,9	31,8	0,2			4,6			1,6
1968	44,2	31,1	1,4	1,8		2,6			5,8
1973	29,3	56,1		0,6	4,6	0,2	0,3	4,0	
1977	32,1	56,0		1,2	0,8		1,6	5,0	0,6

Bu dönemdeki belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerinde 1970'li yıllardan itibaren CHP'nin oy oranında büyük bir artış meydana geldiği görülmektedir. Öyle ki, 1963 belediye başkanlığı seçiminde İstanbul'un CHP'li başkan adayı Zeytinburnu'ndaki geçerli oyların sadece %19,2, 1968 seçiminde %17,1'ini alabilirken, bu partinin adayı 1973 seçimlerinde oyların %57,3 ve 1977 seçimlerinde ise %55,3 gibi büyük bir kısmını almıştır.

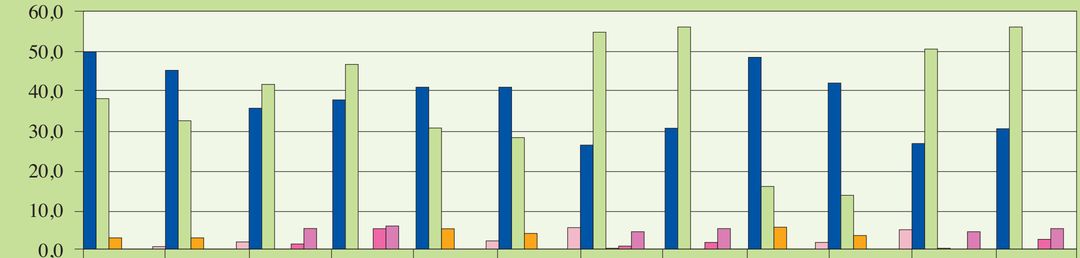
Grafik 12: Zeytinburnu'nda 1980 Öncesi Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%), (1963-1977)

	AP	CHP	CKMP	CGP	DP	MP	MHP	MSP	TİP
1963	49,0	19,2				5,3			1,6
1968	44,6	17,1	1,7	2,3		3,2			5,6
1973	33,2	57,3			3,3	0,5	0,1	5,2	
1977	32,4	55,3		0,7	2,1		2,6	5,2	0,6

1980 öncesi belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerinin diğer önemli partilerinden biri MSP'dir. MSP 1973 ve 1977 seçimlerine katılmış ve 1977 belediye başkanlığı seçiminde ülke genelinde %4,8, İstanbul genelinde %5 ve Zeytinburnu'nda %5,2 desteğe sahip olmuştur. Bu dönemde MHP de, MSP gibi, son iki seçime katılmış ve 1977 belediye başkanlığı seçiminde ülke genelinde %4,1, İstanbul genelinde %1,6 ve Zeytinburnu'nda %2,6 oy almıştır. Bu iki partiden MSP'nin Zeytinburnu'ndaki belediye meclis üyeleri seçimlerindeki oy oranı, belediye başkanlığı seçimlerindeki oy oranından düşük, MHP'ninki yüksektir.

Grafik 13: 1980 Öncesi Belediye Meclisi Üyeleri Seçimlerinde
Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%), (1963-1977)

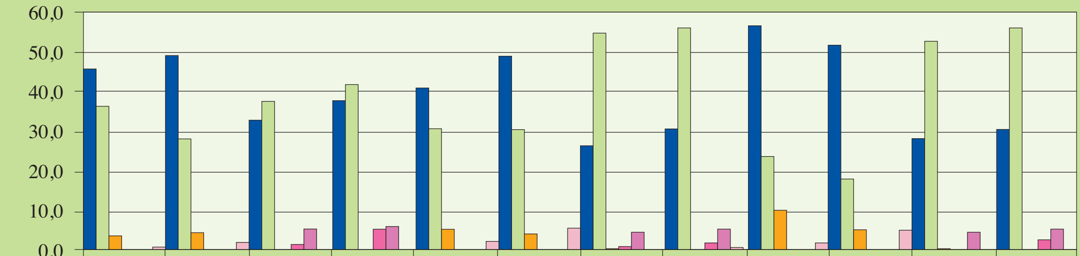

	Türkiye				İstanbul				Zeytinburnu			
	1963	1968	1973	1977	1963	1968	1973	1977	1963	1968	1973	1977
AP	49,9	45,3	35,4	37,8	40,7	40,7	26,4	30,8	48,4	42,1	26,7	30,6
CHP	38,2	32,4	41,6	46,9	30,9	28,4	55,0	56,3	15,9	13,7	50,7	56,2
MP	2,8	3,1	0,2		5,4	4,2	0,4		5,9	3,7	0,6	
MHP			1,6	5,3			0,8	2,1			0,1	2,9
MSP			5,4	5,6			4,5	5,2			4,9	5,1
TİP	0,7	1,7		0,3	2,2	5,8		0,6	1,7	5,2		0,5

Yine, bu dönemde TİP 1968, MP 1963 ve 1968 seçimlerinde nispeten yüksek oy oranına ulaşan partilerdir. TİP Zeytinburnu'nda geçerli oyların 1968 belediye başkanlığı seçiminde %5,6, belediye meclis üyeleri seçiminde %5,2'sini, MP 1963 seçimlerinde sırasıyla %5,3 ve %5,9'unu almıştır.

ab. İl Özel İdaresi Seçimi: 1980 Öncesi İl Genel Meclisi Üyeleri Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre oy Dağılımı

Grafik 14: 1980 Öncesi İl Genel Meclisi Üyeleri Seçimlerinde
Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%), (1963-1977)

	Türkiye				İstanbul				Zeytinburnu			
	1963	1968	1973	1977	1963	1968	1973	1977	1963	1968	1973	1977
AP	45,5	49,1	32,3	37,1	45,7	48,8	27,4	31,1	57,0	52,0	28,0	30,2
CHP	36,2	27,9	37,1	41,8	34,3	30,2	54,8	56,1	23,4	17,4	52,6	56,6
MP	3,1	3,5	0,1		6,5	3,9	0,1		9,0	5,3	0,6	
MHP			1,3	6,7			0,6	2,5				2,9
MSP			6,2	6,9			5,4	5,3			5,6	5,1
TİP	0,4	2,7		0,5	2,9	7,9		0,8	3,0	7,4		0,5

Mahalli idare seçimlerinden il özel idarelerinin meclis üyelerinin seçildiği, il genel meclisi üyeleri seçimlerinde de seçim yarışı, dönemin iki büyük partisi olan AP ve CHP arasında geçmiştir.

Zeytinburnu'ndaki il genel meclisi üyeleri seçiminde 1963 ve 1968 seçimlerinde AP, 1973 ve 1977 seçimlerinde CHP en fazla oy alarak meclis üyelerinin çoğunu çıkartmıştır.

İlçe seçmeni CHP'ye giderek artan bir destek verirken, AP'ye olan desteğini kesmiştir. Öyle ki, 1963 seçiminde AP'nin ilçedeki oyu %57 iken, 1977 seçiminde %30,2'ye inmiştir. Aynı seçimlerde CHP'nin oy oranı ise %23,4'den %56,6'ya çıkmıştır.

Bu seçimlerde nispeten daha yüksek oranda oy alan partiler MHP, MSP ve TİP'dir. MHP'nin 1977 seçimindeki oy oranı, ülke genelinde %6,7 iken, İstanbul genelinde %2,5, Zeytinburnu'nda %2,9'dur. MSP ise gerek 1973 ve gerekse 1977 seçimlerinde %5-6'lar civarında oy almıştır. Bu parti, Zeytinburnu'ndaki geçerli oyların 1973 seçiminde %5,6, 1977 seçiminde %5,1'inin verildiği bir siyasi partidir.

TİP ise 1968 seçimlerinde varlık gösterebilmiştir. Bu seçimde İstanbul ve Zeytinburnu seçmeni TİP'e ülke genelinin çok üzerinde bir destek vermiştir. Nitekim, TİP, ülke genelindeki seçmenlerin %2,7'sinin, İstanbul'dakilerin %7,9 ve Zeytinburnu'ndaki seçmenlerin ise %7,4'ünün desteğini kazanmıştır.

b. 1980 Sonrası Seçimler

ba. Belediye Başkanlığı ve Belediye Meclisi Üyeleri Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı

Türkiye'de 1980 askeri müdahalesinin mahalli idareler üzerindeki sonuçları da ağır olmuştur. Bu müdahale hemen sonra 25 Eylül 1980 tarihli ve 2303 ve 2304 sayılı yasalarla (RG. 29.9.1980-17120) seçimle göreve gelmiş olan belediye başkanları görevlerinden alınmış, seçilmiş il genel meclisleri ile belediye meclisleri feshedilmiştir. Belediyelerin tümü yaklaşık 4 yıl atanmış yöneticiler tarafından idare edilmiştir[17].

1980 sonrasından günümüze kadar 5 mahalli idareler seçimi yapılmıştır. Milletvekili seçimlerinde olduğu gibi bu seçimlerin temel özellikleri de başta seçimlere katılan parti sayısının artışı olmak üzere parçalanmış siyasal yapı ile büyük ölçekli oy hareketliliğinin ve oy kaymalarının meydana gelmiş olmasıdır.

Gerçekten, mahalli idareler seçimlerine katılan parti sayısı 1984 ve 1989 seçimlerinde 7 iken, 1994 ve 1999 seçimlerinde 9'a yükselmiştir. 2004 yılındaki son seçimde ise 21 parti ülkedeki mahalli idarelerin yönetimi için yarışmışlardır.

Bu dönemde ülke genelindeki belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerindeki seçim yarışı ele alındığında, 1984 ve 1994 belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri

seçimlerinde, belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinin çoğunluğunu ANAP’lı adayların, 1989 seçimlerinde SHP’li adayların, 1999 seçiminde FP’li adayların ve son seçimde ise AK Partili adayların meydana getirdiği görülmektedir. Bu sıralama İstanbul’da, ülke genelinin aksine 1994 belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerinde ANAP yerine RP’ye en yüksek oranda oy verilmesi ile değişmiştir.

Tablo 17: Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%), (1984-2004)

	Türkiye					İstanbul					Zeytinburnu				
	1984	1989	1994	1999	2004	1984	1989	1994	1999	2004	1984	1989	1994	1999	2004
AKP	-	-	-	-	40,2	-	-	-	-	41,7	-	-	-		52,7
CHP	-	-	4,4	13,8	20,7	-	-	2,1	13,9	26,4	-	-	1,4	8,3	19,9
MHP	-	-	7,5	15,2	9,4	-	-	2,3	7,5	5,0	-	-	2,2	7,8	7,7
DYP	11,8	23,5	19,0	12,8	10,1	5,3	15,4	12,5	5,6	3,9	7,8	15,3	10,2	8,4	3,1
SHP	-	-	-	-	4,7	-	-	-	-	4,3	-	-	-	-	0,0
SP	-	-	-	-	4,8	-	-	-	-	7,6	-	-	-	-	4,2
A N A P	43,2	23,7	22,8	17,4	3,0	49,0	22,7	24,6	19,3	3,5	44,3	25,9	20,2	19,5	0,5
GP	-	-	-	-	2,4	-	-	-	-	3,6	-	-	-	-	4,8
DSP	-	6,5	7,9	15,2	1,9	-	12,8	14,1	21,4	1,7	-	20,4	29,0	21,7	1,8
BBP	-	-	0,9	1,2	0,6	-	-	0,6	0,8	0,6	-	-	0,4	0,5	0,4
BTP	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	0,5
YTP	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	-
İP	-	-	0,2	0,1	0,1	-	-	0,2	0,1	0,2	-	-	0,2	0,1	0,1
E M E P	-	-	-	0,1	0,1	-	-	-	0,1	0,2	-	-	-	0,1	-
ÖDP	-	-	-	0,5	0,1	-	-	-	0,7	0,3	-	-	-	0,7	3,6
TKP	-	-	-	-	0,1	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,2
MP	-	-	0,2	0,1	0,0	-	-	0,1	0,1	0,0	-	-	0,1	0,1	-
ATP	-	-	-	-	0,0	-	-	-	-	0,1	-	-	-	-	0,2
DP	-	-	0,3	0,1	0,0	-	-	0,1	0,1	0,0	-	-	0,2	0,3	-
LDP	-	-	-	0,1	0,0	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,1	-
BİMZ	3,2	1,3	0,8	0,6	1,0	0,3	0,3	0,1	0,4	0,1	1,7	0,1	-	-	0,3
MDP	5,4	-	-	-	-	4,9	-	-	-	-	4,9	-	-	-	-
RP	3,7	8,8	18,9	-	-	4,2	10,9	25,6	-	-	4,0	8,6	23,3	-	-
FP	-	-	-	18,4	-	-	-	-	26,0	-	-	-	-	27,7	-
MÇP	-	3,0	-	-	-	-	1,0	-	-	-	-	1,0	-	-	-
HP	7,8	-	-	-	-	9,6	-	-	-	-	12,4	-	-	-	-
SODEP	24,8	-	-	-	-	26,6	-	-	-	-	24,9	-	-	-	-
SHP	-	32,8	16,8	-	-	-	36,7	17,4	-	-	-	28,6	12,5	-	-
HADEP	-	-	-	3,4	-	-	-	-	3,1	-	-	-	-	3,1	-
DİĞER	-	0,5	0,3	1,0	-	-	0,3	0,3	0,7	-	-	0,3	0,3	1,6	-

Not: Diğer partiler: BP, DP, DBP, DTP, DEHAP, DEPAR, EMEP, IDP, İP, LDP, MP, ÖDP, SPB, SİP, YDP’dir.

Zeytinburnu belediye başkanlığını ise her seçimde bir başka siyasi partiye mensup aday en fazla oy alarak kazanmıştır. Öyle ki, bu ilçenin belediye başkanlığı yarışını 1984 seçimiyle ANAP’lı, 1989 seçimiyle SHP’li, 1994 seçimiyle (ülke ve İstanbul genelinin aksine) DSP’li, 1999 seçimiyle FP’li, 2004 seçimiyle ise AK Partili belediye başkan adayı kazanmış ve ilçe bu partilere mensup başkanlar tarafından yönetilmişlerdir. Her dönemde bir başka partinin belediye başkanı olarak hizmet verdiği ilçede seçmenler, ilçe yönetimini 1989-1999 döneminde sol partilere mensup belediye başkanlarına, diğer üç dönemde ise sağ partilere mensup başkanlara vermişlerdir. 1999 ve 2004 seçimlerinde ise Zeytinburnulu seçmenler, muhafazakar niteliği ağır basan sağ partilere en

[17] htt.://www. yerelnet. org. tr/secimler/secim analizleri1984 r. Rhp 10.08.2005 Ayrıca; Tanör, B., K. Boratav ve S. Akşin (1995), “*Türkiye Tarihi 5, Bugünkü Türkiye 1980-1995*”, Cem Yayınevi, İstanbul.

fazla destek vererek, 1999 seçiminde FP'li ve 2004 seçimlerinde ise AK Partili başkan adaylarını tasvip ettiklerini göstermişlerdir.

Buna göre ilçe halkının 2002 milletvekili genel seçimleri ile iyice belirgin bir hale gelen muhafazakar sağ partileri giderek artan destekleme eğiliminin, 2004 mahalli idareler seçim sonuçlarına göre kuvvetlenerek sürdüğü ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan, Zeytinburnu'lu seçmenlerin belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerinin karakteristik özelliği olan, belediye başkanlığı seçiminde desteklenen partinin, belediye meclis üyeliği seçimlerinde de desteklenmesi eğilimine sahip oldukları görülmektedir. Öyle ki, her seçimde ilçe seçmeni, belediye yönetimini oluşturan belediye başkanı ve meclis üyelerinin çoğunluğunun aynı parti kadrolarından olmasını tercih etmiştir. Örneğin, 1999 belediye başkanlığı seçiminde en fazla oy alan FP'ye bu seçimde oyların %27,7'si, belediye meclis üyeleri seçiminde %27,6'sı, 2004 başkanlığı seçiminde en fazla oy alan AK Partiye bu seçimde oyların %52,7'si, belediye meclis üyeleri seçiminde %51,6'sı verilmiştir.

Tablo 18: Belediye Meclis Üyeleri Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%), (1984-2004)

	Türkiye					İstanbul					Zeytinburnu				
	1984	1989	1994	1999	2004	1984	1989	1994	1999	2004	1984	1989	1994	1999	2004
AKP	-	-	-	-	40,3	-	-	-	-	41,9	-	-	-	-	51,6
CHP	-	-	4,3	13,3	20,6	-	-	2,2	13,0	26,0	-	-	1,4	8,3	19,7
MHP	-	-	7,6	15,7	10,5	-	-	2,5	8,1	5,4	-	-	2,5	8,7	8,0
DYP	12,1	23,7	18,9	12,5	9,6	5,2-	15,6	12,8	5,4	4,1	7,5	15,3	10,3	7,7	3,7
SHP	-	-	-	-	5,0	-	-	-	-	4,4	-	-	-	-	-
SP	-	-	-	-	4,6	49,2	-	-	-	7,1	-	-	-	-	4,4
ANAP	43,5	23,5	22,7	17,1	2,9	-	22,3	23,9	18,9	3,3	44,4	25,5	20,5	18,5	0,5
GP	-	-	-	-	2,5	-	-	-	-	3,8	-	-	-	-	4,9
DSP	-	6,7	8,4	16,2	2,0	-	13,0	14,5	22,5	1,8	-	20,5	28,1	22,8	1,9
BBP	-	-	1,1	1,3	0,7	-	-	0,6	0,9	0,7	-	-	0,4	0,6	0,4
BTP	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	0,4	-	-	-	-	0,6
YTP	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	-
İP	-	-	0,2	0,1	0,1	-	-	0,2	0,1	0,3	-	-	0,2		0,2
EMEP	-	-	-	0,1	0,1	-	-	-	0,1	0,2	-	-	-	0,1	-
ÖDP	-	-	-	0,7	0,1	-	-	-	1,1	0,3	-	-	-	0,8	3,7
TKP	-	-	-	-	0,1	-	-	-	-	0,1	-	-	-	-	0,2
MP	-	-	0,2	0,1	0,1	-	-	0,1	0,1	0,0	-	-	0,2	0,1	-
ATP	-	-	-	-	0,0	-	-	-	-	0,0	-	-	-	-	0,2
DP	-	-	0,3	0,1	0,0	-	-	0,1	0,1	0,0	-	-	0,3	0,3	-
LDP	-	-	-	0,1	0,0	-	-	-	0,2	-	-	-	-	-	-
BİMZ	1,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,1	-	-	-
MDP	5,7	-	-	-	-	4,9	-	-	-	-	5,1	-	-	-	-
RP	3,9	8,9	19,1	-	-	4,2	11,0	25,3	-	-	4,0	8,8	23,5	-	-
FP	-	-	-	18,2	-	-	-	-	25,6	-	-	-	-	27,6	-
MÇP	-	3,3	-	-	-	-	1,1	-	-	-	-	1,0	-	-	-
HP	8,1	-	-	-	-	9,7	-	-	-	-	12,6	-	-	-	-
SODEP	25,5	-	-	-	-	26,5	-	-	-	-	25,6	-	-	-	-
SHP	-	33,2	16,8	-	-	-	36,7	17,4	-	-	-	28,5	12,4	-	-
HADEP	-	-	-	3,5	-	-	-	-	3,2	-	-	-	-	3,1	-
DİĞER	-	0,5	0,3	1,0	-	-	0,3	0,4	0,7	-	-	0,3	0,4	1,4	-

Not: Diğer partiler: BP, DP, DBP, DTP, DEHAP, DEPAR, EMEP, IDP, İP, LDP, MP, ÖDP, SPB, SİP, YDP'dir.

Diğer taraftan, oyların partiler arasında dağılması ve bir iki partide seçmen tercihinin yoğunlaşmadığı parçalanmış siyasal yapı bu seçimlerde de gözlemlenmektedir. 1989 seçimlerinden itibaren başlayan parçalanmış siyasal yapı dönemi 2004 seçimine kadar devam etmiş ve bu dönemde, belediye meclis üyeleri bakımından tek bir siyasi partinin egemen olduğu bir yapı ortaya çıkmamıştır. Gerçekten, Zeytinburnu'ndaki 1984 belediye meclis üyeleri seçimlerinde oyların %44,4'ünü ANAP alırken, takip eden seçimlerde en fazla oy alan partinin oy oranı, 1989 seçiminde %28,5'e (SHP), 1994 seçiminde %28,1'e (DSP) ve 1999 seçiminde %27,6'ya (FP) inmiştir. 2004 seçiminde ise AK Parti belediye meclis üyelerinin %51,6'sının mensup olduğu partidir.

1980 sonrası belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği seçimlerinde siyasi partilerin ilçe genelindeki performansları incelendiğinde, ülke ve İstanbul genelinde önemli oranda seçmen desteğine sahip bazı partilerin ilçede yeterli seçmen tabanı bulamadığı ve bazı partilerin ise bu dönemde sürekli oy kaybına uğradıkları görülmektedir.

Son seçimler dikkate alınmadığında dahi oy kaybının ortaya çıktığı partilerin başında şüphesiz ANAP gelmektedir. 1984 seçiminde ilçe belediye başkanlığını bu partili aday %44,3 oy alarak kazanmış iken, bir sonraki seçimde bu partinin oy oranı %25,9'a inmiştir. ANAP'ın 1999 belediye başkanlığı seçimindeki oy oranı %19,5, 2004 seçimindeki oy oranı ise sadece %0,5'tir. Oy kaybı görülen ikinci parti DSP'dir. DSP de 1994-1999 döneminde ilçe belediye başkanının mensup olduğu parti iken, oy oranı 1994 seçiminde %29'dan 1999'da %21,7'ye düşmüştür. 1999 seçiminin tüm manipilasyonuna rağmen Zeytinburnu'lu seçmenler, 5 yıl yönetildikleri bu partinin belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerindeki adaylarını desteklemekten kaçınmışlardır.

Bu ilçede, sağ partilerden DYP, 1980 sonrası belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimlerinde seçmenlerin tercih listesinde ilk sıralara yerleşememiş ve bu parti en fazla oyu 1989 seçiminde (%15,3) alabilmiştir. DYP'nin bu ilçedeki oy oranı, ülke geneli oy oranı ortalamasının daima altında olmuş ve bu partinin oyları sürekli azalmıştır. Yine MHP, oy oranı nispeten azalan diğer bir sağ partidir.

CHP ise ilçede yeterli seçmen desteğine sahip olamayan partilerden birdir. En fazla oy aldığı son seçimde CHP, geçerli oyların sadece %19,9'unu alabilmiştir. Üstelik, bu partinin Zeytinburnu'ndaki oy oranı daima ülke geneli ve özellikle İstanbul'daki oy oranının oldukça altında kalmıştır.

Buna karşılık son iki seçimde ilçede belediye başkanlığı seçim yarışını kazanan FP ve AK Partinin ilçedeki oy oranı, hem ülke geneli ve hem de İstanbul genelindeki oy oranı ortalamasından oldukça yüksektir. Öyle ki, FP'nin 1999 belediye başkanlığı seçimindeki oy oranı ülke genelinde %18,4, İstanbul'da %26, Zeytinburnu'nda %27,7 ve son seçimde AK Partinin oy oranı ülke genelinde %40,2, İstanbul'da %41,7, Zeytinburnu'nda ise %52,7'dir.

bb. Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı

Büyükşehirlerin belediye başkanlarının belirlendiği bu seçimlerde ülke geneli, ve İstanbul'daki seçmenler, geçerli oyların daha büyük bölümünü 1984 seçiminde ANAP, 1989 seçiminde SHP, 1994 seçiminde RP, 1999 seçiminde FP ve 2004 seçiminde AK Partiye vermiştir.

Tablo 19: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%), (1984-2004)

	Türkiye					İstanbul					Zeytinburnu				
	1984	1989	1994	1999	2004	1984	1989	1994	1999	2004	1984	1989	1994	1999	2004
AKP	-	-	-	-	46,1	-	-	-	-	45,3	-	-	-	-	51,8
CHP	-	-	2,9	16,5	24,5	-	-	1,4	13,9	28,9	-	-	1,2	9,7	21,2
MHP	-	-	4,5	10,3	5,1	-	-	1,9	7,3	4,1	-	-	1,9	7,7	5,7
DYP	4,5	17,8	15,9	7,4	5,4	4,7	13.9	15,5	3,8	4,9	7,0	14,2	13,6	5,5	4,8
SHP	-	-	-	-	7,3	-	-	-	-	3,6	-	-	-	-	4,1
SP	-	-	-	-	4,0	-	-	-	-	5,4	-	-	-	-	4,6
ANAP	50,2	23,6	21,8	16,9	0,8	49,7	26.1	22,1	22,4	1,2	44,1	28,3	21,6	22,1	0,5
GP	-	-	-	-	3,0	-	-	-	-	3,4	-	-	-	-	4,2
DSP	-	8,7	11,2	19,3	2,3	-	12.2	12,4	20,2	1,4	-	19,4	21,3	19,8	1,5
BBP	-	-	0,4	0,6	0,4	-	-	0,4	0,5	0,5	-	-	0,2	0,4	0,4
BTP	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	0,5
YTP	-	-	-	-	0,1	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,1
İP	-	-	0,2	0,1	0,2	-	-	0,1	0,1	0,2	-	-	0,1	0,1	0,1
EMEP	-	-	-	0,1	0,0	-	-	-	0,1	-	-	-	-	0,1	-
ÖDP	-	-	-	0,5	-	-	-	-	0,5	-	-	-	-	0,5	-
TKP	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,2
MP	-	-	0,4	0,1	0,1	-	-	0,3	0,1	-	-	-	0,3	0,1	-
ATP	-	-	-	-	0,1	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,2
DP	-	-	0,1	0,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
LDP	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,2	-
BİMZ	0,4	0,0	0,1	0,1	0,2	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,8	0,1	0,1	0,1	0,2
MDP	4,3	-	-	9	-	4,7	-	-	-	-	4,7	-	-	-	-
RP	3,7	9,0	22,4		-	4,7	10.5	25,2	-	-	4,7	8,5	24,3	-	-
FP	-	-	-	23,4	-	-	-	-	27,5	-	-	-	-	30,1	-
MÇP	-	1,9	-	-	-	-	1,0	-	-	-	-	0,9	-	-	-
HP	7,9	-	-	-	-	9,6	-	-	-	-	12,8	-	-	-	-
SODEP	29,0	-	-	-	-	26,3	-	-	-	-	25,9	-	-	-	-
SHP	-	38,4	19,7	-	-	-	36.0	20,3	-	-	-	28,3	15,1	-	-
HADEP	-	-	-	3,8	-	-	-	-	2,6	-	-	-	-	2,9	-
DİĞER	-	0,4	0,4	0,7	-	-	0,3	0,4	0,6	-	-	0,3	0,4	0,7	-

Not: Diğer partiler: BP, DP, DBP, DTP, DEHAP, DEPAR, EMEP, IDP, İP, LDP, MP, ÖDP, SPB, SİP, YDP'dir.

Görüldüğü gibi, İstanbul büyükşehir belediyesini her seçimde farklı bir partiye mensup adaylar yönetmiştir. Halen devam eden 5. dönemle birlikte 5 dönemden 4'ünde sağ ve muhafazakar partiler bu şehrin yönetimindedir. 1994 seçiminde RP, 1999'da FP ve 2004'de AK Partili adaylar seçmenlerin en fazla tercih ettiği adaylar olmuşlardır. Muhafazakar niteliği ağır basan sağ partilere verilen oy desteği de hızla artmaktadır. Öyle ki, 1994 RP seçmenlerin oylarının %25,2, 1999'da FP %27,5 ve 2004 seçiminde ise AK Parti %45,3'ünü alarak büyükşehir belediye başkanlığını kazanmışlardır. İlçe seçmeni ise son seçimde AK Partili büyükşehir belediye başkanına geçerli oyların yarısından fazlasını vererek büyük bir destek vermiştir. Yine, 1999 seçiminde FP'li başkan adayının Zeytinburnu'ndaki oy oranı, bu partinin İstanbul oy oranı ortalamasının üzerindedir. Buna karşılık,

büyükşehir belediye başkanlığını kazanan ANAP, SHP ve RP'li adaylar Zeytinburnu'nda, İstanbul geneli ortalamasının altında bir destek elde edebilmişlerdir.

bc. İl Özel İdaresi Seçimi: İl Genel Meclisi Üyeleri Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı

İl genel meclisi üyelerinin seçimleri il düzeyinde yapıldığı için bu seçimlere daha fazla seçmen katılmaktadır. Ayrıca il genel meclisi üyeleri seçimlerinde, mahalli idareler seçimlerine göre adaylardan çok siyasi partilere göre tercih yapılmaktadır. Bu nedenlerle de il genel meclisi üyeliği seçim sonuçlarında farklılıklar görülmektedir.

Öncelikle bu farklılıkların, İstanbul ve Zeytinburnu'na göre belediye sınırları içinde yaşamayan nüfusun daha fazla olduğu ülke geneli seçim sonuçlarında ve kırsal seçmen desteği yüksek olan partilerin oy oranlarında ortaya çıktığı belirtilmelidir.

Tablo 20: İl Genel Meclisi Üyeleri Seçimlerinde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%), (1984-2004)

	Türkiye					İstanbul					Zeytinburnu				
	1984	1989	1994	1999	2004	1984	1989	1994	1999	2004	1984	1989	1994	1999	2004
AKP	-	-	-	-	41,7	-	-	-	-	42,4	-	-	-	-	50,8
CHP	-	-	4,6	11,1	18,2	-	-	2,3	12,1	25,8	-	-	1,6	8,0	19,6
MHP	-	-	8,0	17,2	10,5	-	-	2,6	8,8	5,4	-	-	2,4	9,4	7,7
DYP	13,3	25,1	21,4	13,2	10,0	5,4	15,8	13,5	5,4	4,3	4,9	15,1	11,1	7,3	4,0
SHP	-	-	-	-	5,2	-	-	-	-	4,9	-	-	-	-	4,6
SP	-	-	-	-	4,0	-	-	-	-	6,5	-	-	-	-	4,4
ANAP	41,5	21,8	21,0	15,1	2,5	48,8	22,7	23,3	18,1	2,9	49,5	25,9	20,5	17,9	0,6
GP	-	-	-	-	2,6	-	-	-	-	3,9	-	-	-	-	4,9
DSP	-	9,0	8,8	18,7	2,1	-	13,6	14,4	24,1	1,8	-	20,7	26,9	24,0	1,8
BBP	-	-	1,3	1,7	1,2	-	-	0,7	1,0	0,8	-	-	0,4	0,6	0,6
BTP	-	-	-	-	0,5	-	-	-	-	0,4	-	-	-	-	0,7
YTP	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	-
İP	-	-	0,3	0,2	0,2	-	-	0,2	0,2	0,2	-	-	0,2	0,1	0,2
EMEP	-	-	-	0,1	0,1	-	-	-	0,1	0,1	-	-	-	0,1	-
ÖDP	-	-	-	0,8	0,0	-	-	-	1,2	-	-	-	-	0,8	-
TKP	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	0,2
MP	-	-	0,5	0,3	0,0	-	-	0,1	0,1	-	-	-	0,2	-	-
ATP	-	-	-	-	0,0	-	-	-	-	0,0	-	-	-	-	-
DP	-	-	0,5	0,1	0,0	-	-	0,1	0,1	0,0	-	-	0,3	0,3	-
LDP	-	-	-	0,1	-	-	-	-	0,2	-	-	-	-	0,2	-
BİMZ	1,6	0,5	0,3	0,2	0,7	0,2	0,1		0,0	0,0	-	-	-	-	--
MDP	7,1	-	-	-	-	5,6	-	-	-	-	5,9	-	-	-	-
RP	4,4	9,8	19,1		-	4,3	10,7	25,3	-	-	4,9	8,7	23,6	-	-
FP	-	-	-	16,5	-	-	-	-	24,5	-	-	-	-	26,5	-
MÇP	-	4,1	-	-	-	-	1,1	-	-	-	-	1,0	-	-	-
HP	8,8	-	-	-	-	9,8	-	-	-	-	9,7	-	-	-	-
SODEP	23,4	-	-	-	-	26,0	-	-	-	-	25,2	-	-	-	-
SHP	-	28,7	13,6	-	-	-	35,7	17,0		-	-	28,3	12,4	-	-
HADEP	-	-	-	3,5	-	-	-	-	3,4	-	-	-	-	3,4	-
DİĞER	-	0,9	0,7	1,4	-	-	0,3	0,5	0,8	-	-	0,3	0,4	1,4	

Not: Diğer partiler: BP, DP, DBP, DTP, DEHAP, DEPAR, EMEP, IDP, İP, LDP, MP, ÖDP, SPB, SİP, YDP'dir.

Öyle ki, belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeleri seçimleri ile karşılaştırıldığında her iki seçimde de 1984'de ANAP, 1989'da SHP en yüksek oy alırken, 1994 il genel meclisi seçiminde

ANAP yerine DYP, 1999 seçiminde FP yerine DSP seçmenlerden daha fazla oy alarak ülke genelinde birinci parti olmuşlardır.

İstanbul genelinde ise belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği seçimleri ile benzer sonuçların ortaya çıktığı görülecektir. İstanbullu seçmen 1994 il genel meclisi seçiminde yine RP'yi, 1999 seçimlerinde ise yine FP'yi desteklemiştir.

Zeytinburnu'lu seçmen ise belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği seçimlerinde olduğu gibi, il genel meclisi üyeleri seçimlerinde yine sırasıyla ANAP, SHP, DSP, FP ve AK Partiye en yüksek oranda oy vermiştir. Görüldüğü gibi, kırsal seçmen sayısının sınırlı olduğu İstanbul genelinde ve tamamıyla şehirli seçmenin oy kullandığı Zeytinburnu'nda benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Nitekim, 1994 il genel meclisi seçiminde ülke genelindeki oy oranı %21,4 olan DYP'nin İstanbul'daki oy oranı %13,5, Zeytinburnu'ndaki oy oranı ise %11,1'dir.

bd. 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçimi

3 Kasım 2002 milletvekili genel seçimlerinden yaklaşık 16 ay sonra, 28 Mart 2004'de son mahalli idareler seçimi yapılmıştır. Bu seçimlerin en önemli sonucu, şüphesiz AK Parti hükümetine verilen desteğin artarak sürmekte olduğudur. Hernekadar 16 aylık süre bir hükümetin performansının tam anlamıyla ortaya çıkması için yeterli bir süre olmamakla birlikte, seçim öncesi siyasal analistlerin en fazla üzerinde durduğu konu, seçimlerin hükümetin icraatlarına yönelik bir güvenoyu olduğuydu.

Bu noktada, mahalli idareler seçimlerinde ortaya çıkan sonuçların, aslında merkezi iktidarı değiştirme gibi hukuki ve siyasi bir sonucu bulunmadığı belirtilmelidir. Bununla beraber, 1989 mahalli idareler seçimlerinden sonra olduğu gibi, bu seçimlerde büyük oranda oy kaybına uğrayan bir iktidar partisinin ülkeyi yönetme gücünün de ciddi biçimde zayıflayabildiği bilinmektedir. Sonuçta mahalli idareler seçim sonuçları, hükümet değişiklikleri veya erken seçimlere yol açabilmektedir.

Ayrıca, bu seçimlerde sadece iktidar partisi değil, kuşkusuz ana muhalefet partisi ve diğer partilerin de muhalefetteki performansları değerlendirilmekte ve halk genellikle iktidara geldiğinde taleplerini karşılayacağına inandığı partiye, öncelikle ülke yerel yönetimlerinin idaresini teslim etmektedir. Diğer bir ifadeyle, halk, icraatlarından memnun olmadığı iktidar partisini, mahalli idareler seçimlerinde uyarmaktadır.

Seçim sonuçları incelendiğinde, AK Parti hükümetinin başarılı bulunduğu, buna karşılık ülke yönetimini teslim etmede neredeyse muhalefetin tamamının yeterli bulunmadığı anlaşılmaktadır. Gerçekten, AK Parti, 2002 milletvekili genel seçimindeki oy oranın oldukça üzerinde bir seçmen desteği almıştır. Bu partinin oy oranı 2002 milletvekili seçimlerinde %34,3 iken, 2004 yılı belediye

başkanlığı seçiminde %40,2, belediye meclis üyeliği seçiminde %40,3, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde çok daha yüksek olup %46,1 ve il genel meclisi üyeliği seçiminde %41,7'dir. Kısacası AK Parti, ülke genelindeki seçmenlerin %40'lardan fazlasının desteğini alan parti olmuştur.

AK Partinin, İstanbul genelindeki oy oranı da milletvekili genel seçimlerindeki oy oranından (%37,2) oldukça yüksektir. Öyle ki, İstanbul genelinde bu parti oyların, belediye başkanlığı seçiminde %41,7, belediye meclis üyeliği seçiminde %41,9, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde çok daha yüksek olup %45,3 ve genel meclisi üyeliği seçiminde %42,4'ünü almıştır.

Tablo 21: 28 Mart 2004 Mahalli İdareler Seçiminde Siyasi Partilere Göre Kazanılan Belediye Başkanlığı, Belediye ve İl Genel Meclisi Üyelikleri

	Belediye Başkanı		Belediye Meclis Üyeliği			İl Meclis Üyeliği		
	Türkiye	İstanbul	Türkiye	İstanbul	Zeytinburnu	Türkiye	İstanbul	Zeytinburnu
Toplam	3 193	73	34 477	1 499	31	3 208	225	6
AKP	1 750	47	16 637	905	26	2 276	158	5
CHP	467	8	5 631	365	5	392	64	1
MHP	247	-	3 401	8	-	178	-	-
DYP	388	7	4 747	51	-	156	-	-
SHP	64	-	1 067	24	-	129	-	-
SP	63	-	961	31	-	19	1	-
ANAP	100	10	1 105	99	-	26	2	-
GP	13	-	183	6	-	4	-	-
DSP	30	1	385	9	-	9	-	-
BBP	10	-	215	-	-	7	-	-
BTP	1	-	23	-	-	-	-	-
YTP	5	-	48	1	-	-	-	-
İP	-	-	5	-	-	-	-	-
EMEP	-	-	13	-	-	1	-	-
ÖDP	2	-	21	-	-	-	-	--
TKP	-	-	-	-	-	-	-	-
MP	-	-	3	-	-	-	-	-
ATP	-	-	-	-	-	-	-	-
DP	1	-	11	-	-	2	-	-
LDP	-	-	4	-	-	-	-	-
BİMZ	52	-	7	-	-	9	-	-

AK Parti özellikle Zeytinburnu'nda çok güçlü bir seçmen desteğine sahip olmuş ve her iki geçerli oydan birinden daha fazlası bu siyasi partiye verilmiştir. Öyle ki, bu partinin Zeytinburnu'ndaki oy oranı belediye başkanlığı seçiminde %52,7, belediye meclis üyeleri seçiminde %51,6, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde %51,8 ve il genel meclisi üyeleri seçiminde %50,8'dir.

Ülke genelindeki tüm oyların %40'tan fazlasının verildiği AK Partili adaylar, yerel yönetimlerin çoğunluğunun yönetimine gelmişlerdir. Öyle ki, 12'si büyükşehir belediyesi başkanlığı olmak üzere, 46'sı il merkezi, 468'i ilçe merkezi ve 1.247'si de belde olmak üzere toplam 1.773 belediye başkanlığını, bu partiye mensup belediye başkan adayları kazanmıştır. Diğer bir ifadeyle, toplam belediyelerin yaklaşık %56'sının yönetiminde AK Partili adaylar tercih edilmişlerdir. Bu sonuçlar, Türkiye'de 1963 yılından bu yana yapılan tüm mahalli idareler seçimlerinde tek bir partinin ülke

genelinde kazandığı en yüksek sayıda belediyeyi temsil etmekte olup AK Partinin bu konuda yeni bir rekor kırdığını göstermektedir. Toplam belediyelerin 1968 seçiminde %54'ünü AP, 1984 seçiminde %51'ini ANAP almıştı. AK Partinin belediye meclis üyeliği ve il genel meclis üyeliğinde de büyük bir üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. Bu parti 34.477 belediye meclis üyesinden 16.637'sinin (%48.3), 3.208 il genel meclisi üyesinden 2.276'sının, %70,9 gibi önemli büyüklükteki bir kısmının mensup olduğu partidir.

AK Partinin bu başarısına karşılık, ana muhalefet partisi olarak seçime giren CHP, mahalli idareler seçimlerinde oylarını nerdeyse hiç artıramamıştır. 2002 milletvekili genel seçimlerinde %19,4 oy alan bu parti, ülke genelindeki oyların belediye başkanlığı seçiminde %20,7'sini, belediye meclis üyeliği seçiminde %20,6'sını, il genel meclisi üyeliği seçiminde ise %18,2'sini, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde %24,5'ini alabilmiştir.

CHP açısından bu sonuç, seçmenlerin bu partiyi yetersiz gördüğü şeklinde açıklanabilir. Nitekim, CHP sadece 467 adet belediye başkanlığı yarışını kazanmıştır. Belediye meclis üyelerinin %16,3, il genel meclisi üyelerinin %12,2'si bu partiye mensuptur.

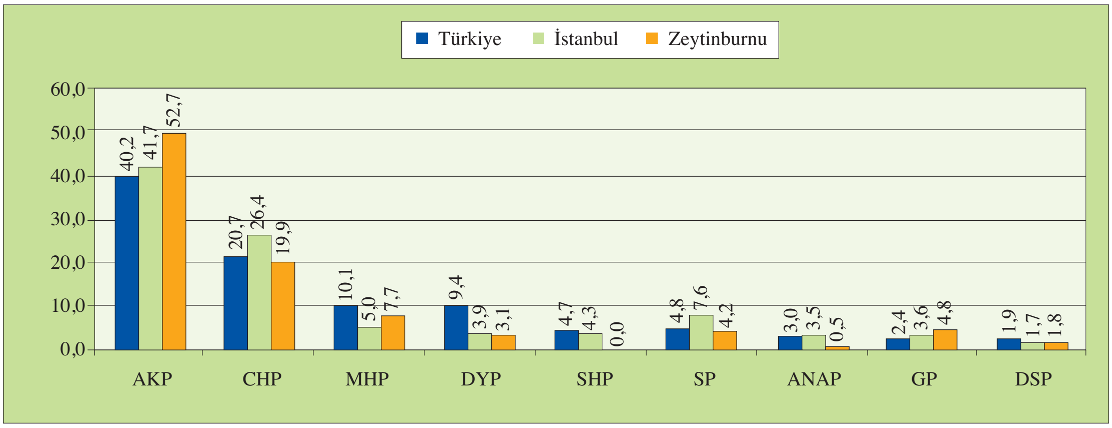
Muhalefetteki partiler kazandıkları belediye başkanlığı sayısına göre sıralandığında sıralama; DYP 388, MHP 247, ANAP 100, SHP 64, SP 63, DSP 30, GP 13, BBP 10, YTP 5, ÖDP 2 ve DP 1 biçimindedir. DYP, belediye meclis üyelerinin %13,8, il genel meclis üyelerinin %4,9; MHP, belediye meclis üyelerinin %9,9, il genel meclis üyelerinin %5,5'inin üyesi olduğu siyasi partidir.

Diğer partilere göre daha fazla sayıda belediye meclis üyesi ve il genel meclisi üyesini çıkaran parti olan SHP (Sosyal Demokrat Halk Partisi), belediye meclis üyelerinin %3,1, il genel meclis üyelerinin %4'ünün; sırasıyla ANAP %3,2, %0,8, SP (Saadet Partisi) %2,8, %0,6'sının üyesi olduğu siyasi partilerdir.

Görüldüğü gibi, 2004 mahalli seçimlerinde AK Partinin büyük bir üstünlüğü söz konusudur. Diğer partiler ele alındığında, DYP ve MHP'nin sınırlı bir oy artışı sağlayabildiği görülmektedir. Gerçekten 2002 milletvekili genel seçimlerinde %10'luk ülke barajını geçemeyen ve %9,5 oy alan DYP'nin oy oranı, belediye başkanlığı seçiminde %10,1, belediye meclis üyeleri seçiminde %9,6, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde %5,4 ve il genel meclisi üyeleri seçiminde %10'dur. Buna karşılık %8,4 ile barajı aşamayan MHP'nin oy oranı belediye başkanlığı seçiminde %9,4, belediye meclis üyeleri seçiminde %10,5, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde %5,1 ve il genel meclisi üyeleri seçiminde %10,5'tir.

Görüldüğü gibi, seçimlere kadar parti içi muhalefetin sürdüğü bu iki partinin muhalefetteki performansı seçmenler tarafından yetersiz görülmüştür.

Grafik 15: 28 Mart 2004 Belediye Başkanlığı Seçiminde Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%)

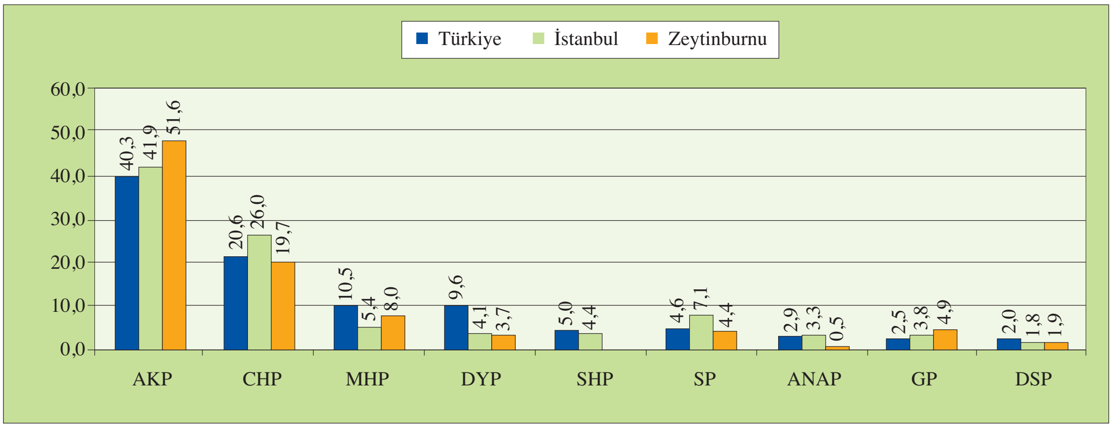

2002 milletvekili genel seçimlerinde büyük bir oy kaybına uğrayan ANAP ve DSP, mahalli idareler seçimlerinde de bir varlık gösterememişler ve bu iki parti ülke genelinde %2-3'ler civarında oy almıştır. Mahalli idareler seçimlerinin diğer partilere göre nispeten yüksek oy alan partileri ise SHP ve SP'dir. Her iki partinin ülke genelindeki oyları %5'e yakındır. Solda güç birliği anlayışı altında çeşitli sol partilerle işbirliği içinde seçime giren SHP, beklediği desteği bulamamıştır.

Zeytinburnu seçmeni, 2004 mahalli idareler seçimlerinde ülke geneli ve İstanbul genelinde olduğu gibi en fazla oyu AK Partiye vermişlerdir. Bu parti belirtildiği gibi, ilçe genelindeki oyların yarısından fazlasını almıştır. AK Partili belediye başkan adayı geçerli oyların %52,7'sini alarak ilçede başkan seçilmiştir. Belediye meclis üyeleri seçimlerinde de oyların %51,6'sını alan partiye 31 belediye meclis üyesinden 26'sı mensuptur. Görüldüğü gibi, Zeytinburnu belediyesi AK Partili başkan ve meclis üyeleri çoğunluğu tarafından yönetilmektedir.

CHP, %21,2 oy aldığı büyükşehir belediye başkanlığı seçimi dışındaki diğer mahalli idareler seçimlerinde ilçede geçerli oyların %20'den azını alabilmiştir. Ayrıca bu partinin ilçe genelindeki oy oranı, İstanbul geneli ortalamasının ve il genel meclisi seçimi dışında ülke geneli oy ortalamasının altındadır. CHP'nin Zeytinburnu'ndaki oy oranı özellikle İstanbul geneli ortalamasının oldukça gerisindedir. Öyle ki, belediye başkanlığı seçiminde CHP'nin oy oranı Zeytinburnu'nda %19,9 iken İstanbul geneli ortalaması %26,4'dür. Bu sonuç, ilçe seçmeninin, CHP'yi destekleme konusunda İstanbullu hemşehrileri ile aynı görüşte olmadığını ortaya koymaktadır.

Grafik 16: 28 Mart 2004 Belediye Meclis Üyeleri Seçiminde Bazı Siyasi Partilerin Oy Oranları (%)

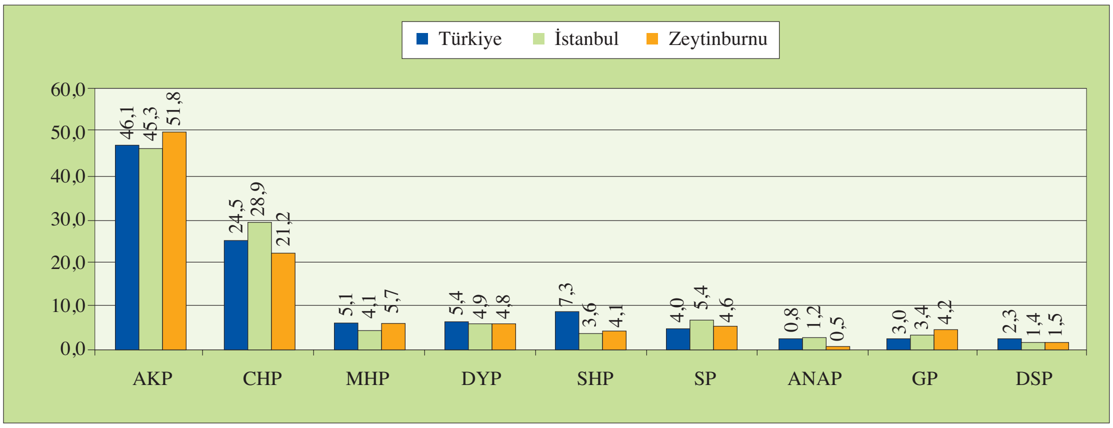
Zeytinburnu seçmeni AK Parti ve CHP'den sonra en fazla oy verdiği parti MHP'dir. Bu parti, en fazla oy alan 3. parti olmasına rağmen geçerli oyların %8'den daha azını temsil edebilmektedir. Öyle ki, MHP oyların, belediye başkanlığı seçiminde %7,7, belediye meclis üyeleri seçiminde %8, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde %5,7 ve il genel meclisi üyeleri seçiminde %7,7'sini almıştır. Bu partiye ilçeden İstanbul geneli ortalamasının üzerinde, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi dışında da ülke geneli ortalamasının altında oy çıkmıştır.

Oy sıralamasında önde gelen diğer partiler ise GP, SP ve DYP'dir. İlçe seçmeninin GP'ye olan desteği 2004 mahalli idareler seçimlerinde de sürmüştür. Bu parti ilçeden, İstanbul ve ülke geneli ortalamasının üzerinde oy almıştır. GP, Zeytinburnu belediye başkan adayı geçerli oyların %4,8, belediye meclis üyeleri adayları %4,9'unu almıştır. Oysa GP'nin bu iki seçimdeki oy oranı ülke genelinde sırasıyla %2,4 ve %2,5'tir.

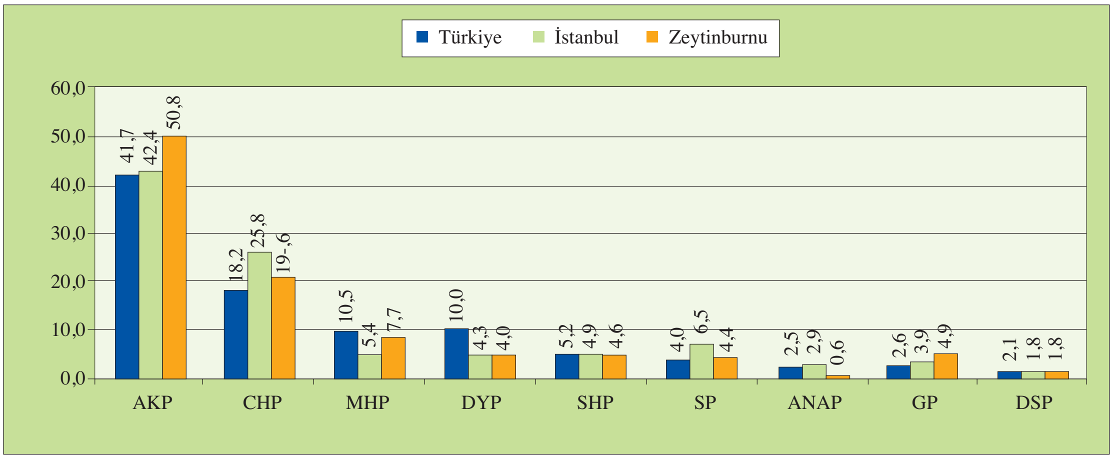
%4'ler civarında oy alan ikinci parti olan SP'nin ilçede yeterli seçmen desteğine sahip olduğu söylenemez. Çünkü, bu partinin İstanbul geneli oy oranı ortalaması, ilçe oy oranı ortalamasının oldukça üzerindedir. Örneğin, belediye başkanlığı seçiminde İstanbul genelindeki geçerli oyların %7,6, Zeytinburnu'ndaki geçerli oyların ise %4,2'si bu partiye yönelmiştir.

Kırsal seçmen desteği yüksek olan DYP'nin ilçe genelindeki oy oranı belediye başkanlığı seçiminde %3,1, belediye meclis üyeleri seçiminde %3,7, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde %4,8 ve il genel meclisi üyeleri seçiminde %4'dür. Bu partiye de Zeytinburnu'ndan İstanbul ve özellikle ülke genelinin oldukça altında bir destek verilmiştir.

Grafik 17: 28 Mart 2004 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçiminde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%)

Grafik 18: 28 Mart 2004 İl Genel Meclisi Üyeleri Seçiminde Siyasi Partilere Göre Oy Dağılımı (%)

Zeytinburnu'ndaki mahalli idareler seçimlerinde SHP, belediye başkan ve belediye meclis üyesi adayı göstermemiştir. Bu nedenle her iki seçimde hiç oy verilmeyen bu partinin ilçedeki oy oranı, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde %4,1, il genel meclisi üyeleri seçimlerinde %4,6'dır. Bu durum, SHP'ye ait %4'ler civarındaki oyun belediye başkanlığı seçiminde diğer partilere yönelmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Bu iki seçim sonucuna göre SHP'nin ilçe genelindeki oy potansiyelinin ülke geneline göre daha düşük olduğu görülmektedir. Öyle ki, SHP'nin il genel meclisi seçimlerindeki oy oranı ülke genelinde %5,2, İstanbul genelinde %4,9 iken, Zeytinburnu'nda %4,6'dır.

İlçede en az oy verilen partiler arasına ANAP ve DSP'e girmiştir. ANAP, ilçe genelinde oyların %0,5'ler civarındaki kısmını, DSP ise %1,5'ler civarındaki kısmını alabilmiştir. ANAP, ilçedeki seçmen desteğini bütünüyle kaybederken, DSP'nin oy oranı, bu partinin yakın gelecekte ilçe seçmeninin tercih listesinin son sıralarında yer alacağını göstermektedir.

IV. KISIM:

ZEYTİNBURNU'NDA KENTLEŞME – YAPILAŞMA

Zeytinburnu'ndaki kentleşme-yapılaşmanın karakteristiği üzerinde iç göç olgusu, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma belirleyici olmuştur. Gerçekten, Zeytinburnu ilçesi ülkemizde 1950'li yıllardan itibaren başlayan iç göç hareketlerinden en fazla etkilenen yerlerin başında gelmektedir. Bu dönemde hızlı nüfus artışının yanısıra iç göçler plansız bir şekilde ülkenin doğusundan batısına doğru ve batıdaki sınırlı sayıdaki büyükşehirlere yönelik olmuş ve hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır. İç göçlerin önemli bir kısmı Marmara bölgesine ve özellikle de 1940'lı yıllardan itibaren sanayiinin gelişmeye başladığı İstanbul'a yönelmiştir.

Göçler, kentsel alanlarda zaten yetersiz olan barınma, altyapı, kentsel ve sosyal hizmetlerin sunumunu daha da güçleşmiştir. Nüfusu hızlı artan kentlerde ortaya ciddi bir barınma, yani konut sorunu çıkmıştır. Göç edenler kiraların daha düşük olduğu eski ve kenar mahallelere yerleşmişler veya barınma ihtiyacını gecekondular yapmak suretiyle karşılamaya çalışmışlardır. Gecekondu, göçenlerin genellikle devlete ait araziler üzerine sağlıksız ve alelacele bir gecede yapıp yerleştikleri barınaklardır[1]. Teknik tanımıyla ise gecekondu; "imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve a hükümlere bağlı kalınmaksızın, hazine, belediye, vakıflar vb. kamu arazileri ile şahıslara ait arazi veya arsalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan yapılan izinsiz yapılar ile imarsız alanlarda hisseli tapu sahiplerinin kendi arazileri üzerinde yaptıkları ruhsatsız yapılar" olarak tanımlanmakta iken, süreç içinde içeriği ve niteliği değişen gecekondu; daha çok hazine arazileri ya da başkasının arazisi üzerinde bulunan yapıları, kaçak yapı ise; kendi mülkiyeti ya da hissesi üzerine İmar Mevzuatına aykırı olarak yapılan yapıları tanımlar biçimde kullanılmaya başlamıştır[2].

Zeytinburnu ilçesi ise İstanbul genelinde yapılan ilk gecekondunun inşaa edildiği ilçedir. İstanbul'da ilk gecekondu 1945 yılında Kazlıçeşme mahallesine yapılmıştır. Üstelik bu ilçe 1950-1960'lı yıllarda İstanbul genelindeki gecekonduların büyük bir bölümünün yerleşim yeri olmuştur.

---

[1] Turgay Gökçen, "Zeytinburnu Gecekonduları", ***Surların Öte Yanı: Zeytinburnu***, (Haz: Burçak Evren),İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2005, s. 182.

[2] http://www.tmmob.org.tr/print.php?sid=427, TMMOB, ***Kaçak Yapılaşma İle İlgili Süreçler, Sorunlar, Çözüm Önerileri Değerlendirme Raporu.*** 05.06.2005

Nitekim, 1949 yılı itibariyle İstanbul genelindeki 5 bin gecekondunun 3.218'i Zeytinburnu'nda bulunmaktadır.

İstanbul ve Zeytinburnu'ndaki gecekondulaşma 1949 yılından sonra çıkarılan af yasaları ile artmaya devam etmiştir. İstanbul genelindeki gecekondu sayısı 1950 yılında 8.239, 1959'da 61.400 ve 1963 yılında 120 bine ulaşmıştır. 13 yıllık bir zaman diliminde gecekondu sayısı 15 kat civarında artmıştır. Zeytinburnu ise 1957 yılında ilçe olmuş ve tümü gecekondulardan oluşan bir alan İstanbul'un ilçeleri arasına katılmıştır. Bu ilçede gecekondular, büyük ölçüde çok büyük iki vakıf olan Bezmi-Alem Valide Sultan ve Sultan Beyazıd-ı Veli Han Hazretleri vakfiyelerine ait arazilerin küçük bir bölümüne yapılmıştır[3]. Ayrıca, belediye, hazine ve hatta şahıs arazilerine dahi gecekondu yapılmıştır.

İlçede, İstanbul genelindeki ilk gecekondunun yapımı ile başlayan süreç, diğer bir ifadeyle gecekondu ve kaçak yapılaşma 1983 yılında 2805 sayılı Af Yasası çıkana kadar devam etmiştir. Ülkemizde imar afları 1940'lı yılların sonlarından itibaren yapılmaya başlanmış ve bu yasalar imar mevzuatının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İmar afları, kentsel alanlarda imarlı ve imarsız, yapılaşma sürecinde de ruhsatlı ve ruhsatsız olmak üzere ikili bir yapının oluşmasını tetikleyen ve kaçak yapılaşmayı körükleyen en önemli etkenlerden biri olmuştur. İlki 1948 yılında Ankara kentinde yaşanan sorunları çözmek için çıkarılan 5218 sayılı yasadan başlayan ve bugüne kadar sayıları 10'u geçen imar affı yasaları, süreç içerisinde içerik ve kapsam olarak değişmiştir. Önceleri sadece hazine arazilerinin işgal edenlere devrini öngören ve gecekondu sahiplerine tapu veren nitelikteki imar afları, daha sonra üzerindeki gecekonduluya tapu vermenin ötesinde gecekondu alanlarına "imar düzeni" getirmek anlayışıyla düzenlenmiştir.

1983 yılında çıkarılan 2805 sayılı İmar Affı Yasası ve 1984 yılında yürürlüğe giren 2981/3290/3366 sayılı yasalar ile sadece gecekondular değil, imar mevzuatına aykırı tüm yapı ve tesisler af kapsamına alınmıştır. Bu yasa ile gecekondu alanlarındaki kamu arazilerinin şahıslara devredilmesinin yanısıra ıslah imar planları ile gecekondu sahiplerine 4 kata kadar yapılaşma hakkı verilmiştir[4].

Bu yasa ile ilçedeki gecekondu ve kaçak yapılar yasallaştırılmış ve bu tarihten sonra gecekondu ve kaçak yapılaşmaya müsaade edilmemiştir. Ancak, halen ilçede gecekondu mevzuatına aykırı inşaa edilmiş 864 yapı mevcuttur[5].

---

[3] Turgay Gökçen, "Zeytinburnu Gecekonduları", ***Surların Öte Yanı: Zeytinburnu***, (Haz: Burçak Evren),İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2005, s. 182-184.

[4] http://www.tmmob.org.tr/print.php?sid=427, TMMOB, ***Kaçak Yapılaşma İle İlgili Süreçler, Sorunlar, Çözüm Önerileri Değerlendirme Raporu.*** 05.06.2005

[5] http://www.zeytinburnu.gov.tr/sosyaldurum.htm, ***Sosyal Durum ve Altyapı Hizmetleri.*** 05.06.2005

Çalışmanın bu bölümünde Zeytinburnu ilçesindeki yapılaşmanın temel özelikleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu amaçla, 2000 yılı Bina Sayımı sonuçları ile belediyeler tarafından düzenlenen "İnşaat Ruhsatnameleri" (ruhsat belgesi) ve Yapı Kullanma İzin Belgeleri"ne (iskan belgesi) göre yapılaşma ve özellikleri incelenmiştir. Her iki veri havuzu farklı kriterlere göre hazırlandığı için konu, iki ayrı bölümde ele alınmıştır. Öyle ki, 2000 yılı Bina Sayımında, sayım yılında Zeytinburnu ve mahallelerinde mevcut olan binalarla, İnşaat Ruhsatnameleri ve Yapı Kullanma İzin Belgelerinde ise her yıl inşaasına başlanan veya tamamlanan yapılarla, ilgili bilgiler yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle, birinci bölümde 2000 yılı itibariyle mevcut yapılar, ikinci bölümde ise yıllar itibariyle ruhsat ve iskan belgesi verilen yapılar ele alınmıştır.

İlçedeki mevcut olan binalara ait bilgilerin verildiği birinci bölümde amaç, bina stoku ve niteliklerini belirlemektir. Sayımda, ülkedeki mevcut binaların envanterinin çıkarılması ve binaların özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde ortaya konulması amaçlandığından, içinde insan yaşayıp yaşamadığına, imar mevzuatına aykırılığına bakılmaksızın tamamlanmış binalar ile içinde ikamet edilen yarı tamamlanmış tüm binalar kapsam içine dahil edilmiştir. Gecekondu, hisseli tapulu alanlarda yapılmış kaçak binalar ve imar mevzuatına aykırı yapılar da kapsanan kitle içinde yer almaktadır.

İkinci bölümde ise, Zeytinburnu Belediyesi tarafından her yıl düzenlenen inşaat ruhsatnameleri ve yapı kullanma izin belgelerine göre yapılaşma ele alınarak, zamanla yapılaşmada meydana gelen değişiklikleri gözlemleyebilme amaçlanmıştır.

A. ZEYTİNBURNU'NDA 2000 YILI BİNA SAYIM SONUÇLARINA GÖRE YAPILAŞMA

Ülkemizde bina sayımı 1965, 1970, 1984 ve 2000 yıllarında olmak üzere 4 kez yapılmıştır. Bina sayımlarındaki temel amaç, bina stoku ve niteliklerini tespit etmektir. 2000 yılı Bina Sayımının yenilenmesinin nedeni olarak da yine aynı sebep, yani bina stoku ve bu stokun durumuna ilişkin sağlıklı tahmin yapılamaması belirtilmiştir.

Yine, bu sayımın yapılmasında, hem son sayımın üzerinden 16 yıl geçmesi ve hem de her yıl belediyeler tarafından düzenlenen inşaat ruhsatnameleri ve yapı kullanma izin belgeleri istatistikleri dışında kaçak, ruhsat belgesi veya iskan belgesi alınmayan binalara ve daha da önemlisi belediye sınırları dışında kalan binalara ilişkin sağlıklı verilerin elde edilememesi etkili olmuştur.

Diğer amaçlar ise şunlardır:

✓ Karar organlarının alacağı ekonomik ve sosyal tedbirlere ışık tutacak temel verileri elde etmek,

✓ Uluslararası karşılaştırmalar yapabilmek,

✓ Milli gelir hesaplamalarına temel veri seti oluşturmak,

✓ Plansız şehirleşmeden doğan hava kirliliği, gürültü gibi çevre sorunlarının yoğunlaştığı bölgelerin bir fotoğrafını ortaya koymak,

✓ Nüfus ve göç hareketleri ile ortaya çıkan konut gereksinimleri konusunda daha tutarlı tahminler yapabilmek için gerekli bilgi bankasını oluşturmak,

✓ Kent sorunlarının tespiti ve çözüm yollarının üretilmesi için gerekli olan veri setini oluşturmaktır[6].

1. Bina Sayıları

Ülkemizde, 2000 yılı Bina Sayımına göre 7.838.675 bina, 16.235.830 konut (daire) mevcuttur. Konut (daire), etrafı kapalı, tavanı örtülmüş, bir aile veya bir grup insanın diğer fertlerden ayrı olarak yaşamasına imkan sağlayan, doğrudan doğruya sokağa, koridora veya genel bir yere açılan, müstakil bir kapısı olan bina veya binanın bir bölümüdür.

Görüldüğü gibi, hızlı nüfus artışı, göç ve kentleşme konut (daire) ve diğer amaçlarla kullanılan bina sayısının hızla artmasına yol açmıştır. 1984 yılına göre bina sayısı %78,6, konut (daire) sayısı %128,8 oranında artmıştır. Bu dönemde ülkemizdeki belediye sayısı da %89,1 oranında çoğalmış ve 1.699'dan 3.212'ye yükselmiştir.

Tablo 1: Bina, Konut (Daire) ve Belediye Sayısı (1984-2000)

	Türkiye			İstanbul		
	1984	2000	% Artış	1984	2000	% Artış
Bina Sayısı	4 387 971	7 838 675	78,6	505 224	869 444	72,1
Konut (Daire) Sayısı	7 096 277	16 235 830	128,8	1 378 115	3 393 077	146,2
Belediye Sayısı	1 699	3 212	89,1	24	73	204,2

Ülkenin en fazla göç alan ve en büyük şehri konumundaki İstanbul'da ise artış çok daha yüksek olmuştur. Dikey yapılaşmanın baskın olduğu bu şehirde 1984 yılına göre 2000 yılında bina sayısı %72,1, konut sayısı %146,2 oranında yükselmiştir. Öyle ki, 1984 yılında İstanbul genelinde 505.224 bina, 1.378.115 konut var iken, 2000 yılında bina sayısı 869.444'e, konut sayısı 3.393.077'ye çıkmıştır. Görüldüğü gibi, ülkenin en büyük kenti olan İstanbul'da toplam binaların %11'ler, konutların (dairelerin) ise %20'ler civarındaki kısmı yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle ülke genelindeki her 10 binadan birinden fazlası, her 5 konuttan (daireden) biri bu şehirdedir.

---

[6] Bina sayımı bilgi\T.C. Başbakanlık DİE Web Sitesi1.htm

Tablo 2: Kullanım Amacına Göre Binalar (1984-2000)

		Bina Sayısı	Konut	Çoğunluğu Konut	Çoğunluğu Konut Dışı	Tümü İşyeri	Eğitim Kültür	Sağlık	Resmi Daire	Dini	Konut Dışı Karışık	Diğer	Bilinmeyen
Türkiye	1984	8	3 515 110	326 499	59 158	424 217	13 485	2 132	18 795	13 494	12 209	812	2 060
	2000	7 838 675	5 872 808	863 005	84 926	804 662	30 349	6 600	33 124	26 952	37 598	74 788	3 863
İstanbul	1984	510 979	374 868	80 408	8 274	42 853	1 023	173	1 038	1 030	804	60	448
	2000	869 444	612 280	165 136	9 534	67 618	2 839	707	2 084	2 216	3 702	2 612	716
		Bina Sayısı	Konut	Çoğunluğu Konut	Çoğunluğu Konut Dışı	Tümü İşyeri	Eğitim Kültür	Sağlık	Resmi Daire	Dini	Konut Dışı Karışık	Diğer	Bilinmeyen
Türkiye	1984	100,0	80,1	7,4	1,3	9,7	0,3	0,0	0,4	0,3	0,3	0,0	0,0
	2000	100,0	74,9	11,0	1,1	10,3	0,4	0,1	0,4	0,3	0,5	1,0	0,0
İstanbul	1984	100,0	73,4	15,7	1,6	8,4	0,2	0,0	0,2	0,2	0,2	0,0	0,1
	2000	100,0	70,4	19,0	1,1	7,8	0,3	0,1	0,2	0,3	0,4	0,3	0,1

Ülkemizde yapılan binaların büyük bir kısmı, insanoğlunun temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacının karşılanması amacıyla kullanılmak üzere yapılmıştır. Öyle ki, binaların büyük çoğunluğu konut olarak kullanılmaktadır. Konut olarak kullanılan binalar, tüm binaların %70-75'lerden fazlasını oluşturmaktadır. Üstelik kullanım amacı konut olan binaların payı, "çoğunluğu konut" ve "çoğunluğu konut dışı" binalarla birlikte %90'lara çıkmaktadır.

Barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla kullanılan binalardan sonra, diğer ihtiyaçların temin edilebileceği binalar gelmektedir. Bu grup içinde de, tümü işyeri olan binaların oranının nispeten daha yüksek olduğu görülmektedir. 2000 yılı sayımına göre ülke genelindeki binaların %10,3, İstanbul genelindeki binaların %7,8'i tümü işyerlerinden oluşan binalardır. Eğitim ve kültür, sağlık, resmi daire ve dini faaliyetler için kullanılan binaların oranı ise oldukça sınırlıdır.

Tablo 3: Kat Sayısına Göre Binalar (1984-2000)

		Bina Sayısı									
		Toplam	1	2	3	4	5	6	7-9	10+	Bilinmeyen
Türkiye	1984	4 387 971	2 560 469	1 259 737	284 155	125 809	87 392	36 648	22 966	2 363	8 432
	2000	7 838 675	3 620 569	2 289 446	827 894	435 384	321 955	170 559	103 683	17 407	51 778
İstanbul	1984	510 979	218 388	118 634	66 952	41 609	34 299	18 771	10 023	978	1 325
	2000	869 444	189 724	160 286	149 497	118 701	115 324	77 124	48 494	6 710	3 584
		%									
			1	2	3	4	5	6	7-9	10+	Bilinmeyen
Türkiye	1984	100,0	58,4	28,7	6.5	2,9	2,0	0,8	0,5	0,1	0,2
	2000	100,0	46,2	29,2	10,6	5,6	4,1	2,2	1,3	0,2	0,7
İstanbul	1984	100,0	42,7	23,2	13,1	8,1	6,7	3,7	2,0	0,2	0,3
	2000	100,0	21,8	18,4	17,2	13,7	13,3	8,9	5,6	0,8	0,4

Ülkemizde zamanla dikey yapılaşma baskın hale gelmektedir. Özellikle kentlerde arsa fiyatlarındaki artış orta ve alt gelir grubunun barınma ihtiyacının karşılanmasında çok katlı yapılaşmayı kaçınılmaz hale getirmiştir. Aksi durumda bu grupların bir konut veya işyeri sahibi olmaları veyahut ta herhangi bir amaçla binanın bir bölümünü satın almaları mümkün olamayacak, diğer bir ifadeyle tüketici olamayacaklardır.

2000 yılı Bina Sayımına göre ülke genelindeki binaların %46,2'si 1, %29,2'si 2, %10,6'sı 3, %5,6'sı 4, %4,1'i 5, %2,2'si 6, %1,3'ü 7-9 katlıdır. 1984 yılına göre ülke genelindeki bir katlı

yapıların toplam yapılar içindeki payı azalmakla birlikte, binaların %86'sı hala 3 ve daha az katlıdır. Buna karşılık İstanbul genelinde ise çok katlı yapılaşma çok daha baskın hale gelmiştir. 1984 yılında İstanbul'daki binaların %80'e yakını 3 ve daha az katlıyken, bu grubun payı 2000 yılında %57,5'e inmiştir.

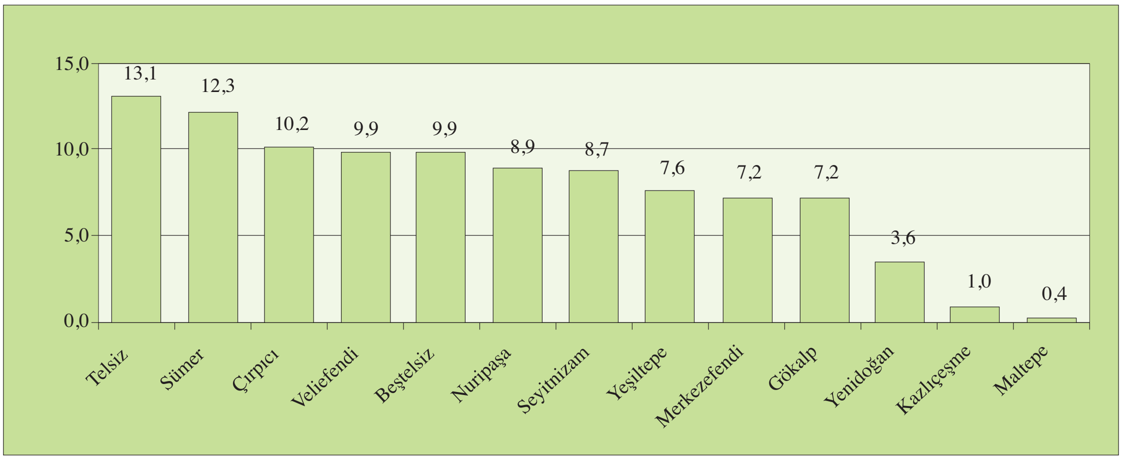
Tablo 4: Zeytinburnu'nda Mahallelere Göre Nüfus ve Bina Sayısı (2000)

Mahalleler	Nüfus Miktarı	Bina Sayısı
Toplam	**247 669**	15 573
Çırpıcı	25 276	1 386
Beştelsiz	24 431	1 472
Gökalp	17 834	1 223
Kazlı Çeşme	2 482	326
Maltepe	903	674
Merkezefendi	17 939	950
Nuripaşa	22 106	1 272
Sümer	30 341	1 439
Seyitnizam	21 536	1 956
Telsiz	32 472	1 946
Veliefendi	24 578	1 422
Yeşiltepe	18 908	893
Yenidoğan	8 863	614

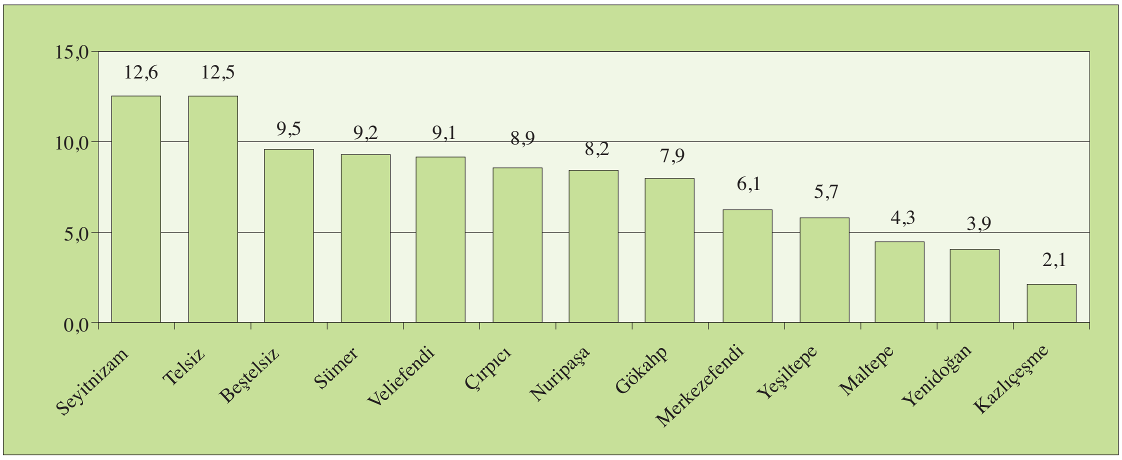
İstanbul'un orta büyüklükteki ilçelerinden biri olan Zeytinburnu'nda, 2000 yılı nüfus sayımına göre 247.669 kişi yaşamakta ve aynı yıl yapılan bina sayımına göre de 15.573 bina ile bu binalarda 78.694 daire bulunmaktadır. Bu verilere göre İstanbul'da yaşayanların %2,5'i, bu şehirde bulunan 869.444 binanın %1,8'i Zeytinburnu'ndadır.

İlçe nüfusunun ve binaların mahallelere göre dağılımı ele alındığında, genelde nüfusun fazla olduğu mahallelerde bina sayısının da fazla olduğu görülecektir. 14 mahalleli ilçede en fazla nüfusa sahip ilk 7 mahallede nüfusun %73'ü, kalan 7 mahallede de %27'si yaşamaktadır. En fazla nüfuslu mahalle 32.472 kişinin yaşadığı Telsiz mahallesidir. Nüfusu yüksek diğer mahalleler; Sümer, Çırpıcı, Veliefendi, Beştelsiz, Nuripaşa ve Seyitnizam mahalleleridir.

Grafik 1: Nüfusun Mahallelere Göre Dağılımı (%), (2000)

Grafik 2: Binaların Mahallelere Göre Dağılımı (%), (2000)

Buna karşılık, en fazla bina nüfus bakımından 7. sırada bulunan Seyitnizam mahallesindedir. İlçedeki binaların %12,6'sı bu mahallede, %12,5'i en fazla nüfuslu Telsiz mahallesinde, %9,5'i Beştelsiz'de, %9,2'si Sümer, %9,1'i Veliefendi'de, %8,9'u Çırpıcı'da, %8,2'si Nuripaşa mahallesindedir. Bu 7 mahalle ilçedeki binaların %70'e yakının bulunduğu yerleşim yerleridir.

2. Kullanma Amacına Göre Binalar

Coğrafi konumu itibariyle İstanbul'un merkezinde, surların kenarında yer alan Zeytinburnu hem bir yerleşim yeri ve hem de zaman içinde değişmekle birlikte bir ticaret ve sanayi merkezidir. 1950'li yıllarda göçenlere ev sahipliği yapan bu ilçede, sınai ve ticari hayat oldukça hızlı gelişmiş, Zeytinburnu 1980'li yıllara kadar sınai ve ticari binaların, 1980'lerden sonra da ticari binaların yoğun olarak bulunduğu bir yerleşim yeri haline gelmiştir.

Gerçekten, Zeytinburnu'ndaki binaların sadece %36,1'i barınma amacıyla kullanılan konutlardan (ev veya apartman olarak ikamete ayrılmış yapılar) oluşurken, %10,7'si ticari faaliyette bulunulan binalardan meydana gelmektedir. Asıl dikkati çeken husus tüm binaların yarıya yakın kısmının konut ve konut dışı karışık bina olarak kullanılıyor olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, bu tür binalarda hem ikamet edilmekte ve hem de diğer amaçlara yönelik bir faaliyet yerine getirilmektedir. Bina, çok amaçlı olarak kullanılmaktadır. Zeytinburnu'nda, özellikle ana arterler dışındaki mahalle içlerindeki bina giriş ve bodrumlarının işyeri, üst katların ise konut olarak kullanımı, oldukça yaygındır. Özellikle, küçük ölçekli atölyeler ve işyerleri üretim yeri veya depo olarak mahalle içindeki düşük kiralı yerleri tercih etmektedir.

İlçede tümüyle ticari (dükkan, mağaza, pasaj, işhanı çarşı, büro, yazıhane, acenta vb; sinema, tiyatro, opera binaları, sinema sütüdyoları ve otel, motel, pansiyon, tatil köyü, apart otel vb yapılar) amaçla kullanılan bina sayısı 1.661, sınai (fabrika, imalathane, atölye vb) amaçla kullanılan bina sayısı ise oldukça az olup sadece 414'dür.

Ancak, konut ve konut dışı karışık binaların toplam binaların yarıya yakını oluşturması net bir yargıda bulunmayı engellemekle birlikte, ilçedeki binaların büyük çoğunluğunun konut olarak kullanıldığı, buna karşılık özellikle ticari binaların payının yukarıda verilen oranın oldukça üzerinde olduğu belirtilmelidir. Buna göre, Zeytinburnu ikamet alanı ve ticari niteliği ağır basan bir yerleşim birimi olarak nitelendirilebilir.

İlçede eğitim (okullar, kolejler, anaokulları, üniversiteler, dershaneler ile eğitimin bir parçası olarak kullanılan yemekhane, yatakhane, kapalı spor salonu, atölye ve ilgili tesisler) ve kültür (arşiv, müze, kütüphane, konferans ve toplantı binaları, radyo, televizyon ve yayın binaları vb.) faaliyetleri için kullanılan bina sayısı 45; sağlık (hastane, doğumevi, sanatoryum, sağlık ocakları, hıfzısıhha enstitüleri, klinikler, tıp merkezleri vb.), sosyal (dernekler, sendika binaları, kulüp binaları, siyasi parti binaları, ticaret ve meslek odaları binaları, lokal, kreş ve çocuk yuvaları, bakım ve dinlenme evleri, talebe yurtları, özel yurt binaları, kamp tesisleri, hamamlar vb.) ve sportif hizmetlerin (kapalı spor salonları, jimnastik salonları, buz pateni sahaları, atış poligonları vb.) sağlanması için kullanılan bina sayısı 70'tir.

İlçede 56 adet resmi daire (belediye binaları, postaneler, nüfus müdürlükleri, kaymakamlık binaları, kışlalar, karakollar gibi her türlü resmi ve idari hizmetlerin görüldüğü kamuya ait yapılar) bulunmaktadır. İstanbul genelindeki dini nitelikli 2.216 binadan (cami, mescit, türbe, kilise, sinagog (havra), patrikhane vb) 30'u buradadır.

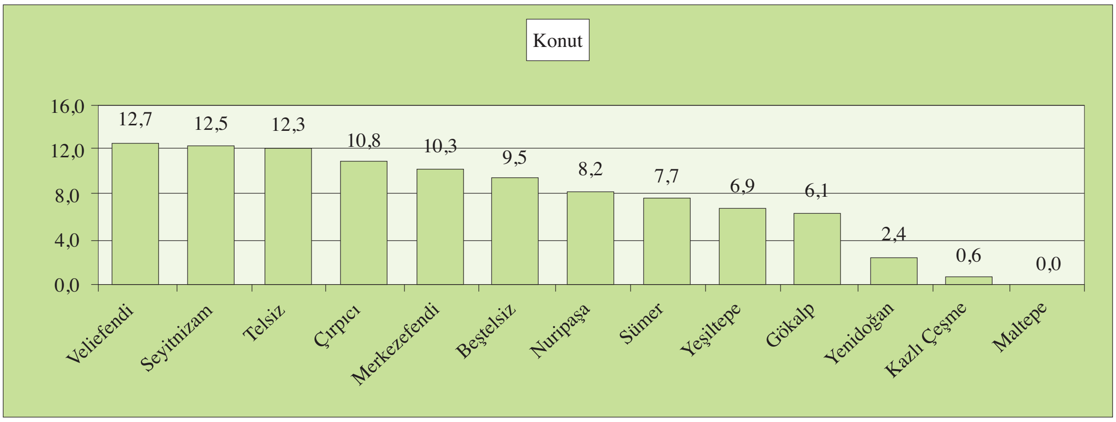
Tablo 5: Kullanım Amacına Göre Binalar (2000)

	Türkiye	%	İstanbul	%	Zeytinburnu	%
Bina	7 838 675	100,0	869 444	100,0	15 573	100,0
Konut	5 872 808	74,9	612 280	70,4	5 621	36,1
Çoğunluğu Konut	863 005	11,0	165 136	19,0	-	-
Çoğunlu Konut Dışı	84 926	1,1	9 534	1,1	-	-
Ticari	470 524	6,0	49 870	5,7	1 661	10,7
Sanayi	143 209	1,8	14 510	1,7	414	2,7
Eğitim	28 820	0,4	2 558	0,3	45	0,3
Kültür	1 529	0,0	281	0,0		
Sağlık	6 600	0,1	707	0,1		
Sosyal	9 215	0,1	888	0,1	70	0,4
Spor	2 187	0,0	281	0,0		
Resmi Daire	33 124	0,4	2 084	0,2	56	0,4
Dini	26 952	0,3	2 216	0,3	30	0,2
Konu ve Konut Dışı Karışık	37 598	0,5	3 702	0,4	7 489	48,1
Konut Dışı Karışık	-	-	-	-	156	1,0
Tarımsal	179 527	2,3	2 069	0,2	1	0,0
Diğer	74 788	1,0	2 612	0,3	21	0,1
Bilinmeyen	3 863	0,0	716	0,1	9	0,1

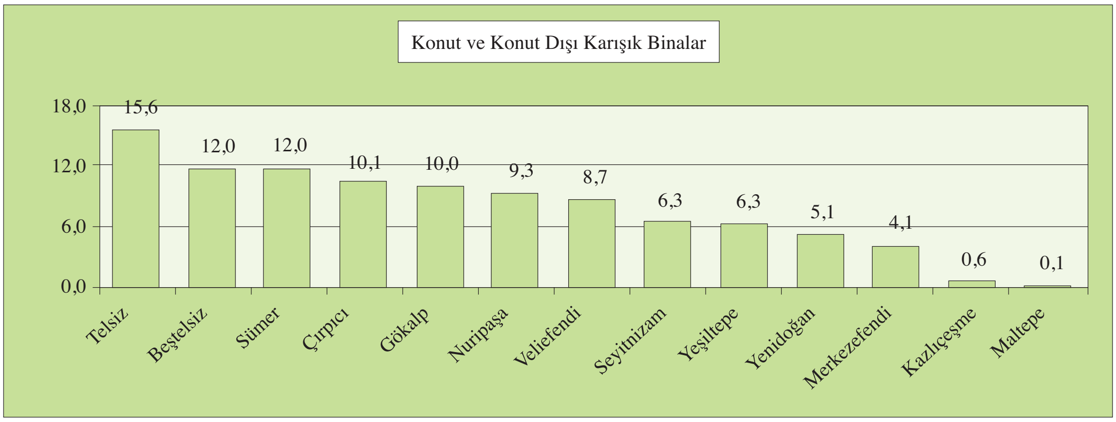
Tablo 6: Kullanım Amacına Göre Mahalleler İtibariyle Binalar (2000)

Mahalleler	Bina Sayısı	Konut	Konut ve Konut Dışı Karışık Bina	Ticari	Sanayi	Sağlık, Eğitim, Kültür	Sosyal, Spor	Resmi Daire	Dini	Konut Dışı Karışık	Tarımsal	Diğer	Bilin-meyen
Toplam	15 573	5 621	7 489	1 661	414	45	70	56	30	156	1	21	9
Çırpıcı	1 386	607	754	15	1	1	-	1	2	5	-	-	-
Beştelsiz	1 472	533	896	20	3	7	2	5	2	3	-	-	1
Gökalp	1 223	344	746	109	3	1	3	3	1	10	-	1	2
Kazlı Çeşme	326	34	42	109	31	8	37	31	7	20	1	6	-
Maltepe	674	2	7	245	320	1	12	6	2	74	-	4	1
Merkezefendi	950	578	304	28	28	4	2	2	1	2	-	1	-
Nuripaşa	1 272	461	698	87	11	3	1	2	-	7	-	1	1
Sümer	1 439	431	895	84	3	10	2	2	6	4	-	1	1
Seyitnizam	1 956	701	473	766	1	2	4	1	6	2	-	-	-
Telsiz	1 946	692	1 165	58	4	1	4	2	1	11	-	7	1
Veliefendi	1 422	716	652	37	3	5	-	-	1	8	-	-	-
Yeşiltepe	893	386	472	28	-	2	1	-	1	1	-	-	2
Yenidoğan	614	136	385	75	6	-	2	1	-	9	-	-	-

Grafik 3: Kullanım Amacı Konut Olan Binaların Mahallelere Göre Dağılımı (%), (2000)

Grafik 4: Kullanım Amacı Konut ve Konut Dışı Karışık Binaların Mahallelere Göre Dağılımı (%), (2000)

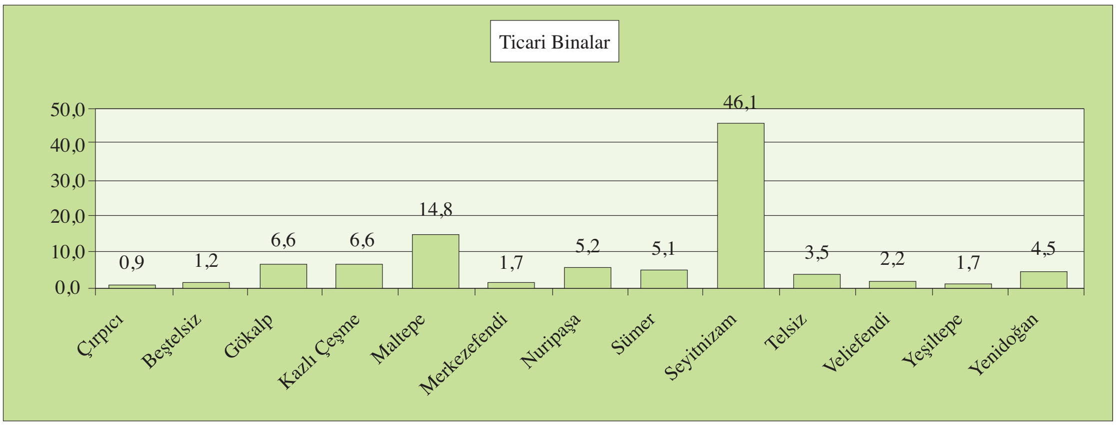

İlçede bulunan 15.573 binadan 5.621'inin konut, 7.489'unun konut ve konut dışı karışık amaçla kullanılan binalar olduğu belirtilmişti. Bu binaların mahallelere göre dağılımı ele alındığında, ilçedeki binaların büyük çoğunluğuna sahip olan mahallelerde bu tür binaların nispeten daha fazla olduğu görülecektir. İlçe genelinde sadece ikamete ayrılan konutların %60'a yakını Veliefendi,

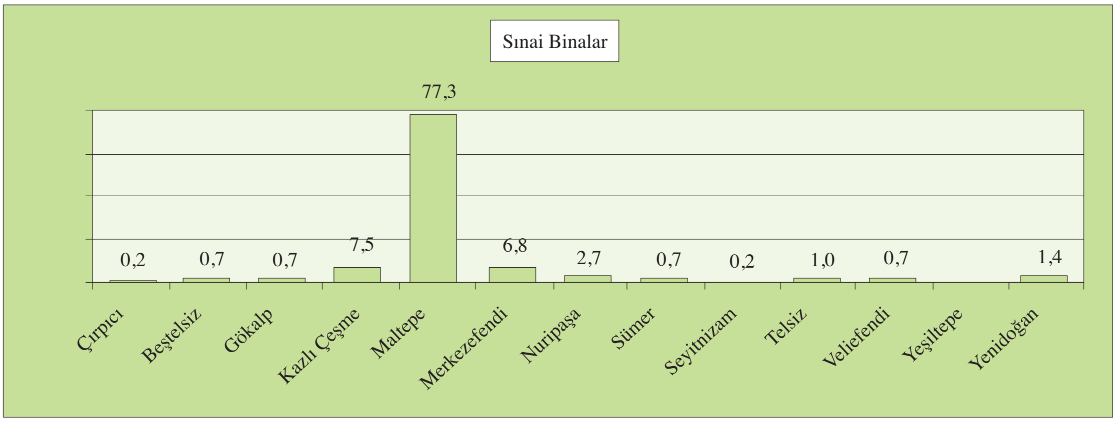
Seyitnizam, Telsiz, Çırpıcı ve Merkezefendi; konut ve konut dışı karışık binaların da yine %60'a yakını Telsiz, Beştelsiz, Sümer, Çırpıcı ve Gökalp mahallelerindedir.

Her iki grup binanın, yani konut ile konut ve konut dışı karışık binanın yoğun olduğu mahallelerin başında Telsiz (%27,9), Beştelsiz (%21,4), Veliefendi (%21,4) ve Çırpıcı (%20,9) mahalleleri gelmektedir.

Grafik 5: Kullanım Amacı Ticari Faaliyet Olan Binaların Mahallelere Göre Dağılımı (%), (2000)

Grafik 6: Kullanım Amacı Sınai Faaliyet Olan Binaların Mahallelere Göre Dağılımı (%), (2000)

Zeytinburnu'nda ticari faaliyet yapılmak amacıyla kullanılan binaların mahallelere göre dağılımı ele alındığında, 1.661 ticari binadan 766'sının, diğer bir ifadeyle %46,1'inin Seyitnizam mahallesinde olduğu görülecektir. İlçedeki ticari binaların nispeten daha büyük kısmının olduğu diğer mahalleler ise; 245 ticari binanın bulunduğu Maltepe mahallesi ile, 109'ar binalı Gökalp ve Kazlıçeşme mahalleleridir. Ayrıca, Nuripaşa, Sümer ve Yenidoğan mahalleleri ilçe genelinde ticari faaliyette bulunulan binaların yoğun olduğu mahallelerdir.

Çok az sayıdaki binada (414) sınai faaliyetin yürütüldüğü Zeytinburnu'nda, sınai faaliyette bulunulan binaların dörtte üçünden fazlası sadece bir mahallede toplanmış bulunmaktadır. Bu mahalle, Maltepe mahallesidir. Maltepe mahallesinde ilçede sınai faaliyet yapılan binaların %77,3'ü

yer almaktadır. Yine sınai faaliyet yapılmak amacıyla kullanılan binaların %7,5'i Kazlıçeşme, %6,8'i Merkezefendi mahallesindedir.

İlçede eğitim ve kültür hizmeti 45 binada sunulmaya çalışılmakta olup, bunların 10'u Sümer, 8'i Kazlıçeşme, 7'si Beştelsiz, 5'i Veliefendi'dedir. Sağlık, sosyal ve spor hizmetleri alanındaki 70 binadan 37'si Kazlıçeşme, 12'si Maltepe mahallesinde yer almaktadır. 56 adet resmi dairenin 31'i Kazlıçeşme, 6'sı Maltepe mahallesinde, 30 adet dini binanın da 9'u Kazlıçeşme, 6'şarı Sümer ve Seyitnizam mahallelerindedir.

Görüldüğü gibi, Seyitnizam, Maltepe ve Kazlıçeşme mahalleleri, ticari ve sınai faaliyette bulunulan binalar ve eğitim ve kültür hizmeti; sağlık, sosyal ve spor hizmetleri sunulan binalar ile resmi dairelerin ve dini binaların yoğun olarak yer aldığı yerlerdir..

Tablo 7: Mahallelerdeki Binaların Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı (%), (2000)

Mahalleler	Bina Sayısı	Konut	Konut ve Konuş Dışı Karışık Bina	Ticari	Sanayi	Eğitim, Kültür	Sağlık, Sosyal, Spor	Resmi Daire	Dini	Konut Dışı Karışık	Tarımsal	Diğer	Bilin-meyen
Toplam	100,0	36,1	48,1	10,7	2,7	0,3	0,4	0,4	0,2	1,0	0,0	0,1	0,1
Çırpıcı	100,0	43,8	54,4	1,1	0,1	0,1	-	0,1	0,1	0,4	-	-	-
Beştelsiz	100,0	36,2	60,9	1,4	0,2	0,5	0,1	0,3	0,1	0,2	-	-	0,1
Gökalp	100,0	28,1	61,0	8,9	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,8	-	0,1	0,2
Kazlı Çeşme	100,0	10,4	12,9	33,4	9,5	2,5	11,3	9,5	2,1	6,1	0,3	1,8	-
Maltepe	100,0	0,3	1,0	36,4	47,5	0,1	1,8	0,9	0,3	11,0	-	0,6	0,1
Merkezefendi	100,0	60,8	32,0	2,9	2,9	0,4	0,2	0,2	0,1	0,2	-	0,1	-
Nuripaşa	100,0	36,2	54,9	6,8	0,9	0,2	0,1	0,2	-	0,6	-	0,1	0,1
Sümer	100,0	30,0	62,2	5,8	0,2	0,7	0,1	0,1	0,4	0,3	-	0,1	0,1
Seyitnizam	100,0	35,8	24,2	39,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,3	0,1	-	-	-
Telsiz	100,0	35,6	59,9	3,0	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,6	-	0,4	0,1
Veliefendi	100,0	50,4	45,9	2,6	0,2	0,4	-	-	0,1	0,6	-	-	-
Yeşiltepe	100,0	43,2	52,9	3,1	-	0,2	0,1	-	0,1	0,1	-	-	0,2
Yenidoğan	100,0	22,1	62,7	12,2	1,0	-	0,3	0,2	-	1,5	-	-	-

Diğer taraftan, mahallelerdeki binalar kullanım amaçları itibariyle değerlendirildiğinde, sadece ikamet amaçlı, konut amaçlı kullanılan binaların Merkezefendi (%60,8), Veliefendi (%50,4) mahallesinde; konut ve konut dışı karışık binaların Yenidoğan (%62,7), Sümer (%62,2), Gökalp (%61) ve Beştelsiz (%60,9) mahallelerinde yoğun olarak bulunduğu görülecektir.

Konut ile konut ve konut dışı karışık binalar birlikte değerlendirildiğinde Maltepe (%1,3), Kazlıçeşme (%23,3) ve Seyitnizam (%60) mahalleleri dışındaki tüm yerlerde bu tür binaların toplam binaların %84 ve üzerini oluşturduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Maltepe ve Kazlıçeşme mahallelerinin nüfus miktarının çok az olduğu ve bu iki mahallede daha çok ticari ve sınai binalar ile ikamet dışı amaçlarla kullanılan binaların bulunduğu belirtilmelidir.

Gerçekten, Maltepe mahallesindeki binaların %36,4'ünde ticari, %47,5'inde sınai; Kazlıçeşme'deki binaların %33,4'ünde ticari, %9,5'inde sınai faaliyette bulunulmakta ve %11,3'ünde ise sağlık, sosyal ve spor hizmetleri sunulmaktadır. Seyitnizam'daki binaların ise %40'a yakınında ticari faaliyet yapılmaktadır.

Bu verilere göre Maltepe ve Kazlıçeşme mahallesinde ticari ve sınai yapılaşmanın, Merkezefendi ve Veliefendi mahallelerinde konut olarak kullanılan binaların baskın olduğu, buna karşılık diğer 10 mahallede ise hem ikamet amacıyla kullanılan konutların ve hem de ikamet amacının yanısıra diğer amaçlarla kullanılan (giriş ve ilk birkaç katın işyeri, atölye, depo vb, üst katların konut olarak kullanılması durumu) binaların bulunduğu belirtilebilir.

3. Bitiş Yılına Göre Binalar

Ülkemizde yapılaşma son 30 yılda biçimlenmiştir. Öyle ki, binaların yarıdan fazlası 1980, %70'ten fazlası da 1970 sonrasında tamamlanmıştır. Buna göre bina stoku nispeten yakın tarihte yapılmış genç binalardan oluşmaktadır. Tüm binaların ülke genelinde %77,3'ü, İstanbul genelinde %83,5'i, Zeytinburnu'nda ise çok daha büyük kısmı, %86,8'i 1970 ve üzeri yıllarda yapılmıştır. Üstelik Zeytinburnu'ndaki binaların %71,1'i 1980 sonrasında bitirilerek kullanılmaya başlanmıştır.

Zeytinburnu ilçesinde yapılaşma 1950'li yıllarda başlamıştır. Yıllar itibariyle değerlendirildiğinde, Zeytinburnu'ndaki 15.573 binadan 82 adedinin 1929 yılı ve öncesinde, 28 binanın 1930-1939, 98 binanın 1940-1949, 513 binanın da 1950-1959 yıllarında yapıldığı anlaşılmaktadır. 1960-1969 yılları arasında da bitirilmiş bulunan 1.148 bina vardır.

Görüldüğü gibi, ilçede 1950 ve öncesi ait bina sayısı sadece 208'dir. 1950-1969 yılları arasında sınırlı sayıda bina yapılmış ve 2000 yılı Bina Sayımında tespit edilen binaların büyük çoğunluğu 1980 sonrasında bitirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, Zeytinburnu'ndaki bina stokunun ülke ve İstanbul geneline göre daha yakın tarihte yapımı tamamlanmış genç binalardan oluştuğu söylenebilir.

1929 öncesi bitirilen 82 binadan 74'ü, 1930-1939 arası bitirilen 28 binadan 12'si Kazlıçeşme mahallesinde, 1940-1949 arası bitirilen 98 binadan 41'i Veliefendi mahallesindedir. İlçede yapılaşma 1950'den sonra başlamış ve 1980 sonrasında biçimlenmiştir.

Tablo 8: Bitiş Yılına Göre Binalar (2000)

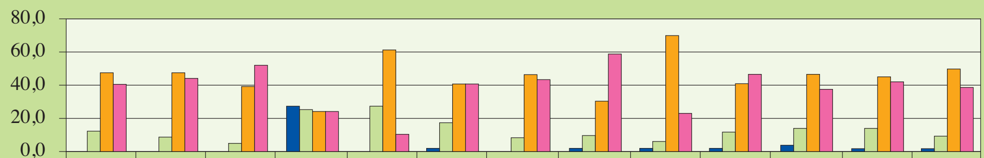
	Türkiye	%	İstanbul	%	Zeytinburnu	%
Bina	7 838 675	100,0	869 444	100,0	15 573	100,0
-1929	171 643	2,2	22 279	2,6	82	0,5
1930-1939	102 187	1,3	5 799	0,7	28	0,2
1940-1949	205 538	2,6	10 478	1,2	98	0,6
1950-1959	425 556	5,4	28 214	3,2	513	3,3
1960-1969	799 175	10,2	65 740	7,6	1 148	7,4
1970-1979	1 566 037	20,0	151 264	17,4	2 443	15,7
1980-1989	2 134 106	27,2	247 385	28,5	4 815	30,9
1990-2000	2 361 642	30,1	327 555	37,7	6 254	40,2
Bilinmeyen	72 791	0,9	10 730	1,2	192	1,2

Tablo 9: Mahallelerdeki Binaların Bitiş Yılına Göre Dağılımı (%), (2000)

Mahalleler	-1929	1930-1939	1940-1949	1950-1959	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-2000	Bilinmeyen
Toplam	0,5	0,2	0,6	3,3	7,4	15,7	30,9	40,2	1,2
Çırpıcı	0,1	-	-	1,6	9,6	23,0	24,5	40,6	0,6
Beştelsiz	-	-	-	3,1	4,6	17,3	29,9	44,2	0,9
Gökalp	0,1	0,1	0,2	2,2	2,7	14,0	25,6	52,3	2,8
Kazlıçeşme	22,7	3,7	0,9	13,2	11,3	14,7	9,2	23,3	0,9
Maltepe	-	0,3	0,1	6,2	20,6	27,0	33,5	10,7	1,5
Merkezefendi	-	0,1	0,6	7,1	9,6	19,1	22,0	40,2	1,4
Nuripaşa	-	0,1	0,3	3,5	4,2	12,4	34,3	43,3	1,8
Sümer	-	0,3	0,5	3,8	5,6	9,0	21,1	59,0	0,7
Seyitnizam	0,2	-	0,5	0,7	4,7	9,3	61,0	22,9	0,8
Telsiz	-	0,3	0,4	3,4	8,2	14,2	26,5	45,8	1,3
Veliefendi	-	-	2,9	1,8	11,4	22,3	23,8	36,8	1,0
Yeşiltepe	-	0,1	1,0	4,6	7,8	15,7	28,1	41,4	1,2
Yenidoğan	0,3	-	1,3	3,4	5,0	13,8	35,3	38,8	2,0

Mahallelerdeki mevcut binalar bitiş yılına göre değerlendirildiğinde, 1950 öncesinde bitirilen binaların sadece Kazlıçeşme mahallesinde önemli oranlara (%27,3) ulaştığı, diğer bir çok mahallede ise bina stokunun daha çok 1980 ve hatta 1990'dan sonra bitirildiği anlaşılmaktadır. Kazlıçeşme, ilçede ilk yerleşilen mahalledir. Bu mahalledeki binaların %22,7'si 1929 öncesinden kalan binalardır. Kazlıçeşmedeki binaların %13,2'si 1950-1959, %11,3'ü 1960-1969, %14,7'si ise 1970-1979, %9,2'si 1980-1989 ve %23,3'ü ise 1990-2000 yılları arasında tamamlanmıştır.

Grafik 7: Mahallelerdeki Binaların Bitiş Yılına Göre Dağılımı (%), (2000)

	Çırpıcı	Beştel-siz	Gökalp	Kazlı-çeşme	Malte-pe	Merke-zefendi	Nuripa-şa	Sümer	Seyit-nizam	Telsiz	Velief-endi	Yeşil-tepe	Yeni-doğan
-1929-1949	0,1	0,0	0,4	27,3	0,4	0,7	0,4	0,8	0,7	0,6	2,9	1,1	1,6
1950-1969	11,2	7,7	4,9	24,5	26,9	16,6	7,8	9,4	5,3	11,6	13,2	12,4	8,5
1970-1989	47,5	47,2	39,6	23,9	60,5	41,1	46,7	30,1	70,3	40,7	46,1	43,8	49,2
1990-2000	40,6	44,2	52,3	23,3	10,7	40,2	43,3	59,0	22,9	45,8	36,8	41,4	38,8

1950'li yıllarda tamamlanan binalar ise tüm mahallelerde mevcuttur. Merkezefendi mahallesindeki binaların %7,1'i, Maltepe mahallesindeki binaların %6,2'si bu dönemde yapılmıştır. 1960-1969 yılları arasında ise Maltepe (%20,6) ve Veliefendi (%11,4) mahallesindeki binaların nispeten önemli bir bölümü tamamlanırken, 1970-1979 yılları arasında birçok mahalledeki binaların %20'ler civarındaki kısmı bitirilmiştir.

1980 sonrası dönem ise birçok mahalledeki binaların önemli bir kısmının tamamlandığı dönemdir. 1980-1989 yılları arasında Seyitnizam'daki binaların %61'i, Yenidoğan'daki binaların %35,3'ü, Nuripaşa'daki binaların %34,3'ü ve Maltepe'deki binaların %33,5'i bitirilmiştir.

Son 10 yılda tamamlanan binalar, tüm mahallelerde yoğun olarak bulunmaktadır. Bu dönemde bitirilen binaların önemli oranlarda olduğu mahalleler; Sümer (%59), Gökalp (%52,3), Telsiz (%45,8), Beştelsiz (%44,2), Nuripaşa (%43,3) ve Yeşiltepe (%41,4) mahalleleridir.

4. Kimin Tarafından Yaptırıldığına Göre Binalar

Tablo 10: Yaptırana Göre Binalar (2000)

	Türkiye	%	İstanbul	%	Zeytinburnu	%
Bina	7 838 675	100,0	869 444	100,0	15 573	100,0
Özel	7 185 169	91,7	826 687	95,1	14 305	91,9
Kamu	278 624	3,6	15 553	1,8	328	2,1
Yapı Kooperatifi	350 327	4,5	22 548	2,6	844	5,4
Yabancı Bir Ülke	2 494	0,0	527	0,1	1	0,0
Bilinmeyen	22 061	0,3	4 129	0,5	95	0,6

Binaların neredeyse tamamı özel sektör için yapılmış veya diğer bir deyişle özel sektör tarafından yaptırılmış binalardır. Ülke genelindeki binaların %91,7, İstanbul genelindeki binaların %95,1 ve Zeytinburnu'ndaki binaların %91,9'u bu kesim tarafından yaptırılan binalardır. Zeytinburnu'ndaki kamu kesimi tarafından yaptırılan 328 (%2,1), yapı kooperatifleri tarafından yaptırılan ise 844 (%5,4) bina vardır.

Tablo 11: Yaptırana Göre Mahalleler İtibariyle Binalar (2000)

Mahalleler	Özel	Kamu	Yapı Kooperatifi	Yabancı Bir Ülke	Bilinmeyen
Toplam	14 305	328	844	1	95
Çırpıcı	1 367	6	-	-	13
Beştelsiz	1 399	67	1	-	5
Gökalp	1 198	8	-	1	16
Kazlıçeşme	217	105	-	-	4
Maltepe	623	27	22	-	2
Merkezefendi	939	7	-	-	4
Nuripaşa	1 240	31	-	-	1
Sümer	1 394	16	19	-	10
Seyitnizam	1 207	24	721	-	4
Telsiz	1 908	25	-	-	13
Veliefendi	1 319	8	81	-	14
Yeşiltepe	885	2	-	-	6
Yenidoğan	609	2	-	-	3

Mahalleler itibariyle de binaların neredeyse tamamı özel sektör tarafından yaptırılmıştır. Kamu kesimi tarafından yaptırılan 328 binanın 105'i Kazlıçeşme mahallesinde, 67'si Beştelsiz mahallesinde, 31'i Nuripaşa mahallesindedir. Yapı kooperatifleri tarafından yaptırılan 844 binanın ise 721'i Seyitnizam mahallesindedir. Yapı kooperatifleri tarafından yaptırılan binaların 81'i Veliefendi, 22'si Maltepe, 19'u Sümer ve 1 adedi de Beştelsiz mahallesindedir. Görüldüğü gibi, yapı kooperatifleri ilçedeki birkaç mahallede faaliyette bulunmuştur.

5. Kat Sayılarına Göre Binalar

Konut yapımına uygun nitelikli arsa üretilememesi kentsel alanlarda arsa maliyetlerinin hızla artışına ve dikey yapılaşmanın ortaya çıkışına neden olmuştur. Öyle ki, son yıllarda ülkemizdeki

binalar çok katlı yapılmaya başlanmıştır. Kat sayılarına göre binalar ele alındığında, ülke geneline göre İstanbul geneli ve Zeytinburnu'nda çok katlı yapıların baskın olduğu anlaşılmaktadır.

2000 yılı Bina Sayımına göre ülke genelindeki binaların %46,2 gibi önemli büyüklükteki bölümü 1, %29,2'si 2 ve %10,6'sı 3 katlıdır. Diğer bir ifadeyle ülke genelindeki binaların %86'sı 3 ve daha az katlıdır. 7-9 ve 10 ve üzeri katlı binaların oranı ise oldukça azdır.

Zeytinburnu ve İstanbul genelinde ise 1 ve 2 katlı binaların oranı oldukça düşüktür. İl genelindeki binaların %40,3'ü, Zeytinburnu'ndaki binaların ise sadece %20,6'sı 2 ve az katlıdır. İstanbul genelinde 3 ve az katlı binaların payı %57,5'e inerken bu oran Zeytinburnu'nda sadece %28,7'dir.

Kısacası, ilçedeki binaların büyük çoğunluğu çok katlıdır. Öyle ki, Zeytinburnu'ndaki binaların %61,9'u 5 ve üzeri katlıdır. Üstelik her dört binadan biri 6, her 6 binadan biri ise 7-9 katlı binalardır. İlçedeki 1-2-3 ve 4 katlı binaların oranı hem ülke ve hem de İstanbul geneline göre düşük, 5-6 ve 7-9 katlı binaların oranı ise çok yüksektir. Örneğin, 7-9 katlı binalar İstanbul genelindeki binaların %5,6'sını, Zeytinburnu'ndaki binaların ise %16,4 gibi büyük bir bölümünü meydana getirmektedir.

Tablo 12: Kat Sayısına Göre Binalar (2000)

	Türkiye	%	İstanbul	%	Zeytinburnu	%
Bina	7 838 675	100,0	869 444	100,0	15 573	100,0
1	3 620 569	46,2	189 724	21,8	1 616	10,4
2	2 289 446	29,2	160 286	18,4	1 592	10,2
3	827 894	10,6	149 497	17,2	1 263	8,1
4	435 384	5,6	118 701	13,7	1 381	8,9
5	321 955	4,1	115 324	13,3	3 053	19,6
6	170 559	2,2	77 124	8,9	3 976	25,5
7-9	103 683	1,3	48 494	5,6	2 560	16,4
10+	17 407	0,2	6 710	0,8	57	0,4
Bilinmeyen	51 778	0,7	3 584	0,4	75	0,5

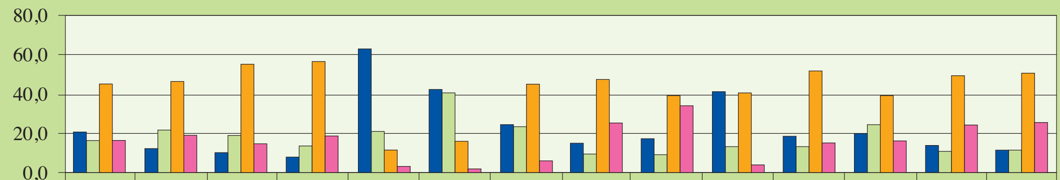
Tablo 13: Kat Sayısına Göre Mahalleler İtibariyle Binalar (2000)

Mahalleler	1	2	3	4	5	6	7-9	10+	Bilinmeyen
Toplam	1 616	1 592	1 263	1 381	3 053	3 976	2 560	57	75
Çırpıcı	97	68	130	166	281	375	269	-	-
Beştelsiz	79	69	129	149	328	488	220	4	6
Gökalp	66	41	79	92	306	387	233	1	18
Kazlıçeşme	146	59	36	32	26	13	13	-	1
Maltepe	151	132	136	136	77	29	9	2	2
Merkezefendi	150	84	91	132	210	220	46	14	3
Nuripaşa	131	56	40	96	265	349	324	1	10
Sümer	175	72	72	58	165	398	467	25	7
Seyitnizam	145	648	152	110	406	393	90	6	6
Telszi	203	159	149	132	444	562	293	-	4
Veliefendi	147	129	171	174	253	314	223	2	9
Yeşiltepe	78	49	50	54	166	269	219	2	6
Yenidoğan	48	26	28	50	126	179	154	-	3

İlçedeki 1 katlı binaların nispeten daha büyük kısmı Telsiz (%12,6) ve Sümer (%10,8), 2 katlı binaların daha büyük kısmı Seyitnizam (%40,7) ve Telsiz (%10), 3 katlı binaların daha büyük kısmı

Veliefendi (%13,5) ve Seyitnizam (%12), 4 katlı binaların daha büyük kısmı Veliefendi (%12,6) ve Çırpıcı (%12), 5 katlı binaların daha büyük kısmı Telsiz (%14,5) ve Seyitnizam (%13,3), 6 katlı binaların daha büyük kısmı Telsiz (%14,1) ve Beştelsiz (%12,3), 7-9 katlı binaların daha büyük kısmı Sümer (%18,2) ve Nuripaşa (%12,7) ve 10 ve üzeri katlı binaların daha büyük kısmı Sümer (%43,9) ve Merkezefendi (%24,6) mahallelerindedir.

Grafik 8: Mahallelerdeki Binaların Kat Sayılarına Göre Dağılımı (%), (2000)

	Zeytin burnu	Çırpıcı	Beştel siz	Gökalp	Kazlı çeşme	Maltepe	Merkez-efendi	Nuripa-şa	Sümer	Seyitni-zam	Telsiz	Velifen-di	Yeşilte-pe	Yenido-ğan
1-2	20,6	11,9	10,1	8,7	62,9	42,0	24,6	14,7	17,2	40,5	18,6	19,4	14,2	12,1
3-4	17,0	21,4	18,9	14,0	20,9	40,4	23,5	10,7	9,0	13,4	14,4	24,3	11,6	12,7
5-6	45,1	47,3	55,4	56,7	12,0	15,7	45,3	48,3	39,1	40,8	51,7	39,9	48,7	49,7
7+	16,8	19,4	15,2	19,1	4,0	1,6	6,3	25,6	34,2	4,9	15,1	15,8	24,7	25,1

Zeytinburnu mahallelerindeki binalar kat sayıları bakımından ele alındığında, Kazlıçeşme, Maltepe, Seyitnizam ve Merkezefendi mahallelerindeki binaların genelde az katlı binalardan oluştuğu, buna karşılık birçok mahallede 5 ve üzeri katlı binaların toplam binaların büyük bir çoğunluğunu teşkil ettiği görülecektir. Yine, Kazlıçeşme ve Maltepe mahallesinde 3-4 katlı binalar da önemli oranlarda olup bu iki mahalle ile Seyitnizam ve Merkezefendi mahallelerinde 7 ve üzeri katlı bina yok denecek kadar azdır.

İlçede 5-6 katlı binalar Kazlıçeşme ve Maltepe mahalleleri dışında baskın halde iken, 7 ve üzeri katlı binaların nispeten daha yüksek oranda bulunduğu mahalleler; Sümer (%34,2), Nuripaşa (%25,6), Yenidoğan (%25,1) ve Yeşiltepe (%24,7) dir.

6. Daire ve Oda Sayılarına Göre Binalar

Zeytinburnu'ndaki 15.573 binanın 13.103'ü konut ile konut ve konut dışı karışık binadan oluşmakta olup, bu tür binalarda 78.694 daire bulunmaktadır. Konut ve konut dışı karışık bina ile hem konut ve hem de diğer kullanım amaçlarına göre yararlanılan binalar kastedilmektedir. 2.463 bina konut dışı bina, 7 bina ise içinde daire olup olmadığı bilinmeyen binadır. Buna göre, ilçedeki binaların çoğu (%84,1) içinde daire bulunan, dolayısıyla konut olarak kullanılan binalardır. Ancak, bu binaların önemli bir kısmından diğer amaçlarla yararlanıldığı da hatırda tutulmalıdır.

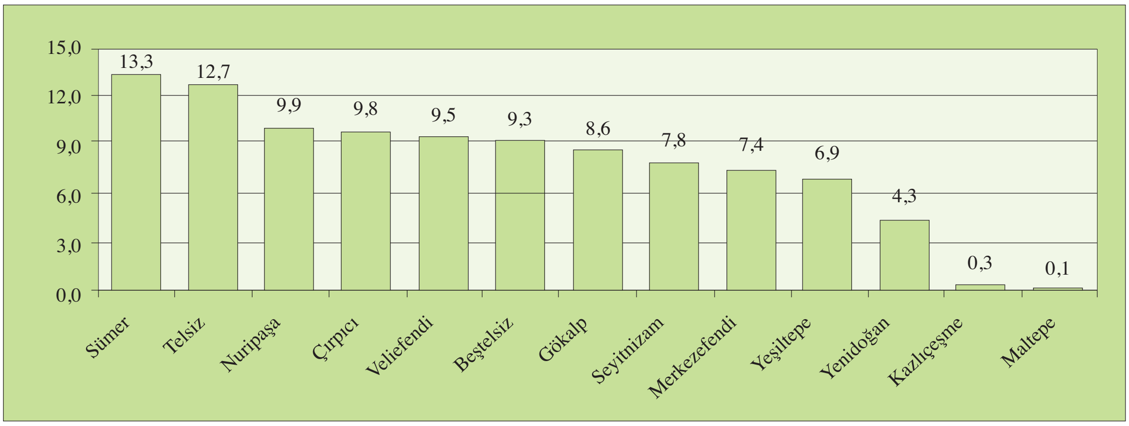
Tablo 14: Zeytinburnu'nda Daireli Bina ve Daire Sayısı (2000)

	Bina Sayısı	%	Daire Sayısı	%
Toplam	15 573	100,0	78 694	100,0
1	1 322	8,6	1 332	1,7
2	1 020	6,5	2 040	2,6
3	1 502	9,6	4 506	5,7
4	2 185	14,0	8 740	11,1
5	1 499	9,6	7 495	9,5
6	1 072	6,9	6 432	8,2
7-9	2 182	14,0	17 484	22,2
10-15	1 955	12,6	22 042	28,0
16+	356	2,3	8 623	11,0
Konut Dışı Bina	2 463	15,8	-	-
Bilinmeyen	7	0,0	-	-

Zeytinburnu'ndaki binaların çoğunluğu çok daireli binalardır. Tüm binaların %26,6'sı 7-9 ve 10-15 daireli binalardır. Binaların sadece %8,6'sı 1, %6,5'i 2, %9,6'sı 3 daireli binadır. 4 ve 5 daireli bina sayısı da yadsınamayacak düzeydedir.

Diğer taraftan, 78.694 dairenin de önemli bir bölümü çok daireli binalarda bulunmaktadır. Öyle ki, dairelerin %22,2'si 7-9 daireli binalarda, %28'i 10-15 daireli binalarda, %11'i ise 16 ve üzeri daireli binalarda yer almaktadır. Görüldüğü gibi, dairelerin %60'tan fazlası çok daireli binalardadır.

Grafik 9: Dairelerin Mahallelere Göre Dağılımı (%), (2000)

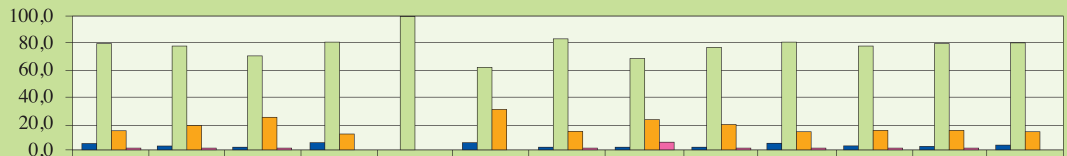
78.694 dairenin mahallelere göre dağılımı incelendiğinde, dairelerin %26'sının iki mahallede bulunduğu görülmektedir. Bu mahalleler, ilçedeki dairelerin %13,3'ünün bulunduğu Sümer ve %12,7'sinin bulunduğu Telsiz mahalleleridir. Yine, dairelerin %9,9'u Nuripaşa, %9,8'i Çırpıcı, %9,5'i Veliefendi, %9,3'ü Beştelsiz mahallesindedir. İkamet yeri olmayan mahalleler ise ticari ve sınai yapılaşmanın baskın olduğu veya az katlı yapılaşmanın hakim olduğu Kazlıçeşme ve Maltepe mahalleleri ile Yenidoğan mahallesidir.

Tablo 15: Zeytinburnu'ndaki Daireli Binalar ve Dairelerde Oda Sayısı (2000)

	Daireli Bina Sayısı	%	Daireli Sayısı	%
Toplam	15 573	100,0	78 694	100,0
1	48	0,3	96	0,1
2	964	6,2	3 083	3,9
3	9 645	61,9	59 567	75,7
4	2 254	14,5	14 619	18,6
5	151	1,0	1 181	1,5
6	15	0,1	25	0,0
7+	26	0,2	123	0,2
Bilinmeyen ve Konut Dışı	2 470	15,9	-	-

Zeytinburnu'ndaki binaların ve dairelerin büyük çoğunluğu 3 odalıdır. Binaların %61,9, dairelerin ise %75,7 gibi büyük bölümünün oda sayısı 3'tür. 4 odalı bina ve daire sayısı da önemli orandadır. Öyle ki, ilçedeki binaların %14,5'i, dairelerin %18,6'sı 4 odalıdır. Tek odalı ve 6 ve üzeri odalı bina ve daire sayısı oldukça az iken, 2 odalı bina ve daireler nispeten yüksektir.

Grafik 10: Mahallelerdeki Dairelerin Oda Sayılarına Göre Dağılımı (%), (2000)

	Çırpıcı	Beştel-siz	Gökalp	Kazlı-çeşme	Malte-pe	Merkez-efendi	Nuripa-şa	Sümer	Seyitni-zam	Telsiz	Veliefe-ndi	Yeşilte-pe	Yenido ğan
2	5,2	4,1	3,3	5,7	0,0	5,1	2,7	2,6	2,6	5,2	4,8	3,5	3,9
3	78,6	77,6	70,5	80,3	98,9	63,0	81,3	68,0	76,7	80,2	78,4	78,6	81,1
4	14,9	17,9	25,1	12,5	0,0	30,9	14,4	23,1	19,8	13,7	15,4	16,0	14,4
5	1,1	0,2	0,8	0,0	0,0	0,2	1,2	6,1	0,8	0,6	0,8	1,8	0,5

Sonuç olarak, Zeytinburnu'ndaki dairelerin Türk ailesinin tercih ettiği çok odalı ve geniş daire tipine uygun olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, mahalleler itibariyle dairelerin oda sayıları incelendiğinde, 2 odalı dairelerin tüm mahallelerdeki dairelerin ancak %5'lerden daha az kısmını meydana getirdiği görülmektedir. 3 odalı daireler, tüm mahallelerde çoğunluğu meydana getirmekte ve Merkezefendi (%30,9), Gökalp (%25,1) ve Sümer (%23,1) mahallelerinde 4 odalı binalar nispeten daha yüksek oranda bulunmaktadır. 5 odalı binaların diğerlerine göre yoğun olduğu mahalle Sümer mahallesidir. İlçe genelindeki 1.181 adet 5 odalı daireden 635'i bu mahallededir. Sümer mahallesindeki dairelerin %6,1'i 5 odalıdır.

7. Taşıyıcı Sistemi ve Yapı Malzemesi Cinsine Göre Binalar

Taşıyıcı sistem, yapının ağırlığını taşıyan inşaat tarzına denilmektedir. Ülkemizde binalar genellikle iki tür taşıyıcı sistem ile inşaa edilmiştir. Bunlardan birincisi iskelet, ikincisi yığma sistemidir.Depremlere dayanıklılığı ile bilinen tünel kalıp ve prefabrik taşıyıcı sistem ise çok az

tercih edilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi, ülkemizdeki binaların %48,4'ünde iskelet, %51,1'inde yığma taşıyıcı sistem kullanılmış iken, tünel kalıp binaların sadece %0,1, prefabrik taşıyıcı sistem ise %0,3'ünde kullanılmıştır. Özellikle, iskelet sistem kullanımı İstanbul ve Zeytinburnu'nda ülke geneline göre oldukça yüksektir.

Tablo 16: Taşıyıcı Sistemine Göre Binalar (2000)

	Türkiye	%	İstanbul	%	Zeytinburnu	%
Bina	7 838 675	100,0	869 444	100,0	15 573	100,0
İskelet	3 792 092	48,4	664 253	76,4	13 808	88,7
Yığma	4 001 954	51,1	199 223	22,9	1 682	10,8
Tünel Kalıp	6 378	0,1	2 476	0,3	-	-
Prefabrik	23 311	0,3	1 213	0,1	-	-
Bilinmeyen	14 940	0,2	2 279	0,3	35	0,2
Diğer	-	-	-	-	48	0,3

İstanbul genelindeki binaların %76,4'ünde, Zeytinburnu'ndaki binaların ise çok daha yüksek olup %88,7'sinde taşıyıcı sistem olarak iskelet sistem tercih olunmuştur. Yığma sistem ise binaların sadece %10,8'inde kullanılmıştır.

Binaların yapımında kullanılan yapı malzemesi cinsi iskelet taşıyıcı sisteme sahip olan binaların neredeyse tamamında tuğla, yığma türü taşıyıcı sistemle yapılan binalarda briket ve tuğladır. Her iki sistemle yapılan binalarda da taş ve kerpiç kullanımı çok sınırlıdır.

Tablo 17: Taşıyıcı Sistem ve Yapı Malzemesi Cinsine Göre Zeytinburnu'nda Binalar (2000)

Bina	15 573	100,0
İskelet	13 808	88,7
Beton Blok	31	0,2
Briket	147	0,9
Tuğla	13 536	86,9
Taş, Kerpiç	32	0,2
Diğer	18	0,1
Bilinmeyen	44	0,3
Yığma	1 682	10,8
Briket	849	5,5
Tuğla	734	4,7
Taş	51	0,3
Kerpiç	11	0,1
Diğer	16	0,1
Bilinmeyen	21	0,1
Diğer	35	0,2
Bilinmeyen	48	0,3

8. Özelliklerine Göre Binalar

Mevcut bina stoku ve niteliklerini belirlemek amacıyla yapılan 2000 yılı Bina Sayımı sonuçlarına göre, ülkemizdeki binaların nitelikleri bakımından yetersiz oldukları ortaya çıkmıştır. Öyle ki, Türkiye genelindeki binaların %10,4'ünde, İstanbul genelindeki binaların %5,2'sinde borulu su tesisatı yoktur. Zeytinburnu'ndaki binaların ise %1,6'sında bu nitelikten yararlanılamamaktadır.

Öte yandan, binaların doğalgaz, sıcak su, asansör ve yangın merdiveni gibi nitelikleri bakımından yetersiz durumda oldukları anlaşılmaktadır. Bu özellikler bakımından genel olarak ülke genelindeki binalar, İstanbul genelindeki binalara göre daha yetersizdir. Nitekim, ülke genelinde doğalgaz tesisatı bulunan binaların oranı %4,1, sıcak su tesisatı bulunan binaların oranı yine %4,1 iken, İstanbul genelindeki binaların %20'sinden fazlasında doğalgaz, %7,5'inde ise sıcak su tesisatı vardır. Aynı şekilde yangın merdiveni bakımından da ülke geneli İstanbul arasında büyük bir fark bulunmaktadır.

Zeytinburnu'ndaki binaların ise %13,8'inde doğalgaz tesisatı, sadece %2,8'inde sıcak su tesisatı, %1,9'unda yangın merdiveni, %3,1'inde asansör tesisatı, %4,6'sında kapalı / açık garaj vardır. Bu verilere göre Zeytinburnu'ndaki binaların niteliklerinin genel olarak (sıcak su tesisatı ve kapalı / açık garaj imkanı dışında) ülke geneline göre daha iyi, İstanbul geneline (yangın merdiveni dışında) göre ise daha zayıf durumda olduğu söylenebilir.

Tablo 18: Özelliklerine Göre Binalar (2000)

	Türkiye	%	İstanbul	%	Zeytinburnu	%
Bina	7 838 675	100,0	869 444	100,0	15 573	100,0
Borulu Su Tesisatı	7 022 155	89,6	824 448	94,8	15 319	98,4
Doğalgaz Tesisatı	322 262	4,1	188 841	21,7	2 146	13,8
Sıcak Su Tesisatı	324 989	4,1	64 848	7,5	436	2,8
Asansöre Tesisatı	114 461	1,5	37 861	4,4	482	3,1
Yangın Merdiveni	41 714	0,5	13 990	1,6	299	1,9
Kapalı/Açık Garaj	966 096	12,3	110 919	12,8	723	4,6

Tablo 19: Özelliklerine Göre Mahalleler İtibariyle Binalar (2000)

Mahalleler	Bina Sayısı	Borulu Su Tesisatı	Doğalgaz Tesisatı	Sıcak Su Tesisatı	Asansör Tesisatı	Yangın Merdiveni	Kapalı / Açık Garaj
Toplam	15 573	15 319	2 146	436	482	299	723
Çırpıcı	1 386	1 382	-	1	17	4	40
Beştelsiz	1 472	1 467	-	58	14	12	39
Gökalp	1 223	1 203	427	111	64	24	18
Kazlıçeşme	326	297	4	14	15	9	79
Maltepe	674	604	61	62	117	126	312
Merkezefendi	950	947	1	2	19	16	30
Nuripaşa	1 272	1 235	613	81	50	19	12
Sümer	1 439	1 413	752	69	44	30	37
Seyitnizam	1 956	1 940	-	8	22	22	72
Telsiz	1 946	1 930	1	7	43	9	25
Veliefendi	1 422	1 415	2	12	30	14	48
Yeşiltepe	893	882	60	6	16	7	6
Yenidoğan	614	604	225	5	31	7	5

Zeytinburnu'nda, borulu su tesisatına sahip olmayan bina sayısı 254 adet olup, bunların 70'i ticari ve sınai faaliyette bulunulan binaların yoğun olduğu Maltepe, 37'si Nuripaşa, 29'u Kazlıçeşme mahallesindedir.

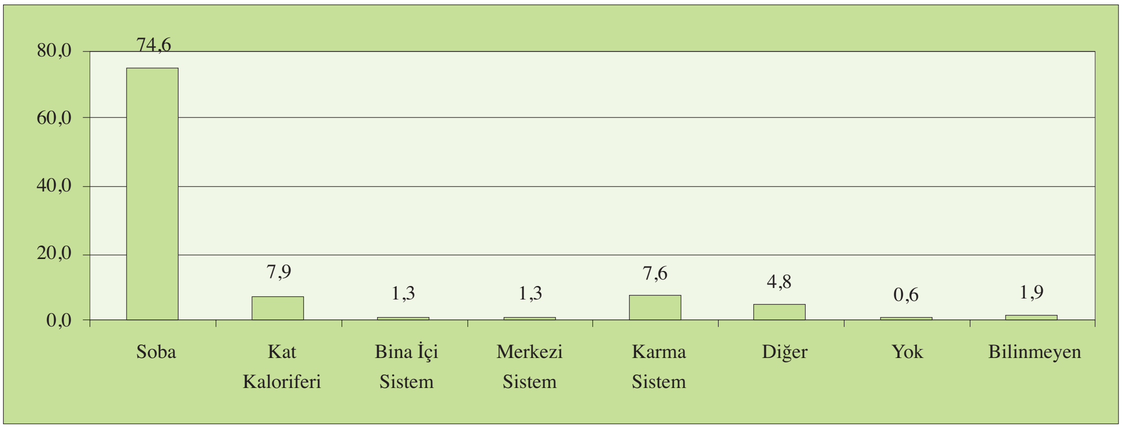
İlçedeki doğalgaz tesisatına sahip olan binaların yoğun olduğu mahalleler; Sümer, Nuripaşa, Gökalp ve Yenidoğan'dır. Sıcak su tesisatına sahip olan 436 binadan 111'i Gökalp, 81'i Nuripaşa, 69'u Sümer, 62'si Maltepe mahallesinde; asansör tesisatına sahip 482 binadan 117'si Maltepe, 64'ü Gökalp mahallesinde; yangın merdiveni bulunan 299 binadan 126'sı, kapalı / açık garaj bulunan

723 binadan 312'si ise yine Maltepe mahallesindedir. Görüldüğü gibi, binaların niteliklerinin yüksek olduğu birkaç mahalle vardır. Bu mahallelerin ortak özelliği, buralarda ticari ve sınai faaliyette bulunulan binaların veya konut ve konut dışı amaçlarla kullanılan binaların yoğun olduğu mahalleler olmasıdır. Diğer bir ifadeyle binaların nitelikleri ticari, sınai veya konut dışında başka amaçlarla kullanılan binalarda, ikamet amacıyla kullanılanlara göre daha yüksektir.

9. Isıtma Sistemi ve Kullanılan Yakıta Göre Binalar

Zeytinburnu'ndaki binalarda ısıtma sistemi olarak soba (gaz, elektrik, odun, kömür vb. yakıtlar kullanılarak ısınmayı sağlayan, baca bağlantısı olan veya olmayan araçlar) tercih edilmiştir. Kat kaloriferi (binanın ısıtılması ve sıcak su temini için birimlerin (daire, işyeri vb. tek kullanım yerlerinin) bireysel olarak kurduğu sistem) binaların %7,9'unda, karma sistem (binada bazı dairelerin kat kaloriferi, bazı dairelerin soba ile ısıtılması) binaların %7,6'sında kullanılmıştır.

Grafik 11: Zeytinburnu'nda Isıtma Sistemine Göre Binaların Dağılımı (%), (2000)

Diğer taraftan, merkezi sisteme (birden fazla binanın ısıtılması, sıcak su temini veya buhar üretimi için kurulmuş olan ısı tesisi) ve bina içi ısıtma sistemine (yalnızca tek bir binanın ısıtılması, sıcak su temini veya buhar üretimi için kurulmuş olan ısı tesisi) sahip binalar, tüm binaların %1,3'eri kadardır. Sonuç olarak Zeytinburnu'nda ısıtma sistemi olarak soba kullanımının yaygın olduğu belitilebilir.

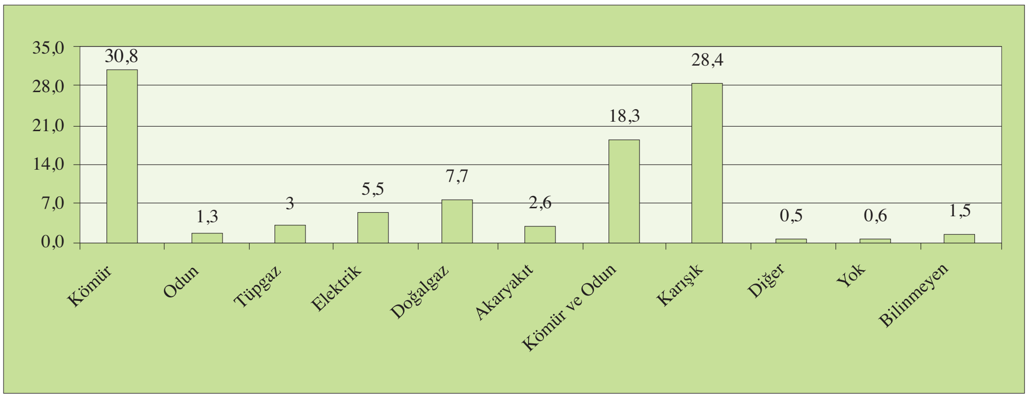
Mahalleler itibariyle de benzer bir sonuç ortaya çıkmakta olup, farklı ısıtma sisteminin daha yoğun olarak kullanıldığı mahalleler; Kazlıçeşme, Maltepe, Sümer, Nuripaşa ve Yenidoğan mahalleleridir. Bu mahallelerde soba tercihi %50'ler ve altına düşmektedir.

Yine, Yenidoğan mahallesindeki binaların %30,3'ünde, Sümer mahallesindekilerin %23,6'sında, Nuripaşa'dakilerin %22,9'unda kat kaloriferi kullanılmaktadır. Bina içi sistem en fazla Kazlıçeşme'deki, merkezi sistemde en fazla Maltepe mahallesindeki binalarda ısıtma sistemi olarak tercih edilmiştir.

Tablo 20: Mahallelerdeki Binaların Isıtma Sistemine Göre Dağılımı (%), (2000)

Mahalleler	Soba	Kat Kaloriferi	Bina İçi Sistem	Merkezi Sistem	Karma Sistem	Diğer	Yok	Bilinmeyen
Çırpıcı	96,0	0,5	0,3	-	2,1	0,1	0,1	0,9
Beştelsiz	92,8	0,5	1,0	3,8	0,9	0,2	0,1	0,2
Gökalp	60,8	16,8	4,1	0,5	13,8	0,7	0,8	2,5
Kazlıçeşme	49,7	11,0	13,2	8,6	0,6	0,6	7,7	8,6
Maltepe	55,5	10,4	5,8	11,9	2,8	3,3	2,2	8,2
Merkezefendi	95,6	0,5	-	0,5	2,0	-	0,4	0,9
Nuripaşa	51,3	22,9	0,8	0,3	21,8	-	0,5	2,5
Sümer	46,3	23,6	0,3	0,4	25,8	0,6	0,4	2,7
Seyitnizam	61,9	0,9	0,7	0,1	0,8	35,1	0,1	0,5
Telsiz	91,4	0,9	0,4	0,2	4,4	0,3	0,5	2,0
Veliefendi	90,8	1,1	0,8	0,1	5,3	0,3	0,4	1,1
Yeşiltepe	89,0	3,2	0,3	0,2	5,0	0,7	0,3	1,1
Yenidoğan	55,4	30,3	-	1,3	10,3	0,5	1,0	1,3

Grafik 12: Zeytinburnu'nda Isıtma Amaçlı Kullanılan Yakıt Cinsine Göre Binaların Dağılımı (%), (2000)

Isıtma sistemi olarak büyük ölçüde soba tercih edilen Zeytinburnu'ndaki binalarda, ısınma amaçlı yakıt olarak da kömür (%30,7) ile kömür ve odun (%18,3) kullanılmaktadır. Doğalgaz (%7,7), elektrik (%5,5), tüpgaz (%3), akaryakıt (%2,6) ve odun (%1,3) çok daha az tercih edilmektedir. Karışık yakıt ise binaların %28,3'ünde tercih edilmiştir. Görüldüğü gibi, ilçede ısınma hala geleneksel yakıt türleri ile sağlanmakta, doğalgaz kullanımı 2000 yılı itibariyle yeterince yaygınlaşmamış bulunmaktadır.

Tablo 21: Mahallelerdeki Binaların Isınma Amaçlı Kullanılan Yakıt Cinsine Göre Dağılımı (%), (2000)

Mahalleler	Kömür	Odun	Tüpgaz	Elektrik	Doğalgaz	Akaryakıt	Kömür ve Odun	Karışık	Diğer	Yok	Bilinmeyen
Çırpıcı	31,3	1,3	1,2	0,4	0,1	0,6	30,4	33,7	0,2	0,1	0,6
Beştelsiz	43,0	1,0	5,9	0,5	0,1	1,2	23,5	23,8	0,1	0,1	0,7
Gökalp	1,98	1,2	5,2	1,7	20,7	2,1	16,3	29,8	0,7	0,8	1,6
Kazlı Çeşme	21,5	4,3	8,3	10,1	1,2	31,3	0,6	4,6	1,5	7,7	8,9
Maltepe	18,8	1,0	5,0	7,0	7,9	17,8	2,7	25,8	5,8	2,2	5,9
Merkezefendi	50,0	0,8	1,6	0,4	-	2,1	30,5	13,4	-	0,4	0,7
Nuripaşa	17,8	1,2	3,5	0,6	24,8	0,4	10,7	39,2	0,1	0,5	1,2
Sümer	17,0	1,3	2,6	0,6	26,0	0,6	6,7	43,6	0,6	0,4	0,8
Seyitnizam	36,1	1,1	1,0	35,0	-	1,1	9,0	15,8	0,1	0,1	0,7
Telsiz	29,5	1,7	2,2	0,9	0,1	1,3	28,7	33,0	-	0,5	2,2
Veliefendi	36,9	1,5	1,6	0,1	0,1	1,0	24,3	32,6	0,3	0,4	1,1
Yeşiltepe	45,6	0,4	2,1	0,6	3,0	0,7	24,0	22,2	0,1	0,3	1,0
Yenidoğan	20,2	1,0	5,5	2,0	28,5	3,7	7,5	29,6	0,2	1,0	0,8

Mahalleler için de aynı husus geçerli olmakla birlikte, bazı mahallelerde diğer yakıt türlerinin kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Öyle ki, Yenidoğan'daki binaların %28,5, Sümer'dekilerin %26, Nuripaşa'dakilerin %24,8 ve Gökalp mahallesindeki binaların %20,7'sinde doğalgaz kullanılmaktadır. Yine, kömür ile kömür ve odun kullanımı bu mahallelerde diğerlerine göre çok daha düşüktür.

10. Fiziki Durumuna Göre Binalar

Türkiye'deki mevcut bina stokunun hiç de azımsanmayacak bir bölümü fiziki bakımdan yetersizdir. Öyle ki, 2000 yılı Bina Sayımına göre binaların %9,1 gibi önemli bir kısmı müdahale beklemektedir. Bu binaların %7,4'ü esaslı tamir ve tadilata (yapılardaki taşıyıcı unsurları etkileyen veya brüt inşaat alanını değiştiren işlemler) ihtiyacı bulunurken, %1,7'si harap ve yıkılması planlanan binalardır. Binaların %61,3'ü ise iyi durumda olup tadilata ihtiyacı bulunmaz iken, %28,2'sine basit tamir ve tadilat (yapılarda, derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk dere, doğrama, döşeme ve tavan kaplaması, sıhhi tesisat tamirleri, çatı onarım ve kiremit aktarma işlemi) yapılması gerekmektedir.

İstanbul ve özellikle Zeytinburnu genelindeki binalar ise ülke genelindeki binalara göre daha iyi durumdadır. Nitekim, ülke ve İstanbul geneline göre daha genç bir bina stokuna sahip Zeytinburnu'ndaki binaların %80,5'inin hiç tadilata ihtiyacı bulunmamakta, %12,9'u da basit tamir ve tadilatla yenilenebilecek binalardır. İlçedeki binaların sadece 3,6'sı esaslı tamir ve tadilat edilmesi gereken, %1,8'i ise harap ve yıkılması planlanan binalardır. Görüldüğü gibi, büyük bir bölümü 1980 ve hatta 1990 sonrası bitirilen Zeytinburnu'ndaki bina stoku, nispeten daha iyi durumda olan binalardan oluşmaktadır.

İstanbul genelindeki binaların %70'ler civarındaki kısmının hiç tadilata ihtiyacı bulunmamakta, %22,3'ü de basit tamir ve tadilatla yenilenebilecek binalardır.

Buna göre, tadilata ihtiyacı olmayan veya basit tamir ve tadilatla fiziki durumu yeterli hale getirilebilecek olan binalar, Zeytinburnu'ndaki binaların %93,4'ünü, İstanbul genelindeki binaların %92,4'ünü, ülke genelindeki binaların ise %89,6'sını meydana getirmektedir.

Tablo 22: Fiziki Durumuna Göre Binalar (2000)

	Türkiye	%	İstanbul	%	Zeytinburnu	%
Bina	7 838 675	100,0	869 444	100,0	15 573	100,0
Tadilata İhtiyacı Yok	4 807 436	61,3	609 423	70,1	12 538	80,5
Basit Tamir ve Tadilat	2 212 453	28,2	193 619	22,3	2 005	12,9
Esaslı Tamir ve Tadilat	580 698	7,4	43 502	5,0	565	3,6
Harap, Yıkılması Planlanan	131 788	1,7	9 940	1,1	281	1,8
Bilinmeyen	106 300	1,4	12 960	1,5	184	1,2

Tablo 23: Mahallelerdeki Binaların Fiziki Durumuna Göre Dağılımı (%), (2000)

Mahalleler	Tadilata İhtiyacı Yok	Basit Tamir ve Tadilat	Esaslı Tamir ve Tadilat	Harap Yıkılması Planlanan	Bilinmeyen
Çırpıcı	71,2	21,0	4,4	2,8	0,6
Beştelsiz	79,6	14,3	3,3	2,2	0,6
Gökalp	80,7	10,8	3,1	2,4	3,0
Kazlıçeşme	83,1	12,3	3,4	0,6	0,6
Maltepe	78,6	12,9	6,4	1,2	0,9
Merkezefendi	82,7	14,1	1,6	0,8	0,7
Nuripaşa	86,1	8,6	3,1	1,1	1,0
Sümer	81,7	11,1	4,8	1,3	1,0
Seyitnizam	88,8	9,2	1,1	0,6	0,4
Telsiz	76,6	13,9	4,6	2,5	2,4
Veliefendi	75,6	15,6	5,4	2,4	1,0
Yeşiltepe	79,5	12,1	4,4	2,6	1,5
Yenidoğan	85,0	9,9	2,1	2,0	1,0

Konu, mahalleler ölçeğinde ele alındığında, tadilata ihtiyaç duymayan binaların, ilçe ortalamasından (%80,5) yüksek olduğu mahallelerin; Gökalp, Kazlıçeşme, Merkezefendi, Nuripaşa, Sümer, Seyitnizam ve Yenidoğan mahalleleri olduğu görülmektedir.

Yine, tadilata ihtiyacı bulunmayan ve basit tamir ve tadilata ihtiyacı bulunan binaların ilçe ortalamasının (%93,4) üzerinde olduğu mahalleler ise Beştelsiz, Kazlıçeşme, Merkezefendi, Nuripaşa, Seyitnizam ve Yenidoğandır.

En fazla esaslı tamir ve tadilata ihtiyacı bulunan binanın bulunduğu yerlerin başında Maltepe mahallesi gelmektedir. Bu mahalledeki binaların %6,4'ünün esaslı tamir ve tadilata ihtiyacı vardır. Yine, Velifendi, Sümer, Telsiz, Çırpıcı ve Yeşiltepe bu tür binaların nispeten yoğun olduğu mahallelerdir. İlçe genelindeki 581 esaslı tamir ve tadilat gereken binaların mahallelere dağılımına bakıldığında, bu binaların 90 adedinin Telsiz, 77 adedinin Veliefendi, 69 adedinin Sümer ve 61 adedinin Çırpıcı'da olduğu anlaşılmaktadır.

İlçede harap ve yıkılması planlanan bina sayısı ise 281'dir. Bu binaların 49'u Telsiz, 39'u Çırpıcı, 34'ü Veliefendi, 33'ü Beştelsiz ve 29'u Gökalp mahallesindedir.

B. ZEYTİNBURNU'NDA İNŞAAT RUHSATNAMELERİ VE YAPI KULLANMA İZİN BELGELERİNE GÖRE YAPILAŞMA

1. Yapılar

Kentleşme-yapılaşma bölümünün ikinci kısmında Zeytinburnu'ndaki yapılaşma, yıllar itibariyle belediyeler tarafından düzenlenen inşaat ruhsatnameleri (ruhsat belgelerine) ve yapı kullanma izin belgelerine (iskan belgelerine) göre ele alınacaktır. Ülkemizde, DİE tarafından ilçe belediyelerinin verdiği inşaat ruhsatnameleri ve yapı kullanma izin belgelerine ilişkin verilerin derlenmesine ancak 1990 yılından itibaren başlanmıştır. Bu nedenle ilçedeki yapılaşma 1990 sonrası dönem itibariyle ele alınabilmiştir.

Öncelikle 1990-2002 dönemi itibariyle İstanbul'un orta büyüklükteki ilçelerinden biri olan Zeytinburnu'ndaki inşaa hareketliliğinin bu istatistik veri tabanına göre sınırlı olduğu belirtilmelidir. Oysa, 2000 yılı Bina Sayımı verilerine göre; ilçedeki tüm binaların 6.254 adedinin, %40,2 gibi büyük bölümünün, bitiş yılı olarak 1990-2000 arası dönem belirtilmiştir. Aynı dönemde Zeytinburnu belediyesi tarafından tanzim edilen ruhsat belgesi sayısı 2.670, asıl mukayese göstergesi olan iskan belgesi verilen yapı sayısı ise sadece 1.174'dür. Aradaki fark, bina sayımında imarlı-imarsız tüm mevcut binaların kapsanmasından kaynaklanmaktadır.

Öte yandan, bu eksikliğe rağmen Zeytinburnu ilçesindeki yapılaşmada yıllar itibariyle ortaya çıkan değişikliğin gözlenebilmesi mümkündür.

Temel olarak 1990-2002 döneminde ruhsat ve iskan belgesi verilen yapı sayısı, zamanla azalmaktadır. Ruhsat belgesi verilen, inşaat için izin verilen yapı miktarı, 1994 krizi ve özellikle 1999 depremlerinden çok fazla etkilenmiştir. 1995'e kadar her yıl artmakta olan inşaatına başlamak için izin alınan yapı sayısında bu yılı takiben nispi bir gerileme olmuştur. Asıl azalış ise 1999 depremini takip eden dönemde ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi, ekonomik kriz dönemlerinde emlak değerlenmemekte, depremler ise emlak satın alma talebinin ötelenmesine yol açmaktadır. 1999 ve sonrası yıllarda ise hem deprem ve hem de sürekli hale gelen kriz ortamı ile ekonomik ve siyasal istikrarsızlık ve belirsizlikler inşaa hareketliliğinin azalmasına yol açmıştır.

Tablo 24: Yapılar (1990-2002)

	Türkiye		İstanbul		Zeytinburnu	
	Ruhsat Belgesi Verilen	İskan Belgesi Verilen	Ruhsat Belgesi Verilen	İskan Belgesi Verilen	Ruhsat Belgesi Verilen	İskan Belgesi Verilen
Toplam	1 477 193	1 222 495	142 659	40 012	2 670	1 174
1990	123 304	94 489	8 895	5 170	610	436
1991	121 486	92 388	9 228	3 562	477	292
1992	137 990	105 293	10 076	3 597	577	117
1993	147 033	101 712	12 385	3 781	365	88
1994	143 281	99 993	12 449	3 764	221	75
1995	137 905	96 661	12 949	2 913	150	44
1996	126 722	104 776	11 301	3 718	89	50
1997	126 956	106 406	13 528	2 968	58	34
1998	116 235	91 816	22 946	2 649	46	25
1999	92 469	86 777	8 813	1 864	14	2
2000	79 140	90 849	9 096	2 100	8	2
2001	77 430	86 155	7 162	2 439	8	2
2002	47 242	65 180	3 831	1 487	47	7

Not: İstanbul verileri 2002 yılında belediyeler düzeyinde diğer yıllarda İl düzeyinde alınmıştır. 2002 yılı İstanbul verisindeki azalış kapsam farklılığından kaynaklanmaktadır.

1990-2002 döneminde, inşaat ruhsatnamelerine göre ülke genelinde 1.477.193, İstanbul genelinde 142.659, Zeytinburnu'nda 2.670 binaya inşaat izni verilmiştir. Aynı dönemde, ülke genelinde 1.222.495, İstanbul genelinde 40.012, Zeytinburnu'nda ise 1.174 yapı için iskan belgesi düzenlenmiş, bu miktarda yapı bitirilerek kullanılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde inşaat ruhsatnamesi verilen yapı sayısı, iskan belgesi verilen yapı sayısına göre oldukça fazladır. Öyle ki, başlama ve bitiş süreleri farkı dikkate alınmaksızın bir karşılaştırma yapıldığında, 1990-2002 döneminde inşaatına başlanılan yapıların ülke genelinde %82'si, Zeytinburnu'ndaki yapıların %44'ü kadarı için iskan belgesi düzenlenirken, İstanbul genelinde bu oran %28'e inmektedir. Ruhsat belgesi alınarak inşaatına başlanılan yapılar için yapı kullanma izin belgesi alınmaması özellikle İstanbul'da ve daha sınırlı olmakla birlikte Zeytinburnu'nda yüksek düzeydedir.

Zeytinburnu'ndaki yapılaşma yıllar itibariyle incelendiğinde, 1990-2002 döneminde ruhsat belgesi düzenlenen 2.670 yapının %76'sına 1990-1993 yılları arasında ruhsat belgesi verilmiş, bu yıldan itibaren ruhsat belgesi verilen yapı sayısı hızla azalmış ve 1999-2002 yılları arasında tüm yapıların sadece %2,9'u için, toplam 77 yapı için bu belge düzenlenmiştir.

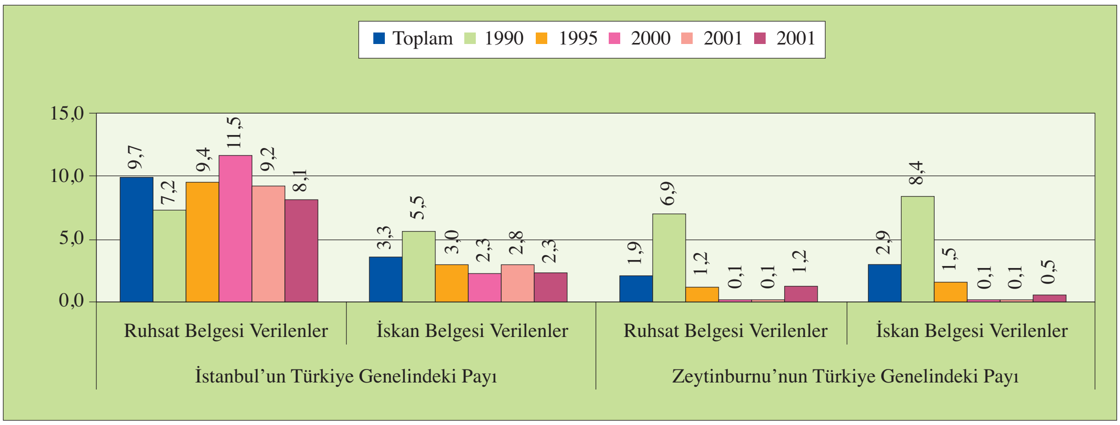
Benzer trend iskan belgesi verilen yapılar için de geçerlidir. Bu dönemde iskan belgesi verilen 1.174 yapıdan 933'ü, %79,5'i 1990-1993 yılları arasında tamamlanırken, 1999-2002 yılları arasında sadece 13 yapı bitirilmiştir.

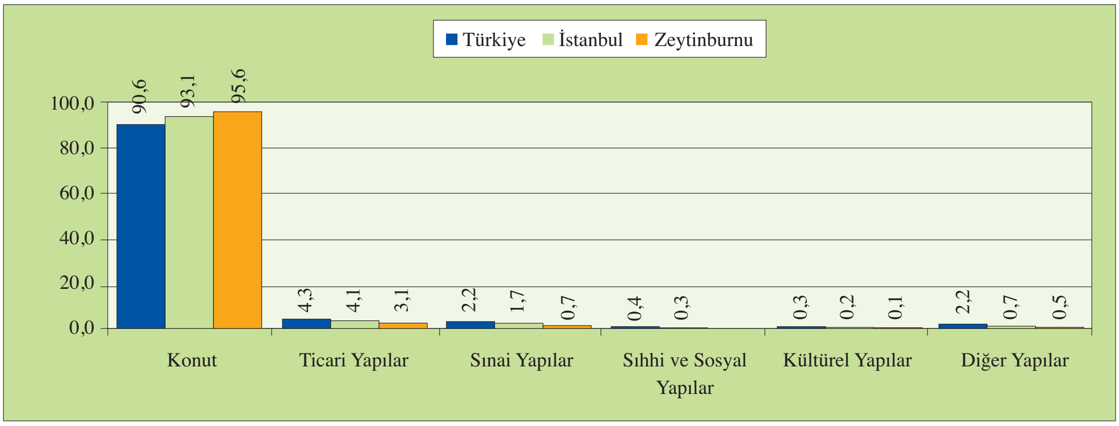
Sonuç olarak, Zeytinburnu'nda 1990'lı yılların ilk yarısında, yıldan yıla azalmakla birlikte, hızlı bir yapılaşma olduğu ve fakat 1995 yılından sonra ve özellikle de son yıllarda inşaa hareketliliğinin yok denecek kadar azaldığı belirtilmelidir.

Zaten grafikte de bu durum açıkça gözlenmekte ve Zeytinburnu ilçesinin İstanbul geneli içindeki payı hızla azalmaktadır. Öyle ki, 1990-2002 döneminde İstanbul genelindeki belediyeler tarafından ruhsat belgesi verilen yapıların %1,9, iskan belgesi verilen yapıların ise %2,9'u Zeytinburnu'ndadır. Yine, ilçede ruhsat verilen yapıların İstanbul geneli içindeki payı 1990 yılında %6,9, 1991 yılında %5,2 iken, 1995'de %1,2'ye, 2000 yılında %0,1'e inmiş, 2002 yılında yine %1,2 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle 2002 yılında İstanbul genelindeki belediyeler tarafından tanzim edilen her 100 ruhsat belgesinden biri civarındaki kısmı Zeytinburnu Belediyesi tarafından verilmiş, her 100 yapıdan biri bu ilçede yapılmaya başlanmıştır.

Buna karşılık, İstanbul'da, ülke genelindeki her 10 binadan yaklaşık biri için ruhsat belgesi verilmiştir. 1990-2002 döneminde ülke genelinde ruhsat belgesi verilen yapıların %9,7'si bu şehirdedir.

Grafik 13: Ruhsat ve İskan Belgesi Verilen Yapılar Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1990-2002)

Ülkemizde en fazla ruhsat ve iskan belgesi verilen yapı türü, barınma ihtiyacının karşılanması amacıyla inşaa edilen konutlardır. Diğer bir ifadeyle, en fazla yapılan yapı türü konuttur. Öyle ki, 1990-2002 döneminde ruhsat belgesi verilen yapıların ülke genelinde %90,6, İstanbul genelinde %93,1 ve Zeytinburnu'nda ise %95,6'sı barınma ihtiyacının karşılanması amacıyla ruhsat belgesi verilen konutlardır.

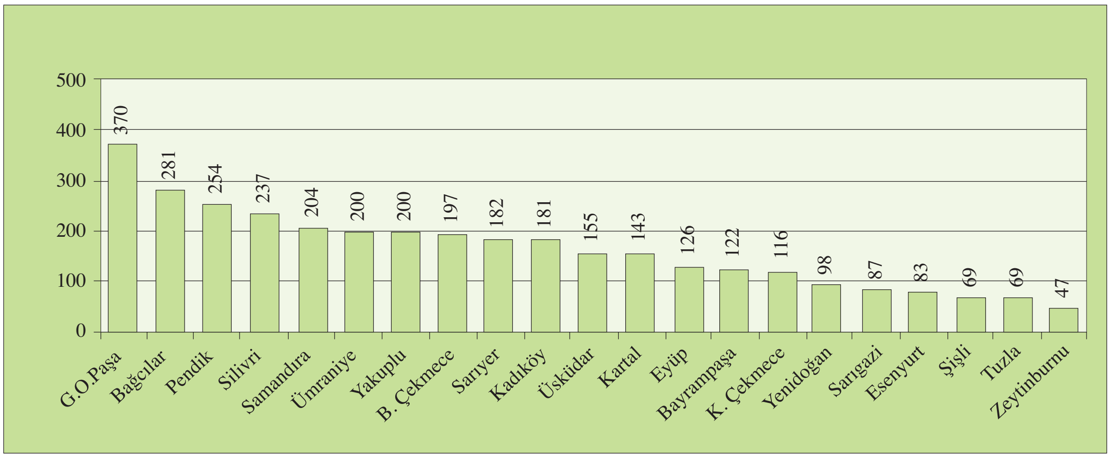
İkinci sırada ise ticari yapılar gelmektedir. Yine, aynı dönemde, ülke geneli ve İstanbul'da ruhsat belgesi verilen yapıların %4'lerden fazlası, Zeytinburnu'nda %3,1'i ticari yapıdır. Diğer yapı türleri ise her üç yerleşim yerinde de oldukça azdır. Ruhsat belgesi verilen yapılar içinde sınai yapıların oranı sırasıyla %2,2, %1,7, 0,7'dir.

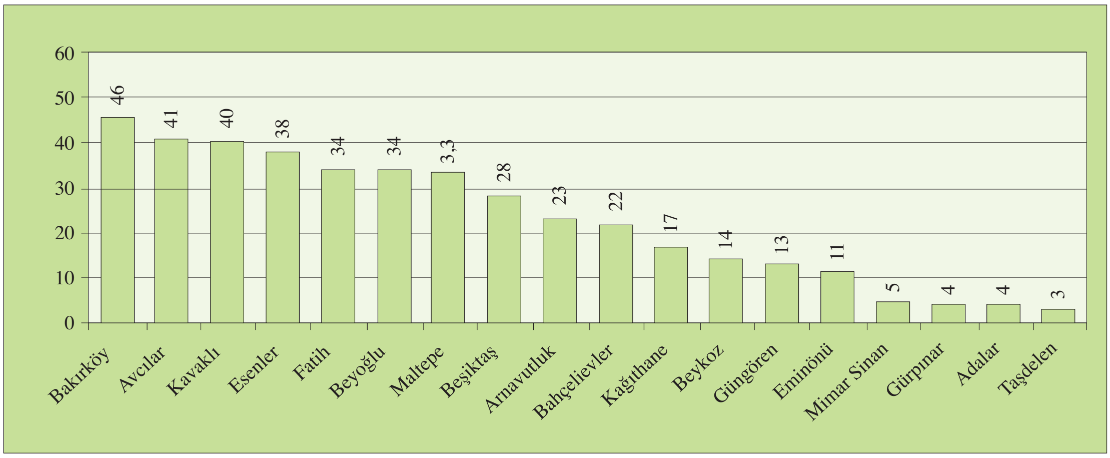
Asıl önemlisi, 1990-2002 döneminde Zeytiburnu'nu ilçesinde sadece 2 adet kültürel yapı, 1 adet idari yapı için ruhsat belgesi verilmiş olması ve daha da önemlisi ilçede tek bir adet dahi sıhhi-sosyal yapı ve dini yapının inşaası için ruhsat belgesi verilmemiş olmasıdır.

2002 yılı itibariyle Zeytinburnu ilçesinde 47 yapı için ruhsat belgesi verilmiştir. Buna karşılık İstanbul'daki 49 ilçe ve belde belediyesi arasında en fazla yapı için ruhsat belgesi verilen, en fazla yapının yapılacağı ilçe Gaziosmanpaşa'da ruhsat belgesi verilen yapı sayısı 370'tir. Sırasıyla en

fazla yapının yapılacağı ilçeler; 281 ruhsat belgesi verilen Bağcılar, 254 ruhsat belgesi verilen Pendik, 237 ruhsat belgesi verilen Silivri'dir. İnşaat sektöründeki hareketliğinin nispeten fazla olduğu diğer yerler Samandıra, Ümraniye, Yakuplu, Büyükçekmece, Sarıyer, Kadıköy ve Üsküdar'dır.

Grafik 15: Belediyelere Göre Ruhsat Belgesi Verilen Yapılar (2002)

2. Konutlar

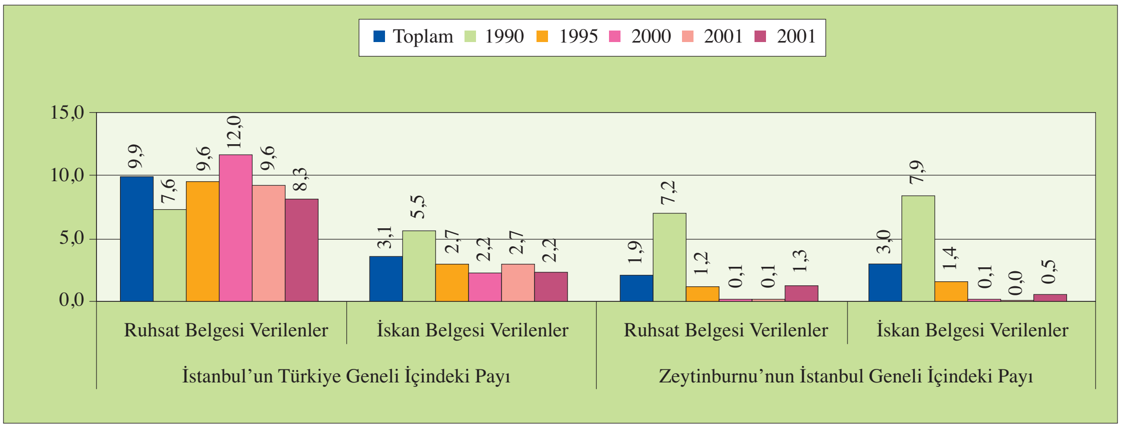
Yapı türleri içinde en fazla ruhsat ve iskan belgesi verilen yapılar konutlardır. Toplam yapıların %90-95'lerden fazlası konut olarak yapılmak veya kullanılmak amacıyla ruhsat ve iskan belgesi verilen yapılardır. Nitekim, 1990-2002 döneminde ülke genelinde ruhsat belgesi verilen konut sayısı 1.337.929, iskan belgesi verilen konut sayısı 1.153.722'dir. İstanbul genelinde ruhsat belgesi verilen konut miktarı 132.785, iskan belgesi verilen konut sayısı ise 35.640'dır.

Zeytinburnu'da ise 2.670 yapının 2.552'sine konut olarak yapılmak üzere ruhsat belgesi, 1.174 yapının 1.066'sına yine konut olarak kullanılmak üzere iskan belgesi verilmiştir. İlçede, yapı sayısında olduğu gibi, ruhsat veya iskan belgesi verilen konut sayısı da zamanla iyice azalmıştır. 2002 yılı itibariyle ruhsat belgesi verilen konut sayısı 45, iskan belgesi verilen konut sayısı ise sadece 6'dır.

Tablo 25: Konutlar (1990-2002)

	Türkiye		İstanbul		Zeytinburnu	
	Ruhsat Belgeli	İskan Belgeli	Ruhsat Belgeli	İskan Belgeli	Ruhsat Belgeli	İskan Belgeli
Toplam	1 337 929	1 153 722	132 785	35 640	2 552	1 066
1990	109 398	89 217	8 324	4 892	600	385
1991	108 785	87 506	8 556	3 314	458	286
1992	127 175	100 090	9 137	3 222	559	109
1993	135 281	96 694	11 298	3 424	331	83
1994	132 297	95 469	11 599	3 466	213	63
1995	127 297	91 548	12 239	2 441	147	34
1996	112 431	99 257	10 344	3 358	87	48
1997	115 308	100 446	12 742	2 443	54	31
1998	105 748	86 770	21 997	2 202	36	17
1999	84 619	82 849	8 148	1 629	10	2
2000	70 292	86 279	8 429	1 857	8	1
2001	68 514	81 568	6 599	2 169	4	1
2002	40 784	56 029	3 373	1 223	45	6

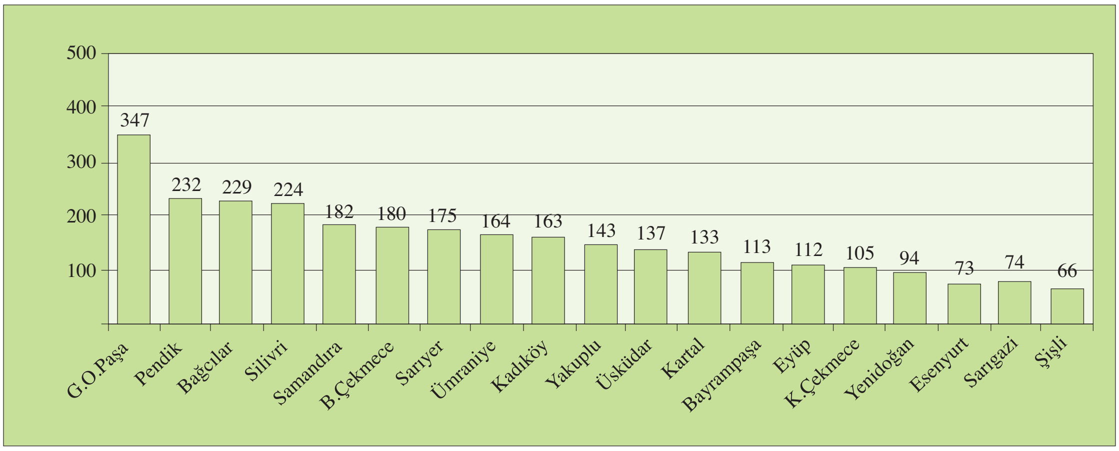
Grafik 16: Ruhsat ve İskan Belgesi Verilen Yapılar Bakımından İstanbul ve Zeytinburnu'nun Yeri ve Önemi (%), (1990-2002)

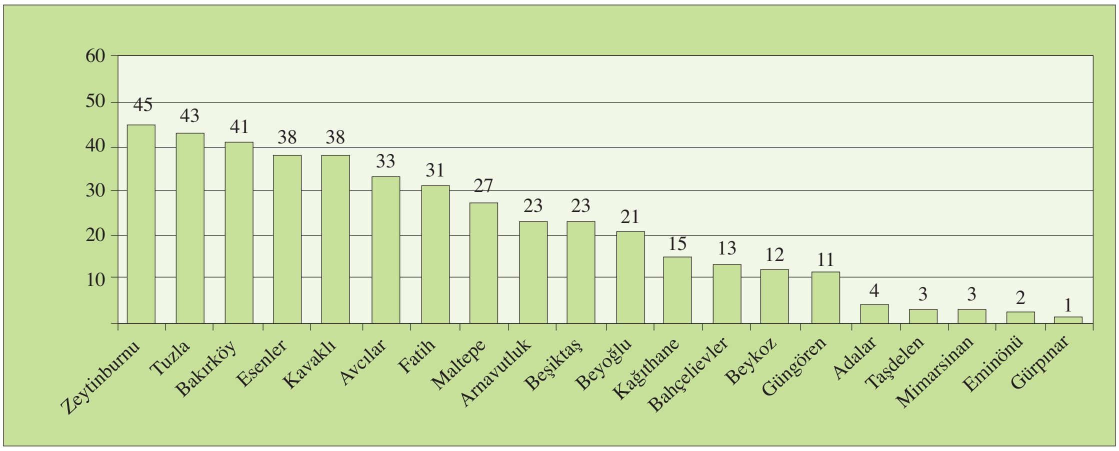

Zeytinburnu ilçesinin il genelindeki konut üretimi içindeki payı da oldukça azdır. 1990-2002 döneminde İstanbul genelindeki belediyeler tarafından ruhsat belgesi verilerek inşaatına başlanan konutların sadece %1,9'u Zeytinburnu sınırları içindedir. İskan belgesi verilen konutların ise %3'ü bu ilçededir. Görüldüğü gibi, ilçenin, İstanbul genelindeki konut üretimine katkısı sınırlı kalmıştır.

Buna karşılık ülke genelinde ruhsat belgesi verilen her 10 konuttan yaklaşık biri İstanbul sınırları içinde yapılacak konutlardır.

Grafik 17: Belediyelere Göre Ruhsat Belgesi Verilen Konutlar (2002)

Belirtildiği gibi, son yıllarda Zeytinburnu'nda inşaa hareketliliği oldukça azdır. Nitekim, 2002 yılı itibariyle ilçede sadece 45 konut için ruhsat belgesi verilmiştir. En fazla konut için ruhsat belgesi verilen ilçe Gaziosmanpaşa'dır. Bu belediye tarafından 347 konut için ruhsat belgesi düzenlemiştir. Bu yıl konut türü yapılaşmanın yüksek olduğu diğer belediyeler Pendik, Bağcılar, Silivri, Samandıra, Büyükçekmece, Sarıyer, Ümraniye ve Kadıköy; en az olduğu yerler Gürpınar, Eminönü, Mimarsinan, Taşdelen ve Adalar'dır.

a. Türlerine Göre Konutlar

Giderek konut türü olarak apartmanlar özellikle kentlerde baskın hale gelmiştir. Konutlar, kentlerde çok katlı olarak inşaa edilirken, kırsal alanlarda genelde daha az katlı ev tipi (bir veya iki daireden oluşan ikamet birimi) konutlar yapılmaktadır.

Tablo 26: Türlerine Göre Konutlar (%), (1990-2002)

	Ruhsat Belgesi Verilen Konutlar						İskan Belgesi Verilen Konutlar					
	Türkiye		İstanbul		Zeytinburnu		Türkiye		İstanbul		Zeytinburnu	
Yıllar	Ev	Apt	Ev	Apt	Ev	Apt	Ev	Apt	Ev	Apt	Ev	Apt
1990	63,3	36,7	33,5	66,5	0,0	100,0	40,4	59,3	28,5	71,5	2,9	97,1
1991	61,7	38,3	29,9	70,1	0,0	100,0	42,2	57,8	22,5	77,5	1,4	98,6
1992	62,3	37,7	40,1	59,9	0,9	99,1	44,3	55,7	32,6	67,4	0,0	100,0
1993	59,4	40,6	38,2	61,8	0,9	99,1	42,9	57,1	32,3	67,7	0,0	100,0
1994	59,4	40,6	34,4	65,6	0,5	99,5	45,0	55,0	34,5	65,5	0,0	100,0
1995	57,8	42,2	34,0	66,0	1,4	98,6	43,2	56,8	30,2	69,8	5,9	94,1
1996	58,4	41,6	30,8	69,2	0,0	100,0	43,2	56,8	64,5	35,5	0,0	100,0
1997	58,7	41,3	31,7	68,3	1,9	98,1	44,7	55,3	48,3	51,7	3,2	96,8
1998	57,1	42,9	55,1	44,9	5,6	94,4	39,9	60,1	48,6	51,4	0,0	100,0
1999	57,6	42,4	19,5	80,5	0,0	100,0	44,7	55,3	50,2	49,8	0,0	100,0
2000	57,0	43,0	52,9	47,1	0,0	100,0	41,9	58,1	64,1	35,9	0,0	100,0
2001	58,1	41,9	39,0	61,0	0,0	100,0	47,2	52,8	68,7	31,3	0,0	100,0
2002	57,9	42,1	37,9	62,1	0,0	100,0	47,1	52,9	60,9	39,1	0,0	100,0

İstanbul ve özellikle de Zeytinburnu'nda baskın konut tipi apartmandır. İstanbul genelindeki belediyeler tarafından verilen konut ruhsat belgelerinin çoğu yılda %60'lardan fazlası, apartman türü konutlar için verilmiştir. Zeytinburnu'nda ise ruhsat ve iskan belgesi verilen konutların %95-98'lerden daha fazlası ve çoğu yılda tamamı çok katlı konut türü olan apartmanlardır. Bu verilere dayanılarak ilçede çok katlı yapılaşmanın tercih edildiği belirtilebilir. Buna karşılık ülke genelinde ise ruhsat belgesi verilen konutların çoğu ev tipi, iskan belgesi verilen konutların çoğu apartman tipi konutlardır.

b. Daireler

Barınma ihtiyacının karşılanmasında daire sayısı çok daha önemlidir. Çünkü, konutlar içinde birden fazla daire barındırır. Konut denildiğinde ev, apartman ve lojman olarak ikamete ayrılmış yapılar, daire denildiğinde ise "etrafı kapalı, tavanı örtülmüş, bir aile, bir veya bir grup insanın diğer fertlerden ayrı olarak yaşamasına yarayan, doğrudan doğruya sokağa, koridora veya genel bir yere açılan, kendisine ait kapısı bulunan yerler anlaşılmaktadır.

1990-2002 döneminde, ülkemizde 5.284.540, İstanbul'da 757.617 daire için belediyeler tarafından ruhsat belgesi düzenlenmiştir. Aynı dönemde, ülke genelinde 3.141.767, İstanbul'da da 227.054 daire için iskan belgesi verilmiştir. Görüldüğü gibi, 1990-2002 döneminde ülkemizde 5 milyonun üzerinde ailenin barınma gereksinimini karşılayabileceği miktarda daire için ruhsat verilmiştir.

Bu dönemde Zeytinburnu belediyesi sınırları içinde ruhsat belgesi verilen daire sayısı 18.548, iskan belgesi verilen daire sayısı 6.989'dur.

İlçede, ruhsat ve iskan belgesi verilen dairelerin nerdeyse tamamı apartman dairesidir. 1990-2002 döneminde ruhsat belgesi dairelerin ülke genelinde %80,6'sı, İstanbul'da %92,9,

Zeytinburnu'nda 22 adedi dışında neredeyse tamamı apartman dairesidir. İlçede iskan belgesi verilen 6.989 dairenin de sadece 28'i ev dairesidir.

Tablo 27: Türlerine Göre Daire Sayıları (1990-2002)

	Ruhsat Belgesi Verilen Daireler						İskan Belgesi Verilen Daireler					
	Türkiye			İstanbul			Türkiye			İstanbul		
	Toplam	Ev	Apt	Toplam	Ev	Apt	Toplam	Ev	Apt	Toplam	Ev	Apt
Toplam	5 284 540	1 024 360	4 260 180	757 617	61 807	695 810	3 141 767	559 563	2 582 204	227 054	16 146	210 908
1990	381 408	91 406	290 002	50 892	3 480	47 412	232 018	40 185	191 833	23 593	1 617	21 976
1991	393 000	89 237	303 763	52 358	3 349	49 009	227 570	41 262	186 308	18 118	924	17 194
1992	472 817	101 389	371 428	51 883	4 388	47 495	268 886	49 044	219 842	20 520	1 177	19 343
1993	548 130	103 617	444 513	68 458	5 402	63 056	269 694	46 444	223 250	23 024	1 243	21 781
1994	523 794	102 518	421 276	69 117	5 424	63 693	245 610	47 715	197 895	21 888	1 322	20 566
1995	518 236	94 596	423 640	76 974	5 480	71 494	248 946	44 171	204 775	17 340	786	16 554
1996	454 295	83 601	370 694	60 757	4 411	56 346	267 306	47 553	219 753	18 098	2 228	15 870
1997	464 117	84 896	379 221	80 371	5 256	75 115	277 056	50 126	226 930	17 852	1 233	16 619
1998	432 599	75 991	356 608	95 405	13 108	82 297	238 958	38 886	200 072	19 966	1 116	18 850
1999	339 446	62 651	276 795	50 084	2 173	47 911	215 613	40 855	174 758	13 042	861	12 181
2000	315 162	51 621	263 541	45 086	4 856	40 230	245 155	40 415	204 740	11 737	1 304	10 433
2001	279 616	52 154	227 462	38 366	2 986	35 380	243 464	42 720	200 744	12 421	1 550	10 871
2002	161 920	30 683	131 237	17 866	1 494	16 372	161 491	30 187	131 304	9 455	785	8 670

Tablo 28: Zeytinburnu'nda Türlerine Göre Daire Sayıları (1990-2002)

	Ruhsat Belgesi Verilen			İskan Belgesi Verilen		
	Toplam	Ev	Apt	Toplam	Ev	Apt
Toplam	18 548	22	18 526	6 989	28	6 961
1990	4 111	-	4 111	2 473	16	2 457
1991	3 610	-	3 610	1 818	7	1 811
1992	3 989	8	3 981	713	-	713
1993	2 474	4	2 470	570	-	570
1994	1 610	2	1 608	414	-	414
1995	1 158	3	1 155	208	3	205
1996	538	-	538	412	-	412
1997	342	2	340	226	2	224
1998	302	3	299	109	-	109
1999	56	-	56	12	-	12
2000	46	-	46	9	-	9
2001	41	-	41	4	-	4
2002	271	-	271	21	-	21

İlçede, ruhsat ve iskan belgesi verilen daire sayısı da 1990'lı yılların ortalarından itibaren azalmıştır. Özellikle 1999 ve takip eden yıllarda ruhsat ve iskan belgesi verilen daire çok azalmıştır. Ancak, 2002 yılında 271 apartman dairesi için ruhsat belgesi tanzim edilmiştir.

Tablo 29: Belediyelere Göre Ruhsat Belgesi Verilen Daireler (2002)

	Toplam	Ev	Apartman			Toplam	Ev	Apartman
İstanbul	17 866	1 494	16 372		Sarıyer	311	167	144
Bağcılar	1 382	4	1 378		Şişli	611	4	607
Gaziosmanpaşa	2 259	23	2 236		Zeytinburnu	271	-	271
Kadıköy	1 343	48	1 295		Beşiktaş	150	14	136
Küçükçekmece	1 407	29	1 378		Beykoz	17	17	-
Bahçelievler	107	2	105		Esenyurt	178	56	122
Esenler	273	-	273		Tuzla	71	39	32
Fatih	125	4	121		Eminönü	2	2	-
Kağıthane	171	-	171		Samandıra	564	124	440
Kartal	579	114	465		Arnavutköy	81	14	67
Maltepe	153	8	145		Büyükçekmece	321	172	149
Pendik	1 214	164	1 050		Kavaklı	52	41	11
Ümraniye	1 338	26	1 312		Sarıgazi	337	10	327
Üsküdar	689	52	637		Silivri	303	214	89
Avcılar	162	6	156		Gürpınar	1	1	-
Bakırköy	220	14	206		Mimarsinan	6	3	3
Bayrampaşa	604	1	603		Taşdelen (Sultançiftliği)	14	-	14
Beyoğlu	129	1	128		Yenidoğan	288	64	224
Eyüp	612	51	561		Yakuplu	1 405	4	1 401
Güngören	103	-	103		Adalar	13	1	12

2002 yılı itibariyle Zeytinburnu belediyesi tarafından 271 apartman dairesi için ruhsat belgesi verilir iken, İstanbul genelindeki belediyeler içinde en fazla daire için ruhsat işlemi yapan Gaziosmanpaşa belediyesi tarafından 2.259 daire için ruhsat belgesi düzenlenmiştir. Ayrıca en fazla daire için ruhsat düzenleyen belediyeler; Küçükçekmece (1.407), Yakuplu (1.405), Bağcılar (1.382), Kadıköy (1.343), Ümraniye (1.338), ve Pendik (1.214) belediyeleridir. Kartal, Üsküdar, Bayrampaşa, Eyüp, Şişli, Samandıra, Sarıgazi, Silivri, Büyükçekmece belediyeleri de nispeten daha fazla daire için ruhsat belgesi düzenleyen belediyelerdir.

Öte yandan, İstanbul'daki belediyelerin büyük bir çoğunluğu daha çok apartman daireleri için ruhsat vermiştir. Diğer bir ifadeyle yapılacak dairelerin büyük kısmı apartman dairesidir. Ev dairesi için ruhsat veren belediye sayısı ve ruhsat verilen daire sayısı oldukça azdır. Örneğin, Silivri belediyesi tarafından ruhsat belgesi verilen 303 dairenin 214'ü, Beykoz'da 17 dairenin tamamı, Büyükçekmece'de 321 dairenin 172'si, Kavaklı'da 52 dairenin 41'i, Tuzla'da 79 dairenin 39'u ev türü yapı içinde yapılacak olan dairelerdir.

3. Ticari, Sınai, Sıhhi-Sosyal ve Kültürel Yapılar

Zeytinburnu ilçesinde ruhsat ve iskan belgesi verilen yapıların neredeyse tamamının barınma amaçlı konut olduğu ve diğer amaçlarla kullanılmak üzere ruhsat ve iskan belgesi düzenlenen yapı sayısının oldukça sınırlı olduğu belirtilmişti. Gerçekten, ilçede ruhsat belgesi verilen 2.670 yapının 2.552'si, iskan belgesi verilen 1.174 yapının 1.066'sı konuttur.

Tablo 30: Zeytinburnu'nda Türlerine Göre Ruhsat ve İskan Belgesi Verilen Yapılar (1990-2002)

Yıllar	Toplam	Konutlar	Ticari Yapılar	Sınai Yapılar	Sıhhi ve Sosyal Yapılar	Kültürel Yapılar	Dini Yapılar	İdari Yapılar	Diğer
	Ruhsat Belgesi Verilen Yapılar								
Toplam	2 670	2 552	84	20	-	2	-	1	11
1990	610	600	9	1	-	-	-	-	-
1991	477	458	15	4	-	-	-	-	-
1992	577	559	12	5	-	-	-	-	1
1993	365	331	26	5	-	1	-	1	1
1994	221	213	3	5	-	-	-	-	-
1995	150	147	3	-	-	-	-	-	-
1996	89	87	1	-	-	-	-	-	1
1997	58	54	3	-	-	-	-	-	1
1998	46	36	9	-	-	-	-	-	1
1999	14	10	1	-	-	-	-	-	3
2000	8	8	-	-	-	-	-	-	-
2001	8	4	2	-	-	-	-	-	2
2002	47	45	-	-	-	1	-	-	1
	İskan Belgesi Verilen Yapılar								
Toplam	1 174	1 066	73	31	-	-	-	-	4
1990	436	385	36	15	-	-	-	-	-
1991	292	286	4	2	-	-	-	-	-
1992	117	109	4	4	-	-	-	-	-
1993	88	83	1	3	-	-	-	-	1
1994	75	63	7	5	-	-	-	-	-
1995	44	34	9	1	-	-	-	-	-
1996	50	48	2	-	-	-	-	-	-
1997	34	31	3	-	-	-	-	-	-
1998	25	17	6	1	-	-	-	-	1
1999	2	2	-	-	-	-	-	-	-
2000	2	1	-	-	-	-	-	-	1
2001	2	1	-	-	-	-	-	-	1
2002	7	6	1	-	-	-	-	-	-

İlçede, 1990-2002 döneminde ruhsat belgesi verilen ticari yapı sayısı 84, sınai yapı sayısı ise sadece 20 adettir. Aynı dönemde 73 ticari, 31 sınai yapı tamamlanarak iskan belgesi alabilmiştir. Üstelik ruhsat veya iskan belgesi verilen ticari ve sınai yapı sayısı zamanla azalmış ve çoğu yılda bu tür yapılar için ne ruhsat ne de iskan belgesi verilmiştir. Diğer bir ifadeyle, ilçede artık ticari ve sınai yapı inşaası kalmamıştır denilebilir. Nitekim, 1995 yılından sonra ruhsat belgesi 1999 yılından sonra iskan belgesi verilen sınai yapı yoktur. Yine, 2000 ve 2002 yılında tek bir adet dahi ticari yapının inşasına başlamak için ruhsat belgesi alınmamıştır. 1999 yılından sonra inşaatı tamamlanarak iskan belgesi alan ticari yapı sayısı ise sadece 1'dir.

Ticari ve sınai yapıların yanısıra 1990-2002 döneminde, ilçede inşaatına başlanan veya tamamlanan hiç sıhhi ve sosyal yapı ile dini yapı bulunmazken, 2 adet kültürel yapı ve 1 adet idari yapı için ruhsat belgesi düzenlenmiştir.

Sonuç olarak, Zeytinburnu'ndaki yapılaşma içinde konut dışındaki diğer yapı türlerinin payı yok denecek kadar azdır.

V. KISIM:

ZEYTİNBURNU'NDA

EĞİTİM HİZMETLERİ

21. yüzyılın ilk 10 yılını yaşayan dünyamızda şüphesiz eğitim konusu, üzerinde en fazla tartışılan konuların başında gelmektedir. Eğitim her dönem ve toplumda önemli olmakla birlikte, özellikle içinde yaşadığımız bilgi çağında eğitimin önemi çok daha fazla artmıştır. Bilgi çağında her beş yılda mevcut bilgi düzeyi iki katına çıkmakta, mevcut bilgiler kısa sürede geçerliliğini yitirebilmekte ve eğitimli, vasıflı bir kişi, ancak, yeni gelişmeleri takip ettiği sürece bilgi seviyesini koruyabilmektedir.

Böylesi bir dünyada ülkemizin eğitim alanındaki karnesine göz attığımızda, bu karnenin kırıklarla dolu olduğunu görürüz. Öyle ki, 2000 yılı itibariyle ülkemizde 6 yaş üzeri toplam nüfusun hala %12,7'si okuma yazma bilmemektedir. Bu oran erkek nüfusta %6,1'e inmekte, kadın nüfusta ise %19,4 gibi büyük bir orana yükselmektedir. Her beş kadından biri okuma yazma öğrenememiştir. Mutlak sayılarla ifade edecek olursak 1.857.132 erkek, 5.732.525 kadın okuma yazma bilmemektedir. Üstelik, ülkemizde okuma yazma bilmeyenlerin %6,8'ini 25 yaşın altındaki genç nüfus grubunun oluşturmakta oluşu, eğitim probleminin önümüzdeki on yıllar boyunca da önemi koruyacağını göstermektedir. Ayrıca, bu tablo daha uzun süre eğitimin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmadaki fayda ve etkisinin bütünüyle hissedilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Bu durumu değiştirmek amacıyla düzenlenen eğitime destek kampanyaları, özellikle son yıllarda artmış ve eğitim alanındaki yardımların vergiden indirilebilmesine imkan veren hükümet düzenlemesi hayırseverler için itici bir güç olmuştur. Gerçekten, ülkemizin birçok kronikleşmiş sorununda olduğu gibi, eğitim alanındaki eksikleri gidermek için her düzeyde devlet-millet işbirliğine gerek vardır. Aslında, okul aile birlikleri bu işbirliğinin güzel bir modelini oluşturmakta ve ailelerin okulların yönetiminde sözsahibi oldukları ve eğitim harcamalarına, eğitim hizmetlerinin finansmanına katıldıkları yeni bir döneme geçilmiş bulunmaktadır. Aileler, devlet okullarının ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir kaynak haline gelmişlerdir.

Ülkemizde halka en yakın yönetim birimi olan yerel yönetimlerin de eğitim alanında bazı sorumluluklar üstlendiği yeni bir döneme doğru gerilmektedir. İngiltere'de yerel yönetimler okul

yönetiminde ailelerle birlikte yer almakta ve mahalli düzeyde eğitim planlaması bu üçlü yapının temsil edildiği kurullarda yapılmaktadır.

Mahalli düzeydeki eğitim hizmetleri, kamu yönetimi reformu olarak bilinen kanunların yasalaşması ile büyük ölçüde belediye ve il özel idarelerine devredilecektir. Reformun önemli ayaklarından biri olan ve 2004 yılında çıkarılan 5272 sayılı yeni Belediye Yasasına göre, belediyeler "okul öncesi eğitim kurumları açabilecek, Devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilecek veya yaptırabilecek, okulların her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilecektir".

5272 sayılı yasa ile Belediyelere verilen okulların inşaatı, bakım ve onarımı görevlerinin isteğe bağlı görevler arasında sayılması, yerel yönetimler alanındaki yazarların eleştirisine yol açmakta ve bu görevin zorunlu görevler arasında sayılmasının daha isabetli olacağı düşünülmektedir. Çünkü, bugün büyük kentlerde ilk ve ortaöğretimde karşılaşılan en önemli sorun, okul binalarının bakım ve onarımı ile temizliğidir.

Belediyelerin 5272 sayılı yasa öncesinde eğitim hizmetleri alanındaki etkinliği değerlendirildiğinde, önceliklerini kentsel hizmetlerin sağlanmasına vermiş bulunan bu kurumların, önceki yasada isteğe bağlı görevler arasında sayılan eğitim alanındaki sorumluklarını son yıllara kadar yerine getiremediği, ancak, 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren bazı belediyelerin eğitim alanında rol oynamaya başladığını görmekteyiz. Gerçekten, yeni yasa ile de belediyelerin görevleri arasında sayılan okul öncesi eğitim kurumları açma görevi, yıllar önce 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile belediyelere, il özel idarelerine ve devlete verilmekle birlikte[1] belediyelerin çoğu, bu görevle uzun yıllar hiç ilgilenmemişlerdi[2]. Ancak, son yıllarda okul öncesi eğitim konusunda belediyelerin giderek daha fazla sorumluluk aldığı görülmektedir. Öyle ki, belediyelerin işlettiği kreş ve anaokulu sayısında ciddi bir artış meydana gelmiştir.

Yine, bu yasadan önce birçok belediyenin okul yönetimlerinin taleplerini karşılamada ve okul binalarının bakım ve onarımını üstlenmede duyarlı davrandıkları bilinmektedir. Örneğin, İzmir Büyükşehir Belediyesi, 1999 yılından beri "eğitim kurumlarına destek projesiyle" Türkiye'deki yerel yönetimlere örnek olmuştur. Bu belediye, 3 yıl içinde 278 eğitim kurumunun bakım, onarım, yenileme ve dış mekan düzenleme çalışmalarını yapmıştır[3].

Belediyeler halkın bilgi ve becerisini artırarak meslek edinmelerini ve dolayısıyla istihdam imkanlarını artırıcı mesleki eğitim kursları bakımından da önemli mesafeler katetmişlerdir. Belediyeler zaman zaman mesleki eğitim kursları düzenlemiş ve düzenlemektedir. İstanbul,

---

[1] İçişleri Bakanlığı, ***Belediyeler, İç Düzen, Genel Rapor***, Ankara, Kitap No 2, İçişleri Bakanlığı, İç Düzen Yayınları, No 5, 1972, s. 92-93.

[2] Türk Belediyecilik Derneği – Konrad Adenauer Vakfı, ***Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri***, Ankara, Erk Yayıncılık, Ekim 1993, s. 50.

[3] http://www.izmirbld.gov.tr/StandartPages.asp?menuID=39&MenuName=İzmir%20Büyükşehir%20Belediyesi%20Eşrefpaşa%20Hastanesi, 01.03.2005

Kayseri, Ankara, Mersin, İzmir, Eskişehir, Samsun bu alanda hizmet veren Büyükşehir Belediyeleridir. Örneğin, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 1996 yılında 1 kurs merkezi ve 146 kursiyerle başladığı sanat ve meslek eğitimi faaliyeti (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları - İSMEK) 2002-2003 öğretim döneminde 73 kurs merkezinde 15 bin kursiyer-öğrenciyi kapsar hale gelmiştir[4]. İSMEK mesleki ve teknik eğitimlerin yanında günlük hayata dönük popüler ve kültürel konularda da kursiyerlere ve halka açık seminerler düzenlemektedir[5].

Çalışmanın eğitim hizmetleri kısmında, Zeytinburnu ilçesindeki örgün ve yaygın eğitim hizmetleri, bu ilçede bulunan örgün ve yaygın eğitim kurumları çerçevesinde ele alınmıştır. Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın öğretim kurumlarındaki şube, derslik, öğrenci-kursiyer, öğretmen-öğretici sayıları verilerek ilçenin eğitim kapasitesi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

A. ÖRGÜN EĞİTİM

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası ile belirlenmiş olan Türk Milli Eğitim sistemi, "Örgün Eğitim" ve "Yaygın Eğitim" olarak iki temel bölümden oluşmaktadır. Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitim biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu eğitim türü; Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır[6]. Yaygın eğitim ise örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsayan bir eğitim kademesidir[7].

Ülkemizde nüfus artışı, kentleşme ve artan eğitim talebi ve ihtiyaçlarına paralel olarak örgün eğitim hizmetlerinin sunulduğu kurum-okul ve bu hizmeti veren öğretmen kadrosunun sayısı yıllar itibariyle artmıştır. Başta nüfus artışı olmakla birlikte göç ve hızlı kentleşme ve toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel seviyesindeki gelişme ve değişiklikler ülkemizde hem temel eğitim-öğretim ve hem de orta ve yüksek öğretim kurumlarına olan ihtiyacın sürekli büyümesine yol açmıştır.

Nitekim, 1923-1924 – 2003-2004 dönemleri arasındaki 80 yıllık süre içinde okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimden oluşan örgün eğitim okulu sayısı 5.133'den 56.321'e yükselmiştir. Okul sayısı, 11 kat çoğalmıştır. Aynı dönemde öğrenci sayısı ise yaklaşık 40 kat artarak 361.514'den 14.431.441'e çıkmıştır. Bu kurumlarda hizmet veren öğretmen-öğretici-eğiticilerden oluşan eğitmen kadrosu ise tam 45.9 kat artarak 12.266'dan 563.200'e ulaşmıştır.

---

[4] http,//www.ibb.gov.tr/ibbtr/140/14001/1400110/egitim/01.htm, 01.03.2005
[5] http,//www.ibb.gov.tr/ibbtr/140/14001/1400110/egitim/01.htm, 01.03.2005
[6] MEB; ***Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler: Milli Eğitim***; Ankara; Milli Eğitim Basımevi; 1998; s. 46.
[7] http://www.meb.gov.tr/index1024.htm., 27.12.2004.

Tablo 1: Türkiye'de Örgün Eğitim Alanındaki Gelişmeler (1923-2004)

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci
1923 - 1924	5 133	361 514	12 266	29
1943 - 1944	12 760	1 138 799	30 429	37
163 - 1964	29 725	4 162 578	108 100	39
1983 - 1984	57 579	9 043 234	338 178	27
2001 - 2002	51 6121	2 879 507	528 816	24
2002 - 2003	52 6161	3 686 616	557 759	25
2003 - 2004	56 3211	4 431 441	563 200	26

Eğitmen kadrosunun, öğrenci sayısına göre daha fazla artmasına paralel olarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısı zamanla azalmıştır. Özellikle, ülke geneline ilişkin sağlıklı verilerin toplanabildiği 1940'lı – 1960'lı yıllara göre eğitim hizmet kalitesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından ciddi bir iyileşmenin olduğu söylenebilir. Öyle ki, 1943-1944 öğretim döneminde bir öğretmenin ilgileneceği öğrenci sayısı 37, 1963-1964 öğretim döneminde 39'dur. 2003-2004 öğretim döneminde bu sayı 26'ya inmiştir.

Konu, eğitim kademeleri bakımından ele alındığında, bir öğretmen başına düşen öğrenci sayısının ilkokul ve ilköğretim eğitimi kademesinde azaldığı, özellikle 1980'li yıllardan sonra önemi anlaşılan ortaokul ve orta öğretim eğitim kademelerinde ise önceki yıllara göre arttığı görülecektir. Öyle ki, 1963-1964 öğretim döneminde bu sayı ilkokul-ilköğretim kademesinde 47 iken, 2003-2004 öğretim yılında 27'ye inmiştir. Ortaöğretim kademesinde ise 1963-1964 öğretim döneminde bir öğretmen başına 12 öğrenci düşerken bu sayı 2003-2004 öğretim döneminde 22'ye çıkmıştır. Ortaöğretim kademesinde asıl artış 2000'li yıllarda olmuştur.

Diğer taraftan, eğitim kademelerine göre okul, öğrenci ve öğretmen sayısı zamanla artmıştır. Ancak, bu alandaki asıl gelişme, özellikle, 1980'li yılların başlarından itibaren okul öncesi eğitim ve ortaöğretime verilen önemin artması ve dolayısıyla örgün eğitim öğrencileri içinde bu iki gruba mensup öğrenci sayısının hızla artmasıyla ortaya çıkmıştır. Aileler, 1980 ve özellikle 1990'lı yıllarda, çocuklarının okul öncesi ve ilköğretim sonrası eğitimlerine daha fazla önem verir hale gelmişlerdir. Özellikle ortaöğretime, ilköğretim eğitiminden sonra devam etme eğilimi giderek artmıştır. Nitekim, ortaöğretime devam eden öğrenci sayısı 1983-1984 öğretim döneminde 901.793'den 2003-2004 öğretim döneminde 3,5 milyonun üzerine çıkmıştır.

Okul öncesi ve ortaöğretime devam eden öğrenci sayısı artmakla birlikte ülke nüfusunun demografik dağılımı, eğitim kademesinin süresine bağlı olarak en fazla okul, öğrenci ve öğretmen, 1997-1998 öğretim döneminde 8 yıla çıkarılan ilköğretim eğitimi kademesinde bulunmaktadır. Bu yıldan önce ilköğretim 5 yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile isteğe bağlı olan 3 yıl eğitim süreli ortaokullarda sürdürülmekteydi.

Tablo 2: Türkiye'de Örgün Eğitim Alanında Eğitim Kademelerine Göre Gelişmeler (1923-2004)

Eğitim Kademesi	Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci
Okul Öncesi	1923-1924	80	5 880	136	43
	1943-1944	49	1 604	63	25
	1963-1964	146	4 767	180	26
	1983-1984	2 784	7 891	4 414	2
	2001-2002	10 554	256 392	14 520	18
	2002-2003	11 314	320 038	18 921	17
	2003-2004	13 692	358 499	19 122	19
İlkokul	1923-1924	4 894	341 941	10 238	33
	1943-1944	12 182	995 999	22 387	44
	1963-1964	27 775	3 562 140	76 544	47
	1983-1984	47 355	6 500 539	208 881	31
	1996-1997	46 292	6 853 273	216 548	32
Ortaokul	1923-1924	116	9 894	1 054	9
	1943-1944	327	92 906	4 305	22
	1963-1964	1 150	417 385	16 362	26
	1983-1984	4 864	1 633 011	41 169	40
	1996-1997	9 891	2 609 514	68 029	38
İlköğretim	1997-1998	45 649	9 102 074	302 982	30
	1998-1999	44 525	9 512 044	316 991	30
	2001-2002	34 993	10 310 844	375 511	27
	2002-2003	35 168	10 331 619	390 275	26
	2003-2004	36 117	10 479 538	384 029	27
Orta Öğretim	1923-1924	43	3 799	838	5
	1943-1944	202	48 290	3 674	13
	1963-1964	654	178 286	15 014	12
	1983-1984	2 576	901 793	83 714	11
	2001-2002	6 065	2 312 271	138 785	17
	2002-2003	6 134	3 034 959	148 563	20
	2003-2004	6 512	3 593 404	160 049	22
Genel Orta Öğretim	1923-1924	23	1 241	513	2
	1943-1944	109	37 259	2 071	18
	1963-1964	288	127 968	7 137	18
	1983-1984	1 220	537 617	47 030	11
	2001-2002	2 637	1 490 376	72 609	21
	2002-2003	2 559	2 053 735	76 735	27
	2003-2004	2 831	2 463 923	86 051	29
Mesleki ve Teknik Ort.	1923-1924	20	2 558	325	8
	1943-1944	93	11 031	1 603	7
	1963-1964	366	50 318	7 877	6
	1983-1984	1 356	364 176	36 684	10
	2001-2002	3 428	821 895	66 176	12
	2002-2003	3 575	981 224	71 828	14
	2003-2004	3 681	1 129 481	73 998	15

Not: İlköğretim okul sayısındaki azalma, öğrenci azlığı nedeniyle kapatılan okullardan ve lise bünyesindeki okulların öğrencilerinin kalmamasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3: Türkiye'de Örgün Eğitim (2003-2004)

	Okul	Öğrenci Toplam	Erkek	Kız	Öğretmen
Toplam	44 892	14 431 441	7 871 575	6 559 866	552 085
Okul Öncesi	2 263	358 499	186 912	171 587	8 007
Resmi	483	318 389	166 015	152 374	2 020
Özel	300	14 063	7 452	6 611	1 361
SHÇEK	1 083	12 289	6 528	5 761	3 082
Diğer Kurumlar	397	13 758	6 917	6 841	1 544
İlköğretim	36 117	10 479 538	5 558 225	4 921 313	384 029
Resmi	35 502	10 010 466	5 299 585	4 710 881	367 895
Özel	614	160 888	87 710	73 178	16 109
Açıköğretim	1	308 184	170 930	137 254	25
Ortaöğretim	6 512	3 593 404	2 126 438	1 466 966	160 049
Resmi	5 642	2 592 248	1 493 520	1 098 728	147 999
Özel	566	70 463	38 325	32 138	7 751
Açık Öğretim Lisesi	1	894 544	584 596	309 948	35
Diğ. Bakan. ve Kur. Bağlı M.L.	303	36 149	9 997	26 152	4 264

Not: İlköğretim kurumlarındaki 10.334 ve ortaöğretim kurumlarındaki 781 okul öncesi öğretmeni, kadrolarının bulunduğu kurumların öğretmen sayıları içinde gösterilmiştir.

Okul öncesi eğitimde 11.230 resmi anasınıfı ile 199 özel anasınıfı okul sayısına dahil edilmemiştir.

2003-2004 öğretim döneminde ülkemizde 14.431.441'i örgün eğitim kurumlarında olmak üzere 17.310.832 öğrenci okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarına devam etmektedir. Bu kurumlarda görev yapan öğretmen sayısı ise 600 binin üzerinde olup, 552.085 öğretmen örgün eğitim okullarında hizmet vermektedir. Anlaşılacağı üzere ülkemizdeki baskın eğitim tipi, örgün eğitimdir. 2003-2004 öğretim dönemindeki toplam öğrencilerin %83,4'ü, toplam öğretmenlerin %91,5'i örgün eğitimdedir.

Diğer yandan, ülkemizde özel sektörün eğitim alanındaki katılımı oldukça sınırlıdır. 2003-2004 öğretim döneminde örgün eğitim okullarının %96,7, öğrencilerinin %98,3 ve öğretmenlerinin %95,4'ü devlete ait resmi örgün eğitim kapsamında bulunmaktadır. Özel sektör tarafından kurulan okullar, toplam örgün eğitim öğrencilerinin sadece %1,5-2'sine hizmet verebilmektedir[8].

Giderek önemi artan bir örgün eğitim kademesi olan ortaöğretim eğitimi içinde "genel ortaöğretim" öğrenci ve öğretmen kapasitesi bakımından daha baskındır ve bu kısmın ağırlığı son yıllardaki uygulamalarla daha da artmıştır. 2003-2004 öğretim dönemi itibariyle 3.593.404 ortaöğretim öğrencisinin 2.463.923'ü, diğer bir ifadeyle %68,6'sı genel ortaöğretim kurumlarına devam etmektedir. Buna göre ülkemizde mesleki ve teknik eğitimin ihmal edildiği söylenebilir.

[8] http,//www.meb.gov.tr/index1024.htm.27.12.2004

Tablo 4: Örgün Eğitimde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (1998-2001)

		Türkiye			İstanbul			Zeytinburnu		
		Okul	Öğrenci	Öğretmen	Okul	Öğrenci	Öğretmen	Okul	Öğrenci	Öğretmen
1998-1999	Toplam	58 209	11 732 515	468 480	2 831	1 809 871	52 718	54	45 068	1 174
	Okul Öncesi	7 976	207 319	11 825	818	34 390	1 519	16	810	36
	İlköğretim	44 525	9 512 044	316 991	1 417	1 444 967	33 865	20	33 011	643
	Resmi	43 874	9 347 863	307 444	1 190	1 380 955	29 635	19	32 583	583
	Özel	651	164 181	9 547	227	64 012	4 230	1	428	60
	Ortaöğretim	5 708	2 013 152	139 664	596	330 514	17 334	18	11 247	495
	Resmi	5 242	1 954 430	129 435	428	303 619	12 508	18	11 247	495
	Özel	466	58 722	10 229	168	26 895	4 826	-	-	-
1999-2000	Toplam	57 745	12 148 725	474 018	3 013	1 869 855	54 489	59	45 444	1 191
	Okul Öncesi	8 571	213 944	11 667	913	33 447	1 554	20	815	32
	İlköğretim	43 323	9 915 280	324 835	1 488	1 497 317	35 681	23	33 612	682
	Resmi	42 642	9 740 008	312 663	1 241	1 431 797	30 867	22	33 124	628
	Özel	681	175 272	12 172	247	65 520	4 814	1	488	54
	Ortaöğretim	5 851	2 019 501	137 516	612	339 091	17 254	16	11 017	477
	Resmi	5 381	1 962 844	128 101	440	313 493	12 871	16	11 017	477
	Özel	470	56 657	9 415	172	25 598	4 383	-	-	-
2000-2001	Toplam	51 010	12 646 696	492 081	3 143	1 965 675	58 627	63	45 864	1 279
	Okul Öncesi	8 996	228 508	12 265	1 013	38 704	1 741	23	929	24
	İlköğretim	36 047	10 289 233	345 001	1 500	1 569 205	39 570	23	34 958	795
	Resmi	35 329	10 102 965	330 811	1 249	1 501 804	33 486	22	34 473	740
	Özel	718	186 268	14 190	251	67 401	6 084	1	485	55
	Ortaöğretim	5 967	2 128 957	134 815	630	357 766	17 316	17	9 977	460
	Resmi	5 485	2 070 899	126 216	454	332 227	13 305	17	9 977	460
	Özel	482	58 058	8 599	176	25 539	4 011	-	-	-

Not: 2000-2001 öğretim yılı ilköğretim verilerine öğrencisinin tamamı taşındığı için faal olmayan 12.309 ve diğer sebeplerden faal olmayan 611 okul olmak üzere 12.795 okul dahil değildir.

1998-1999 ve 2003-2004 dönemleri itibariyle İstanbul ve Zeytinburnu'nda örgün eğitim alanında meydana gelen gelişmeler incelendiğinde, bu iki yerleşim biriminden İstanbul genelinin örgün eğitim hizmetleri bakımından önemli yerleşim yeri olduğu belirtilebilir. Buna karşılık 250 binler civarındaki nüfuslu Zeytinburnu'nun, bu alanda İstanbul geneli ortalamasına yakın bir hizmet kapasitesine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Öyle ki, Türkiye'nin en fazla nüfusu barındıran şehri İstanbul'da, 2003-2004 öğretim döneminde, 2.322 örgün eğitim kurumu bulunmakta ve bu kurumlarda 2.122. 390 öğrenci öğretim görmektedir. Bu şehirde görev yapan öğretmen sayısı ise 72.313'tür.

2003-2004 öğretim dönemi itibariyle Zeytinburnu ilçesinde toplam 38 adet örgün eğitim okulu vardır. Bu okullardan 2'si okul öncesi eğitim hizmeti veren anasınıfı, 23'ü ilköğretim okulu, 13'ü ise ortaöğretim okuludur. İlçedeki bu okullarda 50 bine yakın öğrenci örgün eğitim hizmeti almaktadır. Bu oldukça önemli bir miktardır. İlçede görev yapan öğretmen sayısı ise 1.583'tür.

Zeytinburnu'ndaki örgün eğitim hizmetlerinin gelişimi incelendiğinde, öğrenci ve öğretmen sayısının arttığı görülecektir. 1998-1999 öğretim dönemine göre 2003-2004 öğretim döneminde öğrenci sayısı 45.068'den 49.048'e, öğretmen sayısı ise 1.174'den 1.583'e yükselmiştir.

Tablo 5: Örgün Eğitimde Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları (2003-2004)

	İstanbul					Zeytinburnu				
	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı Toplam	Öğrenci Sayısı Erkek	Öğrenci Sayısı Kız	Öğretmen Sayısı	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı Toplam	Öğrenci Sayısı Erkek	Öğrenci Sayısı Kız	Öğretmen Sayısı
Toplam	2 322	2 122 390	1 118 065	1 004 325	72 313	38	49 048	26 529	22 519	1 583
Okul Öncesi	176	47 621	25 057	22 564	1 863	2	1 178	623	555	42
Resmi	39	39 478	20 833	18 645	1 416	-	1 069	558	511	39
Özel	137	8 143	4 224	3 919	447	2	109	65	44	3
İlköğretim	1 553	1 617 384	845 960	771 424	49 031	23	37 268	19 638	17 630	979
Resmi	1 350	1 561 203	816 318	744 885	42 596	22	36 802	19 378	17 424	935
Özel	203	56 181	29 642	26 539	6 435	1	466	260	206	44
Ortaöğretim	593	457 385	247 048	210 337	21 419	13	10 602	6 268	4 334	562
Resmi	417	427 389	231 718	195 671	17 674	12	10 472	6 192	4 280	551
Özel	176	29 996	15 330	14 666	3 745	1	130	76	54	11

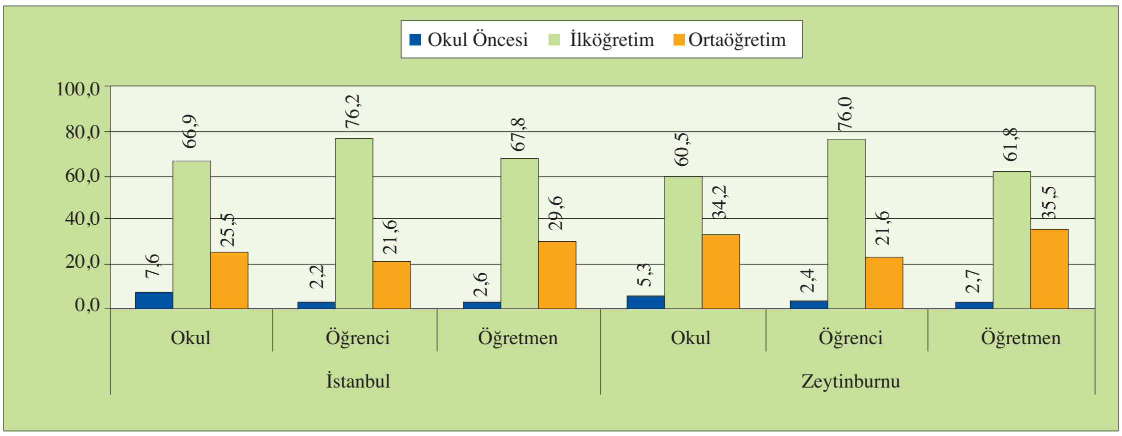
Not: İstanbul genelinde 1.028, Zeytinburnu'nda 24 adet anasınıfı ilave edilmemiştir. İstanbul ve Zeytinburnu verileri İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, İstatistik Dairesinden temin edilmiştir.

Ülkemizde örgün eğitimin ilköğretim eğitimi ağırlıklı olduğu belirtilmişti. Zeytinburnu ilçesi ve İstanbul genelindeki örgün eğitim hizmeti de, ilköğretim eğitimi merkezlidir. Öyle ki, İstanbul ilindeki okulların %66,9, Zeytinburnu'ndaki okulların %60,5'inde ilköğretim eğitimi verilmekte ve Zeytinburnu ve İstanbul genelindeki öğrencilerin %76'dan daha fazlası ilköğretim eğitimine devam etmektedir.

Yine, ilköğretimdeki öğrenci sayısındaki fazlalığa paralel olarak her iki yerleşim biriminde de, örgün eğitim alanında çalışan öğretmenlerin %60'lardan daha fazlası, ilköğretim alanında hizmet vermektedir.

Örgün eğitim içinde ortaöğretimin payı nispeten daha büyüktür. Öyle ki, il genelindeki okulların yaklaşık dörtte biri, öğrencilerin beşte birinden fazlası, öğretmenlerin ise %30'a yakını; Zeytinburnu'nda okul ve öğretmenlerin üçte birinden daha çoğu, öğrencilerin ise beşte birinden fazlası ortaöğretim eğitimi kademesindedir.

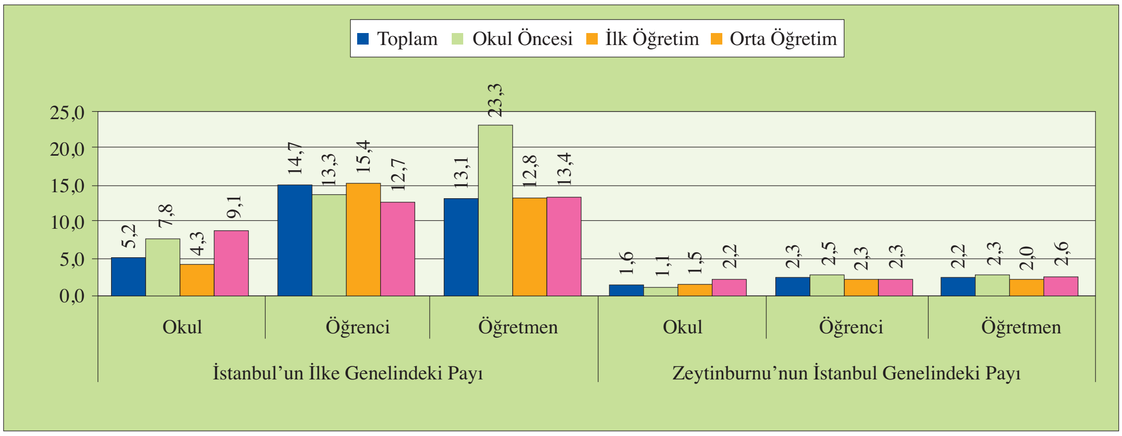
Grafik 1: Örgün Eğitim Kurumlarının Eğitim Kademelerine Göre Dağılımı (%), (2003-2004)

Örgün eğitim kademeleri içinde okul öncesi eğitimin payı oldukça sınırlıdır. Zeytinburnu'nda bu eğitim kademesi İstanbul ortalaması düzeyindedir. Öyle ki, İstanbul genelindeki örgün eğitim

okullarının %7,6, bu kurumlardaki öğrencilerin %2,2, öğretmenlerin ise %2,6'sı, Zeytinburnu'nda ise sırasıyla %5,3, %2,4 ve %2,7'si okul öncesi eğitim bünyesindedir.

Grafik 2: İstanbul ve Zeytinburnu'nun Örgün Eğitimdeki Yeri ve Önemi (%), (2003-2004)

Zeytinburnu'nun İstanbul genelindeki örgün eğitim hizmetlerinin yerine getirilmesindeki payı incelendiğinde, bu ilçenin sınırlı bir paya sahip olduğu görülmektedir. Öyle ki, il genelindeki örgün eğitim okullarının sadece %1,6'sı, öğrencilerin %2,3'ü ve öğretmenlerin ise %2,2'si Zeytinburnu'ndadır. Zeytinburnu'nun bu sınırlı payına karşılık İstanbul, ülke genelindeki örgün eğitim okullarının %5,2, öğrencilerin %14,7 ve öğretmenlerin ise %13,1 gibi büyük bir bölümünün bulunduğu bir yerleşim yeridir.

Ayrıca, İstanbul genelindeki okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim eğitim kademesindeki okul, öğrenci ve öğretmenlerin ancak %2'ler civarındaki kısmı Zeytinburnu'ndadır. İstanbul ise ülke genelindeki okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin %13-15'ler civarındaki kısmının eğitim gördüğü bir kentimizdir.

1. Okul Öncesi Eğitim

Ülkemizde okul öncesi eğitim 1990'lı yıllardan sonra gelişmeye başlamış bulunan bir eğitim kademesidir. Okul öncesi eğitim, tüm dünyada geniş ailenin yerini çekirdek ailenin aldığı kentlerde kadınların çalışma hayatına katılmaları nedeniyle bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, yapılan araştırmalarda ilk 6 yılın insan zeka ve kişiliğinin gelişmesinde belirleyici bir dönem olduğunun ortaya konulması, bu eğitim kademesine olan ilgiyi hızla artırmıştır. Ülkemizde de benzer bir süreç yaşanmış olmakla birlikte, okul öncesi eğitimin önemi son yıllarda kavranılmaya başlanmıştır. Artık, okul öncesi eğitime ve özellikle de ilköğretim öncesi bir yıl süreli anasınıflarına olan talep sadece annenin çalışma hayatına katıldığı ailelerle sınırlı olmaktan çıkmıştır. Bu gelişme, özel sektör yatırımlarının son yıllarda artmasına ve 3-6 yaş arası çocuklara eğitim hizmeti sunma amacı taşıyan çok sayıda özel kurumun açılmasına yol açmıştır.

Okul öncesi eğitim, zorunlu bir eğitim kademesi olan ilköğretim eğitimi çağına gelmemiş çocukların eğitimini içermekte ve isteğe bağlı bir eğitim kademesidir.

Okul öncesi eğitim kurumları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ya bağımsız ana okulları olarak, ya gerekli görülen yerlerde ilköğretim okullarına bağlı ana sınıfları halinde ya da ilgili diğer öğretim kurumlara bağlı uygulama sınıfları olarak kurulabilmektedir. Ayrıca, okul öncesi eğitim diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından açılan kreş, yuva, gündüz bakım evi, çocuk bakım evi ve çocuk bakım yurtlarında verilmektedir. Ancak, yaygın şekliyle okul öncesi eğitim ana sınıflarda verilmektedir. Özellikle devlete ait bağımsız anaokulu sayısı oldukça azdır. Devlet bu hizmeti, büyük ölçüde ilköğretim okulları genel müdürlüğüne bağlı ana sınıflarında yerine getirmektedir. Okul öncesi eğitimin temel amacı; 3-6 yaş arasındaki çocukların bedensel, zihinsel, duygusal gelişiminin sağlanması, çocuklara iyi alışkanlıklar kazandırılması ve ilköğretime hazırlanmaları, çocuklar için ortak bir yetişme ortamının sağlanması ve Türkçe'nin doğru ve güzel konuşulmasıdır[9].

Tablo 6: Okul Öncesi Eğitimde Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları (1999-2001)

		İstanbul						Zeytinburnu					
			Öğrenci Sayısı						Öğrenci Sayısı				
	Okul Türü	Okul	Toplam	Erkek	Kız	Öğretmen	Derslik	Okul	Toplam	Erkek	Kız	Öğretmen	Derslik
1999-2000	**Toplam**	913	33 447	17 333	16 114	1 554	1 506	20	815	418	397	32	31
	Resmi - Özel Bağımsız Anaokul	124	5 012	2 596	2 416	386	429	1	30	14	16	3	4
	Resmi Bağımsız Ana O.	32	2 326	1 237	1 089	82	124	-	-	-	-	-	-
	Özel Bağımsız Ana O.	92	2 686	1 359	1 327	304	305	1	30	14	16	3	4
	Özel Azınlık-Yabancı Ana O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bün.Ana S.O.Res-Özel O.	789	28 435	14 737	13 698	1 168	1 077	19	785	404	381	29	27
	Resmi Okullar	655	25 128	13 025	12 103	920	830	18	736	377	359	25	22
	Bün. Ana S.O. Resmi İlk. O.	615	24 052	12 524	11 528	844	758	17	719	371	348	24	21
	Bün. Ana S.O. Özel Eğ. ve Uyg. O.	8	42	22	20	8	12	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana S.O. Halk Eğitim O.	1	60	28	32	1	2	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana. S.O. Orta Öğr.	4	120	64	56	7	7	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana S.O. Kız Mes. L.	27	854	387	467	60	51	1	17	6	11	1	1
	Bün. Ana S.O. Erkek Tek. L.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Özel Okullar	134	3 307	1 712	1 595	248	247	1	49	27	22	4	5
	Bün. Ana S.O. Özel Türk İlk. O.	134	3 307	1 712	1 595	248	247	1	49	27	22	4	5
	Bün. Ana S.O. Özel-Ulus.-Yabancı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana S.O. Özel Türk Klasik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana S.O. Azınlık İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2000-2001	**TOPLAM**	1 013	38 704	20 543	18 161	1 741	1 763	23	929	512	417	24	38
	Resmi - Özel Bağımsız Anaokul	138	6 603	3 503	3 100	427	436	2	68	43	25	-	4
	Resmi Bağımsız Ana O.	33	2 933	1 600	1 333	92	141	-	-	-	-	-	-
	Özel Bağımsız Ana O.	88	3 627	1 880	1 747	332	291	2	68	43	25	-	4
	Özel Azınlık-Yabancı Ana O.	17	43	23	20	3	4	-	-	-	-	-	-
	Bün.Ana S.O.Res-Özel O.	875	32 101	17 040	15 061	1 314	1 327	21	861	469	392	24	34
	Resmi Okullar	737	28 306	15 077	13 229	1 046	1 085	20	815	443	372	24	28
	Bün. Ana S.O. Resmi İlk. O.	696	27 339	14 552	12 787	988	1 075	19	802	433	369	23	28
	Bün. Ana S.O. Özel Eğ. ve Uyg. O.	9	61	35	26	6	10	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana S.O. Halk Eğitim O.	1	38	22	16	2	-	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana. S.O. Orta Öğr.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana S.O. Kız Mes. L.	29	837	449	388	48	-	1	13	10	3	1	
	Bün. Ana S.O. Erkek Tek. L.	2	31	19	12	2	-	-	-	-	-	-	-
	Özel Okullar	138	3 795	1 963	1 832	268	242	1	46	26	20	-	6
	Bün. Ana S.O. Özel Türk İlk. O.	113	3 265	1 712	1 553	232	207	1	46	26	20	-	6
	Bün. Ana S.O. Özel-Ulus.-Yabancı	3	45	21	24	4	12	-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana S.O. Özel Türk Klasik	2	10	5	5	1		-	-	-	-	-	-
	Bün. Ana S.O. Azınlık İlk. O.	20	475	225	250	31	23	-	-	-	-	-	-

[9] MEB; ***Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler: Milli Eğitim***; ss. 5-47; . 27.12.2004. http://www.meb.gov.tr/index1024.htm. 27.12.2004

Bu genel açıklamalardan sonra ülkemizde okul öncesi eğitimin gelişme seviyesine bakıldığında, bu alanda yeterli gelişme sağlanamadığı görülmektedir. Bu eğitim kademesine devam eden öğrenci sayısı oldukça azdır. Öyle ki, 2003-2004 öğretim döneminde İstanbul'da yaklaşık 230 bin çocuk ilköğretime yeni kayıt yaptırırken, okul öncesi eğitimdeki öğrenci sayısı 47.621'dir. Aynı öğretim döneminde Zeytinburnu'ndaki okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğrenci sayısı ise sadece 1.178'dir. İlçede, 2003-2004 öğretim döneminde ilköğretime yeni kayıt olan öğrenci miktarı 5.092'dir. Kabaca bu veriler, 3-6 yaş grubundaki çocukların çok azının okul öncesi eğitim alma şansına sahip olduğunu göstermektedir.

Üstelik, belirtildiği gibi, ülkemizdeki okul öncesi eğitim büyük ölçüde ilköğretime başlamadan 1 yıl önce anasınıflarda verilen eğitim biçiminde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 3-6 yaş grubundaki çocuk sayısı ile karşılaştırıldığında, okul öncesi eğitimin oldukça yetersiz bir düzeyde bulunduğu daha açık bir şekilde görülmektedir. Öyle ki, 2000 yılında yapılan nüfus sayımına göre İstanbul genelinde 3-6 yaş grubundaki çocuk sayısı 707.972, 2001-2002 öğretim döneminde okul öncesi eğitime devam eden öğrenci sayısı sadece 37.874'dür. Ülkenin ekonomik ve sosyal bakımdan en gelişmiş şehrinde dahi ancak 3-6 yaş grubundaki yaklaşık her 20 çocuktan bir tanesi okul öncesi eğitime devam edebilmektedir.

Tablo 7: İstanbul'da Okul Öncesi Eğitim (2003-2004

	Okul Sayısı	Şube Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen	Öğretici
			Toplam	Erkek	Kız		
Toplam	1 204	2 576	47 621	25 057	22 564	1 863	1 089
ANAOKULLARI	176	584	8 628	4 478	4 150	370	367
Resmi	39	200	3 869	2 023	1 846	106	110
Bağımsız Anaokulu	36	195	3 839	2 003	1 836	104	107
Özel Eğitim Anaokulları	3	5	30	20	10	2	3
Özel	137	384	4 759	2 455	2 304	264	257
Özel Türk Anaokulu	132	375	4 690	2 421	2 269	258	254
Özel Uluslararası Okul Bün. Anaokulu	5	9	69	34	35	6	3
ANASINIFLARI	1 028	1 992	38 993	20 579	18 414	1 493	722
Resmi	900	1 770	35 609	18 810	16 799	1 310	567
İlköğretim Genel Müd. Bağlı Okul Bün. Ana.	858	1 692	34 318	18 132	16 186	1 244	541
Özel Eğitim İlk. Okulu Bün. Anasınıfı	4	5	30	13	17	3	2
Orta. Genel Müd. Bağlı Okul Bün. Ana.	1	1	8	7	1	1	-
Erkek Teknik Okulları Bün. Anasınıfı	5	6	67	42	25	1	3
Kız Teknik Okulları Bün. Anasınıfı	28	59	1 057	546	511	59	14
Tic. Turizm Okulları Bün. Anasınıfı	2	4	62	38	24	1	3
Çıraklık ve Yaygın Eğ. Kurum. Bün. Ana	2	3	67	32	35	1	4
Özel	128	222	3 384	1 769	1 615	183	155
Türk İlköğretim Okulları Bün. Anasınıfı	108	191	2 932	1 547	1 385	158	145
Azınlık Okulları Bünyesindeki Anasınıfı	18	28	427	210	217	21	8
Yabancı Okullar Bünyesindeki Anasınıfı	1	1	9	3	6	2	-
Uluslararası Okullar Bünyesindeki Ana.	1	2	16	9	7	2	2

Tablo 8: Zeytinburnu'nda Okul Öncesi Eğitim (2003-2004)

	Okul Sayısı	Şube Sayısı	Öğrenci Sayısı			Öğretmen	Öğretici
			Toplam	Erkek	Kız		
Toplam	26	60	1 178	623	555	42	26
ANAOKULLARI	2	5	75	47	28	1	5
Resmi	-	-	-	-	-	-	-
Bağımsız Anaokulu	-	-	-	-	-	-	-
Özel Eğitim Anaokulları	-	-	-	-	-	-	-
Özel	2	5	75	47	28	1	5
Özel Türk Anaokulu	2	5	75	47	28	1	5
Özel Uluslararası Okul Bün. Anaokulu	-	-	-	-	-	-	-
ANASINIFLARI	24	55	1 103	576	527	41	21
Resmi	23	53	1 069	558	511	39	20
İlköğretim Genel Müd. Bağlı Okul Bün. Ana.	22	51	1 031	539	492	37	20
Özel Eğitim İlk. Okulu Bün. Anasınıfı	-	-	-	-	-	-	-
Orta. Genel Müd. Bağlı Okul Bün. Ana.	-	-	-	-	-	-	-
Erkek Teknik Okulları Bün. Anasınıfı	-	-	-	-	-	-	-
Kız Teknik Okulları Bün. Anasınıfı	1	2	38	19	19	2	-
Tic. Turizm Okulları Bün. Anasınıfı	-	-	-	-	-	-	-
Çıraklık ve Yaygın Eğ. Kurum. Bün. Ana	-	-	-	-	-	-	-
Özel	1	2	34	18	16	2	1
Türk İlköğretim Okulları Bün. Anasınıfı	1	2	34	18	16	2	1
Azınlık Okulları Bünyesindeki Anasınıfı	-	-	-	-	-	-	-
Yabancı Okullar Bünyesindeki Anasınıfı	-	-	-	-	-	-	-
Uluslararası Okullar Bünyesindeki Ana.	-	-	-	-	-	-	-

Diğer taraftan, zamanla okul öncesi eğitim alanındaki okul, öğrenci ve öğretmen sayısı artmıştır. 1999-2000, 2003-2004 öğretim dönemleri arasında okul öncesi eğitim kurumu sayısı, İstanbul genelinde 913'den 1.204'e, Zeytinburnu'nda 20'den 26'ya yükselmiştir. Bu okullarda eğitim gören öğrenci sayısı ise İstanbul'da 33.447'den 47.621'e, Zeytinburnu'nda 815'den 1.178'e çıkmıştır. Öğretmen sayısı da, İstanbul'da 1.554'den 1.863'e, Zeytinburnu'nda 32'den 42'ye yükselmiştir.

Okul öncesi eğitimin büyük ölçüde, ilköğretim okullarına veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı anasınıflarında yapıldığı aşağıdaki verilerle açıkça anlaşılmaktadır. Gerçekten, 2003-2004 öğretim döneminde İstanbul'daki 1.204 okul öncesi eğitim kurumunun sadece 176'sı anaokulu, 1.028'i ise anasınıfıdır. Anasınıfları içinde ise gerek sınıf, gerek öğrenci, öğretmen ve öğretici sayısı bakımından ilk sırada ilköğretim genel müdürlüğüne bağlı resmi okullar bünyesinde faaliyet gösteren anasınıfları gelmektedir. İstanbul'daki 1.028 anasınıfının 900'ü kamu kesimine, bunların da 858'i ilköğretim genel müdürlüğüne bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, ilköğretim okulları bünyesindeki anasınıflarıdır. İlköğretim okulu bünyesindeki anasınıflarında, okul öncesi eğitime devam eden öğrencilerin %72,1, öğretmenlerin %66,8 ve öğreticilerin %49,7'si bulunmaktadır.

Memnun edici gelişme anaokullarının daha çok özel sektör tarafından açılması ve özel sektörün bu alana yatırım yapmasıdır. 176 anaokulunun 39'u resmi, 137'si özel anaokuludur. İl genelinde yabancılara ait de 5 anaokulu vardır.

Özel sektöre ait anaokulu sayısından da anlaşılacağı gibi, anaokullarındaki öğrenci, öğretmen ve eğiticilerin daha büyük bölümü özel sektör kurumlarında bulunmaktadır. Örneğin, İstanbul'daki

anaokullarında görevli 370 öğretmenin 264'ü, 367 öğreticinin 257'si özel kesime ait kurumlarda çalışmaktadır.

Zeytinburnu ilçesi sınırları içinde okul öncesi eğitim hizmeti 2'si anaokulu, 24'ü anasınıfı olmak üzere 26 adet okul öncesi eğitim kurumunda sunulmaktadır. 2 anaokulu da özel sektöre aittir. 24 adet anasınıfının 22'si ilköğretim genel müdürlüğüne bağlı resmi okullar bünyesinde, 1'i yine resmi nitelikte olup kız teknik okulları bünyesindedir. İlçedeki anasınıflarından biri de özel Türk ilköğretim okulları bünyesindedir.

Tablo 9: Zeytinburnu'nda Okullar İtibariyle Okul Öncesi Eğitim (2003-2004)

	Şube	Öğrenci					Şube Başına Öğrenci	Öğretmen-Öğretici Başına Öğrenci
	Sayısı	Toplam	Erkek	Kız	Öğretmen	Öğrenci	Sayısı	Sayısı
Toplam	60	1 178	623	555	42	26	20	17
ANAOKULLARI	5	75	47	28	1	5	15	13
RESMİ	-	-	-	-	-	-	-	-
ÖZEL	5	75	47	28	1	5	15	13
Özel Türk Anaokulu	5	75	47	28	1	5	15	13
Özel Çağla Anaokulu	2	23	18	5	1	1	12	12
Özel Kıvılcım Anaokullu	3	52	29	23	-	4	17	13
ANASINIFLARI	55	1 103	576	527	41	21	20	18
RESMİ	53	1 065	557	508	39	21	20	18
İlköğ. Gen. Müd. Bağlı Okul. Bün. Ana.	51	1 031	539	492	37	20	20	18
Reşat Tardu İlköğretim Okulu	3	60	32	28	1	2	20	20
Haluk Ündeğer İlköğretim Okulu	4	107	55	52	4	1	27	21
Saniye Sezgin Elmas İlköğretim Okulu	2	50	30	20	1	1	25	25
Ahmet Vefikpaşa İlköğretim Okulu	2	48	25	23	2	-	24	24
Bozkurt İlköğretim Okulu	2	42	21	21	1	2	21	14
Celalettin Gözüsulu İlköğretim Okulu	2	50	27	23	2	-	25	25
Veliefendi İlköğretim Okulu	2	17	6	11	2	-	9	9
Şemsettin Sami İlköğretim Okulu	1	20	8	12	1	-	20	20
Kazım Özalp İlköğretim Okulu	4	67	35	32	2	2	17	17
Dr. Reşit Galip İlköğretim Okulu	2	35	9	26	2	-	18	18
Atatürk İlköğretim Okulu	2	38	22	16	2	1	19	13
Faruk Timurtaş İlköğretim Okulu	2	36	19	17	2	-	18	18
Ziya Gökalp İlköğretim Okulu	2	34	20	14	2	-	17	17
Çiftlik İlköğretim Okulu	1	20	14	6	1	-	20	20
Ayhan Şahenk İlköğretim Okulu	3	65	32	33	2	2	22	16
75. Yıl İlköğretim Okulu	2	20	13	7	1	-	10	20
Abdülhak Hamit İlköğretim Okulu	4	82	36	46	2	3	21	16
Sümer İlköğretim Okulu	2	51	27	24	2	-	26	26
Gazipaşa İlköğretim okulu	2	29	16	13	1	1	15	15
Fatma Süslügil İlköğretim Okulu	2	35	17	18	2	2	18	9
Nuripaşa İlköğretim Okulu	2	50	35	15	2	-	25	25
Kazlıçeşme Abay İlköğretim Okulu	3	75	40	35	-	3	25	25
Kız Teknik Okullarır Bün. Anasınıfı	2	38	19	19	2	-	19	19
İ.M.K.B. Zeytinburnu Meslek Lisesi	2	38	19	19	2	-	19	19
ÖZEL	2	38	19	19	2	-	19	19
Türk İlköğ. Okulları Bün. Anasınıfı	2	34	18	16	2	1	17	11
Özel Avrupa İlköğretim Okulu	2	34	18	16	2	1	17	11

Bu verilere göre ilçe genelinde okul öncesi eğitim hizmetinin neredeyse tamamı, devlete ait ilköğretim okulu bünyesindeki anasınıflarında sağlanmaktadır. Nitekim, Zeytinburnu'ndaki 26 okul

öncesi eğitim kurumundan 22'si, 1.178 öğrenciden 1.031'i, 42 öğretmenden 37'si, 26 öğreticiden 20'si ilköğretim okulu bünyesindeki anasınıfları kapsamındadır.

İlçedeki 2 anaokulu Türk müteşebbisler tarafından işletilmektedir. Ancak, bu iki okulun öğrenci kapasitesi oldukça azdır. Bu iki okul Zeytinburnu ilçesinde sadece 75 öğrenciye hizmet vermektedir.

Konu, bu ilçedeki okul öncesi eğitim hizmeti veren okullar bazında incelendiğinde, bazı okul öncesi eğitim kurumlarının diğerlerine göre nispeten daha büyük kapasiteye sahip olmakla birlikte, genelde yaklaşık miktarlarda öğrenciye hizmet verdikleri ve yine yaklaşık miktarlarda öğretmen ve öğretici kadrosuna ve imkanlara sahip oldukları görülmektedir.

İlçedeki özel nitelikteki anaokulları Özel Çağla ve Özel Kıvılcım Anaokuludur. Kıvılcım Anaokulunda 52 öğrenci ile 4 öğretici, Çağla Anaokulunda 23 öğrenci ile bir öğretici ve bir öğretmen vardır. Bu okullarda öğretmen-öğretici başına düşen öğrenci sayısı, 17 olan ilçe ortalamasının oldukça altındadır. Çağla Anaokulunda öğretmen-öğretici başına düşen öğrenci sayısı 12, Kıvılcım Anaokulunda 13'tür.

Anasınıfları içinde nispeten daha fazla öğrenciye hizmet verebilen okullar; 107 öğrencinin bulunduğu Haluk Ündeğer İlköğretim Okulu başta olmak üzere Abdülhak Hamit İlköğretim Okulu, Kazlıçeşme Abay İlköğretim Okulu, Kazım Özalp İlköğretim Okulu ve Raşit Tardu İlköğretim Okuludur. Bu okullar içinde sadece Haluk Ündeğer İlköğretim Okulunda 4 öğretmen görev yaparken, diğer okullarda görev yapan öğretmen sayısı genelde 2'de kalmıştır. Ancak, öğretmen-öğretici sayısı bakımından değerlendirildiğinde, Haluk Ündeğer İlköğretim Okulunda ve Abdülhak Hamit İlköğretim Okulunda 5'er, kazım Özalp, Ayhan Şahenk ve Fatma Süslügil İlköğretim Okullarında 4'er öğretmen-öğreticinin görev yaptığı anlaşılmaktadır.

Öğretmen-öğretici başına düşen öğrenci sayısının yüksek olduğu okullar; Sümer, Nuripaşa, Kazlıçeşme Abay, Celalettin Gözüsulu ve Saniye Sezgin Elmas İlköğretim Okullarıdır.

Diğer bir konu ise okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmen ve öğreticilerin neredeyse tümünün bayan olmasıdır. Gerçekten, Zeytinburnu'nda görev yapan 42'si öğretmen, 26'sı öğretici 68 eğitmen içinde, Dr. Raşit Galip İlköğretim Okulunda görev yapan, sadece 1 erkek öğretmen vardır.

2. İlköğretim

Türkiye'de, zorunlu eğitim düzeyi ilköğretim eğitimidir. Bu eğitime, tüm bireylerin katılımı zorunludur. Okul öncesi eğitimden sonra 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimi ilköğretim eğitimi kademesinde verilmektedir. İlköğretim eğitimi, devlet tarafından devlet okullarında parasız sağlanır. Ancak, özel sektör de ilköğretim okulları açabilir.

İlköğretim eğitimi kademesi, bireyin gelişiminde ve kişiliğinin şekillenmesinde en fazla etkiye sahip eğitim düzeyidir. İlköğretimin amacı; her Türk çocuğunun iyi birer vatandaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlık kazanmasını, milli ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi, yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime hazırlanmasını sağlamaktır. Kuşkusuz temel bilgi, beceri ve davranışların kazanıldığı, kişinin hayata ve bir üst öğrenime hazırlandığı ilköğretim eğitimi, ülkenin insan gücü potansiyeli üzerinde en fazla etkiye sahip olan eğitim sürecidir[10].

Ülkemizde 1997-1998 öğretim dönemine kadar 5 yıl süreli ilkokul ve 3 yıl süreli ortaokul kurumlarında verilen ilköğretim eğitimi, bu dönemden itibaren 8 yıla çıkarılmış ve kesintisiz olarak ilköğretim okullarında verilmeye başlanmıştır.

Tablo 10: İlköğretim Okullarında Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları (1999-2001)

		İstanbul						Zeytinburnu					
			Öğrenci Sayısı						Öğrenci Sayısı				
	Okul Türü	Okul	Toplam	Erkek	Kız	Öğretmen	Derslik	Okul	Toplam	Erkek	Kız	Öğretmen	Derslik
1999-2000	**TOPLAM**	1 488	1 497 317	792 818	704 499	35 681	25 469	23	33 612	17 817	15 795	682	487
	Resmi İlk.Okulları	1 241	1 431 797	757 886	673 911	30 867	22 254	22	33 124	17 542	15 582	628	457
	Birl. Sın. Uyg. Y. İlk. O.	55	3 260	1 686	1 574	145	253	-	-	-	-	-	-
	İlköğretim Okulu	1 140	1 418 072	749 996	668 076	30 549	21 877	21	32 961	17 446	15 515	628	457
	İşitme Engelliler İlk. O.	6	1 212	708	504	112	94	-	-	-	-	-	-
	Görme Engelliler İlk. O.	2	229	141	88	46	29	-	-	-	-	-	-
	Zihinsel Eng. İlk. O.	3	154	102	52	13		-	-	-	-	-	-
	Resmi Hastane İlk. O.	1	17	9	8	2	1	-	-	-	-	-	-
	Anadolu L. Bün. İlk. O.	28	7 352	4 334	3 018	-	-	1	163	96	67	-	-
	İ. H. L. Bün. İlk. O.	2	282	175	107	-	-	-	-	-	-	-	-
	An. İ. H. L. Bün. İlk. O.	4	1 219	735	484	-	-	-	-	-	-	-	-
	Özel İlk. Okulları	247	65 520	34 932	30 588	4 814	3 215	1	488	275	213	54	30
	Öz. Türk İlk. O.	143	52 265	28 336	23 929	4 491	2 929	1	488	275	213	54	30
	Öz. Türk L. Bün. İlk. O.	52	6 900	3 501	3 399	-	-	-	-	-	-	-	-
	Öz. Eğitim İlk. o.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Öz. Azınlık İlk. O.	29	2 391	1 200	1 191	211	201	-	-	-	-	-	-
	Ö. Azın. L. Bün. İlk. O.	9	815	379	436	-	-	-	-	-	-	-	-
	Öz Yabancı İlk. O.	2	321	40	281	38	20	-	-	-	-	-	-
	Öz. Yab. L. Bün. İlk. O.	9	2 291	1 183	1 108	-	-	-	-	-	-	-	-
	Öz. Ul. İlk. İnt. C. Ok.	1	211	121	90	16	28	-	-	-	-	-	-
	Öz. Uluslararası İlk. O.	2	326	172	154	58	37	-	-	-	-	-	-
2000-2001	**TOPLAM**	1 500	1 569 205	827 920	741 285	39 570	26 974	23	34 958	18 534	16 424	795	475
	Resmi İlk.Okulları	1 249	1 501 804	791 608	710 196	33 486	23 477	22	34 473	18 260	16 213	740	450
	Birl. Sın. Uyg. Y. İlk. O.	60	2 967	1 497	1 470	119	215	-	-	-	-	-	-
	İlköğretim Okulu	1 145	1 492 607	786 369	706 238	33 138	23 144	21	34 387	18 213	16 174	740	450
	İşitme Engelliler İlk. O.	6	1 306	790	516	132	99	-	-	-	-	-	-
	Görme Engelliler İlk. O.	2	261	158	103	65	14	-	-	-	-	-	-
	Zihinsel Eng. İlk. O.	3	214	154	60	32	5	-	-	-	-	-	-
	Resmi Hastane İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Anadolu L. Bün. İlk. O.	29	3 933	2 337	1 596	-	-	1	86	47	39	-	-
	İ. H. L. Bün. İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	An. İ. H. L. Bün. İlk. O.	4	516	303	213	-	-	-	-	-	-	-	-
	Özel İlk. Okulları	251	67 401	36 312	31 089	6 084	3 497	1	485	274	211	55	25
	Öz. Türk İlk. O.	150	59 754	32 496	27 258	5 755	3 190	1	485	274	211	55	25
	Öz. Türk L. Bün. İlk. O.	45	2 509	1 202	1 307	-	-	-	-	-	-	-	-
	Öz. Eğitim İlk. o.	2	77	55	22	16	16	-	-	-	-	-	-
	Öz. Azınlık İlk. O.	29	2 470	1 215	1 255	239	217	-	-	-	-	-	-
	Ö. Azın. L. Bün. İlk. O.	11	654	322	332	14	12	-	-	-	-	-	-
	Öz Yabancı İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Öz. Yab. L. Bün. İlk. O.	11	1 531	799	732	-	-	-	-	-	-	-	-
	Öz. Ul. İlk. İnt. C. Ok.	1	249	139	110	27	34	-	-	-	-	-	-
	Öz. Uluslararası İlk. O.	2	157	84	73	33	28	-	-	-	-	-	-

[10] MEB; ***Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler: Milli Eğitim***; ss. 5-51,

İlköğretim eğitiminin, örgün eğitim içinde gerek okul, gerek öğrenci, gerekse öğretmen kapasitesi bakımından en büyük paya sahip olan eğitim kademesi olduğu belirtilmişti. Ülke genelindeki yaklaşık 14.5 milyonluk örgün eğitim öğrencisinin 10.5 milyonu ilköğretim öğrencisidir. Yine, 2003-2004 öğretim döneminde faaliyette bulunan örgün eğitim okullarının %80,5'i, öğretmenlerin %70'e yakını bu eğitim kademesinde bulunmaktadır. Benzer şekilde İstanbul geneli ve Zeytinburnu'ndaki eğitim hizmeti de ilköğretim eğitimi merkezlidir.

Tablo 11: İstanbul'da İlköğretim (2003-2004)

	Okul Sayısı	Şube Sayısı	Yeni Kayıt Öğrenci			Öğrenci Sayısı (Yeni Kayıt Dahil)			Okulun Kadrolu Öğretmen Sayısı		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
TOPLAM	1 553	40 468	229 990	119 704	110 286	1 617 384	845 960	771 424	49 031	21 317	27 714
Resmi İlk. Okulları	1 350	36 579	215 368	111 987	103 381	1 561 203	816 318	744 885	42 596	19 875	22 721
Birl. Sınıf Uyg. Yapan İlk. O.	86	133	309	163	146	1 095	576	519	52	44	8
İlköğretim Okulu	1 251	36 316	214 919	111 749	103 170	1 558 680	814 908	743 772	42 320	19 713	22 607
İşitme Engelliler İlk. O.	6	105	102	53	49	1 200	694	506	152	72	80
Görme Engelliler İlk. O.	1	8	9	6	3	71	46	25	11	5	6
Zihinsel Eng. İlk. O.	3	17	29	16	13	157	94	63	61	41	20
Genel Lise Bünyesinde İlk. O.	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel İlk. Okulları	203	3 889	14 622	7 717	6 905	56 181	29 642	26 539	6 435	1 442	4 993
Öz. Türk İlk. O.	156	3 662	13 694	7 253	6 441	52 808	27 971	24 837	5 932	1 348	4 584
Öz. Türk L. Bün. İlk. O.	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öz. Eğitimlik. O.	2	8	18	13	5	90	58	32	19	3	16
Öz Azınlık İlk. O.	33	162	682	334	348	2 562	1 225	1 337	337	48	289
Öz. Azın L. Bün. İlk. O.	2	6	16	6	10	52	25	27	17	8	9
Öz. Yabancı İlk. O.	6	46	208	109	99	651	353	298	126	35	91
Öz. Yab. L. Bün. İlk. O.	1	5	4	2	2	18	10	8	4	-	4

Tablo 12: Zeytinburnu'nda İlköğretim (2003-2004)

	Okul Sayısı	Şube Sayısı	Yeni Kayıt Öğrenci			Öğrenci Sayısı (Yeni Kayıt Dahil)			Okulun Kadrolu Öğretmen Sayısı		
			Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
TOPLAM	23	756	5 092	2 618	2 474	37 268	19 638	17 630	979	433	546
Resmi İlk. Okulları	22	737	5 027	2 576	2 451	36 802	19 378	17 424	935	422	513
Birl. Sınıf Uyg. Yapan İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İlköğretim Okulu	22	737	5 027	2 576	2 451	36 802	19 378	17 424	935	422	513
İşitme Engelliler İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Görme Engelliler İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zihinsel Eng. İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Genel Lise Bünyesinde İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel İlk. Okulları	1	19	65	42	23	466	260	206	44	11	33
Öz. Türk İlk. O.	1	19	65	42	23	466	260	206	44	11	33
Öz. Türk L. Bün. İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öz. Eğitimlik. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öz Azınlık İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öz. Azın L. Bün. İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öz. Yabancı İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Öz. Yab. L. Bün. İlk. O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

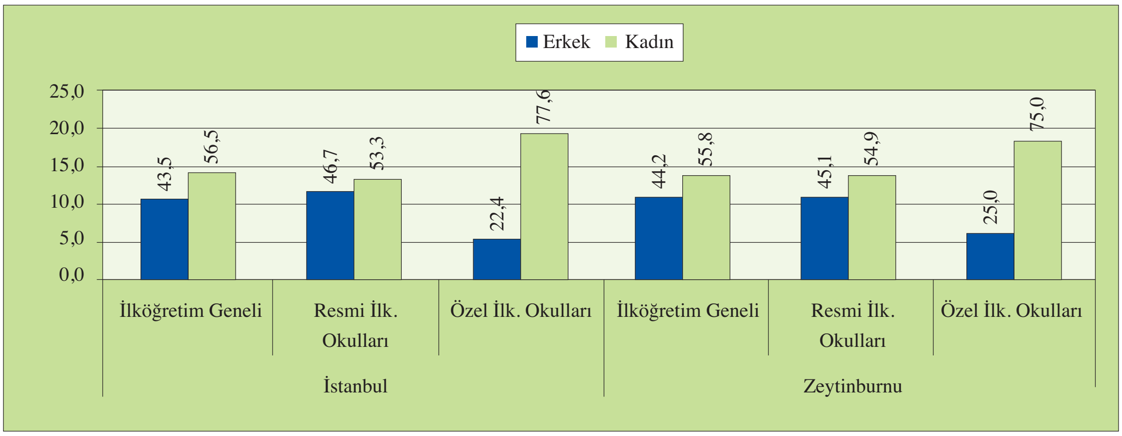
Diğer taraftan, İstanbul geneli ve Zeytinburnu ilçesindeki ilköğretim eğitimi kademesinde hizmet veren okul, öğretmen sayısı ile eğitim-öğretime devam eden öğrenci sayısının arttığı görülmektedir. Nitekim, 1999-2000 – 2003-2004 öğretim dönemleri arasında öğrenci sayısı İstanbul'da 1.497.317'den 1.617.384'e, Zeytinburnu'nda 33.612'den 37.268'e yükselmiştir. Zeytinburnu'ndaki ilköğretim okulu sayısı bu iki dönem arasında artmamış ve ilçedeki ilköğretim eğitimi 23 okul

tarafından sürdürülmüştür. İstanbul genelinde ise okul sayısı 1.488'den 1.553'e çıkmıştır. Yine artan öğrenci sayısına paralel olarak öğretmen sayısı da artmış ve Zeytinburnu'nda 682'den 979'a ulaşmıştır.

Ayrıca, her yıl ilköğretim eğitimi kademesine önemli miktarda öğrenci katılmaktadır. 2003-2004 öğretim döneminde İstanbul genelinde eğitime devam eden 1.617.384 öğrencinin %14,2'si, 229.990'ı, Zeytinburnu'nda eğitime devam eden 37.268 öğrencinin %13,7'si, 5.092'si, 2003-2004 öğretim döneminde ilköğretime adımını yeni atan öğrencilerdir.

İlköğretim okullarına yeni kayıt olan ve eğitime devam eden öğrenciler cinsiyet bakımından incelendiğinde, bu öğrencilerin nispeten daha büyük bölümünün erkek öğrencilerden oluştuğu görülecektir. İlköğretim okullarına devam eden öğrencilerin İstanbul genelinde %52.5, Zeytinburnu'nda %52,7'si erkek öğrencidir. Her iki yerleşim biriminde yeni kayıt olan öğrencilerin de yarıdan fazlası erkektir.

Grafik 3: İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (%), (2003-2004)

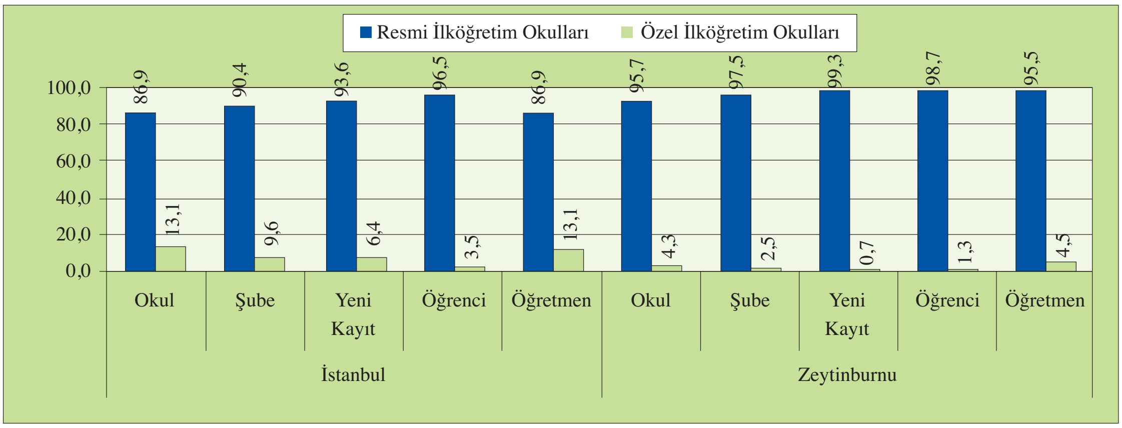

İstanbul geneli ve Zeytinburnu'nda, öğrencilerin aksine, ilköğretim eğitimi kademesinde hizmet veren öğretmenlerin çoğunluğunu bayan öğretmenler meydana getirmektedir. Öyle ki, İstanbul genelindeki ilköğretim eğitimi öğretmenlerinin %43,5'i erkek %56,5'i bayan, Zeytinburnu'nda %44,2'si erkek %55,8'i bayandır. Resmi ilköğretim okullarında erkek öğretmenlerin oranı biraz yükselirken, özel okullarda bayan öğretmenlerin ağırlığı çok daha fazla artmaktadır. Gerçekten, özel sektöre ait ilköğretim okullarında bayan öğretmen çok daha fazla tercih edilmiştir. Zeytinburnu ve İstanbul genelindeki özel ilköğretim okullarında hizmet veren her dört öğretmenden üçü, bayan öğretmendir.

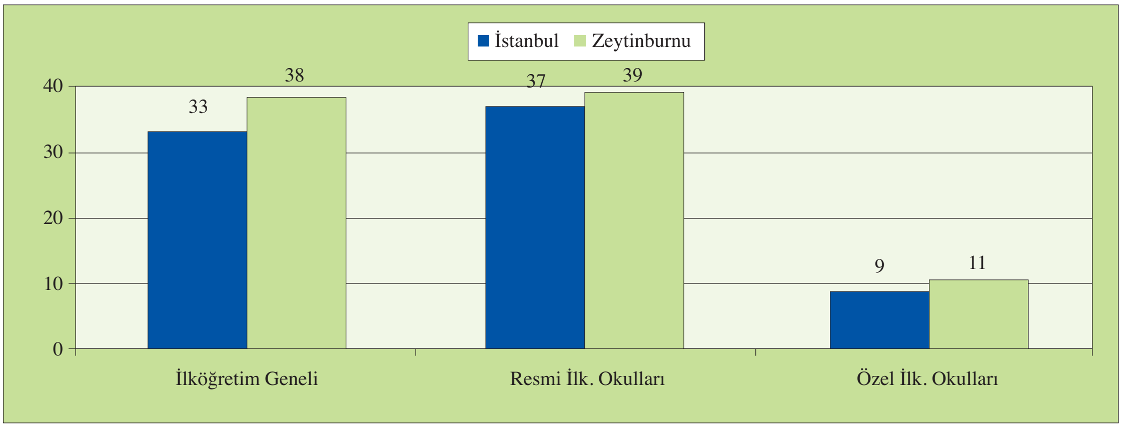
Diğer bir konu ise ülkemizde ilköğretim eğitiminin büyük ölçüde devlet tarafından sağlanmasıdır. Zeytinburnu ve İstanbul genelindeki ilköğretim okullarının büyük bölümü devlete ait resmi ilköğretim okuludur ve ilköğretim eğitimi gören öğrencilerin ve eğitim hizmeti veren öğretmenlerin de önemli bir kısmı resmi ilköğretim kurumları bünyesindedir. Öyle ki, İstanbul

geneline göre Zeytinburnu'nda, devletin egemenliği çok daha açıktır. Çünkü, ilçedeki 23 ilköğretim okulundan 22'si resmi, 1'i özel ilköğretim okuludur. Bu nedenle ilçede ilköğretime devam eden öğrencilerin %98,7, yeni kayıt olan öğrencilerin %99,3'ü ve öğretmenlerin ise %95,5'i resmi nitelikteki devlete ait okullardadır.

Grafik 4: Türlerine Göre İlköğretim Okulları (%), (2003-2004)

Grafik 5: İlköğretim Okullarında Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2003-2004)

İlköğretim okullarında bir öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ele alındığında, bu okulların yeterli olmadıkları ve bu kurumlarda daha fazla öğretmene ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Öyle ki, 2003-2004 öğretim döneminde Zeytinburnu'ndaki ilköğretim okullarında bir öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 37'dir. İstanbul geneli ortalaması ise 33'tür. Aslında gerek il geneli ve gerekse Zeytinburnu özelinde bir öğretmenin 30'dan fazla öğrenci ile ilgilenerek onları, eğitimin ilk basamağı olan ilköğretim eğitiminin temel amaçlarına göre yetiştirmesinin güç olacağı açıktır.

Resmi ilköğretim okullarında bu sayılar İstanbul genelinde 38, Zeytinburnu'nda 39'dur. Oysa, özel ilköğretim okullarında bu sayılar dörtte bire düşmektedir. Öyle ki, özel ilköğretim okullarındaki bir öğretmenin ilgileneceği öğrenci sayısı İstanbul genelinde 9, Zeytinburnu'ndaki özel okullarda 11'dir.

Tablo 13: İlköğretim Okullarından Mezun Olanlar (2002-2003)

	İstanbul			Zeytinburnu		
	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız
TOPLAM	179 871	96 081	83 790	4 062	2 270	1 792
Resmi İlk. Okulları	170 550	91 146	79 404	4 025	2 248	1 777
Birl. Sınıf Uyg. Yapan İlk. O.	-	-	-	-	-	-
İlköğretim Okulu	170 377	91 033	79 344	4 025	2 248	1 777
İşitme Engelliler İlk. O.	143	88	55	-	-	-
Görme Engelliler İlk. O.	6	5	1	-	-	-
Zihinsel Eng. İlk. O.	24	20	4	-	-	-
Genel Lise Bünyesinde İlk. O.	-	-	-	-	-	-
Özel İlk. Okulları	9 321	4 935	4 386	37	22	15
Öz. Türk İlk. O.	8 860	4 719	4 141	37	22	15
Öz. Türk L. Bün. İlk. O.	-	-	-	-	-	-
Öz. Eğitimlik. O.	-	-	-	-	-	-
Öz Azınlık İlk. O.	373	163	210	-	-	-
Öz. Azın L. Bün. İlk. O.	35	24	11	-	-	-
Öz. Yabancı İlk. O.	53	29	24	-	-	-
Öz. Yab. L. Bün. İlk. O.	-	-	-	-	-	-

Tablo 14: Zeytinburnu'nda Okullar İtibariyle İlköğretim Eğitimi (2003-2004)

	Şube Sayısı	Yeni Kayıt Öğrenci			Öğrenci Sayısı (Yeni Kayıt Dahil)			Okulun Kadrolu Öğretmen Sayısı			Mezun Öğrenci Sayısı		
		Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K	Toplam	E	K
Toplam	756	5 092	2 618	2 474	37 268	19 638	17 630	979	433	546	4 062	2 270	1 792
Resmi İlk. Okulları	737	5 027	2 576	2 451	36 802	19 378	17 424	935	422	513	4 025	2 248	1 777
İlköğretim Okulu	737	5 027	2 576	2 451	36 802	19 378	17 424	935	422	513	4 025	2 248	1 777
75. Yıl İlk. O.	30	133	70	63	1 167	619	548	34	9	25	82	56	26
Reşat Tardu İlk. O.	36	258	124	134	1 770	915	855	47	19	28	188	105	83
Faruk Timurtaş İlk. O.	48	342	172	170	2 751	1 475	1 276	61	34	27	309	191	118
Ziya Gökalp İlk. O.	31	188	95	93	1 665	842	823	40	17	23	270	130	140
Nuripaşa İlk. O.	28	267	145	122	1 651	887	764	35	20	15	170	98	72
Abdülhak Hamit İlk. O.	35	173	91	82	1 354	726	628	46	18	28	124	65	59
Haluk Ündeğer İlk. O.	36	240	136	104	1 424	764	660	48	29	19	84	56	28
Kazlıçeşme Abay İlk. O.	25	266	138	128	816	414	402	33	14	19	-	-	-
Şemsettin Sami İlk. O.	30	227	115	112	1 795	911	884	35	21	14	-	-	-
Dr. Reşit Galip İlk. O.	40	250	122	128	1 822	922	900	48	23	25	150	86	64
Ahmet Vefikpaşa İlk. O.	40	225	113	112	2 008	1 037	971	50	23	27	216	126	90
Kazım Öaalp İlk. O.	42	395	219	176	3 110	1 663	1 447	68	26	42	370	199	171
Saniye Sezgin Elmas İlk.	22	175	104	71	939	529	410	26	19	7	79	45	34
Sümer İlk. O.	24	185	96	89	1 154	603	551	28	9	19	106	55	51
Veliefendi İlk. O.	36	308	145	163	2 309	1 189	1 120	46	24	22	201	119	82
Bozkurt İlk. O.	33	174	86	88	1 624	865	759	41	17	24	154	92	62
Ayhan Şahenk İlk. O.	40	320	162	158	2 199	1 148	1 051	48	16	32	468	223	245
Çiftlik İlk. O.	16	119	58	61	863	444	419	23	8	15	100	58	42
Gazipaşa İlk. O.	21	91	51	40	884	458	426	26	7	19	90	51	39
Atatürk ilk. O.	32	197	102	95	1 136	601	535	40	21	19	107	47	60
Fatma Süslügil İlk. O.	40	195	81	114	1 841	1 002	839	51	18	33	468	282	186
Celalettin Gözüsulu İlk. O.	52	299	151	148	2 520	1 364	1 156	61	30	31	289	164	125
Özel İlk. Okulları	19	65	42	23	466	260	206	44	11	33	37	22	15
Öz. Türk İlk. O.	19	65	42	23	466	260	206	44	11	33	37	22	15
Özel Avrupa İlk. O.	19	65	42	23	466	260	206	44	11	33	37	22	15

Not: Mezun verileri bir önceki öğretim dönemine aittir.

2002-2003 öğretim döneminde İstanbul genelinde 179.871, Zeytinburnu'nda ise sadece 4.062 öğrenci mezun olmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu ilköğretim okulları içinde okul, öğrenci ve öğretmen kapasitesi bakımından en büyük paya sahip olan resmi ilköğretim okullarından mezun

olmuştur. Gerçekten, il genelindeki, 179 bin mezun öğrencinin 170 bini, Zeytinburnu'nda ise 37 öğrenci dışındaki tüm öğrenciler, resmi ilköğretim okulu mezunudur.

Zeytinburnu ilçesinde 1'i özel sektöre, 22'si devlete ait resmi nitelikte olmak üzere 23 adet ilköğretim okulu vardır. Resmi ilköğretim okullarının tamamı ilköğretim okulu, özel ilköğretim okulu ise Türk yatırımcıya ait olan Özel Avrupa İlköğretim Okuludur. Bu, Zeytinburnu'ndaki ilköğretim hizmetinin devlete ait resmi ilköğretim okulları bünyesinde yapıldığını göstermektedir.

Özel Avrupa İlköğretim Okulu, 19 şubeli, 466 öğrencinin eğitim gördüğü ve 44 öğretmenin görev yaptığı bir özel okuldur. 2003-2004 öğretim döneminde 65 öğrenci bu okula kayıt olurken, bir önceki dönemde bu okuldan 37 öğrenci ilköğretim öğretimini tamamlayarak mezun olmuştur.

Resmi ilköğretim okulları içinde öğrenci sayısının yüksek olduğu okulların başında 3.110 öğrencili Kazım Özalp İlköğretim Okulu gelmektedir. Yine, daha fazla öğrencili diğer okullar; Faruk Timurtaş (2.751), Celalettin Gözüsulu (2.520), Veliefendi (2.309), Ayhan Şahenk (2.199) ve Ahmet Vefikpaşa (2.008) İlköğretim Okullarıdır.

Başta 395 öğrencinin yeni kayıt olduğu Kazım Özalp İlköğretim Okulu olmak üzere, genelde daha fazla sayıda öğrencili okullar aynı zamanda en fazla öğrencinin kayıt yaptırdığı ve yine en fazla sayıda öğrencinin mezun olduğu ilköğretim okullarıdır.

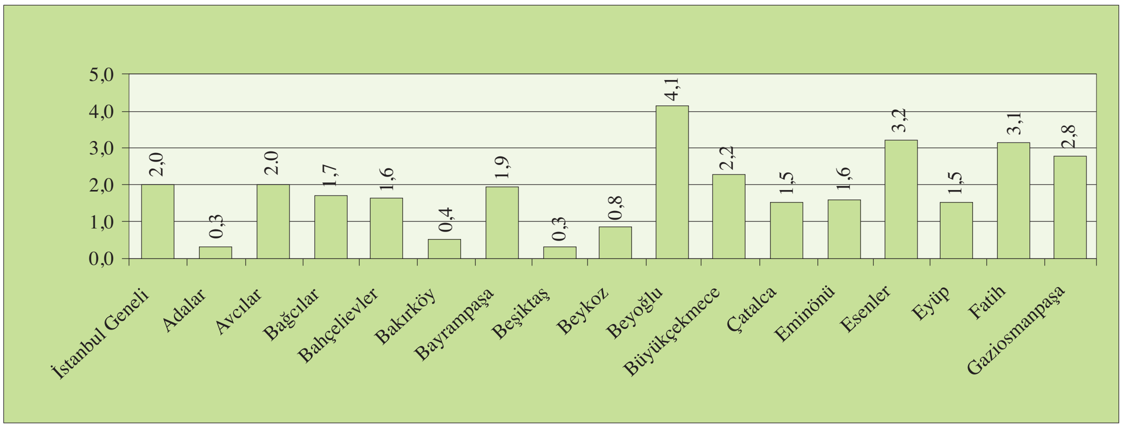
İlçede görev yapan öğretmenlerin okullara göre dağılımı incelendiğinde, 68 öğretmen kadrosu ile ilk sırada Kazım Özalp İlköğretim Okulunun geldiği, bu okulu 61'er öğretmen ile Faruk Timurtaş ve Celalettin Gözüsulu İlköğretim Okulunun takip ettikleri görülmektedir.

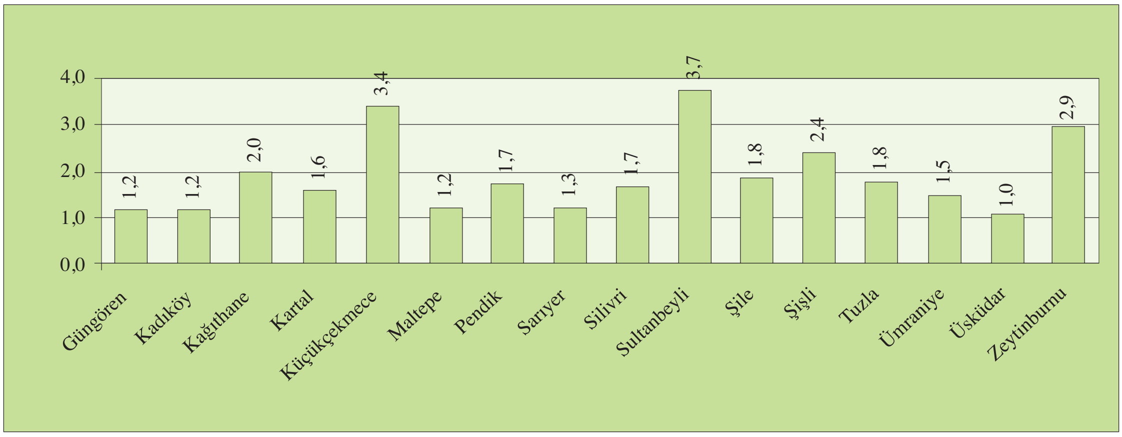
İlçedeki ilköğretim okullarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ortalaması 38'dir. Bu sayı resmi ilköğretim okullarında 39'a yükselmekte özel ilköğretim okullarında 11'e inmektedir. İlçe, ortalamasının üzerinde kalan okullar sadece resmi ilköğretim okullarıdır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en yüksek olduğu bazı ilköğretim okulları; Şemsettin Sami (51), Veliefendi (50), Nuripaşa (47), Ayhan Şahenk (46), Kazım Özalp (46) İlköğretim Okullarıdır. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en az olduğu devlete ait ilköğretim okulu, bir öğretmenin 25 öğrenci ile ilgileneceği Kazlıçeşme Abay İlköğretim Okuludur.

İlköğretim eğitimi, sınıflarını geçen ve sınıf tekrarı yapacak öğrenciler bakımından değerlendirildiğinde, İstanbul geneli ve nispeten Zeytinburnu'nda ortalamanın üzerinde olmakla beraber başarısız olan öğrencilerin oldukça az olduğu görülecektir. İstanbul genelindeki öğrencilerin %98 gibi büyük bir bölümü başarılı olarak bir üst sınıf veya eğitim düzeyine geçmiş, sadece %2'lik bölümü sınıf tekrarı yapmak durumunda kalmıştır. Zeytinburnu'nda ise İstanbul geneli ortalamasının üzerinde bir başarısızlık düzeyi sözkonusu olup, öğrencilerin %2,9'u sınıfta kalmıştır.

Bazı ilçelerde ise başarı oranı daha da düşüktür. Örneğin, ilköğretim öğrencilerinin Beyoğlu'nda %4,1, Sultanbeyli'de %3,7, Küçükçekmece'de %3,4, Esenler'de %3,2, Fatih'te %3,1'i sınıf tekrarı yapacak olan öğrencilerdir.

Grafik 6: İlköğretimde Başarısızlık Oranları (%), (2003-2004)

3. Ortaöğretim

Ortaöğretim eğitiminin amacı, hem öğrencileri asgari bir ortak genel kültür seviyesine eriştirmek, hem bu öğrencilere birey ve toplum sorunlarını tanıtmak ve çözüm yolları aramak, hem de ülkenin sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bilinci kazandırarak öğrencileri ilgi, yeti ve yetenekleri doğrultusunda yükseköğretime, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlamak olarak belirlenmiştir.

Ortaöğretim bireyi, hem yükseköğretime, hem de iş hayatına ve mesleğe hazırlayan bir eğitim kademesi olduğundan dolayı genel ortaöğretim ve mesleki ve teknik ortaöğretim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Hem genel ve hem de mesleki ve teknik ortaöğretim yukarıda sıralanan amaçları paylaşmakla birlikte, mesleki ve teknik ortaöğretimin temel amacı öğrencileri, iş ve meslek alanlarına insan gücü olarak hazırlamak olarak ifade edilmektedir[11].

[11] MEB; ***Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler: Milli Eğitim***; ss. 5-59.

Genel ortaöğretim; liseler, yabancı dil ağırlıklı liseler, fen liseleri, Anadolu liseleri, Anadolu öğretmen liseleri ve Anadolu güzel sanatlar liseleri, çok programlı liseler ve akşam liselerinden, mesleki ve teknik ortaöğretim ise erkek teknik liseleri, kız teknik liseleri, ticaret ve turizm liseleri, din öğretimi liseleri, çok programlı liseler, özel eğitim liseleri, sağlık eğitimi liseleri ve tarım eğitimi liselerinden meydana gelmektedir.

Birçok OECD ülkesinde ya kısmen ya da tamamen zorunlu olan ortaöğretim eğitimi, ülkemizde bireylerin isteğine bırakılmış olup, bu eğitim isteğe bağlı bir eğitim kademesidir. Ortaöğretim eğitimi, okul öncesi dönemle başlayan 8-10 yıllık okul öncesi ve zorunlu ilköğretim eğitimi üzerine yapılandırılmıştır ve yüksek öğretime geçiş öncesindeki bir eğitim kademesidir.

OECD ülkelerinin birçoğunda da ortaöğretim, genel eğitim ve mesleki-teknik eğitim olmak üzere iki ana bölümde yapılandırılmıştır. Bazı ülkelerde genel ortaöğretim, bazı ülkelerde ise mesleki ve teknik ortaöğretim, ortaöğretim eğitiminde daha baskındır. Örneğin, ortaöğretim öğrencilerinin %70'lerden fazlası Meksika, İrlanda, Portekiz ve Japonya'da genel ortaöğretime devam etmekte iken, Çek Cumhuriyeti, Avusturya, Almanya, Macaristan, İtalya ve Hollanda'da öğrencilerin yine %70'lerin üzerindeki bölümü mesleki-teknik ortaöğretim bünyesindedir. Ayrıca, bazı ülkelerde mesleki ve teknik eğitim, ortaöğretim sonrası bir eğitim kademesi olarak yapılandırılmıştır. Bazı OECD ülkelerinde mesleki ve teknik eğitim, genelde ortaöğretim sonrası başlamaktadır.

Ortaöğretim düzeyindeki okullaşma oranı ele alındığında, OECD ülkelerinde 15,16,17 ve 18 yaşlardaki okullaşma oranının %80'in üzerinde olduğu görülmektedir. Okullaşma oranı 15 yaşındakilerde %93, 16 yaşındakilerde %88, 17 yaşındakilerde %79 ve 18 yaşındakilerde %64'dür. Ülkemizde ise, ortaöğretim düzeyindeki okullaşma oranı %32'ler civarında olup, 15 yaşındakilerde %48, 16 yaşındakilerde %40, 17 yaşındakilerde %26 ve 18 yaşındakilerde %17'dir. Görüldüğü gibi ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde okullaşma oranı giderek azalmaktadır. Yine, OECD ülkelerinde 25-64 yaş grubundaki nüfusun %60'ı (%40 lise + %20 yüksek öğretim) en az lise mezunu iken, ülkemizde lise mezunlarının oranı %23 (%15 lise + %8 yüksek öğretim) tür[12].

Bu veri ve değerlendirmelerden anlaşılacağı gibi, ülkemizde ortaöğretim eğitiminde istenilen düzeye ulaşılamadığı görülmektedir. Gerek okullaşma oranı ve gerekse ortaöğretim mezunu nüfus oranı gelişmiş ülkelerin oldukça gerisindedir. Üstelik son yıllarda, iki bölümden oluşan ortaöğretimin mesleki-teknik ortaöğretim kısmı, yüksek öğretime girişte uygulanan katsayı dezavantajı nedeniyle tercih edilmez hale gelmiş olup, bu okullardaki öğrenci sayısı hızla azalmıştır. Oysa mesleki-teknik eğitim, iş ve meslek alanları için nitelikli çalışanları eğiten bir

[12] DPT; Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: ***Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim***; Ankara: DPT; Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No. 2576 – ÖİK. 589; 2001; ss. 2-6.

eğitim kademesidir. Bu olumsuz tablo değiştirilemez ise Türk sanayii kısa süre sonra nitelikli eleman sıkıntısı çekecektir.

Tablo 15: Ortaöğretim Eğitimi (2000-2001)

Okul Türü	İstanbul						Zeytinburnu					
		Öğrenci Sayısı						Öğrenci Sayısı				
	Okul	Toplam	Erkek	Kız	Öğretmen	Derslik	Okul	Toplam	Erkek	Kız	Öğretmen	Derslik
Ortaöğretim	630	357 766	191 083	166 683	17 316	11 164	17	9 977	5 677	4 300	460	261
Genel Ortaöğretim	368	203 204	105 728	97 476	10 619	7 504	-	-	-	-	-	-
Resmi	213	178 883	93 212	85 671	6 719	4 762	4	3 241	1 700	1 541	100	72
Lise	170	151 862	78 169	73 693	5 313	3 718	3	2 588	1 329	1 259	69	52
Anadolu Lisesi	35	23 146	12 942	10 204	1 227	859	1	653	371	282	31	20
Fen Lisesi	1	295	201	94	28	12	-	-	-	-	-	-
Ana. Öğretmen Lisesi	1	685	409	276	28	20	-	-	-	-	-	-
Ana. Güzel Sanatlar L.	1	194	64	130	31	9	-	-	-	-	-	-
Çok Programlı Lise	5	2 701	1 427	1 274	82	144	-	-	-	-	-	-
Özel	155	24 321	12 516	11 805	3 900	2 742	-	-	-	-	-	-
Özel Türk Liseleri	131	18 736	10 010	8 726	3 168	2 327	-	-	-	-	-	-
Özel Azınlık Liseleri	12	847	365	482	137	118	-	-	-	-	-	-
Özel Yabancı Liseler	12	4 738	2 141	2 597	595	297	-	-	-	-	-	-
Mes. ve Tek. Ortaöğretim	262	154 562	85 355	69 207	6 697	3 660	-	-	-	-	-	-
Resmi	241	153 344	84 531	68 813	6 586	3 557	13	6 736	3 977	2 759	360	189
Erkek Teknik	98	54 375	46 232	8 143	2 856	1 115	7	3 156	2 584	572	171	48
Kız Teknik	48	15 337	1 299	14 038	1 076	449	2	586	168	418	55	22
Ticaret Turizm	67	67 651	31 508	36 143	1 556	1 101	3	2 154	1 036	1 118	82	74
Din Öğretimi	26	15 672	5 431	10 241	1 076	884	1	840	189	651	52	45
Özel Eğitim	1	91	61	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık Eğitimi	1	218		218	22	8	-	-	-	-	-	-
Özel	21	1 218	824	394	111	103	-	-	-	-	-	-
Özel Mes. Tek. Türk L.	19	1 210	817	393	107	103	-	-	-	-	-	-
Özel Mes. Tek. Azınlık L.	1	8	7	1	4	-	-	-	-	-	-	-
Özel Mes. Tek. Yabancı L.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

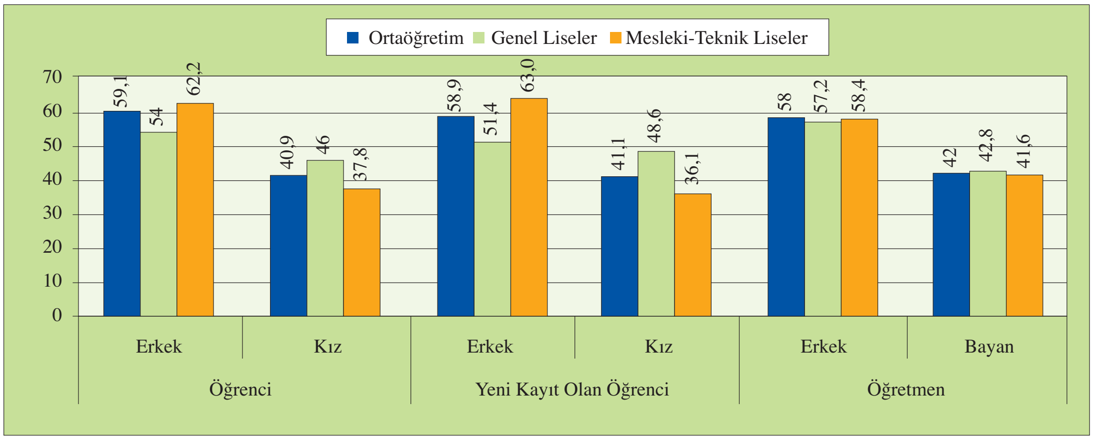
Bu genel değerlendirmeden sonra Zeytinburnu ve İstanbul genelindeki ortaöğretim eğitimindeki gelişmeler ele alındığında, okul sayısında istatistiki tasnif farklılığı nedeniyle azalma meydana gelmiş olmakla birlikte, öğrenci ve öğretmen sayısında önemli bir artış görülmektedir. Öyle ki, 2000-2001, 2003-2004 öğretim dönemi arasında öğrenci sayısı, İstanbul genelinde %27,8 oranında artarak 357.766'dan, 457.385'e, Zeytinburnu'nda ise 9.977'den 10.602'ye yükselmiştir. Aynı dönemde bu kurumlarda hizmet veren öğretmen sayısı Zeytinburnu'nda 460'dan 562'ye çıkmıştır.

Diğer taraftan belirtildiği gibi, okul sayısı, tasnif değişikliğine gidilerek 2000-2001 öğretim döneminden sonra bir kurum bünyesinde yer alan birden fazla kuruma istatistiklerde yer verilmemesi nedeniyle azalmıştır. Öyle ki, bu dönemden sonra, aynı okulda faaliyette bulunan herhangi bir meslek lisesi bünyesinde yer alan teknik lise ve Anadolu lisesine istatistiklerde ayrı ayrı yer verilmemiş, bir okul altında gösterilmiştir. Buna bağlı olarak okul sayısı İstanbul genelinde 630'dan 593'e, Zeytinburnu'nda 17'den 13'e inmiştir. 2003-2004 öğretim döneminde bir bünye altında bulunan ortaöğretim kurum sayısı İstanbul genelinde 224, Zeytinburnu'nda 9'dur.

Tablo 16: İstanbul'da Ortaöğretim (2003-2004)

	Okul	Şube	Kayıt Öğrenci			Öğrenci Sayısı (Yeni Kayıt Dahil)			Okulun Kadrolu Öğretmen Sayısı			Kadrosuz Olup Ders Okutanlar			Mezun Öğrenciler 2002-2003		
	Sayısı	Sayısı	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kız
Toplam	593	13 461	174 832	95 001	79 831	457 385	247 048	210 337	21 419	10 557	10 862	1 091	588	503	79 852	42 661	37 191
Genel liseler	391	8 504	107 174	55 189	51 985	281 660	145 681	135 979	12 791	5 706	7 085	582	325	257	42 771	22 558	20 213
Resmi Genel Liseler	228	6 962	98 491	50 757	47 734	253 381	131 419	121 962	9 192	4 354	4 838	470	244	226	36 244	19 366	16 878
Lise	183	5 494	88 008	44 918	43 090	226 378	115 972	110 406	7 540	3 635	3 905	399	215	184	27 996	14 602	3 394
Akşam Lisesi	1	-	46	13	33	71	51	20	7	7	-	-	-	-	55	40	15
Anadolu Lisesi	37	1 365	9 276	5 189	4 087	23 886	13 760	10 126	1 478	629	849	51	21	30	7 318	4 254	3 064
Fen Lisesi	1	12	96	61	35	283	200	83	36	21	15	1	1	-	86	55	31
Ana. Öğretmen Lisesi	1	21	270	138	132	587	306	281	39	23	16	-	-	-	201	106	95
Ana. Güzel Sanatlar L.	1	8	104	31	73	203	67	136	28	11	17	2	1	1	38	15	23
Çok Programlı Lise	4	62	691	407	284	1 973	1 063	910	64	28	36	17	6	11	550	294	256
Özel Genel Liseler	163	1 542	8 683	4 432	4 251	28 279	14 262	14 017	3 599	1 352	2 247	112	81	31	6 527	3 192	3 335
Lise (Klasik)	26	198	938	591	347	3 373	1 979	1 394	394	195	199	29	19	10	801	473	328
Anadolu Lisesi	88	906	4 912	2 482	2 430	15 616	7 792	7 824	2 155	755	1 400	56	41	15	3 710	1 750	1 960
Fen Lilesi	15	93	462	266	196	1 660	1 020	640	208	89	119	10	9	1	294	194	100
Akşam Lisesi	3	-	18	16	2	-	-	-	6	5	1	3	3		157	108	49
And. G. San. L.	5	14	122	59	63	309	121	188	27	10	17	-	-	-	47	15	32
Çok Programlı L.	1	1	19	14	5	19	14	5	10	6	4	-	-	-	-	-	-
Azınlık Lisesi	12	64	306	125	181	890	371	519	129	47	82	10	8	2	216	86	130
Yabancı Lisesi	13	266	1 906	879	1 027	6 412	2 965	3 447	670	245	425	4	1	3	1 302	566	736
Mesleki ve Tek. L	202	4 957	67 658	39 812	27 846	175 725	101 367	74 358	8 628	4 851	3 777	509	263	246	37 081	20 103	16 978
Resmi M. ve Tek. L.	189	4 866	67 011	39 396	27 615	174 008	100 299	73 709	8 482	4 796	3 686	502	257	245	36 853	19 930	16 923
Erkek Teknik	51	1 857	25 101	21 825	3 276	63 504	54 692	8 812	3 612	2 630	982	156	91	65	12 761	10 912	1 849
Kız Teknik	40	718	10 052	1 212	8 840	24 455	2 503	21 952	1 567	285	1 282	82	36	46	5 111	479	4 632
Ticaret ve Turizm	72	1 785	24 342	13 384	10 958	71 948	37 584	34 364	2 390	1 282	1 108	220	109	111	17 335	7 877	9 458
Din Öğretimi	23	483	7 338	2 928	4 410	13 689	5 409	8 280	884	593	291	39	19	20	1 580	644	936
Özel Eğitim	2	13	79	47	32	179	111	68	-	-	-	4	1	3	23	18	5
Sağlık Eğitimi	1	10	99	-	99	233	-	233	29	6	23	1	1		43	-	43
Özel Mes. ve Tek. L.	13	91	647	416	231	1 717	1 068	649	146	55	91	7	6	1	228	173	55
Özel Türk Lisesi	13	91	647	416	231	1 717	1 068	649	146	55	91	7	6	1	228	173	55

Grafik 7: Zeytinburnu'ndaki Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrenci ve Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı (%), (2003-2004)

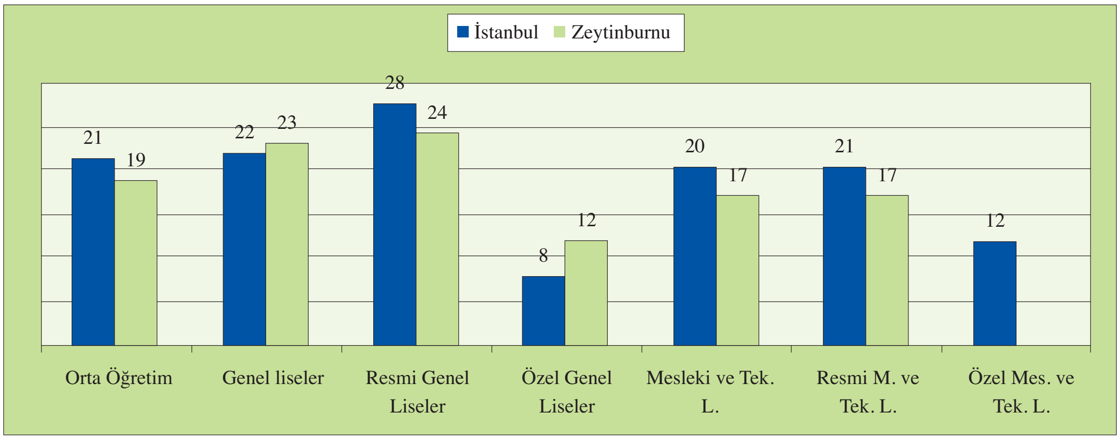

Zeytinburnu'nda 13 ortaöğretim okulu olup, bu okullara önemli miktarda yeni öğrenci kayıt yaptırmıştır. 2003-2004 öğretim döneminde yeni kayıt olan öğrenci sayısı 4.341'dir. İstanbul genelinde ise 174.832 öğrenci ortaöğretim eğitimine başlamıştır.

Bu okullardaki öğrenci ve öğretmenler cinsiyetleri bakımından incelendiğinde, ortaöğretim okullarına devam eden ve yeni kayıt olan öğrenciler ile öğretmenlerin daha büyük bölümünün erkek olduğu görülmektedir. Bu durum, genel ortaöğretim ve mesleki-teknik ortaöğretim için de geçerlidir.

Yine, İstanbul genelinin aksine ilçedeki ortaöğretim okullarında da çoğunlukla erkek öğretmenler görev yapmaktadır. İstanbul genelindeki 21.419 öğretmenin 10.862'si bayan iken, Zeytinburnu'nda hizmet veren 562 öğretmenin 326'sı erkektir. Okulun kadrosunda bulunmayıp ders okutan 25 öğretmenin ise 14'ü bayandır.

Grafik 8: Ortaöğretimde Öğretmen Başına Düşen Ortalama Öğrenci Miktarı (2003-2004)

Zeytinburnu'ndaki ortaöğretim hizmetlerinin, bir öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayısı bakımından iyi bir durumda bulunduğu görülmektedir. Ortaöğretim kurumlarında bir öğretmenin ilgileneceği öğrenci sayısı ilçede, İstanbul geneli ortalaması olan 21 öğrencinin dahi altındadır. Öyle ki, Zeytinburnu'nda öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayısı 19'dur. Bu miktar genel liselerde 23'e çıkmakta, mesleki ve teknik liselerde ise 17'ye inmektedir.

Diğer taraftan, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, devlete ait resmi genel ve mesleki ve teknik liselerde ortalamanın üzerine çıkarken, özel sektöre ait genel ve mesleki ve teknik liselerde bir öğretmenin ilgileneceği öğrenci sayısı oldukça azalmaktadır. Nitekim, özel sektöre ait genel liselerde bu sayı il genelinde 8, Zeytinburnu'nda 12'dir.

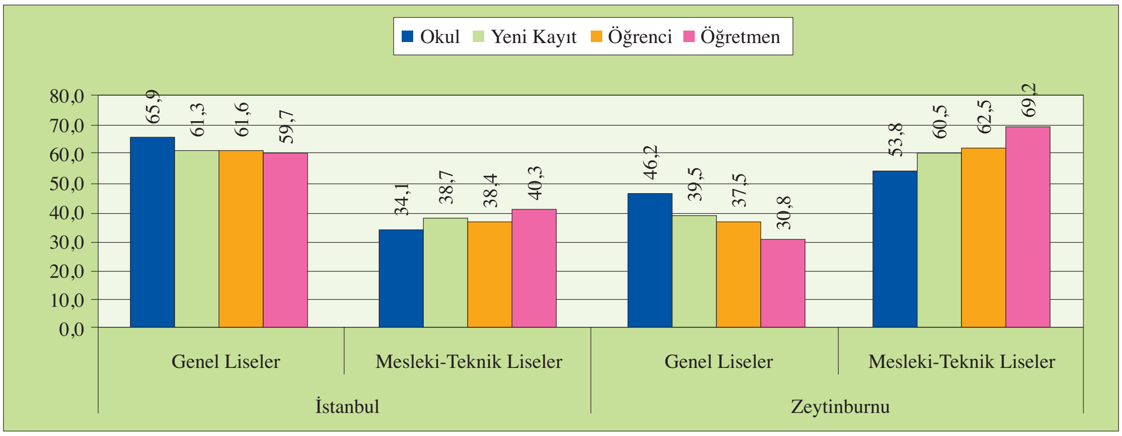
Ülkemizde ortaöğretim "genel ortaöğretim" ağırlıklıdır. Mesleki ve teknik eğitim yeterince geliştirilememiştir. Yaygın kabul, ortaöğretimde, mesleki ve teknik eğitimin payının %60 olması, genel ortaöğretimin payının %40 olmasıdır. Ancak, 2003-2004 dönemi itibariyle ülkedeki ortaöğretim öğrencilerinin %31,4'ü mesleki ve teknik, %69,6'sı ise genel ortaöğretim öğrencisi olması tersine bir dağılımı göstermektedir. Üstelik ülkemizde batı ülkelerinin aksine mesleki ve teknik eğitim aleyhine yanlış tesis edilmiş denge giderek daha da bozulmaktadır. Öyle ki, 2001-2002 döneminde ülke genelinde orta öğretime devam eden öğrencilerin %36'sı mesleki ve teknik eğitime devam ederken, birkaç öğretim dönemi içinde bu oran, %31,4'e gerilemiştir[13].

İstanbul genelinde de ortaöğretim genel ortaöğretim ağırlıklı iken, Zeytinburnu'nda tersi bir durum sözkonusudur. İlçedeki 13 okuldan 7'si mesleki ve teknik lisedir ve bu okulların bünyesinde

[13] www. meb. gov. tr. ***2002 Yılı Başında Milli Eğitim; Eğitim İstatistikleri***. 27.12.2004

6 kurum vardır. Buna bağlı olarak da öğrenci ve öğretmenlerin çoğu mesleki ve teknik liseler bünyesindedir. Nitekim, ilçede ortaöğretime yeni kayıt olan öğrencilerin %60,5, eğitime devam eden öğrencilerin %62,5 ve öğretmenlerin %69,2'si mesleki ve teknik liselerdedir.

Grafik 9: Ortaöğretimde Genel ve Mesleki ve Teknik Ortaöğretimin Yeri (%), (2003-2004)

Diğer taraftan, ortaöğretim alanında, ilköğretim alanında olduğu gibi, devletin baskın rolü dikkat çekmektedir. Özel sektörün ortaöğretim yatırımları içindeki payı oldukça azdır. Öyle ki, 2001-2002 öğretim döneminde, ülke genelindeki ortaöğretim okullarının %92'si, öğrencilerinin %97'si, öğretmenlerinin %94'ü kamu kesimine ait okullar bünyesindedir[14]. 2003-2004 döneminde ise toplam ortaöğretim öğrencilerinin sadece %2'si özel sektöre ait okullarda eğitim görmektedir.

Zeytinburnu'nda ise 13 ortaöğretim okulundan sadece bir tanesi özel sektöre aittir. 2003-2004 öğretim döneminde bu okuldaki öğrenci sayısı 130'dur. Bu okulda 11 öğretmen görev yapmaktadır. Buna karşılık İstanbul genelindeki 593 okuldan 176'sı özel sektöre aittir ve öğrencilerin %6,6'sı özel sektör liselerinde ortaöğretime devam etmektedir.

Öğrenci kapasitesi bakımından yetersiz olmakla birlikte, özel sektöre ait ortaöğretim okullarının sayısı hızla artmaktadır. Özel sektör daha çok genel liseler açmakta, mesleki ve teknik ortaöğretim alanında daha az yatırım yapmaktadır. Nitekim, İstanbul genelindeki 176 özel lisenin 13'ü mesleki ve teknik ortaöğretim lisesidir.

[14] www. meb. gov. tr. ***2002 Yılı Başında Milli Eğitim; Eğitim İstatistikleri***. 27.12.2004

Tablo 17: Zeytinburnu'nda Okullar İtibariyle Ortaöğretim Eğitimi (2003-2004)

			Yeni Kayıt Öğrenci			Öğrenci Sayısı (Yeni Kayıt Dahil)			Okuluh Kadrolu Öğretmen Sayısı			Kadrosuz Ders			Mezun Öğrenciler 2002-2003		
	Okul	Şube	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
Toplam	13	309	4 341	2 559	1 782	10 602	6 268	4 334	562	326	236	25	11	14	2 090	1 188	902
Genel Liseler	6	110	1 715	881	834	3 977	2 149	1 828	173	99	74	14	6	8	748	342	406
Resmi Genel Liseler	5	101	1 697	867	830	3 847	2 073	1 774	162	95	67	9	4	5	748	342	406
Lise	4	82	1 404	716	688	3 251	1 751	1 500	124	76	48	8	3	5	568	247	321
Zühtü Kurtulmuş Lisesi	1	20	634	355	279	634	355	279	22	18	4	6	2	4	-	-	-
İhsan Mermerci Lisesi	1	22	233	120	113	1 092	637	455	45	24	21	1		1	118	59	59
İhsan Mermerci L. - Yab. Dil Ağırl. L.	-	8	58	17	41	235	95	140	-	-	-	-	-	-	80	36	44
İsmail Riştü Olcay Lisesi	1	10	112	54	58	479	222	257	28	17	11	-	-	-	120	41	79
İsmail R. Olcay L. - Yab. Dil Ağırl. L		4	145	67	78	118	59	59				-	-	-	73	21	52
Mensucak Santral Lisesi	1	12	134	66	68	520	307	213	29	17	12	1	1	-	177	90	87
Mensucat Sant. L. - Yab. Dil. Ağırl. L.	-	6	88	37	51	173	76	97	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Anadolu Lisesi	1	19	293	151	142	596	322	274	38	19	19	1	1	-	180	95	85
Edile Mermerci Anadolu Lisesi	1	19	293	151	142	596	322	274	38	19	19	1	1	-	180	95	85
Özel Genel Liseler	1	9	18	14	4	130	76	54	11	4	7	5	2	3	-	-	-
Lise (Klasik)	1	9	18	14	4	130	76	54	11	4	7	5	2	3	-	-	-
Özel Avrupa Lisesi	1	9	18	14	4	130	76	54	11	4	7	5	2	3	-	-	-
Mesleki ve Tek. L.	7	199	2 626	1 678	948	6 625	4 119	2 506	389	227	162	11	5	6	1 342	846	496
Resmi M. ve Tek. L.	7	199	2 626	1 678	948	6 625	4 119	2 506	389	227	162	11	5	6	1 342	846	496
Erkek Teknim	2	89	1 168	978	190	2 999	2 479	520	178	127	51	2	2	-	739	630	109
Zeytinburnu Endüstri Meslek Lisesi	1	42	653	615	38	1 683	1571	112	110	86	24	-	-	-	398	377	21
Zeytinburnu End. Mes. Lisesi - Tek. L.	-	4	-	-	-	91	73	18	-	-	-	-	-	-	73	62	11
Zeytinburnu End. Mes. L. - An. Tek. L.	-	8	61	58	3	168	163	5	-	-	-	-	-	-	47	45	2
Zeytinburnu Tekstil Meslek Lisesi	1	27	401	275	126	885	579	306	68	41	27	2	2	-	201	135	66
Zeytinburnu Tekstil Mes. L. - Tek. L.	-	4	-	-	-	72	41	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zeytinburnu Tekstil M. L. - An. Tek. L.	-	4	53	30	23	100	52	48	-	-	-	-	-	1	20	11	9
Kız Teknik	2	31	401	138	263	1 098	348	750	67	17	50	2	1	1	213	48	165
TRISAD Triko Örme ve Konf. Mes. L.	1	15	163	111	52	471	292	179	30	11	19	1	-	1	76	43	33
I.M.K.B. Zeytinburnu Meslek Lisesi	1	16	238	27	211	627	56	571	37	6	31	1	1		137	5	132
Ticaret ve Turizm	2	60	730	410	320	2 065	1 093	972	92	43	49	4	2	2	346	148	198
100. Yıl Tic. Meslek Lisesi	1	29	308	170	138	1 204	634	570	43	22	21	2	1	1	175	59	116
100. Yıl Tic. M.L. - Ana. L.	-	8	61	30	31	208	100	108	8	2	6	1	1		37	19	18
M.I. Mermerci An. Otel. ve Tur. M.L.	1	23	361	210	151	653	359	294	41	19	22	1	-	1	134	70	64
Din Öğretimi	1	19	327	152	175	463	199	264	52	40	12	3	-	3	44	20	24
Zeytenburnu İmam Hatip Lisesi	1	16	237	112	125	373	159	214	27	21	6	1	-	1	44	20	24
Zeytinburnu I.H.L. - An. I.H.L.	-	3	90	40	50	90	40	50	25	19	6	2	-	2	-	-	-

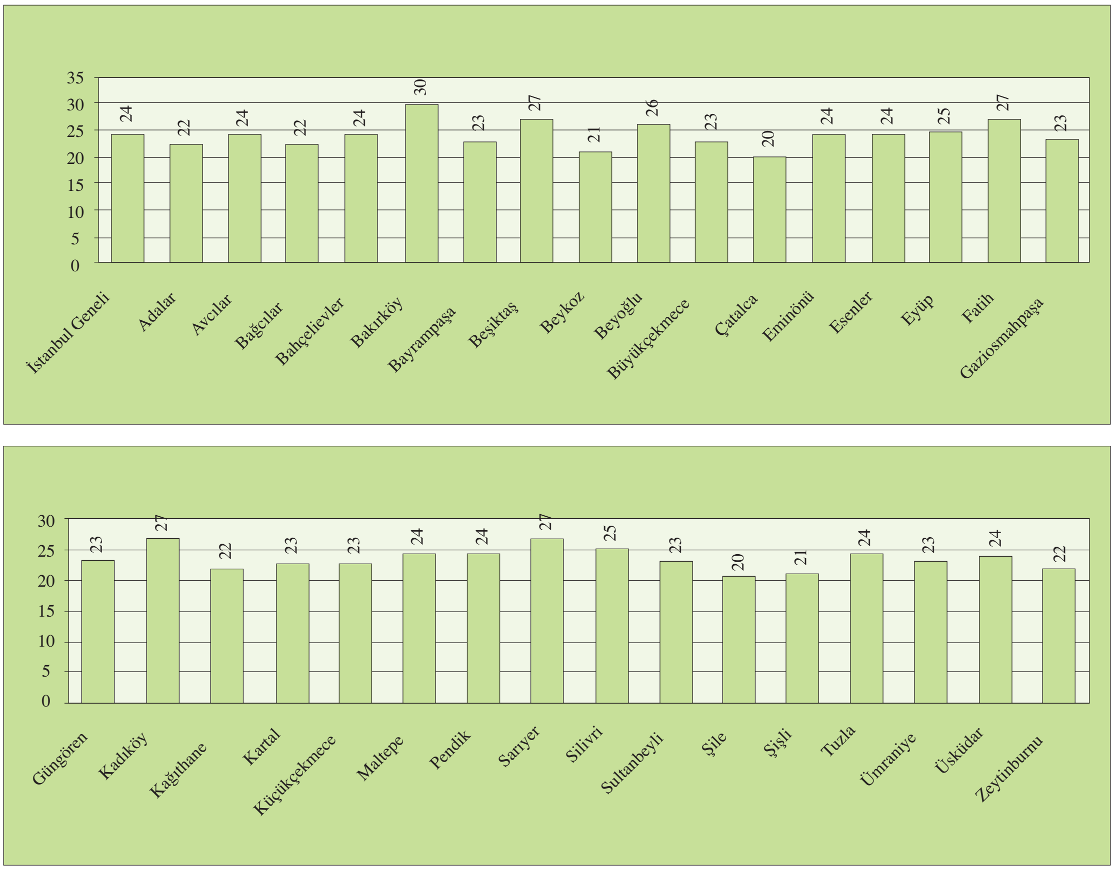
Zeytinburnu'ndaki 13 ortaöğretim kurumundan 6'sı genel ortaöğretim, 7'si mesleki ve teknik ortaöğretim okuludur. 6 genel ortaöğretim lisesinden sadece 1'i özel sektöre aittir ve lise (klasik) niteliğindedir. Devlete ait resmi nitelikteki genel liseler 5'i lise, 1'i Anadolu lisesidir. Mesleki ve teknik eğitim alanında faaliyette bulunan 7 lisenin tamamı devlete ait resmi lisedir. 7 adet mesleki ve teknik eğitim lisesinden 2'si erkek teknik (Zeytinburnu Endüstri Meslek Lisesi, Zeytinburnu Tekstil Meslek Lisesi), 2'si kız teknik (TRİSAD Triko Örme ve Konfeksiyon Meslek Lisesi, İ.M.K.B. Zeytinburnu Meslek Lisesi), 2'si ticaret ve turizm (100. Yıl Ticaret Meslek Lisesi, M. İ. Mermerci Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi), 1'i din öğretimi (Zeytinburnu İmam Hatip Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi) Lisesidir.

İlçede öğrenci sayısı itibariyle öne çıkan okullar, 1.683 öğrencili Zeytinburnu Endüstri Meslek Lisesi, 1.204 öğrencili 100. Yıl Ticaret Meslek Lisesi, 1.092 öğrencili İhsan Mermerci Lisesi, 885 öğrencili Zeytinburnu Tekstil Meslek Lisesi, 653 öğrencili İhsan Mermerci Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, 634 öğrencili Zühtü Kurtulmuş Lisesi, 627 öğrencili İ.M.K.B. Zeytinburnu Meslek Lisesidir.

İlçede öğrenci sayısı bakımından önde gelen bu okullar, aynı zamanda, en fazla yeni kayıt olunan ve en fazla mezun verilen okullardır.

Diğer taraftan ilçede, öğretmen başına düşen ortalama öğrenci sayısı olan 19'dan, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının daha fazla olduğu okullar; Zühtü Kurtulmuş Lisesi (29), İhsan Mermerci Lisesi (24), 100. Yıl Ticaret Meslek Lisesi (28), 100. Yıl Ticaret Meslek Lisesi-Anadolu Lisesi (26) dir.

Grafik 10: İlçelere Göre Ortaöğretim Öğrencilerinin Başarısızlık Oranları (%), (2003-2004)

Ortaöğretimde başarı düzeyi, ilköğretime göre büyük ölçüde azalmaktadır. Nitekim, 2002-2003 öğretim döneminde, İstanbul'daki ortaöğretim okullarına devam eden öğrencilerin %76'sı bir üst sınıfa geçerken, %24 gibi önemli kısmı sınıflarını geçememiş ve başarısız olmuşlardır. Yaklaşık her dört ortaöğretim öğrencisinden biri, sınıfta kalmıştır. Buna karşılık, Zeytinburnu'ndaki ortaöğretim başarı düzeyi İstanbul geneli ortalamasının biraz üzerindedir. Öyle ki, ilçedeki öğrencilerin %78'i başarılı olurken, %22'si üst sınıfa geçmeyi başaramamıştır.

Diğer taraftan, başarısızlık oranının yüksek olduğu ilçeler; Bakırköy, Sarıyer, Fatih, Kadıköy, Beşiktaş ve Beyoğlu'dur. Başarı oranının en yüksek, diğer bir ifadeyle sınıf tekrarı oranın en düşük olduğu ilçelerde dahi toplam öğrencilerin %20 gibi önemli bir kısmı başarısızdır.

B. YAYGIN EĞİTİM

Türk Milli Eğitim sisteminin iki temel bölümünden biri olan yaygın eğitim isteğe bağlı bir eğitim türüdür. Yaygın eğitim hizmetlerinden dileyen herkes yararlanabilir. Bu eğitim, tüm bireylerin yararlanacağı şekilde toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenir. Ancak, düzenlenen programın niteliği gereği belirli bir yaş ve eğitim seviyesi şartı konulabilir.

Bu eğitim kademesinde temel amaç, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış kişilere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmaktır. Yaygın eğitim, okul çağı dışındaki kişilere hem temel bir vasıf kazandırılmasında, hem zamanla teknolojik gelişmeler değişmeler nedeniyle vasıfsız hale gelen işgücünün aynı alanda yeniden eğitilmesinde ve de zamanla önemi azalan meslek mensuplarına yeni vasıf kazandırılmasında önemli bir fonksiyon yerine getirmektedir.

Tablo 18: İstanbul'da Yaygın Eğitim (2003-2004)

Kurum Adı	Kurum Sayısı	Açılan Kurs-Grup	Kursiyer-Öğrenci Sayısı: Başlayan Kursiyer-Öğrenci			Bitiren Kursiyer-Öğrenci			Kadrolu Öğretmen (Yöneticiler Dahil)			Kadrolu Usta Öğretici-Uzman		
			T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
Yaygın Eğitim	1 392	24 014	356 711	194 497	162 214	280 319	156 653	123 666	6 164	3 413	2 751	1 457	1 034	423
Bağımsız Pratik Kız S.O.	5	258	4 399	3	4 396	2 882	1	2 881	44	44	-	-	-	-
Olgunlaşma Ens.	2	37	1 436	30	1 406	331	9	322	62	-	62	13	-	13
Çıraklık Eğitim Merkezleri	17	2	13 571	13 571	-	9 179	9 179		273	208	65	8	3	5
Halk Eğitim Merkezleri	33	4 011	83 335	22 118	61 217	54 911	14 337	40 574	234	71	163	44	2	42
Meslek Kursları	-	2 046	40 754	9 931	30 823	27 751	7 587	20 164	234	71	163	44	2	42
Sosyal-Kültürel Kurslar	-	679	16 192	5 463	10 729	9 210	2 849	6 361	-	-	-	-	-	-
Okuma-Yazma Kursları	-	1 286	26 389	6 724	19 665	17 950	3 901	14 049	-	-	-	-	-	-
Mesleki Eğitim Merkezi	1	14	318	314	4	159	157	2	46	36	10	1	1	
Özel Eğitim	20	-	-	-	-	1 687	1 130	557	286	139	147	8	-	8
Özel Dershaneler	425	5 019	93 382	49 979	43 403	84 981	45 159	39 822	4 585	2 498	2 087	-	-	-
Özel Kurslar	844	14 532	156 883	106 988	49 895	124 006	85 486	38 520	634	417	217	1 383	1 028	355
Özel Motorlu Taşıt S.K.	356	11 682	120 053	85 363	34 690	95 504	66 558	27 946	287	249	38	1 033	858	175
Özel Muhtelit Kurslar	488	2 850	36830	21 625	15 205	29 502	18 928	10 574	347	168	179	350	170	180
3308 S.K. Göre Açı. K.	45	141	3 387	1 494	1 893	2 183	1 195	988	-	-	-	-	-	-

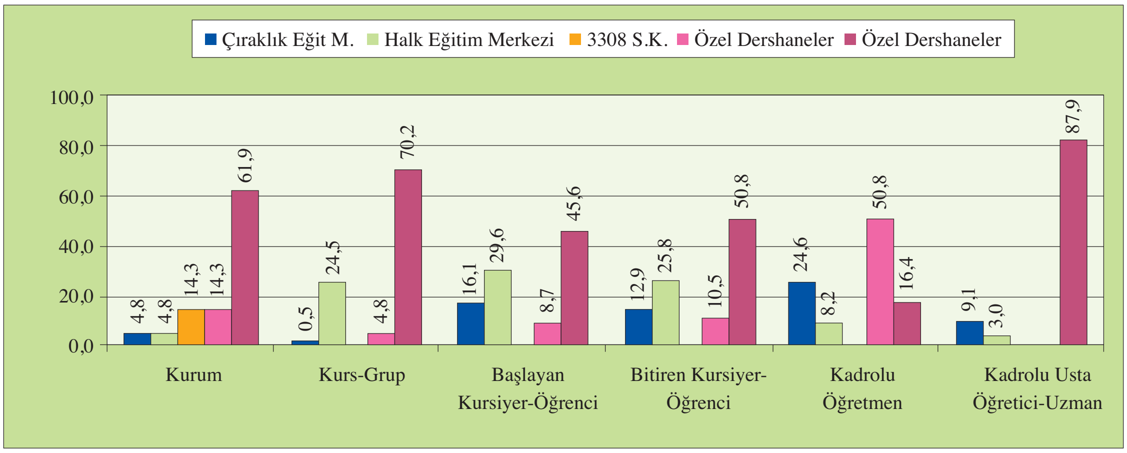
Zeytinburnu yaygın eğitim faaliyetleri ele alındığında, 2003-2004 yılı itibariyle Zeytinburnu'nda 21 kurumda yaygın eğitim hizmeti verildiği görülmektedir. İstanbul genelinde ise 1.392 kurumda bu hizmet verilmektedir. Yine, 2003-2004 öğretim döneminde İstanbul genelinde 24.014, Zeytinburnu'nda 376 kurs-grup açılmıştır. Bu kurslara iştirak eden kursiyer-öğrenci sayısı, İstanbul genelinde 356.711, Zeytinburnu'nda 7.356'dır. Kursiyer-öğrencilerin İstanbul genelinde 280.319'u, Zeytinburnu'da 5.442'si başladıkları kurs-grubu bitirmeyi başarmışlardır.

Tablo 19: Zeytinburnu'nda Yaygın Eğitim (2003-2004)

Kurum Adı	Kurum Sayısı	Açılan Kurs-Grup	Kursiyer-Öğrenci Sayısı: Başlayan Kursiyer-Öğrenci T	E	K	Bitiren Kursiyer-Öğrenci T	E	K	Kadrolu Öğretmen (Yöneticiler Dahil) T	E	K	Kadrolu Usta Öğretici-Uzman T	E	K
Yaygın Eğitim	21	376	7 356	4 508	2 848	5 442	3 332	2110	61	46	15	33	28	5
Bağımsız Pratik Kız S.O.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Olgunlaşma Ens.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çıraklık Eğitim Merkezleri	1	2	1 187	1 187	-	702	702		15	13	2	3	1	2
Halk Eğitim Merkezleri	1	92	2175	613	1562	1405	357	1048	5	2	3	1	-	1
Meslek Kursları	-	42	978	221	757	705	147	558	-	-	-	-	-	-
Sosyal-Kültürel Kurslar	-	13	378	161	217	154	80	74	-	-	-	-	-	-
Okuma-Yazma Kursları	-	37	819	231	588	546	130	416	-	-	-	-	-	-
Mesleki Eğitim Merkezi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Dershaneler	3	18	641	319	322	573	285	288	31	21	10	-	-	-
Özel Kurslar	13	264	3 353	2 389	964	2 762	1 988	774	10	10	-	29	27	2
Özel Motorlu Taşıt S.K.	6	251	3 254	2 323	931	2 369	1 622	747	8	8	-	26	24	2
Özel Muhtelit Kurslar	7	13	99	66	33	393	366	27	2	2	-	3	3	-
3308 S.K. Göre Açı. K.	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Yaygın eğitim içinde en fazla kurs-grup, başlayan-bitiren kursiyer-öğrenci özel kurslar, özel dershaneler ve halk eğitim merkezleri bünyesinde bulunmaktadır. Gerçekten, İstanbul genelindeki yaygın eğitim kurumlarının %60,6'sı, açılan kurs-grupların %60,5'i, başlayan kursiyer-öğrencilerin %44'ü, bitiren kursiyer-öğrencilerin %44,2'si, öğretmenlerin %10,3'ü ve kadrolu usta öğreticilerin %94,9'u özel kurslardadır. Özel kurslar içinde ise yaygın eğitim hizmetlerinin daha büyük kısmı, özel motorlu taşıt sürücü kurslarında verilmektedir.

Grafik 11: Zeytinburnu'nda Kurumlara Göre Yaygın Eğitim (%), (2003-2004)

Zeytinburnu ilçesinde ise özel kurslar tüm alanlarda en yüksek paya sahiptir. Nitekim, ilçedeki yaygın eğitim kurumlarının %61,9, açılan kurs-grupların %70,2, başlayan kursiyer-öğrencilerin %45,6, bitiren kursiyer-öğrencilerin %50,8, öğretmenlerin %16,4 ve kadrolu usta öğreticilerin %87,9'u özel kurslardadır. İlçedeki yaygın eğitim hizmetinin geri kalanı halk eğitim merkezinde verilmektedir. Nitekim, açılan kurs-grupların %24,5'i bu merkezlerde düzenlenmekte, başlayan kursiyer-öğrencilerin %30'a yakını, bitiren kursiyer-öğrencilerin dörtte biri halk eğitim merkezinde yaygın eğitim hizmeti almaktadırlar.

İlçede yaygın eğitime katılan kursiyer-öğrencilerin daha büyük bölümü, erkektir. Öyle ki, başlayan ve bitiren kursiyer-öğrencilerin en az %61'i erkek kursiyer-öğrencidir. Başlayan ve bitiren kursiyer-öğrencilerin çoğunluğunu bayanların oluşturduğu yaygın eğitim kurumları halk eğitim merkezidir. Yine özel dershanelerdeki kursiyer-öğrencilerin yarıdan biraz çoğu bayandır.

3 tür kurs düzenlenen halk eğitim merkezinde en fazla talep olan kurs türü meslek kursları ve okuma-yazma kurslarıdır. 2003-2004 öğretim döneminde halk eğitim merkezlerine başlayan kursiyer-öğrencilerin 978'i meslek, 819'u okuma-yazma ve 378'i sosyal-kültürel kurslara başlamıştır. Okuma yazma ve meslek kurslarını katılımcıların büyük bölümü tamamlarken sosyal-kültürel kursları, kursiyerlerin çok azı tamamlamıştır.

Diğer taraftan, yaygın eğitimde kurs-grupları tamamlama eğilimi incelendiğinde, 2003-2004 öğretim döneminde başlayan kursiyerlerin ilçe genelinde %74, İstanbul genelinde %78,6'sının başladıkları kurs-grubu tamamladıkları görülmektedir. Yaygın eğitim kurumları içinde başlanılan programın bitirilme oranının yüksek olduğu kurumlar, özel dershaneler ve özel kurslardır. İlçede, İstanbul genelinin tersine, başlanılan eğitimi tamamlama eğilimi bayanlarda, erkeklere göre nispeten daha yüksektir. Erkek kursiyer-öğrencilerin %73,9, bayan kursiyer-öğrencilerin ise %74,1'i yaygın eğitim kurs-grubunu tamamlamışlardır.

Tablo 20: Zeytinburnu'nda Özel Kurslar ve Özel Dershaneler (2003-2004)

	Kurs-Grup	Başlayan Kursiyer-Öğrenci Sayısı			Bitiren Kursiyer-Öğrenci Sayısı			Kadrolu Öğretmen (Yöneticiler Dahil)			Kadrolu Usta Uzman Sayısı		
		T	E	K	T	E	K	T	E	K	T	E	K
ÖZEL KURSLAR	264	3353	2389	964	2762	1988	774	10	10	-	29	27	2
Özel Motorlu Taşık S.K.	251	3254	2323	931	2369	1622	747	8	8	-	26	24	2
Öz Zümrüt Özel Motorlu Taşıt S. K.	45	442	342	100	284	206	78	-	-	-	4	4	-
Çevre Özel Motorlu Taşık S. K.	26	307	221	86	224	163	61	2	2	-	9	8	1
Güney Öztürk Özel Motorlu Taşık S. K.	66	643	408	235	432	243	189	-	-	-	5	4	1
Net Özel Motorlu Taşıt S. K.	36	690	450	240	635	429	206	2	2	-	0	-	-
Öz Bulvar Özel Motorlu Taşıt S.K.	20	394	296	98	243	183	60	2	2	-	4	4	-
Zeytinburnu Özel Motorlu Taşıt S.K.	58	778	606	172	551	398	153	2	2	-	4	4	-
Özel Muhtelif Kurslar	13	99	66	33	393	366	27	2	2	-	3	3	-
Atılım Denizcilik ve Gemi Adamı Y. Eğit. M	-	30	30	-	350	340	10	-	-	-	-	-	-
Bilkent Bilgisayar-Muhasebe ve Yab. Dil K.	4	-	-	-	30	20	10	1	1	-	-	-	-
Özel Sözek Kursu	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Özel Çevre Bilgisayar ve Yab. Dil Kursu	3	27	12	15	8	3	5	-	-	-	2	2	-
Özel Flash Bilgisayar Kursu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Net Bilgisayar Kursu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Öz Zümrüt Kursu	6	42	24	18	5	3	2	-	-	-	-	-	-
ÖZEL DERSHANELER	18	641	319	322	573	285	288	31	21	10	-	-	-
Özel Klas Dershanesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Fatih Dershanesi	15	240	131	109	240	131	109	13	10	3	-	-	-
Özel Sevgi Çiçeği Anafen Dershanesi	3	401	183	213	333	154	179	18	11	7	-	-	-

Zeytinburnu'ndaki yaygın eğitim kurumları, kurumlar ve bünyelerindeki kuruluşlar çerçevesinde incelendiğinde, çıraklık eğitim merkezi (Muhsin Ertuğrul Mesleki Eğitim Merkezi) ve halk eğitim merkezi (Zeytinburnu Halk Eğitim Merkezi) olarak 1'er kurum ile 3'er adet özel dershane (Klas, Fatih, Sevgi Çiçeği Anafen) ile 3308 sayılı kanuna göre açılan kursların, 13 adet de özel

kursun bulunduğu görülmektedir.

Belirtildiği gibi, Zeytinburnu'ndaki yaygın eğitim büyük ölçüde özel kurslar merkezli yürütülmektedir. 13 özel kursun 6'sı motorlu taşıt sürücüleri kursu, 7'si muhtelif kurslardır.

Bu kurslar içinde verdikleri yaygın hizmet düzeyi ile önde gelen kurslar; Zeytinburnu Özel Motorlu Taşıt Sürücüleri Kursu, Net özel motorlu taşıt sürücüleri kursu, Güney Öztürk Özel Motorlu Taşıt Sürücüleri Kursu ve Öz Zümrüt Özel Motorlu Taşıt Sürücüleri Kursudur. Özel muhtelif kurslar içinde ise Atılım Denizcilik ve Gemi Adamı Yetiştirme Kursu daha fazla sayıda kursiyerin yaygın eğitim aldığı kurumlardır.

VI. KISIM:

ZEYTİNBURNU'NDA

SAĞLIK HİZMETLERİ

A. YATAKLI TEDAVİ KURUMLARI: HASTANELER

Yataklı tedavi kurumları, sağlık merkezleri ve hastanelerden meydana gelmekte olup, bu kurumlar tedavi edici sağlık hizmeti vermektedir. Ülkemizde verilen sağlık hizmetlerinin önemli bir bölümünü sunan hastanelerde çok çeşitli hizmetler sunulmaktadır. Bu kurumlarda hasta ve yaralılar, hastalıktan şüphe edenler ve sağlık durumlarını kontrol ettirmek isteyenler, ayaktan veya yatarak müşahade, muayene, teşhis, tedavi ve rehabilite edilmektedir. Ayrıca, hastaneler doğum yapılabilen kurumlardır.

Diğer bir yataklı tedavi kurumu olan sağlık merkezi ise, acil vakalar, doğumlar, ateşli hastalar, küçük müdahaleler, kısa sürede iyileşmesi mümkün görülen hastalarla, fiilen görev yapan uzmanların branşlarıyla ilgili hastaların kabul ve tedavi edildiği ve hükümet tabipliği, ocak tabipliği ve diğer koruyucu tababet hizmetleri ile acil tedavi hizmetlerini bünyesinde bütünleştiren kurumlardır[1].

1. Hastane, Hasta Yatağı ve Hekim Sayısı

Ülke nüfusundaki artışa paralel olarak büyüyen sağlık hizmet talebinin karşılanması için Cumhuriyet dönemi boyunca yeni hastaneler açılmıştır. Böylece sağlık hizmeti sunan hastane ve bu hastanelerdeki yatak kapasitesi ile sağlık personeli sayısı yıllar itibariyle artmıştır. Gerçekten, 1923 yılında ülkemizde sadece 86 tane hastane bulunurken bu sayı, 1950 yılında 301'e, 1980 yılında 827'ye, 2004 yılında ise 1.217'ye yükselmiştir. 1923-2004 döneminde hastane sayısı 14 kattan fazla artmıştır. En fazla hastane (327) 1990-2000 yılları arasında hizmete girerken, nüfusun en fazla arttığı ve hızlı göç ve kentleşmenin başladığı 1950-1960 döneminde tam 265 yeni hastane yapılmıştır. En fazla hastanenin kurulduğu diğer dönemler, 96 hastanenin hizmete girdiği Cumhuriyetin kuruluş yılları olan 1923-1930, 103 hastanenin yapıldığı 1940-1950, 180 hastanenin ilave edildiği 1960-1970 dönemidir.

---

[1] Sağlık Bakanlığı; ***Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı 1995***; Ankara; Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü; Yayın No. 580; 1996; s. 6.

81 yıllık bu süre içinde hastane sayısının yanısıra bu kurumlardaki hasta yatağı sayısı da oldukça yüksek miktarda artarak 6.437'den 178.135'e yükselmiştir. Hasta yatağı sayısı ise 1950'li yıllardan itibaren artmaya başlamıştır. 1950-1980 dönemindeki her on yılda hasta yatağı kapasitesi 26-27 binler civarında, 1980-2000 dönemindeki iki on yıllık periyodun her birinde 35-37 binler civarında artmıştır.

Hastane ve hasta yatağı sayısındaki artış sonucunda, bir yatağa düşen nüfus miktarı azalmış, buna karşılık 10.000 nüfusa düşen hasta yatağı sayısı artmıştır. Gerçekten, 1923 yılında bir hasta yatağına 1.920 kişi düşerken, bu sayı, hastane ve hasta yatağı sayısının arttığı 1950'den itibaren hızla azalmış ve 2004 yılında 392'ye inmiştir. 10.000 nüfusa düşen yatak sayısı ise 5.1'den 26.1'e yükselmiştir.

Tablo 1: Ülkemizdeki Hastanelerin Kurum ve Hasta Yatağı Sayısı Bakımından Gelişimi (1923-2004)

Yıllar	Hastane Sayısı	Hasta Yatağı Sayısı	Bir Yatağa Düşen Nüfus	10.000 Nüfusa Düşen Yatak Sayısı
1923	86	6 437	1 920	5,1
1930	182	11 398	1 260	7.8
1940	198	14 383	1 240	8.0
1950	301	18 837	1 100	9.0
1960	566	45 807	600	16.6
1970	746	71 876	490	20.3
1980	827	99 117	451	22.2
1990	899	136 638	416	24.0
2000	1 226	172 449	388	25,8
2001	1 240	175 190	391	25,5
2002	1 156	178 135	392	25,5
2003	1 172	178 135	392	25,5
2004	1 217	178 135	392	26,1

Not: 1990 yılından itibaren MSB'na ait hastaneler dahildir.

Tablo 2: Ülkemizdeki Hastanelerin Coğrafi Bölgelere ve Kurumlara Göre Dağılımı İle 10.000 Nüfusa Düşen Hasta Yatağı Sayısı (2004)

	Toplam		Sağlık Bakanlığı		SSK		Üniversite		Özel		Diğer		2004 Yılı Nüfusu	10.000 Nüfusa Düşen Yatak Sayısı
	Hastane	Yatak	Hastane	Yatak	Hastane	Yatak	Hastane	Yatak	Hastane	Yatak	Hastane	Yatak		
Türkiye	1 175	171 888	683	94 710	146	32 438	52	27 299	253	11 774	41	5 667	71 994 001	23,9
Marmara Bölgesi	334	51 811	119	22 322	37	10 850	9	7 768	149	7 190	20	3 681	18 942 122	27,4
İstanbul	196	35 153	35	12 155	14	6 899	6	6 124	123	6 368	18	3 607	11 184 865	31,4
Ege Bölgesi	163	23 162	92	12 740	26	4 714	7	3 590	33	1 480	5	638	9 429 009	24,6
Akdeniz Bölgesi	117	18 121	71	11 540	11	3 358	7	1 995	26	1 128	2	100	9 362 990	19,4
İç Anadolu Böl.	212	33 740	134	18 042	23	5 195	16	8 210	26	1 128	13	1 165	12 218 253	27,6
Karadeniz Bölgesi	178	23 578	138	15 776	28	5 132	6	2 351	6	298	-	21	8 428 043	28,0
Doğu Anadolu Böl.	104	12 077	81	8 160	14	1 698	4	2 085	5	122	-	12	6 449 321	18,7
G. Doğu Ana. Böl.	67	9 399	48	6 130	7	1 491	3	1 300	8	428	1	50	7 164 263	13,1

Not: MSB'na ait 42 kurum 15.900 hasta yatağı hariçtir.

Diğer taraftan, ülkemizdeki hastanelerin coğrafi bölgelerimize ve kurumlara göre dağılımı incelendiğinde, Marmara Bölgesinin hem hastane sayısı ve hem de yatağı bakımından ilk sırada yer aldığı görülecektir. Bu bölge, aynı zamanda ülkenin en fazla nüfusa sahip olan bölgesi olup, ülke nüfusunun %26,3 gibi büyük bir bölümü burada yaşamaktadır. Diğer bir ifadeyle her dört kişiden birinden fazlası Marmara Bölgesinde ikamet etmektedir. Diğer bölgeler nüfus bakımından İç

Anadolu (%17), Ege (%13,1), Akdeniz (%13), Karadeniz (%11,7), Doğu Anadolu (%10) ve Güneydoğu Anadolu (%9) olarak sıralanmaktadır.

İstanbul ili ise İç Anadolu Bölgesinden sonra ülke nüfusunun %15,5'inin yaşadığı en büyük coğrafyadır. Bu nedenle sağlık hizmetlerinin önemli bir bölümü bu şehirde sunulmaktadır. Nitekim, İstanbul'un hasta yatağı kapasitesi, bütün bölgelere göre daha fazladır. Ülke genelindeki hasta yataklarının %20,5'i buradadır. Yine hastane sayısı bakımından Marmara ve İç Anadolu bölgesinden sonra en fazla hastane İstanbul'da hizmet vermektedir. Ülke genelindeki 1.175 hastanenin 334'ü Marmara bölgesinde, bunların da 196'sı İstanbul'dadır.

Marmara bölgesi ve İstanbul ili dışında en fazla hastane ve hasta yatağına sahip bölgeler sırasıyla İç Anadolu, Karadeniz, Ege, Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleridir. Ülkemizde sağlık hizmetlerinin en yetersiz olduğu bölge en az nüfusa sahip Güneydoğu Anadolu Bölgesidir. Bu bölgede 10.000 nüfusa düşen yatak sayısı 13,1'dir. Ülke genelinde 10.000 nüfusa düşen yatak sayısı ortalaması 23,9'dur. Bu sayı İstanbul'da 31,4, Karadeniz Bölgesinde 28, İç Anadolu Bölgesinde 27,6, Marmara Bölgesinde 27,4 olup, Doğu Anadolu ve özellikle de Güneydoğu Anadolu Bölgesine göre oldukça yüksek düzeydedir.

Kurumlara ait hastanelerin bölgeler itibariyle dağılımı ele alındığında öncelikle özel sektörün diğer alanlarda olduğu gibi, sağlık alanındaki yatırımlarını da Marmara Bölgesi ve özellikle de İstanbul merkezli gerçekleştirdiği görülmektedir. Öyle ki, ülke genelindeki özel hastanelerin %58,9'u sadece Marmara bölgesinde, yine, yarıya yakını İstanbul'da bulunmaktadır. Toplam 253 özel hastanenin 149'u Marmara Bölgesinde, bu bölgedeki özel hastanelerin de 123'ü İstanbul'da iken, Ege Bölgesinde 33, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgelerinde 26'şar, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde 8, Karadeniz bölgesinde 6, Doğu Anadolu Bölgesinde 5 adet özel sektör hastanesi vardır.

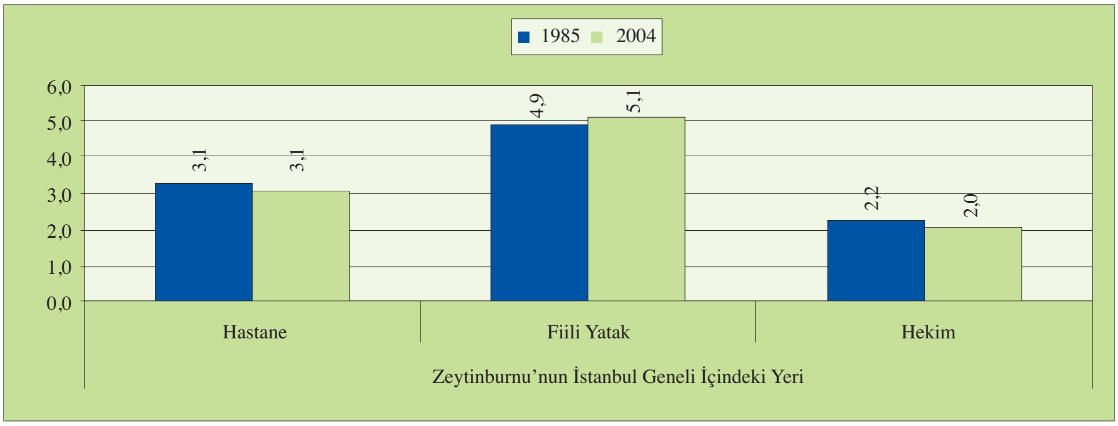
Ülkemizde Sağlık Bakanlığına bağlı 683 hastane bulunmakta olup bunların 138'i Karadeniz, 134'ü İç Anadolu, 119'u Marmara bölgesindedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde Sağlık Bakanlığı hastanesi, halk arasındaki yaygın ismiyle "devlet hastanesi" sayısı oldukça azdır. 146 SSK hastanesinin ise dörtte birinden fazlası Marmara bölgesinde, beşte birine yakını Karadeniz bölgesindedir. Üniversite hastanelerinin en fazla olduğu bölge, İç Anadolu Bölgesi olup, toplam 52 üniversite hastanesinin 16'sı bu bölgededir.

Ülke genelindeki bu değerlendirmelerden sonra 1985-2004 döneminde Zeytinburnu ilçesi ve İstanbul ilindeki sağlık hizmetlerinin gelişimi incelendiğinde, öncelikle, ülke geneline benzer sebeplerle her iki yerleşim birimindeki sağlık kurumlarının sayı, kapasite ve teknik imkanlarının arttığı görülecektir. Gerçekten, İstanbul ve İstanbul ilinin ilk yerleşim yerleri arasında yer alan

Zeytinburnu ilçesinin, 1950'li yıllarda başlayan hızlı nüfus artışı ve göçlerin ilk yöneldiği yerleşim birimleri olmaları, buralardaki sağlık hizmetlerine olan ihtiyacı artırmıştır.

Nitekim, 1985-2004 döneminde İstanbul genelindeki hastane sayısı 91'den 196'ya yükselmiş, 105 yeni hastane açılmıştır. Aynı dönemde mevcut yatak sayısı ise 25.540'dan 35.153'e çıkmıştır. Hastane sayısındaki artışa paralel olarak bu kurumlarda görev yapan hekim sayısında da önemli miktarlarda artış meydana gelmiş ve hekim sayısı 1985-2004 döneminde 2.744'den yaklaşık 5 kat artarak 13.518'e yükselmiştir. İstanbul genelindeki bu hastanelerde 2001 yılı itibariyle 473 hemo diyaliz cihazı, 20 kan merkezi, 6 kan istasyonu hizmet vermektedir.

Grafik 1: Zeytinburnu İlçesinin
İstanbul Genelindeki Sağlık Hizmetlerindeki Yeri ve Önemi (%), (1985-2004)

Zeytinburnu'ndaki sağlık hizmetleri değerlendirildiğinde, öncelikle ilçenin İstanbul genelindeki sağlık hizmetlerinin sağlanmasında önemli bir yere sahip olduğu belirtilmelidir. Üstelik, ilçenin bu konumu bugüne ait olmayıp, oldukça eskiye dayanmakta ve incelemenin başlatıldığı 1985 yılı için de geçerli olmaktadır. Zeytinburnu, 1985-2004 döneminde İstanbul geneli içindeki yerini büyük ölçüde muhafaza etmiştir. Öyle ki, ilçenin özellikle hasta yatağı sayısı bakımından İstanbul ilçeleri içinde önemli bir yere sahip olduğu görülmekte ve gerek 1985 ve gerekse 2004 yılında 32 ilçeli İstanbul'daki toplam fiili hasta yataklarının %5'ler civarındaki kısmı Zeytinburnu'nda bulunmaktadır. Yine, İstanbul genelindeki hastanelerin %3, hekimlerin ise %2'lerden fazlası buradadır.

Bu verilere göre 1985-2004 döneminde Zeytinburnu'ndaki sağlık hizmet kapasitesindeki gelişmenin çok fazla olmadığı ve ilçenin büyük ölçüde mevcut konumunu koruyabildiği görülmektedir. Öyle ki, ilçede sağlık hizmeti sunan hastane sayısı 1985 yılında 3, bu hastanelerde bulunan fiili hasta yatağı sayısı ise 1.023 iken, 2004 yılına gelindiğinde hastane sayısı 6'ya fiili hasta yatağı sayısı ise 1.440'a yükselmiştir. 1985 yılında faaliyette olan hastaneler, Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezi, Balıklı Rum Hastanesi ve Surp Pırgıç Ermeni Hastanesidir. 2004 yılında bu üç hastaneye ilaveten Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bakım

Hastanesi, Avrasya Hospital ve Derman Hastanesi faaliyettedir. İlçedeki hastanelerden Rum cematine ait Balıklı Rum Hastanesi 1839, Ermeni cemaatine ait Surp Pırgıç Ermeni Vakfı Hastanesi 1832 yılında kurulmuştur. Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezi ise faaliyetine 1950'li yıllarda başlayan köklü hastanelerimizdendir.

Tablo 3: Hastane, Hasta Yatağı, Hekim Sayısı ve Teknik İmkanlar (1985-2004)

		Hastane	Yatak Sayısı		Hekim Sayısı			Hemo Diyaliz	Kan	Kan
		Sayısı	Kadro	Fiili	Toplam	Uzman	Pratisyen	Cihazı	Merkezi	İstasyonu
İstanbul	1985	91	25 540	20 900	2 744	2 744	-	-	-	-
	1990	100	28 360	24 425	6 769	3 659	3 110	-	-	-
	1995	126	30 369	26 218	9 814	5 338	4 476	206	-	-
	2000	186	34 208	26 298	11 709	7 545	4 164	460	20	6
	2001	192	34 688	27 210	11 810	7 506	4 304	473	20	6
	2002	192	34 831	27 827	12 542	7 795	4 747	-	-	-
	2003	192	34 746	26 949	13 029	8 383	4 646	-	-	-
	2004	196	35 153	28 084	13 518	8 970	4 548	-	-	-
Zeytinburnu	1985	3	1 320	1 023	61	61	-	-	-	-
	1990	3	1 320	949	112	67	45	-	-	-
	1995	4	1 285	1 050	190	113	77	-	-	-
	2000	5	1 375	1 188	227	147	80	-	1	-
	2001	6	1 390	1 199	231	151	80	-	1	-
	2002	6	1 392	1 204	274	175	99	-	-	-
	2003	6	1 392	1 236	286	187	99	-	-	-
	2004	6	1 373	1 440	276	171	105	-	-	-

Zeytinburnu'ndaki hastanelerde görev yapan hekim sayısı ise önemli sayılabilecek miktarda artmış ve 1985 yılında 61'den, 2004 yılında 276'ya yükselmiştir. İlçedeki hastanelerde çalışan hekim sayısı 2003 yılında ise 286'dır. İstanbul genelinde olduğu gibi, ilçedeki hekimlerin de büyük bir bölümü uzman hekimdir. 2004 yılı itibariyle 276 hekimin 171'i uzman hekim, 105'i pratisyen hekim olup, pratisyen hekim sayısında 1990-1995 döneminde oldukça fazla bir artış görülmektedir. Bu ilçedeki hastanelerde, İstanbul genelindeki 473 hemo-diyaliz cihazının sadece 1 adedi (Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezinde) vardır.

Zeytinburnu'nda hizmet veren 6 hastaneden 2'si Sağlık Bakanlığına bağlı kamu hastanesi, 4'ü özel sektöre ait özel hastanedir. İstanbul'un en eski yerleşim yerlerinden biri olmasına rağmen ilçede üniversite, SSK ve diğer kamu hastanesi bulunmamaktadır.

2004 yılı itibariyle 2'si devlete 4'ü özel sektöre ait 6 hastane içinde en fazla hasta yatağına sahip olan hastaneler; Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezi ve Balıklı Rum Hastanesidir. Surp Pırgıç Ermeni Vakfı Hastanesindeki yatak sayısı da nispeten yüksektir. Buna karşılık Avrasya Hospital ve Derman Hastanesi ile Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bakım Hastanesi az sayıda hasta yatağı olan kurumlardır.

Tablo 4: Zeytinburnu'ndaki Hastanelerde Hasta Yatağı ve Hekim Sayısı (1985-2004)

	Yatak Sayısı		Hekim Sayısı			Yatak Sayısı		Hekim Sayısı		
	Kadro	Fiili	Toplam	Uzman	Pratisyen	Kadro	Fiili	Toplam	Uzman	Pratisyen
Toplam	1 320	1 023	61	61	-	1 320	949	112	67	45
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	620	423	16	16	-	620	408	60	27	33
Yedikule Göğüs Hast. Has. ve Göğ. Cer. Mer.	620	423	16	16	-	620	408	60	27	33
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Hastaneler	700	600	45	45	-	700	541	52	40	12
Balıklı Rum Hastanesi	450	350	18	18	-	450	350	18	16	2
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	250	250	27	27	-	250	191	34	24	10
Avrasya Hospital	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Derman Hastanesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	1 995					1 995				
Toplam	1 285	1 050	190	113	77	1 375	1 188	227	147	80
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	585	497	123	60	63	585	452	126	66	60
Yedikule Göğüs Hast. Has. ve Göğ. Cer. Mer.	510	422	103	50	53	510	377	112	57	55
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	75	75	20	10	10	75	75	14	9	5
Özel Hastaneler	700	553	67	53	14	790	736	101	81	20
Balıklı Rum Hastanesi	450	350	27	22	5	450	450	31	22	9
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	250	203	40	31	9	250	196	47	36	11
Avrasya Hospital	-	-	-	-	-	90	90	23	23	-
Derman Hastanesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2 003					2 004				
Toplam	1 392	1 236	286	187	99	1 373	1 440	276	171	105
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	585	483	165	87	78	585	504	174	90	84
Yedikule Göğüs Hast. Has. ve Göğ. Cer. Mer.	510	408	150	77	73	510	429	159	80	79
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	75	75	15	10	5	75	75	15	10	5
Özel Hastaneler	807	753	121	100	21	788	936	102	81	21
Balıklı Rum Hastanesi	450	450	34	25	9	450	650	33	24	9
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	250	196	47	35	12	250	196	47	35	12
Avrasya Hospital	90	90	28	28	-	71	90	22	22	-
Derman Hastanesi	17	17	12	12	-	17	-	-	-	-

Öte yandan, Zeytinburnu'nda 2004 yılı itibariyle görev yapan hekimlerin %62'si, İstanbul genelinde görev yapan hekimlerin %66,4'ü uzman hekimdir. İlçedeki 276 hekimin 159'u ise Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezinde çalışmakta olup, bu hastanede çalışanların 80'i uzman 79'u pratisyen hekimdir. Toplam 105 pratisyen hekimin 79'u bu hastanededir. Diğer bir ifadeyle, Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezi, ilçedeki hastanelerde istihdam edilen pratisyen hekimlerin neredeyse tamamına yakınının bulunduğu kurumdur.

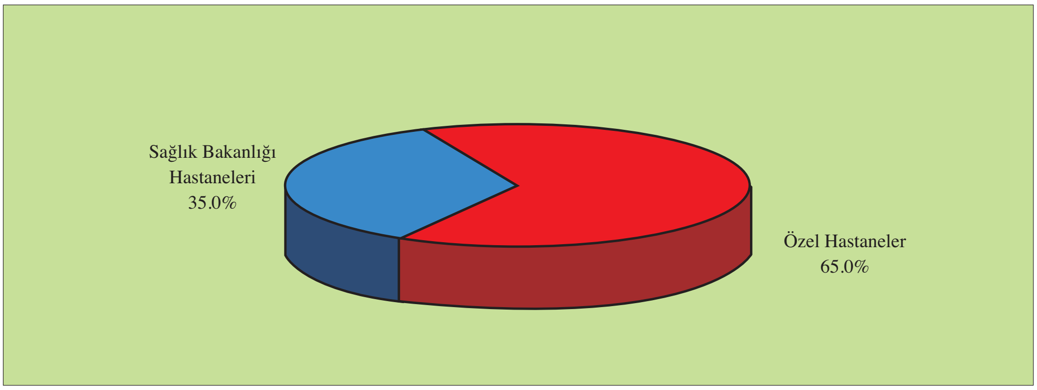
Daha önce belirtildiği gibi, Zeytinburnu'nda Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler ve özel hastanelerin hizmet vermesine karşılık, İstanbul genelinde Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerin, SSK hastanelerinin, özel hastanelerin, üniversite hastanelerinin ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait hastanelerin var olduğu görülmektedir. Bu noktada, 2005 yılı ilk yarısındaki düzenleme ile SSK hastanelerinin Sağlık Bakanlığına devredildiği belirtilmelidir.

Tablo 5: İstanbul'da Kuruluşlara Göre Hastane, Hasta Yatağı, Hekim Sayısı ve Teknik İmkanlar (2000-2004)

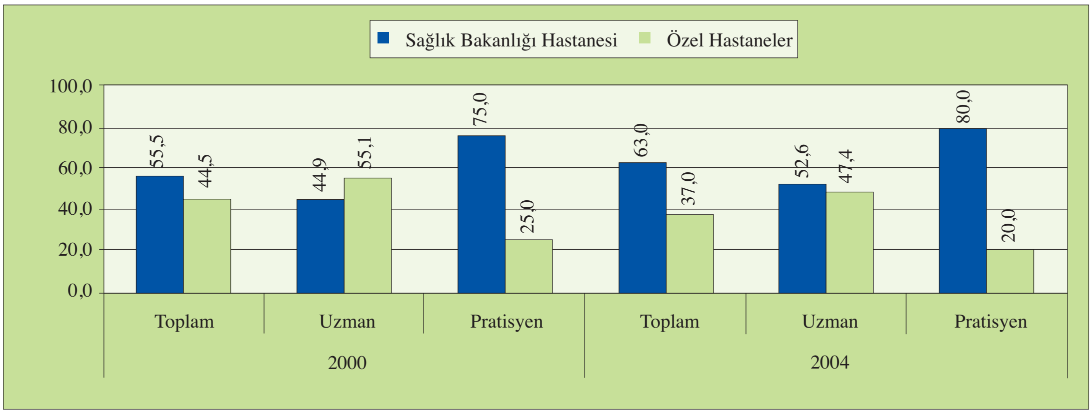
	Hastane	Yatak		Hekim Sayısı			Hemo Diyaliz Cihazı	Kan Merkezi	Kan İstasyonu
		Kadro	Fiili	Toplam	Uzman	Pratisyen			
2000	186	34 208	26 298	11 709	7 545	4 164	460	20	6
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	30	11 115	7 715	4 241	2 287	1 954	61	10	2
Diğer Hastaneler	156	23 093	18 583	7 468	5 258	2 210	399	10	4
Üniversite Hastaneleri	5	5 998	3 733	2 570	1 450	1 120	63	2	-
SSK Hastaneleri	13	6 720	6 171	2 230	1 337	893	54	8	2
Diğer Kamu Hastaneleri	21	3 883	3 091	699	579	120	129	-	2
Özel Hastaneler	117	6 492	5 588	1 969	1 892	77	153	-	-
2002	192	34 831	27 827	12 542	7 795	4 747	-	-	-
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	31	11 345	8 430	4 611	2 294	2 317	-	-	-
Diğer Hastaneler	161	23 486	19 397	7 931	5 501	2 430	-	-	-
Üniversite Hastaneleri	5	5 998	4 084	2 478	1 284	1 194	-	-	-
SSK Hastaneleri	13	6 720	6 522	2 576	1 557	1 019	-	-	-
Diğer Kamu Hastaneleri	21	4 027	3 100	767	638	129	-	-	-
Özel Hastaneler	122	6 741	5 691	2 110	2 022	88	-	-	-
2003	192	34 746	26 949	13 029	8 383	4 646	-	-	-
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	32	11 355	8 208	4 923	2 522	2 371	-	-	-
Diğer Hastaneler	160	23 391	18 741	8 106	5 831	2 275	-	-	-
Üniversite Hastaneleri	5	5 998	3 624	2 588	1 460	1 128	-	-	-
SSK Hastaneleri	13	6 799	6 393	2 653	1 679	974	-	-	-
Diğer Kamu Hastaneleri	19	4 057	3 085	741	631	110	-	-	-
Özel Hastaneler	123	6 537	5 639	2 124	2 061	63	-	-	-
2004	196	35 153	28 084	13 518	8 970	4 548	-	-	-
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	35	12 155	8 802	5 351	2 931	2 420	-	-	-
Diğer Hastaneler	161	22 998	19 282	8 167	6 039	2 128	-	-	-
Üniversite Hastaneleri	6	6 124	4 320	2 642	1 819	823	-	-	-
SSK Hastaneleri	14	6 899	6 643	2 686	1 588	1 098	-	-	-
Diğer Kamu Hastaneleri	18	3 607	2 768	660	546	114	-	-	-
Özel Hastaneler	123	6 368	5 551	2 179	2 086	93	-	-	-

Zeytinburnu ilçesinde Sağlık Bakanlığına bağlı 2 adet hastane, özel sektöre ait 4 adet özel hastane hizmet vermekte olup, ilçedeki hasta yataklarının daha büyük bölümü sayıca fazla olan özel hastanelerde, hekimlerin daha büyük bölümü ise Sağlık Bakanlığı hastanelerindedir. Öyle ki, ilçedeki hasta yataklarının %65'i özel hastanelerdedir. Buna karşılık ilçe genelinde sağlık hizmeti veren hekimlerin 2000 yılında %55,5'i, 2004 yılında ise %63'ü Sağlık Bakanlığına ait Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezi ve Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bakım Hastanesinde bu görevi yerine getirmektedir.

Grafik 2: Zeytinburnu'nda Kuruluşlara Göre Fiili Hasta Yatağı Kapasitesi (%), (2004)

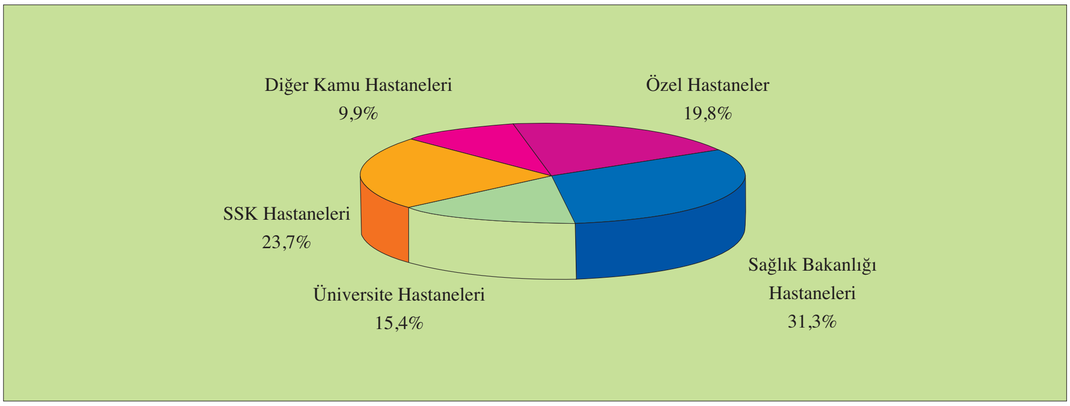

Grafik 3: Zeytinburnu'nda Kuruluşlara Göre Hekim Dağılımı (%), (2000-2004)

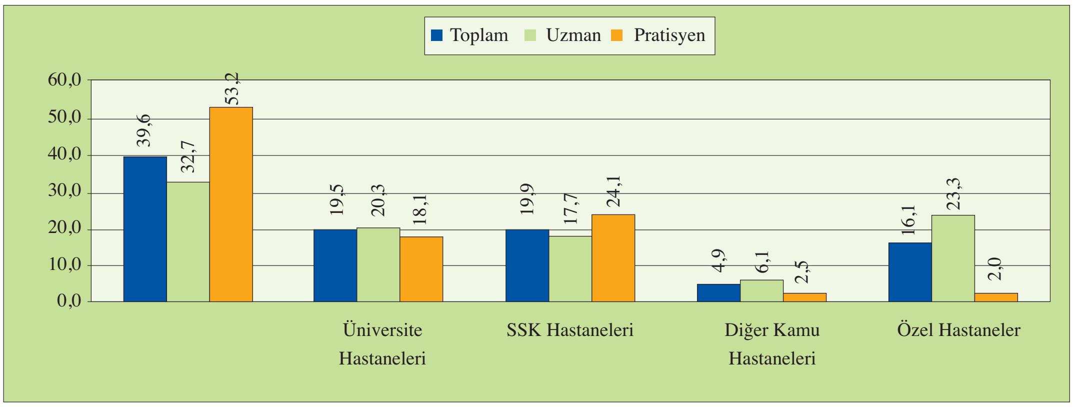

Diğer taraftan, Zeytinburnu'ndaki hastanelerde görev yapan hekimlerin daha büyük kısmını temsil eden Sağlık Bakanlığı hastaneleri, uzman hekimlerin 2000 yılında %44,9, 2004 yılında ise %52,6'sının çalıştığı kuruluşlardır. Görüldüğü gibi, Sağlık Bakanlığı hastanelerinin uzman hekimlerdeki payı azalmaktadır. Buna karşılık pratisyen hekimlerin 2000 yılında %75'lerden, 2004 yılında ise %80'i Sağlık Bakanlığı hastanelerinde görev yapmaktadır. Bu, bize özel hastanelerin pratisyen hekim çalıştırmayı tercih etmediğini göstermektedir.

Grafik 4: İstanbul'da Kuruluşlara Göre Fiili Hasta Yatağı Kapasitesi (%), (2004)

Grafik 5: İstanbul Genelinde Kuruluşlara Göre Hekim Dağılımı (%), (2004)

2004 yılı itibariyle İstanbul genelindeki 196 hastanenin %62,8'i özel hastane, %17,9'u Sağlık Bakanlığı hastanesi, %9,2'si diğer kamu hastanesi, %7,1'i SSK ve %3,1'i üniversite hastanesidir. Bu kuruluşlar bazında hasta yataklarının dağılımı ele alındığında, İstanbul genelindeki 35 adet Sağlık Bakanlığı hastanesinin hasta yataklarının (fiili) yaklaşık üçte birine (%31,3) sahip olduğu, sayıları sadece 14 olan SSK hastanelerinde hasta yataklarının %23,7 gibi büyük bölümünün bulunduğu ve 123 özel hastanede ise yaklaşık olarak her beş hasta yatağından birinin var olduğu görülmektedir.

Hekim dağılımı incelendiğinde ise yine hasta yataklarında olduğu gibi, İstanbul genelinde de hekimlerin nispeten daha fazlasının Sağlık Bakanlığı hastanelerinde çalıştığı anlaşılmaktadır. Sonra sırasıyla SSK, üniversite, özel ve diğer kamu hastanelerinde en fazla hekim istihdam edilmektedir. İl genelinde yine Sağlık Bakanlığı hastaneleri pratisyen hekimlerin çoğunun istihdam edildiği sağlık kuruluşudur. Pratisyen hekimlerin yarısından fazlası (%53,2) Sağlık Bakanlığı hastanelerindedir. Özel hastaneler daha çok uzman çalıştırmayı tercih etmekte ve İstanbul genelindeki hastanelerde görev yapan pratisyenlerin sadece %2'sini istihdam etmektedir.

2. Hastanelerdeki Tedavi Hizmetleri ve Hasta Hareketleri

a. Hastanelerdeki Hasta Hareketi (Çıkan Hasta Sayısı) ve Yatılan Gün

Bir hastanedeki hasta hareketi veya çıkan hasta denildiğinde bir yıl boyunca hastanelere tedavi olmak için yatan hastalardan taburcu olarak veya ölüm sebebiyle çıkan hastalar anlaşılmaktadır. Şüphesiz, herhangi bir hastanede bir yıl içinde vuku bulan hasta hareketi, diğer bir ifadeyle tedavi hizmeti alan hasta sayısı, öncelikle bu hastanenin hasta yatağı miktarına bağlıdır. Yine, hasta hareketinin büyüklüğü üzerinde bir hastanın ortalama kaldığı gün sayısı da etkili bir faktördür. Örneğin, bir hastanede yatak sayısı az ve bu hastane tedavi sürecinin nispeten uzun olduğu bir uzmanlık hastanesi ise hasta hareketi / çıkan hasta sayısı da düşük olacaktır. Hastane çok yataklı bir kurum ise hasta hareketi muhtemelen daha fazla olacaktır.

Zeytinburnu'ndaki hastanelere bir yıl içinde tedavi olmak için yatan hastalardan taburcu olanlar ve ölenlerin toplamı 1985 yılında 6.053 iken, 3 katın üzerinde artarak 2004 yılında 18.624'e yükselmiştir. Oysa aynı yıllarda, İstanbul genelinde çıkan hasta sayısı 382.701'den 960.565'e yükselmiştir. Bu verilere göre Zeytinburnu'nda, İstanbul genelindeki hastaların sadece %1,9'u tedavi olmak amacıyla hastanelere yatmıştır. Diğer bir ifadeyle, ilçedeki hastanelerin hasta tedavisindeki katkısı İl geneli ortalamasının altındadır.

Ayrıca, hasta hareketinin yetersizliği, İstanbul geneli ve Zeytinburnu'ndaki hastanelerin yatak kapasitelerinden azami biçimde istifade edilemediğini ortaya koymaktadır. Nitekim, 2004 yılı itibariyle yatak işgal oranı İl genelinde %60,3, Zeytinburnu'nda %65'tir. Görüldüğü gibi, hasta yataklarının %40'a yakınından faydalanılamamıştır.

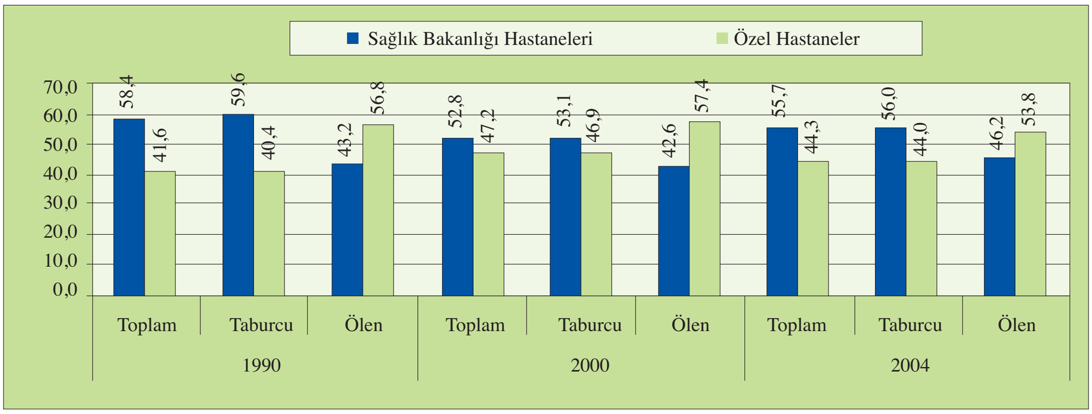
Zeytinburnu'nda bir yıl içinde tedavi olmak için hastanelere yatan hastaların İl geneline göre çok daha büyük bölümü kaybedilmektedir. Öyle ki, İlçedeki hastanelere tedavi olmak için yatan hastaların 1985 yılında %7,6'sı, 1990 yılında %5,5'i, 1995 yılında %3,3 ve 2004 yılında %3,2'si vefat etmiştir. İl genelinde ise ölümle sonuçlanan tedavi süreci daha azdır. Örneğin, 1985 yılında tedavi olanların %3,2, 2004 yılındakilerin ise %2'si vefat etmiştir.

Tablo 6: Hasta Hareketleri ve Yatılan Gün Sayısı (1985-2004)

		Çıkan Hasta Sayısı			Yatılan Gün Sayısı	Yatılan İşgal Oranı	Bir Hastanın Ort. Kal. Gün
		Toplam	Taburcu	Ölen			
İstanbul	1985	382 701	370 555	12 146	4 630 730	60,7	12,1
	1990	481 215	468 565	12 650	5 324 645	59,7	11,1
	1995	572 679	557 684	14 995	5 421 288	56,7	9,5
	2000	835 631	816 774	18 857	6 239 110	65,0	7,5
	2001	789 205	771 801	17 404	5 874 353	59,1	7,4
	2002	-	-	-	6 059 479	59,7	-
	2003	930 732	912 009	18 723	6 105 984	62,1	6,5
	2004	960 565	941 604	18 961	6 185 099	60,3	6,4
Zeytinburnu	1985	6 053	5 592	461	212 734	57,0	35,1
	1990	6 767	6 392	375	216 297	62,4	32,0
	1995	12 512	12 105	407	261 515	68,2	20,5
	2000	14 727	14 283	444	182 688	42,1	12,4
	2001	15 208	14 808	400	276 400	63,2	18,2
	2002	-	-	-	258 470	58,8	-
	2003	18 621	18 000	621	272 067	60,3	14,6
	2004	18 624	18 026	598	341 412	65,0	18,3

Diğer taraftan, Zeytinburnu'nda bir hastanın hastanede ortalama kaldığı gün sayısı yıllar itibariyle azalmakla birlikte İstanbul geneline göre oldukça yüksektir. Nitekim, bir hastanın tedavi olmak için hastanede geçirdiği ortalama süre, 1985 yılında İstanbul genelinde 12,1, Zeytinburnu'nda 35,1 gündür. 2004 yılında ise bir hasta İstanbul genelindeki hastanelerde sadece 6,4 gün kalırken bu süre Zeytinburnu'ndaki hastanelerde 18,3 güne inmiştir.

Grafik 6: Zeytinburnu'ndaki Hasta Hareketlerinin Kuruluşlara Göre Dağılımı (%), (1990-2004)

Zeytinburnu'ndaki hastaneler içinde hasta hareketi, özel hastanelere göre sayıca az olan Sağlık Bakanlığı hastanelerinde daha yüksektir. 2004 yılında ilçede tedavi olmak için hastaneye yatan

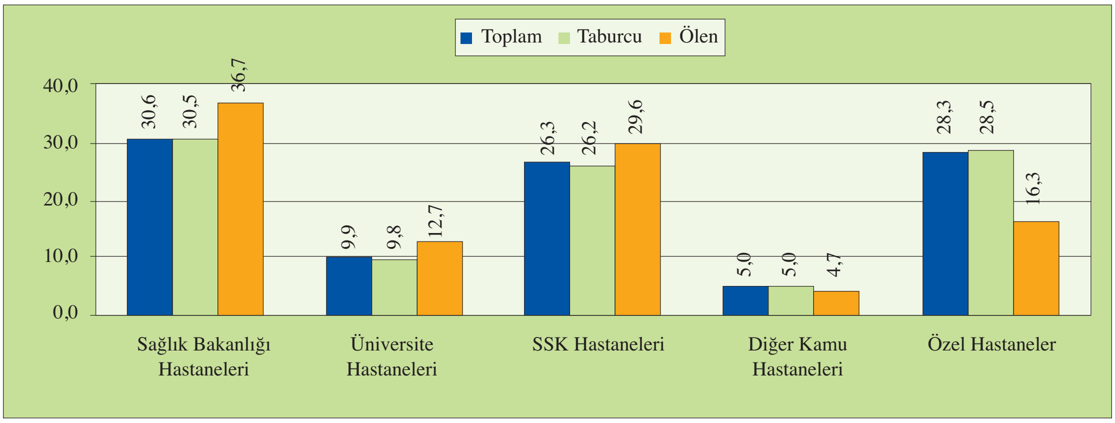
hastaların %55,7'si Sağlık Bakanlığı hastanelerini, %44,3'ü ise özel hastaneleri tercih etmiştir. Aynı durum taburcu olan hastalar bakımından da geçerli olmakla birlikte, tedavi sürecinde kaybedilen hastaların yarıdan fazlası (%53,8) özel hastanelerde hayatlarını kaybetmişlerdir.

Tablo 7: Zeytinburnu'ndaki Hastanelerde Hasta Hareketleri ve Yatılan Gün Sayısı (1985-2004)

	1985				1990			
	Çıkan Hasta Sayısı			Yatılan	Çıkan Hasta Sayısı			Yatılan
	Toplam	Taburcu	Ölen	Gün	Toplam	Taburcu	Ölen	Gün
Toplam	6 053	5 592	461	212 734	6 767	6 392	375	216 297
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	3 533	3 334	199	104 939	4 700	4 533	167	118 843
Yedikule Göğüs Hast. Has. ve Göğ. Cer. Mer.	3 533	3 334	199	104 939	4 700	4 533	167	118 843
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Hastaneler	2 520	2 258	262	107 795	2 067	1 859	208	97 454
Balıklı Rum Hastanesi	776	616	160	81 468	729	616	113	75 412
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	1 744	1 642	102	26 327	1 338	1 243	95	22 042
Avrasya Hospital	-	-	-	-	-	-	-	-
Derman Hastanesi	-	-	-	-	-	-	-	-
	1 995				2 000			
Toplam	12 512	12 105	407	261 515	14 727	14 283	444	182 688
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	8 104	7 920	184	130 663	7 773	7 584	189	91 359
Yedikule Göğüs Hast. Has. ve Göğ. Cer. Mer.	5 373	5 189	184	120 643	5 561	5 372	189	85 457
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	2 731	2 731		10 020	2 212	2 212	-	5 902
Özel Hastaneler	4 408	4 185	223	130 852	6 954	6 699	255	91 329
Balıklı Rum Hastanesi	1 989	1 855	134	105 381	3 000	2 855	145	73 552
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	2 419	2 330	89	25 471	2 974	2 899	75	15 963
Avrasya Hospital	-	-	-	-	980	945	35	1 814
Derman Hastanesi	-	-	-	-	-	-	-	-
	2 003				2 004			
Toplam	18 621	18 000	621	272 067	18 624	18 026	598	341 412
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	9 903	9 618	285	127 555	10 375	10 099	276	137 701
Yedikule Göğüs Hast. Has. ve Göğ. Cer. Mer.	9 150	8 865	285	125 545	9 622	9 346	276	135 691
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	753	753	-	2 010	753	753	-	2 010
Özel Hastaneler	8 718	8 382	336	144 512	8 249	7 927	322	203 711
Balıklı Rum Hastanesi	3 053	2 847	206	129 133	3 119	2 913	206	170 667
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	2 765	2 675	90	10 188	2 687	2 607	80	28 285
Avrasya Hospital	1 866	1 826	40	3 812	2 443	2 407	36	4 759
Derman Hastanesi	1 034	1 034	-	1 379	-	-	-	-

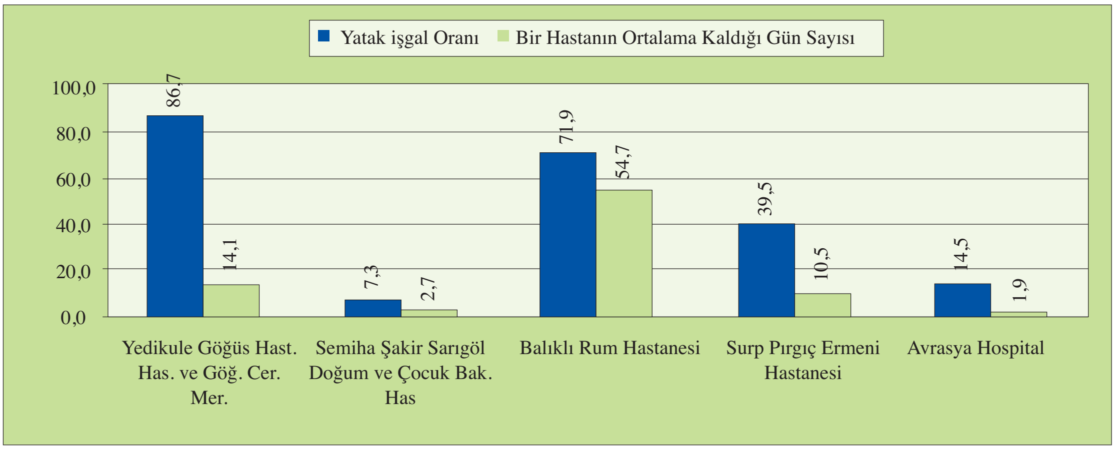
Konu hastaneler ölçeğinde ele alındığında, tedavi olmak amacıyla en fazla hastanın Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezine yattığı görülmektedir. İkinci en fazla tercih edilen hastane ise Balıklı Rum Hastanesidir. Surp Pırgıç Ermeni Vakfı Hastanesi ve Avrasya Hospital 2.000'in üzerinde hastanın tedavisini gerçekleştirmişlerdir. Taburcu olan ve ölen hastalar bakımından da aynı sıralama geçerlidir. 2004 yılında ilçedeki 6 hastanede meydana gelen 598 ölümün 276'sı Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezinde meydana gelmiştir.

Grafik 7: İstanbul'da Hasta Hareketlerinin Kuruluşlara Göre Dağılımı (%), (2004)

2004 yılı itibariyle İstanbul genelindeki hastalar da tedavi olmak amacıyla kurum sayısı bakımından sayıca daha az olan Sağlık Bakanlığı hastanelerini tercih etmişlerdir. İstanbul'da tedavi olmak amacıyla yatan hastalardan taburcu olan ve vefat eden hastaların %30,6'sı Sağlık Bakanlığı hastanelerine yatmıştır. Hasta hareketinin yoğun olduğu ikinci kuruluş toplam hastaların %28,3'ünün çıktığı özel hastaneler, %26,3'ünün çıktığı SSK hastaneleridir. Bu sıralama ölümlü vakalarda SSK hastanelerinin ikinci sırada yer alması dışında aynıdır. Diğer bir ifadeyle en çok ölümlü vaka, sırasıyla Sağlık Bakanlığı, SSK ve özel hastanelerde meydana gelmiştir.

Grafik 8: Zeytinburnu'nda Hastanelere Göre Yatak İşgal Oranı ve Bir Hastanın Ortalama Kaldığı Gün Sayısı (2004)

Zeytinburnu'ndaki hastanelerde yatılan gün sayısı da yıllar itibariyle artmış ve 1985-2004 döneminde 212 binden 341 bine yükselmiştir. Yatılan günlerin büyük bölümü, %59,7'si, özel hastaneler, %40,3'ü Sağlık Bakanlığı hastanesindedir. Öte yandan, hastaneler içinde yatak işgal oranının en fazla olduğu hastaneler Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezi ve Balıklı Rum Hastanesidir. Yine, bir hastanın ortalama kaldığı gün sayısının en yüksek olduğu kuruluş, Balıklı Rum Hastanesidir.

b. Ameliyatlar

Hastaneler tarafından sunulan bir diğer sağlık hizmeti de ameliyatlar olup, Zeytinburnu ve İstanbul genelindeki hastanelerde yapılan ameliyat sayısı zamanla artmıştır. Öyle ki, Zeytinburnu'nda yapılan ameliyat sayısı 1985 yılında 1.537 iken, 2004 yılında 5.675'e, İstanbul'daki hastanelerdeki ameliyat sayısı ise aynı dönemde 144.700'den 489.589'a yükselmiştir. Görüldüğü gibi, Zeytinburnu, İstanbul genelindeki hastanelerde yapılan ameliyatların çok küçük bir bölümünün yapıldığı bir ilçedir.

Tablo 8: Ameliyatlar (1985-2004)

		Ameliyat Sayısı			
		Toplam	Büyük	Orta	Küçük
İstanbul	1985	144 700	45 781	48 891	50 028
	1990	180 712	67 505	67 434	45 773
	1995	232 919	107 203	69 739	55 977
	2000	325 824	174 673	94 860	56 291
	2001	380 860	201 604	114 598	64 658
	2002	434 146	225 102	121 196	87 848
	2003	458 072	244 394	113 020	100 658
	2004	489 589	264 051	129 014	96 524
Zeytinburnu	1985	1 537	511	462	564
	1990	1 929	602	514	813
	1995	4 657	1 570	1 181	1 906
	2000	4 062	971	1 370	1 721
	2001	4 713	1 214	1 647	1 852
	2002	5 079	1 165	1 913	2 001
	2003	6 288	1 438	2 558	2 292
	2004	5 675	1 504	2 037	2 134

Ameliyatlar türlerine göre ele alındığında Zeytinburnu'ndaki hastanelerde en fazla küçük nitelikte ameliyat yapıldığı, buna karşılık İstanbul genelindeki hastanelerde ise yapılan ameliyatların yarısından fazlasının büyük ameliyat olduğu görülmektedir. Örneğin, 2004 yılında Zeytinburnu'ndaki hastanelerde yapılan ameliyatların %37,6'sı küçük, %35,9'u orta, %26,5'i büyük ameliyat; İstanbul genelindeki hastanelerde yapılan ameliyatların %53,9'u büyük, %26,4'ü orta ve %19,7'si küçük ameliyattır.

Zeytinburnu ilçesindeki hastanelerde yapılan ameliyatların kuruluşlara göre dağılımı incelendiğinde, en fazla ameliyatın özel hastaneler tarafından gerçekleştirildiği görülecektir. 2004 yılında tüm ameliyatların %64,3, büyük ameliyatların %49,9, orta ameliyatların %61,1, küçük ameliyatların ise %77,4'ü özel hastaneler tarafından yapılmıştır. Özel hastaneler, hem tüm ameliyatların ve hem de orta ve küçük ameliyatların yoğun olarak yapıldığı kuruluşlardır.

Konu hastaneler özelinde ele alındığında, ilçede en fazla ameliyat yapan hastanenin Surp Pırgıç Ermeni Vakfı Hastanesi olduğu görülmektedir. 2004 yılı itibariyle her iki ameliyattan biri bu hastanede yapılmıştır. Yine, Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezi her dört ameliyattan birinin yapıldığı hastanedir. Bu iki hastanede ilçedeki hastanelerde yapılan ameliyatların %80'den fazlası yapılmıştır. Surp Pırgıç Ermeni Vakfı Hastanesi, küçük nitelikteki ameliyatların yoğun olarak yapıldığı bir hastanedir. İlçe genelindeki hastanelerde yapılan tüm küçük

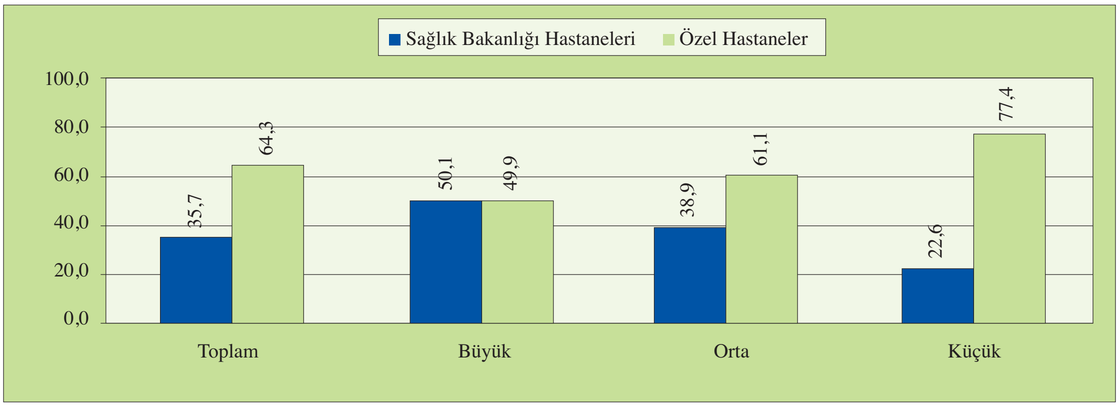
ameliyatların %72,4 gibi büyük bölümü ve orta ameliyatların da %44'ü bu hastanede gerçekleştirilmiştir.

Tablo 9: Zeytinburnu'ndaki Hastanelerde Yapılan Ameliyatlar (1985-2004)

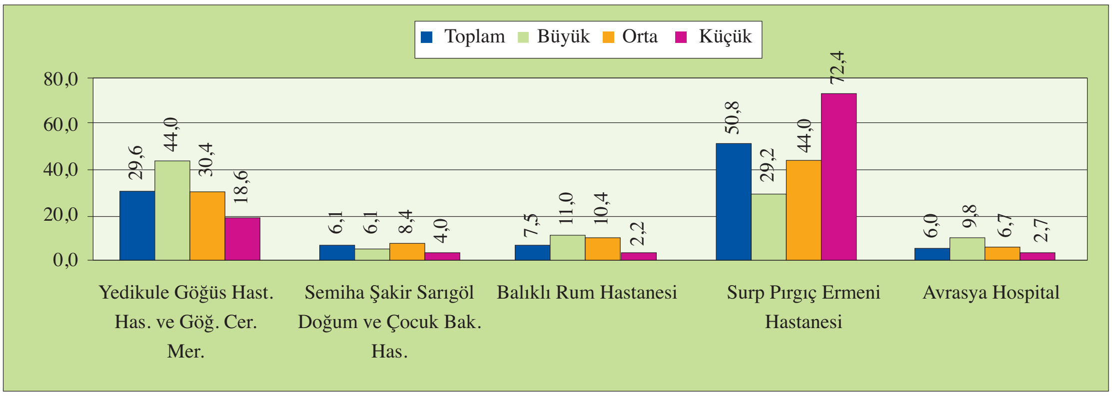
	1985				1 990			
	Toplam	Büyük	Orta	Küçük	Toplam	Büyük	Orta	Küçük
Toplam	1 537	511	462	564	1 929	602	514	813
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	340	162	129	49	441	240	137	64
Yedikule Göğüs Hast. ve Göğ. Cer. Mer.	340	162	129	49	441	240	137	64
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	-	-	-	-	-	-	-	-
Özel Hastaneler	1 197	349	333	515	1 488	362	377	749
Balıklı Rum Hastanesi	235	87	67	81	417	100	137	180
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	962	262	266	434	1 071	262	240	569
Avrasya Hospital	-	-	-	-	-	-	-	-
Derman Hastanesi	-	-	-	-	-	-	-	-
	1995				2 000			
Toplam	4 657	1 570	1 181	1 906	4 062	971	1 370	1 721
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	1 762	886	487	389	889	306	276	307
Yedikule Göğüs Hast. ve Göğ. Cer. Mer.	660	344	75	241	461	255	119	87
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	1 102	542	412	148	428	51	157	220
Özel Hastaneler	2 895	684	694	1 517	3 173	665	1 094	1 414
Balıklı Rum Hastanesi	536	104	124	308	441	172	158	111
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	2 359	580	570	1 209	2 615	449	881	1 285
Avrasya Hospital	-	-	-	-	117	44	55	18
Derman Hastanesi	-	-	-	-	-	-	-	-
	2 003				2 004			
Toplam	6 288	1 438	2 558	2 292	5 675	1 504	2 037	2 134
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	2 224	670	1 106	448	2 027	753	792	482
Yedikule Göğüs Hast. ve Göğ. Cer. Mer.	1 875	579	934	362	1 678	662	620	396
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	349	91	172	86	349	91	172	86
Özel Hastaneler	4 064	768	1 452	1 844	3 648	751	1 245	1 652
Balıklı Rum Hastanesi	593	212	242	139	425	165	212	48
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	3 050	432	976	1 642	2 881	439	896	1 546
Avrasya Hospital	232	86	120	26	342	147	137	58
Derman Hastanesi	189	38	114	37	-	-	-	-

Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezinde ise büyük ameliyatların %44'ü, orta nitelikteki ameliyatların %30,4'ü yapılmıştır.

Grafik 9: Zeytinburnu'nda Yapılan Ameliyatların Kuruluşlara Göre Dağılımı (%), (2004)

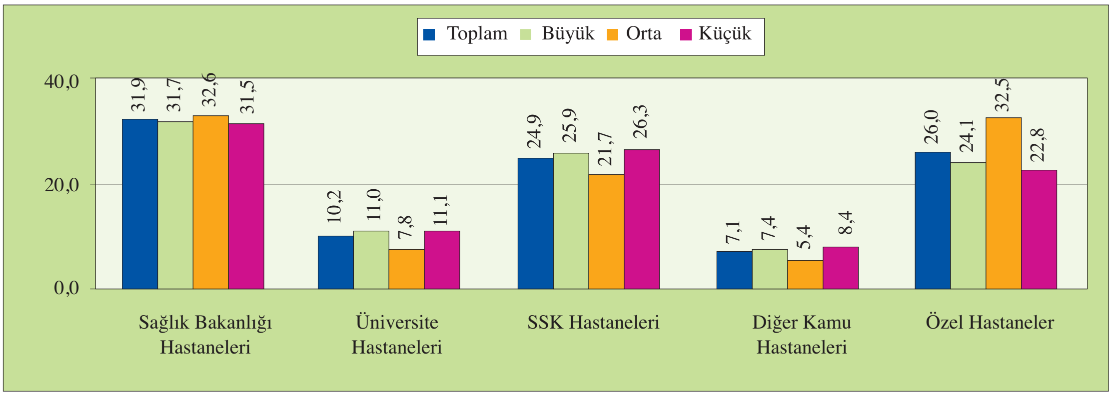

Grafik 10: Zeytinburnu'nda Yapılan Ameliyatların Hastanelere Göre Dağılımı (%), (2004)

İl genelinde kuruluşlar itibariyle en fazla ameliyat sırasıyla Sağlık Bakanlığı, Özel hastaneler, SSK, Üniversite ve Diğer Kamu hastaneleri tarafından yapılmaktadır. Büyük, orta ve küçük ameliyatların da %32'ler civarındaki kısmı Sağlık Bakanlığı hastaneleri tarafından yapılmıştır. Orta nitelikteki ameliyatların üçte bire yakını ise özel hastanelerce gerçekleştirilmiştir.

Grafik 11: İstanbul Genelinde Yapılan Ameliyatların Kuruluşlara Göre Dağılımı (%), (2004)

c. Polikliniklerde Muayene Edilen Hasta ve Yapılan Doğum Sayısı

Yataklı tedavi kurumlarının bir diğer işlevi de poliklinik muayene hizmetidir. Bu muayeneler, hastalıkların teşhisinde ilk ve en önemli aşamadır ve sağlık kurumlarında verilen hizmetlerin içinde en fazla muayene hizmeti verilmektedir. 2004 yılında İstanbul genelindeki hastanelerde 21 milyonun üzerinde, Zeytinburnu'nda ise 336.657 poliklinik muayenesi yapılmıştır.

Öte yandan, yataklı tedavi kurumlarında doğum hizmeti de verilmektedir. 2004 yılı itibariyle İstanbul'daki 192 hastanede 131.165, Zeytinburnu'ndaki hastanelerde sadece 1.562 doğum olmuştur. Son yıllarda ilçedeki hastanelerde yapılan doğum sayısı, önceki yıllara göre azalmıştır.

Tablo 10: Poliklinik Muayeneleri ve Yapılan Doğumlar (1985-2004)

		Polikilinik	Doğum
İstanbul	1985	6 842 008	100 049
	1990	8 849 425	118 384
	1995	11 860 421	124 062
	2000	14 762 270	138 969
	2001	19 556 088	115 430
	2002	17 823 470	135 209
	2003	18 967 410	128 869
	2004	21 315 753	131 165
Zeytinburnu	1985	51 591	-
	1990	76 990	-
	1995	123 207	2 227
	2000	195 416	2 222
	2001	198 711	2 289
	2002	216 039	1 907
	2003	262 899	1 967
	2004	336 657	1 562

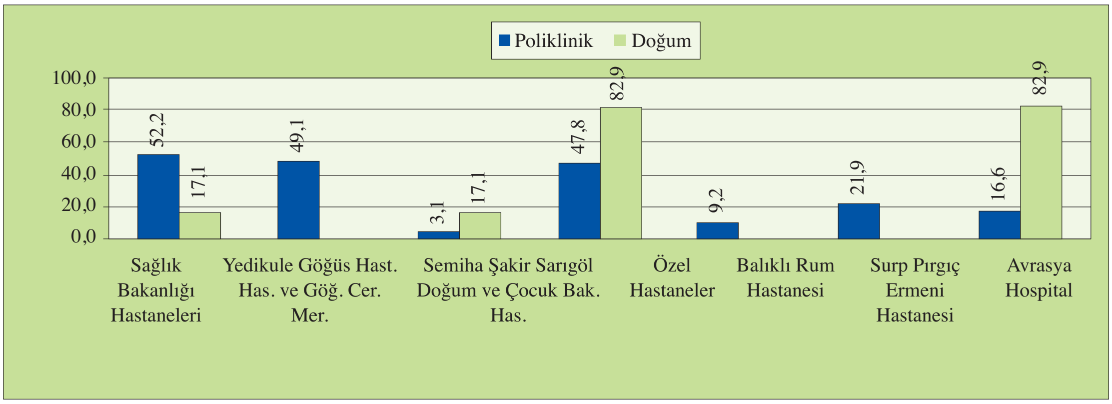
Tablo 11: Zeytinburnu'ndaki Hastanelerde Poliklinik Muayeneleri ve Yapılan Doğumlar (1985-2004)

	1985		1990		1995	
	Poliklinik	Doğum	Poliklinik	Doğum	Poliklinik	Doğum
Toplam	51 591	-	76 990	-	123 207	2 227
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	13 479	-	25 135	-	49 339	2 227
Yedikule Göğüs Hast. Has. ve Göğ. Cer. Mar.	13 479	-	25 135	-	35 587	-
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	-	-		-	13 752	2 227
Özel Hastaneler	38 112	-	51 855	-	73 868	-
Balıklı Rum Hastanesi	9 779	-	15 227	-	21 999	-
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	28 333	-	36 628	-	51 869	-
Avrasya Hospital	-	-	-	-	-	-
Derman Hastanesi	-	-	-	-	-	-
	2000		2 003		2 004	
Toplam	195 416	2 222	262 899	1 967	336 657	1 562
Sağlık Bakanlığı Hastaneleri	81 271	1 549	111 369	267	175 896	267
Yedikule Göğüs Hast. Has. ve Göğ. Cer. Mar.	64 337	-	100 857	-	165 384	-
Semiha Şakir Sarıgöl Doğum ve Çocuk Bak. H.	16 934	1 549	10 512	267	10 512	267
Özel Hastaneler	114 145	673	151 530	1 700	160 761	1 295
Balıklı Rum Hastanesi	24 665	-	28 456	-	31 024	-
Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi	71 215	-	72 200	-	73 895	-
Avrasya Hospital	18 265	673	47 100	1 090	55 842	1 295
Derman Hastanesi	-	-	3 774	610	-	-

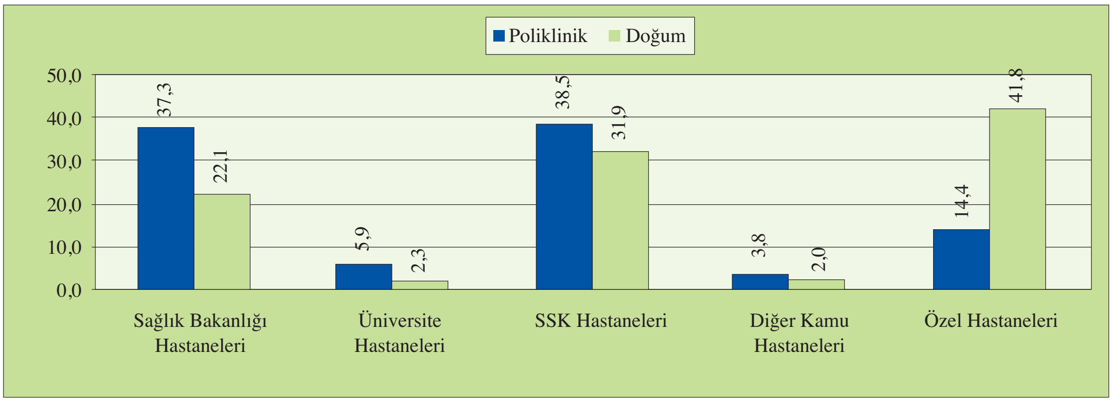
İlçedeki poliklinik muayenelerinin %52,2'si Sağlık Bakanlığı, %47,8'i özel hastanelerde doğumların ise %82,9 gibi büyük bir bölümü özel hastanelerde, kalanı Sağlık Bakanlığı hastanelerinde yapılmıştır. Poliklinik muayenelerinin %50'ye yakını Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi ve Göğüs Cerrahisi Merkezi Hastanesinde, %21,9'u Surp Pırgıç Ermeni Vakfı Hastanesinde, %16,6 Avrasya Hospitalde yapılmıştır.

Buna karşılık Zeytinburnu'nda doğum hizmetinin büyük bölümü özel bir hastane olan Avrasya Hospitalde verilmiş olup, ilçedeki hastanelerde doğan çocukların 2004 yılı itibariyle %82,9'u bu hastanede dünyaya gözlerini açmışlardır. Doğumların kalan %17,1'i ise Semiha Şakir Doğum ve Çocuk Bakım Hastanesinde olmuştur. Zaten, ilçede doğum hizmeti bu iki hastanenin yanısıra bir de Derman Hastanesi tarafından sunulmaktadır.

Grafik 12: Zeytinburnu'ndaki Hastanelerdeki Poliklinik Muayenelerinin ve Doğumların Kuruluşlara ve Hastanelere Göre Dağılımı (%), '2004)

Grafik 13: İstanbul Genelindeki Poliklinik Muayenelerinin ve Doğumların Kuruluşlara Göre Dağılımı (%), (2004)

2004 yılı itibariyle İstanbul genelindeki hastanelerde en fazla poliklinik muayenesi SSK (%38,5) ve Sağlık Bakanlığı (%37,3) hastanelerinde, en fazla doğum özel hastaneler (%41,8), SSK hastaneleri (%31,9) ve Sağlık Bakanlığı (%22,1) hastanelerinde gerçekleştirilmiştir. Üniversite hastaneleri ile diğer kamu hastaneleri doğum yapmak için çok az tercih edilen kurumlardır.

B. SAĞLIK OCAKLARININ FAALİYETLERİ

Ülkemizde sağlık hizmetlerinin yerine getirilmesinde sağlık ocaklarının önemli bir payı bulunmaktadır. Gerçekten, 2004 yılında ülkemizde 1.217 hastaneye karşılık 2003 yılı itibariyle 5.936 sağlık ocağı bulunmaktadır. Sağlık ocaklarında özellikle çok sayıda poliklinik muayene hizmeti verilmektedir. Bununla birlikte, ülkemizdeki tüm sağlık ocakları etkin bir şekilde işletilememekte ve 5.936 sağlık ocağından 996'sında görevli hekim bulunmamaktadır. Üstelik hekimi olmayan sağlık ocağı sayısı 1999-2003 döneminde her yıl artmıştır. Hekim kadrosu boş olan sağlık ocaklarının sayısı 1999'da 635, 2000 yılında 665, 2001 yılında 713, 2002 yılında 785 ve 2003 yılında 996 olarak gerçekleşmiştir.

Sağlık ocaklarında 14.385 hekim, 19.448 ebe, 10.712 hemşire, 5.689 sağlık memuru görev yapmaktadır. 2003 yılı itibariyle İstanbul genelinde hizmet veren 232 sağlık ocağında 822 hekim, 556 ebe, 529 hemşire ve 101 sağlık memuru bulunmaktadır.

Tablo 12: Türkiye'de Sağlık Ocakları (1999-2003)

Yıllar	Sağlık Ocağı Sayısı	Hekimi Olmayan Sağlık Ocağı Sayısı	Hekimi Olmayan Sağlık Ocağı Oranı (%)
1999	5 614	635	11,3
2000	5 700	665	11,6
2001	5 773	713	12,4
2002	5 840	785	13,4
2003	5 936	996	16,8

Tablo 13: Bölgelere Göre Sağlık Ocakları ve Sağlık Evlerinde Çalışan Hekim, Ebe, Hemşire ve Sağlık Memuru Sayıları ile Personel Başına Düşen Nüfus Miktarı (2003)

	Nüfus	Hekim Sayısı	Hekim Başına Düşen Ortalama Nüfus	Ebe Sayısı	Ebe Başına Düşen Ortalama Nüfus	Hemşire Sayısı	Hemşire Başına Düşen Ortalama Nüfus	Sağlık Memuru Sayısı	Sağlık Memuru Başına Düşen Ortalama Nüfus
Türkiye	71 772 711	14 385	4 989	19 448	3 690	10 712	6 700	5 689	12 616
Marmara Bölgesi	18 824 456	2 404	7 830	3 431	5 487	1 864	10 099	760	24 769
İstanbul	11 046 479	822	13 439	556	19 868	529	20 882	101	109 371
Ege Bölgesi	9 388 473	2 655	3 536	4 067	2 308	2 032	4 620	912	10 294
Akdeniz Bölgesi	9 298 107	2 453	3 791	3 923	2 370	1 661	5 598	703	13 226
İç Anadolu Bölgesi	12 179 267	2 837	4 293	2 862	4 256	2 004	6 077	1 167	10 436
Karadeniz Bölgesi	8 546 419	2 033	4 204	2 744	3 115	1 567	5 454	1 142	7 484
Doğu Anadolu Bölgesi	6 414 246	1 103	5 815	1 511	4 245	983	6 525	638	10 054
Güneydoğu An. Böl.	7 121 742	900	7 913	910	7 826	601	11 850	367	19 405

Not:*Ebe sayısı sağlık ocakları ve sağlık evlerinde çalışan ebelerin toplamıdır.

Sağlık ocakları ve sağlık evlerinde çalışan personelin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, Marmara bölgesi ve İstanbul'un hastaneler konusundaki üstünlüğünün bu alanda devam etmediği görülmektedir. En fazla hekim, ebe, hemşire Ege Bölgesinde bulunmakla birlikte, diğer bölgelerde de yaklaşık miktarlarda bu tür sağlık personeli görev yapmaktadır.

İstanbul'da ise ülke genelindeki sağlık ocaklarının sadece %3,9'u, hekimlerin %5,7, ebelerin %2,9, hemşirelerin %4,9, sağlık memurlarının %1,8'i vardır. Bu nedenle İstanbul'da kişi başına düşen hekim, ebe, hemşire ve sağlık memuru sayısı çok azdır. Bu şehirde sağlık ocakları ve sağlık evlerinde çalışan doktor başına düşen kişi sayısı ülke ortalamasının 2,5 katından fazladır. Ülke genelinde doktor başına 4.989, İstanbul'da ise 13.439, ebe başına ülke genelinde 3.690, İstanbul'da 19.868 kişi düşmektedir. Hemşire ve sağlık memuru başına düşen kişi sayısı da çok fazladır.

Sağlık ocaklarının sayı ve faaliyetleri Zeytinburnu ve İstanbul ölçeğinde değerlendirildiğinde, her iki yerleşim yerinde de bu kurumların önemli hizmetler sunduğu anlaşılmaktadır. 2004 yılı itibariyle İstanbul genelinde 276, Zeytinburnu'nda ise 4 sağlık ocağı faaliyette bulunmaktadır. İstanbul'daki sağlık ocağı sayısı zamanla artmış ve 2002 yılında 218 sağlık ocağı faaliyette iken, bu sayı 2003 yılında 232, 2004 yılında da 276 olmuştur.

Sağlık ocaklarının İstanbul'un ilçeleri itibariyle dağılımı ele alındığında, hem 2002 ve hem de 2004 verilerine göre en fazla sağlık ocağının Pendik, Gaziosmanpaşa, Ümraniye, Üsküdar, Bağcılar, Büyükçekmece, Beykoz, Maltepe ve Silivri'de bulunduğu, buna karşılık Adalar, Bakırköy, Eminönü, Fatih, Sultanbeyli, Şile, Şişli ve Zeytinburnu ilçelerinin az sayıda sağlık ocağına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 14: İlçelere Göre Sağlık Ocağı Sayısı (2002-2004)

	2002	2004		2002	2004
İstanbul	218	276	Güngören	4	7
Adalar	1	1	Kadıköy	6	11
Avcılar	8	10	Kağıthane	7	9
Bağcılar	14	15	Kartal	9	10
Bahçelievler	6	8	K. Çekmece	9	10
Bakırköy	1	4	Maltepe	11	14
Bayrampaşa	3	5	Pendik	14	17
Beşiktaş	3	6	Sarıyer	7	7
Beykoz	11	15	Silivri	11	11
Beyoğlu	2	4	Sultanbeyli	3	4
B. Çekmece	13	14	Şile	3	3
Çatalca	8	9	Şişli	3	4
Eminönü	2	2	Tuzla	6	6
Esenler	7	8	Ümraniye	15	15
Eyüp	5	7	Üsküdar	9	17
Fatih	2	3	Zeytinburnu	4	4
Gaziosmanpaşa	11	16			

Belirtildiği gibi, Zeytinburnu ilçesi, İstanbul'un ilçeleri içinde az sayıda sağlık ocağına sahip bulunan yerlerden biridir. Zeytinburnu ilçesinde gerek 2002 ve gerekse 2004 yılı itibariyle 4'er sağlık ocağı faaliyette bulunmaktadır. Bunlar; Zeytinburnu Merkez sağlık ocağı, Merkez Efendi sağlık ocağı, Seyitnizam sağlık ocağı ve Nuripaşa sağlık ocağıdır.

İlçedeki sağlık ocaklarının faaliyetleri incelendiğinde, bu kurumların 2002 yılında 147.143 muayene yaptıkları görülmektedir. Muayene edilen hastaların 111.097'si sağlık ocağından muayene hizmeti alırken, 20.371'i hastanelere sevk almış, oldukça çok sayıdaki hastaya ise cerrahi müdahalede bulunulmuştur. İstanbul genelindeki sağlık ocaklarında yapılan 46.066 cerrahi müdahalenin 15.675'i, diğer bir ifadeyle üçte birden fazlası Zeytinburnu'ndaki sağlık ocaklarında yapılmıştır. Bu dönemde İl genelindeki sağlık ocaklarında muayene edilen hasta sayısı 5 milyon 189 bindir. Bu oldukça önemli bir miktardır. Gerek İstanbul ve gerekse Zeytinburnu'ndaki sağlık ocaklarında muayene edilen hastaların büyük bir bölümü muayene hizmetini bu kurumlardan almışlardır.

Tablo 15: Sağlık Ocaklarının Faaliyetleri (2002-2004)

	2002		2004	
	İstanbul	Zeytinburnu	İstanbul	Zeytinburnu
Muayene Edilen Hasta	5 189 799	147 143	-	-
Muayene	4 457 828	111 097	-	-
Sevk	685 905	20 371	-	-
Küçük Cerrahi Müdahale	46 066	15 675	-	-
Adli İşlemler	43 660	1 306	-	-
Klasik Otopsi	1 237	164	-	-
Adli Rapor	42 423	1 142	-	-
Laboratuar Çalişmaları	436 273	31 638	669 353	45 253
İdrar	46 609	2 734	70 936	5 582
Kan	279 418	21 466	395 714	31 490
Dışkı	7 351	335	10 181	622
Seroloji	29 165	4 173	84 718	2 002
Sıtma Kanı	5 558	536	2 757	
Gebelik Testi	32 297	1 413	25 977	1 116
Diğer	35 875	981	79 070	4 423
Takip ve Muayene	481 329	12 919	760 791	21 176
Gebe	30 329	305	48 248	856
Lağusa	13 120	295	21 556	366
Bebek	113 325	4 980	245 902	10 186
Çocuk	110 038	1 671	155 639	1 950
14-49 Yaşlı Kadın	214 517	5 668	289 446	7 818

Adli işlemler, sağlık ocakları tarafından oldukça az yapılan işlemlerdir. 2002 yılında Zeytinburnu'ndaki sağlık ocakları 1.306 adli işlem yapmış olup, bunların 1.142'si adli rapor, 164'ü klasik otopsidir. İstanbul genelindeki sağlık ocaklarında ise 1.237'si klasik otopsi, 42.423'ü adli rapor olmak üzere 43.660 adli işlem yapılmıştır.

Bu kurumlarda laboratuar hizmeti de verilmektedir. Zeytinburnu'ndaki sağlık ocaklarında yapılan laboratuar işlemi 2002 yılına göre 2004'de yükselerek 31.638'den 45.235'e çıkmıştır. Laboratuar işlemleri içinde kan tahlili ilk sırayı almaktadır. 2004 yılında yapılan 45.235 laboratuar işleminin büyük bir bölümü, 31.490'ı, kan tahlilidir. Aynı dönemde İstanbul genelinde sırasıyla 436.273 ve 669.353 laboratuar işlemi yapılmıştır. İl genelindeki sağlık ocaklarında yapılan labaratuar işlemlerinin %6,8'i Zeytinburnu sağlık ocaklarında gerçekleştirilmiştir.

Sağlık ocaklarının sonuncu işlevi ise takip ve muayene işlemleridir. Sağlık ocakları gebe, loğusa, bebek, çocuk ve 15-49 yaş arası kadınların takip ve muayenesini yerine getirmektedir. Zeytinburnu'ndaki sağlık ocakları 2004 yılında 21.176, İstanbul genelindeki sağlık ocakları 760.791 takip ve muayene yapmıştır. Takip ve muayenesi yapılan bu grup içinde İstanbul genelindeki sağlık ocaklarında 15-49 yaş arası kadınlar, Zeytinburnu'ndaki sağlık ocaklarında bebekler ilk sırayı almaktadır. İlçedeki 21.176 takip ve muayene işleminden 10.186'sı bebeklerin takip ve muayenesidir.

C. VEREM SAVAŞ DİSPANSERLERİNİN FAALİYETLERİ

İstanbul genelinde 2004 yılı itibariyle 25 verem savaş dispanseri bulunmaktadır. Bu dispanserlerin 11'i İl Sağlık Müdürlüğüne, 14'ü Verem Savaş Derneğine aittir. Zeytinburnu'nda da hizmet sunan bir adet verem savaş dispanseri (Zeytinburnu Verem Savaş Dispanseri) vardır.

Tablo 16: Verem Savaş Dispanserlerinin Faaliyetleri (1999-2004)

	İstanbul			Zeytinburnu	
	1999	2002	2004	2002	2004
Toplam Hasta	4 773	4 370	6 617	183	190
Yeni Hasta	3 941	3 949	6 066	171	163
Eskiden Dönenler	832	421	551	12	27
Poliklinik Muayene Sayısı	364 213	413 497	526 813	13 085	8 289
Radyoloji Muayene	341 358	392 995	485 506	11 864	18 121
Bakteriyoloji Muayene	17 649	23 583	30 985	689	929
PPD	89 964	46 214	58 928	1 828	1 747
BCG	69 070	83 624	98 947	3 114	3 715

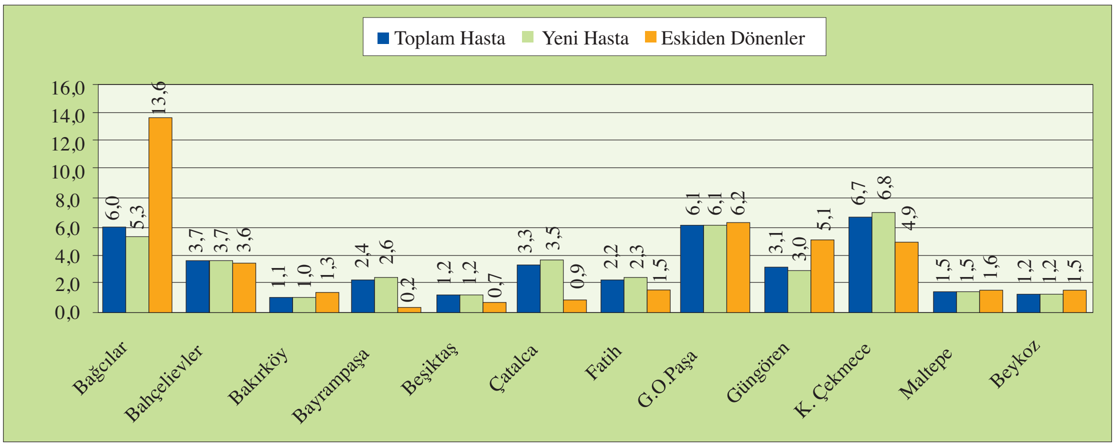
Zeytinburnu Verem Savaş Dispanserinde oldukça sınırlı sayıda hastaya hizmet verilmektedir. 2002 yılında 183, 2004 yılında ise 190 hasta hizmet almıştır. Bu hastaların neredeyse tamamına yakını yeni hastalardır. Buna karşılık, İstanbul genelindeki verem savaş dispanserlerindeki hasta sayısı ise aynı yıllar arasında oldukça fazla artarak 4.370'den 6.617'ye yükselmiştir. İstanbul genelindeki hastaların büyük çoğunluğunu da yeni hastalar meydana getirmektedir. İstanbul genelindeki verem savaş dispanserlerindeki hastaların sadece %2,9'u Zeytinburnu Verem Savaş Dispanserinin hastasıdır.

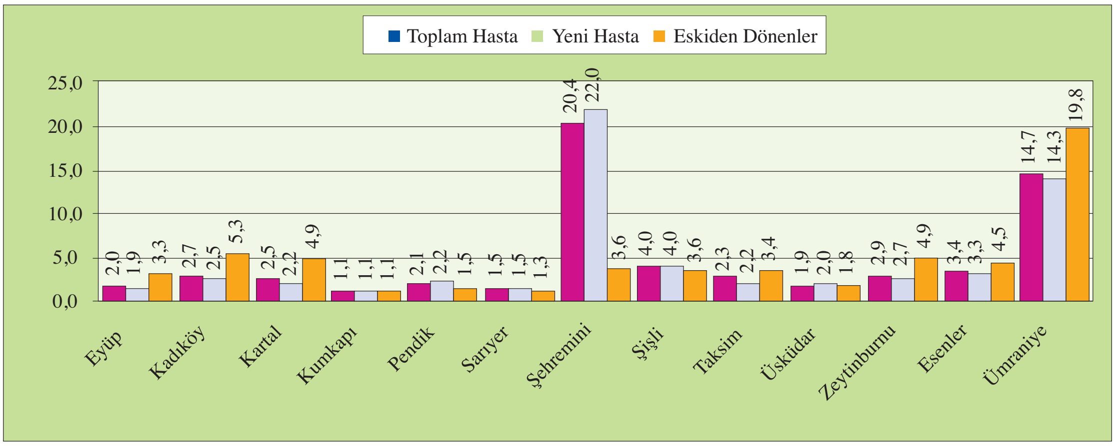
Verem savaş dispanserleri muayene, test ve aşı hizmeti sunmaktadır. Zeytinburnu Verem Savaş Dispanserinde yapılan poliklinik muayene sayısı 2002 yılına göre 2004 yılında artarak 13.085'den 18.289'a yükselmiştir. Aynı yıllar arasında bu kurumda radyoloji muayenesi 11.864'den 18.121'e bakteriyoloji muayenesi 689'dan 929'a çıkmıştır.

İstanbul genelindeki verem savaş dispanserlerinde yapılan poliklinik muayenelerinin, radyoloji ve bakteriyoloji muayenelerinin yine küçük bir bölümü, %3'ler civarındaki kısmı, Zeytinburnu Verem Savaş Dispanserinde gerçekleştirilmiştir.

İlçedeki verem savaş dispanserinde 2004 yılı itibariyle 1.747 PPD testi, 3.715 BCG aşısı, İl genelindeki kurumlarda ise 58.923 PPD testi, 98.947 BCG aşısı uygulanmıştır. PPD testi tüberküloz mikrobunun bulunup bulunmadığını kontrol etmede kullanılmaktadır.

Grafik 14: İstanbul'daki Hastaların Verem Savaş Dispanserlerine Göre Dağılımı (%), (2004)

Not: *İl Sağlık Müdürlüğüne bağlı Verem Savaş Dispanserleri. Diğerleri Verem Savaş Derneğine bağlı çalışan dispanserlerdir.

İstanbul genelindeki verem savaş dispanserlerinin faaliyetleri incelendiğinde, özellikle birkaç verem savaş dispanserinin tüm hizmetlerin önemli bir kısmını sağlamakta olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki, 2004 yılında verem savaş dispanserlerdeki 6.617 hastanın beşte biri (%20,4) bu hizmeti Şehremini Verem Savaş Dispanserinden almaktadır. Yine hastaların %14,7 gibi önemli bir kısmı da Ümraniye Verem Savaş Dispanserinin hastasıdır. Görüldüğü gibi, İstanbul genelindeki verem savaş dispanserlerinde tedavi hizmeti alan her üç hastadan birinden fazlası bu iki dispanserden hizmet almaktadır. Ayrıca Küçükçekmece, Gaziosmanpaşa ve Bağcılar dispanserleri, hastaların %6'lar civarındaki kısmının hizmet aldığı dispanserlerdir. Zeytinburnu Verem Savaş Dispanserinde ise 6.617 hastanın sadece 190'ına (%2,9'u) hizmet verilmektedir.

Tablo 17: İlçelere Göre Verem Savaş Dispanserlerinin Faaliyetleri (2004)

Dispanserler	Toplam Hasta	Yeni Hasta	Eskiden Dönenler	Poliklinik Sayısı	Radyoloji Muayene	Bakteriyoloji Muayene	PPD	BCG
İstanbul Toplamı	6 617	6 066	551	526 813	485 506	30 985	58 923	98 947
Bağcılar	396	321	75	28 130	25 922	1 799	3 281	12 998
Bahçelievler	247	227	20	21 505	15 900	500	3 823	8 561
Bakırköy	70	63	7	14 936	15 299	505	2 149	2 019
Bayrampaşa	156	155	1	15 602	15 273	371	1 410	2 222
Beşiktaş	78	74	4	17 391	16 604	614	1 246	1 362
Çatalca	218	213	5	10 856	7 761	520	1 702	1 588
Fatih	147	139	8	18 384	16 732	529	1 759	3 805
G.O.Paşa	402	368	34	14 261	8 278	511	2 318	4 595
Güngören	208	180	28	10 060	8 847	953	2 295	3 506
K. Çekmece	442	415	27	22 370	12 975	1 538	2 736	2 372
Maltepe	99	90	9	11 533	9 954	799	1 004	489
Beykoz	81	73	8	10 453	10 522	673	982	2 217
Eyüp	131	113	18	17 355	17 016	1 613	2 556	3 454
Kadıköy	179	150	29	35 142	35 167	2 086	3 242	5 600
Kartal	163	136	27	17 985	17 914	710	1 497	238
Kumkapı (Eminönü)	72	66	6	7 924	7 596	453	695	1 128
Pendik	140	132	8	24 341	24 413	1 416	1 807	3 893
Sarıyer	100	93	7	15 463	15 269	1 207	2 148	2 787
Şehremini	1 353	1 333	20	11 903	10 284	1 351	1 818	1 576
Şişli	262	242	20	26 553	26 733	1 784	2 167	3 291
Taksim	152	133	19	7 579	7 697	1 207	1 100	2 503
Üsküdar	129	119	10	22 455	22 434	883	1 474	1 906
Zeytinburnu	190	163	27	18 289	18 121	929	1 747	3 715
Esenler	226	201	25	19 022	18 201	1 623	2 399	6 331
Ümraniye	976	867	109	107 321	100 594	6 411	11 568	16 791

Not: *İl Sağlık Müdürlüğüne bağlı Verem Savaş Dispanserleri. Diğerleri Verem Savaş Derneğine bağlı çalışan dispanserlerdir.

İstanbul genelindeki verem savaş dispanserlerinde yürütülen poliklinik muayenelerinin, radyoloji muayenelerinin, bakteriyoloji muayenelerinin ve uygulan test ve aşının beşte birler civarındaki kısmı Ümraniye dispanserinde yapılmıştır. Bu dispanserde, poliklinik muayenelerinin %20,4, radyoloji muayenelerinin %20,7, bakteriyoloji muayenelerinin %20,7, PPD testinin %19,6 ve BCG aşısının %17'si gerçekleştirilmiştir. En fazla hastaya hizmet veren Şehremini Verem Savaş Dispanserinde ise sıralanan hizmetlerin çok küçük bir kısmı sunulmaktadır.

Diğer ilçe dispanserleri içinde çok fazla öne çıkan başka bir dispanser yoktur. Sadece BCG aşısının %13,1'i Bağcılar, %8,7'si Bahçelievler, %6,4'ü Esenler ve %4,6'sı Gaziosmanpaşa'daki verem savaş dispanserinde yapılmıştır.

D. YEŞİL KART UYGULAMASI

Yeşil kart uygulaması, Türkiye'de devletin sosyal politikalar bağlamında aldığı sınırlı önlemlerden biridir. Bu uygulama ile yoksul ve sosyal güvenceye sahip olmayan vatandaşların sağlık ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır. Bilindiği gibi, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin sosyal devlet olduğu ilkesi 1961 ve 1982 Anayasalarında yer almaktadır. 1982 Anayasasının 60 61'inci maddeleri sosyal güvenlik hakkını düzenlemiş ve tüm nüfusu kapsayan bir sosyal güvenlik sistemi kurma görevini devlete vermiştir. Ancak, ülkemizde tüm nüfusu ve tüm riskleri kapsayan bir sosyal güvenlik sistemi kurulamamıştır. Öyle ki, hala istihdam edilenlerin %52'si herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmayıp, kayıt dışı çalışmakta, sağlık ve emeklilik imkanlarından yararlanamamaktadır. Yine nüfusun %21,4 gibi büyük bir bölümü sağlık güvencesine sahip değildir. Yine, 2005 yılı itibariyle ülke nüfusunun 20 milyona yakın kısmı yoksulluk, 1 milyona yakın kısmı açlık sınırının altında yaşamlarını sürdürmektedir.

Ülkemizde, 1992 yılında, devlete verilmiş bir anayasal görev olmasına rağmen, tüm nüfusun sağlık güvencesine kavuşturulamaması nedeniyle yoksul ve sosyal güvenlik şemsiyesi altında bulunmayanlar için yeşil kart uygulaması başlatılmıştır. 1992 yılında, 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkındaki Kanun çıkarılmıştır. Sosyal güvenlik kapsamında olmayanların sağlık sorunları ile karşılaştıklarında gerekli teşhis ve tedavi imkanlarına sahip olma haklarının varolduğu temeline dayanan kanunda, genel sağlık sistemi kuruluncaya kadar yeşil kartın, ödeme gücü olmayan vatandaşlarımızın teşhis ve tedavilerinin ücretsiz karşılanmasında kullanılacağı belirtilmiştir. Kısacası, genel sağlık sigortasının işlevi yeşil karta yüklenmiştir.

1992 yılında başlayan bu uygulama hala devam etmekte olup, ülkemizde 11 milyonun üzerinde yeşil kart ile sağlık hizmeti alan vatandaşımız bulunmaktadır. Yeşil kart sisteminden yoksul ve sosyal güvenceye sahip olmayanlar dışında belirlenen koşulları taşımayan çok sayıda kişinin de yararlandığı bilinmektedir.

1992'den günümüze kadar yeşil kart hizmetinin gelişimini ele aldığımızda, 1992-2001 döneminde, ülkemizde, 14.397.697 kişinin yeşil kart için müracaat ettiği ve bunlardan 11.426.615'ine yeşil kart verildiği anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi, kart başvurusunda bulunanların büyük bir çoğunluğu kart almaya hak kazanmıştır. Yeşil kart başvurusunda bulunan her beş kişiden birinin (%20,6'sının) müracaatı reddedilmiştir. Ülke genelinde kart başvurusu en fazla, uygulamanın başladığı ilk yıllarda ve özellikle de ülkenin ekonomik krize girdiği yıllarda olmuştur. Öyle ki, 5 Nisan 1994 krizinin olduğu 1994 yılında 1.498.213, 1995 yılında 1.674.712 başvuru olmuştur. Benzer durum 2001 krizinde de yaşanmış ve bu yıl 1.674.706 başvurusu yapılmıştır.

Tablo 18: Türkiye'de Yeşil Kart Verilen Kişi Sayısı ve Harcama Miktarları (1992-2001)

	Mürücaat Sayısı	Verilen Kart Sayısı	%	Gönderilen Ödenek (Milyon TL.)	Harcanan Miktar (Milyon TL.)
Toplam	14 397 697	11 426 615	79,4	277 815 716	678 730 758
1992/1993	2 971 722	2 211 341	74,4	889 625	745 430
1994	1 498 213	1 460 111	97,5	1 351 992	2 046 954
1995	1 647 712	1 325 276	79,1	3 718 465	5 977 284
1996	970 889	716 338	73,8	10 251 763	9 695 274
1997	1 298 526	953 912	73,5	18 998 950	23 242 378
1998	1 345 953	1 093 465	81,2	30 000 000	53 579 962
1999	1 352 148	961 186	71,1	36 970 000	111 880 334
2000	1 610 828	1 404 677	87,2	90 000 000	167 091 891
2001	1 674 706	1 300 309	77,6	85 634 921	304 471 251

Tablo 19: İstanbul'da Yeşil Kart Verilenler (1992-2001)

	Mürücaat Sayısı	Verilen Kart Sayısı	%
Toplam	881 231	713 729	81,0
1992	25 046	7 853	31,4
1993	110 869	107 565	97,0
1994	87 171	66 505	76,3
1995	53 273	41 927	78,7
1996	49 197	37 098	75,4
1997	61 722	45 349	73,5
1998	63 532	52 880	83,2
1999	79 723	67 212	84,3
2000	94 659	78 710	83,2
2001	121 080	97 316	80,4
2002	134 959	111 314	82,5

Konu, Zeytinburnu ve İstanbul ölçeğinde gözden geçirildiğinde, ülkenin en kalabalık şehri olan İstanbul'da önemli miktarda yeşil kartlı birey yaşamaktadır. 1992-2002 döneminde İstanbul'da 881.231 kişi yeşil kart talebinde bulunmuş olup, bunların gerekli nitelikleri taşıyan 713.729'una bu kart verilmiştir. Fakat, zaman içinde yeşil kart sahibi olanlardan bir kısmının ölmesi ve bazı kişilerin kartlarının iptal edilmesiyle yeşil kartlı kişi sayısı 675.202'ye düşmüştür. 1992-2002 döneminde İstanbul'dan yeşil kart almak için müracaat edenlerin %81'inin talebi uygun bulunmuştur. Müracaatların, karta en yüksek oranda (%97) dönüştüğü yıl 1993, en az oranda (%31,4) dönüştüğü yıl ise 1992'dir. Ayrıca, bu dönemde, bir yıl içinde verilen kart sayısı genelde 40-50 binler civarında olup, sadece 1993 ve 2002 yılında 100 binleri aşmıştır.

Tablo 20: İlçelere Göre Yeşil Kart Uygulaması (2002)

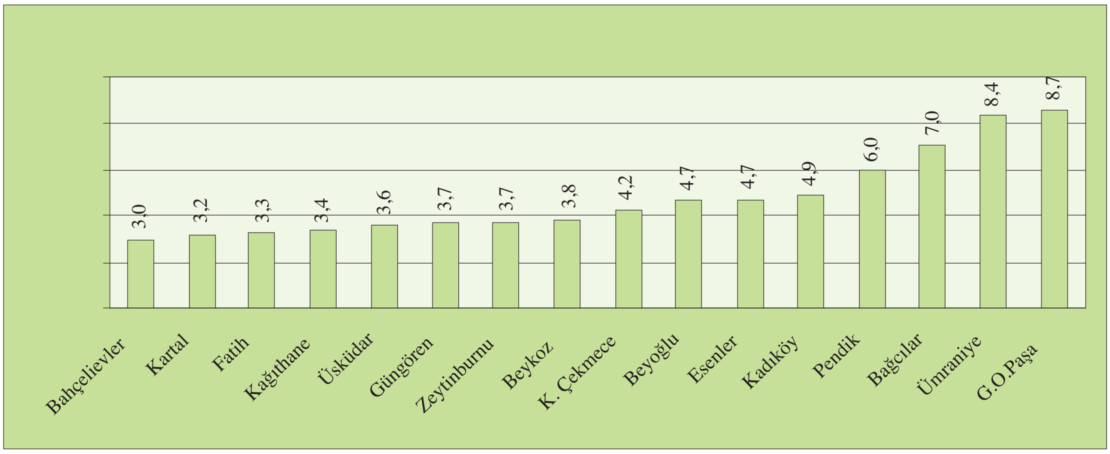
	Toplam	2002 Yılına Kadar Mevcut Yeşil Kartlı Sayısı	2002 Yılında Yeni Yeşil Kart Alan Sayısı	Ölen Yeşil Kartlı Kişi Sayısı	Yeşil Kartlı İptal Edilen Kişi Sayısı	2002 Yılında Başvuruda Bulunanlar	Boş Yeşil Kart Sayısı
İstanbul	675 202	576 958	111 314	378	12 692	134 959	13 610
Adalar	984	893	91	-	-	91	205
Avcılar	11 572	10 259	1 590	7	270	2 168	525
Bağcılar	47 522	41 426	6 267	25	146	7 780	325
Bahçelievler	20 155	19 314	1 687	6	840	2 479	247
Bakırköy	3 883	3 797	716	30	600	816	115
Bayrampaşa	13 778	11 853	2 127	12	190	2 799	545
Beşiktaş	2 301	1 992	361	12	40	418	463
Beykoz	25 554	20 222	5 575	4	239	5 905	650
Beyoğlu	31 696	24 549	7 447	11	289	11 185	600
B. Çekmece	17 023	12 262	4 855	10	84	7 324	961
Çatalca	6 822	5 726	1 120	18	6	1 152	258
Eminönü	8 886	7 305	1 634	7	46	2 156	195
Esenler	31 966	23 035	9 094	5	158	10 649	1 000
Eyüp	14 851	11 680	3 271	9	91	3 599	252
Fatih	22 194	20 687	1 920	21	392	3 280	118
G.O.Paşa	58 617	45 720	14 466	61	1 508	15 157	1 199
Güngören	25 281	22 535	3 016	9	257	3 104	408
Kadıköy	33 296	29 180	4 519	14	389	4 648	261
Kağıthane	22 624	20 625	2 309	6	304	3 098	523
Kartal	21 671	17 218	4 879	8	418	5 120	265
K. Çekmece	28 623	26 309	3 885	11	1 560	4 544	356
Maltepe	12 882	10 057	2 936	9	102	4 393	288
Pendik	40 402	37 204	6 345	20	3 127	6 104	155
Sarıyer	11 683	11 166	956	5	434	2 127	589
Silivri	5 395	4 683	784	8	64	897	295
Sultanbeyli	19 252	18 739	600	5	82	2 308	184
Şile	3 837	3 566	330	12	47	383	292
Şişli	12 912	10 895	2 101	2	82	2 164	73
Tuzla	13 319	11 782	1 841	10	294	3 341	585
Ümraniye	56 990	50 363	6 663	7	29	7 278	750
Üsküdar	24 234	19 936	4 449	5	146	4 486	384
Zeytinburnu	24 997	21 984	3 480	9	458	4 006	544

İstanbul'un orta büyüklükteki nüfusa sahip ilçelerinden Zeytinburnu'nda ise 2002 yılı itibariyle yeşil kart sahibi kişi sayısı 24.997'dir. Ayrıca, İlçedeki 9 yeşil kartlı kişi vefat etmiş ve 458 kişinin de yeşil kartı iptal edilmiştir. İstanbul genelinde ise 378 kişi vefat etmiş ve 12.692 kişinin kartı iptal olunmuştur. İstanbul genelinde yeşil karta sahip vatandaşların %3,7'si bu ilçe sınırları içinde ikamet etmektedir.

Yeşil karta sahip İstanbul'luların yaşadıkları ilçelere göre dağılımı incelendiğinde, en fazla yeşil kart sahibi kişinin İstanbul'un en kalabalık iki ilçesi olan Gaziosmanpaşa ve Ümraniye'de yaşadığı görülecektir. 2000 yılı nüfus sayımına göre 764.777 nüfuslu Gaziosmanpaşa İstanbul'un en kalabalık birinci, 620.028 nüfuslu Ümraniye en kalabalık üçüncü ilçesidir.

Grafik 15: Yeşil Kart Alanların İlçelere Göre Dağılımı (%), (1992-2002 Dönemi)

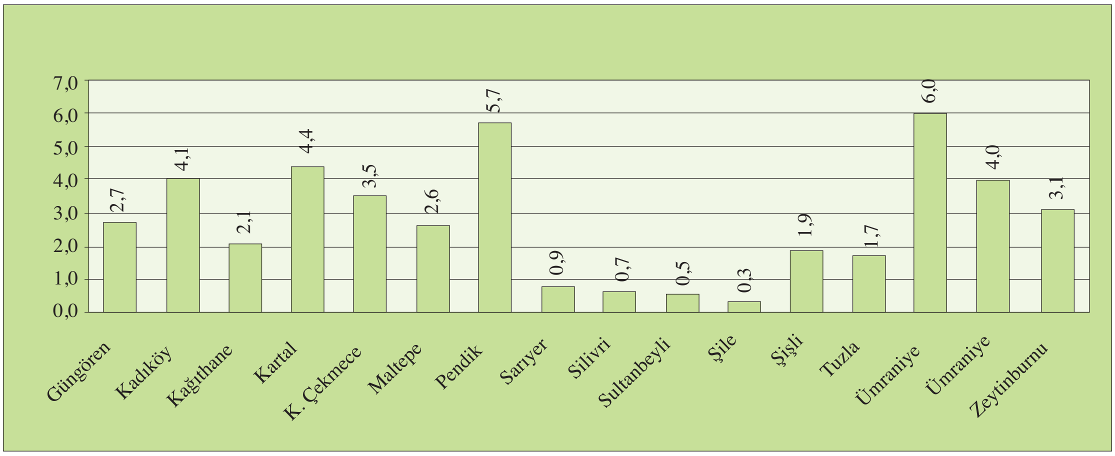

Öte yandan, bu iki ilçe yoğun olarak göç almaya devam eden ve sosyo-ekonomik gelişme düzeyi daha erken kentlileşen yerleşim birimlerine göre daha düşük olan yerlerdir. Diğer bir ifadeyle, yeşil kart sahibi kişi sayısının yüksek oluşunda hem nüfus büyüklükleri ve hem de ilçenin gelişmişlik düzeyinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, İl düzeyindeki yeşil kart sahiplerinin Gaziosmanpaşa'da %8,7, Ümraniye'de %8,4'ü yaşarken, Kadıköy'de sadece %4,9'u ikamet etmektedir. Yine, İstanbul'un orta büyüklükteki ilçelerinden biri olan, 382.936 kişinin yaşadığı Pendik'te, tüm yeşil kart sahiplerinin %6'sı bulunmaktadır.

İstanbul genelinde en fazla yeşil kart sahibinin bulunduğu ilçeler Gaziosmanpaşa, Ümraniye, Bağcılar, Pendik, Kadıköy, Esenler, Beyoğlu, Küçükçekmece, Beykoz, Zeytinburnu, Güngören ve Üsküdar'dır. En az yeşil kartlı vatandaşın ikamet ettiği ilçeler ise Adalar, Beşiktaş, Şile, Bakırköy ve Silivri'dir. İstanbul'un son yıllarda hızlı göç alan ilçelerinden biri olan Sultanbeyli'de ise yeşil kart sahiplerinin sadece %2,9'u ikamet etmektedir.

Grafik 16: Yeşil Kart Alanların İlçelere Göre Dağılımı (%), (2002)

2002 yılı itibariyle yeşil kart alanların ilçelere göre dağılımı incelendiğinde, İstanbul genelinde verilen 111.314 yeşil karttan 3.480'i Zeytinburnu'nda yaşayanlara verilmiştir. Bu yıl İlçeden 4.006 kişi yeşil kart için müracaatta bulunmuş olup %86,9'u bu kartı almaya hak kazanmıştır.

2002 yılında İstanbul genelinde yeşil kart alanların ise %3,1'i Zeytinburnu'nda ikamet etmektedir. En fazla kart verilen ilçe ise en fazla en fazla başvurunun yapıldığı Gaziosmanpaşa'dır. İl genelinde kart verilen vatandaşların %13'ü Gaziosmanpaşa'lıdır. Yine yeşil kart verilenlerin %8,2'si Esenler'de, %6,7'si Beyoğlu'nda, %6'sı Ümraniye'de, %5,7'si Pendik'te ve %5,6'sı da Bağcılar'dadır.

Yeşil kart talebinin büyük ölçüde reddedildiği ilçeler Sultanbeyli ve Sarıyer'dir. Sultanbeyli'den yapılan 2.308 müracaatın sadece %26'sına, Sarıyer'den yapılan 2.127 müracaatın %44,9'una yeşil kart verilirken, büyük bölümünün talebi uygun görülmemiştir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

A. KİTAP, MAKALE VE RAPORLAR

Ansal, Hacer (ve diğerleri); ***Türkiye Emek Piyasasının Yapısı ve İşsizlik***, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, 2000.

Atalay, Beşir (ve diğer çalışma grubu); ***Türk Aile Yapısı***, Ankara, DPT Yayın No: 2313, 1992.

Aygün, Remzi; "Türkiye'de Sağlık Hizmetleri", ***Yeni Türkiye***, Yıl. 4, Sayı: 23-24, Eylül-Aralık 1998.

Aykaç, Mustafa; "Kadın İşgücü ve İstihdam", ***Sosyo-Ekonomik Yönleriyle Aile Sempozyumu***, İstanbul: Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi Yayın No. 6, 1991.

Aytaç, Serpil – Sevüktekin, Mustafa (Proje Sorumluları); ***Çağdaş Sanayi Merkezlerinde Kadın İşgücünün Konumu: Bursa Örneği***, Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No. 219, Mart 2002.

Bircan, İsmail (ve diğer çalışma grubu); ***Türkiye'de Nüfus Eğitimi ve Kalkınma***, Ankara, Birinci Uluslararası Nüfus Eğitimi ve Kalkınma Kongresi, 1993.

Bozkurt, Veysel, ***Enformasyon Toplumu***,

Burden, Tom; ***Social Policy and Welfare: A Clear Guide***, London, Pluto Press, 1998.

DİE, ***1983 Milletvekili Seçimi Sonuçları***: İl ve İlçeler İtibariyle, Ankara, Yayın No: 1071, 1984.

DİE, ***1985 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri***, Ankara, Yayın No: 1237, 1987.

DİE; ***12 Ekim 1975 Cumhuriyet Senatosu Üyeleri ve Milletvekili Ara Seçimi Sonuçları***, Ankara, Yayın No: 770, 1976.

DİE; ***14 Ekim 1973 Milletvekili Seçimi Sonuçları***, Ankara, Yayın No: 702, 1974.

DİE; ***15 Ekim 1961 Milletvekili ve Senato Üyesi Seçimi Sonuçları***: İl, İlçe ve Sandık Bölgeleri İtibariyle, Ankara, Yayın No: 463, 1964.

DİE; ***1927 Umumi Nüfus Tahriri***, Ankara, Fasikül 2, Yayın No: 7, 1926.

DİE; ***1935 Türkiye Nüfusu: Vilayet, Kaza, Şehir ve Köyler İtibariyle***, Ankara, Yayın No: 74, 1935.

DİE; ***1940 Genel Nüfus Sayımı: Kanunlar, Talimatnameler***, Ankara, Yayın No: 158, 1941.

DİE; ***1945 Genel Nüfus Sayımı***, Ankara, Cilt 65, Yayın No: 286, 1949.

DİE; ***1950 Genel Nüfus Sayımı***, Ankara, Yayın No: 410, 1961.

DİE; ***1955 Genel Nüfus Sayımı***, Ankara, Yayın No: 399, 1961.

DİE; ***1960 Genel Nüfus Sayımı***, Ankara, Yayın No: 452, 1964.

DİE; ***1960 Genel Nüfus Sayımı***, İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle, Ankara, Yayın No: 444, 1963.

DİE; ***1965 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri***, Ankara, Yayın No: 568, 1969.

DİE; ***1969 Milletvekili Seçimi Sonuçları***, Ankara, İl ve İlçeler İtibariyle, Yayın No: 598, 1970

DİE; ***1970 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri***, Ankara, Yayın No: 690, 1973.

DİE; ***1975 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri***, Ankara, Yayın No: 843, 1978.

DİE; ***1980 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri***, Ankara, Yayın No: 954, 1981.

DİE; ***1989 Türkiye Nüfus Araştırması***, Ankara, 1991.

DİE; ***1990 Genel Nüfus Sayımı, Daimi İkametgaha Göre Göçler***, Ankara, Yayın No: 2069, 1997.

DİE; ***1990 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri***, Ankara, Yayın No: 1552, 1992.

DİE; ***2 Haziran 1968 Mahalli Seçimler Sonuçları***: İl Genel Meclisi, Belediye Başkanı, Belediye Meclisi Üyeleri, Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri, Ankara, Yayın No: 555, 1969.

DİE; ***25.3.1984 Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları***: İl Genel Meclisi, Belediye Başkanı, Belediye Meclisi Üyeleri, Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri, Ankara, Yayın No: 1109, 1984.

DİE; ***5 Haziran 1977 Milletvekili Seçimi Sonuçları***, Ankara, Yayın No: 836, 1978.

DİE; ***9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları*** (Muhtar ve İhtiyar Heyeti Üyeleri), Ankara, Yayın No: 737, 1975.

DİE; ***9 Aralık 1973 Mahalli Seçimler Sonuçları***: İl Genel Meclisi, Belediye Başkanı, Belediye Meclisi Üyeleri, Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri, Ankara, Yayın No: 716, 1974

DİE; ***Hanehalkı İşgücü Anketi Kavramlar ve Yöntemler***, Ankara: DİE Yayın No. 2484, Eylül 2001.

DİE; ***Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları Ekim 1988***, Ankara, 1990.

DİE; ***Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları Ekim 1989***, Ankara, 1991.

DİE; ***Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları Ekim 1992***, Ankara, 1993.

DİE; ***Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları Nisan 1997***, Ankara, 1998.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1990***, Ankara, Yayın No: 1513, 1992.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1991***, Ankara, Yayın No: 1736, 1995.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1992***, Ankara, Yayın No: 1832, 1995.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1993***, Ankara, Yayın No: 2039, 1997.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1994***, Ankara, Yayın No: 2040, 1997.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1995***, Ankara, Yayın No: 2041, 1997.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1996***, Ankara, Yayın No: 2098, 1998.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1997***, Ankara, Yayın No: 2208, 1999.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1998***, Ankara, Yayın No: 2306, 1999.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 1999***, Ankara, Yayın No: 2469, 2001.

DİE; ***İnşaat İstatistikleri 2000***, Ankara, Yayın No: 2470, 2001.

DİE; ***İstatistik Göstergeler 1923–1990***, Ankara, 1991.

DİE; ***İstatistik Göstergeler 1923–1995***, Ankara, Yayın No: 1883, 1996.

DİE; ***Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları, 26.3.1989***, Ankara, Yayın No: 1393, 1989.

DİE; ***Mahalli İdareler Seçimi Sonuçları, 27.3.1994***, Ankara, Yayın No: 1713, 1994.

DİE; ***Mahalli Seçimler Sonuçları, 17 Kasım 1963***, Ankara, Yayın No: 474, 1965.

DİE; ***Milletvekili Ara Seçimi Sonuçları, 28.9.1986***, Ankara, Yayın No: 1213, 1986.

DİE; ***Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, 20.10.1991***, Ankara, Yayın No: 1511, 1992.

DİE; ***Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, 24.12.1995*** (İl Sonuçları), Ankara, Yayın No: 1866, 1996.

DİE; ***Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, 24.12.1995*** (İlçe Sonuçları), Ankara, Yayın No: 1874, 1996.

DİE; ***Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, 24.12.1995***, Ankara, Yayın No: 1934, 1996.

DİE; ***Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, 29.11.1987*** (İl Sonuçları), Ankara, Yayın No: 1263, 1988.

DİE; ***Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, 29.11.1987*** (İlçe Sonuçları), Ankara, Yayın No: 1273, 1988

DİE; ***Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları, 29.11.1987***, Ankara, Yayın No: 1280, 1988.

DİE; **Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Üçte Bir Yenileme Seçimi Sonuçları**, 5 Haziran 1977, Ankara, Yayın No: 817, 1977.

DİE; Milli Eğitim İstatistikleri: ***Örgün Eğitim, 1995–96***, Ankara, Yayın No: 2018, 1997.

DİE; Milli Eğitim İstatistikleri: ***Örgün Eğitim, 1997–98***, Ankara, Yayın No: 2304, 2001.

DİE; ***Sayılarla Türkiye ve Avrupa Birliği 1991–1996***, Ankara, 1999.

DİE; ***Türkiye İstatistik Yıllığı, 1998***, Ankara, DİE, No: 2240, Mayıs 1999.

DİE; ***Yerel Seçim Sonuçları***: İl Genel Meclisi, Belediye Başkanı, Belediye Meclisi Üyeleri, Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri, Ankara, 1977, Yayın No: 859, 1979.

DPT; ***Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıl (1963-1967)***, Ankara: DPT Yayınları, 1963.

DPT; ***Kalkınma Planı, İkinci Beş Yıl (1968–1972)***, Ankara: DPT Yayınları, 1968.

DPT; ***Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl (1973–1977)***, Ankara: DPT Yayınları, 1973.

DPT; ***Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)***, Ankara: DPT Yayınları, 1979.

DPT; ***Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)***, Ankara: DPT Yayınları, 1985.

DPT; ***Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)***, Ankara: DPT Yayınları, 1989.

DPT; ***Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)***, Ankara: DPT Yayınları, 1995.

DPT; ***Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005)***, Ankara, DPT Yayınları, 2000.

DPT; ***Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950 – 1997)***, Ankara.

DPT; ***İşgücü Piyasası***, Ankara: DPT VIII. BYKP Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2001.

DPT; ***İşgücü Piyasası, İstihdam ve İşsizlik***, Ankara: DPT VII. BYKP Özel İhtisas Komisyon Raporu, 1994.

DPT; ***Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Ortaöğretim: Genel Eğitim, Meslek Eğitimi, Teknik Eğitim***, Ankara, DPT, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: 2576 – ÖİK. 589, 2001.

DPT; ***Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Sağlık Hizmetlerinde Etkinlik***, Ankara, DPT, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: 2561, 1999.

DPT; Tuncer Kocaman-Sema Beyazıt, ***Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri***, Ankara, Haziran, 1977.

DPT; ***Türk Aile Yapısı***, ***VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ön İhtisas Komisyonu Raporu***, Ankara, 1989.

DPT; ***Türkiye Sosyal Göstergeler***, Ankara, 1990.

Erdoğan, Mustafa; "Türkiye'de Siyasal Sistem ve Demokrasi", ***Yeni Türkiye***, Sayı: 23-24, Eylül-Aralık 1998.

Ersöz, Halis Yunus; "Doğuşundan Günümüze Sosyal politika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü", ***İktisat Fakültesi Mecmuası***, (yayın sürecindeki makale)

Ersöz, Halis Yunus; *5272 Sayılı Yasa Öncesinde Türkiye'de Belediyelerin Sosyal Politika Alanındaki Deneyimleri; Sosyal Siyaset Konferansları (Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'a Armağan); sayı. 50. (Yayına kabul edilmiş makale)*

Ersöz, Halis Yunus; ***Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler***; İstanbul, Filiz Kitapevi, 2004.

Gözübüyük, Şeref; ***Yönetim Hukuku***, Ankara, Sevinç Matbaası, Üçüncü Bası, 1989.

Gürsel, Seyfettin – Ulusoy, Veysel; ***Türkiye'de İşsizlik ve İstihdam***, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.

Gürtan, Kenan; ***Demografik Analiz Metodları***, İstanbul, İ.Ü. Yayınları No: 1479, 1969.

Gürtan, Kenan; ***Türkiye'nin Ekonomik Yapı Problemleri (Cilt I)***, İstanbul, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayın No: 154, 1984.

İçişleri Bakanlığı, ***Belediyeler, İç Düzen, Genel Rapor***, Ankara, Kitap No 2, İçişleri Bakanlığı, İç Düzen Yayınları, No 5, 1972.

İTO; ***Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Nitelikleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri Paneli***, İstanbul, Yayın No: 1995-12, 1995.

İTO; ***Özel Hastaneler Araştırması***, İstanbul, İTO, Yayın No: 2000-26.

İTO; ***Ulusal Eğitimde Özel Okulların Yeri ve Sorunları***, İstanbul, Yayın No: 1999-60

Karaman, İsmail; Eğitim ve Yüksek Öğretim, ***Yeni Türkiye***, Eğitim Özel Sayısı, Yıl. 2, Sayı: 7, Ocak-Şubat 1996.

KAYA – Kamu Yönetimi Araştırması, ***Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu***; Ankara: TODAİE, 1992.

Kocaman, Tuncer; ***Avrupa Birliği Ülkeleriyle Türkiye'nin Demografik Yapı ve Nüfus Politikaları***, Ankara: DPT, Sosyal Planlama Başkanlığı, 1988.

Köktaş, M. Emin; Sosyolojik Açıdan Eğitim ve Kültür Aktarımı, ***Yeni Türkiye***, Eğitim Özel Sayısı, Yıl. 2, Sayı: 7, Ocak-Şubat 1996.

L. J. Sharpe; "Theories and Values of Local Government", ***Political Studies***, Volume XVIIII, No: 2, 1970.

MEB; ***Cumhuriyetin 75. Yılında Gelişmeler ve Hedefler: Milli Eğitim***; Ankara; Milli Eğitim Basımevi; 1998.

Murat, Sedat – Ersöz, Halis Yunus; ***Ümraniye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı***, İstanbul: Ümraniye Belediyesi, 2003.

Murat, Sedat, "Eğitim Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi", ***İktisat Fakültesi Mecmuası (S. Zaim'e Armağan)***, 1994/B-3, C. 1-4, 1996.

Murat, Sedat; "2000'li Yıllara Doğru Eğitim Yapımız", ***Çerçeve Dergisi***, Yıl 5, Sayı: 16, Ocak-Nisan, 1996.

Murat, Sedat; "AB Ülkeleri ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Nüfus Yapısı", ***Tüm Yönleriyle AB ve Türkiye İlişkileri***, Editörler: Prof. Dr. Mustafa Aykaç ve Yard. Doç. Dr. Zeki Parlak, İstanbul, Elif Yayınevi, 2002.

Murat, Sedat; "AB Ülkeleri ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Nüfus Yapısı", ***Tüm Yönleriyle Türkiye AB İlişkileri***, (Editörler: Prof. Dr. Mustafa Aykaç-Yrd. Doç. Dr. Zeki Parlak), İstanbul: Elif Yayınları, 2002.

Murat, Sedat; "Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiyede İşgücünün Yapısı", TÜHİS, ***Prof. Dr. Nusret Ekin'e Armağan***, Ankara, 2000.

Murat, Sedat; "Gelişmekte Olan Ülkelerde Gençlerin Sosyo-Demografik, İstihdam ve Eğitim Özellikleri", ***İktisat Fakültesi Mecmuası*** 46. Cilt, Sayı: 38/13-93, 1996.

Murat, Sedat; ***Bütünleşme Sürecinde Türkiye ve Avrupa Birliği'nin Karşılaştırmalı Sosyal Yapısı,*** İstanbul, Filiz Kitabevi, 2000.

Murat, Sedat–Ersöz, Halis Y; (ve diğerleri), ***İnşaat-I 1963-1996***, (Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 75. Yılı Anısına Armağan), İstanbul, İ.B.B., Kültür İşleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 71, 1998.

Murat, Sedat–Ersöz, Halis Y; (ve diğerleri), ***İnşaat-II 1963-1996***, (Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 75. Yılı Anısına Armağan), İstanbul, İ.B.B., Kültür İşleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 72, 1998.

Murat, Sedat–Ersöz, Halis Y; (ve diğerleri), ***Kültür ve Spor: 1930-1995***, (Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşunun 75. Yılı Anısına Armağan), İstanbul, İ.B.B., Kültür İşleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 65, 1997.

Murat, Sedat–Ersöz, Halis Y; (ve diğerleri), ***Nüfus ve Demografi-I 1927-1990***, (Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 75. Yılı Anısına Armağan), İstanbul, İ.B.B., Kültür İşleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 56, 1997.

Murat, Sedat–Ersöz, Halis Y; (ve diğerleri), ***Nüfus ve Demografi-II 1930-1995***, (Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 75. Yılı Anısına Armağan), İstanbul, İ.B.B., Kültür İşleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 64, 1997.

Murat, Sedat–Ersöz, Halis Y; (ve diğerleri), ***Sağlık: 1927-1996***, (Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 75. Yılı Anısına Armağan), İstanbul, İ.B.B., Kültür İşleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 57, 1997.

Murat, Sedat–Ersöz, Halis Y; (ve diğerleri), ***Seçim: 1950-1995***, (Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 75. Yılı Anısına Armağan), İstanbul, İ.B.B., Kültür İşleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 70, 1998.

Nadaroğlu, Halil; ***Mahalli İdareler: Felsefesi, Ekonomisi, Uygulaması***, İstanbul, Sermet Matbaası, Birinci Baskı, 1978.

Özhan, Hacı Ali; "Cumhuriyet Tarihi Boyunca Siyasi Partilerimiz", ***Yeni Türkiye***, Sayı: 23-24, Eylül-Aralık 1998.

Öztürk, Azim ***21. Yüzyıl Türkiye'si İçin Yerel Yönetim Modeli***, 1977

Özüerman, Tülay; "Türkiye'de Siyasal Partilerin Kurumsallaşması", ***Yeni Türkiye***, Sayı: 23-24, Eylül-Aralık 1998.

T.C. İstanbul Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü; ***İstatistik Yıllığı 1999***, İstanbul, (Yayınlanmamış).

T.C. İstanbul Valiliği İl Sağlık Müdürlüğü; ***İstatistik Yıllığı, 1995***, İstanbul, (Tarihsiz).

T.C. İstanbul Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü; ***Sayılarla İstanbul'da Milli Eğitim (2000-2001)***, İstanbul, 2001.

T.C. İstanbul Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü; ***Sayısal Veriler, İstanbul 2000***, (Tarihsiz)

T.C. SSYB; ***Sağlık İstatistikleri 1994***, Ankara, Yayın No: 579, 1995.

T.C. SSYB; ***Yataklı Tedavi Kurumları 1985 İstatistik Yıllığı***, Ankara, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 513, 1986.

T.C. SSYB; ***Yataklı Tedavi Kurumları 1990 İstatistik Yıllığı***, Ankara, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 545, 1991.

T.C. SSYB; ***Yataklı Tedavi Kurumları 1995 İstatistik Yıllığı***, Ankara, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 580, 1996.

T.C. SSYB; ***Yataklı Tedavi Kurumları 2000 İstatistik Yıllığı***, Ankara, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 634, 1996.

T.C. SSYB; ***Yataklı Tedavi Kurumları 2001 İstatistik Yıllığı***, Ankara, Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2002.

Tamer, Mustafa; "Cumhuriyetin 70. Yılında İl Özel İdarelerinin Konumu ve Geleceği"; ***Türk İdare Dergisi***; Yıl 65; Sayı 401; Aralık 1993.

Tanör, B., K. Boratav ve S. Akşin (1995), "Türkiye Tarihi 5, Bugünkü Türkiye 1980-1995", Cem Yayınevi, İstanbul.

Tekeli, İlhan, ***Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi***, (Ed. Ergun Türkcan), Ankara, Türk İdarecileri Derneği Belediyecilik Araştırma Projesi, 1. Kitap, 1978.

TİSK; ***Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde AB Ülkeleri ve Diğer Aday Ülkeler Karşısında Türkiye'nin Durumu***, Ankara: TİSK Yayın No. 202, 2000.

TİSK; ***İşveren Dergisi***, Cilt. XXVIII, Sayı. 5, Şubat 1990.

TİSK; ***OECD Ülkelerinde İşsizliğin Önlenmesi Konusundaki Yeni Yaklaşımlar ve Türkiye***, Ankara, TİSK Yayın No: 134 (Tarih Yok)

TOBB; ***Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması: Yerel Yönetim Reformu***, Ankara, TOBB, Ö.İ.K. Raporu, Yayın No: 303, 1996.

Toksöz, Gülay; "Türkiye'de Kadın İşgücü ve Enformel Sektörde İstihdamı", ***Türkiye'de Kadın İşgücü Seminerleri I-II***, Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayın No. 192, Aralık 1999.

Tortop, Nuri; "İl Özel İdarelerinin Durumu ve Yeni Getirilen Değişiklikler"; ***Amme İdaresi Dergisi***; Cilt 20; Sayı 3; Eylül 1987.

Tortop, Nuri; ***Mahalli İdareler***, Ankara, TODAİE, 1984.

Tuna, Orhan-Yalçıntaş, Nevzat; ***Sosyal Siyaset***, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1985.

Türk Belediyecilik Derneği – Konrad Adenauer Vakfı, ***Yerel Yönetimlerin Sağlık İşlevleri ve Çevre Sağlığı***, Ankara, Mahalli İdareler Eğitim, Araştırma, Geliştirme Merkezi, Ekim 1995.

Türk Belediyecilik Derneği – Konrad Adenauer Vakfı, ***Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri***, Ankara, Erk Yayıncılık, Ekim 1993.

Türkay, Orhan***; Türkiye'de Nüfus Artışı ve İktisadi Gelişme,*** Ankara: Doğuş Matbaası, 1962.

Türkdoğan, Orhan; ***Gecekondu İnsan ve Kültür***, İstanbul, GENAR Yayını, 2002.

TÜSİAD; ***Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik***, İstanbul, TÜSİAD Yayın No: 2002/12-354, Aralık, 2002.

TÜSİAD; ***Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İşsizlik***, İstanbul, TÜSİAD Yayın No: 2002/12-354, Aralık, 2002.

TÜSİAD; ***Türkiye'nin Fırsat Penceresi Demografik Dönüşüm ve İzdüşümleri***, İstanbul: TÜSİAD Yayınları, 1999.

TÜSİAD; ***Türkiye'de Modernleşme, Sanayileşme ve Gelişme Stratejileri***, İstanbul, 1988.

Varış, Fatma. ***Eğitim Bilimine Giriş,*** Ankara; EBF Yayını; 1988.

Yalçıntaş, Nevzat, ***Türkiye'nin Sosyal Bünyesi***, İstanbul, İ.Ü.Yayınları No: 1782, 1992.

Yayla, Yıldızhan, ***Belediye Nedir***, İstanbul, Marmara ve Boğazlar Belediyeler Birliği, 1987/2.

Yazgan, Turan, ***Şehirleşme Açısından Türkiye'de İşgücünün Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı***, İstanbul, Yayın No: 1310, 1968.

Yeter, Enis; "Ülkemizde Büyükşehir Belediyesi Uygulamasına İlişkin Görüşler", ***Amme İdaresi Dergisi***, Cilt 24, Sayı: 3, Eylül 1991.

Zaim, Sabahaddin, ***Çalışma Ekonomisi***, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1992.

B. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Bina sayımı bilgi / T.C. Başbakanlık DİE Web Sitesi1.htm.05.06.2005

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnternet Sitesiseçim.htm.07.08.2005

htt.://www.yerelnet.org.tr/secimler/secim analizleri1984 r. Rhp.10.08.2005 Ayrıca; Tanör, B., K. Boratav ve S.Akşin (1995), "Türkiye Tarihi 5, Bugünkü Türkiye 1980-1995", Cem Yayınevi, İstanbul.

http,//www.ibb.gov.tr/ibbtr/140/14001/1400110/egitim/02.htm, 01.03.2005

http,//www.ibb.govtr/index.htm, Sosyal Doku Projesi. 01.03.2005

http,//www.izmirbld.gov.tr/StandartPages.asp?menuID=39&MenuName=İzmir%20Büyükşehir%20Belediyesi%20Eşrefpaşa%20Hastanesi, 01.03.2005.

http://www.belgenet.com/secim/secim-01-06.html.07.08.2005

http,//www.ibb.gov.tr/ibbtr/140/14001/1400110/egitim/01.htm, 01.03.2005.

http,//www.ibb.gov.tr/ibbtr/140/14001/1400110/egitim/02.htm, 01.03.2005

http://www.belgenet.com/secim/secim-05.html.07.08.2005

http://www.belgenet.com/yasa/k5215-2.html. Belediye Yasa Tasarısı Genel Gerekçe.10.08.2005

http://www.meb.gov.tr/index1024.htm. 27.12.2004

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel müdürlüğü, "Belediyelerle İlgili Bazı İstatistiki İstatistiki Bilgiler", www.icisleri.gov.tr/belediyeler/charts/belediyeistatistik.htm, 12. 01. 2000.

www.meb.gov.tr. 2002 Yılı Başında Milli Eğitim, Eğitim İstatistikleri.27.12.2004

Yücel, İsmail Hakkı; Bilim - Teknoloji Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu, Ankara, DPT, 1997. www.dpt.gov.tr